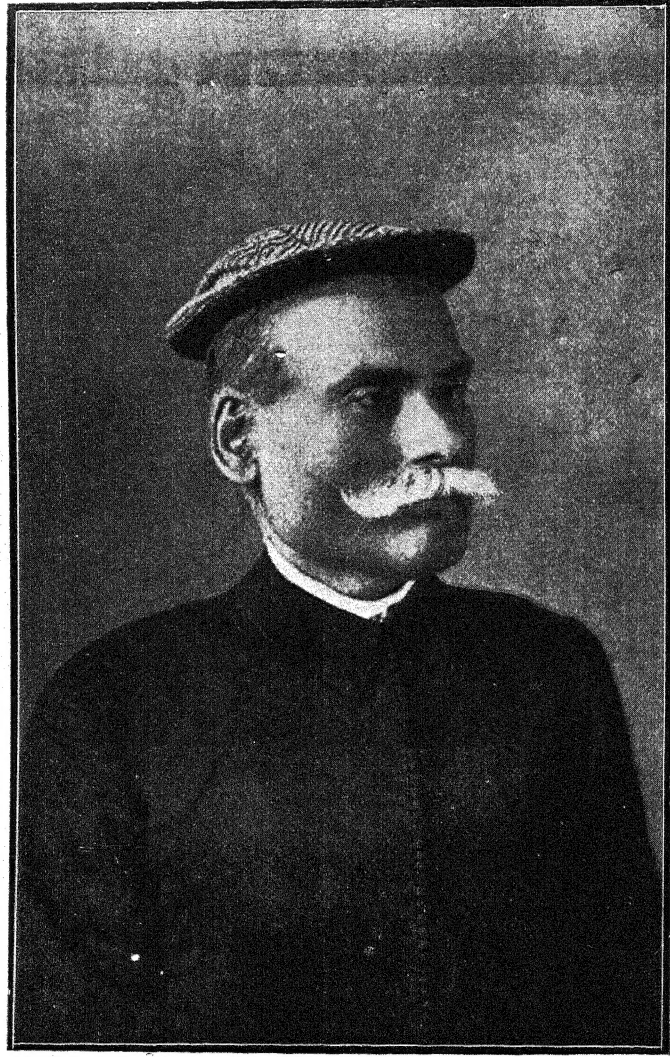

स्वर्गवासी साधुचरित श्रीमान् डालचन्दजी सिंघी

बाबू श्रीबहादुर सिंहजी सिंघीके पुण्यश्लोके पिता

जन्म-वि. सं. १९२१. मार्ग. वदि ६ 卐 स्वर्गवास-वि. सं. १९८४, पोष सुदि ६

दानशील-साहित्यरसिक-संस्कृतिप्रिय
स्व. श्रीबाबू बहादुरसिंहजी सिंघी

अजीमगंज-कलकत्ता

जन्म ता. २८-६-१८८५]

[मृत्यु ता. ७-७-१९४४

सिं घी जै न ग्र न्थ मा ला

*****[ग्रन्थांक २८]*****

श्री जयसिंहसूरिविरचित

[प्राकृत भाषामय]

धर्मोपदेशमाला-विवरण

SINGHI JAIN SERIES

*****[NUMBER 28]*****

DHARMOPADEŚAMĀLĀ-VIVARAṆA

OF

ŚRĪ JAYASIMHA, SŪRI

कलकत्ता निवासी
साधुचरित-श्रेष्ठिवर्य श्रीमद् डालचन्दजी सिंघी पुण्यस्मृतिनिमित्त
प्रतिष्ठापित एवं प्रकाशित

सिंघी जैन ग्रन्थ माला

[जैन आगमिक, दार्शनिक, साहित्यिक, ऐतिहासिक, वैज्ञानिक, कथात्मक - इत्यादि विविधविषयगुम्फित ;
प्राकृत, संस्कृत, अपभ्रंश, प्राचीनगूर्जर-राजस्थानी आदि नानाभाषानिबद्ध ; सार्वजनीन पुरातन
वाङ्मय तथा नूतन सशोधनात्मक साहित्य प्रकाशिनी सर्वश्रेष्ठ जैन ग्रन्थावलि.]

प्रतिष्ठाता

श्रीमद्-डालचन्दजी-सिंघीसत्पुत्र

स्व० दानशील-साहित्यरसिक-संस्कृतिप्रिय

श्रीमद् बहादुर सिंहजी सिंघी

प्रधान संपादक तथा संचालक

आचार्य जि न वि ज य मुनि

(सामान्य नियामक - भारतीय विद्या भवन - बंबई)

सर्वप्रकार संरक्षक

श्री राजेन्द्र सिंह सिंघी तथा श्री नरेन्द्र सिंह सिंघी

प्रकाशनकर्ता

सिंघी जैन शास्त्र शिक्षा पीठ

भारतीय विद्या भवन, मुंबई

प्रकाशक-जयन्तकृष्ण ह दवे, ऑनररी रजिस्ट्रार, भारतीय विद्या भवन, चौपाटी रोड, बंबई ७.

मुद्रक-रामचंद्र येसू शेडगे, निर्णयसागर प्रेस, २६-२८, कोलमाट स्ट्रीट, कालबादेवी, बंबई २.

श्री जयसिंहसूरिविरचित

[प्राकृत भाषामय]

धर्मोपदेशमाला-विवरण

संपादक

पण्डित श्री लालचन्द्र भगवान्दास गान्धी

[जैन पण्डित-प्राच्यविद्यामन्दिर, वडोदरा]

प्रकाशक

सिंघी जैनशास्त्र शिक्षापीठ

भारतीय विद्या भवन

बंबई

विक्रमाब्द २००५]

प्रथमावृत्ति, पञ्चशत प्रति

[१९४९ख्रिस्ताब्द

ग्रन्थांक २८] सर्वाधिकार संरक्षक भा. वि. भ. [मू० रू० ९-१२-०

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासंस्थापकप्रशस्तिः ॥

अस्ति बङ्गामिधे देशे सुप्रसिद्धा मनोरमा । मुर्शिदाबाद इत्याख्या पुरी वैभवशालिनी ॥	१
बहवो निवसन्त्यत्र जैना ऋकेशवशजा । धनाढ्या नृपसम्मान्या धर्मकर्मपरायणाः ॥	२
श्रीङ्गचन्द इत्यासीत् तेष्वेको बहुभाग्यवान् । साधुवत् सचरित्रो यः सिंधीकुलप्रभाकरः ॥	३
बाल्य एवागतो यश्च कर्तुं व्यापारविस्तृतिम् । कलिकातामहापुर्यां धृतधर्मार्थनिश्चयः ॥	४
कुशाग्रीयस्वबुद्धयैव सद्गुण्या च सुनिष्ठया । उपाज्य विपुला लक्ष्मी कोट्यधिपोऽजनिष्ट सः ॥	५
तस्य मन्त्रकुमारीति सन्नारीकुलमण्डना । अभूत् पतिव्रता पत्नी शीलसौभाग्यभूषणा ॥	६
श्रीबहादुरसिंहाख्यो गुणवोस्तनयस्तयो । अभवत् सुकृती दानी धर्मप्रियश्च धीनिधिः ॥	७
प्राप्ता पुण्यवता तेन पत्नी तिलकसुन्दरी । यस्याः सौभाग्यचन्द्रेण भासितं तत्कुलाम्बरम् ॥	८
श्रीमान् राजेन्द्रसिंहोऽस्य ज्येष्ठपुत्रः सुशिक्षितः । यः सर्वकार्यदक्षत्वात् पितुर्दक्षिणबाहुवत् ॥	९
नरेन्द्रसिंह इत्याख्यस्तेजस्वी मध्यमः सुतः । सूनुरीरेन्द्रसिंहश्च कनिष्ठः सौम्यदर्शनः ॥	१०
सन्ति त्रयोऽपि सत्पुत्रा आसभक्तिपरायणाः । विनीता सरला भव्याः पितुर्मार्गानुगामिनः ॥	११
अन्येऽपि बहवस्तस्याभवन् स्वत्वादिबान्धवाः । धनैर्जनैः समृद्धः सन् स राजेव व्यराजत ॥	१२

अन्यच्च—

सरस्वत्या सदासक्तो भूत्वा लक्ष्मीप्रियोऽप्ययम् । तत्राप्यासीत् सदाचारी तच्चित्रं विदुषां खलु ॥	१३
नाहकारो न दुर्भावो न विलासो न दुर्व्ययः । दृष्टं कदापि तद्गोहे सता तद् विस्मयास्पदम् ॥	१४
भक्तो गुरुजनानां स विनीतः सज्जनान् प्रति । बन्धुजनेऽनुरक्तोऽभूत् प्रीतः पोष्यगणेष्वपि ॥	१५
देश-कालस्थितिज्ञोऽसौ विद्या-विज्ञानपूजकः । इतिहासादि-साहित्य-संस्कृति-सत्कलाप्रियः ॥	१६
समुन्नत्यै समाजस्य धर्मस्योत्कर्षहेतवे । प्रचाराय च शिक्षायां दत्तं तेन धनं धनम् ॥	१७
गत्वा सभा-समित्यादौ भूत्वाऽध्यक्षपदान्वितः । दत्त्वा दानं यथायोग्यं प्रोत्साहिताश्च कर्मठाः ॥	१८
एवं धनेन देहेन ज्ञानेन शुभनिष्ठया । अकरोत् स यथाशक्ति सत्कर्मणि सदाशयः ॥	१९
अथान्यदा प्रसङ्गेन स्वपितुः स्मृतिहेतवे । कर्तुं किञ्चिद् विशिष्टं स कार्यं मनस्यचिन्तयत् ॥	२०
पूज्यः पिता सदैवासीत् सम्यग्-ज्ञानरुचिः स्वयम् । तस्मात् तज्ज्ञानबुद्धयर्थं यतनीयं मयाऽप्ययम् ॥	२१
विचार्यैवं स्वयं चित्ते पुनः प्राप्य सुसम्मतिम् । श्रद्धास्पदस्वमित्राणां विदुषां चापि तादृशम् ॥	२२
जैनज्ञानप्रसारार्थं स्थाने ज्ञानं नितं नि के त ने । सिंधीपदाङ्कितं जैनं ज्ञानं पीठं मतीष्टिपत् ॥	२३
श्रीजिनविजयः प्राज्ञो मुनिनाम्ना च विश्रुतः । स्वीकर्तुं प्रार्थितस्तेन तस्याधिष्ठायकं पदम् ॥	२४
तस्य सौजन्य-सौहार्द-स्थैर्यौदार्यादिसद्गुणैः । वशीभूय मुदा येन स्वीकृतं तत्पदं वरम् ॥	२५
कवीन्द्रेण स्वीन्द्रेण स्वीयपावनपाणिना । रस-नर्गाङ्क-चन्द्राद्रेः तत्प्रतिष्ठा व्यधीयत ॥	२६
प्रारब्धं मुनिना चापि कार्यं तदुपयोगिकम् । पाठनं ज्ञानलिप्सुना तथैव ग्रन्थगुम्फनम् ॥	२७
तस्यैव प्रेरणा प्राप्य श्रीसिंधीकुलकेतुना । स्वपितृश्रेयसे चैषा प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥	२८
उदारचेतसा तेन धर्मशीलेन दानिना । व्ययितं पुष्कलं द्रव्यं तत्तत्कार्यसुसिद्धये ॥	२९
छात्राणां वृत्तिदानेन नैकेषां विदुषां तथा । ज्ञानाभ्यासाय निष्कामसाहाय्यं स प्रदत्तवान् ॥	३०
जलवाय्वादिकानां तु प्रातिकूल्यादसौ मुनिः । कार्यं त्रिवार्षिकं तत्र समाप्यान्यत्र चास्थितः ॥	३१
तत्रापि सततं सर्वं साहाय्यं तेन यच्छता । ग्रन्थमालाप्रकाशाय महोत्साहं प्रदर्शितः ॥	३२
नन्द-निर्धर्ङ्क-चन्द्राब्दे जाता पुनः सुयोजना । ग्रन्थावल्यां स्थिरत्वाय विस्तराय च नूतना ॥	३३
ततः सुहृत्परामर्शात् सिंधीवंशनभस्वता । भाविना भवना येन ग्रन्थमाला समर्पिता ॥	३४
आसीत्तस्य मनोवाञ्छाऽपूर्वा ग्रन्थप्रकाशने । तदर्थं व्ययितं तेन लक्षावधि हि रूप्यकम् ॥	३५
दुर्विलासाद् विधेर्हन्तः 'दौर्भाग्याच्चात्मबन्धनाम् । स्वल्पेनैवाथ कालेन स्वर्गं स सुकृती ययौ ॥	३६
इन्दु-ख-शून्य-नेत्राब्दे मासे आषाढसञ्ज्ञके । कलिकातस्थिपुर्यां स प्राप्तवान् परमा गतिम् ॥	३७
पितृभक्तैश्च तत्पुत्रैः प्रेयसे पितुरात्मनः । तथैव प्रपितुः स्मृत्यै प्रकाश्यतेऽधुना पुनः ॥	३८
इयं ग्रन्थावलिः श्रेष्ठा प्रेष्ठा प्रज्ञावता प्रथा । भूयाद् भूत्यै सता सिंधीकुलकीर्तिप्रकाशिका ॥	३९
विद्वज्जनकृताह्लादा सच्चिदानन्ददा सदा । चिरं नन्दत्वयि लोके श्रीसैवी ग्रन्थपद्धतिः ॥	४०

॥ सिंघीजैनग्रन्थमालासम्पादकप्रशस्तिः ॥

स्वस्ति श्रीमेदपाटाख्यो देशो भारतविश्रुत । रूपाहेलीति सन्नाम्नी पुरिका तत्र सुस्थिता ॥	१
सदाचार-विचाराभ्या प्राचीननृपते सम । श्रीमच्चतुरसिहोऽत्र राठोडान्वयभूमिप ॥	२
तत्र श्रीवृद्धिसिहोऽभूद् राजपुत्र प्रसिद्धिभाक् । क्षात्रधर्मधनो यश्च परमारकुलाग्रणी ॥	३
सुज-भोजमुखा भूपा जाता यस्मिन् महाकुले । किं वर्ण्यते कुलीनत्व तत्कुलजातजन्मनः ॥	४
पत्नी राजकुमारीति तस्याभूद् गुणसहिता । चातुर्य-रूप-लावण्य-सुवाक्-सौजन्यभूषिता ॥	५
क्षत्रियाणीप्रभापूर्णा शौर्योदीसमुखाकृतिम् । या दृष्ट्वैव जनो मेने राजन्यकुलजा त्वियम् ॥	६
पुत्र किसनसिहाख्यो जातस्तयोरतिप्रिय । रणमल्ल इति चान्यद् यन्नाम जननीकृतम् ॥	७
श्रीदेवीहंसनामाऽत्र राजपूज्यो यतीश्वर । ज्योतिर्भैषज्यविद्यानां पारगामी जनप्रिय ॥	८
आगतो मरुदेशाद् यो भ्रमन् जनपदान् बहून् । जात श्रीवृद्धिसिहस्य प्रीति-श्रद्धास्पद परम् ॥	९
तेनाथाप्रतिमप्रेम्णा स तत्सूनु स्वसन्निधौ । रक्षित, शिक्षित, सम्यक्, कृतो जैनमतानुग. ॥	१०
दौर्भाग्यात् तच्छिशोर्बाल्ये गुरु-तातौ दिवगतौ । विमूढ स्वगृहात् सोऽथ यदृच्छया विनिर्गतः ॥	११

तथा च-

आन्त्वा नैकेषु देशेषु सेविष्या च बहून् नरान् । दीक्षितो मुण्डितो भूत्वा जातो जैनमुनिस्ततः ॥	१२
ज्ञातान्यनेकशास्त्राणि नानाधर्ममतानि च । मध्यस्थवृत्तिना तेन तत्त्वातत्त्वगवेषिणा ॥	१३
अधीता विविधा भाषा भारतीया युरोपजा. । अनेका लिपयोऽप्येव प्रक्ष-नूतनकालेका. ॥	१४
येन प्रकाशिता नैके ग्रन्था विद्वत्प्रशसिता । लिखिता बहवो लेखा ऐतिह्यतथ्यगुम्फिता. ॥	१५
स बहुभिः सुविद्वद्भिस्तन्मण्डलैश्च सत्कृत । जिनविजयनाम्नाऽसौ ख्यातोऽभवद् मनीषिषु ॥	१६
यस्य ता विश्रुतिं ज्ञात्वा श्रीमद्गान्धीमहात्मना । आहूत सादर पुण्यपत्तनात् स्वयमन्यदा ॥	१७
पुरे चाहम्मदाबादे राष्ट्रीयशिक्षणालय । विद्यापीठ इति ख्यात प्रतिष्ठितो यदाऽभवत् ॥	१८
आचार्यत्वेन तत्रोच्चैर्नियुक्त स महात्मना । रसै-मुनि-निधीन्द्रवदे पुरातत्त्वाख्यमन्दिरे ॥	१९
वर्षाणामष्टक यावत् सम्भूष्य तत् पदं तत । गत्वा जर्मनराष्ट्रे स तत्संस्कृतिमधीतवान् ॥	२०
तत आगत्य सल्लग्नो राष्ट्रकार्ये च सक्रियम् । कारावासोऽपि सम्प्राप्तो येन स्वराज्यपर्वणि ॥	२१
क्रमात् ततो विनिर्मुक्त स्थित शान्तनिकेतने । विश्ववन्द्यकवीन्द्रश्रीरवीन्द्रनाथभूषिते ॥	२२
सिंघीपदयुत जैनज्ञानपीठ तदाश्रितम् । स्थापित तत्र सिंघीश्रीडालचन्दस्य सुनुना ॥	२३
श्रीबहादुरसिंहेन दानवीरेण धीमता । स्मृत्यर्थं निजतातस्य जैनज्ञानप्रसारकम् ॥	२४
प्रतिष्ठितश्च तस्यासौ पदेऽभिष्ठातृसञ्ज्ञके । अध्यापयन् वरान् शिष्यान् ग्रन्थयन् जैनवाङ्मयम् ॥	२५
तस्यैव प्रेरणा प्राप्य श्रीसिंघीकुलकेतुना । स्वपितृश्रेयसे ह्येषा प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥	२६
अथैव विगतं यस्य वर्षाणामष्टक पुन । ग्रन्थमालाविकासार्थप्रवृत्तिषु प्रयस्यतः ॥	२७
बाणै-रत्नै-नवेन्द्रवदे मुबाईनगरीस्थितः । मुशीति विरुद्ध्यात् कन्हैयालालधीसखः ॥	२८
प्रवृत्तो भारतीयानां विद्यानां पीठनिर्मितौ । कर्मनिष्ठस्य तस्याभूत् प्रयत्न सफलोऽचिरात् ॥	२९
विदुषा श्रीमता योगात् सस्था जाता प्रलिखिता । भारतीय पदोपेत विद्या भवन सञ्ज्ञया ॥	३०
आहूत सहकाराय सुहृदा स मुनि कृतौ । तत प्रभृति तत्रापि सहयोगं प्रदत्तवान् ॥	३१
तद्भवनेऽन्यदा तस्य सेवाऽधिका ह्यपेक्षिता । स्वीकृता नम्रभावेन साऽप्याचार्यपदाश्रिता ॥	३२
नन्द-निर्धय-चन्द्रावदे वैक्रमे विहिता पुन । एतद्ग्रन्थावलीस्थैर्यकृत् तेन नव्ययोजना ॥	३३
परामर्शात् ततस्तस्य श्रीसिंघीकुलभास्वता । भाविद्याभवनायेय ग्रन्थमाला समर्पिता ॥	३४
प्रदत्ता दशसाहस्री पुनस्तस्यापदेशतः । स्वपितृस्मृतिमन्दिरकरणाय सुकीर्तिना ॥	३५
दैवादल्ये गते काले सिंघीवर्यो दिवगत । यस्तस्य ज्ञानसेवाया साहाय्यमकरोत् महत् ॥	३६
पितृकार्यप्रगत्यर्थं यत्नशीलैस्तदात्मजैः । राजेन्द्रसिंहमुख्यैश्च सत्कृत तद्वचस्ततः ॥	३७
पुण्यश्लोकपितुर्नाम्ना ग्रन्थागारकृते पुन । बन्धुज्येष्ठो गुणश्रेष्ठो ह्यर्द्धलक्ष प्रदत्तवान् ॥	३८
ग्रन्थमालाप्रसिद्धार्थं पितृवत्तस्य काक्षितम् । श्रीसिंघीबन्धुभिः सर्वं तद्गिराऽनुविधीयते ।	३९
विद्वज्जनकृताह्लादा सच्चिदानन्ददा सदा । चिर नन्दविय लोके जिनविजयभारती ॥	४०

***

सिंधी जैन ग्रन्थमाला

अद्यावधि मुद्रितग्रन्थनामावलि

- १ मेरुतुङ्गाचार्यरचित प्रबन्धचिन्तामणि मूल-संस्कृत ग्रन्थ
- २ पुरातनप्रबन्धसंग्रह बहुविध ऐतिह्यतथ्य-परिपूर्ण अनेक निबन्ध सचय
- ३ राजशेखरसूरिरचित प्रबन्धकोश
- ४ जिनप्रभसूरिकृत विविधतीर्थकल्प
- ५ मेघविजयोपाध्यायकृत देवानन्दमहाकाव्य.
- ६ यशोविजयोपाध्यायकृत जैनतर्कभाषा.
- ७ हेमचन्द्राचार्यकृत प्रमाणमीमांसा
- ८ भट्टकलङ्कदेवकृत अकलङ्कग्रन्थत्रयी.
- ९ प्रबन्धचिन्तामणि-हिन्दी भाषान्तर.
- १० प्रभाचन्द्रसूरिरचित प्रभावकचरित
- ११ सिद्धिचन्द्रोपाध्यायरचित भानुचन्द्रगणि-चरित.
- १२ यशोविजयोपाध्यायविरचित ज्ञानविन्दुप्रक-रण.
- १३ हरिषेणाचार्यकृत बृहत्कथाकोश.
- १४ जैनपुस्तकप्रशस्तिसंग्रह, प्रथम भाग.
- १५ हरिभद्रसूरिविरचित धूर्ताख्यान.
- १६ दुर्गदेवकृत रिष्टसमुच्चय.
- १७ मेघविजयोपाध्यायकृत दिग्विजयमहाकाव्य.
- १८ कवि अब्दुल रहमानकृत सन्देशरासक.
- १९ भर्तृहरिकृत शतकत्रयादि सुभाषितसंग्रह.
- २० शान्त्याचार्यकृत न्यायावतारवार्तिक-वृत्ति.
- २१ कवि धाहिल रचित पउमसिरीचरिउ.
- २२ महेश्वरसूरिकृत नाणपंचमीकहा.
- २३ भद्रबाहुसंहिता.
- २४ जिनेश्वरसूरिकृत कथाकोषप्रकरण.
- २५ उदयप्रभसूरिकृत धर्माभ्युदयमहाकाव्य.
- २६ जयसिंहसूरिकृत धर्मोपदेशमाला.

Life of Hemachandrāchārya By Dr. G Buhler.

संप्रति मुद्र्यमाणग्रन्थनामावली

- १ खरतरगच्छबृहद्गुर्वावलि
- २ कुमारपालचरित्रसंग्रह.
- ३ विविधगच्छीयपट्टावलिसंग्रह
- ४ जैनपुस्तकप्रशस्तिसंग्रह, भाग २
- ५ विज्ञप्तिसंग्रह विज्ञप्तिमहालेख-विज्ञप्ति
८ त्रिवेणी आदि अनेक विज्ञप्तिलेख समुच्चय
- ६ उद्योतनसूरिकृत कुवलयमालाकथा.
- ७ कीर्तिकौमुदी आदि वस्तुपालप्रशस्तिसंग्रह.
- ८ दामोदरकृत उक्तिव्यक्ति प्रकरण.
- ९ महासुनि गुणपालविरचित जंबूचरित्र (प्राकृत)
- १० जयपाहुडनाम निमित्तशास्त्र
- ११ कोऊहलविरचित लीलावतीकथा (प्राकृत)
- १२ गुणचन्द्रविरचित मंत्रीकर्मचन्द्रवंशप्रबन्ध.
- १३ नयचन्द्रविरचित हम्मीरमहाकाव्य.
- १४ महेन्द्रसूरिकृत नर्मदासुन्दरीकथा.
- १५ जिनदत्ताख्यानद्वय (प्राकृत).
- १६ स्वयम्भूरचित पउमचरिउ (अपभ्रंश).
- १७ सिद्धिचन्द्रकृत काव्यप्रकाशखण्डन.
- १८ कौटल्यकृत अर्थशास्त्र-सटीक.

मुद्रणार्थ निर्धारित एवं सज्जीकृतग्रन्थनामावलि

- १ भानुचन्द्रगणिकृत विवेकविलासटीका
- २ पुरातन रास-भासादिसंग्रह
- ३ प्रकीर्ण वाङ्मय प्रकाश
- ४ सिद्धिचन्द्रो-पाध्यायविरचित वासवदत्ताटीका
- ५ देवचन्द्रसूरिकृत मूलशुद्धिप्रकरणवृत्ति
- ६ रत्नप्रभाचार्यकृत उपदेशमाला टीका.
- ७ यशोविजयोपाध्यायकृत अनेकान्तव्यवस्था
- ८ जिनेश्वराचार्यकृत प्रमालक्षणा
- ९ महानिशीथसूत्र
- १० तरुणप्रभा-चार्यकृत आवश्यकबालावबोध
- ११ राठोडवशावलि.
- १२ उपदेशगच्छप्रबन्ध
- १३ वर्द्धमानाचार्यकृत गणरत्नमहोदधि.
- १४ प्रतिष्ठासोमकृत सोमसौभाग्यकाव्य
- १५ नेमिचन्द्रकृत षष्ठीज्ञातक (पृथक् पृथक् ३ बालावबोधयुक्त)
- १६ शीलाका-चार्य विरचित महापुरुषचरित्र (प्राकृत महाग्रन्थ).
- १७ चदप्पहचरिय (प्राकृत)
- १८ नेमिनाहचरित्र (अपभ्रंश-महाग्रन्थ)
- १९ रुपदेशपदटीका (वर्द्धमानाचार्यकृत)
- २० निर्वाणलीलावती कथा (स. कथा ग्रन्थ)
- २१ सनत्कुमार-चरित्र (संस्कृत काव्यग्रन्थ)
- २२ राजवल्लभ पाठककृत भोजचरित्र.
- २३ प्रमादमाणिक्यकृत बागभटालंकारवृत्ति
- २४ सोमदेवादिकृत विदग्गमुखमण्डनवृत्ति
- २५ समयसुन्दरादिकृत वृत्तरत्नाकरकृति
- २६ पाण्डित्यदर्पण.
- २७ पुरातन प्रबन्धसंग्रह-हिन्दी भाषान्तर
- २८ भुवनभानुचरित्र बालावबोध
- २९ भुवनसुन्दरी चरित्र (प्राकृतकथा) इत्यादि, इत्यादि.

સમર્પણ

પૂજ્ય માતાને

જેમના ઉપકારોને દુષ્પ્રતીકાર તરીકે શાસ્ત્રકારોએ જણાવ્યા છે, તેમા માતાનું સ્થાન મહત્ત્વનું છે । ૭ વર્ષની વયમા પિતૃ-સુખથી વંચિત થયેલા, શિક્ષક પિતાના પુત્ર આ બાલકને, વાત્સલ્યભરી મલી મોઢી જે માતાએ વિદ્યાવાનું સુશિક્ષિત સસ્કારી બનાવવા પ્રોત્સાહિત કર્યો, વિશેષ વિદ્યાભ્યાસ માટે ૧૩ વર્ષની વયના પોતાના બાલકને દાઠા (સૌરાષ્ટ્ર)થી કાશી જેવા વિદ્યાધામ તરફ મોકલવા અનુપમ ઉત્સાહ દર્શાવ્યો, સવત્ ૧૯૬૪ થી ૧૯૭૨ સુધીના ૮ વર્ષો સુધી સતત પુત્રવિયોગ સહન કર્યો, મમતાભરી માયાલુ જે માતા (નન્દુ) સ. ૨૦૦૦ ની વિજયાદશમીએ વડોદરાથી સ્વર્ગે સર્ચ્યા, તેમની પવિત્ર સ્મૃતિમા પ્રયત્ન-સપાદિત ધર્મોપદેશમય આ પ્રાચીન કૃતિ સમ્પાદક સમર્પણ કરે છે—

લા. મ. ગાન્ધી

સ. ૨૦૦૫ વૈ. શુ. ૧૧.

विषयानुक्रमणिका

सिंघी जैन ग्रन्थमाला - श्री बहादुर सिंहजी स्मरणांजलि		§ ५-§ ११
धर्मोपदेशमाला - प्रास्ताविक वक्तव्य		... § १२-§ १५
प्रास्तावना		... १-२२
गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे
१-२ मङ्गलम्, अभिधेयप्रदर्शनम्		१
३ दानधर्मोपदेश		२
दाने धनसार्थवाहकथा [१]		२-५
४ शीलधर्मोपदेश		॥
शीले राजीमतीकथा [२]		६-२१
५ शीलमर्यादारक्षोपदेश		२१
६ तपोधर्मोपदेश		॥
तपःप्रभावे दृढप्रहारिकथा [३]		२१-२३
७ भावधर्मोपदेश		२३
भावे इलापुत्रकथा [४]		२३-२६
॥ भरतचक्रवर्तिकथा [५]		२७-२९
॥ मरुदेवीकथा [६]		२९-३०
८ जिनवचनस्य यथास्थितप्ररूपण कर्तव्यम्		३०
तत्र महर्षि कालकसूरिकथा [७]		३०-३२
९ कार्याकार्यविवेकेऽसमर्थो रागी		३२
राजमहिलारक्तमाथुरवणिककथा [८]		३२-४१
१० धर्मोपदेशकगुरुणा विनयोपदेश		४१
गुरुविनये पुष्पचूलाकथा [९]		४१-४६
११-१२ महिलादोषवर्णनम्		४६
तत्र नूपुरपण्डिता-राजपत्नी कथा [१०-११]		४६-५२
१३ आत्मदमनोपदेश		५३
तत्र सिद्धककथा [१२]		५३
१४ भावानुरूप फलम्		५४
तत्र सांख्य-पालककथा [१३]		५४
१५ प्रवचनोन्नतिकर्तव्योपदेश		५५
तत्र सुभद्राकथा [१४]		५५-५७
१६ अर्थस्यानर्थसन्तापकरता		५७
तत्र भ्रातृद्वयकथा [१५]		५७-५८
१७ पापिगृहे द्रव्याभावः, पुण्यशालिगृहे च संपत्तिः		५८
तत्र माथुरवणिककथा [१६]		५९-६०
१८ अवसरपठितप्रभाव		६१
तत्र शुभमार्गादरे राजसुताकथा [१७]		॥
॥ झुल्लुकोदाहरणम् [१८]		६२
॥ अन्यत् झुल्लुकाख्यानकम् [१९]		॥
ध० अ० § १		
गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे
१९ सत्पुरुषसङ्गप्रभाव		६६
तत्र सप्तपदिक (वङ्गचूल) कथा		[२०] ६७-७२
२० सतत कर्तव्यकरणम्		७२
तत्र वणिकुजायाकथा [२१]		७२-७३
२१ कर्तव्य गुरुवचनम्		७३
तत्र राजपुरुषकथा [२२]		॥
२२ गुरो परिभवपरिहार		॥
तत्र इन्द्रदत्तसुतकथा [२३]		७४-७६
२३ जिनवचनश्रुतीना प्राणान्तेऽपि		कोपाकरणम् ७६
कोपनिषेधे मेतार्यकथा [२४]		७६-७९
॥ दमदन्तकथा [२५]		॥
२४ मुनीनामनुकम्पाक्रियया देवत्वम्		८०
तत्र वैद्यादिसुतकथा [२६]		॥
॥ वैतरणिवैद्यकथा [२७]		८१
२५ दुःषमाकालप्रभावाद् मिथ्यात्वे प्रवृत्ति		८२
तत्र आर्याषाढसूरिकथा [२८]		८२-८६
२६ महर्षिदाने उदाहरणानि		८६
तत्र श्रेयांसकथा [२९]		८७-८८
संक्षिप्ता चन्दनार्याकथा [३०]		८९
दाने कृतपुण्यकथा [३१]		८९-९६
॥ शालिभद्रकथा [३२]		९७-१००
२७ साधुदानाद् इहलोकेऽपि मनोरथसिद्धि		१००
॥ मूलदेवकथा [३३]		१००-१०६
२८ रागादिरहितैः सूरिभिर्गुरुपदे गुणवान्		कर्तव्यः १०७
तत्र आर्यरक्षितकथा [३४]		१०७-१०८
२९ भक्तिविनयादिभिर्देवा अपि वशीभवन्ति		१०९
तत्र यक्षतोषकचित्रकरसुतकथा [३५]		॥
३० परब्रह्मदर्शनात् निजा सम्पदं तुच्छां		दृष्ट्वा कृतपुण्याना बोधः ११०
तत्र दशार्णभद्रकथा [३६]		॥
३१ इङ्गितचेष्टाऽऽदिभिर्ज्ञातार्था गुरुणां		चित्तं हरन्ति १११

गाथायाम्	विषया	पृष्ठे	गाथायाम्	विषया	पृष्ठे
तत्र वेद्याकथानकम् [३७]		१११	तत्र दुर्दुरदेवकथा [६२]		१३१
तत्रैव भट्टिनीकथानकम् [३८]		"	४५ क्षेत्रादिषु भावतो देहानुरूपवीर्यं सेवनीयम् "		"
॥ सचिवकथानकम् [३९]		१११-११२	तत्र सङ्गमाचार्यकथा [६३]		"
३२ धर्मस्थाना त्रिदशपूज्यत्वम्		"	४६ छलसंगृहीतद्रव्यस्य न चिरस्थिति		"
तत्र नन्दिषेणसाधुकथा [४०]		११२-११५	तत्र आभीरीवञ्चकवणिककथा [६४]		१३३
तत्रैव सुलसाकथा [४१]		११५-११६	४७ विषमपि पुण्यशालिनोऽमृतं जायते		१३४
३३ वृषभादिदर्शनात् सम्बुद्धा		११६-१२२	तत्र सुभूमचक्रवर्तिकथा [६५]		"
४ प्रत्येकबुद्धाः [४२-४५]			४८ श्रावकाणामपि कार्ये सुरा नित्यं वर्तन्ते		१३६
३४ सनिदानस्य तपसो दीर्घमंसारं फलम्		१२३	तत्र चेटकनृपकथा [६६]		"
तत्र ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिकथा [४६]		१२३-१२६	४९ महामहिमानं प्राप्य गर्वो न कर्तव्य		"
तत्रैव प्रथमवासुदेव (त्रिपृष्ठ)			तत्र चित्रकरस्तुता (राजमहिला)		
कथा [४७]		१२४-१२६	कथा [६७]		१३७
सनिदाने तपसि नवमवासुदेव			५० भाववर्जिताया मुनिचेष्टातो न मोक्ष		"
कथा [४८]		१२६-१२७	तत्र अङ्गमर्दककथा [६८]		"
३५ कर्मवशेन मुनिव्रतस्य परिहरणं पुनरपि			" सुबन्धुसचिवकथा [६९]		"
स्वीकरणम्		१२७	५१ पापभीरवो दीयमानमपि राज्यं न गृह्णन्ति १४०		
तत्र नन्दिषेणमुनिकथा [४९]		"	तत्र अभयमहाशालयोः कथानके [७०, ७१]		
३६ द्रव्य क्षेत्रे काल-भावानङ्गीकृत्य अपवाद			५२ श्रुतानुसारेण कालानुरूपा क्रिया कर्तव्या "		
पदासेवनम्		१२८	तत्र केशिगणधरकथा [७२]		१४०-१४२
तत्र आर्यवज्राख्यानकम् [५०]		"	५३ सत्यपि मोक्षसुखे सुखबिन्दुमिच्छन्		
३७ जानताऽपि गुरुसमीपे भक्त्या श्रोतव्यम्		"	विपुलानि दुःखानि सहते		१४३
तत्र गणधारिगौतम उदाहरणम् [५१]		"	तत्र मधुबिन्दुकूपनरकथा [७३]		"
३८ सुपुरुषचेष्टा इष्टा कूरकर्माणोऽपि बुध्यन्ते		"	५४ सन्देहे ज्ञातजिनवचना मुनयः प्रष्टव्या		"
तत्र चिलातस्य कथा [५२]		"	तत्र श्रेणिकनृपकथा [७४]		"
तत्रैव प्रभवस्य कथा [५३]		"	५५ ज्ञातजिनवचना गुहिणोऽपि धर्मे		
३९ केचन मूढकूपण इव भोगानभुक्त्वाऽपि			ऽस्थिरमपि स्थिरं कुर्वन्ति		"
नरकं व्रजन्ति		१२९	तत्र अभयमन्त्रिकथा [७५]		१४५
तत्र पिण्डोलककथा [५४]		"	५६ क्षान्तौ केवलज्ञानम्		"
" केचन भोगान् भुक्त्वा धौतकर्माण			तत्र चण्डरुद्रशिष्यकथा [७६]		"
सिद्धिं यान्ति		"	" स्कन्दकशिष्यकथा [७७]		"
तत्र भरतचक्रवर्तिकथा [५५]		"	५७ रमणीजनप्रतारिता विदग्धपुरुषा अपि		
४० तदनुरूपचेष्टाभिः हृदयगतं सद्भावो ग्राह्य "			हसनीया भवन्ति		१४६
तत्र चाणक्यकथा [५६]		१२९-१३०	तत्र द्विजतनयकथा [७८]		१४६-१४८
४१ गुरुवचनमश्रुद्धानां भवे हिण्डन्ते		"	५८ इच्छा (आज्ञा) यां स्थिता शिष्या ग्राह्या "		
तत्र गोष्ठामाहिल-जमालि रोहगुप्तानां			तत्र सिंहगिरिकथा [७९]		"
निह्वानां त्रयस्य चरितं [५७-५९]		"	" आज्ञायामवर्तमानाः शिष्या मोक्तव्या "		
४२ विज्ञानलवेनापि हतमूर्खं सुरगुरुमप्यवमन्यते			तत्र कालकसूरिकथा [८०]		१४९
तत्र परिव्राजक-पोद्दुशालदृष्टान्तः [६०]		"	५९ निर्जरार्थं साधुभ्यो दातव्यम्		१५०
४३ अज्ञानिविचेष्टितं ज्ञानिना चरणहेतु भवति		१३१	तत्र घृत-वस्त्र-पुण्यमित्र-		
तत्र नागिलकथा [६१]		"	कथा [८१-८२]		१५१
४४ तीर्थङ्करभाववन्दने फलम्		"			

गाथायाम्	विषया	पृष्ठे	गाथायाम्	विषया	पृष्ठे
तत्रैव बाहुसाधु (भरतजीव)			७३ तपो-नियम-सयमादिषु य स्थाने स्थाने		
कथा [८३]		"	विषीदेत, स साधुभिर्मोक्तव्य	१८३	
६० श्रुत-गणयोरव्यवच्छिन्नार्थं वरशिष्या			तत्र क्षुल्लककथा [९९]		"
कर्तव्या	१५१		७४ तपसोऽसाध्य नास्ति, तथापि ततोऽपि		
तत्र प्रभवाचार्य-शय्यम्भवभट्टकथा			क्षान्ति सुप्रशस्ता	"	
[८४]	"		क्षान्तौ क्षुल्लककथा [१००]	"	
६१ द्रव्याटवी, भावाटवी	१५४		७५ यावद् दु ख न प्राप्त, तावत् सुखी		
द्रव्याटव्यां धनसार्थवाहकथा [८५]	१५५		पुरुषो धर्मं न करोति	"	
भावाटवीस्वरूपम् [८६]	"		तत्र गन्धर्वनागदत्तकथा [१०१]	"	
६२ केचन एकेनापि मुनिवचनेन बुध्यन्ते	"		७६ गुह्य युवतीना न कथनीयम्	१८९	
तत्र इन्द्रनागकथा [८७]	"		तत्र काकजंघकथा [१०२]	"	
अन्ये बहुभिरपि वचनैर्न बुध्यन्ते	"		७७ विशेषज्ञः श्रामण्य प्राप्नोति	१९१	
तत्र ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिकथा [८८]	१५६-१५८		तत्र सुन्दरीनन्दनकथा [१०३]	"	
६३ भणितमात्रमेव कर्ताऽयोग्य	१५८		७८ स्त्री एकैवैव रुदितेन द्वौ नरपशू वञ्चयति	१९४	
तत्र ग्रामेयककथा [८९]	१५९		तत्र स्त्रीचरित्रकथा [१०४]	"	
६४ जिनमस्कारमाहात्म्यम्	१६०		७९ परकार्यकरणनिरता महानुभावा		
तत्र मेण्ठसुरकथा	"		निजकार्य त्यजन्ति	"	
६५ सम्यग् अनिरूप्य कर्तव्येषु वर्तमानो बध्यते	"		तत्र वासुदेवकथा [१०५]	१९५	
तत्र उदयनकथा [९०]	"		८० रागानलप्रज्वलित पुरुषः कार्याकार्यं		
६६ परतीर्थिकमध्यगत साधुरात्मनो निन्दा			न प्रेक्षते	१९७	
ज्ञात्वा परलिङ्गमेव गृह्णाति	"		तत्र सागरचन्द्रकथा [१०६]	"	
तत्र बोटिकमध्यस्थितमुनिकथा [९१]	"		८१ मदनातुरा नारी निजपति मुक्त्वा पटु		
६७ पारदारिका इहलोकेऽपि बन्ध लभन्ते	"		गृह्णाति	"	
स्त्रीलोभी प्रद्योतोऽभयेन बद्धः [९२]	"		तत्र सुकुमारिकाकथा [१०७]	१९८-१९९	
६८ सङ्ग-गुरुकार्ये सुन्दराऽसुन्दरा वा			८२ श्रोत्रेन्द्रियादिपरवशा क्षय यान्ति	१९९	
स्वशक्ति प्रकटनीया	"		श्रोत्रेन्द्रिये भद्राकथा [१०८]	"	
तत्र विष्णुकुमारकथा [९३]	१६२-१७५		घ्राणेन्द्रिये राजकुमारकथा [१०९]	"	
६९ रोगातुरा अपि मुनयः कथमपि क्रियां			जिह्वेन्द्रिये सोदासकथा [११०]	"	
नेच्छन्ति	१७५		चक्षुरिन्द्रिये माथुरवणिककथा [१११]	"	
तत्र सनत्कुमारमुनिकथा [९४]	१७५-१७७		८३ औत्पत्तिक्यादिबुद्धिसमेता, श्रुत-योग्या		
७० गुण-दोषविशेषज्ञा असदृशगुणदर्शनाद्			भवन्ति	२०१	
बुध्यन्ते	१७७		तत्र रोहकादिकथाः [११२-१४०]		
तत्र दिगम्बरश्राद्धस्य कथा [९५]	"			२०१-२०७	
७१ नमस्कारमाहात्म्यम्	१७८-१७९		८४ पापा महिला पुत्रं भर्तारमपि नाशयति	२०८	
तत्र आवकसुतदृष्टान्तः [९६]	"		तत्र वज्राकथा [१४१]	२०८-२०९	
७२ शाश्वतसौख्यमिच्छता सयमयोगेषु			८५ विनयरहित स्थान न प्राप्नोति,		
नित्यमेव वर्तितव्यम्	"		विनयवान् प्राप्नोति	"	
तत्र कुलवधूकथा [९७]	"		तत्र निम्बककथा [१४२]	"	
नित्यप्रवृत्तौ पिशाचकथा [९८]	"		८६ अज्ञातजिनेन्द्रवचना. उपदिष्ट सम्यग् न		
			प्रतिपद्यन्ते	"	
			तत्र पुण्यभूतिशिष्यकथा [१४३]	"	
			८७ द्वेषानलप्रज्वलित इह परलोके च		
			दु खं प्राप्नोति	"	

गाथायाम्	विषयः	पृष्ठे	गाथायाम्	विषयः	पृष्ठे
तत्र धर्मरचिनाविकनन्दकथा [१४४]		२११-२१२	तत्र धृतिमतिकथा [१५१]		२१
८६ तप शोषिता अपि कोपपरा मुनयः			९५ अविधिना श्रामण्यमल्पफलम्		२२
महानरके व्रजन्ति		२१	तत्र पद्मश्रीकथा [१५२]		२२
तत्र करट-कुरुटकथा [१४५]		२१	९६ सत्त्वशीलव्रती अजरामर स्थानं व्रजति		२२२
८९ सम्यग् अनालोचयन् विनाशं व्रजति,			तत्र जिनदेवकथा [१५३]		२२२
गुरोरालोचयन् सुखी भवति		२१	९७ जाति-कुलपरिहीणा गृहीतमपि व्रतं		२२३
तत्र मल्ल-द्वयकथा [१४६]		२१३	मुञ्चन्ति		२२३
९० युवत्या रागरक्त पुरुषो राजविरुद्धं			तत्र सङ्गमानुमतिकथा [१५४]		२२
कारयति, मित्रमपि आपदि प्रक्षिपति		२१	९८ महाव्यसनं प्राप्नो धर्मं सेवेत		२२४
तत्र धनमित्रकथा [१४७]		२१४	तत्र तैतलिसुताकथा [१५५]		२२
९१ इच्छतोऽपि पुण्य-रहितस्य पूजा न भवति,		२१	॥ अप्रमादो न मोक्तव्यः		२२
अनिच्छतोऽपि पुण्यैः पूजा भवति		२१	तत्र मगधसुन्दरीकथा [१५६]		२२६
तत्र धर्मघोष-धर्मयशःकथा [१४८]		२१५	महावीरगणधराणां परिचयः		२२६-२२७
९२ शुद्धस्वभावे जने चन्द्रस्य धूलि-क्षेपकः			महावीरतीर्थ-श्रुत-स्थविरानुकीर्तनम्		२२७-२२८
इव यो दोषं ददाति, तस्यैव पतति		२१९	ग्रन्थकारगुरुपरम्पराप्रशस्तिः		२२८-२२९
तत्र रुद्रकथा [१४९]		२१९	विवरणरचनासमय-राज्य-स्थलादि		२३०
९३ यो नैव रागे न च द्वेषे वर्तते, द्वयोर्मध्ये			परिशिष्टम् [१]		
वर्तते स मध्यस्थः		२१९	धर्मोपदेशमालाविवरणान्तर्गतोदाहृतपद्यानां		
तत्र सुव्रतसाधुकथा [१५०]		२२०	सूची		२३१-२३३
९४ आलोचनापूर्वकमाराधकानां सिद्धिः		२२०	परिशिष्टम् [२]		
			धर्मोपदेशमालाविवरणनिर्दिष्टानां विशिष्ट-		
			नाम्ना वर्णक्रमेण सूची		२३४-२४०
			शुद्धिपत्रकम्		

स्व० बाबू श्री बहादुर सिंहजी सिंघी

अने

सिंघी जैन ग्रन्थ माला

—[स्मरणार्थ]—

શ્રી બહાદુર સિંહજી સિંઘી - સ્મરણાંજલિ

*

મારા અનન્ય આદર્શપોષક, કાર્યસાહાયક, ઉત્સાહપ્રેરક અને સહૃદય લેહાસ્પદ બાબુ શ્રી બહાદુર સિંહજી સિંઘી, જેમણે મારી વિશિષ્ટ પ્રેરણાથી, પોતાના સ્વર્ગવાસી સાધુચરિત પિતા શ્રી ડાલચંદજી સિંઘીના પુણ્ય-સ્મરણ નિમિત્ત, આ 'સિંઘી જૈન ગ્રંથમાલા' ની કીર્તિકારિણી સ્થાપના કરીને, એના નિમિત્તે દરવર્ષે હજારો રૂપિયા સ્વર્ચ કરવાની આદર્શ ઉદારતા પ્રકટ કરી હતી, અને જેમની આવી અસાધારણ જ્ઞાનભક્તિ સાથે અનન્ય આર્થિક ઉદારશક્તિ જોઈને મેં પણ, મારા જીવનનો વિશિષ્ટ શક્તિશાલી અને બહુ જ મૂલ્યવાન અવશેષ ઉત્તર કાલ, એ ગ્રંથમાલાના જ વિકાસ અને પ્રકાશને માટે સર્વાત્મનાએ સમર્પિત કરી લીધો, તથા જેમણે આ ગ્રંથમાલાનું વિગત ૧૩-૧૪ વર્ષોમા આવું સુદર, સમૃદ્ધ અને સર્વાંદરણીય કાર્યફલ નિષ્પન્ન થયેલું જોઈને ભવિષ્યમા આના કાર્યને વધારે પ્રગતિમાન અને વધારે વિસ્તીર્ણ રૂપમા જોવાની પોતાના જીવનની એકમાત્ર પરમ અભિલાષા સેવી હતી, અને તદનુસાર, મારી પ્રેરણા અને યોજનાને અનુસરીને, પ્રસ્તુત ગ્રંથમાલાની કાર્યવ્યવસ્થા 'ભારતીય વિદ્યામવન' ને સમર્પિત કરી, આના ભાવી અને નિશ્ચિત થયા હતા, તે પુણ્યવાન, સાહિત્યરસિક, ઉદારમનસ્ક, અમૃતા-મિલાષી, અભિનન્દનીય આત્મા હવે આ સસારમા વિદ્યમાન નથી સન્ ૧૯૪૪ ના જુલાઈ માસની ૭ મી તારીખે ૫૯ વર્ષની ઉમરે એ મહાન આત્મા આ લોકમાથી પ્રસ્થાન કરી ગયો તેમના એવા ભવ્ય, આદરણીય, સ્પૃહણીય અને શ્લાઘનીય જીવનને પોતાની કિંચિત્ લેહાત્મક 'સ્મરણાંજલિ' સમર્પિત કરવા નિમિત્તે, તેમનો સક્ષિત જીવન-પરિચય અહિં આપવામા આવે છે.

સિંઘીજીના જીવન સાથેના મારા ખાસ ખાસ સ્મરણોનું વિસ્તૃત આલેખન મેં હિંદીમા કર્યું છે અને તે ખાસ કરીને સિંઘી-જીના જ 'સ્મારક ગ્રંથ' તરીકે પ્રગટ કરવામા આવેલા 'ભારતીય વિદ્યા' નામક પત્રિકાના ત્રીજા ભાગની અનુપૂર્તિરૂપે પ્રસિદ્ધ કરવામા આવ્યું છે સિંઘીજી વિષે વિશેષ જાણવાની ઇચ્છાવાળા વાંચકોને એ 'સ્મારક ગ્રંથ' જોવાની ભલામણ છે

*

બાબુ શ્રી બહાદુર સિંહજીનો જન્મ બંગાળના મુર્શિદાબાદ જિલ્લામા આવેલા અજીમગંજ નામક સ્થાનમા, સવત્ ૧૯૪૧ મા થયો હતો તેઓ બાબુ ડાલચંદજી સિંઘીના એકમાત્ર પુત્ર હતા તેમની માતા શ્રીમતી મનુકુમારી અજીમગંજના જ બૈદ કુટુંબના બાબુ જયચંદજીની પુત્રી થતી હતી શ્રી મનુકુમારીના એક બહેન જગત્સેઠને ત્યાં પરણાવેલી હતી અને બીજી બહેન સુપ્રસિદ્ધ નાહાર કુટુંબમા પરણાવેલી હતી કલકત્તાના સ્વ. સુપ્રસિદ્ધ જૈન સ્કૉલર અને આગેવાન વ્યક્તિ બાબુ પૂર્ણચંદજી નાહાર, બાબુ બહાદુર સિંહજી સિંઘીના માસીઆઈ માઈ થતા હતા સિંઘીજીનો વિવાહ, બાલુચર-જીઆગંજના સુપ્રસિદ્ધ વનાલ્ય જૈન ગૃહસ્થ લક્ષ્મીપત સિંહજીની પોત્રી અને હાલપત સિંહજીની પુત્રી શ્રીમતી તિલકસુદરી સાથે સવત્ ૧૯૫૪ મા થયો હતો. એ રીતે શ્રી બહાદુર સિંહજી સિંઘીનો કૌટુંબિક સંબંધ બંગાળના ખાસ પ્રસિદ્ધ જૈન કુટુંબો સાથે ગાઢ રીતે સંકળાયેલો હતો.

*

બાબુ શ્રી બહાદુર સિંહજીના પિતા બાબુ ડાલચંદજી સિંઘી બંગાળના જૈન મહાજનોમા એક બહુ જ પ્રસિદ્ધ અને સચ્ચરિત પુરુષ થઈ ગયા તેઓ પોતાના એકીલા જાત પુરુષાર્થ અને ઉદ્યોગથી, એક બહુ જ સાધારણ સ્થિતિના વ્યાપારીની કોટિમાથી મ્હોટા કરોડાધિપતિની સ્થિતિયે પહોંચ્યા હતા અને સારાય બંગાળમા એક સુપ્રતિષ્ઠિત અને પ્રામાણિક વ્યાપારી તરીકે તેમણે વિશિષ્ટ ધ્યાતિ પ્રાપ્ત કરી હતી એક વખતે તેઓ, બંગાળનો સૌથી મુખ્ય વ્યાપાર જે જૂટનો ગણાય છે તેના, સૌથી મ્હોટા વ્યાપારી થઈ ગયા હતા તેમના પુરુષાર્થથી, તેમની વ્યાપારી પેઢી જે હરિસિંહ નિહાલચંદના નામે ચાલતી હતી તે બંગાળમા જૂટનો વ્યાપાર કરનારી દેશી તથા વિદેશી પેઢીઓમા સૌથી મ્હોટી પેઢી ગણાતી થઈ હતી

બાબુ ડાલચંદજી સિંઘીનો જન્મ સવત્ ૧૯૨૧ મા થયો હતો, અને ૧૯૩૫ મા તેમનું શ્રી મનુકુમારી સાથે લગ્ન થયું. ૪-૧૫ વર્ષની ઉમરમા ડાલચંદજીએ પોતાના પિતાની ટુકાનનો કારભાર, જે તે વખતે બહુ જ સાધારણ રૂપમા ચાલતો હતો, તે હાથમા લીધો તેઓ અજીમગંજ છોડી કલકત્તા આવ્યા અને ત્યાં પોતાની હોશિયારી અને ધૃત વડે એ કારભારને ધીમે ધીમે સ્વ જ વધાર્યો અને અંતે તેને એક સૌથી મ્હોટી 'ફર્મ'ના રૂપમા સ્થાપિત કર્યો. કલકત્તામા જ્યારે 'જૂટ સેલર્સ એસોસિએશન'ની સ્થાપના થઈ ત્યારે બાબુ ડાલચંદજી સિંઘીને તેના સૌથી પહેલા પ્રેસીડેન્ટ બનાવવામા આવ્યા હતા. જૂટના વ્યાપારમા આવી રીતે સૌથી મ્હોટું સ્થાન મેલવીને પછી તેમણે પોતાનું લક્ષ્ય બીજા બીજા ઉદ્યોગો તરફ પણ દોર્યું. એક તરફ

तेमणे म'यप्रातोमा आवेली कौरीया स्टेटमा फोलमानी खाणोना उद्योगनो पाथो नारयो अने बीजी तरफ दक्षिणना शक्ति अने अकलतराना राज्योमा आवेली चूनाना पत्थरोनी खाणोना, तेम ज वेळगाम, सावतवाडी, इचलकरजी जेवा स्थानोमा आवेली 'बोकसाइट' नी खाणोना विकासनी शोच करवा पाळठ पोतानु लक्ष्य परोव्यु कोलसाना उद्योग अये तेमणे 'मेसर्स डालचंद बहादुरसिंह' ए नामथी नवी पेढीनी स्थापना करी जे आज हे हिदुस्थानमा एक अग्रगण्य पेढी गणाय छे. ए उपरात तेमणे बगालना चोवीस परगणा, रंगपुर, पूर्णिया अने मालदहा विगेरे जिल्लाओमा, म्होटी जमीनदारी पण खरीद करी अने ए रीते बगालना नामाकित जमीनदारोमा पण तेमणे पोतानु खाम स्थान प्राप्त कर्नु बाबू डालचंदजीनी आवी सुप्रतिष्ठा केवल व्यापारिक क्षेत्रमा ज मर्यादित न्होती. तेओ पोतानी उदारता अने वार्मिकता माटे पण एटला ज सुप्रसिद्ध हता - तेमनी परोपकारवृत्ति पण तेटली ज प्रशसनीय हती परतु, परोपकारसुलभ प्रसिद्धिथी तेओ प्राय दूर रहेता हता. घणा भागे तेओ गुप्तरीते ज अर्थिजनोने पोतानी उदारतानो लाभ आपता, तेमणे पोताना जीवनमा लाखोनु दान कर्नु हशे पण तेनी प्रसिद्धि के नोध तेमणे भाग्ये ज करवा इच्छी हशे तेमना सुपुत्र बाबू श्री बहादुर सिंहजीए प्रसंगोपात्त चर्चा करता जणाव्यु हतु, के तेओ जे काई दान आदि करता, तेनी खबर तेमने पोताने (पुत्रने) पण भाग्ये ज थती आथी तेमना जाहेर दानो अगेनी मात्र नीचेना २ - ४ प्रसंगोनी ज माहिती मळी शकी हती

सन १९२६ मा 'चित्तरजन' सेवा सदन माटे कलकत्तामा फाळो करवामा आव्यो ल्यारे एक वार खुद महात्माजी तेमना मकाने गया हता अने ते बखते तेमणे वगर माग्ये ज महात्माजीने ए कार्य माटे १०००० रुपिया आप्या हता

१९१७ मा कलकत्तामा 'गवर्नमेंट हाउस'ना मेदानमा, लॉर्ड कार्माइकलना आश्रय नीचे रेडक्रॉस माटे एक मेळावडो ययो हतो तेमा तेमणे २१००० रुपिया आप्या हता. तेम ज प्रथम महायुद्ध वखते तेमणे ३,०००,०० रुपियाना 'वॉर बॉण्डस्' खरीद करीने ए प्रसंगे सरकारने फाळामा मदद करी हती पोतानी छेली अवस्थामा तेमणे पोताना निकट कुटुंबीजनो - के जेमनी आर्थिक स्थिति बहु ज साधारण प्रकारनी हती तेमने - रुपिया १२ लाख व्हेंची आपवानी व्यवस्था करी हती जेनो अमल तेमना सुपुत्र बाबू बहादुर सिंहजीये कर्यो हतो

बाबू डालचंदजीनुं गार्हस्थ्य जीवन बहु ज आदर्शरूप हतु. तेमना धर्मपत्नी श्रीमती मञ्जुकुमारी एक आदर्श अने धर्म-परायण पत्नी हता पति-पत्नी बने सदाचार, सुविचार अने सुसंस्कारनी मूर्ति जेवा हता डालचंदजीनुं जीवन बहु ज साहुं अने साधुत्व भरेछ हतु व्यवहार अने व्यापार बनेमा तेओ अत्यंत प्रामाणिक अने नीतिपूर्वक वर्तनारा हता. स्वभावे तेओ खूब ज शान्त अने निरभिमानी हता ज्ञानमार्ग उपर तेमनी ऊढी श्रद्धा हती तत्त्वज्ञानविषयक पुस्तकोनुं वाचन अने श्रवण तेमने अत्यंत प्रिय हतु क्रिस्न नगर कॉलेजना एक अध्यात्मलक्षी बगाली प्रोफेसर नामे बाबू ब्रजलाल अधिकारी - जेओ योगविषयक प्रक्रियाना अच्छा अभ्यासी अने तत्त्वचिंतक हता - तेमना सहवासथी बाबू डालचंदजीने पण योगनी प्रक्रिया तरफ खूब रुचि थई गई हती अने तेथी तेमणे तेमनी पासेथी ए विषयनी केटलीक खास प्रक्रियाओनो ऊढो अभ्यास पण कर्यो हतो शारीरिक स्वास्थ्य अने मानसिक पावित्र्यनो जेनाथी विकास थाय एवी, केटलीक व्यावहारिक जीवनने अत्यंत उपयोगी, यौगिक प्रक्रियाओनो तेमणे पोताना पत्नी तेम ज पुत्र, पुत्री आदिने पण अभ्यास करवानी प्रेरणा करी हती.

जैन धर्मना विशुद्ध तत्त्वोना प्रचार अने सर्वोपयोगी जैन साहित्यना प्रसार माटे पण तेमने खास रुचि रहेथी हती अने पंडितप्रवर श्री सुखलालजीना परिचयमा आव्या पछी, ए कार्य माटे काईक विशेष सक्रिय प्रयत्न करवानी तेमनी सारी उत्कठा जागी हती कलकत्तामा २-४ लाखना खर्चे आ कार्य करनारू कोई साहित्यिक के शैक्षणिक केन्द्र स्थापित करवानी योजना तेओ विचारी रह्या हता, ए दरम्यान सन् १९२७ (वि स १९८४) मा कलकत्तामा तेमनो स्वर्गवास थयो

बाबू डालचंदजी सिंघी, पोताना समयना बगालनिवासी जैन समाजमा एक अत्यंत प्रतिष्ठित व्यापारी, दीर्घदर्शी उद्योगपति, म्होटा जमीनदार, उदारचित्त सद्गृहस्थ अने साधुचरित सत्पुरुष हता तेओ पोतानी ए सर्व संपत्ति अने गुण-वृत्तानो समग्र वारसो पोताना एक मात्र पुत्र बाबू बहादुर सिंहजीने सोपता गया, जेमणे पोताना ए पुण्यश्लोक पितानी स्थूल संपत्ति अने सूक्ष्म सत्कीर्ति - बंनेने घणी सुंदर रीते वधारीने पिता करताय सवाई श्रेष्ठता मेळववानी विशिष्ट प्रतिष्ठा प्राप्त करी

बाबू श्री बहादुर सिंहजीमा पोताना पितानी व्यापारिक कुशलता, व्यावहारिक निपुणता अने सांस्कारिक सन्निष्ठा तो संपूर्ण अशे वारसागतरूपे उत्तरेली हती ज, परतु ते उपरात तेमनामा बौद्धिक विशदता, कलात्मक रसिकता अने विविध विषयग्राहिणी प्राज्ञल प्रतिभानो पण उच्च प्रकारनो सन्निवेश थयो हतो अने तेथी तेओ एक असाधारण व्यक्तित्व वरावन महानुभापोनी पत्तिमा स्थान प्राप्त करवानी योग्यता मेळवी शक्या हता.

तेओ पोताना पिताना एकमात्र पुत्र होवाथी तेमने पिताना विशळ कारजारमा नानपणथी ज लक्ष्य आपवानी फरज पडी हती अने तेथी तेओ हाईस्कूलनो अभ्यास पूरो करवा सिवाय कॉलेजनो विशेष अभ्यास करवानो अवसर मेळवी शक्या न हता. छता तेमनी ज्ञानरुचि बहु ज तीव्र होवाथी, तेमणे पोतानी मेळे ज, विविध प्रकारना साहित्यना वाचननो अभ्यास

खूब ज वधायो हतो अने तेथी तेओ इंग्रेजी उपरात, बंगाली, हिंदी, गुजराती भाषाओ पण खूब सरस जाणता हता अने ए भाषाओमा लखाएला बिबिध पुस्तकोना वाचनमा सतत निमग्न रहेता हता

नानपणथी ज तेमन्हे प्राचीन वस्तुओना संग्रहनो भारे शोख लागी गयो हतो अने तेथी तेओ जूना सिक्काओ, चित्रो, मूर्तिओ अने तेवी बीजी बीजी चीजोना संग्रह करवाना अत्यंत रसिक थई गया हता झवेरातनो पण ते साथे तेमनो शोख खूब व यो हतो अने तेथी तेओ ए विषयमा पण खूब ज निष्णात थई गया हता एना परिणामे तेमणे पोतानी पासे सिक्काओ, चित्रो, हस्तलिखित बहुमूल्य पुस्तको विगेरेनो जे अमूल्य संग्रह भेगो कर्यो हतो ते आजे हिंदुस्थानना गण्वागाठ्या एवा संग्रहोमा एक महत्त्वु स्थान प्राप्त करे नैवो छे तेमनो प्राचीन सिक्काओनो संग्रह तो एटलो बवो विशिष्ट प्रकारनो छे के जेथी अम्प्री दुनियामा तेनु ग्रीजु के चोथु स्थान आवे तेम छे तेओ ए विषयमा एटला निपुण जई गया हता के स्मोटा म्होटा म्युजियमोना क्युरेटरो पण बारवार तेमनी सलाह अने अभिप्राय मेळववा अर्थे तेमनी पासे आवता जता

तेओ पोताना एवा उच्च सांस्कृतिक शोखने लईने देश-विदेशनी आवी सांस्कारिक प्रवृत्तियो माटे कार्य करती अनेक सस्थाओना सदस्य विगेरे बन्या हता दाखला तरीके - रॉयल एशियाटिक सोसायटी ऑफ बंगाल, अमेरिकन ज्योग्राफिकल सोसायटी न्युयार्क, बंगीय साहित्यपरिषद् कलकत्ता, न्युमिसेटिक सोसायटी ऑफ इन्डिया विगेरे अनेक प्रसिद्ध सस्थाओना तेओ उत्माही सभासद हता

साहित्य अने शिक्षण विषयक प्रवृत्ति करनारी जैन तेम ज जैनतर अनेक सस्थाओने तेमणे मुक्त मने दान आपी ए विषयोना प्रसारमा पोतानी उत्कट अभिरुचिनो उत्तम परिचय आप्यो हतो तेमणे आवी रीते केट केटली सस्थाओने आर्थिक सहायता आपी हती तेनी सपूर्ण यादी मळी शकी नथी तेमनो स्वभाव आवा कार्योमा पोताना पिताना जेवो ज प्राय मौन धारण करवानो हतो अने ए माटे पोतानी प्रसिद्धि करवानी तेओ आकाक्षा न्होता राखता. तेमनी साथे कोई कोई बखते प्रसंगोचित वार्तालाप थता आवी बाबतनी जे आडकतरी माहिती मळी शकी तेना आधारे तेमनी पासेथी आर्थिक सहायता मेळवनारी केटलीक सस्थाओना नामो विगेरे आ प्रमाणे जाणी शकाया छे.-

हिंदु एकेडेमी, दोलतपुर (बंगाल), रु० १५०००)

तरकी उर्दू बंगाला, ५०००)

हिंदी साहित्य परिषद् भवन (इलाहाबाद), १२५००)

विशुद्धानंद सरस्वती मारवाडी हॉस्पिटल, कलकत्ता, १००००)

एक मेटर्निटीहोम, कलकत्ता, २५००)

बनारस हिंदु युनिवर्सिटी, २५००)

जीयार्गज हायस्कूल, ५०००

जीयार्गज लंडन मिशन हॉस्पिटल, ६०००)

कलकत्ता-मुर्शिदाबादन जैन मन्दिर, ११०००)

जैनवर्म प्रचारक सभा, मानभूम, ५०००)

जैन भवन, कलकत्ता, १५०००)

जैन पुस्तक प्रचारक मंडल, आगरा, ७५००)

जैन मन्दिर, आगरा, ३५००)

जैन हाइस्कूल, अवाला, २१००)

जैन गुरुकुल, पालीताणा, ११०००)

जैन प्राकृत कोश माटे, २५००)

ए उपरात हजार-हजार पाचसो-पाचसोनी नानी रकमो तो तेमणे सैंकडोनी सख्यामा आपी छे जेनो सरवाळो दोढ बे लाख जेटलो थवा जाय

साहित्य अने शिक्षणनी प्रगति माटे सिंधीजीनो जेटलो उत्साह अने उद्योग हतो तेदलो ज सामाजिक प्रगति माटे पण ते हतो. अनेकवार तेमणे आवी सामाजिक सभाओ विगेरेमा प्रमुख तरीके भाग लईने पोतानो ए विषेनो आन्तरिक उत्साह अने सहकारभाव प्रदर्शित कर्यो हतो जैन श्वेतावर कॉन्फरन्सना सन् १९२६ मा मुंबईमा भराएला खास अधिवेशनना तेओ प्रमुख बन्या हता. उदयपुर राज्यमा आवेला केसरीयाजी तीर्थना वहीवटना विषयमा स्टेट साथे जे झगडो उभो थयो हतो तेमा तेमणे सौथी ववारे तन, मन अने धननो भोग आप्यो हतो. आ रीते तेओ जैन समाजना हितनी प्रवृत्तियोमा यथायोग्य सपूर्ण सहयोग आपता हता परंतु ते साथे तेओ सामाजिक मूढता अने सांप्रदायिक कट्टरताना पण पूर्ण विरोधी हता. बीजा बीजा धनवानो के आगेवानो गणाता रूढीभक्त जैनोनी माफक, तेओ सकीर्ण मनोवृत्ति के अन्धश्रद्धा-प्रोषक विकृत भक्तिथी सर्वथा पर हता आचार, विचार के व्यवहारमा तेओ बहु ज उदार अने विवेकशील हता.

तेमनु गृहस्थ तरीकेतुं जीवन पण बहु ज सादु अने सात्त्विक हतु. बंगालना जे जातना नवाबी गणाता वातावरणमा तेओ जन्म्या हता अने उछर्या हता ते वातावरणनी तेमना जीवन उपर कशी ज खराब असर थई न हती अने तेओ लगभग ए वातावरणथी तह्मन अलिप्त जेवा हता. अष्टला म्होटा श्रीमान् होवा छता, श्रीमताईना खोटा विलास के मिथ्या आडबरथी तेओ सदा दूर रहेता हता दुर्व्यय अने दुर्व्यसन प्रत्ये तेमनो भारे तिरस्कार हतो. तेमनी स्थितिना धनवानो ज्यारे पोतामां मोज-शोख, आनन्द-प्रमोद, विलास-प्रवास, समारंभ-महोत्सव इत्यादिमा लाखो रुपिया उडावता होय छे ल्यारे सिंधीजी

तेनाथी तदन विमुख रहेता हता तेमने शोख मात्र सारा वाचननो अने कलामयवस्तुओ जोवा-सग्रहवानो हतो ज्यारे जुओ ल्यारे, तेओ पोतानी गद्दी उपर बेठा बेठा साहित्य, इतिहास, स्थापत्य, चित्र, विज्ञान, भूगोल के भूगर्भविद्याने लगता सामयिको के पुस्तको वाचता ज सदा देखाता हता. पोताना एवा विगिष्ट वाचनना शोखने लीधे तेओ इंग्रेजी, बंगाली, हिंदी, गुजराती आदिमा प्रकट यता उच्च कोटिना, उक्त विषयोने लगता विविध प्रकारना सामयिक पत्रो अने जर्नल्स आदि नियमित मगावता रहेता हता आर्ट, आर्किऑलॉजी, एपीग्राफी, न्युमिस्मेटिक्स, ज्योग्राफी, आइकोनोग्राफी, हिस्टरी अने माइनिंग आदि विषयोना पुस्तकोनी तेमणे पोतानी पासे एक सारी सरखी लाइब्रेरी ज बनावी लीधी हती

तेओ स्वभावे एकान्तप्रिय अने अल्पभाषी हता नकामी बातो करवा तरफ के गप्पा सप्पा मारवा तरफ तेमने बहु ज अभाव हतो. पोताना व्यावसायिक व्यवहारनी के विशाल कारभारनी बाबतोमा पण तेओ बहु ज मितभाषी हता परंतु ज्यारे तेमना प्रिय विषयोनी-जेवा के स्थापत्य, इतिहास, चित्र, शिल्प आदिनी-चर्चा जो नीकली होय तो तेमा तेओ एटल निमग्न थी जता के कलाको ना कलाको वही जता, तो पण तेओ तेथी याकता नहि के कंटाळता नहि

तेमनी बुद्धि अत्यंत तीक्ष्ण हती. कोई पण वस्तुने ममजवामा के तेनो मर्म पकड़वामा तेमने कशी बार न लागती विज्ञान अने तत्त्वज्ञाननी गंभीर बाबतो पण तेओ सारी पेठे समजी शकता हता अने तेमनु मनन करी तेमने पचावी शकता हता तर्क अने दलीलमा तेओ म्होटा म्होटा कायदाशास्त्रीयोने पण आटी देता तेम ज गमे तेवो चालाक माणस पण तेमने पोतानी चालाकीथी चकित के मुग्ध बनावी शके तेम न हतु

पोताना सिद्धान्त के विचारमा तेओ खूब ज मकम रहेवानी प्रकृतिना हता एक बार विचार नकी कर्या पछी अने कोई कार्यनो स्वीकार कर्या पछी तेमाथी चलित यवानु तेओ बिस्कुल पसंद करता नहि

व्यवहारमा तेओ बहु ज प्रामाणिक रहेवानी वृत्तिवाला हता. बीजा बीजा बनवानोनी माफक व्यापारमा दगा फटका के साच झूठ करीने धन मेळववानी तृष्णा तेमने यत्किंचित् पण यती न हती तेमनी आवी व्यावहारिक प्रामाणिकताने लक्ष्मीने इन्लेडनी मर्केन्टाईल बेकनी डायरेक्टरोनी बॉर्डे पोतानी कलकता-शाखानी बॉर्डमा, एक डायरेक्टर थवा माटे तेमने खास विनति करी हती के जे मान ए पहेला कोई पण हिंदुस्थानी व्यापारीने मळ्यु न्होतु

प्रतिभा अने प्रामाणिकता साथे तेमनामा योजनाशक्ति पण घणी उच्च प्रकारनी हती तेमणे पोतानी ज स्वतंत्र बुद्धि अने कार्य कुशलता द्वारा एक तरफ पोतानी घणी मोटी जमीनदारीनी अने बीजी तरफ कोलीयारी विगेरे माईनीगना उद्योगनी जे सुव्यवस्था अने सुघटना करी हती ते जोईने ते ते विषयना ज्ञाताओ चकित थता हता पोताना घरना नानामा नाना कामथी ते छेक कोलीयारी जेवा म्होटा कारखाना सुधीमा-के ज्या हजारो माणसो काम करता होय-बहु ज नियमित, व्यवस्थित अने सुयोजित रीते काम चाल्या करे तेवी तेमनी सदा व्यवस्था रहेती हती छेक दरवानथी लई पोताना समो-बडीया जेवा समर्थ पुत्रो सुधीमा एक सरखु उच्च प्रकारनुं शिस्त-पालन अने शिष्ट आचारण तेमने त्या देखातु हतु

सिंधीजीमा आवी समर्थ योजकशक्ति होवा छता-अने तेमनी पासे सपूर्ण प्रकारनी सावनसपन्नता होवा छता-तेओ धमालवाळा जीवनथी दूर रहेता हता अने पोताना नामनी जाहेरातने माटे के लोकोमा म्होटा माणस गणावानी खातर तेओ तेवी कशी प्रवृत्ति करता न हता रावबहादुर, राजाबाहादुर के सर-नाईट विगेरेना सरकारी खिताबो धारण करवानी के काउन्सीलोमा जई ऑनरेबल मेबर बनवानी तेमने क्यारेय इच्छा थी न हती एवी खाली आडम्बरवाळी प्रवृत्तिमा पैसानो दुर्व्यय करवा करता तेओ सदा साहित्योपयोगी अने शिक्षणोपयोगी कार्योमा पोताना धननो सद्व्यय करता हता भारतवर्षनी प्राचीन कला अने तेने लगती प्राचीन वस्तुओ तरफ तेमनो उत्कट अनुराग हतो अने तेथी ते माटे तेमणे लाखो रुपिया खर्चा हता

*

सिंधीजी साथेनो मारो प्रत्यक्ष परिचय सन् १९३० मा शुरू थयो हतो. तेमनी इच्छा पोताना सद्गत पुण्य-श्लोक पिताना स्मारकमा जैन साहित्यनो प्रसार अने प्रकाश थाय तेवी कोई विशिष्ट संस्था स्थापन करवानो हतो. मारा जीवनना सुदीर्घकालीन सहकारी, सहचारी अने सन्मित्र पंडितप्रवर श्री सुखलालजी, जेओ बाबू श्री डालचंदजीना विशेष श्रद्धाभाजन होई श्री बहादुर सिंहजी पण जेमनी उपर तेदलो ज विशिष्ट सद्भाव धरावता हता, तेमना परामर्श अने प्रस्तावथी, तेमणे मने ए कार्यनी योजना अने व्यवस्था हाथमा लेवानी विनति करी अने मे पण पोताने अभीष्टतम प्रवृत्तिना आदर्शने अनुरूप उत्तम कोटिना साधननी प्राप्ति थती जोई तेनो सहर्ष अने सोळास स्वीकार कर्यो

सन् १९३१ ना प्रारंभ दिवसे, विश्ववध कवीन्द्र श्री रवीन्द्रनाथ टागोरना विभूतिविहारसमा विश्वविख्यात शान्तिनिकेतनना विश्वभारती-विद्याभवनमा 'सिंधी जैन ज्ञानपीठ' नी स्थापना करी अने त्या जैन साहित्यना अध्ययन-अध्यापन अने संशोधन-संपादन आदिनु कार्य चालु कर्तुं आ विषेनी केटलीक प्राथमिक, हकीकत, आ ग्रथमाळाना सौथी प्रथम प्रकट थएला 'प्रबन्धचिन्तामणि' नामना ग्रथनी प्रस्तावनामा मे आपेळो छे, तेथी तेनी अहि पुनरुक्ति करवानी जरूर नथी

સિંધીજીએ મારી પ્રેરણાથી, ‘સિંધી જૈન જ્ઞાનપીઠ’ ની સ્થાપના સાથે, જૈન સાહિત્યના ઉત્તમોત્તમ ગ્રંથરત્નોને આધુનિક શાસ્ત્રીય પદ્ધતિએ સુંદર રીતે સશોધિત-સપાદિત કરી-કરાવી પ્રકટ કરવા માટે અને તેમ કરી જૈન સાહિત્યની સાર્વ-જનિક પ્રતિષ્ઠા સ્થાપિત કરવા માટે, આ ‘સિંધી જૈન ગ્રંથમાળા’ પ્રકટ કરવાની વિશિષ્ટ યોજનાનો પળ સ્વીકાર કર્યો; અને એ માટે આવશ્યક અને અપેક્ષિત અર્થવ્યય કરવાનો ઉદાર ઉત્સાહ પ્રદર્શિત કર્યો

પ્રારંભમાં, શાન્તિકેતનને લક્ષીને એક ૩ વર્ષનો कार्यक्रम ઘડી કાઢવામાં આવ્યો અને તે પ્રમાણે ત્યાં કામનો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો પરંતુ એ ૩ વર્ષના અનુભવના ખતે શાન્તિકેતન મને મારા પોતાના કાર્ય અને સ્વાસ્થ્યની દૃષ્ટિએ બરાબર અનુકૂળ ન લાગવાથી, અનિચ્છાએ-મારે એ સ્થાન છોડવું પડ્યું અને અમદાવાદમાં, ગુજરાત વિદ્યાપીઠના સામિપ્યમાં, ‘જ્ઞાને કાન્ત વિહાર’ બનાવી ત્યાં આ કાર્યની પ્રવૃત્તિ ચાલુ રાખી આ ગ્રંથમાળામાં પ્રકટ થયેલા ગ્રંથોની ઉત્તમ પ્રશંસા, પ્રસિદ્ધિ અને પ્રતિષ્ઠા ચાલી જોઈને સિંધીજીનો ઉત્સાહ ધ્રુવ વધ્યો અને તેમણે એ અગે જેટલો સર્ચ થાય તેટલો સર્ચ કરવાની અને જેમ બને તેમ વધારે સૂચ્યામાં ગ્રંથો પ્રકટ થયેલા જોવાની પોતાની ઉદાર મનોવૃત્તિ મારી આગળ વારંવાર પ્રકટ કરી હું પણ તેમના એવા અપૂર્વ ઉત્સાહથી પ્રેરાઈ યથાશક્તિ આ કાર્યને વધારે ને વધારે વેગ આપવા માટે પ્રયત્નવાન રહેતો.

✽

સન ૧૯૩૮ ના જુલાઈમાં, મારા પરમ સુહૃદ્ ભ્રેહી શ્રીયુત કન્દૈયાલાલ માળેકલાલ મુશીનો – જેઓ તે વખતે મુંબઈની કોંગ્રેસ ગવર્નમેન્ટના ગૃહમંત્રીના ઉચ્ચ પદ પર અધિષ્ઠિત હતા – અઠસ્રાત્ એક પત્ર મને મળ્યો જેમાં એમણે સૂચવ્યું હતું કે ‘સેઠ મુગલાલ ગોએનકાએ બે લાખ રૂપિયાની એક ઉદાર રકમ એમને સુપ્રત કરી છે જેનો ઉપયોગ ભારતીય વિદ્યાઓના કોઈ વિકાસાત્મક કાર્ય માટે કરવાનો છે અને તે માટે વિચાર-વિનિમય કરવા તેમ જ તદુપયોગી યોજના ઘડી કાઢવા અગે મારી જરૂર હોવાથી મારે તરત મુંબઈ આવવું વિગેરે’ તદનુસાર હું તરત મુંબઈ આવ્યો અને અમે વહેલે સાથે બેસી એ યોજનાની રૂપરેખા તૈયાર કરી, અને તે અનુસાર, સવત્ ૧૯૩૫ ની કાર્તિક સુદ પૂર્ણિમાના દિવસે શ્રી મુશીજીના નિવાસસ્થાને ‘ભારતીય વિદ્યા ભવન’ ની એક મોટા સમારંભ સાથે સ્થાપના કરવામાં આવી

ભવનના વિકાસ માટે શ્રીમુશીજીનો અધાગ ઉદ્યોગ, અખંડ ઉત્સાહ અને ઉદાર આત્મભોગ જોઈ, મને પણ એમના કાર્યમાં યથાયોગ્ય સહકાર આપવાની પૂર્ણ ઉત્કટા ચઈ અને હું તેની આતરિક વ્યવસ્થામાં પ્રમુખપણે ભાગ લેવા લાગ્યો ભવનની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં સાહિત્ય પ્રકાશન સબધી જે એક વિશિષ્ટ પ્રવૃત્તિ સ્વીકારવામાં આવી હતી તે, મારા આ ગ્રંથમાળાના કાર્ય-સાથે, એક પ્રકારે પરસ્પર સહાયક સ્વરૂપની જ પ્રવૃત્તિ હોવાથી, મને એ પૂર્વ-અગીકૃત કાર્યમાં વાધક ન થતાં ડલ્ટી સાધક જ જણાઈ અને તેથી મેં એમાં યથાશક્તિ પોતાની વિશિષ્ટ સેવા આપવાનો નિર્ણય કર્યો સિંધીજીને એ વધી વસ્તુસ્થિતિની જાણ કરવામાં આવતાં તેઓ પણ ભવનના કાર્યમાં રસ વરાવતા થયા અને એના સંસ્થાપક-સદસ્ય બની એના કાર્ય માટે પોતાની પૂર્ણ સહાનુભૂતિ પ્રકટ કરી.

જેમ જે ઉપર જણાવ્યું છે તેમ, ગ્રંથમાળાના વિકાસ માટે સિંધીજીનો ઉત્સાહ અત્યંત પ્રશસનીય હતો અને તેથી હું પણ મારા સ્વાસ્થ્ય વિગેરેની કશી દરકાર રાખ્યા વગર, એ કાર્યની પ્રગતિ માટે સતત પ્રયત્ન કર્યા કરતો હતો. પરંતુ ગ્રંથ-માળાની વ્યવસ્થાનો સર્વ ભાર, મારા એકલાના પડ ઉપર જ આશ્રિત થઈને રહેલો હોવાથી, મારું શરીર ડ્યારે એ વ્યવસ્થા કરતું અટકી જાય, ત્યારે એની શી સ્થિતિ ચાય તેનો વિચાર પણ મને વારંવાર થયા કરતો હતો. બીજી બાજુ સિંધીજીની પણ ઉત્તરાવસ્થા હોઈ તેઓ વારંવાર અસ્વસ્થ થવા લાગ્યા હતા અને તેઓ પણ જીવનની અસ્થિરતાનો આભાસ અનુભવવા લાગ્યા હતા. એટલે ગ્રંથમાળાના ભાવી વિષે કોઈ સ્થિર અને સુનિશ્ચિત યોજના ઘડી કાઢવાની કલ્પના હું કર્યા કરતો હતો.

ભવનની સ્થાપના થયા પછી ૩-૪ વર્ષમાં જ એના કાર્યની વિદ્વાનોમાં સારી પેટે પ્રસિદ્ધિ અને પ્રતિષ્ઠા જામવા લાગી હતી અને વિવિધ વિષયના અધ્યયન – અધ્યાપન અને સાહિત્યના સશોધન સપાદનનું કાર્ય સારી પેટે આગળ વધવા લાગ્યું હતું, એ જોઈ સુહૃદ્ શ્રીમુશીજીની ખાસ આકાંક્ષા થઈ કે સિંધી જૈન ગ્રંથમાળાની કાર્યવ્યવસ્થાનો સબધ પણ, જો ભવન સાથે જોડી દેવામાં આવે તો તેથી પરસ્પર બંનેના કાર્યમાં સુદર અભિવૃદ્ધિ થવા ઉપરાંત ગ્રંથમાળાને સ્થાયી સ્થાન મળશે અને ભવનને વિશિષ્ટ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠાની પ્રાપ્તિ થશે, અને એ રીતે ભવનમાં જૈન શાસ્ત્રોના અધ્યયનનું અને જૈન સાહિત્યના પ્રકાશનનું એક અદ્વિતીય કેન્દ્ર બની રહેશે શ્રીમુશીજીની એ શુભાકાંક્ષા, ગ્રંથમાળા વિષેની મારી માવી ચિંતાની યોગ્ય નિવારક લાગી અને તેથી હું તે વિષેની યોજનાનો વિચાર કરવા લાગ્યો. યથાવસર સિંધીજીને મેં શ્રી મુશીજીની આકાંક્ષા અને મારી યોજના સૂચિત કરી. જેઓ ભા. વિ. મ. ના સ્થાપક-સદસ્ય હતા જ અને તદુપરાંત શ્રીમુશીજીના ખાસ ક્ષેત્રાસ્પદ મિત્ર પણ હતા, તેથી તેમને પણ એ યોજના વધાવી લેવા લાયક લાગી. પળિડતપ્રવર શ્રીમુશીજીની જેઓ આ ગ્રંથમાળાના આરંભથી જ અંતરગ હિત-ચિંતક અને સક્રિય સહાયક રહ્યા છે તેમની બ્રાથે પણ એ યોજના સંબંધે મેં ઉચિતપરામર્શ કર્યો અને સવત્ ૨૦૦૧ ના વૈશાખ સુદિમા (મે સન ૧૯૪૩) સિંધીજી કાર્યપ્રસંગે મુંબઈ આવેલા ત્યારે, પરસ્પર નિર્ણીત વિચાર-વિનિમય કરી, આ ગ્રંથમાળાની પ્રકાશનસંબધી સર્વ વ્યવસ્થા ભવનને સ્વાધીન કરવામાં આવી. સિંધીજીએ, એ ઉપરાંત, તે અવસરે મારી પ્રેરણાથી ભવનને

बीजा १० हजार रूपियांनी उदार रक्कम पण आपी जेना वडे भवनमा तेमना नामनो एक खण्ड बंधाववामा आवे अने तेमा प्राचीन वस्तुओ तेम ज चित्र विगेरेनो सग्रह राखवामा आवे.

भवननी प्रबन्धक समिति ए सिंघीजीना आ विशिष्ट अने उदार दानना प्रतिघोष रूपे भवनमा प्रचलित 'जैन शास्त्र-शिक्षण विभाग'ने स्थायी रूपे 'सिंघी जैनशास्त्र शिक्षापीठ' ना नामे प्रचलित राखवानो सविशेष निर्णय कर्गो

*

ग्रंथमालाना जनक अने परिपालक सिंघीजीए, प्रारम्भी ज एनी सर्व प्रकारनी व्यवस्थानो भार मारा उपर मूकीने पोते तो फक्त खास एटली ज आकाक्षा राखता हता के ग्रंथमालामा केम वधारे ग्रंथो प्रकट याय अने केम तेमनो वधारे प्रसार थाय तेमना जीवननी एक मात्र ए ज परम अभिलाषा हती के आ ग्रंथमाला द्वारा जेटला बने तेटला सार सारा अने महत्त्वना ग्रंथो जल्दी जल्दी प्रकाशित याय अने जैन साहित्यनो खूब प्रसार याय ए अगे जेटलो खर्च थाय तेटलो ते बहु ज उत्साहशी करवा उत्सुक हता भवनने ग्रंथमाला समर्पण करती वखते तेमणे मने कहु के— 'अत्यार सुधी तो वर्षमा सरेराश ३-४ ग्रंथो प्रकट थता आव्या छे परंतु जो आप प्रकाशित करी शको तो, दरमहिने बच्चे ग्रंथो पण प्रकाशित थता जोई हु वराउ तेम नथी. ज्या सुधी आपनी अने मारी जीदगी छे त्या सुधी, जेटल साहित्य प्रकट करवा कराववानी आपनी इच्छा होय ते प्रमाणेनी आप व्यवस्था करो मारा तरफथी पैसानो सकोच आपने जराय नहीं जणाय' जैन साहित्यना उदार माटे आवी उत्कट आकाक्षा अने आवी उदार चित्तवृत्ति धरावनार दानी अने विनम्र पुरुष, मे मारा जीवनमा बीजो कोई नथी जोयो पोतानी हवाती दरम्यान तेमणे मारा हस्तक ग्रंथमाला खाते लगभग ७५००० (पोणो लाख) रूपिया खर्च कर्गो हसे, परंतु ए १५ वर्षना गाळा दरम्यान तेमणे एकवार पण मने एम नथी पूछ्यु के कई रकम, कया ग्रंथ माटे, कयारे खर्च करवमा आवी छे, के कया ग्रंथना संपादन माटे, कोने शु आपवामा आव्यु छे ज्यारे ज्यारे हु प्रेस इत्यादिना बीलो तेमनी उपर मोकलतो ल्यारे ल्यारे, तेओ ते मात्र जोईने ज ऑफिसमा ते रकम चुकववाना शेरा साथे मोकली देता हु तेमने कोई बीलनी विगत समजाववा इच्छतो, तो पण तेओ ते विषे उत्साह न्होता बतावता अने एनाथी विरुद्ध ग्रंथमालानी साइड, टाईप, प्रीटींग, बाइंडिंग, हेडींग आदिनी बाबतमा तेओ खूब झीणव-टथी विचार करता रहेता अने ते अगे विस्तारशी चर्चा पण करता. तेमनी आवी अपूर्व ज्ञाननिष्ठा अने ज्ञानभक्तिये ज मने तेमना स्नेहपाशमा बद्ध कर्गो अने तेथी हु यत्किंचित् आ जातनी ज्ञानोपासना करवा समर्थ ययो

उक्त रीते भवनने ग्रंथमाला समर्पित कर्गो बाद, सिंघीजीनी उपर जणावेली उत्कट आकाक्षाने अनुलक्षीने मने प्रस्तुत कार्य माटे वधारे उत्साह थयो, अने जो के मारी शारीरिक स्थिति, ए कार्यना अविरत श्रमशी प्रतिदिन वधारे ने वधारे झडपथी क्षीण थती गई छे, छता मे एना कार्यने वधारे वेगवान् अने वधारे विस्तृत बनाववानी दृष्टिये केटलीक विशिष्ट योजना करवा माडी, अने संपादनना कार्यमा वधारे सहायता मळे ते माटे केटलाक विद्वानोनो नियमित सहयोगनी पण व्यवस्था करवा माडी. अनेक नाना-मोटा ग्रंथो एक साथे प्रेसमा छापवा आप्या अने बीजा तेवा अनेक नवा नवा ग्रंथो छपावा माटे तैयार करवा माळ्या. जेटला ग्रंथो अत्यार सुधीमा कुल प्रकट थया हता तेटला ज बीजा ग्रंथो एक साथे प्रेसमा छपावा शुरू थया अने तेथी पण बमणी सख्याना ग्रंथो प्रेस कॉपी आदिना रूपमा तैयार थवा लाग्या.

ए पछी थोडा ज समय दरम्यान, एटले सप्टेबर १९४३ मा, भवन माटे कलकत्ताना एक निवृत्त दक्षिणी प्रोफेसरनी म्होटी लाईब्रेरी खरीद करवा हु त्या गयो सिंघीजी द्वारा ज ए प्रोफेसर साथे वाटाघाट करवामा आवी हती अने मारी प्रेरणाथी ए आखी लाईब्रेरी, जेनी किमत रु. ५०००० (पचास हजार) जेटली मागवामा आवी हती, सिंघीजीए पोताना तरफथी ज भवनने भेट करवानी अतिमहनीय मनोवृत्ति दर्शावी हती परंतु ते प्रोफेसर साथे ए लाईब्रेरी अगेनो योग्य सोदो न थयो अने तेथी सिंघीजीए, कलकत्ताना सुप्रसिद्ध खर्गवासी जैन सद्गुरुस्थ बाबू पूरणचंद्रजी नाहारनी म्होटी लाईब्रेरी लई लेवा विषे पोतानी सलाह आपी अने ते अगे पोते ज योग्य रीते एनी व्यवस्था करवनु माथे लीधु.

कलकत्तामा अने आखाय बगालमा ए वर्ष दरम्यान अन्न-नुर्मिक्षनो भयकर कराळ काळ वर्ती रह्यो हतो सिंघीजीये पोताना वतन अजीमगंज, मुर्शिदाबाद तेम ज बीजा अनेक स्थळे गरीबोने मफत अने मध्यमवित्तोने अल्प मूल्यमा, प्रतिमास हजारो मण धान्य वित्तीर्ण करवानी म्होटी अने उदार व्यवस्था करी हती, जेना निमित्ते तेमणे ए वर्षमा लगभग त्रण-साडा त्रण लाख रूपिया खर्च खाते माडी वाळ्या हता. बगालना वतनीयोमा अने जमीनदारोमा आवो म्होटी उदार आर्थिक भोग ए निमित्ते अन्य कोईये आप्यो होय तेम जाणवामा नथी आव्यु

अक्टोबर नवेबर मासमा तेमनी तबियत बगडवा माडी अने ते धीरे-धीरे वधारे ने वधारे क्षिथिल थती गई. जान्युवारी १९४४ ना प्रारम्भमा हुं तेमने मळवा फरी कलकत्ता गयो. ता. ६ ठी जान्युवारीना संध्या समये, तेमनी साथे बेसीने ३ कलाक सुधी ग्रंथमाला, लाईब्रेरी, जैन इतिहासना आलेखन आदि अगेनी खूब उत्साहपूर्वक वातोचीतो करी

પરંતુ તેમને પોતાના જીવનની અપમાનો અભિમાસ જાણે થઈ રહ્યો હોય તેમ, વચ્ચે વચ્ચે તેઓ તેવા ઉદ્ગારો પળ કાઢતા રહેતા હતા ૫-૭ દિવસ રહીને હું મુબઈ આવવા નીકળ્યો ત્યારે છેલ્લી મુલાકાત વચ્ચે તેઓ બહુ જ ભાવભરેલે હૃદયે મને વિદાય આપીને વોલ્ટા કે-‘કોણ જાણે હવે આપણે ફરી મળીશું કે નહિ?’ હું તેમના એ દુઃખદ વાક્યને બહુ જ દવા-એલા હૃદયે સામાજિક અને ઉદ્વેગ પામતાં, તેમનાથી સદાના માટે ઢૂંટો પડ્યો તે પછી તેમની સાથે મુલાકાત થવાનો પ્રસંગ જ ન આવ્યો ૫-૬ મહિના તેમની તબિયત સારી-નરસી રહ્યા કરી અને આસરે સન્ ૧૯૪૪ ના જુલાઈની ૭ મી તારીખે તેઓ પોતાના વિનશ્વર દેહને છોડી પરલોકમા ચાલ્યા ગયા. મારી સાહિત્યોપાસનાનો મહાન્ સહાયક, મારી અલ્પસ્વલ્પ સેવાનો મહાન્ પરિપોષક અને મારી કર્તવ્યમિષ્ટાનો મહાન્ પ્રેરક, સહૃદય સુપુરુષ, આ અસાર સસારમા મને શૂન્ય હૃદય બનાવી પોતે મહાશૂન્યમા વિલીન થઈ ગયો.

સિંધીજીનું જો કે આ રીતે નાશવત સ્થૂલ શરીર સસારમાથી વિદ્યુત થયું છે, પરંતુ તેમણે સ્થાપેલી આ ગ્રન્થમાલા દ્વારા તેમનું યશ શરીર, સેકડો વર્ષો સુધી આ સસારમા વિદ્યમાન રહી તેમની કીર્તિ અને સ્મૃતિની પ્રશસ્તિનો પ્રભાવક પરિચય ભાવી પ્રજાને સતત આપ્યા કરશે.

*

સિંધી જીના સુપુત્રોનાં સત્કાર્યો

સિંધીજીના સ્વર્ગવાસથી જૈન સાહિત્ય અને જૈન સંસ્કૃતિના મહાન્ પોષક નરરત્નની જે મ્હોટી ઓટ પડી છે તે તો સહજભાવે પૂરાય તેમ નથી પરંતુ મને એ જોઈને હૃદયમા ઊંચી આશા અને આશ્વાસક આલ્હાદ થાય છે કે તેમના સુપુત્રો-શ્રી રાજેન્દ્ર સિંહજી, શ્રી નરેન્દ્ર સિંહજી અને શ્રી વીરેન્દ્ર સિંહજી પોતાના પિતાના સુયોગ્ય સન્તાનો હોઈ પિતાની પ્રતિષ્ઠા અને પ્રસિદ્ધિના કાર્યમા અનુરૂપ ભાગ ભજવી રહ્યા છે અને પિતાની ભાવના અને પ્રવૃત્તિને ઉદારભાવે પોષી રહ્યા છે.

સિંધીજીના સ્વર્ગવાસ પછી એ બધુઓએ પોતાના પિતાના દાન-પુણ્ય નિમિત્ત અજીમગજ વિગેરે સ્થાનોમા લગભગ ૫૦-૬૦ હજાર રૂપિયા ખર્ચે કર્યા હતા તે પછી થોડા જ સમયમા, સિંધીજીના વૃદ્ધમાતાનો પણ સ્વર્ગવાસ થઈ ગયો અને તેથી પોતાના એ પરમ પૂજનીયા દાદીમાના પુણ્યાર્થે પણ એ બધુઓએ ૭૦-૮૫ હજાર રૂપિયાનો વ્યય કર્યો ‘સિંધી જૈન ગ્રન્થમાલા’ નો સઘલો ભાર પણ એ સિંધી બંધુઓએ, પિતાજીએ નિર્ધારેલ વિચાર પ્રમાણે, પૂર્ણ ઉત્સાહથી ઉપાડી લીધો છે, અને તે ઉપરાંત કલકત્તાના ‘ઇન્ડિયન રીસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ’ને બગાલીમા જૈન સાહિત્ય પ્રકટ કરવા માટે સિંધીજીના સ્મારકરૂપે ૫૦૦૦ રૂપિયાની પ્રારંભિક મદદ આપી છે.

સિંધીજીના જ્યેષ્ઠ ચિરજીવ બાબૂ શ્રી રાજેન્દ્ર સિંહજીયે, મારી ઇચ્છા અને પ્રેરણાના પ્રેમને વશ થઈ, પોતાના પુણ્યશ્લોક પિતાની અજ્ઞાત ઇચ્છાને પૂર્ણ કરવા માટે, ૫૦ હજાર રૂપિયાની ઉદાર રકમ ભારતીય વિદ્યાભવનને દાન કરી, અને તેના વડે કલકત્તાની ઉચ્ચ નાહાર લાઈબ્રેરી ખરીદ કરીને ભવનને એક અમૂલ્ય સાહિત્યિક નિધિરૂપે ભેટ કરી છે. ભવનની એ ભવ્ય ‘લાઈબ્રેરી ‘**બાબૂ શ્રી બહાદુર સિંહજી સિંધી લાઈબ્રેરી**’ ના નામે સદા ઓલખાશે અને સિંધીજીના પુણ્યાર્થે એ એક મ્હોટી જ્ઞાનપરબ બનશે. બાબૂ શ્રી નરેન્દ્ર સિંહજીયે, બગાલીની સરાક જાતિના સામાજિક અને વાર્મિક ઉત્થાન નિમિત્તે પોતાના પિતાએ જે પ્રવૃત્તિ ચાલુ કરી હતી, તેને અપનાવી લીધી છે અને તેના સચાલનનો ભાર પ્રમુખપણે પોતે ઉપાડી લીધો છે. સન ૧૯૪૪ નવેમ્બર માસમા કલકત્તાના ડિંગલર સમાજ તરફથી ડજવાએલા ‘વીરશાસન જયન્તી મહોત્સવ’ના પ્રસંગે તેના ફાલામા એમણે ૫૦૦૦ રૂપિયા આપ્યા હતા તેમ જ કલકત્તામા જૈન શ્વેતાંબર સમુદાય તરફથી બાંધવા ધારેલા ‘જૈન ભવન’ માટે ૩૧૦૦૦ રૂપિયા દાન કરી પોતાની ઉદારતાની શુભ શરૂઆત કરી છે. ભવિષ્યમા ‘સિંધી જૈન ગ્રન્થમાલા’ નો સર્વ આર્થિક ભાર આ વચ્ચે બધુઓએ ઉત્સાહ પૂર્વક સ્વીકારી લેવાની પોતાની પ્રશસનીય મનો-ભાવના પ્રકટ કરીને, પોતાના પિતાના એ પરમ પુનીત યશોમન્દિરને ઉત્તરોત્તર ઉન્નત સ્વરૂપ આપવાનો શુભ સંકલ્પ કર્યો છે. તથાસ્તુ.

સિંધી જૈન શાસ્ત્ર શેક્ષાષીઠ }
ભારતીય વિદ્યા ભવન, મુબઈ }

- જિ ન વિ જ ય મુ નિ

* *
*

ધર્મોપદેશમાલા – પ્રાસ્તાવિક વક્તવ્ય

જૈન પૂર્વાચાર્યોએ પ્રાથમિક કક્ષાના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા – એમ ચતુર્વિધ જૈન સંઘને નિયમિત મળવા-ગુણવા માટે જે કેટલાક સામાન્ય ઉપદેશાત્મક પ્રકરણ ગ્રંથોની રચના કરી છે તેમાંનો પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’ પ્રકરણ પણ એક પ્રમુખ ગ્રંથ છે.

એ પ્રકારનાં પ્રકરણોમાં સૌથી મુખ્ય અને સૌથી પ્રાચીન પ્રકરણ ગ્રંથ તે ધર્મદાસ ગણીનો બનાવેલો ‘ઉપદેશમાલા’ નામનો છે જેની મૂલ ૫૪૧ પ્રાકૃત ગાથાઓ છે. બહુ જ પ્રાચીન સમયથી લઈને વર્તમાન સમય સુધીમાં, એ પ્રકરણનું પઠન-ગુણન જૈન શ્રદ્ધાલુ વર્ગમાં વ્યાપકરૂપે થતું આવ્યું છે. શ્વેતામ્બર સંઘના સર્વ પ્રાચીન સપ્રદાયોમાં એ પ્રકરણ ગ્રંથની વિશિષ્ટ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠા મનાતી આવી છે અને આગમિક ગ્રંથોના જેટલી જ શ્રદ્ધાથી એનો સ્વાધ્યાય કરવાનો પ્રચાર ચાલ્યો આવ્યો છે.

એ ગ્રંથના કર્તા ધર્મદાસ ગણી ક્યારે થયા તેનો ચોક્કસ નિર્ણય કરવા માટેનાં પુરાતાં પ્રમાણો હજી જ્ઞાત નથી થયાં. એ ગ્રંથના કેટલાક વ્યાખ્યાકારોએ તો, તેમને ખાસ મહાવાન સ્વામિના જ એક હસ્ત-દીક્ષિત શિષ્ય તરીકે ઉલ્લેખ્યા છે અને એ રીતે એ પ્રકરણની રચના મહાવીર સ્વામીના સમયમાં જ થયેલી હોવાની માન્યતા પ્રકટ કરી છે, પરંતુ ઇતિહાસિક દૃષ્ટિએ તેમ જ પ્રાકૃત ભાષાના સ્વરૂપના તુલનાત્મક અવલોકન વિગેરેની દૃષ્ટિએ, એ ગ્રંથ તેટલો પ્રાચીન તો સિદ્ધ નથી થતો. કારણ કે એમાં મહાવાન મહાવીરના નિર્વાણ બાદ કેટલાય સૈકા પછી થયેલા આર્ય વજ્ર આદિ આચાર્યોનો પણ પ્રકટરૂપે ઉલ્લેખ થયેલો મળે છે. તેથી ઇતિહાસજ્ઞોની દૃષ્ટિએ એ ગ્રંથ, વિક્રમના ૪ થા – ૫ મા સદી દરમિયાન કે તેથી ય પછીના એકાદ સૈકામાં રચાયેલો સિદ્ધ થાય છે. એ સમય ગમે તે હોય, પરંતુ ભૂતકાળના ૧૨૦૦–૧૪૦૦ જેટલા વર્ષોથી તો નિશ્ચિત રૂપે ધર્મદાસ ગણીની એ કૃતિ શ્વેતામ્બર સંઘમાં બહુમાન્ય થયેલી છે, એટલી વસ્તુ સુસ્પષ્ટ છે.

એ ‘ઉપદેશમાલા’ માં સામાન્ય પ્રકારે સર્વકક્ષાના જૈન સંઘને જીવનમાં આચરવા અને અનુસરવા યોગ્ય જ્ઞાન, ધ્યાન, તપ, સયમ, ક્ષમા, દયા, વિનય, વિવેક, અનુકંપા, અપરિગ્રહ, નિર્મમતા, નિર્લોભતા, અપ્રમાદ અને અનાસક્તિ – ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ. વિવિધ પ્રકારના આત્મવિ-શુદ્ધિ અને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ કરનારા ગુણોનો બહુ જ સરલ અને સુબોધ રીતે પરંતુ અસ-રકારક અને આદેશાત્મકરૂપે, સુંદર ઉપદેશ આપવામાં આવ્યો છે. પ્રાયઃ નવદીક્ષિત સાધુ – સાધ્વીઓ અને સ્થૂલવ્રતધારી શ્રાવક – શ્રાવિકાઓ માટે એ પ્રકરણને કૃત્સ્થ કરવાની અથવા તો નિયમિત રીતે એનું વાચન કરવાની પરંપરા બહુ જૂના કાલથી જૈન સમાજમાં ચાલી આવે છે. પ્રથકારે પોતે પણ એના અન્ત ભાગમાં કહ્યું છે કે “આ ઉપદેશમાલાને જે મનુષ્ય મળે છે, સામઝે છે અથવા હૃદયમાં ધારણ કરે છે તે મનુષ્ય, પોતાના આત્મહિતને જાણી શકે છે અને તે જાણીને સુખદાયક (માર્ગ) આચરી શકે છે.”

ઉવણસમાલમેયં જો પઢઈ સુણઈ કુણઈ વા હિયણ ।
સો જાણઈ અપ્પહિયં, નાઝુણ સુહ સમાયરઈ ॥ ૫૩૬ ॥

તેમ જ એ ગ્રન્થના મહત્ત્વનું વર્ણન કરતાં પ્રથકાર પોતે જ કહે છે કે— આ ઉપદેશમાલા રૂપ ગ્રન્થકૃતિ, એના વક્તા અને શ્રોતાવર્ગને શાન્તિ કરનારી, વૃદ્ધિ કરનારી, કલ્યાણ કરનારી, સુમંગલ કરનારી, તેમ જ નિર્વાણ ફલ આપનારી છે.

સંત્તિકરી વુદ્ધિકરી કલ્હાણકરી સુમંગલકરી ય ।
હોઈ કહગસ્સ પરિસાણ તહ ય નિવ્વાણફલદાઈ ॥ ૫૪૧ ॥

આ રીતે ગ્રન્થકારે પોતે જ એ પ્રકરણ ગ્રન્થના પઠન તેમ જ શ્રવણનું વિશિષ્ટ માહાત્મ્ય વતાવેલું હોવાથી, તેમ જ એના નિબદ્ધ કરેલા વિવિધ પ્રકારના પ્રકીર્ણ ઉપદેશાત્મક વચનોની હૃદયંગમતાથી, શ્રદ્ધાશીલ મુમુક્ષુ જનને એ ગ્રન્થ બહુ જ હિતોપદેશક અને સુમાર્ગપ્રેરક લાગતો રહ્યો છે અને તેથી જ એના પઠન-પાઠનનો સતત પ્રચાર ચાલ્યો આવ્યો છે.

એ ગ્રન્થની આવી સુપ્રસિદ્ધિ અને સમાદરતા જોઈ, એના અનુકરણરૂપે એ પછીના અન્યાન્ય આચાર્યોએ પણ, એ શૈલીના અને એ જ પ્રકારના, કેટલાય નવા નવા ઉપદેશાત્મક પ્રકરણ ગ્રન્થોની રચના કરી છે, જેમા હરિભદ્રસૂરિનું ‘ઉપદેશપદ પ્રકરણ’, જયસિંહસૂરિની પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’, તેમ જ મલધારી હેમચન્દ્રસૂરિકૃત ‘પુષ્પમાલા’ આદિ અનેક કૃતિઓ ગણાવી શકાય તેમ છે.

જયસિંહસૂરિએ આ કૃતિ મુખ્યપણે ધર્મદાસ ગણીની ઉક્ત ‘ઉપદેશમાલાના’ અનુકરણ-રૂપે જ બનાવી છે એ એની રચના જોતાં સ્પષ્ટ જણાય છે. કારણ કે એમાં સૂચવેલા ઉપદેશો અને તેમની પુષ્ટિમાટે ઉલ્લેખેલા કથાનકોનો મોટો ભાગ, એ ઉપદેશમાલાના જ આધારે પ્રથિત કરવામા આવ્યો છે. ઉપદેશમાલાની ઉપદેશાત્મક ઉક્તિઓ વધારે વિસ્તૃત અને વધારે વૈવિધ્ય ભરેલી છે ત્યારે પ્રસ્તુત ધર્મોપદેશમાલાની રચના સંક્ષિપ્ત અને સૂચનાત્મક રૂપ છે. ગ્રન્થકારનો ઉદ્દેશ ઉપદેશાત્મક કથનની ઉક્તિઓ કરતા તદુપદેશસૂચક કર્થાનકોની નામાવલિ સૂચવવાનો વિશેષ દેખાય છે, અને તેથી તેમણે ૯૮ ગાથાના આ લઘુ પ્રકરણમાં, ભિન્ન ભિન્ન ઉપદેશોની સૂચક ૧૫૮ જેટલી કથાઓની નામાવલિ પ્રથિત કરી દીધેલી છે. ત્યારે ધર્મદાસ ગણીની ઉપદેશમાલા જે ૫૪૧ ગાથા જેટલી વૃહત્ કૃતિ છે, તેમાં લગભગ ૭૦ જેટલી જ કથાઓનો ઉલ્લેખ કરવામા આવ્યો છે.

ગ્રન્થકારે પોતાની પ્રસ્તુત નૂતન કૃતિની રચના કરવા પૂર્વે, ધર્મદાસ ગણીની ઉક્ત ‘ઉપદેશમાલા’ ઉપર વિસ્તૃત વિવરણ કર્યું હતું જેનો ઉલ્લેખ અનેક ઠેકાણે આમાં કરવામાં આવ્યો છે અને જે જે કથાઓ ઉક્ત વિવરણમા તેમણે વિસ્તૃત રૂપે પ્રથિત કરી છે તેની પુનરુક્તિ આ વિવરણમાં ન કરતાં તે વિવરણમાંથી જ તે તે કથાઓ જાણી લેવાની મજામણ કરી છે.^૧ પન્દરમા સૈકામાં પાટણ, ખંભાત, મરુચ, દેવપત્તન વિગેરે સ્થાનોનાં પ્રસિદ્ધ જ્ઞાનભણ્ડારોનું અવલોકન કરી, કોઈ સંશોધક વિદ્વાને ‘વૃહટ્ટિપ્પનિકા’ નામની જે એક બહુ જ ઉપયોગી અને પ્રમાણભૂત પ્રાચીન જૈન ગ્રન્થોની ‘સૂચિ’ બનાવી છે, તેમા પણ એ વિવરણની ઘટલે કે એમની ‘ઉપદેશમાલાકૃતિ’ની નોંધ લેવામાં આવી છે, અને તેની રચ્યાસાલ પણ તેમાં નોંધી છે. તે અનુસારે ર્. ૯૧૩ માં ઘટલે કે પ્રસ્તુત ધર્મોપદેશમાલાવિવરણની સમાપ્તિ

૧ જુઓ, પૃષ્ઠ ૮૧, ૮૬, ૩૦૦, ૧૦૬ ૧૨૬, ૧૨૮, ૧૩૦ આદિ ઉપર કરેલા ઉલ્લેખો.

પૂર્વે, બે વર્ષે ઉપર, તેની રચના કરી હતી.' એ વૃત્તિ અઘાપિ મારા જોવામાં આવી નથી. સંભવ છે કે જેમ ગ્રન્થકારે પ્રસ્તુત વિવરણની અન્તે લાવી પ્રશસ્તિ લખીને પોતાના સ્થાન, સમય ગુરુકુલ આદિનો યોગ્ય પરિચય આપ્યો છે, તેમ એ વૃત્તિ = વિવરણમાં પણ આપ્યો હોય અને ઇમાં ગ્રન્થકાર વિષે કોઈ વિશેષ ઇતિહાસિક જ્ઞાતવ્ય પણ નોંધાણું હોય. વિદ્વાનોએ એ વૃત્તિની શોધ કરવી જોઈએ અને ઉપલબ્ધ થાય તો તેને પણ પ્રકાશમાં મુકવાની પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ.

ગ્રન્થકારે પોતાની જે એક અન્ય વિશિષ્ટ રચનાનો પણ ઉલ્લેખ, પ્રસ્તુત વિવરણની પ્રશસ્તિમાં કરેલો છે તે પૂર્ણરૂપમાં મારા જોવામાં નથી આવી પરંતુ તેનો અલ્પ એવો ત્રુટિત ભાગ મારા જોવામાં આવ્યો છે. એ રચના તે 'નેમિનાહચરિયં' છે.

ગ્રન્થકાર કહે છે કે— 'હ્યાં સુધી આ જગતમાં દ્વીપ, સમુદ્ર, કુલપર્વત, ચન્દ્ર, સૂર્ય અને સ્વર્ગના દેવો વિદ્યમાન રહે ત્યાં સુધી આ વિવરણ પણ, 'નેમિચરિત'ની જેમ પ્રસાર પામતું રહો. (પ્રશસ્તિ ગાથા ૨૭, પૃ. ૨૨૯) મને લાગે છે કે ગ્રન્થકારની રચનાઓમાં એ 'નેમિચરિયં' કદાચ સૌથી મોટી અને મહત્ત્વની કૃતિ હશે. જેસલમેરના મંડારમાં, એ ગ્રન્થની તાલપત્રની પ્રતિના થોડાંક ત્રુટક પાનાં મારા જોવામાં આવ્યાં જેમાં એક પાત્ર ગ્રન્થના અન્તભાગવાળું પણ દૃષ્ટિ ગોચર થયું હતું.

એ પાનામાં ગ્રન્થની અન્તપ્રશસ્તિનો કેટલોક પાઠ મને ઉપલબ્ધ થયો છે જે આ નીચેની પંક્તિઓમાં આપવામાં આવે છે.

- (૨) • • • • • એસિકહાસગેણ દસાર-હલિ કેસવાહ્યાણ પિ । ચરિયમિણ પરિકહિયં વિમલગુણ • • • • • (પ ૨)
- (૩) • • • • • એત્થ સમપ્પહ એય તિહુવણગુરુણો અરિટ્ટગેમિસ્સ । રાહમહાં તહા ણવભવસુહસગય ચરિય ॥ છ ॥
સિરિવદ્ધમાણતિથે પવહ્મમાણમ્મિ જણિયજયહરિસે । તિયસાસુરવિજ્ઞાહરણરિંદ [દેવિંદ ?] ણયચલણો ॥
ણમે ણ • • • • • (પ ૩)
- (૪) • • • • • જબુણાસુ તિ સીસો બોચ્છિણ્ણાહં અત્થમિ એયાણિ ॥
મણપરમોહિપુલાએ આહારગલ્લગલ્લવસમે કપ્પે । સજમતિઅ કેવલિ સિજ્ઞા[ણ]ય જંબુમ્મિ બોચ્છિણ્ણા ॥
તસ્સ વિ પમવાયરિઓ તસ્સ વિ સેજ્ઞમ્મો મહાસત્તો । સજાઓ વર • • • • • (પ ૪)
- (૫) • • • • • સીસો પરિમુણિયતત્તભાવત્થો । જો સુઅદાણકર્ણં સેવિજ્ઞહ સાહુમ્મરેહિં ॥
તિવિહ સામાયારિં આયરમાણો તહા પગાસેન્તો । અહ જક્ખમયહરો તિ અ સીસો સે આસિ ગુણરાસી ॥
તસ્સ વિ તિવ્વત્તવાણ • • • • • (પ ૫)
- (૬) • • • • • તેયજતુણાસિઅણાણાવિહદુરિયસઘાઓ ॥
આમોસહિ વિપ્પોસહિ જલ્લોસહિ વિવિહલલ્લિસપ્પણો । જિણકપ્પિયાણ ચરિઅ દુસમાકાલે વિ પયહંતો ॥
સીસો અહેસિ ગુણરયણભૂસિઓ ભવિઅ • • • • • (પ ૬)
- (૭) • • • • • સિરિમં જયસિંહસૂરિણામેણં । મદમહાં વિ રહ્યં એયં સિરિણેમિણો ચરિયં ॥
સિરિણેમિણાહચરિઅ કાલ્લણ જમ્મજ્ઞિઅ મએ પુણ્ણં । સપાવડ ભવિ • • • • • (પં ૭)

દુર્ભાગ્યે એ પાનાનો ડાવી બાજુએથી લગભગ એક તૃતીયાંશ • કરતાં વધારે ભાગ તુટી ગયેલો હોવાથી, પ્રશસ્તિગાંત પાઠ ખંડિત રૂપમાં જ મેલેલી શકાયો છે. એ જે છેલ્લું પત્ર જોવામાં આવ્યું છે તેનો પત્રાંક ૨૩૮ નો છે, પત્રની લંબાઈ લગભગ ૨૬-૨૭ ઇંચ જેટલી હોવાથી તેમ જ દરેક પૃષ્ઠ ઉપર ૬-૭ પંક્તિઓ લખેલી હોવાથી, લગભગ ચારેક હજાર શ્લોક = ગ્રન્થાપ્ર જેટલો એ ગ્રન્થ મોટો હશે, એમ અનુમાન કરી શકાય છે.

ઉક્ત 'બહટ્ટિપ્પનિકા'માં એ ચરિતની નોંધ લેવામાં નથી આવી, તેથી તે સૂચીકારને તેણે અવલોકેલા કોઈ પણ પ્રસિદ્ધ મંડારમાં એની પ્રતિ ઉપલબ્ધ થઈ નહિં હોય. પરંતુ

તપાસ કરતાં કોઈ મંડારમાં એ ગ્રંથ કદાચ મળી પળ આવે, તેથી વિદ્વાનોએ એ વિષે ખાસ લક્ષ્ય રાખવા જેવું છે

ગ્રંથકારના વિષયમાં, પ્રસ્તુત ગ્રંથની પ્રશસ્તિમાંથી જે કાંઈ પરિચયાત્મક હકીકત ઉપલબ્ધ થાય છે તે વિષે, સંપાદક વિદ્વાને, પોતાની પ્રસ્તાવનામાં, યથાયોગ્ય વિવેચન કર્યું છે, તેથી વાચકોને તે વિષેની યોગ્ય માહિતી એમાંથી મળી રહેશે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ જૈન કથાઓના સંગ્રહની દૃષ્ટિએ એક પ્રાચીન અને પ્રમુખ કૃતિઓમાંનો એક છે. એમાં કહેલી કથાઓમાં સમાવેશ કરવામાં આવેલા વિવિધ વર્ણનોની ધાર્મિક, વ્યાવહારિક, સામાજિક આદિ દૃષ્ટિએ જે ઉપયોગિતા અને વિશિષ્ટતા છે તેનો પણ કેટલોક નિર્દેશ સંપાદક પण्डितजीए પોતાની પ્રસ્તાવનામાં યોગ્યરીતે કર્યો છે જ. જૈન કથાસાહિત્યનું લક્ષ્ય શું છે અને તેનું મહત્ત્વ કઈ દૃષ્ટિએ રહેલું છે ?—તે વિષે મેં મારા કેટલાક વિચારો, ઇતઃપૂર્વ, પ્રસ્તુત ગ્રંથમાલામાં પ્રકટ થયેલા જિનેશ્વરસૂરિકૃત ‘કથાકોશપ્રકરણ’, મહેશ્વર-સૂરિરચિત ‘જ્ઞાનપદ્મસી કથા’ તથા ઉદયપ્રભસૂરિકૃત ‘ધર્માભ્યુદય મહાકાવ્ય’નાં ‘પ્રાસ્તાવિક—વક્તવ્યો’માં આલેખ્યા છે, તેથી તે વિષે અહિં હવે વિશેષ કહેવા જેવું રહેતું નથી.

ગ્રંથના સંપાદક પં. શ્રીલાલચન્દ્રજી જૈન વાઙ્મયના—તેમાં ય ખાસ કરીને પ્રાકૃત, સંસ્કૃત અને ભાષા સાહિત્યના—પ્રૌઢ પંક્તિના વિદ્વાન છે. આજ સુધીમાં એમણે પ્રાકૃત, સંસ્કૃત, અપભ્રંશ, પ્રાચીન ગૂજરાતી આદિ અનેક ગ્રંથોનું સંશોધન—સંપાદન આદિ કરીને વિદ્વદ્વર્ગમાં યોગ્ય ધ્યાતિ મેળવી છે. પ્રસ્તુત ગ્રંથની પ્રાચીન પ્રતિઓ પ્રાયઃ અશુદ્ધ અને અપદ્મ પાઠવાહુલ્યવાળી ઉપલબ્ધ થાય છે, તેથી જુદી જુદી ૩-૪ પ્રતોનો આધાર મેળવી તે પરથી યથાશક્ય શુદ્ધ પાઠોદ્ધાર કરવામાં પण्डितजीए જે વિશિષ્ટ શ્રમ લીધો છે તે વદલ એમને મારા અભિનન્દન છે.

અસ્તુત ગ્રંથ ઉપર જે વીજી બે મોટી વૃત્તિઓ રચાઈ છે અને જેમનો પરિચય પण्डित-जीए પોતાની પ્રસ્તાવનામાં આપેલો છે તેમને પણ પ્રસિદ્ધિમા મુકવાની દૃષ્ટિએ ગ્રંથમાલા તરફથી, તેમની પ્રેસકૉપિઓ વિગેરે થઈ રહી છે, પરંતુ તેમની પ્રસિદ્ધિ તો ભાવિના હાથની વસ્તુ છે. આજે તો પ્રસ્તુત મૂળ કૃતિને જ વાચકોને સમર્પિત કરી સન્તુષ્ટ થવા ઇચ્છું છું.

ગ્રંથકારે પોતે, ગ્રંથાન્તમાં એવી અભિલાષા પ્રકટ કરી છે કે—‘પ્રસ્તુત વિવરણની રચના કરવાથી જે કાંઈ કુશલ કર્મ મેં પ્રાપ્ત કર્યું હોય તેના વડે, કવિની અર્થાત્ કર્તાની સાથે જ ભવ્યજનો પણ, જ્યાં શાશ્વત સુખ, રહેલું છે એવું મોક્ષ પ્રાપ્ત કરો’. હું પણ અન્તે તેમના જ શબ્દોમાં, માત્ર ‘વિવરણની રચના’ને વદલે ‘વિવરણની પ્રસિદ્ધિ’ આટલા ફેરફાર સાથે, એ જ ઉચ્ચ અભિલાષા પ્રકટ કરી વિરમું છું.

પસિદ્ધિકરણા કુસલં જં કિંચિસમજિયં મય તેણ ।

ભવ્વા લહંતુ મોક્ષં કણા સહ સાસયં સોક્ષં ॥

અક્ષય તૃતીયા, સ. ૨૦૦૫

[દિનાક ૧, મई, ૪૯]

સિંધી જૈન શાસ્ત્ર શિક્ષાપીઠ

ભારતીય વિદ્યાભવન, બંબઈ

જિ ન વિ જ ય મુનિ

પ્રસ્તાવના ।

પુણ્યશ્લોક સ્વ૦ શ્રીમાન્ વાવૂ બહાદુર સિંહજી સિંઘીના સ્તુત્ય સ્મારકસ્વરૂપ ‘સિંઘી જૈન ગ્રન્થમાલા’માં ધર્મોપદેશમાલા (ધર્મોપદેશમાલા) જેવું પ્રશંસનીય પ્રાચીન પ્રાકૃત ગ્રન્થ-રત્ન અત્યુપયોગી વિવરણ સાથે જે પ્રકાશમાં આવે છે, એમાં ‘ભારતીય વિદ્યાભવન’ના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીની પ્રેરણા મુખ્ય નિમિત્તભૂત છે । આ શ્રેષ્ઠ ગ્રન્થનું સંપાદન-કાર્ય તેઓએ આજથી લગભગ સાઠાચાર વર્ષો પહેલાં મને સોંપેલું, તે બીજી બીજી પ્રવૃત્તિઓમાંથી અવકાશ મેળવીને, પ્રાચીન પ્રતિયોના આધારે, આવશ્યક પાઠાન્તરોની યોજના સાથે, શક્ય પરિશ્રમથી યથામતિ સંશોધિત કરેલ, આ ઉત્તમ ગ્રન્થ, મુદ્રણાલય આદિની અનુકૂલતાએ હાલમાં પ્રથમ પ્રકાશમાં આવે છે, એ આનન્દ-જનક ઘટના છે ।

ગ્રન્થની વિશિષ્ટતા ।

આજથી એક હજાર અને એકસો વર્ષો પૂર્વે થઈ ગયેલા, શ્રુતદેવીના પરમ પ્રસાદને પ્રાપ્ત કરનાર જયસિંહસૂરિ જેવા મહાન્ સમર્થ ધર્મોપદેશક ધર્માચાર્યના વિવરણથી વિભૂષિત થયેલો વિદ્વત્તામયો આ વિશિષ્ટ ગ્રન્થ વિદ્વજ્ઞનોના ચિત્તનું અનેક પ્રકારે આકર્ષણ કરશે, એવી અમ્હને શ્રદ્ધા છે ।

વિવિધ દૃષ્ટિથી અવલોકન કરનારા પ્રાચ્યવિદ્યા-પ્રેમીઓ આ ગ્રન્થના પઠન-પાઠન-પરિશીલનથી પરમ પ્રમોદ પામશે, આ એક જ ગ્રન્થમાંથી વિવિધ વિષયોનું વિજ્ઞાન મેળવી શકશે ।

આ ગ્રન્થ, પ્રાકૃતભાષામય હોઈ, પ્રાકૃતભાષાના વિશારદોને અને અભ્યાસીઓને, તથા પ્રાકૃત સાહિત્યના રસિક પાઠકોને પ્રબલ પ્રોત્સાહન આપે, એ સ્વાભાવિક છે ।

પ્રશસ્ત પાઠ્ય ગદ્યમય મનોહર પ્રાકૃત ગ્રન્થની ગવેષણા કરનારને આ ગ્રન્થની પ્રાપ્તિથી અધિક પ્રસન્નતા થવા સંભવ છે । સુપ્રસિદ્ધ મહાકવિ બાળમટ્ટની કાદમ્બરી આદિની સંસ્કૃત ગદ્ય-છંદા જેવી પ્રાકૃત ગદ્ય-છંદા આમાં અનેક સ્થલે જોવા મળશે । અભ્યાસીઓની અનુકૂલતા માટે આ પ્રકાશનમાં સમાસવાળાં પદો વચ્ચે ‘-’ આવાં ચિહ્નો અમ્હે દર્શાવ્યાં છે ।

ગદ્ય-પદ્યમયી પ્રાકૃત ચમ્પૂકથા જોવાં ચાહનારને પણ આ ગ્રન્થ, બહુધા સન્તોષ આપી શકશે । આ ગ્રન્થના અવગાહનથી મહાકાવ્યની મહત્તાનો પણ અનુભવ થશે ।

પ્રસન્નોચિત સંસ્કૃત, પ્રાકૃત સુભાષિતામૃતનું પાન કરવા ચાહનારને આમાંનાં સુમધુર સુભાષિતો અનન્ય આનન્દ આપશે । આમાં ઉદ્ધૃત જણાતાં પદ્યોની એક સૂચી અમ્હે અહિં પરિશિષ્ટ (૧) તરીકે દર્શાવી છે, તે તે પદ્યોની પ્રાચીનતા સાથે લોક-પ્રિયતા, શુદ્ધતા અને પાઠ-ભિન્નતા વગેરે વિચારવામાં ઉપયોગી થશે ।

કાવ્ય-શાસ્ત્રથી વિનોદ પામતા કવિઓને, તથા સાહિત્ય-રસિક સાક્ષરોને આ ગ્રન્થની રચના-શૈલી આનન્દપ્રદ થવા સાથે ચાતુર્યભર્યુ ઉચ્ચ શિક્ષણ આપવા સમર્થ થશે ।

ભાષા-દિશારદોને, અને ભાષા-શાસ્ત્રના અભ્યાસી સંશોધકોને આ ગ્રન્થ-દ્વારા ભાષા-વિષયક ઘણું જાણવા-શીખવા જેવું મળી શકે તેમ છે । પ્રાકૃત ભાષાનો સંસ્કૃત ભાષા સાથે કેવો ગંભીર સંબંધ છે ? તથા દેશી ભાષાઓ પર કેટલો મહાન્ ઉપકાર છે ? પ્રાકૃતભાષાનું દેશીભાષાઓ સાથે કેટલું સામ્ય છે ? પ્રાચીન પ્રાકૃત ભાષામાંથી કેટલા વિશાલ પ્રમાણમાં શબ્દો અને ક્રિયાપદો એ જ રૂપમાં અથવા સહજ ફેરફાર સાથે આપણી વર્તમાન પ્રાકૃતભાષાઓ (ગુજરાતી, હિન્દી, મરાઠી, મારવાડી, માલવી, બંગાલી આદિ ભાષાઓ)માં અત્યંત પ્રાચીન સમયથી, વંશ-પરમ્પરાથી ઉતરી આવેલ છે ? આવો ભાષાઓનો ઘનિષ્ઠ સંબંધ સમજવાની, તટસ્થ અને તુલનાત્મક દૃષ્ટિથી વિચારવાની તક તેમને આ ગ્રન્થથી સારી રીતે મળશે. *વ્યુત્પત્તિ, ભાષા-શુદ્ધિ આદિમાં પણ આથી અનુકૂળતા થશે ।

* નમૂના તરીકે અહિં હજાર વર્ષ પહેલાના આ પ્રાકૃત ગ્રન્થમાં વપરાયેલા, વર્તમાનમાં ગુજરાતી વગેરે ભાષામાં વપરાતા થોડા સમાન શબ્દો તરફ અમ્હે લક્ષ્ય દર્શાવેલ છે—

પ્રાકૃતશબ્દ	ગુજરાતી	પૃષ્ઠ	પ્રાકૃતશબ્દ	ગુજરાતી	પૃષ્ઠ
અજ્ઞ	(આજ)	૫૪,૬૬	હાલ	(હાલ)	૧૧૨
આવેજ્ઞા	(આવજે)	૧૩૧	પહાણ-પોત્તી	(ન્હાવાની પોતડી)	૧૦૩
આહીરી	(આહીરણ)	૧૩૩	તુજ્ઞ	(તુજ)	૬૬
ઉગ્રાહેડ	(ઉગ્રાહો)	૫૬	નર્થિ	(નર્થી)	૪૯
ઉચ્છોહે	(છોહે)	૩૨	નાણયં	(નાણુ)	૨૦૬
ઉચ્છોહિઓ	(છોહ્યો)	૩૩	નીસરિયા	(નીસર્યા)	૪૮
પકલ્હા	(પકલા)	૧૧૭	પહ્લ	(પહે)	૨૨૫
ઓલ્હવિયવ્વો	(ઓલ્હવવો)	૧૫૮	પહ્લાણ	(પલાણ)	૫૩
ઓઘ્વારણયં	(ઓવારણ)	૯૧	પુટલિયા	(પોટલી)	૯૨
કહેયવ્વો	(કહેવો)	૬૭	પુહો	(પહો)	૩૨
કવડિયા	(કોઢી)	૧૦૩	પુહિયા	(પહી, પુહી હિંદી)	૩૩
કોઈ	(કોઈ)	૪૭,૫૬,૬૧	પેટ	(પેટ)	૫૭
કુસણિઝ્ઞ	(કસણીને)	૧૭૭	પોટ	(પોટ મરાઠી)	૨૦૯
કોટ્થલિયા	(કોથલી)	૯૨	ફાહિઝ્ઞ	(ફાહીને)	૩૩
હોહિયા	(હોહી)	૧૯૧	બપ્પ	(બાપ)	૯૩,૧૫૩
ગુજ્જરત્તા	(ગુજરાત)	૨૨૭	બાઈયા	(બાઈ)	૯૦,૯૧
ગુલિયા	(ગોલી)	૧૧૬	માઈ	(માઈ)	૪૧
ઘર	(ઘર)	૫૮	માહ	(માહ મરાઠી)	૫૭
ચેલ્હો	(ચેલો)	૬૨,૮૨,૮૩	મામો	(મામો)	૧૦૮,૧૧૨
છાણ	(છાણ)	૨૦૩	લહુય	(લાહવો)	૧૧૮
જગહિઝ્ઞંત	(જગહતા-કલહ કરતા)	૧૮૬	લહ્હ	(લહે)	૫૮,૬૬
જાણિઝ્ઞ	(જાણીને)	૫૦	લાહ	(લાહ)	૧૪૬,૧૬૦
જુવાણ	(જુવાન)	૩૪,૪૭, ૬૨,૧૮૨,૨૦૩	લિંહિયા	(લિંહી)	૨૦૨
જોઢવણ	(જોબન)	૬૨,૬૪	વજ્ઞાવિઓ	(વજાવ્યો)	૫૪
જોહાર	(જુહાર)	૧૫૯,૨૦૧	વહ્હ	(વહુ)	૪૭
			વિટ્ઠલિઝિહિસિ	(વટલાઈશ)	૩૧

આ ગ્રન્થમાં કવિએ અટવીનું વર્ણન કરતાં મરહટ્ટુય ભાસા (મરાઠી-પ્રાકૃત ભાષા)ને, કામિનીને તથા અટવીને સમાન વિશેષણોથી લલિત પદ-સંચારવાઢી, મદનને પ્રકટ કરનારી તથા સુવર્ણ-રચનાવાઢી જણાવી છે [પૃ. ૪]

આ પ્રાકૃત ગ્રન્થની પ્રાચીન તાડપત્રીય પ્રતિ વગેરેના પાઠો પ્રમાણે સંયુક્ત વર્ણની પૂર્વના ઇકારને ઇકાર તરીકે, અને ઉકારને ઓકાર તરીકે આ ગ્રન્થમાં રાખવામા આવેલ છે । વરરુચિના પ્રાકૃતપ્રકાશ (પરિ. ૧, સૂત્ર ૧૨, ૨૦) માંનાં 'ઇત્ એત્ પિણ્ડસમેષુ'; 'ઉત્ ઓત્ તુણ્ડરૂપેષુ' સૂત્રો, તથા સિદ્ધહેમચન્દ્ર શબ્દાનુશાસનનાં અ. ૮, પા. ૧, સૂત્ર ૮૫ અને ૧૧૬ 'ઇત્ એદ્ વા' તથા 'ઓત્ સંયોગે' આ પદ્ધતિનુ સમર્થન કરે છે ।

ઇતિહાસના પ્રેમીઓને, અને સશોધકોને આ ગ્રન્થમાંથી કેટલી ય જાણવા જેવી-નોંધવા જેવી માહિતી મઢી આવશે । સુરટ્ટ (સૌરાષ્ટ્ર), લાડ (લાટ), ગુજરાત્તા (ગૂજરાત) જેવા અનેક દેશો સમ્બન્ધમાં, વારવૈ (દ્વારકા), મરુચ્છ (મૃગુચ્છ) ઉજ્જેણી (ઉજ્જયની), મહુરા (મથુરા), વસંતપુર, સોપ્પારઅ (નાલા-સોપારા), હત્થકપ્પ (હાથપ) આદિ અનેક નગર-નગરીઓના સમ્બન્ધમાં, સત્તુંજય (શત્રુંજય) તીર્થ, ઉજ્જિત (ઉજ્જયન્ત-ગિરનાર) જેવા અનેક પર્વત-પ્રદેશોના સમ્બન્ધમાં કરેલા પ્રાસન્ગિક ઉલ્લેખો ઇતિહાસમાં ઉપયોગી થશે । આડ્યર(આદિકર)-મંડલ એ જ પાછઢથી પ્રસિદ્ધ થયેલ આડ્ચ(આદિત્ય)મંડલ, તથા કણ્ણકુજ્જ (કન્નોજ), પાડલિપુત્ત(પાટલિ-પુત્ર-પટના), પમાસ (પ્રમાસ), પયાગ (પ્રયાગ) તીર્થ આદિ અનેક સ્થલોની ઉત્પત્તિનો ઇતિહાસ આમાંથી જાણવા મઢશે । પ્રાચીન તીર્થો, મન્દિરો, સ્તૂપો, જલકાન્ત મણિ, ધારા-જલયત્ર, યત્રમય કપોત, ગરુડ, સંરોહિણી મૂલી, શતસહસ્ર(લક્ષ)પાક તેલ, વગેરે સમ્બન્ધમાં જાણવા યોગ્ય અનેક હકીકતો જણાશે. શ્વેતામ્બર જૈન સાધુઓદ્વારા આશીર્વાદ તરીકે ઉચ્ચરાતો ધર્મલાભ શબ્દ કેટલો પ્રાચીન છે? તે આમાંના ઉલ્લેખથી વિચારી શકાશે । આ ગ્રન્થમાં આવેલાં ઇતિહાસોપયોગી વિશિષ્ટ નામોની એક સૂચી અમ્હે અહિં પરિશિષ્ટ (૨) તરીકે દર્શાવી છે, તે, તે વિષયના જિઢ્ઞાસુ સશોધકોને અત્યન્ત ઉપયોગી થશે, એવી આશા છે ।

દાન, શીલ, તપ, ભાવ, અહિસા, સત્ય, સંયમ, શમ, દમ જેવા સર્વ-માન્ય ધાર્મિક શ્લુપદેશોથી, અને તેને પુષ્ટ કરનાર, આરાધન-વિરાધનથી શુભાશુભ ફલ દર્શાવનાર સુવર્ણમય સરસ સુવાસિત કથા-પુષ્પોથી ગુંથાયેલી આ મનોહર માલા ધર્મોપદેશક

પ્રાકૃતશબ્દ	ગૂજરાતી •	પૃષ્ઠ	પ્રાકૃતશબ્દ	ગૂજરાતી	પૃષ્ઠ
ભિટ્ટાલિઓ	(વટાલ્યો)	„	સવઢ્ઢી	(સાવઢી)	૨૦૫
વિલગિગુણ	(વલગીને)	૪૯	સસુરો	(સાસરો)	૪૮
વેગલાવસુ	(વેગલા કરાવ)	૨૧૭	સાસુ	(સાસુ)	૧૮૨
સંકલ	(સાકલ)	૪૯	સિયાલ	(સિયાલ)	૫૨
સત્થ	(સાથ)	૯૧	સુરટ્ટ	(સોરઠ)	૬, ૫૮
સમારિયં	(સમાર્યું)	૧૯૦	હેટ્ટ	(હેઠ)	૪૯, ૧૦૩
સંમરિયવ્વો	(સંમારવો)	૧૧૬			

મજ્જનોના કળ્થને સુશોભિત કરશે । ધર્મોપદેશ માટે આવા શ્રેષ્ઠ સાધનનો સદુપયોગ કરવા તેઓ પ્રેરાશે, પર્વદાઓમાં આના વ્યાખ્યાન આદિથી તેઓ ધર્મ-પ્રચાર કરી સુયશ મેલવી શકશે, ધર્મોપદેશના કાર્યમાં આથી સફલતા મેલવશે, એવો અમ્હને વિશ્વાસ છે ।

ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરનારાઓને આથી ધર્મનું જ્ઞાન થશે, ધર્મ-પ્રેમ વધશે, ધર્મ અને અધર્મના ફલો સમજાશે, ધર્મ-માર્ગથી ચ્યુત થતા લોકો ધર્મ-માર્ગમાં સ્થિર થશે, તેમને કર્તવ્યોનું અને અકર્તવ્યોનું વિવેક-જ્ઞાન થશે, ઉન્માર્ગમાંથી તેઓ સન્માર્ગ તરફ વળશે । શ્રોતાઓ આ ગ્રન્થના વ્યાખ્યાન-શ્રવણથી પરમ આહ્વાદ સાથે પુરુષાર્થોનું પરમ જ્ઞાન મેલવશે । ધાર્મિક તત્ત્વ-જ્ઞાન સાથે અનેક પ્રકારનું સામાજિક, વ્યાવહારિક આવશ્યક ઉપયોગી જ્ઞાન પણ મેલવી શકશે, એવી આ ગ્રન્થની સઙ્કલના છે । ભાષાન્તર-પ્રેમીઓ આ ગ્રન્થના ભાષાન્તરો માટે પ્રેરાશે, એમ ધારવું અયોગ્ય નથી ।

અલંકાર-શાસ્ત્રના નિષ્ણાતોને, અને વિચક્ષણ અભ્યાસીઓને આમાનાં શબ્દાલંકારોથી અને અર્થાલંકારોથી અલંકૃત પ્રસન્નોચિત વિવિધ વર્ણનો અસાધારણ વિનોદ સાથે વિવિધ ચાતુર્ય આપશે । પ્રેમ-પત્રિકાઓ, અન્તરાલાપ-મધ્યોત્તરવાળા, બહિરાલાપવાળા, પ્રશ્નોત્તરો, સસ્કૃત, પ્રાકૃત પ્રશ્નોના સમસંસ્કૃતથી પ્રત્યુત્તર, પાદ-પૂર્તિ, વક્રોક્તિ, વ્યાજોક્તિ, શ્લેષોક્તિ, ગૂઢોક્તિ, અન્યોક્તિ, લેકોક્તિ આદિનું ચાતુર્ય પણ આ ગ્રન્થમાંથી મળી રહેશે ।

આ ગ્રન્થમાં પ્રસન્ને પ્રસન્ને જૂદી જૂદી શૈલીથી કરેલાં ભિન્ન ભિન્ન દેશોનાં, અને નગર-નગરીઓનાં, ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવનાં નાયક-નાયિકાઓનાં, તીર્થ-સ્થલો દેવ-મન્દિરોનાં, પર્વતો, ગુફાઓ અને અટવીઓનાં, ઉદ્યાનોનાં અને વિવિધ ઋતુઓનાં, પુષ્કરિણીઓ (વાવડીઓ), સરિતાઓ, સાગરો, સરોવરો આદિ જલાશયોનાં, જલક્રીડા, જલ-વિહાર આદિનાં, જલ-ચર, સ્થલચર, સ્થેચર આદિ સચરાચર સૃષ્ટિનાં, દેશાટનનાં, સમુદ્ર-યાત્રાનાં અને આકાશ-ગમનનાં, યજ્ઞમય કપોત, ગરુડનાં, સૂર્યોદય, સૂર્યાસ્ત આદિનાં, દેવ-લોકનાં, દેવોનાં અને વિદ્યાધરોનાં, નરકલોક અને રમશાન આદિનાં, રાજ-પ્રાસાદો, રાજસભાઓ અને રાજ-વૈભવોનાં, ગુણવતી ગણિકાઓનાં, રાધા-વેધનાં, વિવાહ-પ્રસન્નનાં, વધૂ-વરન, પ્રસાધનનાં, સંયોગ-વિયોગમય, સુખ-દુઃસ્વમય સંસારના વિચિત્ર રઙ્ગોનાં, મહાવિદ્યાનાં ચતુરંગી સેનાનાં અને યુદ્ધોનાં, શૃંગાર, વીર, કરુણ આદિ રસોનાં — ઇત્યાદિ નાના પ્રકારનાં વર્ણનો અત્યન્ત આકર્ષક, વિવિધ જ્ઞાન આપનારાં અને મહાકવિની અસાધારણ શક્તિને પ્રકાશિત કરનારાં છે ।

પ્રાચીન સમયમાં સંગીત-કલા, નૃત્ય-કલા, ચિત્ર-કલા, શિલ્પ-કલા, પ્રસાધન-કલા, રંજનકલા, નાટક-પ્રેક્ષણક-કલા ઉચ્ચ પ્રકારની હતી, પ્રાચીન સમયમાં ચિત્ર-સભા, લેખશાળાં, દાનશાળાઓ હતી — તેના સૂચક પ્રસન્નો આમાં જોવા-જાણવા મળે છે । તથા વૈદ્યક, જ્યોતિષ, રાસુદ્રિક, નિમિત્તજ્ઞાન, શકુનશાસ્ત્ર, સ્વપ્નશાસ્ત્ર વગેરે સંબંધના પ્રાસંગિક ઉલ્લેખો પણ આમાં છે । તાંત્રિકો, માંત્રિકો, કાપાલિકો તથા માયાવી ધૂતોં કેવી જાતના પ્રપન્નો કરતા હતા, તે પણ આમાંથી સમજવા મળે છે । વિવિધ કલા-કૌશલ્ય દર્શાવતી, અનેક પ્રકારનું બુદ્ધિ-ચાતુર્ય અને વ્યવહાર-ચાતુર્ય વધારતી, વિવિધ વિષયોનું જ્ઞાન આપતી

વિસ્તૃત અને સંક્ષિપ્ત ૧૫૬ જેટલી કથાઓમાં વિવરણકારે વહુ કુશલતાથી વિશાલ જ્ઞાન આપ્યું છે, વહુ ઉપયોગી ઉચ્ચ પ્રકારનું શિક્ષણ આપ્યું છે ।

૧ કથા-ચરિત્રોમાં, ભારતવર્ષને પાવન કરી ગયેલા મહાપુરુષોનાં, પરમશૂન્ય સર્વજ્ઞ તીર્થકરોનાં, ચક્રવર્તિઓનાં, વાસુદેવોનાં, બલદેવોનાં, તથા પ્રત્યેકબુદ્ધ અનેક રાજર્ષિઓનાં પવિત્ર ચરિત્રો વિશિષ્ટ શૈલીથી દર્શાવ્યાં છે । ગણધરોનાં અને અન્ય પ્રભાવક, તપસ્વી, ક્ષમાશ્રમણોના, સન્ત-સત્પુરુષોનાં, તથા વીજા રાજા-મહારાજાઓના પળ ચરિત્રો છે । સાત વાર નક્ષત્રી પૃથ્વી કરનાર પરશુરામ, અને એકવીશ વાર નબ્રાહ્મણી પૃથ્વી કરનાર સુભૂમ ચક્રવર્તી જેવાનાં વિચારવા યોગ્ય બોધક ચરિત્રો પળ આમાં છે । અભયકુમાર, રોહક, યૌગધરાયણ, ચાળક્ય જેવા બુદ્ધિ-નિધાન રાજ-માન્ય મંત્રીઓનાં, સદ્ગુણોથી શ્રેષ્ઠ શ્રેષ્ઠી-ઓનાં, તથા ઉદાર સાર્થવાહો જેવા અનેક સજ્જન-સદ્ગૃહસ્થોનાં સરસ ચરિત્રો આમાં ઉત્તમ શૈલીથી વર્ણન કરેલાં મળે છે । તે સાથે વિરુદ્ધ સ્વભાવવાળા અને વિપરીત આચરણ કરનારા અધમ દુર્જનોનાં દુષ્ટ ચરિત્રો પળ પરિહરવા યોગ્ય તરીકે પ્રસન્નાનુસાર સમજાવ્યા છે । ચોરી, જારી, ઘોર હત્યા આદિ પાપો કરનારા અધમ અધર્મીઓને પળ અધ્યાત્મ માર્ગે વાળનાર ઉદ્ધારક ઉપદેશોવાળાં દૃષ્ટાન્તો પળ આમાં જોવા-જાણવા મળશે ।

વિશાલ ભારતને ઉજ્જવલ બનાવી ગયેલી આર્ય મહિલાઓનાં, સુશીલ સન્નારીઓનાં, રાજીમતી જેવી રાજકુમારીઓનાં, રાજ-રમણીઓનાં, શ્રમણીઓના, સતી-મહાસતીઓનાં આદર્શ પવિત્ર ચરિત્રો આ ગ્રન્થમાં સરસ શૈલીથી ઉત્તમ પ્રકારે દર્શાવ્યાં છે, તે આર્યો-વર્તની પવિત્ર નીતિ-રીતિનો અને આર્યોની ઉચ્ચ સંસ્કૃતિનો સારો જ્ઞાલ આપે તેવાં છે । ઇમાથી દેશને અને સમાજને ઉચ્ચ પ્રકારનું શિક્ષણ મળી શકે તેમ છે । પુરુષોને પવિત્ર માર્ગે વાળનારી, પતનમાંથી બચાવી લેનારી શ્રેષ્ઠ મહિલાઓની પુણ્યકથા અનન્ય પ્રેરણા આપશે । તે સાથે વીજા કેટલાંક ચતુરાઈ-ભર્યા સ્ત્રી-ચરિત્રો પળ આમાં જોવા-જાણવા મળશે, કેટલીક અધમ સ્ત્રીઓનાં નિઘ્ન દુઃસાહસોની કથાઓમાંથી પળ સુજ્ઞો સદ્બોધ મેળવી શકશે ।

આ ગ્રન્થમાંનાં ધર્મ-માર્ગમાં લઈ જનાર, નીતિમય પવિત્ર સન્માર્ગ તરફ પ્રેરનાર, શાન્તરસને પુષ્ટ કરનાર, નવરસમય કથાનકો, આજના નવલિકા-રસિક નવલકથાકારોને, તથા નવલ-કથા-પ્રેમીઓને પ્રાચીન કથાકારોની વિશિષ્ટ સરસ શૈલીનું પરિજ્ઞાન કરાવશે, પાશ્ચાત્ય કથાઓથી મુગ્ધ બનેલાઓને ભારતીય કથાઓની ઉત્તમતા અને સરસતાનો જ્ઞાલ કરાવશે । અત્યન્ત પ્રાચીન સમયની લોક-વાર્તાઓ, પરમ્પરાથી વર્તમાનમાં ઉતરી આવી છે, તે આમાંની કેટલીય કથાઓને વર્તમાનમાં પ્રચલિત લોક-વાર્તાઓ સાથે સરખાવી જોવાથી સમજી શકાય તેમ છે । દેશ-પરદેશની વાર્તાઓને, દેશી ભાષાઓમાં પ્રચલિત કથાઓને, આવા પ્રાચીન પ્રાકૃત સાહિત્યની કથાઓ સાથે સરખાવવાથી લોક-કેર્તા-વૃત્તાન્તોનાં ઉંઢાં મૂઠ્ઠો સમજાશે । તુલનાત્મક દૃષ્ટિએ અભ્યાસ કરવા યોગ્ય આ ગહન છતાં રસપ્રદ વિષય છે । દૃષ્ટાન્ત તરીકે આમાં દર્શાવેલી બુદ્ધિ-હીન મૂર્ખ ગામડિયાની કથા [પૃ. ૧૫૯]ને ‘મૂર્ખો’ વાર્તા સાથે સરખાવી શકાય । સમ્ભવ છે કે આમાંની

કેટલીય સરસ કથાઓને નાટકોમાં અને સીનેમાની ફિલ્મોમાં ઉતારવા તે વિષયના નિષ્ણાતો લલચાય, તેવી તેની ઉત્તમ સંકલના છે ।

વિવરણકારે પ્રારંભમાં શ્રુતદેવીનું મગલ સ્મરણ કર્યું છે, તેમ પ્રાયઃ પ્રત્યેક વિસ્તૃત કથાના અન્તમા પણ તેનું સ્મરણ કરતા તે તે કથાને શ્રુતને અનુસારે રચેલી જણાવી છે. ‘શ્રુત’ શબ્દવડે અહિં જૈન આગમ-સિદ્ધાન્ત પ્રકારાન્તરે અન્યત્ર સૂચવેલ છે । જૈન સિદ્ધાન્તને અનન્ય નિષ્ઠ રહી, શ્રુતદેવીના સાન્નિધ્યથી આ વિવરણની અને તદન્તર્ગત કથાઓની પોતે રચના કરી છે — એવું કવિએ આમાં સૂચન કર્યું છે । જૈન આગમોમાં જાણીતી કથાઓને કવિએ પોતાની સરસ શૈલીથી દર્શાવી છે ।

આગમોમા મુખ્યતથા આવશ્યક-વિવરણ, ઉત્તરાધ્યયન, જ્ઞાતાધ્યયન, સૂત્રકૃતાંગ, દશવૈકાલિક, આચારકલ્પ, દશ-કલ્પ, વ્યવહાર આદિ સૂત્રોનો આધાર લીધેલો જણાય છે, કેટલેક સ્થળે તેનો નામ-નિર્દેશ કરેલો છે । ગુણિ-પિટક (દ્વાદશાંગી), દૃષ્ટિવાદ, આત્મ-પ્રવાદ પૂર્વ, સત્યપ્રવાદ પૂર્વ, પ્રથમાનુયોગ આદિ પ્રાચીન શ્રુતોનું પણ પ્રાસંગિક સ્મરણ કર્યું છે । ઋષિ-ચરિત, નેમિ-ચરિત, સનત્કુમાર-ચરિત, વસુદેવહિડી આદિના પણ ઉલ્લેખો આમાં છે । વિશેષ જાણવા માટે જેનો નિર્દેશ અનેક વાર કરેલો છે, તે ઉપદેશમાલા-વ્યાખ્યાન (વિવરણ), તથા દ્વિમુનિ-ચરિત (પ્રા), આ વિવરણકારની અન્ય રચનાઓ જણાય છે । ઉપર્યુક્ત સર્વ સાહિત્ય, પ્રાયઃ પ્રાકૃત છે અને શ્વેતામ્બર જૈનાગમ સાથે સમ્બન્ધ ધરાવે છે, તથા તેની અવિચ્છિન્ન પરંપરાને, પ્રાચીનતાને અને પ્રામાણિકતાને પ્રકાશિત કરે છે । ગ્રન્થકારે સુપ્રસિદ્ધ શ્વેતામ્બર જૈનાચાર્ય સિદ્ધસેન દિવાકરનો, વાચક-મુખ્ય (ઉમાસ્વાતિ) નો, તથા અપ્રસિદ્ધ વંદિકાચાર્યનો નિર્દેશ કરી, તેમની કૃતિયોમાંથી અવતરણો દર્શાવ્યાં છે । જૈનાગમ ઉપરાન્ત વેદ, અક્ષપાદ, મુગત ધર્મકીર્તિ, કપિલ, સાંખ્ય, કાળાદ, ભાગવત આદિ અન્ય દર્શનોનાં મન્તવ્યોના અને રામાયણ, ભારત, નીતિશાસ્ત્ર આદિના નામ-નિર્દેશ સથિ પ્રાસંગિક પ્રકટ ઉલ્લેખો પણ કર્યા છે । આથી ગ્રન્થકારની બહુશ્રુતતા પ્રકાશિત થાય છે, જેનો લાભ સમાજને આવી રીતે આપ્યો છે ।

અહિં દર્શાવેલ વિષયાનુક્રમ જોવાથી આ ગ્રન્થમાંના વિષયોનો, ધર્મોપદેશોનો, તથા તેને અનુસરતી કથાઓનો સામાન્ય રીતે ધ્યાલ આવશે, અને યથાયોગ્ય પઠન-પાઠન-પરિશીલનથી ગ્રન્થની વિશિષ્ટતા સુઙ્ગોના લક્ષ્યમાં આવશે । તે સાથે, વિશ્વમાં સર્વત્ર મૈત્રી વિસ્તારનાર, અને શાન્તિને સ્થાપનાર, વિશ્વનું કલ્યાણ કરનાર, અહિંસા-લક્ષણ, સત્ય-પ્રતિષ્ઠિત જૈનધર્મ તેના તત્ત્વજ્ઞાનમય ઉત્તમ સદુપદેશોથી વિશ્વ-ધર્મની વાસ્તવિક પ્રતિષ્ઠાને પ્રાપ્ત કરે છે, તેનું સમજાશે ।

ભારતવર્ષના પ્રતિભાશાલી સજ્જનો અને પરોપકાર-પરાયણ પવિત્ર જીવન ગાઢતા ધર્માચાર્યો વિજ્ઞાના વિવિધ વિષયોનું કેવું વિશાલ જ્ઞાન ધરાવતા હતા ? તે સાથે પોતાના વિશિષ્ટ બુદ્ધિ-વૈભવનો, પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિનો, અને પોતાના અમૂલ્ય સમયનો સદુપયોગ તેઓ કેવાં પ્રશંસનીય કાર્યોમાં કરતા હતા ? તે આવા ગ્રન્થ જોવા — જાણવાથી સમજાશે । આવી ગ્રન્થ-રચના જોવા — જાણવાથી ભારતીય શ્રેષ્ઠ પ્રતિભા પ્રકાશમાં આવશે, અને વિચા-

रक सुज्ञोना अन्तःकरणोमांथी शतशः सहज धन्यवादाना उद्गारो प्रकट करावशे ।
वर्तमान धर्माचार्योने निज कर्तव्योनी उच्च प्रकारनी प्रेरणा आपशे ।

आवी श्रेष्ठ सरस कृति, आपणा प्रमादथी अने वेदरकारीथी अत्यार सुधी अन्धकारमां
रही गई, प्रकाशमां न आवी शकी, एथी एना लाभथी आपणे वंचित रह्या—ए माटे
आपणे सखेद शरमातुं जोइए । एक हजार वर्षो उपरान्त लगभग एक सो वर्षो बीती
जवा छतां सद्भाग्ये आ रचना सुरक्षित रही प्रजा-स्वातन्त्र्यना वर्तमान युगमां, अभिनव
गूजरात विश्व-विद्यालयना प्रादुर्भाववाळा शुभ वातावरणमा प्रकाशमा आवे छे, एथी
आपणे आनन्द मानीए । उत्तम धर्मोपदेशोनी आ माला, विद्वज्जनोना कर-कमलने, तथा
कण्ठ-कमलने विभूषित करशे, एटलुं ज नहि, सहृदयोना हृदय-कमलोने उल्लसित करवा
पण समर्थ थशे-एवी आशा अस्थाने नथी ।

विवरणकार जयसिंहसूरि ए ज मूलकार

मालामां सामान्य रीते १०८ मणका, रत्नो, किंवा पुष्पो होवानी मान्यता छे, परन्तु
आ धर्मोपदेशमाला मूल ग्रन्थमा प्राकृत ९८ गाथा ज मळे छे । आ ग्रन्थनी पाछलथी
रचाएली बीजी बे विवरण-वृत्तियोना अन्तमां ४ गाथा अधिक मळे छे, ते प्रक्षिप्त जणाय
छे । जयसिंहसूरिना स. ९१५ मां रचायेला ५७७८ श्लोक-प्रमाण आ विवरणमां,
ते गाथाओनो निर्देश के तेनी व्याख्या दर्शावेल नथी । मूल ग्रन्थकार कोण ? एनु सूचन
एमांथी मळतु नथी । जयसिंहसूरिए मूलनु कर्तृत्व पोतानु होवानु स्पष्ट सूचव्युं नथी । आ
विवरणना प्रारम्भमां—‘मङ्गलं च प्रदर्शयन् गाथाद्वयमाह प्रकरणकारः’—एवी रीते उल्लेख
करी मूल प्रकरणनु कर्तृत्व अन्यनुं होय तेवी रीते तटस्थ सूचन कर्तुं छे, तेम छता मूलमां
आवता सुयदेवी, विमलगुण वगेरे सूचक शब्दोने विवरणकार जयसिंहसूरिए प्रायः प्रत्येक
कथाना अन्तमां, अने गणधरस्तव, जिनेन्द्र-जयशब्द-कुसुममाला आदि प्रसङ्गोना अन्तमां
पोताना अभिज्ञान तरीके सूचव्या छे । मूलनी प्रथम गाथामा ‘जय-पडाय व्व’ विशेषणमां

१ “सिज्जउ मज्झ वि सुयदेवि ! तुज्झ भरणाउ सुदरा सत्ति ।

धम्मोवएसमाला विमलगुणा जय-पडाय व्व ॥” (मूलगाथा १) पृ. १

“सुयदेवि-पसाएण सुयाणुसारेण”—विवरणमा पृ. ५, २१, २३, २६, २९, ३०, ३२, ४१,
४६, ५२, ५३, ५४, ५७, ५८, ६० वगेरे

“नमिऊण महावीर सह सुयदेवीए गणहरे थुणिमो ।”

पृ. २२६

“चरम-सरीरा मोल्लं विमलगुण-गणहरा दिंतु ।”

पृ. २२७

“नमिऊण महावीर सह सुयदेवीए ...”

पृ. २२७

“विमलगुणं पढमाणो लहइ नरो सासये ठाण ॥”

पृ. २२८

“तस्स सुर-मणुय-सथुय-चलण-ट्टिय-पंसुरेण असमेण । सीसावयवेण कयं जयसिंहायरियनामेण ॥”

धम्मोवएसमाला-विवरणमहियागमाणुसारेण । सुयदेविपसाएण विमलगुणं कुसुमदामं व ॥

तं सुयदेवी-गुणिणो खमिऊण करितुं सुसिलिहं । जो सुयदेवि-सण्णेज्झ-विरइय चित्तिऊण वाएइ ॥” पृ. २२९

“इय जय-पयड-कण्हमुणि-सीस-जयसिंहसूरिणा रहयं ।

धम्मोवएसमाला-विवरणमिह विमलगुण-कलियं ॥”

पृ. २३०

યુક્તિથી ‘જય’ નામ સૂચિત કર્યું જણાય છે.^૧ ઇથી વિવરણકાર જયસિંહસૂરિ એ જ મૂલ પ્રકરણકાર હોય—એવું અનુમાન થાય છે । વિ. સં. ૧૧૯૧ માં વીજા વિવરણને રચનાર વિજયસિંહસૂરિ (મલધારી હેમચન્દ્રસૂરિના પટ્ટધરે) આ પ્રથમ વિવરણમાં આવેલાં પ્રાકૃત કથાનકોને જ વિસ્તૃત રચ્યાં હોવા છતાં, પ્રસ્તુત જયસિંહસૂરિના નામનો ક્યાંય નિર્દેશ કર્યો જણાતો નથી । તેમણે ૧૪૪૭૧ શ્લોક-પ્રમાણ વિસ્તીર્ણ વૃત્તિનો પ્રારંભ કરતાં મૂલકારને ‘શાસ્ત્રકર્તા’ ‘પ્રકરણકાર’ શબ્દોથી સૂચવ્યા છે, પણ તેમનું નામ ત્યાં દર્શાવ્યું નથી । વિ. સં. ૧૩૨૦ લગભગમાં, આ ગ્રન્થની સંસ્કૃતકથાઓવાળી ૬૮૦૦ શ્લોક-પ્રમાણ ત્રીજી વૃત્તિ રચનાર મુનિદેવસૂરિ (વાદી દેવસૂરિના અનુયાયી) પ્રારંભમાં પૂર્વ વૃત્તિકાર તરીકે જયસિંહસૂરિનું સ્મરણ કર્યું છે, પણ મંગલ-ગાથાની વ્યાખ્યા કરતાં મૂલકારને નામ-નિર્દેશ વિના ‘પ્રકરણકરણસૂત્રધાર’ શબ્દદ્વારા સૂચિત કર્યા છે. તેમ છતાં તેમની વૃત્તિના અન્તમાં ‘ક્ષેપક સૂચવેલી ગાથાઓની વ્યાખ્યા કર્યા પછી, છેલ્લી ૧૦૨૩ મી ગાથા આપેલી છે, સુગમ

૧ હર્ષપુરીયગચ્છના વિજયસિંહસૂરિ વિ સ ૧૧૯૧ વર્ષમાં રચેલ પ્રાકૃતકથામય ધર્મોપદેશમાલાવિવરણના અન્તમાં અધિક ૪ ગાથાઓ આ પ્રમાણે જોવામાં આવે છે—

“જલ-રેણુ-પુંડવિ-પૈવ્ય-રાઈ-સરિસો ચડવિહો કોહો । પૈકલ-ચૈડમાસ વૈચ્છર-જૈવજીવાણુગામી ય ॥ ૧૯ ॥
 ઈમેવ થંભ-કેયળ-વત્થેસુ પરુવળા ગઈઓ ય । મરુ-અચ્ચકારિય-પંડરજ્જમગૂ ય આહરણા ॥ ૧૦૦ ॥
 મઈમેયા પુવ્વગાહ-સંસગીય ય અભિનિવેસેણ । ચડહાં ખલુ મિચ્છત્ત સાહૂળમદસણે અ(ળ)હવા ॥ ૧૦૧ ॥
 મઈમેયણ જમાલી પુવ્વગાહિયમિ હવહ ગોવિંદો । સસગિ સગમિક્ખુ ગોટ્ટામાહિલો અભિનિવેસે ॥” [૧૦૨]

—મુનિરાજ હંસવિજયજીના શાસ્ત્રસંપ્રદાની નં ૬૧૧ વાળી ધર્મોપદેશમાલાવિવરણની પોથીમાં (પત્ર ૨૮૭, ૨૯૦, ૨૯૧)

૨ વિ. સ ૧૩૨૦ લગભગમાં મુનિદેવસૂરિ રચેલ સંસ્કૃતકથાવાળી ધર્મોપદેશમાલાવૃત્તિના ચતુર્થ પ્રસ્તાવના પ્રાન્તમાં પ્રશ્નિત ૩ ગાથાઓનો અધિક પાઠ તેની વ્યાખ્યા સાથે આ પ્રમાણે મળે છે—

“અતઃ પરં ગાથાત્રયં પૂર્વવૃત્તિકારેણ ક્ષેપકત્વાન્નાદતમ્, વય તુ નિશીથચૂર્ણેરનુસારેણ વ્યાખ્યાસ્યામ ।

એમેવ થંભ-કેયળ-વત્થેસુ પરુવળા ગઈઓ ય ।

મરુઅય-અચ્ચકારિય પંડુર[જ્ઞ]મંગૂ ય આહરણા ॥ ૯૯ ॥

નિશીથચૂર્ણૌ પ્રથમખંડે દશમોદેશકે ઇય ગાથાઽસ્તિ । અસ્યા ગાથાયા પૂર્વ તત્ર ક્રોધસ્ય ચાતુર્વિધ્યં વર્ણિતમસ્તિ ।”

“અથ સર્વોપદેશસારં ચતુર્વિધમિથ્યાત્વપરિહારં પ્રસ્તુવન્નાહ—

મઈમેયા પુવ્વગાહ-સંસગીય ય અભિનિવેસે ય ।

ચડહાં ખલુ મિચ્છત્તં ઇગયરં સંય(જ)મો જત્થ ॥ ૧૦૦ ॥

મઈમેયણ જમાલી પુવ્વગાહિયમિ હવહ ગોવિંદો ।

સંસગિ સગમિક્ખુ ગુટ્ટામાહિલ અભિનિવેસે ॥ ૧૦૧ ॥

તે પછી અન્તમાં આવી ગાથા છે—

ઇય જય-પાયડ-કન્દમુણિ-સીસ-જયસિંહસૂરિના રહ્યા ।

ધમ્મોવપસમાલા કમ્મક્કલયમિચ્છમાણેણ ॥ ૧૦૨ ॥”

—વડોદરાના મુનિરાજ હંસવિજયજીના શાસ્ત્રસંપ્રદાની નં. ૪૯૬ વાળી સ. ૧૯૬૬ વર્ષમાં લિખિત પ્રતિમા પત્ર ૨૩૯-૨૪૬

જળાવી જેની વ્યાખ્યા આપી નથી; તેને ક્ષેપક ન માનીએ તો તેના આધારે આ ધર્મોપદેશ-માલા(મૂલ પ્રકરણ)ને જગત્પ્રસિદ્ધ કૃષ્ણમુનિના શિષ્ય પ્રસ્તુત વિવરણકાર જયસિંહસૂરિએ રચેલી માનવી જોઈએ । તે ગાથા આ પ્રમાણે છે—

“ઇય જય-પાયડ-કન્હમુણિ-સીસ-જયસિંહસૂરિણા રહ્યા ।

ધર્મોવણસમાલા કમ્મક્ષયમિચ્છમાણેણ ॥ ૧૦૨ ॥”

વડોદરાના મુનિરાજ શ્રીહસવિજયજીના શાસ્ત્ર—સગ્રહની નં ૪૯૬ હ લિ. પ્રતિ પત્ર ૨૪૬

ધર્મોપદેશમાલા(પ્રા.) મૂલ ગ્રન્થમાં, પહેલાં જળાવ્યા પ્રમાણે પ્રક્ષિપ્ત ૨,૩,૪ ગાથાઓ જોડીને ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૪ સંખ્યા પળ પ્રાચીન પોથીઓમા જોવામાં આવે છે । પ્રાચીન સમયમાં આ ગ્રન્થને પઠન-પાઠનાદિમા મહત્ત્વનું સ્થાન મળ્યું હતું, તેમ જળાય છે । જૈન શ્રમણો અને શ્રમણીઓ પોતાના સ્વાધ્યાયમાટે ધર્મદાસગણિની ઉપદેશમાલા વગેરે પ્રકરણો સાથે આ(મૂલ)ને પળ લખાવી રાખતા હતા । વિહારમાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય, તે માટે તાના કદમા લખાવતા હતા । ૧૦૩ ઇંચ થી ૧૬ ઇંચ સુધીની લંબાઈ વાળી, અને ૧૩ થી ૨ ઇંચ સુધીની પહોળાઈવાળી આવી ૨૭ જેટલી તાડપત્રીય પોથીઓ—ધર્મોપદેશમાલા સાથે અન્ય પ્રકરણોના સગ્રહની પ્રકરણ-પુસ્તિકાઓ અમ્હે પાટણના જૈનમંડારોમાં રહેલી જળાવી છે । તેમા વિક્રમની તેરમી ચૌદમી સદીમાં લખાયેલી પોથીઓ છે । કેટલીક પોથીઓ જૈન મહિલાઓએ પળ લખાવેલી છે । એમાંની એક સ. ૧૨૭૯ મા ચન્દ્રાવતીમા મૂલયચન્દ્રે લખેલી છે, વીજી સં. ૧૨૯૨ માં મૃગુકચ્છ (મરુચ)માં આસદેવીએ લખાવેલી છે, ત્રીજી સ. ૧૩૨૬ માં લખાયેલી સચિત્ર છે, અને ચોથી સં. ૧૩૫૪ મા શ્રીમાલવંશી વાહડના આત્મજ સા. રાસલની પુત્રિકા મોહિણીએ લખાવેલી છે [વિશેષ માટે જુઓ ‘પત્તનસ્થ-પ્રાચ્યજૈનભાંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી’ ૧ ભાગ તાડપત્રીય, ગાયકવાડ-પ્રાચ્યગ્રંથમાલા નં. ૭૬, પૃ. ૨૨, ૨૮૪, ૨૩, ૩૦૯ વગેરે]

એવી રીતે જેસલમેર(મારવાડ)ના દુર્ગના પ્રાચીન મોટા મંડારમાં નં. ૨૫ ની પ્રકરણપુસ્તિકા, જે ૧૧×૨ આકારમાં સ. ૧૩૪૫ માં લખાયેલી છે, તેમાં પળ આ મૂલ પ્રકરણ છે । જેસલમેર ભાંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી(ગા. ઓ. સિરીજ્ઞ નં. ૨૧, પૃ. ૫)મા અમ્હે સૂચવેલ છે ।

પ્રો. પીટર્સનના રિપોર્ટ ૧, પૃ. ૨૫, ૪૭, ૫૫, ૬૪, ૭૦, ૮૨, ૯૧, ૯૩માં તથા રિપોર્ટ ૫, પૃ. ૮૦ માં જળાવ્યા પ્રમાણે આ મૂલ પ્રકરણની પ્રતિયો સ્વંભાવ વગેરેના જૈન મંડારોમાં પળ છે । પી. રિ. ૧, પૃ. ૨૫ માં આ જ ગ્રન્થના કર્તાનું નામ યશોદેવસૂરિ જળાવ્યું છે, તે યુક્ત જળાતું નથી, તેનો આધારભૂત હલ્લેસ ત્યાં દર્શાવ્યો નથી । વડોદરા, છાપ્પી, લીંબડી, સૂરત, ગંગાલ, પંજાબ વગેરેના સગ્રહોમાં પળ આ ગ્રન્થની પ્રતિયો જળાય છે ।

પી. રિ. ૧, પૃ. ૪૭, ૫૫, ૬૪, ૭૦ માં માગધી જળાવેલ આ ગ્રન્થના અંતમાં ૧૦૪ મી ગાથા આ પ્રમાણે છે—

“માલા ઉવણ્ણાં ઇયં જો પઢહ માવહ ઉં (ઈ, ડ) કંઠે ।
સો પાવહ નિઘ્ણાં અન્નિરેણ વિમાણવાસં ચ ॥ ૧૦૪ ॥”

પ્રો. કીલહોર્નના રિપોર્ટ (વૉ. ૨, નં. ૩૮૨) વગેરેમાં પણ આ ગ્રન્થનું સૂચન છે ।

જયસિંહાચાર્યનો પરિચય ।

ધર્મોપદેશમાલા જેવા ૯૮ ગાથાના લઘુ પ્રકરણ ગ્રન્થનું ૫૭૭૮ શ્લોકપ્રમાણ આવું ઉત્તમ વિશિષ્ટ વિવરણ રચતાં જયસિંહાચાર્યે પોતાની અનેકદેશીય પ્રૌઢ વિદ્વત્તાનો, बहुश्रुतતાનો પરિચય કરાવ્યો છે, પરન્તુ તેઓએ પોતાના જન્મ, વિદ્યાધ્યયન, દીક્ષા આદિથી ભારતના કયા શુભ પ્રદેશને વિભૂષિત કર્યો હતો ? કયા જ્ઞાતિ-વંશને અલંકૃત કરી યશસ્વી કર્યો હતો ? કયા કુલને કીર્તિશાલિ કર્યું હતું ? કયા ભાગ્યશાલી માત-પિતાને ધન્યવાદનાં પાત્ર કર્યાં હતાં ? એ વગેરે સમ્બન્ધમાં તેઓએ આ ગ્રન્થમાં કોઈ નિર્દેશ કર્યો નથી, ઇથી એ સમ્બન્ધી આપણી જિજ્ઞાસા પૂર્ણ થઈ શકતી નથી । સસારથી વિરક્ત નિઃસ્પૃહ જૈનાચાર્યો પોતાની પૂર્વાવસ્થા ગૃહસ્થાવસ્થાને, અથવા પોતાના ત્યાગ કરેલા સાંસારિક સમ્બન્ધોને સ્મરણમાં લાવી પ્રકાશિત કરવાનું પ્રાયઃ પસંદ કરતા નથી । આ પ્રૌઢ ગ્રન્થકારે પણ એવા કોઈ આશયથી પોતાનો એવા પ્રકારનો પરિચય આપવો ઉચિત નહિ માન્યો હોય—એવું અનુમાન થાય છે । એમના કોઈ અનુયાયી ભક્ત શિષ્યે અન્યત્ર તેવો પરિચય કરાવ્યો હોય, તો તે સાધન અમને ઉપલબ્ધ થયું નથી ।

સન્તોષની વાત છે કે આ ગ્રન્થકારે શ્રમણાવસ્થા સાથે સમ્બન્ધ ધરાવતો પોતાનો આવશ્યક ઐતિહાસિક પરિચય આ ગ્રન્થના અન્તમાં કરાવ્યો છે । આ ગ્રન્થમાં [પૃ. ૧૯૨-૧૯૩ માં] પ્રસન્નાનુસાર ‘જય’ શબ્દોથી અલંકૃત, ‘જિનવરેન્દ્રોની સ્તુતિરૂપ જયશબ્દ-કુસુમમાલા’ રચી ગ્રન્થકારે ૨૪ તીર્થંકરો પ્રત્યે પોતાનો ભક્તિ-ભાવ પ્રકટ કર્યો છે ।

તથા ગ્રન્થના અન્તમાં—‘ઋષભ વગેરે સર્વ જિનેન્દ્રોના ગણધરો અને સ્થવિરો પઢ-માણુઓગ(પ્રથમાનુયોગ)માં કહેલા છે.’ તેમ સૂચવી, એકેક ગાથાદ્વારા મહાવીરના સમસ્ત શાસ્ત્રાર્થના પારગામી ૧૧ ગણધરોનો, દેશ, વંશ, આયુષ્ય, માત-પિતાદિ પરિચય કરાવ્યો છે ।

ગ્રન્થકારે ઉપર્યુક્ત તીર્થંકરાવલી અને ગણધરાવલી જણાવ્યા પછી મહાવીરના તીર્થમાં થઈ ગયેલા શ્રુત-સ્થવિરોની આવલી જણાવી છે । તેમાં શ્રુત-સ્થવિરોના મહાસાગર જેવા જમ્બૂથી દેવ વાચક સુધીમાં થઈ ગયેલા ૨૪ શ્રુત-સ્થવિરોનું સ્મરણ કરી વિનયથી તેમને નમન કર્યું છે, તે સાથે વર્તમાન કાલમાં વિદ્યમાન અને ભવિષ્ય કાલમાં થનારા શ્રુત-સ્થવિરોને પણ પ્રણામ કરતાં ગ્રન્થકારે પોતાની નમ્રતા-લઘુતા દર્શાવી છે । પ્રકારાન્તરથી તે પૂર્વજોના અનુયાયી શ્રુત-સ્થવિર તરીકે પોતાને સૂચિત કર્યા છે ।

ગ્રન્થકારે અન્તમાં ૩૧ ગાથાઓ દ્વારા પોતાની ગુરુ-પરમ્પરા દર્શાવી, ગ્રન્થ-રચના, સમય, રાજ્ય-સ્થલાદિ સમ્બન્ધિ વક્તવ્ય કર્યું છે ।

વિવરણકારનું વક્તવ્ય

૧. “વીર જિનથી પ્રારમ્ભ કરેલી એ (ઉપર્યુક્ત) સ્થવિરાવલીને પૂર્વે થયેલા મુનિઓએ કહેલી છે [દેવ વાચકે નન્દીસૂત્રમા જણાવી છે], શેષ (વાકીના - પછીના વીજા સ્થવિરોની) આવલીને હવે હું કહું છું, તે તમે સાંભળો -

દેવ વાચક તથા વટેશ્વર

૨. દેવ વાચક [સં. ૫૧૦] પછી અનેક સૂરિઓ થઈ ગયા પછી મિથ્યાત્વરૂપી અન્ધકારને દૂર કરવામાં સૂર્ય જેવા વડસર(વટેશ્વર) નામના ક્ષમાશ્રમણ થઈ ગયા ।

તત્ત્વાચાર્ય અને યક્ષ મહત્તર

૩. તેમના શિષ્ય તત્ત્વાચાર્ય એવા નામથી સુપ્રસિદ્ધ થયા, જેમનો જણ જગત્માં પ્રકટ થયો હતો, જે, પાંચ પ્રકારના આચારો (૧ જ્ઞાનાચાર, ૨ દર્શનાચાર, ૩ ચારિત્રાચાર, ૪ તપ આચાર અને ૫ વીર્યાચાર)મા સારી રીતે સ્થિત હતા, જિન-પ્રવચનરૂપ ગગનમાં ચન્દ્ર જેવા હતા ।

૪. તેમના પ્રધાન શિષ્ય પળ તેવા, યક્ષ મહત્તર નામના થયા, જેણે સ્વદ્વૃણ(સ્વદ્-કૂપ=સ્વાદ્)માં સુપ્રસિદ્ધ જિન-ભવન સ્થાપિત કરાવ્યું હતું ।

કૃષ્ણ મુનિ

૫. તેમના શિષ્ય કૃષ્ણમુનિ^૧ થયા, જેઓ તપ-તેજના રાશિ હોઈ દુઃખમા કાલના નરનાથો(દુષ્ટ રાજાઓ, મનુષ્યો)ના મસ્તકોને શૂલ ઉત્પન્ન કરનાર અને ભવ્યોરૂપી અરવિન્દોને વિક્ષર કરવામાં સૂર્ય જેવા હતા ।

૧ શકાબ્દ ૭૦૦ = વિક્રમસંવત્ ૮૩૫મા દાક્ષિણ્યચિહ્ન ઉદ્યોતનાચાર્યે રચેલી પ્રાકૃત કુવલયમાલાકથામા પોતાના પૂર્વજો તરીકે જે વટેશ્વર, તત્ત્વાચાર્ય અને યક્ષ વગેરેનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેઓ અને આમા જણાવેલ એવી સમાન નામવાળી વ્યક્તિઓ એક જ છે કે કેમ? એ વિચારણીય છે ।

નામિનન્દનજિનોદ્ધાર(શત્રુંજયતીર્થોદ્ધાર)પ્રબન્ધ રચનાર ઉપકેશગચ્છના કક્કસૂરિએ વિ. સ. ૧૩૯૩ માં રચેલા ઉપકેશગચ્છ-પ્રબન્ધમા જણાવેલ યક્ષ મહત્તર, કૃષ્ણર્ષિ, તથા જયસિંહસૂરિ, અને અહિં જણાવેલ તે તે નામના આચાર્યો એક હોવાનો સંભવ લાગે છે । ત્યાં જણાવ્યા પ્રમાણે તેમનો સમય અધિક પ્રાચીન લાગે છે, અને તેમની માન્યતા પ્રમાણે તેઓ ઉપકેશગચ્છમા થયેલા પૂર્વજો હતા । અહિં તત્ત્વાચાર્ય તરીકે નિર્દેશ છે, તેને ત્યાં નક્કસૂરિ તરીકે જણાવ્યા લાગે છે । પ્રાકૃત તત્તાયરિય, નન્નાયરિય તરીકે પણ વચાય, અને લેખકો દ્વારા સમાન અક્ષરે લખાય છે - એ પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતિયો વાચનાર વિદ્વાનો સમજી શકે તેમ છે । સ્વદ્વૃણ નગરનો, નાગપુરનો, તથા ત્યાંના જિનમન્દિરનો ઉલ્લેખ ઉપર્યુક્ત ઉપકેશગચ્છ-પ્રબન્ધમાં પણ આવે છે । શ્રીજ્ઞાનસુન્દરજી(હાલ નામ દેવગુપ્તસૂરિ)ની પ્રેરણાથી સ. ૧૯૮૭ માં તે સંસ્કૃત ગ્રન્થનો હિન્દી અનુવાદ મેં કરી આપ્યો હતો, તે સાથે તે પ્રકટ થયો નથી, છતાં તેમાંનું કથન જાણવા માટે અહિં આગલ દર્શાવવામા આવે છે ।

વિક્રમસંવત્ ૯૧૫ માં રચેલા આ ગ્રન્થના અન્તમાં કૃષ્ણમુનિના શિષ્ય જયસિંહાચાર્યે પોતાની ગુરુ પરમ્પરાનો સંબંધ, ભગવાન્ મહાવીરના ગણધરો, શ્રુત-સ્થવિરોના કમમા થયેલા દેવે વાચક (નન્દીસૂત્રકાર) સાથે જોડ્યો છે । દેવ વાચકની પરમ્પરામા થયેલા ઉપર્યુક્ત યક્ષ મહત્તર અને કૃષ્ણ મુનિ વગેરેને તે પછી લગભગ પાંચસો વર્ષ પછી થયેલા ઉકેશ(ઉપકેશ)ગચ્છના આચાર્યે પોતાની રત્નપ્રમગુરુવાળી પૂર્વજ-પરમ્પરામા ઉકેશગચ્છની અગ્ર શાખામા થયેલા સૂચવી કેટલોક વૃત્તાન્ત જણાવ્યો છે, તે વિચારણીય છે । વિ. સ. ૧૩૯૩ માં કક્કસૂરિએ સંસ્કૃતમા ઉકેશગચ્છ સંબંધી પ્રબન્ધ-ચરિત્ર ગ્રન્થ રચેલો છે, તેની રચના

તેમણે એદમ્પર્યથી જાણીને, અને ચિર-લિખિત મહાપુસ્તિકાઓ જોઈને પોતાના મતિ-વૈભવ પ્રમાણે કરેલી ત્યા જણાવી છે-

“અસંખ્યકેશગચ્છે નિલિલગણભૂતો યે પુરા સપ્રભાવા,
 એદમ્પર્યાદ્ વિદિત્વા, ચિરલિખિતમહાપુસ્તિકાભ્યોઽપિ દૃષ્ટ્વા ।
 ગ્રન્થે ગચ્છપ્રબન્ધે નિજમતિવિભવોન્માનતો નિર્મિતેઽસ્મિન્
 પ્રોચેઽહ તાનશોધાનપિ ન હિ વિદિતા યે મયા તેઽત્ર નોકા ॥ ૭૩૨ ॥
 શ્રીવિક્રમાર્કાદ્ દહનાઙ્ક વહ્નિ-શશાઙ્ક [૧૩૧૩] સહ્યે શરદિ પ્રવૃત્તે ।
 ગચ્છસ્ય સમ્બન્ધચરિત્રમેતત્ શ્રીકક્કસૂરી રચયાઙ્કાર ॥ ૭૩૪ ॥
 શ્રીપાશ્વોત્પન્ન-રત્નપ્રભગુરુ નિલિલ-સ્થૂલમૂલપ્રબન્ધ ,
 કૃષ્ણધ્યાનપ્રશાસનાતિપરિકરિત સાધુ-સાકાર-પત્ર ।
 સચ્ચાય. કીર્તિ-પુષ્પ શુભશતફલિત શ્રાદ્ધપદ્યાશ્રિતો ય ,
 શ્રીમાનૂકેશનામા સ ભુવિ વિજયતા કલ્પશાસ્ત્રીવ ગચ્છઃ ॥ ૭૩૫ ॥”

ઉપર્યુક્ત પ્રબન્ધમા(શ્લો ૧૮૮ થી ૨૦૫ મા) જણાવ્યું છે કે-“ત્યાર પછી ફરી પાછા બીજા યક્ષદેવસૂરિ થયા, તે વિહાર કરતા અનુક્રમે મુન્ધપુર(મૂઢારા) નામના શ્રેષ્ઠ નગરમા આવ્યા હતા । ત્યા મ્લેચ્છોનો ભય ઉત્પન્ન થતા તેમણે વૃત્તાન્ત જાણવા માટે શાસનદેવીને મોકલી હતી, તેણીને મ્લેચ્છોના દેવોએ પકડી હતી । તેઓ આવીને નિરન્તર કહેતા હતા કે-‘મ્લેચ્છો આપણા મન્દિરમા છે’ તેમના વચનની પ્રતીતિથી પૂજ્ય, તે જ પ્રમાણે જનોને કહેતા હતા । દૈવયોગથી અકસ્માત્ મ્લેચ્છ-સૈન્ય આવ્યું, ત્યારે શાસનદેવીએ જલ્દી આવીને કહ્યું કે-મ્લેચ્છો આવ્યા,.....હે પ્રભો ! હું શું કરું ?, વ્યન્તરો વડે પકડાઈ હતી, હમણાં જ મને છોડી છે, તો મ્હારો શો દોષ છે ?, એમ કહીને દેવી ગઈ, સૂરિ દેવ-ગૃહ(મન્દિર)મા ગયા, દેવતાઽવસર(દેવ-સામગ્રી) આપીને તેમણે બે સાધુઓને મોકલ્યા । સૂરિજી પોતે પાંચસો મુનિઓ સાથે કાયોત્સર્ગ(ધ્યાન)મા રહ્યા । એવી રીતે રહેલા કેટલાક સાધુઓને [મ્લેચ્છોએ] પકડ્યા, કેટલાકને માર્યા, બન્ધી તરીકે રહેલ, મ્લેચ્છ થયેલા એવા પળ શ્રાવકે સૂરિજીને છોડાવ્યા, અને સાથે પોતાના પુરુષો આપીને તેમને સુખેથી સ્વટ્કૂપ(ખાદ)પુરમાં પહોંચાડ્યા, કારણ કે મનુષ્યોનું ભાગ્ય જાગતું હોય છે-

“દત્ત્વા સહ સ્વપુરુષાન્, સ્વટ્કૂપપુરે પ્રભુમ્ । પ્રાપ્યચ્ચ સુખેનૈવ ભાગ્ય જાગર્તિ યત્નૃણામ્ ॥ ૧૯૬ ॥”

ત્યાં વસતા શ્રાવકોએ પોતાના પુત્રો આપ્યા, તે ૧૧ જળને પૂજ્યે દીક્ષિત કર્યા । પૂર્વોક્ત બંને મુનિઓ દેવતાવસર(દેવ-સામગ્રી) લઈને મળ્યા । ત્યાંથી પૂજ્ય, પરિવાર સાથે આઘાટ નગરમા ગયા । ત્યાં પળ શ્રાવકોએ ગચ્છના ઉદ્ધાર માટે પુત્રો આપ્યા, કેટલાકે સસારના વૈરાગ્યથી પોતાની મેલે જ દીક્ષા સ્વીકારી । વિક્રમથી એક (૧ ઓઠ) સો ને કંઈક અધિક કાલ ગયો, ત્યારે શ્રેષ્ઠ ચરિત્રવાળા તે યક્ષદેવાચાર્ય થયા ।

“શ્રીવિક્રમાદેક(૧ દૃષ્ટ)શતે કિંચિદ્ભયધિકે ગતે । તેઽજાયન્ત યક્ષદેવાચાર્યા વર્યચરિત્રિણ ॥”

જે મુનીશ્વરે સ્તમ્ભતીર્થ(સ્વંભાત) પુરમા સધે કરાવેલ પાશ્વરેને મન્દિરમા સ્થાપ્યા હતા. બહુ પરિવાર થતાં, કોઈ બુદ્ધિનિધિ શિષ્યને ‘કક્કસૂરિ’ નામથી પોતાના પદમા ગુરુ (ગચ્છ-નાયક) કરીને તે સ્વર્ગે ગયા ।

તે(કક્કસૂરિ)ના પદ પર, ગુરુના ગુણોથી આશ્રિત સિદ્ધસૂરિ ગુરુ થયા, તેમના યક્ષ નામના શિષ્ય મહત્તરપદમા રહ્યા હતા । તેઓ ચારિત્રવંત હોવા છતાં પણ શુભ પરિણામનો વિચાર કરીને, શ્રાવકોના અતિ આદરથી નિયંત્રિત થઈને પ્રાયે સ્વટ્કૂપપુરમા રહેતા હતા, ગુરુ(ગચ્છનાયક) સ્થાપ્યા વિના, સિદ્ધસૂરિ ગુરુ સ્વર્ગે જતા, સર્વ પ્રકારની ગચ્છ-બાહકતા યક્ષ મહત્તર કરતા હતા ।

“તત્પદેઽભૂત સિદ્ધસૂરિગુરુર્ગુણાશ્રયઃ । યક્ષામિલ્યસ્તસ્ય શિષ્યો, મહત્તરપદે સ્થિત ॥ ૨૦૩ ॥

સ પ્રાયોઽભૂત સ્વટ્કૂપે, ચારિત્ર્યપિ વિવિન્ત્ય ચ । શુભોદર્ક શ્રાવકાણામત્યાદરનિયંત્રિત ॥ ૨૦૪ ॥

સિદ્ધસૂરિગુરો સ્વર્ગમસ્થાપિતગુરૌ ગતે । ગચ્છવાહકતાં ચક્રે, સર્વા યક્ષમહત્તરઃ ॥ ૨૦૫ ॥”

“આ તરફ મથુરાપુરીમા નાન નામના કોઈ સુબુદ્ધિ, કોઈ એક આરણ્યક(વનવાસી) ગુરુની પાસે દીક્ષા લઈને સર્વ સિદ્ધાન્ત મળ્યા હતા, અને પુરીની સમીપના વનમા વ્રત પાલન કરતા હતા, તેમને પહેલા ઝુકેશમળના નામક યક્ષદેવે નન્નસૂરિ નામના આચાર્ય કર્યા હતા, તેમની પાસે કૃષ્ણ નામના વિપ્રે વ્રત સ્વીકાર્યું હતું । સ્વપ્ન આયુષ્યવાળા તે નન્નસૂરિ, બીજા ભવિકોને પણ પોતાના હાથે દીક્ષા આપીને સ્વર્ગે ગયા । ત્યાર પછી

ઉદાર બુદ્ધિવાળા સુજ્ઞ કૃષ્ણ સાધુ ઉત્થાપના (ઉપસ્થાપના) વગેરે વ્રત-વૃદ્ધિ (વિધિ) માટે **સ્વદ્કૂપ** (સ્વાદ) પુરમા ગયા હતા । તેમણે **વીર-મન્દિરમાં** યજ્ઞ મહત્તરની પાસે ઉપસમ્પદ અને બને પ્રકારની (ગ્રહણ, આસેવના) શિક્ષા ગ્રહણ કરી હતી । મહત્તર પળ, પોતાના આયુષ્યના અન્તમા, ગચ્છનો સમસ્ત ભાર કૃષ્ણ ઋષિને સમર્પણ કરીને, અનશન કરીને સ્વર્ગે ગયા ।

કૃષ્ણઋષિએ **ચક્રેશ્વરી** દેવીની વાળીથી **ચિત્રકૂટ** (ચિત્તોડ) પુરમા જઈને કોઈ શિષ્યને મળાવ્યો હતો, સર્વ વિદ્યાવાળા તે શિષ્યને **દેવગુપ્ત** નામથી ગુરુ (ગચ્છનાયક) તરીકે સ્થાપન કરાવ્યા હતા, તે પોતાની મેઢે આદર-પૂર્વક ગચ્છ-વાહકપણાનું પાલન કરતા હતા ।

દેવગુપ્ત, ગચ્છના ભારનો નિર્વાહ કરતા હતા, તે સમયમા કૃષ્ણઋષિ વિહાર કરતા એક વખતે **નાગપુરમા** ગયા હતા । ત્યાં તેમની ધર્મદેશના સામઢીને **નારાયણ** શ્રેષ્ઠી પ્રતિબોધ પામ્યા હતા ... .
એક વખતે એ શેઠે કૃષ્ણઋષિને વિજ્ઞાપિત કરી કે-‘મગવન્ ! તમારા આદેશથી આ પુરમા હું **જિન-મન્દિર** કરાવું’ [સસક્ષેત્રી] જિને કહેલી છે, તેમા જૈનમન્દિરના નિર્માણની મુખ્યતા છે’ [ઉત્તમ મેટળું લઈ તે ત્યાંના મહારાજા પાસે ગયા, તેની પ્રાર્થનાના પ્રત્યુત્તરમા મહારાજાએ કહ્યું કે-] ‘પુરમા જ્યાં તમને સુખ થાય ત્યાં, રુચિ પ્રમાણે ભૂમિને ગ્રહણ કરો, અને ત્યાં [દેવમન્દિર] કરાવો, મેં તે ભૂમિ તમને પ્રસાદથી અર્પણ કરી છે ।’

ત્યાર પછી તે શેઠે (નારાયણે) **નાગપુરમા** દુર્ગ (ગઢ-કિલ્લા)માની ભૂમિની યાચના કરી, તે પ્રાપ્ત કરીને, જલ્દી ત્યાં આવીને તેણે દેવ-મન્દિરનો પ્રારમ્ભ કર્યો । થોડા દિવસોમા અસાધારણ જૈનમન્દિર તૈયાર થતા, મૂલ વિમ્બ કરાવીને તેણે કૃષ્ણઋષિને વિજ્ઞાપિત કરી કે-‘હે પ્રભો ! પ્રતિષ્ઠા કરો, જેથી આ (વિમ્બ) જનો વઢે પૂજાય, તમારા મન્ત્રોથી સ્થાપિત સસ્કારવાળા પાષાણો પણ પૂજાય છે’

કૃષ્ણ ઋષિએ કહ્યું કે-‘મ્હારા પૂજ્ય શ્રીદેવગુપ્તસૂરિજી **ગૂર્જર** ભૂમિમા છે, તેમને તમે સત્વર બોલાવો’ ત્યાર પછી ભક્તિમાન્ તે શેઠે વિજ્ઞાપિત સાથે પુત્રને મોકલી, ગુરુજીને બોલાવી શ્રેષ્ઠ લગ્નમા પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી । ત્યાં ૭૨ ગોષ્ઠી અને ગોષ્ઠિકો (વ્યવસ્થાપક વહીવટદાર ટ્રસ્ટીઓ) પણ ઠરાવ્યા હતા. ત્યારથી **નાગપુરમાં** જૈનધર્મનું સામ્રાજ્ય થયું હતું ।

કૃષ્ણ ઋષિએ **સ્પાદલક્ષ** (સવાલક-રાજપૂતાના)મા ઉત્કૃષ્ટ તપ કર્યું હતું, જે જોઈને સર્વ જન માથું ધુળાવતા હતા । ઉપવાસી તે તપસ્વીએ **નાગપુરથી** રૈવત (ગિરનાર) ગિરિ પર જઈ, નેમિજિનને નમન કરી, નિયમ પ્રમાણે પૂજીને ક્ષીર જલને પ્રાપ્ત કરીને, દૂધ પર નજર નાખતા, **ગુહરિહા** જઈને જ ભોજન, અને નિર્વેદથી **મથુરા પુરી**એ પહોંચીને પારણ કર્યું હતું ।

કૃષ્ણ સાધુએ એક સમયે દેવગુપ્તજીને વિજ્ઞાપિત કરી કે-‘અનુયોગને ધરનાર કોઈ પણ એક સૂરિ કરો, શ્રીસિદ્ધસૂરિજી થયા પછી ઘણા વર્ષો સુધી ગચ્છ ગુરુ (ગચ્છનાયક સૂરિ)થી શૂન્ય રહ્યો હતો, તેથી અન્ય ગચ્છના સૂરિઓને મેં બહુધા પ્રાર્થના કરીને આપ પૂજ્યને પદ-સગમ કરાવ્યો હતો, તેથી મન્ત્રને ધરનાર બીજા કોઈ સૂરિ કરવામા આવે, જેથી આત્માયવાળો સૂરિ-મન્ત્ર ગચ્છમાથી જાય નહિ ।’

તે (કૃષ્ણ સાધુ)ની વિજ્ઞાપિતથી દેવગુપ્તજીએ ત્યાર પછી પોતાના આદેશને કરનાર **જયસિંહ** નામના સુબુદ્ધિ વિદ્વાન્ને મન્ત્રના આધારરૂપ ગુરુ (ગચ્છનાયક) કર્યા હતા । તેમના પદ પર **વીરદેવ**, અને તેમના પદ પર **વાસુદેવ**; એવી રીતે કેટલાક વર્ષો સુધી મન્ત્રાધાર એ ત્રણ નામો થયા હતા । વિ. વિ ”

ઉપર્યુક્ત આશયને સૂચવતા શ્લોકો આ પ્રમાણે છે-

“ઇતશ્ચ મથુરાપુર્યાં, કશ્ચિન્નાનાઽભિધ સુધી । કસ્યાપ્યારણ્યકગુરોર્દીક્ષામાદાય પાર્શ્વત ॥ ૨૦૬ ॥
અધીતસર્વસિદ્ધાન્ત, પુર્યાસન્નવને વ્રતમ્ । પાલયન્ યજ્ઞદેવાભ્યૈરુકેશગણનાયકૈ. ॥ ૨૦૭ ॥
શ્રીનન્નસૂરિનામાઽસાવાચાર્યોઽસ્તિ કૃત પુરા । તસ્ય પાર્શ્વે કૃષ્ણનામા, વિપ્રો વ્રતમુપાદદે ॥-૨૦૮ ॥

ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ।

અથ શ્રીમાન્ નન્નસૂરિર્ભવિકાનપરાનપિ । દીક્ષયિત્વા સ્વહસ્તેન, સ્વલ્પાયુ. સ્વર્જગામ સ. ॥ ૨૦૯ ॥
તત ઉત્થાપનામુખ્યવ્રતવૃદ્ધિ (વિધિ) કૃતે કૃતી । કૃષ્ણસાધુઃ પ(સ્વ)દ્કૂપપુરેઽગચ્છદતુચ્છધી ॥ ૨૧૦ ॥
શ્રીયજ્ઞમહત્તરણાં, પાર્શ્વે શ્રીવીરમન્દિરે । ઉપસમ્પદમાદત્ત, શિક્ષા ચ દ્વિવિધામપિ ॥ ૨૧૧ ॥
મહત્તથા(રો)ઽપિ ગચ્છસ્ય, ભાર કૃષ્ણર્ષયેઽસ્તિલમ્ । ત્રિતીર્યાનશન કૃત્ત્રા, સ્નાયુ-પ્રાન્તે દિવં યયૌ ॥૨૧૨ ॥

‘भगवान् पार्श्वनाथकी परम्पराका इतिहास’ जेवा विशाल ग्रन्थोना लेखक, उपदेशगच्छना वर्तमान आचार्य श्रीदेवगुप्तसूरिजी (पूर्वनाम ज्ञानसुन्दरजी)नो अहिं आभार मानवो उचित छे, के जेमणे म्हाारी प्रार्थनाथी तत्काल आ श्लोक-सामग्री स १९८७ मां म्हाारा करेला हिन्दी अनुवाद साथे म्हुने मोकलावी हती ।

આ મહામુનિ કૃષ્ણના નામથી 'કૃષ્ણર્ષિ-ગચ્છ' પ્રસિદ્ધિમા આવેલ છે, જેમાના અનેક આચાર્યોએ, અને વિદ્વાન મુનિઓએ અનેક સ્થળે જિનમંદિર-મૂર્તિયોની પ્રતિષ્ઠા કરી-કરાવેલી જાણવામા આવી છે, તથા ગ્રન્થ-રચનાદિ અનેક શુભ પ્રવૃત્તિ કરેલી જણાય છે ।

वाद-विद्यामा सारंग नामना वादीने विरंग बनावनार, न्यायसारानी टीका वगेरे रचनार अन्य जयसिंह-सूरिए वि. स १४२२मा रचेल कुमारपालचरित महाकाव्यमा पोताना पूर्वज तरीके उपर्युक्त कृष्णमुनि सम्बन्धमा उल्लेख कर्ग्यो छे के “अर्थ सुहृत्तीना मुख्य शिष्य श्रीपुतसूरिथी चारणलब्धिना कारणथी चारणगण प्रख्यात थयो, तेनी चोथी शाखा वज्रनागरीमा, विटप नामना बीजा कुत्मा कृष्ण मुनि थया। जेओ अनहद लब्धियोना वासस्थानरूप हता, भक्तो-देवोथी वन्दन कराता प्रख्यात तपस्वी हता, कृपा-सागर हता। जेमणे मित्र-मरणना दु खथी व्रत स्वीकार्यु हतु, जेमणे दु खे ग्रहण करी शक्य एवा अभिग्रहो ग्रहण कर्ग्यो हता, जेमणे सपूर्ण ज्ञेयथी आकुल प्राणीओने पगना पाणीथी उज्जीवित कर्ग्यो हता, जेमणे प्रतिवर्ष ३४ पारणा कर्ग्यो हता, अनेक राजाओने प्रतिबोध आप्यो हतो, शमरूपी धनवाळा ते कृष्ण ऋषि हर्ष माटे थाओ। ते मुनिराजे पहेला नागपुरमा पोताना वचनथी नारायण शेठ द्वारा उत्तम चैत्य (जिन-मन्दिर) करावीने, तेमा वीरथी (१ विक्रमथी) ९१७ वर्षमा आषाढ मासनी शुक्ल पचमी तिथिए अन्तिम जिन (महावीर तीर्थकर) नी प्रतिष्ठा करी हती, अने बंभ वगेरे ७२ गोष्ठिको (वहीवददार ट्रस्टीओ) नी-स्थापना करी हवी। ते संस्कृत उल्लेख आ प्रमाणे छे-

૬. જેને ભારતમાં જિનવરોની ૧ અવતરણ (દેવલોકમાંથી ઋષી માતાની કુક્ષિમાં અવતરવું), ૨ જન્મ, ૩ નિષ્ક્રમણ (પ્રવ્રજ્યા), ૪ જ્ઞાન(કેવલજ્ઞાન), અને ૫ નિર્વાણ (મોક્ષ કલ્યાણક)ની ભૂમિઓને સંઘ સાથે બહુ પ્રકારે નમન કર્યું હતું (તીર્થ-યાત્રાઓ કરી હતી)

૭. જિન-કલ્પી જેવા જે મુનિએ એક માસના, બે માસના, ત્રણ માસના, ચાર માસના ચતુર્માસ (તપ-ઉપવાસો) કાચ-ક્લેશ વિના કર્યા હતા ।

૮-૯. ભક્તિથી જેમનું નામ ગ્રહણ કરવાથી પુરુષો(મનુષ્યો)નું અનિષ્ટ કષ્ટ-સંકટ જલ્દી નાશ પામે છે, ચાહે તે દેવો, મનુષ્યો કે તિર્યચોએ કરેલું હોય, ગ્રહો, ભૂતો, રોગો, ઉપસર્ગો, મારિ(મરકી) કે શત્રુએ ઉત્પન્ન કરેલું હોય, અથવા ચોરે, સર્પે, મત્ત રાજાએ, દુઃસ્વપ્ને કે અશક્તિને કરેલું હોય, તે ક્ષય પામે છે, સૂર્યના કિરણોથી ગાઢ અન્ધકાર ભેદાય છે, તેમાં વિસંવાદ ક્યાં છે ?

૧૦. મસાળની ભૂમિઓમાં સર્વ(આલી) રાત સુમેરની જેમ અડગ ઉભા રહેતા જે મહાત્મા દેવો વગેરેના બહુ પ્રકારના ઉપસર્ગો વડે પણ ચલાયમાન કરી શકાયા ન હતા ।

“તત્રાસીદપસીમલઘિ-વસતિર્વન્દારુન્દારકત્રાતસ્થાતતપાઃ કૃપાજલનિધિ શ્રીકૃષ્ણનામા મુનિઃ ।
યો મિત્ર-વ્યયદુ સ્વતો વ્રતમધાદ્ યોઽભિપ્રહાન્ દુર્ગ્રહાન્, દગ્ધે વ્યાલવિષાકુલાન્ પદ-જલૈરુજીવયામાસ યઃ ।
પ્રત્યબ્દ ચતુરુત્તરા વ્યરચયદ્ ય પારણાત્રિશતં સ ક્ષમાપાલ-વિવોધનઃ શમધન કૃષ્ણર્ષિરાસ્તા મુદે ॥
શ્રીમન્નાગપુરે પુરા નિજગિરા નારાયણશ્રેષ્ઠિતો નિર્માણ્યોત્તમચૈત્યમન્તિમજિનં તત્ર પ્રતિષ્ઠાપ્ય ચ ।
શ્રીવીરાન્નવ-ચન્દ્ર સપ્ત- (૧૧૭)શરદિ શ્વેતેષુતિથ્યા શુચૌ વંભાયાન્ સમતિષ્ઠપત્ સ મુનિરાઙ્ દ્વાસપતિં ગૌષ્ઠિકાન્ ॥”
- કુમારપાલચરિત મહાકાવ્ય (પ્રશસ્તિ શ્લો. ૨-૪)

વીરરસમય વીરાક પ્રસિદ્ધ હુમ્મીરમહાકાવ્ય અને રમામજરી નાટિકા વગેરે રચનાર રાજ-માન્ય ષડ્ભાષા-વિશારદ મહાકવિ નયચન્દ્રસૂરિ વગેરે અનેક કવિઓ એમના ગચ્છમા થઈ ગયા ।

ધર્કટ ઝકેશવંશમાં થયેલા મૂલ્લ નામના સુશ્રાવકે પોતાની માતાના શ્રેય માટે ગ્રહણ કરેલ મહાવીર-ચરિત્ર (ત્રિષષ્ટિ શ પુ ચ પર્વ ૧૦), પોતાના ગુરુ ઉપર્યુક્ત ગચ્છના નવસૂરિ દ્વારા સ ૧૩૬૮ માં કોલાપુરીમાં સભા વ્યાખ્યાનમાં વચાવ્યું હતું (વિશેષ માટે જુઓ પાટળજૈનમંડાર-ગ્રન્થસૂચી (ગા. ઓ. સિ. ન. ૭૬ તાલ-પત્રીય વો ૧, પૃ ૩૨૭-૩૨૮)

વિ. સ. ૧૩૯૦ માં હરિભદ્રસૂરિની ક્ષેત્ર-સપ્રહણીની શ્રુતિ રચનાર પ્રમાનન્દસૂરિ વિગેરેએ પોતાને-ઉપર્યુક્ત ગચ્છના જણાવેલ છે (પીટર્સન રિ ૩, પૃ. ૨૭૬-૨૭૭)

પૃથ્વીચન્દ્રસૂરિના પટ્ટ-વિભૂષણ એ જ પ્રમાનન્દસૂરિના સદુપદેશથી ઓસવશી સુચિતિગોત્રવાળા સોમસિંહના પુત્રોએ પોતાની માતા સોમશ્રીના શ્રેય માટે ત્રિષષ્ટિ શ. પુ. ચરિત પર્વ ૮ માંની તાલપત્રીય પ્રતિ સ ૧૩૯૧ માં ગ્રહણ કરી હતી, જે સંભાતમાં શાન્તિનાથ-જ્ઞાનમંડારમાં છે ।

આ જ ગચ્છના વા જયવલ્લભના શિષ્ય પૂજ્ય દેવસુન્દરે વિ. સ. ૧૪૯૯ માં સરસ્વતીપત્તનમાં લખાવેલ વર્ધમાનવિદ્યા-કલ્પ જેસલમેરમાં હોવાનું અમ્હે જણાવ્યું છે. [જુઓ જેસલમેર-મંડાર-ગ્રન્થસૂચી ગા. ઓ. સિ. ૨૧, પૃ ૫૮]

ઉપકેશજ્ઞાતીય(ઓસવાલ) કાકરીયા-ગોત્રવાળા સં સોઢલે કરાવેલ ચન્દ્રપ્રભસ્થામીના વિમ્બને સ ૧૫૧૭ માં આ જ ગચ્છના નયચન્દ્રસૂરિના પટ્ટ પર થયેલા જયસિંહસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યું હતું ।

આ સમ્બન્ધમાં ‘વિક્રમની નવમી સદીના પ્રભાવક જૈન મહાત્મા કણ્હ(કૃષ્ણ) મુનિ’ એ નામનો એક લેખ સાત વર્ષ પહેલું અમ્હે લખ્યો હતો, જે અહમ્મદાવાદથી પ્રકટ થતા ‘જૈનસત્યપ્રકાશ’ માસિકના સાતમા વર્ષના સ. ૧૯૯૭ ના દીપોત્સવી અક્રમાં પૃ. ૧૦૭ થી ૧૧૬ માં પ્રકાશિત થયેલ છે ।

૧૧. જેમણે ભારતવર્ષમાં અજ્ઞાનરૂપી ગાઢ અંધકારમાં પડેલા મનુષ્યોને જિન-વચન-રૂપી પ્રદીપ વડે સિદ્ધપુર(મોક્ષ)નો માર્ગ પ્રકટ કર્યો હતો (દર્શાવ્યો હતો) ।

૧૨. જેમણે મહાસત્ત્વશાલી ઘણા રાજાઓ, દ્વિજો અને શ્રેષ્ઠીઓને પ્રવ્રજિત કર્યા હતા, અને સ્થાને સ્થાનમાં બીજાઓને અભય(મંત્રીશ્વર) સરસ્વા શ્રાદ્ધ-શ્રદ્ધાલુ શ્રાવકો કર્યા હતા ।

૧૩-૧૪. જેમણે ઘણા દેશોમાં, ચતુર્વિધ શ્રીસંઘથી યાત્રા કરાતાં અનેક જિન-મન્દિરો કરાવ્યાં હતાં । ગુજ્જરત્તા'(ગૂજરાત)ભરમાં, નાગર(નાગોર, મારવાડ) વગેરે જે જે નગરોમાં તેઓ ભોજન માટે પળ વસ્યા, ત્યાં ત્યાં અનેક જિન-મન્દિરો થયાં હતા ।

૧૫. જેમનો સ્પર્શ, કપ, મલ-મૂત્ર અને મેલ પળ ઔષધિરૂપ થતાં હોઈ વિવિધ વ્યાધિઓને આશ્ચર્યકારક રીતે નાશ પમાડતા એ (મહાત્મા) પરમ ઔષધિનો વિભ્રમ કરાવતા હતા ।

૧૬. એવા પ્રકારના તે મહામુનિના ગુણોનો પાર પામી શકાય નહિ, અથવા ગગનના વિસ્તારમાં રહેલાં દ્રવ્યો(તારાઓ)નું પ્રમાણ કોણ જાણી શકે ?

વિવરણકાર જયસિંહાચાર્ય

૧૭-૧૮. દેવો અને મનુષ્યોવડે સ્તુતિ કરાયેલા, તે(મહાત્મા કૃષ્ણમુનિ)ના ચરણોમાં રહેલ રજ જેવા, જયસિંહાચાર્ય નામના અસમ-અસામાન્ય શિષ્યાવયવે (શિષ્યરૂપ

૧ ગૂજરાત નામની પ્રાચીનતાને સૂચવતો, ગૂજરાત નામ સાથે સામ્ય ધરાવતો, પ્રાકૃતભાષામાં વપરાયેલ આ ગુજ્જરત્તા શબ્દનો પ્રયોગ સ ૧૧૫ મા રચાયેલ આ પ્રાચીન ગ્રંથમાં મળતો હોઈ મહત્ત્વનો ગણી શકાય । આવો પ્રયોગ, આ પછી ત્રીજે વર્ષે સ ૧૧૮ મા લખાયેલા એક અન્ય શિલાલેખમાં પણ પ્રાકૃતભાષામાં મળે છે । પટ્ટિહાર(પ્રતિહાર)વંશી સદ્ગુણી રાજા કક્કુકે ભક્તિથી જિનદેવનું દુરિત-વિનાશક, સુખ-જનક હાલ ભવન કરાવ્યું હતું, અને તે સિદ્ધ ધનેશ્વરના ગચ્છમાં ગોષ્ઠિકો(વ્યવસ્થાપકો-ડૂસ્ટીઓ)ને સમર્પણ કર્યું હતું, તે ભવનનો સ ૧૧૮ નો શિલાલેખ, ઘટિયાલા(જોધપુર-મારવાડરાજ્ય)માં છે, તેમાં તે મહારાજાની પ્રશંસા કરતા 'મહ-માડવઢતમણી પરિકાં અજ ગુજ્જરત્તાસુ' ઉલ્લેખ કર્યો છે, અર્થાત્ 'જેણે મહ... આર્ય ગૂજરાત વગેરે અનેક દેશોમાં પોતાના સચ્ચરિત અને ગુણો વડે જનોમાં અનુરાગ ઉત્પન્ન કર્યો હતો'—એવો ત્યાં આશય છે ।

'જર્નલ રોયલ એસિયાટિક સોસાયટી' સન્ ૧૮૯૫ ના પૃ. ૫૧૬થી ૫૧૮ મા, મુનશી દેવીપ્રસાદજીના 'મારવાડના પ્રાચીન લેખ' મા, અને સદ્ગત બાબૂજી પૂરણચંદજી નાહરના 'જૈનલેખસંગ્રહ' (ક્ષણ ૧, પૃ. ૨૫૬ થી ૨૬૧)માં પણ કહક અશુદ્ધિ સાથે એ લેખ પ્રકટ થયેલ છે ।

પ્રાકૃત ગુજ્જરત્તાશબ્દને મળતો, સંસ્કૃત ગૂર્જરત્તા શબ્દ, વિ. સ. ૯૦૦ ના તામ્રપત્રમાં વપરાયેલ જોવા જાણવા મળે છે । પ્રતિહારવંશી મહારાજા ભોજ(૧ લા)ના દાનપત્રમાં એનો ઉલ્લેખ છે ત્યાં દાનમાં અપાયેલ સિંચાગમને, ગૂર્જરત્તાભૂમિમાં ગળેલ હેડવાનક વિષય સાથે સબદ્ધ સૂચવવામાં આવ્યું છે । તેવી રીતે એજ સમયના બીજા દાનપત્રમાં, દાનમાં અપાયેલ મંગલાનક(મંગલાણા) ગામને પણ ગૂર્જરત્તા-મંડલમાં ગણવામાં આવેલ છે, જે બંને ગામો હાલમાં મારવાડના જોધપુર રાજ્યમાં ગણાય છે । વિશેષ માટે જુઓ ઇપિ-ગ્રાફિયા ઇન્ડિકા [વો ૫, પૃ ૨૧૦-૨૧૧]. પ્રાકૃતમાં ગુજ્જર દેસ, દેસીમાંસા વગેરે પ્રયોગો, અને સંસ્કૃતમાં ગૂર્જર શબ્દ-પ્રયોગ એથી પણ ૨-૩ શતક જેટલા પ્રાચીન સમયના ગ્રંથોમાં જોવા-જાણવામાં આવેલ છે । કેટલાક સાક્ષરો 'ગૂર્જરરાષ્ટ્ર' શબ્દના અપભ્રંશ તરીકે 'ગૂજરાત'શબ્દની વ્યુત્પત્તિની અવનવી કલ્પના કરતા હતા, તેમને આ 'ગુજ્જરત્તા' શબ્દનો પ્રાચીન પ્રયોગ, વિશેષ યોગ્ય વિચાર કરવામાં ઉપયોગી થશે । મારવાડ અને ગૂજરાતના ગાઢ નિકટ સંબંધને સમજવામાં પણ આ ઉલ્લેખ ઉપયુક્ત થશે ।

અશે) અધ્યયન કરેલા આગમને અનુસારે, શ્રુતદેવીના પ્રસાદથી વિમલગુણવાળી કુસુમ-માલા જેવું ધર્મોપદેશમાલાનું વિવરણ કર્યું છે ।

૧૯ અજ્ઞાન, રાગ, દ્વેષ વગેરે વડે જે કઈ અયુક્ત રચાયું હોય, ક્ષમા કરીને, તે દૂર કરીને શ્રુતદેવીના ગુણવાળા-શ્રુતજ્ઞાનીઓ તેને સુશ્લિષ્ટ(સુસમ્બદ્ધ) કરો ।

૨૦ આ સર્વ આગમની વિધિ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે, કલ્પનાથી ન્યૂન નથી, તેથી જિન-વચનો પ્રત્યે સત્વૃષ્ણ(સ્પૃહાવાળા-શ્રદ્ધાલુ) સજ્જનો આગમ-મક્તિથી આ (વિવરણ ગ્રન્થ)ને ગ્રહણ કરો ।

શ્રુતદેવીના માન્નિધ્યથી રચના

૨૧. જે(ધર્મોપદેશક), આ (ગ્રન્થ)ને શ્રુતદેવીના માન્નિધ્યથી રચેલ ચિન્તવી પર્ષદામા વાંચે, તે, તેના પ્રભાવથી બન્ધ, મોક્ષ વગેરેને જાણે છે ।

૨૨-૨૬. બન્ધ વગેરેને પરિહરતો, પોતાની શક્તિ પ્રમાણે મોક્ષ માટે ઉદ્યમ કરતો મનુષ્ય, નિશ્ચયે વીજા પુરુષાર્થો વડે પણ મુક્ત થતો નથી, જેમ ધાન્ય માટે ઉદ્યમ કરનાર, પલા(રા)લથી મુક્ત થતો નથી. કારણ કે આ(ગ્રન્થ)મા જિનોનું, ગણધરોનું, ચક્રવર્તી-ઓનું, બલદેવોનું, વાસુદેવોનું, કેવલજ્ઞાનીઓનું, મનઃપર્યવજ્ઞાનીઓનું, અવધિજ્ઞાનીઓનું, પ્રત્યેકબુદ્ધોનું, જિનકલ્પીઓ વગેરેનું ચરિત કહેવાય છે, તે આ લોકમા ચિન્તામણિની જેમ અનિષ્ટોનો વિઘાત કરનાર અને ચિન્તિતેલ સુખને આપનાર થાય છે, તથા પરલોકમાં મોક્ષના સુખને ઉત્પન્ન કરનાર થાય છે । તેથી દુરિતોના વિઘાતને, અને આ લોકમાં તથા પરલોકમાં જે કલ્યાણને તું ઇચ્છતો હોય, આ ગ્રન્થને તું મામઝ, અને સર્વ(ભવ્ય) સત્ત્વોને તું વચાવ । આ ગ્રન્થને વાંચનાર, સાંભળનાર અને આ ગ્રન્થમા કહેલ અનુષ્ઠાનમા વર્તનાર મનુષ્ય ત્રીજા ભવમા, અથવા સાતમા, આઠમા આદિ(મર્યાદિત) ભવોમા સિદ્ધ થાય છે ।

૨૭. જ્યાં સુધી દ્વીપો અને મમુદ્રો વિદ્યમાન છે, કુલપર્વતો, ચન્દ્ર, સૂર્ય અને દેવલોકમાં દેવો વિદ્યમાન છે, ત્યાં સુધી નેમિચરિત જેવું મનોહર આ વિવરણ અસ્ખલિતપણે પસરો —સર્વત્ર પ્રસાર પામો ।

રચના-સમય, રાજ્ય, સ્થળ

૨૮-૨૯. પન્નર વર્ષોથી અધિક, નવસો સંવત્સરો(સંવત્ ૯૧૫) વ્યતીત થતાં, ભાદ્રપદ શુદ્ધ પચમી અને બુધવારને દિવસે, સ્વાતિ નક્ષત્રમા, જનોના મનને આનન્દ

૧ લગભગ ચારસો વર્ષો પહેલાં રચાયેલી બૃહટ્પિપ્પલિકા નામની પ્રાચીન જૈનગ્રન્થસૂચી, જે શ્રી જિનવિજયજી દ્વારા જૈનસાહિત્યસંશોધક ત્રિમાસિકના મા. ૧, અ. ૨ મા પ્રકાશિત થયેલ છે, તેના નં ૧૭૦ માં ‘ઉપદેશમાલાવૃત્તિ પ્રાકૃતા કૃષ્ણર્ષિ-શિષ્ય-જયસિંહસૂરિકૃતા ૯૧૩ વર્ષે’ આવો ઉલ્લેખ છે । તે પછી નં ૧૭૯ અને ૧૮૦ માં જણાવ્યું છે કે—

“ધર્મોપદેશમાલા-લઘુવૃત્તિઃ ૯૧૫ વર્ષે જયસિંહીયા । -વિવરણં સ્તમ્ભતીર્થ વિના ન ॥”

વ૦ પ્ર૦ ૩

આપનાર, †શ્રીભોજદેવનું રાજ્ય પ્રવર્તમાન હતુ, ત્યારે, નાગુર(નાગોર)ના જિનાયત-
નમા (જિનમન્દિરના સાન્નિધ્યમાં) આ વિવરણ સમાપ્ત કર્યું ।

૩૦. વિવરણ કરવાથી મેં જે કંઈ કુશલ ઉપાર્જિત કર્યું હોય, તેના વડે, મળ્યો કવિ
સાથે શાશ્વત સુખવાળા મોક્ષને પ્રાપ્ત કરો ।

૩૧. એ પ્રમાણે જગત્મા પ્રખ્યાત કૃષ્ણમુનિના શિષ્ય જયસિંહસૂરિએ વિમલ ગુણથી
યુક્ત, ધર્મોપદેશમાલાનું વિવરણ અહિં રચ્યું છે ।”

વિવરણનું સ્મરણ

પિણ્ડનિર્યુક્તિ(પૃ. ૬૮ ગાથા ૧૮૧)ની વ્યાખ્યામાં સુપ્રસિદ્ધ વ્યાખ્યાકાર
મલયનિરિએ નૂપુરપંડિતાના કથાનકને જાણવા માટે ધર્મોપદેશમાલા-વિવરણનો નિર્દેશ
કર્યો છે, તે આ પ્રથમ વિવરણને ઉદ્દેશીને જણાય છે ।

જયસિંહસૂરિના શિષ્ય

શીલોપદેશમાલા નામના પ્રાકૃત ૧૧૫ ગાથામય પ્રકરણ રચનાર જયકીર્તિસૂરિએ
પોતાને જયસિંહમુનીશ્વરના વિનેય તરીકે જણાવ્યા છે —

† અહિં જણાવેલ મહારાજા ભોજદેવ, તે મહારાજા નાગાવલોક(બપ્પમહિસૂરિ-પ્રતિબોધિત આમ)ના
પૌત્ર જણાય છે, જે નાગાવલોકનો સ્વર્ગવાસ વિ સ ૮૯૦ માં ભાદ્રપદ શુ. ૫ શુક્રવારે થયો હતો, તેનો
દુ સોદગાર દર્શાવતો પ્રાચીન ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે મળે છે—

“મા ભૂત્ સંવત્સરોઽસૌ વસુ શત નવતેર્મા ચ ઋક્ષેષુ ચિત્રા,
ધિગ્ માસ ત નમસ્ય ક્ષયમપિ સ સ્વલ શુક્લપક્ષોઽપિ યાતુ ।
સઙ્કાન્તિર્યા ચ સિદ્ધે વિશતુ હુતભુજ પચ્ચમી યા તુ શુક્રે,
ગજ્ઞાતોયાગ્નિમધ્યે ત્રિદિવસુપગતો યત્ર નાગાવલોક ॥”

વિ સ ૧૩૩૪ માં પ્રભાચન્દ્રસૂરિએ રચેલા પ્રભાવક-ચરિત્રમા બપ્પમહિસૂરિ-પ્રવચનમા શ્લો ૭૨૫ તરીકે
ઠ્ઠાવ્યું કરેલ છે ।

આ મહારાજા ભોજદેવે વિ સ ૮૯૫ માં બપ્પમહિસૂરિ સ્વર્ગવાસી થયા, ત્યારે ઘણો શોક દર્શાવ્યો હતો,
અને ગુરુના દેહના અગ્નિસસ્કાર-પ્રસન્ને પોતાનું ઉત્તરીય વસ્ત્ર નાઘી પોતાની આન્તરિક લાગણી દર્શાવી હતી, એ
વગેરે ઉલ્લેખો પણ લ્યા છે ।

અમ મહારાજા ભોજદેવના રાજ્ય-સમયનો સ ૯૧૯ નો એક સ્તંભ-લેખ જાણવામા આવ્યો છે, તેમા જણાવ્યું
છે કે—“પરમમહારક મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર શ્રીભોજદેવનું કલ્યાણકારી વિજયવંત રાજ્ય પૃથ્વીમા પ્રવર્ધ-
માન હતું, તે સમયે, તેમણે આપેલ પચ મહાશબ્દ પ્રાપ્ત કરનાર મહાસામત શ્રીવિષ્ણુ [ ] ના ભોગ-
વટાવાળા હુઅચ્છગિરમા શ્રીશાન્ત્યાયતનની સમીપમા કમલદેવ આચાર્યના શિષ્ય દેવે આ સ્તંભ
કરાવ્યો હતો । સવત્ ૯૧૯ અશ્વિન શુ ૧૪ વૃહસ્પતિ દિવસે ઉત્તરભાદ્રપદ નક્ષત્રે આ સ્તંભ સમાપ્ત થયો
હતો । વાલુઆ ગગાણ ગોષ્ઠિક થઈને આ સ્તંભ ઘડ્યો હતો । શકકાલ સાતસો ચોરાશી ૭૮૪ ।”

મૂલ સ લેખ દસ પંક્તિમા આ પ્રમાણે છે—

“ॐ પરમમહાર[ક] મહારાજાધિરાજ-પરમેશ્વર-શ્રીભોજદેવ-મહીપ્રવર્ધમાન-કલ્યાણવિજયરાજ્યે તત્પ્ર-
દત્ત-પચમહાશબ્દ-મહાસામત-શ્રીવિષ્ણુ[રા]મ-પરિશુબ્ધમાકે(ને) હુઅચ્છગિરે શ્રીશાન્ત્યાયત[ન]-[સ]-
નિધે શ્રીકમલદેવાચાર્ય-શિષ્યેણ શ્રીદેવેન કારા[પિ]તમ્ દદમ્ સ્તંભમ્ સંવત્ ૯૧૯ અશ્વ(શ્વ)યુજ-
શુક્લપક્ષચતુર્દશ્યામ્ વૃ(વૃ)હસ્પતિદિને ઉત્તરભાદ્રપદનક્ષત્રે દદ સ્તંભ સમાપ્ત ઇતિ ॥ છ ॥ વાલુઆ
ગગાકેન ગોષ્ઠિકમૂતેન દદ સ્તંભ ઘટિતમ્ ઇતિ ॥ છ ॥ શકકાલ સપ્તશતાનિ ચતુરશીત્યધિકાનિ
૭૮૪ ।”-એપિગ્રાફિયા ઇન્ડિકા (વૉ. ૪, પૃ ૩૧૦)ની અંગ્રેજી લિપિમાથી નાગરીમા.

“इय जयसिंहमुणीसर-विणैयजयकित्तिणा कयमेयं ।

सीलोवएसमालं आराहए लहइ बोविफल ॥ ११५ ॥”

સંભવ છે કે તે આ જયસિંહસૂરિના શિષ્ય હશે ।

[૨] બીજું વિવરણ

ધર્મોપદેશમાલાનું બીજું સુવિસ્તૃત વિવરણ ૧૪૮૭૧ શ્લોકપ્રમાણનું છે, તે હર્ષપુરીયગ-ચ્છના હેમચદ્રસૂરિના પ્રથમ પટ્ટધર વિજયસિંહસૂરિએ વિ. સ. ૧૧૯૧ માં સિદ્ધરાજ જય-સિંહના રાજ્ય-સમયમાં રચ્યું હતું । તેની ૪૩૩ તાલપત્રોવાળી પોથી પાટણમાં છે । તેની પ્રાન્ત પ્રશસ્તિ અમ્હે પાટણ જૈનમંડારોની ગ્રન્થ-સૂચી (ગા ઓ. સિ. નં ૭૬ પૃ. ૩૧૧ થી ૩૧૩) માં દર્શાવી છે, પીટર્સન રિ ૫, પૃ ૮૭ થી ૯૦ માં પણ છે ।

તે બીજું વિવરણ, અહિં પ્રકાશિત થતા આ જયસિંહસૂરિના વિવરણનો જ વિસ્તાર છે, પહેલા વિવરણમાં જણાવેલી પ્રાકૃત કથાઓને જ બીજા વિવરણમાં વિસ્તારથી જણાવી છે । બીજા વિવરણની પ્રશસ્તિ(શ્લો. ૨૧)માં, પૂર્વના આ વિવરણનું સ્મરણ આવી રીતે કર્યું છે —

“ધર્મોપદેશમાલા-વિવરણમાસીચિરંતનં તનુકમ્ ।

યન્ તન્ તેન સવિસ્તરમારચિત રસિકલોક-મુદે ॥”

[૩] ત્રીજી વિવૃત્તિ

બૃહદ્ગચ્છમાં સુપ્રસિદ્ધ વાદી દેવસૂરિની પરંપરામાં મદનચન્દ્રસૂરિના શિષ્ય મુનિદેવસૂરિ થઈ ગયા, જેમણે વિ. સ. ૧૩૨૨ માં જ્ઞાન્તિનાથ-ચરિત રચ્યું હતું, તેમણે આ ધર્મોપદેશ-માલાનું સંસ્કૃત કથાઓવાળું ત્રીજું વિવરણ રચ્યું હતું, પાટણમાં તેની તાલપત્રીય પ્રતિ છે. પાટણ-જૈનમંડાર-ગ્રન્થસૂચી(ગા ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૧૦૯)માં ઉપદેશમાલા-વિવૃત્તિ નામથી સૂચવાયેલ, તે આ જ છે । આ પ્રારંભમાં કૃષ્ણ ઋષિને ‘સુગૃહીત-નામધેય, ભવિક લોકોના શોકને હરનારા’ જણાવ્યા છે, તથા ‘જેમનો તપરૂપી કલ્પવૃક્ષ લબ્ધિરૂપ અવિરૂલ્લ ફળો વડે ફળ્યો હતો’ તેમ જણાવ્યા પછી તેમના શિષ્ય પ્રથમ વિવરણકાર-જયસિંહસૂરિનું સ્મરણ કર્યું છે કે જેમના શાસ્ત્રરૂપી વૃક્ષનાં અર્થરૂપ પુષ્પોનો સંગ્રહ કરી મેં આ વૃત્તિ રચી છે —

“जयति सुगृहीतनामा कृष्णमुनिर्भविकलोकशोकहरः ।

यस्य तपः-कल्पतरुर्लब्धि-फलैरविरलैः फलितः ॥ ૭ ॥

તસ્યાન્તરારિવિજયી જયસિંહસૂરિઃ, શિષ્યો બભૂવ ભવવારિધિયાનપાત્રમ્ ।

તત્પ્રેરણાનુગુણનિત્યગતિપ્રવૃત્તિ, તનોમ્યહમિમામનુકૂલલબ્ધ્યૈ ॥ ૮ ॥

શાસ્ત્ર-દ્રુમસ્યાસ્ય સ સૂરિવર્યો યાન્યર્થ-પુષ્પાણિ પુરા ચિક્રાય ।

તાન્યેવ સંગૃહ્ય તનોમિ વૃત્તિં માલામિવૈતા પ્રતિભાગુણેન ॥ ૯ ॥”

આ વૃત્તિની લીંબડીના જૈનજ્ઞાનમંડારની નં. ૧૨૯૧ પોથી સ. ૧૪૯૫ માં લખાયેલી છે, તેમાં ગ્રં. ૬૬૫૦ જણાવેલ છે ।

બૃહટ્ટિપનિકા નામની પ્રાચીન જૈનગ્રન્થસૂચી નં. ૧૭૮ માં આવો ઉલ્લેખ પ્રકટ થયો છે — “ધર્મોપદેશમાલા-વૃત્તિઃ ૧૧૯૦ વર્ષે મુનિદેવીયા ૬૮૦૦ ।” અને આના આધારે પ્રો. વેલ્ઝનકરે સંકલિત કરેલા ‘જિનરત્નકોશ’ (પૂના, માળદારકર ઓરિએન્ટલ રિસર્ચ

ઇન્સ્ટિટ્યૂટ દ્વારા પ્રકાશિત પૃ. ૧૯૬) વગેરેમા એની રચના સં. ૧૧૯૦ માં સૂચવેલી છે । વાસ્તવિક રીતે આ ગ્રન્થકારે જ્ઞાન્તિનાથચરિત સ. ૧૩૨૨ મા રચ્યું હતુ, જેનો ઉલ્લેખ અમ્હે જેસલમેર-ભાણ્ડાગારીય ગ્રન્થસૂચી(ગા. ઓ. સિરીઝ નં ૨૧)માં, અપ્રસિદ્ધ-ગ્રન્થ-ગ્રન્થકૃત્પરિચય(પૃ ૫૨)મા દર્શાવ્યો છે એ જ્ઞાન્તિનાથ-ચરિતનુ સ્મરણ આ વૃત્તિના પ્રારમ્ભમાં હોવાથી અને તેના સશોધક સમકાલીન પ્રસિદ્ધ ગ્રંથુગ્રન્થસૂરિનુ પળ સ્મરણ હોવાથી આ વૃત્તિની રચના સ. ૧૩૨૨ પછી, સ. ૧૩૨૪ લગભગમા થઈ હોવી જોઈએ । ઉપર્યુક્ત ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે -

“શ્રીજ્ઞાન્તિવૃત્ત-ચૈત્ય-સ્થપતિધર્મોપદેશમાલાયાઃ ।

એતા રચયતિ વૃત્તિ શ્રીમાન્ મુનિદેવમુનિદેવઃ ॥ ૧૦ ॥

શ્રીદેવાનન્દશિષ્યશ્રીકૃત્તકપ્રભ-શિષ્યરાટ્ ।

શ્રીગ્રંથુગ્રન્થચિર જીયાત્ પ્રત્યગ્રન્થશુદ્ધિકૃત્ ॥ ૧૧ ॥”

આ મુનિદેવસૂરિના નામમા રહેલ ‘મુનિ’ પદને ખ્રાન્તિથી વિશેષણ સમજી, દેવસૂરિ નામ હોવાનુ સૂચન પીટર્સનના રિપોર્ટ ૧, પૃ. ૪ માં મૂલથી કર્યું હતુ, તેની નકલ પાછળના અનેક લેખકોએ કરી જણાય છે । વાસ્તવિક રીતે મુનિદેવસૂરિ એવુ નામ સમજવું જોઈએ । વિશેષ માટે જુઓ જે. મા. ગ્રન્થસૂચી(અપ્રસિદ્ધ ૦ પૃ. ૫૨-૫૩), તથા પાટણજૈનમા. ગ્રન્થસૂચી (પૃ. ૧૦૯-૧૧૦), અને ‘કૃણ્હ(કૃણ) મુનિ’ નામનો અમ્હારો પૂર્વોક્ત લેખ ।

આધારમૂત ઉપયુક્ત પુસ્તિકાઓનો પરિચય ।

ધર્મોપદેશમાલાની જયસિંહસૂરિના વિવરણ સાથેની નીચે જણાવેલી ૪ પ્રાચીન પોથી-ઓનો ઉપયોગ અમ્હે આ ગ્રન્થના સશોધન-સમ્પાદનમા કર્યો છે, પાઠાન્તરો દર્શાવતાં ત્યા ત્માં હ., ક., જ., પ. એવી સંજ્ઞાઓથી સૂચવી છે, તેનો પરિચય અહિં આપવામાં આવે છે -

[૧] હ. આ સંજ્ઞાથી સૂચવેલી પોથી હંસવિજયજી મુનિરાજના શાસ્ત્ર-સંગ્રહની, વડોદરાના આત્મારામજી-જૈન જ્ઞાનમન્દિરમાંની છે, તે તાડપત્રીય પોથી ૧૦૭ પત્રની, અંતમાં થોડી અપૂર્ણ છે. પ્રકાશિત પૃ ૨૧૨ મા સૂચવેલા ભાગ સુધીની છે, પડીમાત્રામા મનોહર મધ્યમ અક્ષરોમાં લખાયેલી થોડી અશુદ્ધ છે, કિનારો પર કેટલેક સ્થળે સુધારેલ છે । ૧૦૩ પત્રની વીંજી બાજુ, તથા ૧૦૪ પત્રની પહેલી બાજુના અક્ષરો વસાઈ જ્ઞાંજ્ઞા પડી ગયેલા હોઈ કષ્ટથી વંચાય તેવા છે । લંબાઈ એક હાથ-પ્રમાણ, અને પહોળાઈ ૩ આંગળ-પ્રમાણ ૧૬૮×૨૩ ઇંચ પ્રમાણના પ્રત્યેક તાડપત્રમાં બને બાજુની મઠી પ્રાયઃ ૧૬ સોઠ પંક્તિયો છે, પ્રત્યેક પક્તિમા પ્રાયઃ ૧૦૮ અક્ષરોનો સમાવેશ કરવામા આવ્યો છે । આ પુસ્તિકાનો અંત ભાગ અપૂર્ણ હોવાથી, પ્રશસ્તિ વગેરે ભાગ ન હોવાથી, પોથી લખાયાનો નિશ્ચિત સંવત્ વગેરે સૂચવી શકાય તેમ નથી, અનુમાનથી તે તેરમી અથવા ચૌદમી સદીમાં લખાણી ધારવામાં આવે છે । આ પોથી, સપાદનમાં મુખ્યતયા આધારમૂત થયેલી છે, તેના પ્રથમ પત્રની પ્રતિકૃતિ(ફોટો) કરાવી અહિં પ્રારમ્ભમાં દર્શાવવામા આવેલ છે ।

[૨] ક. આ સંજ્ઞાથી સૂચવેલી પોથી, પ્રવર્તક મુનિરાજ શ્રીકાન્તિવિજયજીના શાસ્ત્ર-સંગ્રહની, વડોદરાના જૈનજ્ઞાનમંદિરની છે. તે ૧૨"X૪૩" ઇંચ લંબાઈ, પહોળાઈવાળા કાગળો પર લખાણેલી છે, છતાં સૌમસુન્દરસૂરિના સમયમા-પત્રરમી સદીમાં લખાણેલી પ્રાચીન જણાય છે. તેના પ્રથમ પત્ર ઉપર લાલ રંગાહીથી કરેલું નન્દ્યાવર્તનું માંગલિક ચિહ્ન છે, અને પ્રત્યેક પત્રમાં પહેલી બાજુ મધ્યમાં ૧ લાલ ચન્દ્રાકાર તિલક, અને બીજી બાજુ ૩ લાલ તિલકોની નિશાની છે. લખાવનારે આ પહેલાં અનેક ગ્રંથો આવી રીતે એક જ લેખકદ્વારા લખાવ્યા હશે, તેમ સૂચવતી આ પોથીમા ચાલુ પત્ર-સંખ્યા ૧૩૬૮ થી ૧૪૪૭ જણાવવામાં આવી છે, તથા આ ગ્રંથ પૂરતી જૂદી પત્ર-સંખ્યા ૧ થી ૮૦ જણાવેલ છે, જમણી બાજુ તાલપત્રીય પોથી પ્રમાણે પ્રાચીન લિપિમાં સાકેતિક અક્ષરોમાં પણ તેનું સૂચન છે, પડીમાત્રામા મનોહર અક્ષરોમા શુદ્ધાશુદ્ધ લખાણેલી આ પોથીમાં પ્રત્યેક પત્રમાં, બંને બાજુની મઝીને ૩૨ પંક્તિઓ, અને પ્રત્યેક પંક્તિમા પ્રાયઃ ૭૨ અક્ષરોનો સમાવેશ કરેલો છે. તેના છેલ્લા પત્રની પ્રતિકૃતિ(ફોટો) કરાવી અહિં દર્શાવેલ છે.

[૩] જ. આ સંજ્ઞાવાળી પોથી, શ્રીજિનવિજયજી દ્વારા જેસલમેરથી આવેલી છે, તે કાગળો પર સ્થૂલ અક્ષરોમાં લખાયેલી છે. લંબાઈ એક વેંત અને સાત આંગળ, તથા પહોળાઈ સાત આંગળ, ઇંચ ૧૩ X ૫ પત્ર-સંખ્યા ૧૪૩ છે. વધારે અશુદ્ધ છે. તેના પ્રત્યેક પત્રમા બંને બાજુની મઝી ૨૬ પંક્તિઓ છે, પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાયઃ ૪૮ અક્ષરો છે. રંગાહીમાં ગુંદર વધારે હોવાથી તેનાં પાનાં એક બીજા સાથે ચોંટી જાય છે, બહુ સંભાળથી તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. તેનાં ૯૧ પત્રો જ પ્રથમ મઝ્યા હતા, ગ્રંથની પ્રકાશનની સમાપ્તિના સમયે વાકીનાં પાનાં પણ જોવા મળ્યા હતાં. પોથીના અંતમા જૂદી જણાતી લિપિમાં લખવાનો સંવત્ ૧૬૭૭ વગેરે જણાવનારી અશુદ્ધ પંક્તિ, પૃ. ૨૩૦ ની ટિપ્પણીમાં અમ્હે પ્રકટ કરી છે. જેસલમેર(મારવાડ)ના મંડારોની વર્ણનાત્મક ગ્રંથ-સૂચી [ગા. ઓ. સિરિઝ્ નં. ૨૧, પૃ. ૧૩, ૫૩] માં અમ્હે આ પોથીને ત્યાના તપાગચ્છનો ઉપાશ્રયના મંડારમા રહેલી જણાવી છે.

[૪] ધ. આ સંજ્ઞા અમ્હે પુણ્યપત્તન(પૂના)ના માંડારકર ઓરિએન્ટલ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટની પોથી માટે સૂચવેલ છે. પ્રારંભના ૭ પત્ર વિનાની પત્ર ૩ થી ૯૯ વાળી કાગળો પર લખાયેલી તે પોથી બહુ અશુદ્ધ હોવાથી અને શ્રીજિનવિજયજી પાસે ત્યાંથી માગણી આવવાથી જલ્દી પાછી મોકલાવી આપી હતી, યથી તે બહુ ઉપયોગી થઈ નથી.

[૫] આ ઉપરાન્ત, ધર્મોપદેશમાલાના સ. ૧૧૯૧ માં વિજયસિંહસૂરિએ રચેલ વિસ્તૃત પ્રાકૃત કથાઓવાળા ૧૪૪૭૧ શ્લોક-પ્રમાણવાળા બીજા વિવરણની આધુનિક લખાયેલી અશુદ્ધ પોથીનો પણ આમા પ્રસંગાનુસાર ઉપયોગ કર્યો છે, તે ૨૯૯ પત્રવાળી પોથી, વડોદરાના જૈનજ્ઞાનમંદિરની, મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના શાસ્ત્ર-સંગ્રહની નં. ૬૧૧ છે.

[૬] ધર્મોપદેશમાલાની મુનિદેવસૂરિ સ. ૧૩૨૪ લગભગમાં રચેલી સંસ્કૃત કથાવાળી ત્રીજી વૃત્તિનો પણ આ સંપાદનમા પ્રસંગાનુસાર ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. ગ્રં. ૭૨૨૦ સૂચવેલી તે પોથી, મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના ઉપદેશથી સ. ૧૯૬૬ માં

પાટણમાં લખાયેલી છે, સ્થૂલ મનોહર લિપિમાં પરન્તુ અશુદ્ધ લખાણી ૨૪૭ પત્રોવાળી આ પોથી પળ ઉપર જણાવેલા તેમના સગ્રહની નં. ૪૯૬ છે ।

આભાર-પ્રદર્શન

ક્રમાંક ૧, ૨, ૫, ૬ પોથીઓ લાંબા સમય સુધી ઉપયોગ કરવા આપવા માટે વિદ્વદ્વર્ય મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજીનો, અને મુનિરાજ રમણિકવિજયજીનો, તથા ક્રમાંક ૩, ૪ પોથીઓ માટે આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીનો, અને તે તે સંસ્થાના વ્યવસ્થાપકોનો પળ હુ અન્તઃકરણથી આભાર માનું છું ।

ઉપર્યુક્ત હ. લિ. પ્રતિયો ઉપરાન્ત આવશ્યકસૂત્ર (જિનદાસગણિ મહત્તરની ચૂર્ણિ, હરિભદ્રસૂરિની અને મલયગિરિની વૃત્તિ સાથે), તથા વિશેષાવશ્યકભાષ્ય (મલધારિ હેમચન્દ્રસૂરિની વૃત્તિ માથે), નન્દીસૂત્ર (ચૂર્ણિ અને વૃત્તિયો સાથે), ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર (ચૂર્ણિ અને વૃત્તિયો સાથે), જ્ઞાતાધ્યયન (વૃત્તિ સાથે), ધર્મદાસગણિની ઉપદેશમાલા (સિદ્ધર્ષિ વગેરેની વૃત્તિયો સાથે), હરિભદ્રસૂરિનો ઉપદેશપદ ગ્રન્થ (વૃત્તિયો સાથે) વગેરે સમ્બન્ધ ધરાવતા પ્રસિદ્ધ સિદ્ધાન્તાદિ ગ્રન્થોનો ઉપયોગ પળ મે આ ગ્રન્થના સંશોધનમાં, વિશેષ શુદ્ધિ માટે, પાઠાન્તરાદિ-નિરીક્ષણ માટે, કથાનકોની તુલના કરવા માટે, તથા ભાષા-રચનાદિ-વિચારણા માટે પ્રસંગાનુસાર કર્યો છે, તે કૃતજ્ઞતાથી સહજ જણાવું છું ।

આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીએ આ ગ્રન્થના સંશોધનમાં ધૈર્ય રાખી પહેલેથી છેલ્લે સુધી નિરીક્ષણ કર્યું છે, અને પ્રસંગાનુસાર સૂચનો કર્યા છે, તથા વિદ્વદ્વર્ય મુનિરાજ શ્રીપુણ્ય-વિજયજીએ, અને પ્રસિદ્ધ પ. બેચરભાઈ આદિએ આ ગ્રન્થનો પ્રકાશિત કેટલોક ભાગ અવકાશ પ્રમાણે તપાસી કેટલીક સૂચના કરી હતી, તથા પાઠાન્તરો મેલવવામા મ્મિ. મહાદેવ અનંત જોશીએ સહાયતા કરી હતી, તે સર્વનો હુ અર્હિ આભાર માનું છું ।

ઉપસંહાર

આ ગ્રન્થના સમ્પાદનમાં એવી રીતે અનેક પ્રકારે યથામતિ શક્ય પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે, બનતી સાવધાનતાથી સંશોધન કરવામાં આવ્યું છે, અન્તમાં શુદ્ધિપત્રકની યોજના કરી છે, છતાં મતિ-મન્દતાથી, દૃષ્ટિ-દોષથી, પ્રમાદથી; અથવા મુદ્રણાલય આદિના કારણથી કોઈ સ્વલ્પના રહી ગઈ હોય, તો તે ક્ષન્તવ્ય ગણી વિદ્વજ્ઞનો સુધારી પઠન-પાઠનાદિ કરશે, અને અમ્હને સૂચવવા કૃપા કરશે, એવી આશા છે ।

વિક્રમસવત્ ૨૦૦૫ }
માઘશુક્લપચમી, ગુરુ }
વદપદ્ર . }

વિદ્વદનુચર —
લાલચન્દ્ર ભગવાન્ ગાન્ધી ।

शुद्धिपत्रकम् ।

पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
३	२५	णीइ-वणो	णीइवणो	४५	२८	कहिं	कह
„	२८	ण । उल-	णउल-	४७	१४	वेश्या	वश्या
७	९	सयलाह-	सलाह-	५१	२३	अद्ध-	अट्ट-
९	१८	पचायण्णा-	पचयण्णा-	„	२६	सएदयं	सदय
१०	९	झोज्जेण जु-	जोज्जेण जु-	५४	२४	(हि से)	
„	१०	झोज्झा-	जोज्झा-	५६	३२	सइए	सईए
„	११	झोज्जेण झो-	जोज्जेण जो-	५७	१	-सय-	सयण-
„	१२	झोज्झ-	जोज्झ-	५९	२	-सका	सकासा
१३	२६	गिराव-	गिरव-	„	६	साणाए	-साणयाए
१५	२२	जाइ	जाय	६३	९	-सुत्तेहि	-सत्तेहिं
„	२५	णंति	णेंति	६५	२८	उज्जाण-	उ जाण
१९	२८	जय सिद्-	जयसि द्-	६७	१८	(पिय)	(पियय)
२०	३	सखाए	सखा[ई]ए	६८	४	पव्वा(चा ^१)य	पव्वाय
„	„	पुरोओ	(परो उ)	„	२८	विमाले-	वि मा(पा) ले
„	२३	ढ (इ) यरेसु	ढयरेसु	„	३७	० ओ	० उ
२३	२	णुगयतणुओ	ऽणुगयत्तणुओ	६९	९	पया णिखे	पयाणि खे
„	६	तेरिच्छा य स-		„	३५	ओ	उ
		तेरिच्छाय-(^१)स-		७०	३	न कि ता-	ता कि न-
२५	९	‘ज एय०	“ज एय०” पद्य	„	२६	-इणरेहि	-णरेहिं
„	११	लखिया	लंखया	७८	१७	घेत	घेतु
२८	२३	तारिसम्मि	तारिस [य] म्मि य	७९	६	झरय	झरय
„	२४	रयणाएहिं	रयणा [इ] एहि	८४	१६	सत्त	-सत्तू
२९	७	कालंमि	काल मि	८७	१७	‘एयाइ०	“एयाइ० [पद्य]
३०	२२	भइणीए	भइए	९१	१	वोव-	वोय-
३१	११	युज्यन्ते	नियुज्यन्ते	„	१०	-चित्ता	-चित्ता
„	„	-मे हनि	-मेऽहनि	१०८	३०	दुमुणि-	दुमुणि-
३२	२६	झिज्झिमाउ-	झिज्झिउमा-	११४	१२	निट्ठर-	निट्ठर-
„	३०	पुडउ च्छोडे	पुड[ओ] उच्छोडे	१२४	८	मायग-	मयग-
३६	५	वा वाएइ	वावाएइ	१२५	७	-हरिय	-हरय
३८	१६	उज्झिउ (य)	उज्झिउ	१२६	१८	गम्भए	गम्भ [ग] ए
„	२३	कंचणा पर-	कचण-पर	१२७	२६	उवसगिग-	उवसगिग- [ज]-
३९	१५	वणेण०	“वणेण	१४४	९	महावीरो	महावीर-
		मंगलेण [य] ण जओ० [पद्य]		१४७	२	-माणाए	-मणाए
४५	१८	-मवि-	-मवि-	१५२	८	गणा	गणणा
				१५३	१७	‘मणाग’	‘मणग’

पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
१५३	३४	नि हइ	निज्जूहइ	१७४	१९	पडिपड-	पडियड-
१५९	११	पुष्पादे	पुष्पादे	१७६	६	खहयरी-	खह(इ)यरी-
"	१७	मे	मे	१७८	५	सचेयण-	सचेयण-
१६०	११	किचिल्लिग	किलिच	"	१३	रससया	रसया
"	२७, ३०	सउलिया	सउलि	१८४	२३	लियामा-	-लियमा-
			(णि) या	१८५	३	तयाण-	तयण-
१६१	११	घेत्तण	घेत्तण	१८७	२७	इहइ	ईहइ
"	१४	जण	जणे	१८८	१३	-मय	-माय-
"	१५	दस्स	चदस्स	१९०	१५	-कवाडेहिं	कवोएहि
"	२७	सात्त	सत्ति	"	२३	वा	व
१६२	३०	मारओ	मारओ	"	३१	सकल-	-शकल-
"	३१	निवट्टिया-	निट्टविया-	१९१	२३	पच्चइ	-पच्चइ
१६३	८	विसट्ट-	विसट्ट-	१९२	६	केसे(देवे)हिं वि	के(तिय)सेहिं पि
१६८	३१	सठाइय	सठा(छा)	१९५	८	इरिस	ईरिस
			इय-	"	१६	गया, तीए	-गच्छतीए
१६९	७	विहवु	विह (हि) वू	१९६	१८	तयाव-	तयव-
१७०	२१	न इ पु	न इ(ति)पु-	१९८	८	'वसण'	'वसणि'
"	२६	मूर्खो जडोऽ	मूर्खे ऋजुर-	"	२१	वणिजं(ज)	वाणिज
१७१	६	विज्जलया	विज्जुलया	"	३३	-रहाए	-रहा
"	१७	खयहरा-	खयरा-	२००	११	दु खिता	दु खिन
"	३१	प्रद्वेष्ट्यन्त	प्रद्वेष्ट्यन्त	२०५	३३	दट्ट	दिट्टं
"	३४	युज्यन्ते	नियुज्यन्ते	२०५	२५	मे । सुणिय	मे मुणिय
"	"	मे हनि [ ]	मेऽहनि	२२७	८	वुत्तो	वु (विय) तो
१७३	४	-विज्जिओ	-विजओ				

श्रीजयसिंहसूरिविरचितं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम् ।

[सविवरणम् ।]

६० ॥ नमः श्रीश्रुतदेवतायै ॥

प्रणिपत्य जिनं श्रुतदेवतां च धर्मोपदेशमालायाः ।

वक्ष्यामि विवरणमिदं गुरूपदेशेन विस्पष्टम् ॥

अत्र कश्चिदाह — नारदध्वजं विवरणमिदं प्रयोजनरहितत्वात्, कण्टकशाखा-मर्दनवत् ।
तथा निरभिधेयत्वात्, काकदन्त-परीक्षावत् । तथाऽसम्बद्धत्वात्, दश दाडिमानि,
षट् अपूपा इत्यादिवाक्यवत् । तदमीषां हेतूनां असिद्धत्वप्रदर्शनार्थं प्रेक्षावन्त(ता) प्रवृत्त्यर्थं च
प्रयोजनादि पूर्वं प्रदर्शयत इति । उक्तं च —

“प्रेक्षावन्त(ता) प्रवृत्त्यर्थं फलादि तू(त्रि)तयं स्फुटम् ।

मङ्गलं चैव शास्त्रादौ वाच्यमिष्टार्थसिद्धये ॥”

इत्यतः प्रयोजनम्, अभिधेयं, सम्बन्धो(न्धं) मङ्गलं च प्रदर्शयन् गाथाद्वयमाह
प्रकरणकारः —

सिञ्जतु मञ्ज वि सुयदेवि ! तुञ्ज भ(स)रणात् सुन्दरा झत्ति ।

धम्मोवएसमाला विमल-गुणा जय-पडाय व्व ॥ १

जिण-सिद्ध-सूरि-उज्जाय-साहु-सुयदेवि-संघ-नाणाणि ।

धम्मोवएसमालं थोऊण भणामि सुय-विहिणा ॥ २

[सिध्यतां ममापि श्रुतदेवि ! तव स्मरणात् सुन्दरा झटिति ।

धर्मोपदेशमाला विमलगुणा जगत्पताकेव ॥ १

जिन-सिद्ध-सूरि-उपाध्याय-साधु-श्रुतदेवि-संघ-ज्ञानानि ।

धर्मोपदेशमालां स्तुत्वा भणामि श्रुतविधिना ॥ २]

तत्र प्रयोजनं द्विविधं कर्तृ-श्रोत्रपेक्षया । पुनरेकैकं द्विविधं परापरभेदात् । तत्र परं
कर्तुः शिवगति, [अ]परं तु सत्त्वानुग्रहः । श्रोतुरपि परं मोक्षावाप्तिरेव, अपरं तु प्रकर-
णार्थावगमः । अभिधेयं धर्मोपदेशः । सम्बन्धस्तु वाच्य-वाचक-लक्षणः । स च प्रकरणा-
न्तर्गत इति कृत्वा न पृथगुक्तः । तत्र वचनरूपापन्नं प्रकरणं वाचकम्, वाच्यं तु प्रकरणार्थः । 25

मङ्गलं तु जिनादीनां स्तुतिः । तत्र प्रथमगार्थया प्रकरणकारो विशिष्टवाक्यप्रवृत्त्यर्थं श्रुत-
देवता विज्ञपयति स्म । द्वितीयगाथया तु जिनादीनामशेषविघ्नोपशान्तयेऽभिलषितार्थसिद्धये
स्तुतिमाहेति समुदायार्थः । अधुनाऽवयवार्थोऽभिधीयते—सिध्यता निष्पद्यता ममापि, यथा
पाक्तनकवीनामित्यपिशब्दार्थः । हे श्रुतदेवि । हे वाग्देवि । तव स्मरणात् चिन्तनात्,
5 सुन्दराऽत्यन्तप्रधाना, झटिति आशु, धर्मप्रधाना उपदेशा धर्मोपदेशाः, तेषां माला पद्धतिः,
विमला निर्मला वाच्यादिगुणा यस्या सा तथा । जगत्पताकेवोपमा । तस्या गुणास्तन्तवः,
तस्याः । प्रथमगार्थाऽवयवार्थः १ । रागादिजैतारो जिनाः, सिद्धा निश्चितार्थाः, सूर्य
आचार्याः, उपाध्यायाः सूत्रदाः, साधवो मुनयः, श्रुतदेवता प्रवचनाधिष्ठात्री, संघः श्रम-
णादिश्चतुर्विधः, ज्ञानानि मत्यादीनि । जिनाश्च सिद्धाश्चेति द्वन्द्वः । एतानि स्तुत्वा धर्मोप-
10 देशमाला भणामि ब्रवीमि श्रुतविधिनाऽऽगमानुसारेण नागमव्यतिरिक्तमिति भावः ।
द्वितीयगाथाऽवयवार्थः ॥ २ ॥

साप्रतं धर्मोपदेशाः प्रोच्यन्ते । तत्रापि चतुर्विधधर्ममाश्रित्य प्रथमं दानधर्ममभिधि-
त्सुराह —

कालोपयोगि संतं पत्ते पत्तंमि धम्म-सद्भाए ।

15 सव्वोवाहि-विसुद्धं धणो व देज्जाहि मुणि-दानं ॥ ३

[कालोपयोगि संत् पात्रे प्राप्ते धर्मश्रद्धया ।

सर्वोपाधि-विशुद्धं धन इव दद्यात् मुनिदानम् ॥ ३]

कालः समयावलिका-मुहूर्तादि-लक्षणः, तत्रोपयोगोऽस्य दानस्य तत्तथा । सद् विद्यमानं,
पात्रे मुनौ, प्राप्ते आगते, धर्म-श्रद्धया, न बलाभियोगादिना, सर्वोपाधि-विशुद्धं सर्वविशेषण-
20 विशुद्धं द्विचत्वारिंशद्दोषरहितमित्यर्थः । उपाधेर्विशेषणम् । धन इव दद्यान्मुनिभ्यो दानं
धृतादिना सर्वोपाधिविशुद्धं मुनिदानमिति । भावार्थः कथानकसमधिगम्यः । तैश्चेदम् —

— [१. दाने धन-कथा] —

दीवोदहि-कुलपवय-मज्झ-विरायंत-सासय-सरुवो ।

अत्थि सुरसेल-सरिसो जंबुद्दीवो जिणिंदो व ॥

25 तर्त्थ वि अवरविदेहं सग्ग-समं, अहव ताओ^१ अब्भहियं तित्थयर-पाय-पंकय-
विभूसियं तं ख(खु)णय सग्गं ।

तत्थ य सुविभत्त-पागार-ड्ढालयं-गोपुर-देउल-धवलहरारामुज्जाण-विहारं खिहपईद्वियं
नाम नैयरं^२ । जं च, संख-वयणं पिव महासत्ताहिद्वियं, पहारं^३ गुणाणुगयं च । रामायणं
पिव शमाहिरामं, सुवन्न-रयणुज्जलं च । सुगय-वयणं पिव धम्मं^४ कित्ति-सणाहं,
30 विवुहोहिद्वियं च । जिणिंद-वयणं पिव महापुरिस-चरियाणुगयं, सुप्पसत्थं च ।

१ ह क ज ०याया । २ ह क ०क्यवृ० । ३ क ज ०थयाव० । ४ ज ०मदा० । ५ क ज सत्
सत्० । ६ क भवो० । ७ ज तथे० । ८ ज तत्था० । ९ ज ताउ । १० क ०लव० । ११ क
खइपय०, ज खिपइ० । १२ क नरय । १३ क ०णुगु० । १४ ह ज. धम्मं० । १५ क ०दिद्वि० ।

जत्थ य लोयाणं दाणंमि वसणं, जसंमि लोहो, सत्थागमेसु ^१चेंता, संत-गुण-
केत्तणंमि मुहरया, गुरु-जणणि-जणय-कजंमि वावडत्तणं ति । अवि य —

हरि-सरिसा रायाणो धणिणो वेसमण-विब्भमा तत्थ ।

रमणीओ रइ-सरिसा ललियं सुरकुमर-संकासं ॥

तत्थ य राया णिय-जस-पवाह-धवलिय-दियंतराभोगो ।

पणइयण-पूरियासो जियसत्तू कप्परुक्खो व ॥

अह तत्थ चेव निवसइ दीणाणाहाण वच्छलो इब्भो ।

आणंदिय-जियलोओ वेसमण-समो धणो णामं ॥

जो य, सरयागमो व गुण-वयरट्ठाणं, पाउसो व सज्जण-वरहीणं, हिमागमो जण-
कुंदलयाणं, सिसिरो रिउ-कमल-संडाणं, वसंत-समओ मयणसिरीए, णिदाहकालो पडिव-
क्ख-जलासयाणं ति । अवि [य] —

कामो व कामिणीणं पणईणं कप्पपायवो चंदो ।

बंधु-कुमुयागराणं, दिवसेयरो पाव-तिमिरस्स ॥

अन्नया राईए सुत्त-विउट्ठेण ^२चेंतियमणेण-अवो ! किमणेण अणिव्वडिय-पुरिस-
यारेण पुव्वपुरिसज्जिण विहव-वित्थरेण ? ता गंतूण देसंतरं, समज्जिऊण अत्थं, पूरेमि
पणइणो, तोसेमि बंधुणो, समुद्धरामि दारिद-महापंक-खुत्ते दीणाणाहाइणो ति ।

सो चिय जयंमि जाओ परत्थ-संपाडणं खु जो कुणइ ।

अरहट्ट-घटी-सरिसे संसारे को किर न जाओ ? ॥

एवं च भावेतस्स पभाया रयणी, कयं गोस-किच्चं । आपुच्छिया बंधुणो, निरुवावियं
पत्थाण-गमण-वासरं । गहियाणि परदेस-गमण-जोग्गाणि विचित्त-भंडाणि । घोसावियं
च नगरे-जो धणेण सह वच्चइ, तस्स अत्थियंजण-पाउग्गेणं धणो उदंतं ताव वहइ, जाव
वसंतपुरं पत्तो हविस्सइ ति । तं च सोऊण पयट्ठा अणेगे समण-बंधमण-किविण-वणीमगा-
इणो साहुणो य ति । अवि य —

न्हाओ कय-वलिकंमो सिय-वत्थाभरण-कुसुम-सोहिल्लो ।

णगराओ णीइ-धणो सत्थाणुगओ सुंरगुरु व ॥

तओ मत्त-महागइंदो व वियरंतो दाणं, सियपक्ख-मयलंछणो व वट्ठंतो जण-मण-
णयणाणंदं, कप्पपायवो व पूरंतो मणोरहे, कमेण पत्तो तमालाभिहाणाए अड-
वीए ति । जा य, भारह-कह व अज्जुणालंकिया, हरि-ण । उल-संगया य । कचायणि
व पयलिय-खग्ग-भीसणा, रत्तचंदणालंकिया य । पओस-संझं व पणच्चिय-णीलकंठा,
पज्जलिय-दीविया य । पाउससिरि व्व करि-सयाउला, हरि-सइ-संगया य । जणय-तणय
व णिसियराहिट्ठिया, मयणाणुगया य । लंकापुरि व सुवन्न-सालालंकिया, पलासाणुगया
ति । जा य, अपरिमिय-पण्ण-संचया वि सत्तपण्णालंकिया । पुप्फवई वि ^३थपत्ता ।
कूर-सत्ताहिट्ठिया वि मुणिगण-सेविया । मयणाणुगया वि पणट्ट-धम्मकह ति ॥
अवि य —

१ ज. चिंता । २ ज. कित्त । ३ ज. च । ४ ज. पूया । ५ ह. क. ज. सइय । ६ ज. चित्ति ।
७ ज. अत्थिजणया । ८ क. इणाई । ९ ह. सुगु, ज. सइ । १० ज. विवत्ता वि ।

सललिय-पय-संचारा पयडिय-मयणा सुवण्ण-रयणेह्मा ।
 मरहट्टयभासा कामिणी य अडवी य रेहंति ॥
 को पुण तइया कालो ? संताविय-धरणि-मंडलो गेम्हो ।
 कुनरिदेण सरेच्छो बोलीणे तंमि घण-समओ ॥
 संपत्तो अडवीए तडिच्छडाडोय-भासुरो दूरं ।
 संताविय-विरहि-यणो सुदूसहो मयण-वाणो व ॥
 हरि-कोदंड-विणेग्गय-धारावाणेहि विरहि-हिययाइं ।
 भेण्णाभेण्णाइं घणो विज्जोज्जोएण जोएइ ॥
 सामल-वयणो गयं वेज्जोज्जोएण जोयए गिम्हं ।
 संताविय-धरणियलं खलो व धणु-संगओ जलओ ॥
 दूरुणय-गौरुय-पओहरेसु रेहइ बलाय-रेंच्छोली ।
 पाउससिरीए हारावलि व्व कंदोडु-णयणाए ॥
 गेम्ह-णरेंद-त्थमणे जलहर-सदेहिं साम-वयणाओ ।
 लंबिय-पओहराओ दूरं रोवंति व दिसाओ ॥
 मुसुमूरिय-गिम्ह-महाणरेद-कय-मोर-महुरै-जय-सदो ।
 गहिय-बलाय-पडाओ हसइ घणो कडु(कुड)य-कुसुमेहिं ॥
 पाउसलच्छि-पओहर-पणोछिया कामिणो व अंगाइं ।
 धारेंति नव-तणंकुर-रोमंचोच्चाइं धरणिहरा ॥
 करिणो तरुणो गिरिणो सिहिणो जलया य पंच वि सहंति ।
 इंदीवर-संकासा पाउसलच्छीइ पइणो व ॥
 इय एरिस-घण-समए सत्थाहो सहइ अडइ-मज्झंमि ।
 णीसेस-सत्थ-सहिओ कलहाणुगओ गइंदो व ॥
 तत्थ-ट्टिय-लोएहिं असणं *जं आसि तं निट्ठियं सबं ।
 ताहे पुप्फ-फलेहिं तावस-मुणिणो व ते लग्गा ॥
 कइया वि रयणि-विरामे चित्तेइ धणो इमंमि सत्थम्मि ।
 के सुहि-दुहिणो पुरिसा ? हुं ! नायं साहुणो दुहिया ॥
 जम्हा जिणेंद-मुणिणो कंदं मूलं फलं च सच्चित्तं ।
 न च्छिवंति करयलेण वि तम्हा ते दोब्बियया एके ॥
 तो पच्चूस-विउद्धो गंतूणं भणइ परम-भत्तीए ।
 मुणिणो धणो महप्पा एत्तिय-कालं पमत्तेण ॥
 जं भे न कया त(भ)त्ती इह परलोए य जणिअ-सुह-भावा ।
 तं वंचिउ म्हि मुणिणो ! इत्तिय-कालं सुधम्माओ ॥
 अहुणा वि ममाहितो गेण्हह दब्बाणि जाणि जोग्गाणि ।
 मुणिवर-दाणाओ जओ लहंति निवाण-सुक्खं पि ॥

१ क. °णोह्मा । २ ज °रिच्छो । ३ ज. गय इवे° । ४ ज गय° । ५ ज. °णा । ६ ज महुरय° ।
 ७ द. ज. प. हुत्ता° । * प पुण्यपत्तनीयायां प्रतौ तृतीयपत्रादित एवारम्भ उपलभ्यते ।

ता मम णिवुइ-हेउं मुणिणो पेसेसु जंपिओ सरी ।
 भिक्खुइ पट्टविया धणेण सह सूरिणा साहू ॥
 संपत्ता से गेहं हरिसुब्भेज्जंत-पुलइयंणेण ।
 भत्ति-बहुमाण-पुवं घएण पडिलाभिया मुणिणो ॥
 ताहे चिंतेइ धणो धन्नो हं जेण मज्झ गेहम्मि ।
 सब्बोवाहि-विसोद्धा गहिया भिक्खा सुसाहूहिं ॥
 पुन्न-कलियाण मुणिणो उवेति गेहेसु स्त्रीण-मय-मोहा ।
 ण कयाइ रयण-वरिसं निवडइ पावाण गेहेसु ॥
 परतुलिय-कप्पपायव-चितामणि-कामधेणु-माहप्पं ।
 संमत्त-महारयणं पत्तं धण-सत्थवाहेणं ॥ 10
 पत्तो य वसंतउरं सत्थेण समं महानरिंदो व ।
 आणंदिय-जियलोगो मणहारी पाउस-घणो व ॥
 दट्ठण नरेंदं सिट्ठिणो य जं जस्स होइ कायवं ।
 तं सब्बं चिउ(य) काउं पच्छा भंडाणि दाएइ ॥
 कोडीसर-वणिएहिं धणाउ गहियाणि सब्ब-भंडाणि । 15
 तेहिंतो वि धणेणं पडिभंडं महरिहमसंखं ॥
 संपत्त-महालाभा जाया सव्वे वि तत्थ धणणामो ।
 संपत्तो णियय-पुरं कमेण सह सब्ब-सत्थेण ॥
 तस्सागमेण तुट्ठो महुसवं कारवेइ नरनाहो ।
 अहवा को व न तूसइ संपत्त-धणो जए पुरिसो ? ॥ 20
 एवं तिवग्ग-सारं परत्थ-संपाडणेक-तल्लेच्छं ।
 बहु-यण-पसंसणेज्जं विसय-सुहं अणुहवंतस्स ॥
 वोलीणा पुब्बसया पच्छा वोढत्तणम्मि संपत्ते ।
 संपत्त-णमोक्कारो मरिऊणं विहु-णओ जाओ ॥
 इय ताव भाणियवं धणस्स चरियं सुयाणुसारेणं । 25
 जा उसभनाम नाहो तित्थयरो सो सैम-प्पत्तो ॥
 अतो एस धम्मोवएसो जेहा धणेण दाणं देन्नं, तहा दायवं ।
 सुयदेवि-पसाएणं धणस्स चरियं सुयाणुसारेण ।
 कहियं जे सुणइ नरो सो लहइ समीहिय-सुहाइं ॥
 ॥ धण-कहाणयं सैमत्तं ॥ 30

सांप्रतं शीलात्मकं धर्ममधिकृत्याऽऽह प्रकरणकारः —

लहुइय-सेसाहरणं तियसाण वि दोल्लहं महाइसयं ।
 राईमइ व निच्चं सीलाहरणं खु रक्खेज्जा ॥ ४

[लघ्वीकृतशेषाभरण त्रिदशानामपि दुर्लभ महातिशयम् ।

राजीमतीव नित्य शीलाभरणं खु रक्षेत् ॥ ४]

लघ्वीकृतानि तिरस्कृतानि शेषाभरणानि कटकदीनि येन तत् तथा । त्रिदशानां विरतेर-
भावात् । अतस्तेषां दुर्लभं महान्तोऽतिशया यत्र तत् तथा । शीलमाभरणमिव शीलाभरणं
१ प्रधानमण्डनम् । शेषं स्पष्टम् । गाथाऽक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम् —

— [२. शीले राजीमतीकथा] —

अत्थि इहैव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे समत्थ-विसयाहरणाण चूडामणि-विभ्रमो
सुरद्व्याभिहाणो देसो । जो यं, दवद्वियणउ व सासय-धण-धन्न-संचओ । पिङ्गलो व णिय-
मिय-जाइ-संचारो । वेय-णिहेसो व पमाणीकय-बोड्डुलोगो । जयकेसरि व महासत्ताहि-
१० द्विओ । कमलायरो व कय-लच्छि-निवासो त्ति । अवि य —

आहरणाणं चूडामणि व देसाण सहइ सो देसो ।

तम्मि पुरी पोरणा वारवई दस-दिसि-पयासा ॥

जा य, पडिभग्ग-सूर-पसरा वि सूरहिद्विया । पण्डु-गया वि विलसिर-महागया ।
कुवइ-द्विया वि अयला । सावाणीया वि पण्डु-जल त्ति । जा य, समोद-वेल व बहुविह-
१५ रयणुज्जला, ण उण वडवाणलाणुगया । मिथं-लेह व वड्डियाणंदा, ण उण सकलंका ।
सुरेन्द-कालवड्डुलद्वि व विचित्त-रयणोज्जला, ण उण विगय-गुण त्ति । अवि य —

मुह-कंति-विजिय-ससि-मंडलम्मि मणि-कोट्टुमम्मि संकंते ।

जत्थ डुवइ सहेलं चलणं अहिसारिया-सत्थो ॥

अइमणहर-तार-समुच्छलंत-वररमणि-नेउर-रवेण ।

कलहंसाण कल-रवो ण मु(सु)णिज्जइ गेह-वावीसु ॥

णीसेस-तियस-नरवर-पडहत्थे सयल-तिहुयणाभोगे ।

तं णत्थि जं न दीसइ अच्छेरं तीए णयरीए ॥

जा तार-तरल-पम्हल-धवलुज्जल-दीह-नयण-जुयलेहिं ।

अणवरयं तियसेहि वि पुलइज्जइ पुलइयंगेहिं ॥

हरि-वास-णिमेत्तं सुरवरेहिं रयणेहिं जा विणिम्मविया ।

महि-महिलाए चूडामणि व को वणिणउं तरइ ? ॥

अह एको च्चिय दोसो पओस-समयम्मि मंगलपईवा ।

जायंति विगय-तेया पवियंभिय-रयण-किरणेहिं ॥

बीओ वि तत्थ दोसो तियसा धरणीए अकय-चरणा वि ।

पणमंति-नेमि-हरिणो महिवड्डु-णिविड्डु-सिरि-मउडा ॥

तइओ वि तीए दोसो पभाय-समयम्मि मंगुं(ग)लग्गीयं ।

ण सु(सु)णेज्जइ तार-समुच्छलंत-मणि-नेउर-रवेण ॥

१ ज. °उ । २ ज. सामो° । ३ क प. काचलवड्डुमट्टि, ज °कालवलद्वि । ४ ज वररमं, ज. घरर° ।
५ ह ज °ज्जिउं । ६ ज. सेरि° । ७ ज. °ल गी° ।

इय एवंविह-दोसायराए निवसंति जायव-गरिंदा ।
दस वि दसारा पयडा समोद्विजयाइणो पुण्णा ॥

उक्तं च श्रीमद्वन्दिकाचार्येण -

“समुद्रविजयोऽधोभ्यः स्तिमित[.] सागरस्तथा । हिमवानचलश्चैव धरणः पूरणस्तथा ॥
अभिचन्द्रश्च नवमो वसुदेवश्च वीर्यवान् । वसुदेवानुजे कन्ये कुन्ती मन्त्री च विश्रुते ॥” ६

जे य, ठाणं ठिईए, गुरुणो गुणाणं, स्वरिणो समायाराणं, गिरिणो कित्ति-महानईण,
निम्मल-पईवा कुल-मंदिरस्स त्ति । जे य, सेस फणि-(णा)समूहा विव मंहीधरण-पच्चला, जल-
णिहिणो विव मय-र-हिया वसुदेव-पेरंत त्ति । तस्स य समुद्विजय-राइणो कित्ती(कंती)-
विव भाणुणो तिहुयण-सयल(हणेज्ज-गुण गणालंक्रिया सिवादेवी भारिया । ताण य चउइस-
सुमिणय-पिसुणिओ सुओ णेमिणामो तिहुयण-चूडामणी बावीसइमो तित्थयरो । वसुदे- १०
वस्स वि सयलंतेउर-पहाणाओ दोन्नि भारियाओ देवई रोहिणी य । देवईए सत्त-
महासुमिणय-वज्जरिओ कण्हो नाम णवम-वासुदेवो । रोहिणीए वि चउहिं महासुमिणेहिं
सुइओ बलदेवो त्ति । तत्तो तत्थ ताण तिण्ह वि दसार-चक्केणमहिणंदेज्जमाणानं, सुरसुंदरीहिं
पि अहिलसेज्जमाणानं, सब्बा समत्थ-तिहुयणेण वि पसंसणेज्जमाणानं, जम्मंतर-णि-
वत्तिय-विसेट्ट-पुन्नाणुभाव-जणियं जीयलोय-सुहमणुहवंताण संपत्तो वसंतो । जम्मि य, १५
विरायंति रत्ताओ(सो)गतणो, मंजरेज्जंति सहयारा, फुल्लेति पलासा, विसट्ठंति
कुजया, महमहंति पाडलाओ, पयट्ठन्ति चच्चरीओ, बहु मन्नेज्जंति दइयागमा, अणुणे-
ज्जन्ति दूईओ, पेज्जंति वारुणीउ त्ति । अवि य -

उब्भड-सु(चू)य-रुक्ख-मलयानिल-वासिय-सयल-भुयणए,
कोइल-कल-रव-कणिर-सद-णिहारिय-पंथिय-रमणि-हिययए । २०
वउलासोम(ग)-गंध-पवियंपिय-दीविय-पंचवाणए,
कुसुमामोय-भमिर-भमरावलि-वियसिय-सेदुवारए ॥
इय एरिसे वसंते हलहर-गोवें(वि)दं-णेमिणो पत्ता ।
नागर-जायव-सहिया रमणट्ठा रेव-उज्जाणे ॥

जं च, संकेय-ठाणं पिव वसंतलच्छीए, वासहरं पिव मकरकेउणो, रमणट्ठाणि पिव २५
रईए, कडक्खो विव सरस्सईए त्ति । अवि य -

पुण्णाग-णाग-चंपय-हिंताल-तमाल-ताल-सोहिल्लं ।
णंदणवण-संकासं संपत्ता ते तमोज्जाणं ॥

तत्तो रमिऊण विचित्त-कीडाहिं अवयर(रि)या लच्छि-णिहा(हे)लणाभिहाणं सरवरं ।
जं च, गयणं पिव वेत्थिणं, पढमवराह-समोद्धरिय-धरणिमंडलं पिव जलाउणं त्ति । जं च, ३०
सच्छयाए महापुरिस-मणेहिं पिव णिम्मियं, चीणंसुएहिं पिव विरइयं, कुरंगि-लोयण-पहाहिं
पिव घडियं त्ति । जं च, कहिं पि विज्जाहर-कामिणी-थण-कलस-विलुलिय-जलुप्पीलं ।
कहिं पि विसट्ठ-कंदोडु-कुसुम-कल्हार-रत्तुप्पल-सयवत्त-सहस्सपत्तोवसोहियं । कहिं पि

१ क प ठाणा, ठिईए । २ ज प सहीवरणप(च)ल्यं । ३ प °रीउ, ज चच्चरउ । ४ ह. प° ।
५ ह. °सोम°, प. सामाम° । ६ ह ज प गोवदा । ७ ज. °णिहलणा ।

विगलियारवेद-मयरंदासवेदु-णिबद्ध-चंदयाहिरामं जलाउलं । कहिं पि पफुल्ल-चंपय-महु-
पाण-वसत्त-हंसकामिणी-कय-महाकोलाहलं । कहिं पि वणदेवया-केसपास-निवडंत-कुसुम-
रय-रेणु-रंजियं । कहिं पि अभिसेय-निमेत्तागय-सुरवहु-थंण-कलश(स)-चंदण-धूलि-
धवलिय-तगर-मालाउलं । कहिं पि पेरंत-जाय-केयई-रयपड-धवलिय-^१नीर-कल्लोलाउलं ।
कहिं पि संपत्त-दिसागयंद-जजरिये-जरह-मुणाल-दंड-खंडोवरेहिरं । कहिं पि हर-वि(व)-
सभ-विसाण-कोडि-खंडिय-निविड-तड-प्पहार-कलुसिय-जलाउलं । कहिं पि एरावय-दंत-
मुसल-खंडिय-मुणाल-णिवह-संगयं । कहिं पि महुमत्त-भभिर-भमरोलि-झंकार-विलुलिया-
रवेद-केसर-पम्भारं ति । अवि य -

पफुल्ल-कुमुय-तारै णरेंद-धयरट्ट-चंद-सोहिछे ।
जल-जोण्हा-पडहत्थे सरवर-गयणम्मि अवयरिया ॥
दइयायण-परिवारो सरवर-मज्झम्मि सहइ गोविदो ।
सुरकामिणीहिं सहिओ खीरोय-जलम्मि इंदो व ॥
विलसंतंमि नरेंदे सर-सलिलं घुसिण-राग-सोहिछं ।
जायं सुपुरिस-जोगो^१ अणुरायं कस्स ण जणेइ ? ॥
दूरुणाय-गरुय-पओहराए एकाए णोछिओ कण्हो ।
निवडइ वच्छुच्छंगे^२ मोत्ताहारो व अन्नाए ॥
अणुणेइ जाव इकं कुवलय-दल-दीहराए दिट्ठीए ।
रोस-फुरियाहराए दूमिज्जइ ताव अन्नाए ॥
कीलाइ जंले बुडुं^३ एकं किर जाव कड्डुए राया ।
नीलुप्पलेण पहओ अन्नाए ताव पुट्ठीए ॥
तरु-सिहर-मुक्क-देहा णिवडइ महुसूयणस्स वच्छम्मि ।
मयरो त्ति का वि भणिरी तं चिय आलिंगए बाला ॥
जल-केलीइ णेबुडो णियंसणं जाव हरइ एकाए ।
अन्नाए ताव देण्णो बाहु-लया-पासओ तस्स ॥
जूइयरो इव सारिं जलयर-मज्झाउ कड्डुए जाव ।
इकं ता दुइयाए च्छोभइ अत्थाह-नीरम्मि ॥
रेहइ पियाहिं समयं रंगंत-तरंग-सलिल-मज्झम्मि ।
रिक्खावलि-परिवारो पडिमा-पडिओ^४ मियंको व ॥
पिय-परिहास-हियंसुय-लज्जोणामिय-मुहीए काए वि ।
आलिंगेज्जइ सो चिय दोसो वि फुडं गुणो जाओ ॥
मोत्तूण पंकयाइं मयरंदोदाम-सुरहि-गंधाइं ।
परिमल-गधाइड्डिय-भसला सेवति वयणाइं ॥
इय णिय-परियण-सहिया हलहर-गोवेद-णेभिणो णयरं ।
रमिऊणं संपत्ता सुर व खीरोय-जलणिहिणो ॥

१ क. 'दुम', ज. मयरदोम° । २ ज. घण° । ३ ज. तीर° । ४ ज. जजरिजजरिय° । ५ ह. ज. 'र' ति ।
६ प. 'भारे' । ७ ज. पडहह° । ८ ज. जोगे । ९ ज. 'गो' । १० ज. जसे बुडुं, प व जलबुडु ।
११ प. ज. 'मुक्क, देहो' । १२ ज. म° । १३ ज. 'सुयलज्जोमिय' । १४ ज. पोरि° ।

गयं च जम्भन्तर-णिवत्तिय-पुन्न-पडभार-जणियं तिहुयण-पसंमणेजं परत्थ-संपाडण-
मयण्हं तिवग्ग-मारं जियलोग-सुहमणुहवन्ताणं समइकंतो को वि कालो । अन्नया मरिम-
वयो-वेसायार-रायतणय-परिवुडो रमतो कमेण संपत्तो नेमी हरिणो आउहसालाए ।
दिट्ठाणि य अणेण-देवयाहिट्ठियाणि णाणाविहाणि आउहाणि । ततो देवं कालवड्डं गेण्हंते
पाएसु निवडिऊण भणिओ आउहसालावालेण-‘कुमार ! किमणेण सयंभुरमण-जलहि-जल-
पाहा-तरण-विबभमेणासक्क णोट्ठाणेण ? । ण खलु महुमहाहिंतो सदेव-मणुयासुरे वि तेलोवे
अत्थि सत्तो, जो इमं धणुमारोवेइ ।’ तओ हसंतेणं तमवणिऊणारोवियं लीलाए । कि
पुण से जीयारवेण जायं ? ति । अवि य-

उच्छलिया जलनिहिणो रंगंत-तरंग-मच्छ-पडहत्था ।

अवहत्थिय-मज्जाया संपत्ता गयण-मग्गम्मि ॥

10

यमरंत-टाण-परिमल-गंधाइड्डिय-भमंत-भमर-उला ।

भय-वेविर-तरलच्छा दिसागइंदा वि ते णट्ठा ॥

परिसिडिल-संधि-बंधण-नमंत-सेसाहि-दलिय-मणि-मउडा ।

तिणयण-तंडव-संखोहिय व्व संचल्लिया धरणी ।

मोत्तुं सासय-ठाणं अन्नं किर णत्थि तिहुयणाभोगे ।

15

जन्न चलियं सुदूरं जिणस्स गंडीव-सदेण ॥

तओ अच्चंत-विम्भिद्याणारक्खिय-नराण मोत्तूण कालवड्डं पुणर(रु)त्तं वारंताण वि
गहिओ पंचायण्णाभिहाणो संखो त्ति । आपूरिओ भुवण-गुरुणा । कहं च से सद्दो
गओ ? त्ति । अवि य-

भय-तार-तरल-लोयण-चलंत फण-निवह-गागराएण ।

20

आयन्निज्जइ सद्दो आवूरिय-सयल-पायालो ॥

अणवरय-दाण-पसरिय-उण्णय-करेहि सुपुरिसेहिं व ।

आहूओ विव दूरं हित्थेहिं दिसागयंदेहिं ॥

अप्पुव्वं पिव सोउं सद्दं म(स)ग्गम्मि मोक्क-मज्जायं ।

णासेज्जइ दूरयरं तियसाहिव-करिन्नेणं पि ॥

25

मोत्तुं अइसय-मुणिणो खुहियं मयलं पि तिहुयणं ज्ञत्ति ।

सदेण तेण धणियं विसेसओ णगरि-जण-णिवहो ॥

तओ मुणिय-कुमार-सामत्थेण भणिओ बलदेवो हरिणा-‘जस्सेरिसं बालस्स वि
सामत्थं णेमिणो सो वड्डं(ड्डं)तो रज्जं हरेस्सइ, ता पुणो वि बलं परिक्षिज्जं रज्ज-
रक्खणीवायं चित्तेमो ।’ बलदेवेण भणियं-‘अलमेयाए संकाए ।

30

जह-चेंतिय-देन्न-फलो एसो पणईण कप्परुक्खो व ।

सो कह नरेंद ! रज्जं [हरेइ] कुमरो तुमाहिंतो ? ॥

अपि च—

“कृमिकुल-चित लाला क्लिन्न विगाधि जुगुप्सित
निरुपमरसप्रीत्या खादन् नरास्थि निरामिषम् ।
मुरपतिमपि श्वा पार्श्वस्थ ससं(ग)कितमीक्षते
न हि गणयति क्षुद्रो लोक. परिग्रह-फलगुताम् ॥”

जेण पुवं केवलि-निदिद्धो उप्पन्नो बावीसइमो णेमी तित्थयरो, तुमं पुण भरहद्ध-सामी नवम-वासुदेवो; ता एम भगवं अकय-रज्जो परिचत्त-सयल-सावज्ज-जोगो पवज्जं काहि त्ति । अन्न-दीहंमि रज्ज-हरण-संकाए वारेज्जंतेणावि हलिणा, उज्जाणमुवगओ भणिओ णेमी हरिणा—‘कुमार! निय-निय-वल-परिक्खणत्थं बाहु-झोज्जेण झुज्जामो’ । नेमिणा भणियं—‘किमणेण बहु-जण-निदणिजेण इयर-जण-बहु-मएणं बाहु-झोज्जाज्जवसाएणं? विउम-जण-पसंमणिजेण वाया-झोज्जेण झोज्जामो । अन्नं च, मए डहरएण तुज्जाभि-भूयस्स महंतो अयसो । हरिणा पलत्तं—‘केलीए झोज्जंताण केरिसो अयसो?’ तओ पसारिया वामा बाहु-लइया नेमिणा । एयाए णामियाए वि जिओ म्हि त्ति । अवि य—

उवहासं खलु तम्हा जोज्जं गोविंद ! तेण बाहाए ।
णामिय-मित्ताइ चिय विजिओ म्हि ण इत्थ संदेहो ॥
अंदोलिया वि दूरं अइसामत्थेण बिण्हुणा बाहा ।
थेवं पि ण सा वलिया मणं व से मयण-वाणेहिं ॥

एवं च विणियत्त-रज्ज-हरण-संकस्स दसार-चक-परिवुडस्स हरिणो समइकंतो कोइ कालो । अन्नया संपत्त-जोवणं विसय-सुह-णियत्त-चित्तं णेमिं णिएऊण भणिओ समुद्विजयाइण(णा) दसार-चकेण केसवो—‘तहा उवयरसु कुमारं, जहा झत्ति पयट्टए विसएसु’ तेण वि य भणियाओ रोप्पिणि-सच्चभामा-पमुहाओ णियय-भारियाओ । ताहि वि जहा-अवसरं सपणयं सविब्भमं सहासं सविणयं भणिओ एसो—‘कुमार! संसार-विस-पायवस्स अमयफलभूयं खेत्ताइ-विसिट्ठं माणुसत्तणं, तत्थ वि नरेंद-कुलुप्पत्ती, तत्थ य हरिवंस-तिलय-समुद्विजयराइणो गेहेऽवयरणं । असरिस-रूवाइ-गुण-संपया, रायसिरी, णीसेस-कला-कोसल्लं अहिणव-जोवणं असरिस-णाण-संपया जणाणुराओ सोहग्गमारोग्गं पहीत्तं दक्खेन्नं हिययाणुवत्ति-मेत्त-संगमा सलाहणिज्ज-गुरु-सहि-सयण-संगमो केत्तीप-याओ महाणुभावत्तणं विणओ चाओ सबहा जह-चित्ति-य-कज्ज-णिप्फत्ति त्ति । अवि य—

एते सबे वि गुणा साहीण-पियाण णिवुइं देंति ।
पिय-‘विरहियाण जिणवर! सुमिणय-जलपाण-सारेच्छा ॥

ता काऊण विसिट्ठं दार-संगहं, भोत्तूण भोगे, जंणिऊण पुत्ते, सफलीकरेसु एते सबे वि गुणे, पूरेसु गुरु-सयण-मेत्ताइण मणोरहे, पच्छा पच्छिम-वयंमि विणियत्त-विसयाहिलासो करेज्जसु धम्मं ति ।”

अह कुमरेणं भणियं—“दाराइ-परिग्गहेण गुण-णिवहो ।
सफलो ण होइ कइय वि भोत्तूणं चरण-पडिवत्ति ॥

जेण, जाओ विसय-णिवन्धणाओ इत्थियाओ, ताओ महावाहीओ विव सोसियदेहाओ, जलणावलीओ विव कय-संतावाओ, किंपागफल-समिद्धीओ विव [वि]रसावसा[णा]ओ, माइंदजालिय चिद्धाओ विव मुद्धजण-मोह कारियाओ, णिणयाओ विव ० णीयाणु-वत्तिणीओ, मरुभूमीओ विव जणिय-तण्हाओ, पभाय-पईव-वट्ठीओ विव पणट्ट-नेहाओ, संकलाओ विव लोहणुगत्तिणीओ, तुंविणीओ विव परवइ-गामिणीओ, अक्ख-सारीओ ५ विव पर-वर-संचारिणीओ, संख-मालियाओ विव अंतो-कुडिलाओ, पंड(डु)रंग-तवस्सि-मुत्तीओ विव जडाणुगयाउ त्ति । अवि य —

इय केत्तियं च भन्नउ ? समत्थ-दोसाण णिलय-भूयाओ ।
इत्थीओ जेण तम्हा परिहरियवा पयत्तेण ॥

किं च —

“अपकारफला एव योपित केन निर्मिता १ ।
नरकागाध-कूपस्य समा सोपानपङ्क्तयः ॥”

अन्नं च —

देवाण वि ण थिरा विसया । सुह पुण सारीर-माणसाणेय-दोक्ख-कारणं कह वि किलेसायास-पत्तं पि करि-कन्न-चंचलं अथिरं विवाग-दारुणं विरसावसाणं ति । १०

अवि य —

“ईसा-विसाय-भय-कोह-लोह-चवणाइ-दुक्ख-पडहत्था ।
देवा वि कामरूवा अथिरा पच्चस-दीव व ॥
वस-रुहिर-मास-मेय-ट्टि-मज्ज-सुकाइ-असुइ-पुण्णाण ।
सारीर-माणसाणेय-दुक्ख-तवियाण पुरिसाण ॥
असुइमसारमणेच्चं अथिरं बुह-णेंदियं णिरभिरामं ।
एवंविहं खु सोक्खं पुरिसाण हवेज्ज जइ कह वि ॥” २०

तओ साहिओ कुमाराभिप्पाओ ताहिं हरिणो, तेण वि दसार-चक्कस्स । पुणो वि जहा-अवसरं सवहुमाणं भणिओ दसार-चक्केण हरी-‘तहा सयं चिय भणसु कुमारं, जहा पूरेइ णे मणोरहे ।’ तओ भणिओ तेण णेमी — ‘कुमार ! उसभाइणो वि तित्थयरा काऊण दार- २० संगहं, भोत्तूण भोगे, जणिऊण तणए, पूरिऊण पणइणे(णो), पालेऊण पुहइं, सवहा णिविन्न-काम-भोगा पच्छिम-वयम्मि पवइया; तहा वि संपत्ता निव्वाणं । ता एस परमत्थो, काऊणं दार-संगहं, पूरेसु समत्थ-लोग-सहियस्स दसार-चक्कस्स मणोरहे, विसेसेण जणणि-जणयाण । अवा ! अइणेब्बंधो एयाण । मुणिय-पभाविय-परिमाणे(णामे)ण य पडिवन्ना सिं पत्थण त्ति । अवि य — ३०

“उवरोह-सीलयाए पडिवन्ना पत्थणा इमा तेण ।
पर-क्कज्ज-साहण-परा पुरिसा कूवे वि निवडंति ॥”

कहिओ य जिणाभिप्पाओ दसार-चक्कस्स । तओ संजाय-पहरिसाइसएण भणिओ केसवो दसारचक्केण-‘कुमाराणुरूवं वरेसु बालियं’ गवेसेंतेण महि-मंडलं देव्वा उग्गसेण- ३० दुहिया रायमई कन्नगा । जा य, णव-वरहि-कलाव-विग्गमेणं चिहुर-हत्थुक्कएणं, पंचमि-

मियंक-संकासएणं भालुल्लएणं, मयरद्वय-कोदंड-सरिसएणं भुमया-जुव(य)लुल्लएणं, विय-
सिय-कडुइ-विब्भमेहिं गयणुल्लएहिं, सज्जण-सहाव-समुज्जएणं नासा-वंसुल्लएणं, संपुन्न-
मियंक-संकासएहिं कनोल-वत्तुल्लएहिं, विवफल-संनिभेणमहरुल्लएणं, कुंद-कुसुम-पंडरेहिं
दसणुल्लएहिं, तिवली-तरगियाए कंबु-सरिसाए गीवुल्लियाए, वियसिय-सयवत्त-पडिमएणं
वयणुल्लएणं, ईसि-पलंविरेहिं कन्नोल्लएहिं, कोमल-मुणाल-सारिक्खएणं बाहा-जुवल्लएणं,
मंगलकलसोवमेहिं थणहरुल्लएहिं, णिरवज्ज-वज्ज-संकासएणं मज्झदेसुल्लएणं, तियसणइ-
पुलिण-वेत्थिल्लएणं जहणुल्लएणं, ककली-दंडोवमेणमूरु-जुवल्लएणं, णिव्वण-वण-मसिणएणं
जंविया-जुवल्लएणं, कुम्भुणएहिं चलणुल्लएहिं विहुम-पभाय-विरेह-णखुल्लएहिं ।
अवि य -

जा तार-तरल-पम्हल-दीहर-रत्तंत^१-कसिण-धवलेहिं ।
णिय-णयणेहिं विरायइ धयवड-सरिसेहिं लच्छि व ॥
णेवत्तिऊण रूवं कह वि तुलग्गेण जीए देवो वि ।
मयणाउरो वियंभइ को किर तं वण्णिउं तरइ ? ॥

तत्तो गंतूण भणिओ भोअग-वंस-तिलओ उग्गसेण-नरेंदो हरिणा - 'पावेउ राइमई
णेमिणो वरिणी-सदं ।' तेण भणियं- 'मणोरहाइरित्तो परमाणुग्गहो एस अम्हाण, जेण
माणुसमेत्ताए वि वच्छाए पाविओ समत्थ-तेलेक-चूडामणी वरो ।'

“यच्चाशिषोऽप्यविषयस्थितमपथे यन्मनोरथस्यापि ।

तदनेकाश्चर्यनिघे(धि)र्विदधाति विघे(धि) सुखेनैव ॥”

कारावियं दोसु वि कुलेसु महावद्भावणयं । अन्न-दियहंमि णिरूवाविओ वारेज्जय-
महूसवो । ततो णेवत्तिएसु तयणुरुवेसु भक्ख-पेय-वत्थालंकाराइएसु कायवेसु, कमेण
मणोरहमओ विव, अमय-रस-णिम्मिओ विव, परमाणंद-कओ विव पत्तो वारेज्ज-वासरो ।
जहा-विहिणा य पमक्खिया रायमइ त्ति । अवि य -

दहि-अक्खग(य)-दुव्वंऊर-वावड-हत्थाहिं पइ-सणाहाहिं ।
विहिणा पमक्खिया सा रत्तंसुय-भूसण-धरीहिं ॥
पुप्फ-फलोदय-भरिएहिं णिय-थणेहिं व कणय-कलसेहिं ।
जुवईहिं ण्हाविया खलु पउमिणिया-पुन्न-पत्तेणं ॥
सवोसहि-पसरिय-सुरहि-गंध-बहुकसिण-चिहुर-सीसम्मि ।
बहुलुग्गय-पुलएहिं गुरुहिं से अक्खया देन्ना ॥
आयंवि-णक्खेसुं पडिओ दइउ व जावय-रसो से ।
होइ चिय संजोगो रत्ते रत्तस्स किं चोज्जं ? ॥
णिय-कंति-विब्भमेणं जंघाओ कयाओ घुसिण-रागेण^२ ।
चक्काय-सरेच्छाओ थणेसु तह पत्तलेहाओ ॥

णिय-जस-धवलणं चंदणेण वयणं पि सै कयं पवरं ।
 मयण-मणाहो अहरो कामे व कओऽणुरागेहो ॥
 णव-सरयागम-णेम्मल-विसडु-कंदोडु-दल-सुसोहिल्लं ।
 लोयण-जुयलं पि कयं कज्जल-रय-रंजियं तिस्से ॥
 महुमास-सिरी विव सै मुहम्मि तिलओ समोग्गओ सहइ । 5
 छजंति तीए अलया मुह-गंधावडिय-भसल व ॥
 मणहर-सदाणंदिय-समत्थ-जिय-लोय-लोयण-मुहाइं ।
 मणि-नेउराइं तिस्सा चलणेसु कयाइं हंसो व ॥
 पिय-पणईहिं पिव वेंटियाइ चलणंगुलीओ पडिवण्णा ।
 कामि-हियं व वडुं रसणा-दामं णियंवंमि ॥ 10
 कंठावसत्त-बहुगुण-पओहरुच्छंग-वड्डियाणंदो ।
 कामि व जणिय-सोक्खो मुत्ता-हारो वि से रइओ ॥
 पिय-वयणाइं पिव कुंडलाइं सवसो(मा) सुतीइ रेहंति ।
 सीसंमि सहइ चूडामणी वि आण व जय-गुरुणो ॥
 इय जाव पसाहिज्जइ रायमई णिउण-सहि-समूहेण । 15
 ताव कुमारो वि दढं पसाहिओ देव-रमणीहिं ॥

ततो समारुढो एरावण-संकासं मत्तवारणं, समागया दसारा सह बलएव-वासुदेवेहिं ।
 एत्थंतरम्मि समाहयाइं मंगल-तूराइं, उब्भियं सिया[य]वत्तं, आवूरिया जमल-संखा,
 पगाइयाइं मंगलाइं, जय-जयावियं तियस-मागहेहिं । चोइओ गर्य(इं)दो पयत्तो गंतुं ।
 समुच्छलिओ कलयलो । तओ थुवंतो अणलिय-गुण-संथवेणं, अहिलसिजंतो सुर-मणुय- 20
 सुंदरीहिं, पसंसिजमाणो तिहुयणेणं, धवलजंतो सुरसुंदरी-णयण-धवल-पहाहिं, महया
 विच्छड्डेणं संपत्तो विवाह-धवलहरासन्नं । तओ कलुणकंदं सोऊण जाणंतेणावि जिणेण
 पुच्छिओ सारही-‘भो ! काण पुण मरण-भीरुयाणमेस कलुण-सदो ? ।’ सारहिणा
 भणियं-‘देव ! एते हरिण-स्युराइणो तुज्झ वारेज्जय-परमाणंदे वावाइऊण आमिस-
 भोयणेण लोगा भुंजाविस्संति ।’ तओ पणामिऊण से आभरणाणि, भणिदा लोगा 25
 जिणेण-‘भो भो ! केरिसो परमाणंदो ! जम्मि एयाण णिरावराहाण दीण-वयणाण
 असरणाण खुहा-पिवासा-वाहि-वेयणा-पीडियाण कलुण-सराण वहो कीरइ ! ता किमणेण
 इह परलोणे य सारीर-माणस-दोक्ख-हेउणा स-परोभय-जणिय-संतावेण वारेज्जएण ?’
 भणंतेण चोआविओ हत्थी उज्जिताभिमुहं । अवसरु त्ति काऊण संपत्ता सारस्सा(स्स)-
 याइणो लोगंतिया अमरा । एवं भणियं च णेहिं-‘भयवं ! तेत्थं पवत्तेहि ।’ 30
 अवि य -

“सारस्सयमाइच्चा वण्ही वरुणा य गहतोया य ।
 तुसिया अवावाहा अग्गिच्चा चेव रिट्ठा य ॥
 एते देव-णिकाया भयव बोहिंति जिणवरिदे(द) तु ।
 सव्व-जगज्जीव-हिय भयवं ! तेत्थं पवत्तेहि ॥”

तओ दवाविंतो आघोसणा-पुव्वयं महादाणं, अणेग-देव-दाणव-सिद्ध-गंधव-वेजाहराइ-
 परिवुडो सविसाय-जायव-पुरलोगेहि य अणुगम्ममाणो संपत्तो सुहडं पिव वणराइ-
 मणहरं त्रिसाल-वच्छं च, तियसणाहं पिव सगयं जय-पायडं च, महुमहं पिव तमाल-दल-
 -सामलं सिरि-समद्वासियं च, जलहिं पिव रयण-सारं विबुह-सेवियं च, जिणिंदागमं
 ५ पिव पय-गम-कलियं महाइसयं च उज्जेत-पव्वयं । जो य, कत्थ य मत्त-मायंग-कर-
 णियर-भजंत-सरस-चंदणवणाणम्महंत-सुरहि-परिमलामोय-वासिय-दिसा-मंडलो, कत्थ य
 भासुर-मुह-विवर-पयडिय-दाढा-कराल-केसरि-खर-णहर-कोडि-निहलिजंत-मत्त-मायंग-
 कुंभंत्थलाणित-मुत्ताहल-णियर-धवलिय-महियलो, कत्थ य प(थ)क-महावराह-दाढा-
 कोडि-नियरुम्मूलेजमाण-महिवेडुच्छलिय-भदमुत्था-महापम्भारालंकिओ, कहिं पि मत्त-
 १० करिणाह-गंडयलासत्त-कन्न-चवेडुडुविय-भमिर-भमर-झंकार-हलबोलिजंत-दियंतरो, कहिं
 पि किलिकेलेंत-जूहाहिवाहिडिय-वाणर-णियर-विलुप्पंत-सिरिफलोवरेहिरो, कत्थ
 य जहिच्छ-पसरंत-वणचरेहिं बहल-केकारवावूरेजमाण-गुहा-विवरंतरो, कत्थ य रहसो-
 वयंत-तियस-कामिणि-धम्मेल्लुवेह-णिवडंत-मंदार-कुसुम-नियर-भूसिजमाण-णियंव-त्थलो,
 कत्थइ किन्नर-मिहुणय-समारद्ध-गेय-सहायणण-णेच्चल-डिय-हरिण-उलो, कत्थ य
 १५ कमल-कुवलय-णीलुप्पल-सयवत्त-सहस्सपत्तोवसोहिय-महासरवर-मंडिओ । जो य,
 माणदंडो विव गयणंगणस्स, चूडामणी विव महि-सीमंतिणीए, कन्नावयंसो विव
 दाहिण-दिसावहूयाए, केस-कलाओ विव जयलच्छीए, रयण-रसणा-वंधो विव रईए,
 रमणुज्जाणं पिव उउ-सिरीए त्ति । अवि य—

पुण्णाग-णाग-चंपय-हिंताल-तमाल-ताल-सोहिल्लो ।

२० पंदणवण-संकासो उज्जेतो सहइ मेरु व ॥

तत्थ य समारूढो चउव्विह-देव-णिकाय-परिवुड-वत्तीससुराहिव-परिवारो जिणो ।
 तओ समाहयाइं आभिओणिएहिं देवतूराहिं(इं), आवूरिया असंख-संखा, समाहयाओ
 देवदुंदुहीओ । पणच्चियाओ देवसुंदरीओ । जय-जयावियं तियसेहिं ति । अवि य—

अवणद्ध-सुसिर-घण-तय-चउव्विहाउज्ज-वज्ज-सदेहिं ।

२५ कण्ण-पडियं ण सुव्वइ वयणं रोरस्स व पव्वहिं ॥

तओ विमुक्काणि तित्थयरेणाहरण-वत्थाईणि, पडिच्छियाणि हरिणा । समुवणीयं
 तित्थयर-लिंगं देवदुगुल्लं उत्तरासंगीकयं जिणेणं ति ।

“सव्वे वि एगदूसेण णेगया जिणवरा चउव्वीसं ।

ण य णाम अन्न-लिगे नो गिहिल्लिगे कुलिगे अ ॥”

३० कओ सयमेव पंच-मुट्ठिओ लोओ । एत्थंतरम्मि सक-वयणाओ समुवसंतो कलयलो ।
 कयं सामाइयं ति । अवि य—

काऊण नमोकारं सिद्धाण अभिग्गहं तु सो लेइ ।

सवं मि अकरि(र)णेजं पावं ति चरित्तमारूढो ॥

पवइओ नरेंद-सहस्स-परिवारो अणंतं च जायं मणोणाणं^१ ति । अवि य -

“तिहि णाणेहि समग्गा तित्थयरा जाव होति गिह-वासे ।

पडिवन्नामि चरित्ते चउनाणी जाव छउमत्था ॥”

ततो काऊण निक्खमण-महिमं गया तियस-नरेंदाइणो णियय-ट्ठाणेसु ति ।

काऊण य से महिमं पत्ता देवा नरा य सट्ठाणे ।

एण्ह जं राइमई कुणइ तयं भो ! णिसामेह ॥

ततो पडिणियत्त ति जिणेंद-मुणिय-चोत्तंता भणिया सा सहियणेणं ति । अवि य -

सुर-मणुय-सुंदरी-सुह-विरत्त-चेत्तो महामुणी एसो ।

सिद्धि-वहु राग-रत्तो णेच्छइ वीणाहिउं महिलं ॥

वज्ज-वडणाइरित्तं वयणं सोऊण सहि-यणाहिंतो ।

मुच्छा-णिमीलियच्छी पडिया धरणीए सा कण्णा ॥

ततो कह कह वि लद्ध-चेयणा भणिउमाटत्ता-“अवो ! लहुओ वि लहुईओ मए अप्पा, तिहुयणस्स वि अचंत-दोछहे^२ महाणुभावे जणे अणुरागं करितीए । जेण कत्थ विणिजियासेस-नरामर-विजाहर-कुल-रुव-जोवण-कला-कलावाइसओ समत्थ-तिहुअण-पणय-पाय-पंकओ जह-चितिय-संपजंतासेस-महाफलो णेमी !, कत्थ वा अम्हारिसीओ^३ अमुणिय-परमत्थाओ पायय-रमणीओ ! ति । सब्बा अचंत-तण्हाणुगओ वि ण रमए एरावणो अचंत-सुंदरे वि गाम-तलायम्मि । अवि य -

“जो अप्पणो परस्स य गुण-दोसे सव्वहा ण जाणेइ ।

सो अप्पाणं विडंबइ अहं व णेमिमि उण रत्ता ॥”

ततो इमं पि भावंती असाहारण-दोक्ख-सल्लियंगी आलिहिया विव, उक्किणा विव,^४ थंभिया विव, णिच्चला विव, उय(व)रया विव, बहिरिया विव, मूढ-मणसा विव, जरिया विव, धरिया विव, महावाहि-वियणाउरा विव राइमई जाइ ति । अवि य -

किं सोगेणं पडिया किं वा रूवेण णेमिनाहस्स ? ।

अहवा वि जोव्वणेणं रोगेण व किं व होजाहि ? ॥

मग्गं पिव दायंता पुरओ से णंति दीह-मुंह-पवणा ।

दोक्खानल-भीओ विव पयंपिओ तीए कंपो वि ॥

ततो कमलिणी विव दिणयरं, जलहि-वेला विव पुण्ण-मयलंछणं, कणेरू विव मत्तमहागयं, बरहिणी विव जलहरं, कलहंसिया विव रायहंसं, महुयराली विव पंकयं, सई विव पुरंदरं, लच्छी विव महुमहं, सरस्सई विव सुरगुरुं, दया विव महामुणिं, तं चेव हियय-सल्लभूयं ज्ञायंती विलविउमाटत्ता -

“काउं दइय-पसंगं पुणा वि रे देव ! अवहिओ कीस ? ।

दाऊण णिहिं उप्पाडियाणि अहवा वि^५ (किं) अच्छीणि ? ॥

१ ज जायमणोणति । २ ह. °हो । ३ प. °हि° । ४ क. प. केण । ५ ज रोगेण । ६ प. वदाय, ज, °या । ७ ज. °बुहपव° । ८ ज जुल° । ९ ज हस । १० ज. °णिहदावि° ।

ताओ जयम्मि वच्चा ताओ जीयंति जीय-लोगम्मि ।
 जाहिं पिय-संपओगो मणसा वि ण ज्ञाओ कट्ठ वि ॥
 णरयाणल-संकासं दुक्खं गिण्हंति वल्लहं काउं ।
 पावंति णिरुवम-सुहं विणियत्ता वल्लहाहिंतो ॥”

5 ततो ण सहइ मयलंछणं मलउब्भवं च, ण गणेइ सहिया-य(व)यणं हिओवएसं
 च, णिदए वम्महं णियय-कम्मं च । ततो वित्थरइ से वम्महो संतावो, वड्डइ मुह-मारुओ
 रणरणओ य, निवडइ अंसु-पवाहो गुरुवएसो वा, णासइ लज्जा वेयणा य, अणुगच्छइ
 पुलओ परियणो त्ति । अवि य-

णीससइ तीए मुह-मारुओ वि, दोक्खं पि दुक्खियं होइ ।
 10 रोवइ वाह-जलं पि य पुलइज्जइ तीइ पुलओ वि ॥

तओ भणिया सहिया-यणेण-“पियसहि ! जम्मंतरारोवियरस पाव-महातरुणो
 फलमिणमो, ता धीरत्तणमवलंबेसु, अलं विसाएण, धीर-धणाओ चेव राय-धूयाओ
 होंति । भणियं च-

“वसणंमि न उव्विग्गा विहवम्मि अगव्विया भए धीरा ।
 15 होति अमेन्न-सहावा समम्मि विसममि य समत्था ॥”

एयं च परिणाम-सुंदरेहिं कह कह वि सहिया-यण-वयणेहिं समासासिया भणिउं
 पवत्ता रायमई-“जाणामि अज्जं चिय पच्चूस-ममए सुमिणयम्मि संपत्तो दुवार-देसे
 परितुलिय-तिभुयण-रूवाइ-गुण-समुदओ अच्चंत-विलक्खणो अणेग-देव-दाणव-विज्जाह-
 राणुगम्ममाणो एरावयारूढो कोइ देवपुरिसो । सो तक्खणं चिय तत्तो णियत्तीऊण
 20 समारूढो सुरसेलं, निसन्नो सीहासणे । समासन्नीहूया अणेगे जंतुणो । सहिया-यण-वयण-
 चोइया पत्ता अहं पि तत्थेव । ततो दाउमाढत्तो ना(ता)ण चउरो चउरो कप्पपायव-
 फलाणि । मए वि भणियं-“भयवं ! ममावि तारिसाणि फलाणि देसु, जेण ण सारीर-
 माणस-दोक्खं लहामि ।” “एतेहिं किंचि मुह-कडुएहि परिणाम-सुंदरेहिं संममुवभुत्तेहिं ण
 कयाइ दोक्खं पाविहिसि, णिरुवम-सुह-भागिणी य परत्ते होहिसि ।” भणंतेण देव्वाणि
 25 मज्झ वि फलाणि । तक्खणं च मंगल-तूर-रवेण विबोहिय म्हि ।” सहीहिं भणियं-
 पियसहि ! मुह-कडुओ वि एस सुम(मि)णओ ज्ञत्ति परिणाम-सुंदरो हविस्सइ । तओ
 भगवओ भाया रहणेमी रायमई(इं) उवयरिउमाढत्तो । भणियं च णेण-

“वय-तव-संजम-जोगे करिंति दोहयि(ग्गि)णी महिलाओ ।
 तं पुण सोहग्ग-निही जम्हा तियसा वि पत्थित्ति ॥
 20 ता उज्झिऊण एते भजसु ममं पच्छिमंमि य वयंमि ।
 संपत्त-विग(स)य-सोक्खा जिणेंद-मग्गं गमिस्सामा ॥”
 “णाहं सोहग्ग-कए करेमि धम्मं पुणो वि पच्छा वि ।
 जइ सो चिय कायवो ता किं पुवं पि विसएहिं ? ॥”

केणइ कालेण पुणो वि भणिया सा तेण विसय-कएणं । ततो से पच्चक्खं पाऊण दुद्ध-पेयं^१ मयणफल-भक्खणेण वमिऊण सोवन्निय-कच्चोले समुवणिया(य) रहणेमिणो - 'पियसु' । तेण भणियं - 'कहं वंतं पिबामि ?' । तीए भणियं - 'एयं पि जाणस्सि ?' तेण भणियं - 'बालो वि एवं वियाणइ' । तीए भणियं - 'जइ एवं, ता कीस अहं तित्थयरेण-वमिया तुमं पाउमिच्छसि ? । अवि य -

“पक्खदे जलियं जोय(इ) धूमकेउ दुरासय ।

णेच्छति वतयं भोत्तु कुले जाया अगघणे ॥”

एवं विचित्त[त]वोविहाणेहिं अप्पाणं सोसंतीए केणइ कालेण भगवओ वि तिब-तवा-णले णेइद(डु)-कम्म-महाकाणणस्स विसुज्झमाण-चरितस्स अच्चंत-विसुद्धलेसा-परिणामस्स समारोविय-खवग-सेटीणो आइल्ले दोन्नि सुकज्झाण-भेए पहु(पुह)त्तवियकं सवियारं^{१०} एगंतवियकं च अवियारं वोलीणे तस्स तइयं सुहुमकिरियमप्पडिवाइं अप्पत्तस्स समुप्पन्नं केवलं ति । अवि य -

वोलीणाणागय-वड्डमाण-णीसेस-भाव-प(घ)डिएणं ।

तं णत्थि जं ण पेच्छइ केवलणाणेण जिण-इंदो ॥

चलियासणा य समागया सपरियणा बत्तीसं पि सुरासुरवइणो । ततो आभिओगिय-^{१५} सुरेहिं समंता समं कयं णिणुण्णयं रयण-चेत्तं महीयलं, अवहरिउं रय-रेणु-तणाइयं, गज्जियं वसुमतीए, नेम्मलीहूयाओ दिसाओ,^१ पणट्ठा वेराणुबंधा सह सबोवद्वेहिं । णिवडियं गंधोदयं, वरिसियं दसद्ध-वन्नं कुसुम-वरिसं । हरिसिया सबे पाणिणो । णेम्मवियं साल-तियं, विउरुवियाणि चत्तारि महादाराणि, णिहिया सरस-तामरस-पिहाणा खीरोच्चज-लावुन्ना मणिमय-कलसा, णेव्वत्तियं स-पायपीढं सिंहासणं, कओ तेलोक्क-गुरुणो बारस-^{२०} गुणो द(दि)वो कंकेल्लि-पायवो । णिरुद्धंवरयलं विमाण-मालाहिं, उब्भिया सीह-व(च)-कज्झया, णिवड्डं धम्मचक्रं, पवजिया तियस-दुंदुहीओ, समुच्छलिओ देवघोसो, अवय-रिया तियसाइणो सब्बाहा । किं बहुणा ? णिवत्तियं सबं पि णित्तामरेहिं । तओ धरिय-धवलायवत्तो तियस-विणिमाविय-दिवपंकय-णिहत्त-चलण-जुयलो पासडिय-सक्कीसाण-धुवमाण-सिय-चामरावयवो भामंडल-किरण-समुज्जोइय-गयणंगणो अणेग-गरामरं-कोडि-^{२५} परिवुडो देवतूर-रवापूरेज्जमाण-दिसा-मंडलो पयाहिणीकाऊण सीहासणं णिसन्नो तत्थ जिणो । अवि य -

धरिय-धवलायवत्तो पुव्व-दुवारेण पविसिउं णेमी ।

सीहासणे णिसन्नो णय-तित्थो होइ चउवयणो ॥

समारद्धा य जोयण-णिहारणीए तिरिय-गरामर-णिय-णिय-भासा-परिणाम-परिणामि-^{३०} णीए अच्चंत-मणोहराए देव्वाए भासाए धम्मकह त्ति । अवि य -

धम्मो अत्थो कामो मोक्खो चत्तारि होंति पुरिसत्था ।

तत्थ वि धम्माउ चिय सेसा जह इति तह भणिमो ॥

- पुढवीए विणा कुंभो तंतु-विहीणो य जह पडो णत्थि ।
 दुद्धेण विणा दहियं दहि-रहियं जह य णवणीयं ॥
 दद्व-विहीणा य गुणा सुह-दोक्खं जह य जंतुणा रहियं ।
 तह धम्मेण विरहिया तिन्नि वि अत्थाइणो कत्तो ? ॥
 ५ तम्हा सयल-सुहाणं अत्थाइणं च कारणं धम्मो ।
 सो दु-वियप्पो भणिओ मुणि-सावय-धम्म-भेयाओ ॥
 संकाइ-मल-विमुक्कं संमत्तं ताण मूलव(च)क्कं ति ।
 अहिगम-णिसग्गभेउं^१ पसमाइ-गुणेहिं चिंचइयं ॥
 हिंसा-ऽलिय-चोरत्तण-मेहुण-परिग्गहाओ खलु विरई ।
 १० उत्तरगुण-चिंचइओ मुणि-धम्मो मोक्ख-सुह-हेऊ ॥
 पंच य अणुवयाइं गुणवयाइं च होंति तिन्नेव ।
 सिक्खावयाइं चउरो सावय-धम्मो वि सुह-हेऊ ॥
 इय एवमाइ-बहुविह-गुण-सय-कलियम्मि साहिए धम्मे ।
 चउरूव-समण-संघो जाओ पढमे समोसरणे ॥
- १५ इमिणा य पढम-समवसरण-कमेण विहरंतोऽणोग-समण-गण-परिगओ णासंतो मेच्छ-
 तंधयारं समोसरिओ पुणो वि बारवईए बाहिरुज्जाणे रेवयाभिहाणे जिणो । पुद्व-
 भणियाणुसारेण कयं तियसेहिं समवसरणं । णिउत्त-पुरिसेहि य वद्धाविओ वासु-
 देवो सह जायव-चक्केणं । तित्थयरागमणेण^२ अणावेक्खणीयमाणंद-सुहमणुहवंतेण य
 देवसे पारिओसियं दाणं ति । अवि य—
- २० वित्तीओ^३ सुवन्नस्स बारस अद्धं च सयसहस्साइं ।
 तावइयं चिय कोडी पीती-दाणं तु चक्किस्स ॥
 एवं चेव पमाणं णवरं रययं तु केसवा दिति ।
 मंडलियाण सहस्सा पीती-दाणं सय-सहस्सा ॥
 भत्ति-विभवानु(णु)रूवं अन्ने वि य देंति इब्भमाईया ।
 २५ सोऊण जिणागमणं णिउत्त-पुरिसेयरेसुं वा ॥
- तओ महाविभूईए दिव्व-संदणारूढा णिग्गया बलदेव-केसवा समुहविजयाइणो य
 सह सिवादेवी-देवई-रोहिणीहिं पुरलोगो य । अणाविक्खिणि(क्खणी)यमाणंद-सुहमणु-
 भवंतेहिं पणमिओ तित्थयरो सह गणहराईहिं । णिसन्ना जहारिहं । मुणिय-जिणागमणा
 य पत्ता राइमई वि, पणमिओ तित्थयरो, निसन्ना जहारिहं । भगवया वि णेंदिओ जाइ-
 २० जरा-मरण-पिय-विप्पओग-सोगाइ-णाणाविह-दुक्खाणुगओ नारय-तिरिय-नरामराणुभूइ-
 लक्खण्णे संसारो, तन्निमित्ताणि य मिच्छत्ताविरइ-पमाय-कसाय-जोगाईणि । तहा परू-
 विओ अयलाणंत-णिरुवम-णिरावाह-सासय-सोक्खाणुगओ मोक्खो, तक्कारणाणि याणेग-
 वियप्पाणि संमइंसण-णाण-चरणाणि । तत्तो इमं संसारासारत्तणं सोऊण णेक्खंता
 अणेगे जायव-कुमारा रहणेमी णागरया । रायमई वि^४ हियय-णिहिय-चारित्त-परिणामा

पणमिऊणं तित्थंकरं पविट्ठा णगरं । ततो पुच्छिऊण जणणि-जणयाइणो, दाऊण
महादाणं, काऊण सब-जिणाययणेसु अट्ठाहिया-महिमं, अणेग-नरेंद-सेणावइ-मंति-
सत्थाह-सेट्ठि-बालिया-सहिया महाविच्छेणं पव्वाविया राईमई तित्थयरेण । इत्थंतरम्मि
य सक्को संवेग-सारं थुणियं(उ) पयत्तो त्ति । अवि य —

जय सुरसेल-विभूसण !	जय जय इंदंक-वड्डियाणंद ! ।	5
जय णिवत्तिय मज्जण !	जय जय सुर-सुंदरी-पणय ! ॥	
जय हरिचंदण-चच्चिय !	जय जय मणि-मउड-भूसिय-सरीर ! ।	
जय सेयंवर-धारय !	जय जय सियकुसुम कय-सोह ! ॥	
जय इंदवल्लि-संधुय !	जय जय जणणीप(ए)वड्डियाणंद ! ।	
जय बाल ! अवाल-विसिट्ठ-चेट्ठ !	जय जोवणं पत्त ! ॥	10
जय रायलच्छि-भूसिय !	जयसि ^१ दसारोह-णहयल मियंक ! ।	
जय सिवदेवी णंदण !	जय दाविय-कण्ह-णिय-वीरिय ! ॥	
जय अकय-दार-संगह !	जय जय उज्जंत-गहिय-सामन्न ! ।	
जय देवदूस-धारय !	जय जय सुर-मणुय-णय-चलण ! ॥	
जय चउणाणि-मुणीसर !	जय जय उवसग्ग-दलण-मुणिचंद ! ।	15
जय केवललच्छी-वरिय-वरय !	जय देव-णय-चलण ! ॥	
जय दढ-पाव-णिस्सडण !	जय जय सुर-सिद्ध-पणय-कम-कमल ! ।	
जय गय-गमण ! सुरच्चिय !	जय लोह-समुद्-गय-पार ! ॥	
जय मयणानल-जलहर !	जय जय णेदलिय-गरुय दढ-माण ! ।	
जय सिद्ध ! सिद्ध-सासण !	जय जय भुवणम्मि सुपसिद्ध ! ॥	20
जय इंदीवर-विग्गम !	जय जय गुण-रयय-सागर ! मुणिंद ! ।	
जय पाउस-जलय-समाण-सह !	जय पउम-कय-चलण ! ॥	
जय गोविंद-णमंसिय !	जय जय नीसेस-बंधण-विमुक्क ! ।	
जय नाह ! णाण-सागर !	जय पणयासेस वर-फलय ! ॥	
जय तव-लच्छि-सुसंगय !	ईसाइ व राइलच्छि-परिमुक्क ! ।	25
जय सिद्धत्थ-नरामर !	जय जय कोवाहि-वर-मंत ! ॥	
जय सिद्ध ! बुद्ध ! गुण-णिहि !	पसत्थ-कल्लण-मंगलाययण ! ।	
जय सिंदयालु-महागुण !	पुरिसोत्तम-पुरिस-कय-पूय ! ॥	

एवं च सह अट्ठारसहि^१ समण-सहस्सेहिं भगवंतं अरेट्ठणेमिं थोऊण राइमई च
अणलिय-गुण-संथवेण पविट्ठा सह जायव-चक्क-पुर-लोएणं वारवई बलदेव-वासुदेवाइणो । "

राइमईए वि पवट्ठ(ड्ड)माण-संवेगाइसि(स)याए नाणाविह-तवो-विसेस-तणुइय-तणूए
वेरग्ग-मग्गावड्डियाए जहुत्त-संजमाणुट्ठाण-पराए कमेण य अहिजियाणि इक्कारस
अंगाणि । कालंतरेण य पुणरवि समोसरिओ भगवं वारवईए । समादत्ता धम्म-कहा ।
संबुद्धा पाणिणो । उट्ठिउ(ओ) तित्थ[य]रो णिव(स)न्नो देवच्छंदए । दुइय-पोरिसीए
समादत्ता धम्मकहा गणहरेणं ति ।

राओवणि(णी)य-सीहासणंमि विट्ठो वि पायपीढे वा ।
 जिट्ठो अण्णयरो वा गणहारि कहेइ बीयाए ॥
 संखाए उ भवे साहइ जं वा पुरोओ पुच्छेज्जा ।
 ण य णं अणाइसेसी वियाणई एस छउमत्थो ॥

५ पडिबुर्भ-दुइ-पोरिसीए वि उट्ठिओ गणहरो । देवाइणो वि गया सट्ठाणेसु, साहुणो वि पविट्ठा णयरीए भिक्खा-निमित्तं । रहणेमी वि कारणंतरेण एगागी वासाहिहओ णयरि-उज्जाणंतर-गिरि-गुहाए णिलुको, थेव-वेलाए वासाभिहया पविट्ठा तत्थेव राइमई वि । तेनाणि वत्थाइणि विसारंतीए दट्ठूण सरीर-सोहं संजाय-मयणेण अणविक्खिऊण इह-परलोग-भयं भणिया रहणेमिणा-‘भदे ! एहि, भुंजामो ताव भोगे, पुणो वि पच्छिम-वयंमि पव्वजं काहामो ।’ मुणिय-रहनेमि-सहाए ससज्झसाए ठवेऊण अप्पाणं भणियं राइमईए । अवि य-

“तुच्छ-रइ-सोक्ख-कजे मा भुंचसु मेरु-विब्भमं सीलं ।
 इह परलोए जम्हा दुहाइं पावंति हय-सीला ॥
 इह लोगम्मि अकित्ती कुल-मालिणं पयाव-परिहाणी ।
 १५ असरिस-जणं-हीलणया अपच्चओ^१ चित्त-संतावो^२ ॥
 नरवइणो गरुय-भयं जणणी-जणयाण होइ संतावो ।
 इय जायंते बहवो दोसा इह सील-रहियस्स ॥
 धम्माइसु सीमंताइएसु णरएसु तिक्ख-दुक्खाइं ।
 पावंति विगय-सीला तेत्तीसं सागरा जाव ॥
 २० गय-भावय-गोण-गंडय-वग्घ-तिरेच्छ-च्छभल्ल-तिरिएसु ।
 तण्हा-छुहाइ-दुक्खं लहंति णरओवमं चित्तं ॥
 तत्तो धम्माइ-विवज्जिएसु तिरिओवमेसु पुरिसेसु ।
 ढ(इ)यरेसु य कुपुरिस-विब्भमेसु दुक्खाइं चित्ताइं ॥
 इय णारय-तिरिय-णरामरेसु दुक्खाइं अन्न-जम्मम्मि ।
 २५ पार्विति णट्ठ-सीला णाणा-रूवाणि चित्ताणि ॥
 गह-भूय-रोग-तकर-कुसु(स)उण-दुस्सुमिण-णरवइ-भएहिं ।
 जलणाहि-सत्तु-करिवर-मइंद-णीराइ-जणिएहिं ॥
 सुमिणंमि वि ‘णोत्थप्पइ पसत्थ-सीलो किमेत्थ अच्छेरं ? ।
 ण कयाइ वि सुरसेलो चालिज्जइ पलय-पवणेहिं ॥
 ३० आमोसहि-विप्पोसहि-खेलोसहि-जल्ल-गयण-गमणाओ^४ ।
 जंघा-विज्जा-चारण-आसीविस-भिन्न-सोआई ॥
 अक्खीण-महाणसि-कोट्ट-बीय-वेउवि-पयणु-बुद्धीओ^५ ।
 खीरासव-महुआसव-लद्धीओ चित्त-रूवाओ ॥

जियसत्त राया । तत्थ य णिय-कम्माण उट्ठाण-परो पहाण-दियवरो । तस्स य समत्थ-
दोसेक्क-मंदिरं सुउ त्ति । अवि य -

तण्हाइएहि व दढं पडिवण्णो सो असेस-दोसेहिं ।

सुइ(मि)णंमि वि परिहरिओ गुग-लेसेणावि दूरयरं ॥

अणालिओ^१ अकुणंतो णीणिओ गुरूहि, भमंतो य जहेच्छं संपत्तो पल्लीए,
समल्लीणो पल्लीनाहस्स । तेण वि पडिवन्नो स-बहुमाणं पुत्तत्ताए त्ति । अवि य -

“मृगा मृगैः सङ्गमनुव्रजन्ति गावश्च गोभिस्तुरगैस्तुरङ्गा ।

मूर्खाश्च मूर्खैः सुधियः सुधीभिः समान-शील-व्यसनेषु सख्यम् ॥”

जओ दढं पहरइ त्ति पुव्वणाममवहत्थिऊण कयं से दढप्पहारि त्ति णामं । कालंतरेण
॥ य मओ पल्लीणाहो । णियय-सोंडीरयाए सो चिय पल्लीवई जाओ । उट्ठिया णिइस-परा
सव्वे वि पल्लीवासिणो । अपि च -

“नामिषेको न सस्कारः सिंहस्य क्रियते मृगैः । विक्रमार्जित-सत्त्वस्य स्वयमेव मृगेन्द्रता ॥”

तओ तत्थ पाणिणो घायंतस्स, अलियं भणंतस्स, पर-दव्वावहरणं करंतस्स,
परदाराणि सेवंतस्स, परिग्गहारंभेसु वट्ठमाणस्स, महु-मज्ज-कुणिमाहाराइ परिभुजंतस्स,
॥ गामागर-सत्थे घायंतस्स समय(इ)कंतो को वि कालो त्ति । अवि य -

“कुसलाणुबंधे कम्मोदएण धम्मत्थ-काम-सजोत्ता ।

वच्चंति वासरा सुपुरिसाण पावाण विवरीया ॥”

अन्नया सज्जिया धाडी णिवडिया गामे विलुपंती य परिवाडीए पत्ता रोर-बंभण गेहं ।
ण केंचि लद्धं, णवरं तक्खण-संसिद्ध-पायस-पडिपुन्न-थालिं गहेऊण गया भिल्ला गाम-
२० मज्जे । ततो पण्डासाणि छुहा-पेरद्धाणि रोवमाणानि णिग्गयाणि डिंभाणि पिउणो
सुमीवं । भणियं च णेहिं - ताय ! सो सव्वो पायसोंवाए पिक्खमाणीए गिण्हिऊण पहाविया
भिल्ला गाम-मज्जे । ततो रोस-वस-तंबिरच्छो गहिय-लउडोऽणुपयं गओ बंभणो । देट्ठा
भिल्ला, समाढत्तं भंडणं । अब्बो ! एस च(व)कयरो मम भेल्ले अभिभवइ त्ति मन्नमाणेण वा-
वाइओ दढप्पहारिणा । इमं च सोऊण गब्भ-भर-णीसहंगी आगया बंभणी । भणिओ णाए
२१ भिल्लाहिवो - “आ पाव ! णिरणुकंप ! सरणागय-घायग ! परदारासत्त ! अलिय-वयण !
चोर ! अणज्ज ! विलाय(लया)-गो-बंभण-मारग ! अचंताहम ! चंडाल ! निग्घिण !
कयग्घ ! खल ! पिसुण ! अदट्ठव ! णीलज्ज ! असंतुट्ठ ! महापाव ! किमेयं तए ववसियं ?”
पुणेरुत्तमुक्कोसंती समुप्पन्न-कोवेण वावाइया सा वि । तओ फुरफुरायमाणं गब्भं
णिएऊण संवेग-सारं चित्ति यमणेगं-धिरत्थु मम पावस्स, जस्सेरिसं चिट्ठियं । ता किं जलणं
२२ पविस्सामि ?, अणसणं करेमि ?, सत्थयारे पुच्छामि ?, भयरवाउ पडामि ?, महापहं
बच्चामि ?, तित्थेसु ण्हामि ?, मुणिणो सेवेमि ?, तिणयणमाराहेमि ?, भहियं
थुणामि ?, दिवसयरं ज्ञाएमि ? । अवि य -

इय एवंहिह-चित्तापरेण दिट्ठो महामुणी तेण ।

पाएसु णिवडिऊणं सिट्ठं णिय-चिट्ठियं सव्वं ॥

ततो से अणंतर-चित्तिं सोऊण भणियं मुणिणा-‘भइ ! ण एते पावमल-पक्खालण-निबंधणं जलणाइ-पवेसा अन्नाण-हिंसा-णुग्गय-तणुओ मोत्तूण सम्महंसण-णाण-चरणाणि, ता तेसु चेव आयरं कुणसु’ त्ति । अवि य-

अमयं पिव पडिवन्नो मुणि-धम्मो तेण साहु-मूलम्मि ।

परिगिण्हिऊण सिक्खं घोरागारं तवं कुणइ ॥

एवं च खुहा-पिवासाइ-बावीस-परीसहे सहंतस्स, दिव-माणुम-तेरिच्छा य संवेयणीय-पुटो-वेमायोवसग्गे अहियासितस्स, अणिच्चाइ-दुवालस-भावणाउ भावंतस्स, अट्ठविह-कम्म-विवागं णिरुवेतस्स, तिविह-सामायारिमब्भसंतस्स, दसविह-वेयावच्चं करंतस्स, छजीव-णिकाए रक्खंतस्स, पंच महावयाइं पालंतस्स, दुवालसविहं तवमायरंतस्स, आलोअणाइयमणेगविहं पायच्छित्तं चरंतस्स, संसारासारत्तणं चेतंतस्स, पुब्ब-णिव्वचित्तिं १० पावं तिविहं तिविहेण निंदंतस्स, पसत्थ-लेसासु वड्डमाणस्स, समुच्छलिय-जीव-वीरियस्स ‘समारोविय-खवगंस्सेट्ठिणो समुच्छलिय-सुकज्झाणानल-निदड्ड-घण-घाइकम्म-चउक्किध-णस्स समुप्पन्नं केवलं नाणं । कया देवेहिं केवलि-महिमा । ततो बोहिऊण भव-कमलायरे, परिपालिऊण केवलि-परियायं, खविऊण भवोग्गाहि-कंम-चउक्कयं संपत्तो नेव्वाणं ।

अतो भन्नइ-जहा दढप्पहारि-महरिसिणा तवोमइओ धम्मो कओ, तहा सेसेहिं पि कायवो; एस धम्मोवएसो । एवं सबक्खणेषु उवणओ कायवो । अओ परं वित्थर-भएण ण सबं भन्नइ ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण दढप्पहारिस्स ।

णिसुणंतो लहइ नरो विसिड्ड-चरियं सया सोक्खं ॥

॥ इति दढप्पहारि-कहाणयं समत्तं ॥

भावात्मकधर्ममधिकृत्याऽऽह-

भावमइएण पावइ केवलि(ल)नाणं इलाइ-तणउ व्व ।

भरहाहिवु व्व भरहो मरुदेवी-सामिणी अहवा ॥ ७

[भावात्मकेन प्राप्नोति केवलज्ञानं इलायास्तनय इव ।

भरताधिपवदथवा (भरतो) मरुदेविस्वामिनी यथा वा ॥ ७]

भावार्थः कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि -

— [४. भावे इलापुत्र-कथा] —

इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे विउस-जण-पसंसणेज्जं गुण-निहाणं इलावद्धणं नाम ११ नयरं । जं च, परिगयं पर-पुरिसालंघं गंभीराए कुलवहु-संकासाए परिहाए । ज्वकलियं तुहिणगिरि-संकासेणं लुहा-धवलेणं दूरुणय-पागारेणं । विभूसियं चुल्लहिमवंत-पडिमेहि सिरि-सणाहेहिं धवलहरेहिं । मंडियं सुरसेल-सरिसेहिं तियस-बिंबाणुगएहिं देउल-विहा-रेहिं, ति(टि)विडिक्कियं सुविभत्त-तिय-चउक्क-चचर-चउमुह-महापह-पहेहिं ति । अवि य-

दहुं पुरस्स सोहं तियसाण वि विम्हओ मणे जाओ ।
 किं तियस-पुरं इणमो विणिम्मियं विस्सकम्मेणं ? ॥
 तत्थत्थि इलादेवी तत्थ वसंतेण इब्भ-मिहुणेण ।
 पुत्तत्थं विन्नविद्या ओवाइय-संपयाएण ॥
 चइऊण देवलोगा देवो गब्भंमि तीए उववन्नो ।
 सीहं उच्छंग-गयं सुमिणे दडूण पडिबुद्धा ॥

महापुरिसाणुरूव-डोहलय-संपाडणेण य वड्ढिओ गब्भो । उचिय-समए य पसूया
 एसा देवकुमारोवमं दारयं । वद्धाविओ य इब्भो । कयं महावद्धावणयं । दिन्नं
 इलाए देवीए ओवाइयं । कयं दारयस्स णामं इलाय(इ)पुत्तो त्ति । कमेण य वड्ढिओ
 १० देहोवचएणं, कला-कलावेण य । संपत्तो सयल-जण-सलाहणिज्जं जोव्वणं ति । अवि य -

“जीए जहिं चिय पढमं कुमार-अंगंमि णिवडिया दिट्ठी ।
 तीए तहिं चेव ठिया संपुण्णो कीए वि ण दिट्ठो ॥”

एवं चा(च)बुह-जण-पसंसणेज्जं जीयलोयमणुहवेंतस्स संपत्तो सरयागमो । जत्थ य,
 सरयसिरि-समद्धासिया रेहइ महि-महिला । महि-महिला-रंजियाइं रेहंति काणणाइं ।
 १५ काणण-विहूसियाइं छज्जंति सरवराइं । सरवर-टिविडिक्कियाइं सहंति पंकयाइं । पंकय-
 विहूसियाइं सोहंति भमर-कुलाइं । भमर-उल-विभूसियाइं अग्घंति गय-उलाइं । गय-उल-
 पसाहियाइं रेहंति महानरेंद-धवलहरंगणाइं । अवि य -

नव-णीलुप्पल-देहो तारा-धयरट्ठि(ट्टु)-परिगओ सहइ ।
 अहिणव-ससि-कलहंसो वित्थय-णह-माणससरम्मि ॥
 २० इय जं जं चिय दीसइ सारय-लच्छीइ भूसियं भवणे ।
 आयन्न-कड्डिय-सरो तहिं तहिं पसरइ अणंगो ॥
 एयारिसंमि सरए इलाइ-पुत्तेण पुलइया चेडी ।
 उज्जाणमुवगएणं लंखय-मज्झंमि णचंती ॥

ततो तीए रूव-लावन्न-जोव्वण-सोहग्ग-कला-कलावावजिय-हिययस्स महावाही विव
 २५ जणिय-संतावो पयडीहूओ वम्महो । खलिओ गइ-पसरो, समुग्गओ रोमंचो, पणड्ढो
 कुलाहिमाणो, तच्चारीहूया लज्ज त्ति । अवि य -

भुमहा-धणु-पसरिय-दिट्ठि-बाण-णिवहेहि सल्लिओ^१ तीए ।
 लेप(प्प)मओ^२ विव जाओ^३ सत्थाह-सुओ सुधीरो वि ॥

तओ तं तहाविहं णियय(ए)ऊण भणियं पास-डिय-मेत्त-जणेण - ‘वयंस ! किमेयं
 ३५ सयल-जण-हसणेज्जं, खोइ-जणेहिं पि विवजियं, इह-पर-लोग-विरुद्धं तए समारद्धं ? अबो !
 वियाणिओहामएहिं’ । भावेंतेण भणियमणेण - ‘भो भो ! अहं पि जानामि जहा कुल-
 कलंकहूयमिणमो, ता किं करेमि ? अइदुद्धरा मे मयणावत्थ त्ति । अवि य -

पलयाणिल-खुद्धो जल-णिही वि कल्लोल-भिन्न-कुलसेलो ।
 तीरइ सारे धरिउं ण उण चिय चित्तमणुरत्तं ॥”

तेहिं भणियं — अलमित्थाण(णु)रागेण । न खलु अचंत-तण्हा-णुगओ वि सिसिरं पि मायं-
ग-जलं चोदसवेजाठाण-पारगो पहाण-वंभणो अहिलसइ । अण्णं च राया णाहीति, अवराहं
काही । बंधुणो जाणिस्संति, दूरेण परिहरिस्संति । अंवा जाणिस्सइ, अचंतदुक्खिया
हविस्सइ । ताओ मुणेहिंत्ति, दुस्सुउ त्ति संभावेस्सइ । नगर-सेट्ठिणो जाणिस्संति,
णयराओ बाहिं करिस्संति । गुरुणो वियाणिस्संति, लज्जिया हविस्संति । ता किमणेण 5
स-परोभय-संताव-हेउणा दोट्ट-ज्झवसाएण ? नियत्तसु एयाओ ठाणाउ त्ति । अपि च —

“काम ! जानामि ते मूल सकल्पात् किल जायसे ।

ततस्त न करिष्यामि ततो मे न भविष्यसि ॥”

इलाइपुत्तेण भणियं — ‘जं एयं संलत्तं, अहं पि जाणामि, किं खु मम जीयं एयाए
आयत्तं; अलाहि पुणरुत्त-भणिएहिं ।’ वियाणिओ एस वुत्तंतो जणयाइएहिं । भणिया 10
लंखिया इलासुएण — ‘सुवन्न-समं देहि मम दारियं ।’ तेहिं भणियं — ‘अक्खय-णिही एसा
अम्हाणं, णवरं जइ एयाए कज्जं, ता अम्हेहिं समं भमसु, सिप्पं च सिक्खसु ।’ ततो वारिजंतो
वि पुणरुत्तं गुरु-मित्ताइएहिं अगणिऊणोभयलोगाववायं पविट्ठो ताण मज्झम्मि ।
पडिनियत्ता विमण-दोम्मणा जणयाइणो । इमो वि तेहिं सह विहरमाणो सिप्पमब्भसंतो
पत्तो बिन्नायडं । वीवाह-दव्व-निमित्तं च उ(ओ)लग्गिओ राया, दिन्नो पेच्छा-वरो, समादत्तं 15
पेच्छणयं । निवेट्ठो राया सह महादेवीए । संपत्ता नागरया । नाणाविह-विन्नाणेहिं
आवज्जियाणि इलायपुत्तेण लोगाण चित्ताणि । नरेंदे य अदेत्ते न देइ लोगो । राया पुण
दारियाए निवद्ध-रागो तस्स वहणत्थं तं भणइ — ‘लंख! पडणं करेसु ।’ तं च वंस-सिहरे अडुं
कट्ठं कीरइ, तत्थ स्त्रीलिया कीलंति, सो य मूले वेद्धाउ पाऊयाउ परिहेइ; ततो अ-
सि-
खेडय-दी(ह)त्थ-गओ आगासे उप्पइऊण ततो स्त्रीलयाओ पाउया-णालियाहि पवेसेयव्वा, 20
सत्त अग्गिमाइद्धे सत्त पच्छिमाइद्धे काऊण । जइ कह वि चुकइ; धरणीए पडिओ
सयखंडी(डो) होइ । तं कयं । लोएण साहू(हु)कारो क(क)ओ । अदेत्ते नरें[दे] ण देइ
जणो । राइणा भणियं — ‘ण मए दिट्ठं, पुणो करेसु ।’ दुइय-वारं पि कयं, अइसएण तुट्ठो
लोगो । राइणा भणियं — ‘ण संमं दिट्ठं, तईयवारं पि करेसु ।’ तओ विरत्तो णरेंदाओ
लोगो । कयं तइय-वारं पि । मारणत्थं च से पुणो वि भणियमलजेण राइणा — ‘अव- 25
स्स(स्सं) चउत्थं वारं करेसु, जेण करेमि अदरिइं ।’ ततो विरत्त-चित्तो नियत्तो लोगो
पिच्छियव्वाओ । वंस-सिहर-ट्ठिओ इलाइपुत्तो चित्तेउं पयत्तो — धे(धि)रत्थु काम-भोगाणं ।
जेण एस राया एइए रंगोवजीवियाए निमित्तं च मम मरणमभिलसइ । कहं च एयाए
परितुट्ठी भविस्सइ ? जस्स महंतेणावि अंतेउरेण तिच्ची ण जाय त्ति । अवि य —

“सरियाहि व जलनिहिणो तण-कट्ठाईहिं जलिय-जलणस्स ।

णइ जाइ य संतोसो नरस्स नारी-सहस्सेहिं ।”

ता धिरत्थु मे जम्मस्स, जेण ण लज्जियं गुरुणो, ण चित्तियं लहुयत्तणं, न
णिरुवियं जणणि-जणय-दुक्खं, परिचत्ता बंधु-मेत्त-नागरया, णावलोइयं संसार-भयं,
सव्वहा णिरंकुस-गइंदेण व उम्मग्ग-गामिणा, वित्थरंत-विस-पायवेणेव संतावकारिणा,
परपुट्ठेणेव पर-वर-संचारिणा, णइ-पवाहेणेव णीयाणुवत्तिणा, जलणेणेवापरिहरिय-भक्खा-

भक्त्वेणं, पयंगेणेव रूवमित्त-विनडिणं । इमं सयल-जण-निंदणिजं लंखय-कुलमणुसरंतेण
मलिणीकओ कुंद-धवलो ताय-वंसो । ता संपयं कत्थ वच्चामि ?, किं करेमि ?, कस्स
कहेमि ?, कहं सुजिञ्जस्सामि ? त्ति । अवि य -

इय एवंविह-चिताउरेण दट्ठण ईसर-वरंमि ।

पूज्जंते मुणिणो वहुहिं रइ-सरिस-रूवाहिं ॥

ता धण्णा कय-पुण्णा एते कुल-गयण-पायड-मियंका ।

जे णिब्भत्थिय-मयणा जिणिद-मग्गं समल्लीणा ॥

एत्तिय-कालं णणु वंचिउ म्हि जं सेविओ ण मे धम्मो ।

इण्हं पि समण-धम्मं करेमि एताण आणाए ॥

- ॥ एवं च वेरग्ग-मग्गावडियस्स, समारोविय-पसत्थ-भावस्स, समुच्छलिय-जीव-वीरि-
यस्स, सुक्कज्झाणाण गयस्स, विसुज्झमार्ण-लेसस्स, समासाइअ-खवगसेट्ठिणो समुप्पन्नं
केवलं नाणं । संपत्ता देवया । भणियं च णाए - 'पडिवज्ज दव्वलिं, जेण वंदामो ।' पडिवंने
य दव्वलिंगे वंदिओ देवयाए । पत्ता तियसा, अवहरियं तणाइअं, बुद्धं गंधोदएणं च
सह कुसुमेहिं । निव्वत्तियं सीहासणं । निसन्नो तत्थ इलाइपुत्त-केवली पणमिओ भाव-सारं
॥ सुरासुर-णरेंदाईएहिं । परूविओ सम्मत्त-मूलो सवित्थरो दुविहो वि धम्मो । पुच्छिया
सव्वेहिं पि णिय-णिय-संसया, वागरिया केवलिणा । तओ विम्भिय-मणाए पुच्छियं
परिसाए - 'कहं पुण एताए उवरिं ते एरिसो रागो जाओ ?' ततो णियय-बुत्तंतं कहि-
उमाढत्तो - 'इओ य तइय-भवे चसंतपुरे नयरे अहं दियवर-सुओ अहेसि, एसा पुण
मे भारिया । निविन्न-काम-भोगाणि य तहारूवाणं थेराणं समीवे पव्वइयाणि । अवरुप्परं
॥ च मुणिय-भव-सहावाण वि णावगओ णेहो । ततो देवाणुप्पिया ! अहमुग्गं तवं
काऊण आलोइय-णिंदिय-पडिक्कंत-पावकम्मो नमोक्कार-परो मरिऊणोव[व]न्नो सुरालए ।
एसा पुण जाइ-मयावलित्ता एताउ ठाणाओ अणालोइय-पडिक्कंता मरिऊण गया देवलो-
गम्मि । अणुहूयं देव-सुहं । आउ-क्खए य चुओ समाणो उप्पन्नो हं इह इब्भ-कुले,
एसा पुण जाइ-मयदोसेण^१ अहम-कुले जाया । तओ पुव्व-भव-ब्भासेण जाओ मे एयाए
॥ उवरिं गरुअणुरागो ।' एवं णिसामिऊणं कहियं भावेंतीए जाईसरण-पुव्वयं समुप्पन्नं
तीए वि केवलं । एवं चिय राइणो, महादेवीए य । चत्तारि वि केवलिणो जाय त्ति ।
अवि य -

जम्मंतर-कय-पुन्ना णिमित्त-मित्तेण केइ बुज्झंति ।

जह एते चत्तारि वि संबुद्धा साहु-धम्मंमि ॥

- ॥ उवणओ कायव्वो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहिअं एयं ।

संपत्त-तिवग्ग-सुहो निसुणंतो केवली होइ ॥

॥ इलाइपुत्त-कहाणयं ॥

— [५. भावे भरतचक्रि-कथा] —

तेलोक-पायड-जसो बत्तीस-सुरासुरेहिं नय-चलणो ।

पंचसु कल्लाणेसुं उसभो भरहंमि तिथयरो ॥

तस्स य अवसप्पिणीए पढम-पत्थिवस्स भरहाहिहाणो चक्रवट्टी सुउ त्ति । अवि य —

छंक्खंड-भरह-णव-णिहि-बत्तीस-सहस्स-पुहइणाहाणं ।

तहुगुणाण य रइ-विब्भमाण रमणीण जो सामी^१ ॥

चोइस-रयणाहिवती नयणाणंदो ससि व सरयंमि ।

णामेण आसि भरहो सुर-णमिओ^२ तियस-णाहो व्व ॥

जो य, जलणिहि व गंभीरयाए, ण उण दुट्ठ-गाहयाए । मयलंछणो व कला-कलावेण,
न उण कलंकयाए । दिणयरो^३ व्व निट्ठविय-दोसयाए, ण उण कर-चंडयाए । महमहो^४
विवे सुद्ध-संमत्तयाए, ण उण कवडयाए त्ति । सुवन्नगिरी विव जच्च-सुवन्न-वन्नयाए, ण
उण अंयलयाए त्ति । अवि य —

सेवेंत-अंसेस-महानरेंद-मणि-मउड-गलिय-कुसुमेहिं ।

अच्चिज्जइ चलण-जुयं हरिणो^५ विव तियस-वंदेहिं ॥

चैउसट्ठि-सहस्सेहि य रमणीणं परिगओ^६ महाराया ।

रेहइ ताराणुगओ सरए संपुन्न-चंदो व्व ॥

तओ पुव्वभव-सुकय-समज्जियं तिवग्ग-सारं परत्थ-संपाडण-सणाहं वियट्ठजण-पसंस-
^७णोअं अभग्ग-माण-पसरं विसिट्ठं विसय-सुहमणुहवंतस्स समइकंता अणेगे पुंर्वसयसहस्सा ।

पुव्वस्स उ परिमाणं सयरें खलु होइ कोडि-लक्खाओ ।

छप्पन्नं च सहस्सा बोद्धवा वास-कोडीणं ॥

अन्नया आयंस-घरमुवगओ निसन्नो सिंहासणे सह इत्थी-रयणेण । संपत्ताओ^८ सत्ताओ^९
वि सत्ताभरणाओ^{१०} से तरुण-रमणीओ^{११} । ताणं^{१२} च काओ वि हसंति, काओ^{१३} वि जय-
जयारिंति, काओ^{१४} वि^{१५} वियंमंति,^{१६} अन्नाओ^{१७} रमंति । अवि य —

इत्थी-रयणेण समं रेहइ सिंहासणम्मि नरनाहो ।

उदयाचले व खूरो संझाए राग-रेंत्ताए ॥

गारयंति तार-महुरं ताणं काओ वि किंनरीउ व^{१८} ।

सुललिय-पय-संचारं णट्ठं कवं च दारयंति ॥

भमुहा-धणु-पसरिय-दिट्ठि-बाण-घाएहिं तत्थ काओ वि ।

धारयंति तहा अवरा सिहिणुप्पंके(कंपे)णं^{१९} णोछेंति ॥

पत्त-णियंवं-प्फंसं कयावराहं व^{२०} चिहुर-पब्भारं ।

मोत्तुं जमिति पुणरवि जम्हा नरनाह^{२१}-महिलाओ ॥

१ क. पढपं । २ ज व्व । ३ ज. ञ्मा । ४ ज णो । ५ ज. उ । ६ ज. णो कं । ७ ज
रो निं । ८ ज णं । ९ ज विप । १० क. अलं । ११ क. अविसें । १२ ज. ञ्णा । १३ ज.
वं । १४ ज. उ । १५ क. ज. ञ्णिज्ज । १६ क. पुव्व । १७ ज. उ । १८ ज. ञ्ण । १९ ज.
तहं । २० क. ञ्चिते । २१ ज. ञ्त्तां । २२ ज. व । २३ क. सलं । २४ क. ञ्णे । २५ ज.
कं । २६ ज. च । २७ ज. नहें ।

पट्टं धय-पण्होत्तर-^१विंदुमय-वंक-भणिय-कुलएहिं ।
 कण्णं पत्तेहिं मणं हरंति निय-लोयणेहिं^२ च(व) ॥
 आयंस-छत्त-चामर-भिगाराभरण-कुसुम-हत्थाओ ।
 वम्मह-परवसाओ पुरओ^३ चिट्ठंति सवाओ ॥
 वायण-छलेण वंसं काओ वि भु(थु)वंति णेग-छिट्ठं^४ पि ।
 मयण-परायत्ताणं केत्तिय-मित्तं तु जुवईणं ? ॥
 दावेंति चित्त-कम्म चित्तं निय-चित्त-विब्भमं अन्ना ।
 पयडंति हाव-भावे स-वम्महं तियस-राम व ॥
 अवणद्ध-सुसिर-घण-तय-चउव्विहाउज्ज-वज्ज-सदेहिं ।
 १० पहुणो हरंति^५ चित्तं वीणा-सदेण काओ वि ॥
 इय विविह-कला-कोउय-विण्णाण-विलास-हास-भावेहिं ।
 परिवारिओ विरायइ राया इंदो व रमणीहिं^६ ॥
 इत्थंतरम्मि गलियं मुद्दारयणं करंगुलीहिंतो ।
 तं विगयालंकारं ककुच्च-सरिसं णिएऊणं ॥
 १५ पच्छा कमेण मुंचइ^७ जह देहाउ सवमाभरणं ।
 तं तं तहा ण सोहइ उज्झिय-कमलं सरवरं व^८ ॥
 चेत्तेइ तओ राया वत्थालंकार-गंध-मल्लेहिं ।
 विट्ठा-कुंभ-सरिच्छो भूसिज्जइ एस खलु देहो ॥
 अधुवे चले दुरंते असासए वाहि-वेयणा-पउरे ।
 २० वस-रुहिर-मंस-मेय-ट्टि-मँज-सुक्काण कुल-भवणे ॥
 मुत्त-पुरीसानिलं-पेत्त-^९सिंभ-कलमल-णिहाण-भूयम्मि ।
 खण-^{१०}भंगुरम्मि देहे रज्जिज्जइ मोह-मलिणेहि ॥
 तारिसम्मि देहे^{११} विज्जुलया-चंचलेहिं वज्जेहि ।
 पिइ-माइ-कणय-रयणाएहिं किं सेस-जोगेहिं ? ॥
 २५ वंतासव-पेत्तासव-जाइ-जरा-मरण-असुइ-भूएसु ।
 करि-कन्न-चंचलेसुं य विसएसु वि केरिसी तँहा ? ॥
 ता ते अ सुद्ध-जम्मा ते चिय जीवंति माणुसे लोए ।
 ते चिय जयंमि सूरु ते चिय कुल-नहयल-मयंका ॥
 ते चिय तित्थे ण्हाया ते चिय सिय-जस-धवलिय-दियंता ।
 ३० ते चिय सुरगुरु-सरिसा ते चिय भुवणंमि विक्खाया ॥

१ क वम्मो । २ ज विहु । ३ क वाक, ज वक । ४ क णाहि, ज. ला । ५ ज. ०रे । ६ ज. वे । ७ ज चि । ८ ज विट्ठ । ९ ज. रित्त चीणी काउ । १० क. य । ११ क जरेदे । १२ ज उयिय । १३ क. च चि । १४ ज मज । १५ ज तिल । १६ क. सिंभ । १७ ज कणलमल । १८ ज. भूगु । १९ क. तास । २० क. विज्ज । २१ ज. सु य वि सु य वि । २२ क. तिण्हा ।

ते च्विय णयणाणंदा तेहि य दिण्णाणि सव्व-दाणाणि ।
 ते च्विय जयंमि सुइणो ते च्विय सुर-णाह-णय-चलणा ॥
 ते च्विय गुणिणो गुरुणो सुहिणो तेयस्सिणो य ते चैव ।
 जे विगय-विसय-तण्हा जिणिंद-मग्गं समल्लीणा ॥
 धन्ना यं भायरो मे समत्थ-सावज्ज-जोग-परिहारं ।
 काऊण विगय-संगा जाया समणा समिय-पावा ॥
 एत्तियमित्तं कालंमि(ले?) विसयासत्तेण जं कयं पावं ।
 तं तिविहं^१ तिविहेणं जावज्जीवाए उज्झामि ॥
 तो से विसुद्ध-दंसण-नाण-चरित्तेहिं वट्टमाणस्स ।
 सासयमउलमणंतं उप्पन्नं केवलं नाणं ॥
 बोलीणाणागय-वट्टमाण-णीसेस-भाव-पडिएणं ।
 तं णत्थि जं ण पासइ भरहमुणी दिव्व-नाणेण ॥
 पासम्मि इत्थि-रयणं करि-हरि-रह-जोह-संगयं रज्जं ।
 भोगा सुरेंद-सरिसा रमणीओ सुर-समो वेसो ॥
 सीहासणे णिसन्नो संपत्तो तह वि केवलं भरहो ।
 जम्हा ण वज्झ-वत्थुं विसुद्ध-भावस्स पडिवंधो ॥
 आसण-कंपाणंतर संपत्तो तं भणइ हरी इणमो ।
 गेण्हसु य दैवल्लिंगं भगवं ! वंदामि जं तं सि ॥
 रौय-सहस्स-समेओ लिंगं धित्तुं गिहाउ णीहरिओ ।
 आइच्चजसो पुत्तो हरिणा रज्जंमि संठविओ ॥
 संबोहिऊण भवे सेलेसिं पाविऊण खविऊण ।
 कम्म-चउकं सिद्धो भरहमुणी उसभणाहो व ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण भरहमुणि-चरियं ।
 सिट्ठं जो मुणइ नरो सो पावइ केवलं नाणं ॥
 ॥ भरह-क्ख्वाणयं समत्तं ॥

— [६. भावे मरुदेवी-कथा] —

मरुदेवी-कहाणयं भन्नइ — गहिय-पवज्जे उसमे तित्थयरे असाहारण-पुत्त-विओगा-
 णल-संतत्ता मरुदेवी भरह-ऋ(रि)द्धिं दट्ठूण भणिया इया (?) भरहं — ‘वच्छ ! तुह सरिसं
 ऋ(रि)द्धिं उज्झिऊण एण्हि तुज्झ जणओ खुहा-तण्हा-सीउसिणाइ-संतत्त-सरीरो वत्थाहरण-
 विलेवण-कुसुम-तंबोलाइ-रहिओ एगागी मसाणाइसु वि विहरइ ।’ भरहेण भणियं —
 ‘अम्मो ! मा एवं भणसु, कयत्थो ताओ, जो संसार-निबंधणं रज्जं मुणिऊण पवइओ ।
 अन्नं च जारिसी तायस्स रिद्धी, सा कत्तो कोडाकोडि-भागेण तियसैंदाणं पि ?, कत्तो पुण

१. १ क णयं° । २ क °यरो सेस° । ३ क ससणं सा° । ४ क. °हण । ५ क. उज्झामि । ६ क.
 दिव्व° । ७ क. रोय° । ८ ह. क. खा° स° ।

अम्हारिसाणं ? एवमनलिय-वयणं भणिया वि अपत्तियंती तहा रोवियं(उं) पयत्ता, जहा नीलीए अंतरियं नयण-जुयलं । उप्पन्ने य तित्थयरस्स केवले पयट्ठो भरहो मरुदेविं पुरओ हत्थि-खंधे काऊण महासमुदएणं भगवओ वंदणत्थं । भणिया य सा तेण — ‘अम्मो ! पेच्छसु तायस्स रिद्धिं ।’ तत्तो तित्थयर-सहायन्नण-संजाय-हरिसाए पणट्ठं तिमिरं । अदिट्ठ-पुवं दिट्ठं समोसरणं । एत्थंतरम्मि संजाय-सुह-परिणामाए समुच्छलिय-जीव-वीरियाए समासाइय-खवगसेटीए उप्पन्नं केवलं नाणं । अणंतरं च समासाइय-सेलेसीकरणाए णिट्ठविय-भैवोवगाहि-नाम-गोत्ताऊय-वेयणियाए एग-समएण समासाइयं परमपयं । ओसप्पिणीए पढमसिद्धो त्ति काऊण कया से देहस्स देवेहि महिमा । पच्छा पक्खित्तो देहो खीरोय-समुदंमि त्ति ।

अओ जहा मरुदेवीए भावमइओ धम्मो कओ, तहा कायवं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

मरुदेवि-सामिणीए निसुणंतो लहइ कल्लणं ॥

॥ मरुदेवि-कहाणयं समत्तं ॥

अयं चतुर्विधोऽपि धर्मो यथावस्थित-जिनवचन-प्ररूपकस्य सफलो भवतीत्याह —

मरणभयंमि वि मुणिणो जिण-वयणं णण्णहा परूवंति ।

दिअ-दैत्त-पुच्छिओ कालउ व्व जण्णाण फलमसुहं ॥ ८

[मरणभयेऽपि मुनयो जिनवचनमन्यथा न प्ररूपयन्ति ।

द्विजदत्तपृष्ठः कालकवत् यज्ञानां फलमशुभम् ॥ ८]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम् —

— [७. यथास्थित-प्ररूपणे कालक-कथा] —

अत्थि इहेव भरहद्ववासे सुरपुरि-सरिच्छा तुरुमिणी णयरी । रायलच्छि-संकेयट्ठाणं जियसत्तू राया । तस्स य त(न)द्वषिण(?) भइणीए सुओ दत्तो उ(ओ)लग्गओ । सो अ जूयपसंगी मज्ज-पसंगी जीव-घायण-रुई अलिय-वाई परदार-सेवी पर-दवावहारी मायावी पिसुणो चोरो साहसिओ णीसंसो सब्हा । किं बहुणा ? जोग्गो त्ति काऊण पडिवन्नो समत्थदोसेहिं । तेण य जियसत्तु-ओलग्गंतेणं वसीकया सबे वि सेवया, उवासिओ राया । समहिद्वियं अप्पणा रज्जं । रज्जाइ-निमित्तं च सँमाढत्ता नाणाविह-जोगा । अन्नया विहर-माणो दसविह-सामायारी-णिरओ अणेग-सीस-गणि(ण)-परिवारो समोसरिओ से मामगो कालियज्जाभिहाणो नाम महरिसी । समाढत्तं वक्खाणं । धम्म-सद्धा-कोहल्लाएहि य संपत्ता नागरया । लोग-परंपराए र्य भाउणो आगमणं सोऊण भणिओ दत्तो भदाए — ‘वच्छ ! तुह मामगो सयल-जण-सलाहणिज्जो पडिवन्न-साहुल्लिं गो विउसाण चूडामणी यत्तो । तद्वंदणत्थं च गया विउस-नागरया, तुमं पि गंतूण पणमसु’ त्ति । अवि य —

१ ह. क. °ए भ° । २ क. पणि° । ३ क. भावाव° । ४ ह. क. स° । ५ क. °वद° । ६ क. °दत्ता । ७ क. नाम° । ८ क. पय° ।

इकं सो तुह मामो वीयं विउसेहिं पूइओ पुन्नो ।
तइयं संगहिय-वओ ता पुत्तय ! णमसु तं साहुं ॥

जणणी-उवरोहेण य पयट्ठो दत्तो पत्तो तमुदेसं । पुच्छिओ कालियज्जो-^१ ‘जन्नाण फलं किं ?’ भगवया भणियं-‘पंचेदिय-वहेण णरगं वच्चंति ।’ पुणो वि जन्नाण फलं दुइय-वाराए पुच्छियं । भगवया वि साहिओ अहिंसा-लक्खणो धम्मो । तइय-वाराए पुट्ठेण साहियं पाव-कम्माण णरया फलं । चउत्थ-वारं रुट्ठेण भणियं दत्तेण-‘भो ! किमेवम-समंजसं पलवसि ? । जइ किंचि मुणि(ण)सि, ता जन्नाण फलं साहेसु ।’ भगवया भणियं-‘जइ एवं, ता नरय-फला जंना, जेण महारंभयाए महापरिग्गहयाए कुणिमा-हारेणं पंचेदिय-वहेणं जीवा नरयाउयं कंमं बंधंति । पयाणि य जन्न-करणे संति ति । उक्तं च-
॥

“षट् शतानि युज्यन्ते पशूनां मध्यमे हनिः^२ ।
अश्वमेधस्य वचनात् न्यूनानि पशुभिः त्रिभिः ॥”

संजाय-रोसेण भणियं दत्तेण-‘कहं वियाणेसि, जहा नरय-फला जन्ना ?’ । भगवया भणियं-‘णाणाइसयाओ’ । दत्तेण भणियं-‘को पच्चओ ? ।’ मुणिणा भणियं-‘सत्तम-दियहे कुंभी-पाणेण पच्चिहिसि ।’ तेण भणियं-‘इत्थ को पच्चओ ?’ साहुणा भणियं-‘तंमि चेव सत्तम-दिणे पढमं असुइणा विट्ठलिज्जिहिसि’ । समुप्पन्न-कोवानलेणं य पुणो वि भणियं दत्तेण-‘कत्तो तुह मच्चू ?’ मुणिणा भणियं-‘निरुवसग्गत्तणेणं पभूय-कालं काऊण पव्वजं पंचनमोकार-परो नियय-मच्चुणा मरिऊण देवलोगं गमिस्सामि ।’ तओ आणत्ता पुरिसा-‘एयं पव्वइयाहममसच्च-वयणं सुरक्खियं करेज्जह, जेण सत्तम-वासरे एयं चियं(य) कुंभीए पयामि’ णियमिऊण आरक्खिय-णरे पविट्ठो धवलहरं दत्तो ।^३ दवाविओ पडओ-‘ण सत्त वासराणि जाव णयरी[ए] पुरीसो उज्झियव्वो’ । सत्तम-दिणेण असहिण्हुणा मालायारेण राय-मग्गे उज्झिऊण पुरीसं ठइयं पुष्प(प्फ)-करंडएणं । बोलीणाणि सत्त वासराणि सम्ममयाणंतो सत्तमे चिय वासरे आसवड(र)यरेण पयट्ठो^४ साहु-वहाय, तुरियं तुरि(र)य-कैखुर-क्खएण य असुइणा विट्ठालिओ हसंतो पहे, ‘अहो ! साचइओ पाव-समणगस्स आएसो’ मन्नमाणो भय-भीओ पयट्ठो निय-गिहाभिमुहं ।^५ ‘तत्थ पविट्ठो दूसज्जो’ भविस्सइ’ ति मन्नमाणेहिं विरत्त-चित्तेहिं सेस-भडेहिं बंधेऊण पुट्ठाणीय-जियसत्तुणो समुवणीओ दत्तो । तेण वि य तेष्सापुन-मंडल-सणाहाए कवल्लीए छोटूण ए(प)को दोक्ख-मच्चुणा य मओ समाणो गओ ‘णरगमिति । कालगो’ वि बोहिऊण भव-कमलायरे विहरिऊण निरुवसग्गं^६ काऊणमकलंक-सामन्नं काल-मासे परिचत्त-सयलाहारो नमोकार-परो उज्झिऊण पूइ-कडेवरं गओ सुरलोगं ।
॥

अओ जहा कालगेण अवितहं भणियं, तहा भणियवं ।

१ क. मेइ° । २ ह. क. हनि । ३ क. तेण य । ४ क. °यडो । ५ क. खरे° । ६ क. °णे °ठालि° । ७ क. °ज्झ° । ८ क. मच्चु° । ९ क. णरग° । १० क. °गो बो° लद्धकच्चू° । ११ क. भय कारक° ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण कालय-कहाणं ।

कंहियं जो मुणइ नरो सो पावइ निरुवमं ठाणं ॥

॥ कालय-कहाणयं उमत्तं ॥

सम्यग्वादस्य हि विरागता फलम् । यत उक्तम् — “ज्ञानस्य फलं विरतिः” इति ।

⁵ तथा अन्यैरप्युक्तम् —

“तज्ज्ञानमेव न भवति यस्मिन्नुदिते विभाति राग-गणः ।

तमसः कुतोऽस्ति शक्तिर्दिनकर-किरणाग्रतः स्थातुम् १ ॥”

यस्तु रागवान् स कार्यमकार्यं वा न प्रेक्षत इत्याह —

रागानल-संततो कज्जमकज्जं ण पिच्छए पुरिसो ।

¹⁰ राय-महिलाय(इ) रत्तो महुराए वणिय-तणउ व्व ॥ ९

[रागानलसंततः कार्यमकार्यं वा न प्रेक्षते पुरुषः ।

राजमहिलायां रक्तो मथुरायां वणिक्-तनयवत् ॥ ९]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम् —

— [८. रागे वणिक्-तनय-कथा] —

¹⁵ इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे गयण-तलारूढ-पायार-मंडल-परिक्खिताए रवि-रह-
तुरंग-भग्ग-मग्ग-धवलहर-णिरंतराए सुविभत्ति(त्त)-तिय-चउक्क-चच्चर-चउम्मुह-विहार-
देउलारामाए सुरसेलाणुगारि-तिथयर-पडिमाऽलंकिय-दिब्ब-महाथूभ-विभूसियाए
जिण-गणहर-नराहि[व]-बलदेव-वासुदेव-महापुरिस-सेवियाए तियस-विणिम्मिय-णा-
णाविह-कोट्टाणुगयाए महुराए नयरीए जियसत्तू राया । सयलंतेउर-पहाणा धारिणी से
²⁰ देवी । तस्स तीए सह विसय-सुहमणुहवंतस्स अइकंतो कोइ कालो । अन्नया भंडीर-वण-
चेइय-महूसवे णिग्गओ राया सह धारिणीए, सेसलोगो य । पयट्टे य महूसवे जवणिया-
विवरेण सवालंकार-विभूसियं सालत्तयं चलणंगुट्टयं पिच्छिऊण चितियं इक्केण वणिय-
तणए[ण]-‘अवो ! जीसे एयारिसो अच्चंत-नयणाणंदयासी चलणंगुट्टओ, तीसे रूवाइ-
मुणेहिं सुर-सुंदरी-सरिसेहिं होयवं । का पुण एसा ? ।’ गवेसंतेण णायं ‘णरवइणो
²⁵ महादेवी’ । चितियं तेण — ‘किं च जीविणं ? , जइ एयाए सह विसय-सुहं ण सेवेअइ’ ।
मयण-सैर[स]ल्लियंगो य गओ णियय-गेहं । तीए सह संगमोवायं चितंतो झिज्झिमाउ-
ठत्तो । अन्न-दियहंमि राय-धवलहरासन्ने उग्घाडियं गंधियावणं, समाठत्तो बवहरिउं ।
दाणसंमाणार्हि य आवज्जियाउ राय-महिलाण चेडीओ, विसेसेण धारिणी-संतिया पियं-
करियाऽभिहाणा । तीए य धारिणी-पुरओ पसंसिओ वणिय-सुओ । अन्न-दियहंमि
³⁰ पुच्छिया चेडी वडि(णि)एणं — ‘को पढमं पुडउ च्छोडे ?’ । तीए भणियं-धारिणी ।

१ क क-भयं । २ क. सुणं । ३ ह क. सं । ४ क. थूलं । ५ क. व । ६ ज. सल्लिं ।
७ क. जज्जिं । ८ क. णणा । ९ क. व्वो ।

ततो गंध-मज्झ-द्विय-लेह-मणाहो समप्पिओ पुडओ । मणिया य चेडी - 'एस [स]हत्थेण धारिणीए अप्पेयवो' । तह चिय कए उच्छोडिओ महादेवीए पुडओ । देडो लेहो । किं तत्थ लिहियं ? ति । अपि च -

“काले प्रसुप्तस्य जनार्दनस्य, मेघान्धकारासुं च शर्वरीषु ।

मिथ्या न भाषामि विशालनेत्रे । ते प्रत्यया ये प्रथमाक्षरेषु ॥”

5

‘कामेभि ते’ एतानि पादप्रथमाक्षराणि । ततो मुणिय-लेहत्थाए चितियमणाए - धिरत्थु काम-भोगाणं; जाण कए पाणिणो कुणंति पाणाइवायं, जंपंति अलियं, हरंति पर-दवं, वचंति पर-कलत्तं, वचंति मित्त-बंधुणो, करंति महारंभ-परिग्गहं, तरंति सागरं, पविसंति महाडविं, करंति णीय-कम्माणि, पविसंति महासंगामे, न गणंति सुंकर-दुकरं, न निरुवंति कज्जाकज्जं, न पेच्छंति सुंदरासुंदरं, न मुणंति संसार-भयं, सबहा पयंगा 10 विव रुवालोयण-णडिया खयमुवगच्छंति - त्ति । अवि य -

राग-तिमिरंध-नयणो कज्जाकज्जं न पेच्छए पुरिसो ।

इह-परलोग-विरुद्धाई जेण सो कुणइ कज्जाई ॥

ते धन्ना ताण नमो ताण सुलद्धं च माणुसं जम्मं ।

जे परदार-नियत्ता णिय-मज्जायं ण लंघंति ॥

15

मा एसो वणिय-सुओ विसयासा-मोहिओ खयं जाउ ।

निय-लेहेण समेया चेडीए अप्पिया पुडिया ॥

तीए वि अप्पिया वणिय-सुयस्स । तेण वि सहरिसेण उच्छोडियं पुडियं वाइओ [लेहो] । किंचि लिहियं ? ति । अवि य -

“नेह लोके सुख किंचिच्छादितस्यांहसा भृशम् ।

20

मित्त [च] जीवित नृणा तेन धर्मे मति कुरु ॥”

पादप्रथमाक्षरप्रत्ययस्त्वयम् - ‘नेच्छामि ते’ । ततो भाविय-लेहत्थो विमण-दुम्मण-पण्डासो चित्तिउं पयत्तो - समारूढ-सइत्तणा^१ णेच्छइ सा पर-पुरिसे । ता ण^२ इत्थ तीए विरहे खणं पि चेडियं तरामि त्ति । अवि य -

“सग्न-सरिच्छा वि पुरी पिय-विरहे णरय-सरिसिया होइ ।

25

इद्ध-जण-संपओगे रत्तं पि सुरालयं जिणइ ॥

ता किमेत्थ द्विएण ? जाव सा ण पाविय त्ति भावेंतो पोत्ताणि फाडिऊण निग्गओ सो गेहाओ । कमेण पत्तो रत्थं(द्धं)तरं । ठिओ एगत्थ मढे । दिडो सिद्धपुत्तो णीति-सत्थं चट्ठाण वक्खाणंतो । भणियं च तेण -

“अत्थो कामो धम्मो सत्तु-विणासो अ तूरमाणस्स ।

30

जिणदत्त-सावगस्स व जहिच्छिओ होइ पुरिसस्स ॥”

चट्ठेहिं भणियं - ‘को सो जिणदत्तो ? ’ सिद्धपुत्तेण^३ भणियं निसामेह - अत्थि

१ ह क ज वरासु स० । २ ह क ज धेर० । ३ ह क. सुकर- । ४ ह. क. वण० । ५ क ०पा० । ६ ह ०डिय । ७ क ह ०शा । ८/ह. ज मित जी० । ९ ज. ०त्तेण । १० क. ह. इत्थी ती० । ११ क. मग्ग० । १२ क. ०त्ते भ० ।

इहेव भरहवासे 'अपरिमिय-गुण-णिहाणं वसंतउरं णयरं । तत्थ य णिय-विहव-रूव-
णिजिय-वेसमण-मयणो जिणदत्तो णाम इवम-सुओ अहिगय-जीवाजीवो' समुवलद्ध-
पुन्न-पाओ(वो)^१ संवर-बंध-णिज्जरा-कुसलो । सो अन्नया वाणेज्ज-वडियाए गओ चपाए ।
तीए य परम-भाहेसरो धणो नाम सत्थवाहो । तस्स य दोन्नि अच्छेरय-विब्भमाणि
५ चउसमुद्द-सारा मुत्तावली, ओहामी(मि)य-सुरसुंदरी-गुणा य हारप्पहाभिहाणा धूया ।
धणेण य सह जाओ संववहारो जिणदत्तस्स । गेहमुवगएण य दिट्ठा उवरिम-तलारूढा
हारप्पहा । चित्तिं च णेण-अहो ! से रूवं, अहो ! से सोमया, अहो ! से लायन्नं,
अहो ! से जोव्वणं, अहो ! से कला-कोसल्लं, अहो ! से नीसेस-गुणाहारय त्ति । अवि य-

“जं जीए सुंदरं” विहिणा तं णिण्हऊण निम्मविया ।

१० सुरसुंदरीण ऐसा वियप्पियं तस्स चित्तेण ॥”

कहं एसा पावियव्वं त्ति चित्तिंतेण मग्गाविओ धणो बहुप्पयारं । ण देन्ना, गओ
णियय-त्थामं । तीए कएण कय-छन्न-वेसो पत्तो पुणो वि चंपाए । भणिओ उवज्झाओ-
'मम वक्खाणं कुणसु ।' तेण भणियं- 'भोयण-रहियं देमि ते व(वि)ज्जं । भोयणं धणं मग्गसु,
जेण तग्गेहं दियहं दियहं पंच भोयण-सयाणि पुं(हुं)जंति ।' गओ एसो भोयण-निमित्तं,
१५ मग्गिओ धणो । तेण वि भणिया हारप्पहा- 'वच्छे ! इमंस्स जं वा तं वा देज्जसु' ।
तेण चित्तिं- सुंदरं जायं । जं विरालो वल्लूरेण दामिओ, जं च णिप्पन्नाहाराए रसवईए
छुहाल्लू छुटो, जं च वान(ण)रो पुप्फ-फल-समिद्धे काणणे छुटो, सए घयं पयड्डं,^२ जं च
पंसुलि-सत्थे संपत्तो वियड्ड-जुवाणओ । सो अ तुरंतो पुप्फ-फलाईहिं तं उवयरिउमाढत्तो ।
सा य णेच्छइ । ततो य से छंदमणुयत्तंतेण, इंगियं संपाडंतेण, विणयं करंतेण,
२० अवसरे जंपंतेण, नियय-कोसल्लं दावेंतेण, थक्के सुहासियं पढंतेण, वियड्ड-गुट्ठि वित्थारं-
तेण, परियण-चेत्तमारहिंतेण, महत्थत्तणं पयासैंतेण, देस-कालावसरे दाणं देंतेण,
वम्मह-कहं कहंतेण, सब्बहा किं बहुणा ? समासन्न-वत्तिण्णा अंतरेण आवज्जियं से'^३
चित्तं ति । अपि च-

“आसन्नमेव नृपतिर्भजते मनुष्य विद्या-विहीनमकुलीनमसंस्तुत वा ।

२५ प्रायेण भूमिपतयः प्रमदा कृताश्च यत् पार्श्वतो भवति तत् परिवेष्टयन्ति ॥”

“लोया य समासन्नं पेच्छिऊण अमारिसेण खलीकरंति । अणवसरो त्ति काउं ण तेसिं
अवयारे पयड्डइ । अन्न-दियहंमि भणिओ जिणदत्तो हारप्पहाए- 'भणसु, किं ते
करेमो ?' । तेण भणियं- 'कहिस्सामो, जया तुमं संपसाया भविस्ससि' । तीए
भणियं- अलं पुणर(रु)त्तोवन्नासेणं, जंपसु^४ जं ते समीहियं, सुअणु ! जेण संपाडिज्जइ ।'
३० तेण भणियं- 'जइ सच्चं संपाडेसि, ता णिसुणेसु त्ति । अवि य-

“गुरु-विरहान(ण)ल-तवियं मम देहं नियय-संगम-जलेणं ।

अहिंसिचसु तुरिययरं जइ कुणसि समीहियं सुअणु ! ॥”

१ क. °रमि° । २ क. °वे । ३ क. °पाउ । ४ क. °रय । ५ क. पसा । ६ क. °य त्ति ।
७ ह. क. ज. इम्म° । ८ ज. °राण । ९ क. °हुं । १० क. स । ११ क. मो° । १२ क. साया ।
१३ क. °ए° ।

ततो भणियं हारप्पभाए त्ति ।

पायाइ-गहिय-वन्नं सुललिय-पय-गामिणं मम सरिच्छं ।

मुणिऊणं गाहमिणं जं कायवं तयं कुणसु ॥

“हसियं तुह हरइ मणं, रमियं पि विसेसओ न संदेहो ।

मयरद्धउ व निवडइ, ‘मंतू वि तुमाओ वित्थरिओ ॥”

5

को पुण एयाए गाहाए भावत्थो ? पायाए(इ)वणत्थो जहा — ‘हर ममं’ । ता किं हरामि ? । अहवा [ण] जुत्तमेयं इह-परलोय-विरुद्धमम्हारिसाणं मुणिय-जिण-वयणाणं ।

अवि य — “जो लोगाण विरुद्धं करेइ मूढो फलं पि सो लहइ ।

जो छुहइ बिले हत्थं सो खज्जइ नूण कइया वि ॥”

भाविऊण भणिया सा तेण — ‘अलमणेण इह-परलोग-विरुद्धेण हरण-अज्झवसाएण ।¹⁰ हवसु अ(उ)म्मत्ता, जेण विज्जो हवामि’ । ‘अवो ! सुंदरो मम सामिणो बुद्धि-वियप्पो’ — भाविऊणासमंजसाणि विलविउमादत्ता । तओ आउलीहूओ परियणो सह धणेण । वाहि(ह)राविया विज्जा गारुडयाइणो । समादत्ता किरिया, न जाओ विसेसो । पुणो वि मेलिया भूअ तंतिणो । कया आय-रक्खा, णिवत्तियं मंडलं, ठविया तत्त हारप्पभा । पउत्ता मंता । मुणिय-भूय-तंताए य पायडिओ कारिम-गहो, दाविया भूअ-मुदा,¹⁵ आउलीहूया गाढयरं । अवि य —

“जह जह कीरइ कम्मं तह तह पागडिय-भीसण सँरूवो ।

वित्थरइ तीए देहे मयरद्धय-विब्भमो भूओ ॥”

तओ भणि[ओ] धेणो भूय-तंताइएहि — ‘देव ! महाभूयाहिट्ठिया एसा । णं जेण वा तेण वा अवणेज्जइ भूयं । तओ पहाणयरा वाहरिया । तेहि वि णावणीओ । तओ²⁰ पुच्छिओ जिणदत्तो चट्ठो धणेण — ‘किंचि वियाणसि ?’ त्ति । अवि य —

“पुच्छइ जं जमिह धणो तं तं पयडेइ मुणिय-परमत्थो ।

भूय-चिगिच्छा-कम्मं विसेसओ दावियं तेण ॥”

धणेण भणियं — ‘महासत्त ! अवणेसु हारप्पहाए गहं’ । तेण भणियं — ‘पेच्छामो ताव से सरूवं’ । तेण भणियं — ‘पेच्छसु ।’ ततो पवेट्ठो अब्भंतरोवट्ठाणे²⁵ दिट्ठा सहि- सणाहा हारप्पभा । फुसियाणि अंगाणि । मुणिय-मणो-वियप्पाए भणियं वियट्ठियाभि- हाणाए सहिए त्ति । अवि य —

अवणेहि वेज्ज ! हत्थं वच्छुच्छंगाउ मज्झ सहियाए ।

संकमइ झत्ति जँरओ जह दीसइ पुलइयं अंगं ॥

अवणेस्सइ एस चिय मम संकंतं पुणो भणंतेण ।

20

पम्हुट्ठो से देहो संकंतो ताव से जँरओ ॥

खिज्जइ सिज्जइ झिज्जइ जंभाइ य तह य वेवइ स पहू ।

जं जरियाए कंमं तं तं वेज्जो चिय करेइ ॥

१ क °त । २ क. पर° । ३ क. गरु° । ४ क. का° । ५ क °भणि ध° । ६ क. ज जेणे । ७ क °णि पे° । ८ क °वेट्ठो । ९ इ क ज °वणट्ठा° । १० क. °रड । ११ क. प° ।

जह दीसइ संकंतो जरओ^१ अंगम्मि विज्ज-तणयस्सं ।

तह चिट्ठउ वणिय-सुया एसो चिय ओसहं पियउ ॥

तओ^२ केंचि खणंतरं वियड्डु-विणोएण चेद्धिऊण गओ चट्ठो साहियं धणस्स – ‘ताय ! मह-ग्गहो खु एसो असज्झो समत्थं(त्थ) तंतिय(या)णं, किं खु मम पुव्व-पुरिसागया^३ अत्थि विज्जा । सा य पओजमाणी भूयं अवणेइ, तंतियं वा वाएइ । किं पुण ‘दोकरो से उवाओ, जेण मंडल-विहाणंमि अचंत-विसुद्धेहिं अट्ठहि बंभयारीहिं पओयणं’ । तेण भणियं – ‘अत्थि भगवंतो ससरक्खा’ । ततो संपत्ताए^४ ‘किसिण-चउहसीए अट्ठरत्त-समए पयट्ठो(ट्ठो) धणाइ-सहिओ एसो मसाणाभिमुहं, पत्तो तत्थ । दिहं(ट्ठं) पेइवणं । जं च, दर-दट्ठ-सिमिसिमायंत-मणुय-देह-नीसरंत-मेय-मंस-वसा-भीसणं, कहिं पि किलकिलंत-बीभ-^५ त्स(च्छ)-वेयाल-हाहारव-सइ-गग्भिणं, कहिं पि णचंत-तिणयणं-अट्ठट्ठहासापूरिय-गयणं-गणयं, कहिं पि वीर-पुरिस-निय-मंस-रुहिर-देजंत-परितोसिय-भूय-संकुलं । अवि य –

दीसंत-सव-णिरंतर-सुवंतासेस-भीम-भय-सइ ।

संपत्तो ‘पेयवणं धणाइ-परिवारिओ चट्ठो’^६ ॥

ततो लिहियं मंडलं, पज्जालिओ जलणो, ठविया करवाल-वावड-करग्गा अट्ठसु वि^७ दिसासु संसरक्खा । भणिया चट्ठेण – मम मंडलं पवेट्ठस्स समकालं सिवा-सदो तुम्हेहि कायवो’ । पुणो य ताण पुरओ ठविया अट्ठ धणुद्धरा, भणिया य ते – ‘विद्ध-सिवा-सइ-वेहीहि होयव्वं’ । एवं णिवत्तियासेस-कायवो पविट्ठो मंडले । ठविया से पुरओ दारिया । ‘हुं फुडि(ट्ठं) इत्ति वाहरिए समुच्छलिया सिवा-सदा । विद्धा धणुद्धरेहिं गाढयरमाउलीभूता पणट्ठा वियणाउरा ससरक्खा । पडिओ चट्ठो । विहडियं सबं । खणंतरेण य उट्ठिएण^८ भणियं चट्ठेण – ‘ताय ! मए पुव्वमेव साहियं च जहा दुलहा विसुद्ध-बंभयारिणो’ । विमणा य गया सबे वि गेहं । धणेण भणियं – ‘को उवाओ ?’ चट्ठेण भणियं – ‘अज्ज वि जइ सुद्धबंभयारिणो लहसि, पुणो वि करेमि कम्मं’ । ततो गंतूण भणिओ नियय-गुरू – ‘जे अचंत-बंभयारिणो ते पट्ठवेसु’ । तह चिय दुइय-वाराए विहडियं । ततो रुट्ठेण निट्ठाडिया ततो ससरक्खा । पुणो वि भणिओ धणेण चट्ठो – ‘कहं पुण बंभयारिणो नायवा ?’ ।^९ चट्ठेण भणियं –

“वसहि-कह-णित्तेज्जिदिय-कुंइंतर-पुव्वकीलिय-पणीए ।

अइमायाऽऽहार-विभूसणा य णव बभ-गुत्तीओ ॥”

जै एयं गाहत्थं बुज्झंति, अणुट्ठित्ति^{१०}, ते बंभयारिणो निस्संसयं । ततो दाविया गाहा भोय-भगव-रत्तंवराइणं । न नाओ^{११} परमत्थो । तहाविह-भवियवयाए^{१२} य समोसरिओ^{१३} अणेग-सीस परिवारो बाहिरुज्जाणे धम्मघोसाभिहाणो आयरिओ । “जो य, मंदिरं दयाए, संकेयट्ठाणं सच्च-वयणाणं, आगरो समत्थ-गुण-रयणाणं, मंडणं वसुमईए । जाओ पवाओ

१ क. ‘इओ । २ क. ‘यण । ३ प. किचि । ४ क. ‘यट्ठ’ । ५ क. ज. ‘वियं वा टा’ । ६ क. ‘दे’ । ७ ह. क. ज. किमि । ८ क. यणय । ९ क. वेय । १० क. वट्ठो । ११ क. सास । १२ क. ‘ट्ठे’ । १३ ह. क. सहि । १४ क. कुड । १५ क. ‘ट्ठे’ । १६ क. ‘उ’ । १७ क. ‘यापयस’ । १८ क. जाय ।

एयारिसो तारिसो खरी समोसरिओ । तओ आगया णागरया, संपत्ता सावगा, जिणदत्तो
य सह धणेण । पणमिओ सबेहिं^१ पि । संपत्त-धम्मलाभा य निसंना से पाय-मूलम्मि ।
खरिणा वि पैत्थुया धम्म-कहा त्ति । अवि य-

“अत्थो कामो मोक्खो धम्मेण हवन्ति जेण सबे वि ।

ता धम्मो चिय पढमं सोऊणं कुँणह सुपसत्थं ॥

5

सो पुण कविल-कणभक्ख-अक्खपाय-सुगयाइ-देट्ठ-धम्माणं मज्झे गयाण व
एरावणो,^२ तरूणं व कप्पपायवो जिण-धम्मो चिय पहाणो त्ति । अवि य-

सुरसेल व गिरीणं सयंभुरमणो व जलहि-मज्झंमि ।

चंदो व तारयाणं इंदो व सुराण जह सारो ॥

अमरतरु व तरूणं जंघोहीवो^३ व सबदीवाणं ।

10

तह धम्माणं मज्झे सारो जिणदेसिओ धम्मो ॥

जेण एसो निदिट्ठ(दट्ठ)-राग दोस-कसाय-परीसहोवसग्ग-कम्मधेणहिं समुप्पन्न-दिव-
वितिमिर-नाणाइसएहिं समुवलद्व-जहट्ठिय-जीवाजीवाइ-पयत्थ-वित्थरेहिं तियसनाहं-
संपाडिय-पूयाइसएहिं णेच्चाणेच्चाइ-धम्मालिंगिय-वत्थु-भणिरेहिं तित्थयरेहिं स-देव-
मणुयासुराए परिसाए पुवावराविरुद्धो पच्चक्खाइ-पमाणावाहिओ निवाण-सुह-निबंधणो^४
कहिउ त्ति । उक्तं च श्रीसिद्धसेनदिवाकरेण -

“प्रकाशितं यथैकेन त्वया सम्यग् जगत्रयम् ।

सर्मग्रैरपि नो नाथ । परतीर्थाधिपैस्तथा ॥

विद्योतयति वा लोक यथैकोऽपि निशाकर ।

समुद्गतः समग्रोऽपि कि तथा तारकागणः^५ ॥

20

त्वन्मतामृतबाह्यानां सर्वथैकान्तवादिनाम् ।

आप्ताभिमानदग्धानां प्रे(स्वे)ष्ट^६ दृष्टेन वाध्यते ॥”

ता सबहा देवाणुप्पिया ! दुलहो एस माणुंस्साईओ तर-तम-जोगो त्ति । अवि य-

“माणोस्स-खेत्त-जाई-कुल-रूवारोग्ग-आउयं बुद्धी ।

सम(व)णुग्गह-सद्धा संजमो^७ य लोगम्मि दुलहाई ॥

25

इंदिय-लद्धी नेवत्तणा य पज्जत्ति निरुवह[य?]खेमं ।

धौया(१)रोगं(ग्गं) सद्धा संजम उय(व)ओग अट्ठो(ट्ठो) य ॥

चोछग-पासग-धण्णे जूए रयणे य सुमिण-चके य ।

चम्म-जुगे परमाणू दस दिट्ठंता मणुय-लंभे ॥

जह चोछयाइएहिं दुल्लहं मणुयत्तणं समक्खायं ।

30

एवं खित्ताईण वि माणुस-जम्मेण सरिसाई ॥

ता किं बहुणा ? पडिवज्जह धम्मं, जेण धम्माधम्मफलं इह भवे चिय दीसइ ।

१ क पया^० । २ ह क °पिहि । ३ क °क्ष^० । ४ क. कणह त एस^० । ५ ज. त । क °वाएणे ।
६ क °क्षी^० । ७ क °मासपा^० । ८ क. णि^० । ९ ह. °रइ^० इ, क °यैर^० । १० क. श्रेष्ठ^० ।
११ क. °माईउ । १२ क. °मा । १३ क. °रुह^०, वया^० । १४ क तस्स ।

य - णेज्जइ वम्मह-रूवा इके दीसंति जण-मणाणंदा ।
 अन्ने विरुव-रूवा हसणेज्जा जीवलोगम्मि ॥
 वरवत्थ-पाण-भोयण-तंबोल-विलेवणाइ-संजुत्ता ।
 अन्ने जरदंडी खंड-णिवसणा भोग-परिहीणा ॥
 कुंकुम-कप्पूरागरु-चंदण-मयणाहि-परिमल-ग्घविया ।
 अन्ने णिय-देह-विणेत-जल्ल-दुग्गंधिय-दिसोहा ॥
 एके विमुक्क-वत्था लीलं दावेंति णंग-खवणाण ।
 अन्ने सिय-वत्थ-धरा सियवड-लच्छि विडंबंति ॥
 कप्पूर-धूलि-धूसर-विसट्ट-मयरंद-पंकय-सणाहो(हं) ।
 दइया-मुहं च पाणं पिबंति अन्ने उ जलनिहिणो ॥
 दइयाऽऽलिंगण-सुहिया सुरय-रस-साय-वड्डियाणंदा ।
 एगे^१ गमेति रयणिं अन्ने उ पहम्मि धावंता ॥
 पणइयण-पूरियासा इके दीसंति तियसणाहो(ह) व ।
 अन्ने णिय-पुट्टं पि वि कह कह वि भरेति तिरिय व ॥
 इय धम्माधम्मफलं पच्चक्खं चेव दीसए जम्हा ।
 तो उज्झिउ(य) अहम्मं जिणधम्मं कुणह सुय(प)सत्थं ॥”
 इय गुरुणो वयणाउ संबुद्धा तत्थ पाणिणो ब्रह्मे ।
 अवहत्थिय-मेच्छतो सावय-सरिसो धणो जाओ ॥

महाणुभावो एस सूरि सह 'सेसमुणीहिं' कैयत्था एते पाणिणो जे एयस्स निसुणंति' भावेंतेण भणिओ चट्ठो धणेण - 'जारिसा तए सिट्ठा मुणिणो नूणमेए, ता वक्खाणावेसु गाहं' । वक्खाणिया गुरुणा । भणियं धणेण-मंडलकम्मे पट्टवेसु ताव मुणिणो' । सूरिणा भणियं - 'ण एस मुणीणं कप्पो सेसु कजेसु वच्चंति' । चट्ठेण भणियं^२ - 'ताय ! महाणुभावा एते परिचत्त-सम-तण-मणि-लेट्ठु-कंचणा परजण-सयणा परम-बंभयारिणो पणट्ट-कोह-माण-हांहंकार-वंमहा पंच-समिया तिगुत्ता बंभयारिणो खंता दंता मुत्ता जिय-परी-गा ण पावकम्मेसु वट्ठंति; कैतु एयाण णामेण य,^३ पाय-रण वि, सुमरणेण णेण वि, फरिसेण वि पणस्संति सब्बाउ आवयाउ, विसेसओ किंनर-किंपुरिस-त्रेयाल-पिसायाइ-जणियाइं भयाइं । संपजंति सयल-समीहियाइं ति ।

तं णत्थि णूण कज्जं जं न सुसाहूण दाण-भत्तीहिं ।

सिज्झइ नराण सबं, भूयाइ-भयं पुणो कत्तो ? ॥

झुज्ज-लिहियाणि नामयाणि धेत्तूण गया पुणो मसाणं, समाढत्तं कम्मं पुव्वकमेण सब्बो वि विही ।^४ मुक्क-कंदा णिवडिया धरणीए^५ हारप्पहा । संवाहियाणि पासट्टिय-परियणेणं ति । अवि य -

मुक-गहाए दूरं लज्जिय-वयणाए^१ तह वि णीससियं ।
जह विज्ज-सुओ वि फुडं कह णवि गह-गोयरं पत्तो ॥
तत्तो सणिवेयं पि य भणियमणाए ताय ! किमेयं ? [ति] । १
पास-ट्टिय-परियणेण य साहिओ सबो(व) वुत्तंतो ॥

संजाय हरिसाणि य पत्ताणि य गेहं । धणो वि जाओ अणन्न-सदि(रि)मो सावगो । २
चित्तिं च णेण -

निय-कज्ज-सिद्धि-हेउं कुणंति लोणा पराण कज्जाइं ।
एत्तिय-मित्तं पि जग(गं) निकारण-वच्छलो चट्ठो ॥

ता जोज्जइ मम दारियमेयस्स दाउं ति मन्नमाणेण भणिओ धणेण चट्ठो - 'भो १०
महासत्त ! जाएमि किंचि, जइ देसि' । मुणिय-मणो-वियप्पि(प्पे)णं भणियं चट्ठेणं ति -

'पत्थेउ ममं ताओ अलाहि संकाए वयणं[ण] करेमि' ।
देहस्स वि तं सामी किं पुण सेस[स्स] कज्जस्स ? ॥'

अहो ! से महाणुभावया, अहो ! से विणओ, अहो ! से वयण-विन्नासो, अहो ! से
समत्थ-गुणाहारय त्ति चैतयंतेण भणियं धणेण - 'मंगलेण गेण्हसु हारप्पहाए करं १५
करेण । ण जउ(ओ) महाणईओ रयणागराओ अन्नत्थ णिवडंति ॥'

तओ किंचि खणंतं तुण्हिको होऊण भणिउमादत्तो जिणदत्तो त्ति ।

'हंसेण रायहंसी जो[इ]ज्जइ ताय ! सुंदरं एयं ।

जं पुण रिट्ठेण समं जोइज्जइ तं जणो हसइ ॥

निदलिय-मत्त-मायंग-रयण-विच्छुरिय-गक्ख-हीरेण । २०

सीहेणं चिय सीही जोज्जइ न हु जंबुएणं ति ॥

इय ताय ! तुंज्ज दुहिया जोग्गा विउसाण कह णु गेण्हामि ? ।

अहवा वि देवलोगं को साहइ तियस-णाहस्स ? ॥'

ततो भणियं च(ध)णेण - 'सुंदरं संलत्तं ।

रिट्ठेण रायहंसी जोयंतो लहइ नाम वयणिज्जं । २५

जो पुण हंसेण समं संजोयइ सो कहं लहइ ? ॥'

तेण भणियं - 'जइ एवं, ता तुमं जाणसि' । ततो पसत्थ-वासरे महाविभूईए समुव्वूढा
जिणयत्तेण दिन्न-दाणं सह मुत्तावलीए । आणंदिओ सबो वि नयरि-जणो । कयं
महावद्भावणयं । पत्तो पओसो, कयं कायवं । गओ रइ-हरं, पत्ता हारप्पभा । तओ तीए
सह सबभाव-सारं जीवलोग-सुहमणुहयंतस्स बोलीणो वि कोइ कालो । अन्न-दियहंमि ३०
सह तीए गओ णियय-नगरं । ता भो चट्ठा ! जहा तेण जिणदत्तसावणेण अतरतेण
इच्छिय-भज्जा पाविया सह मुत्तावलीए; सत्तुणो य ससरक्खा णासिया, धम्मे य धणो
ठविओ, जसो य विदत्तो, तहा अतरमाणो अन्नो वि य पावई त्ति' । ततो इमं नीइसत्थं

१ क °ण । २ क गहगो° । ३ क °व्व° । ४ ह क °ण, °रेसि । ५ क सेस । ६ क राह° ।
७ क. सुज्ज । ८ ह °विइ ।

सिद्धपुत्ताओ सोऊण चित्तिं माहुर-वणिण्ण - 'अहो ! अतरमाणेण [अ ?] णेंदिय-विहिणा
 सा तेण पाविया, तहा अहं पि नियय-पुरीए गंतूण पेउंजामि सामाई-चउव्विह-णीई,
 पट्ठावेमि, अक्खलिय-पमराउ परिवाइयाओ वियड्ड-दइओ, करेमि राइणा सह संबंधं, सेवेमि
 वेज्जासिद्ध-पुरिसे, सिक्खामि वंसीयरणं(ण-) मंत-तंताइणो' भावेंतो पत्तो महराए । समाढत्तं
 जहुहिं । णवरमोलगिणहि विज्जासिद्ध-पाणेहिं भणिओ सो - 'साहसु, किं करेमो ?' । तेण
 भणियं - 'रायपत्ति धारिणीं घडेह' । 'एवं' ति पडिबज्जिऊण समाढत्ता डिंभाण मारी ।
 पुच्छिया नरेंदेण - 'भो भो ! निरूवेह, न साहावियं' डिंभाण मरणं' । तेहि भणियं - 'एवं
 करेमो' । अन्न-दियहंमि भणिओ राया - 'देव ! तुह अंतेउरे इत्थी-रूव-धारिणी मारी
 परिवसइ । सा डिंभाणि खायइ' । निरूवेंतेणावि जा णेह णाया, ताहे पुणो वि पुच्छिया ते ।
 तेहिं भणियं - 'महादेवी' । अन्नदियहंमि पच्चूसे उट्टियाए प(य)दिट्ठाणि से सयणे डिंभाण
 कर-चरण-खंडाणि । विलित्त-रुहिर-वयणा य भणिया राइणा - 'अपावे ! किमेवं ?' तीए
 भणियं - 'ण याणामो, मम भागधेयाणि पुच्छसु' । राइणा पुच्छिया मायंगो - 'किं कायवं ?' ।
 तेहिं भणियं - 'देव ! अम्हे णियय-विहाणेणं वावाएमो' । तओ अणिरूविऊण ताण माया-
 विलसियं, अप्पिया तेसिं । तेहिं पि अद्वरत्त-समए नीया मसाणं । समाढत्ता भेसेउं ।
 इत्थंतरंमि कय-संकेओ पत्तो वणिय-तणओ । भणियमणेण - 'किमेवं ?' । मायंगेहिं भणियं -
 'मारे ! (रिं) दोक्ख-मच्चुणा वावाइस्सामो' । वणिय-सुएण भणियं - 'भो ! मा एवमसमंजसं
 [जं] पह, न एयाए सोमयाए मारी हवइ । अन्नं च रूवाणुगारिणो गुणा' । तेहि भणियं -
 'न याणेसि तुमं, तुण्हको हवसु' । पुणरवि भणियमणेण - 'भो भो ! दवं गेणहेऊण सुयह' ।
 तेहिं भणियं - 'कत्तो एयाए पावक्कमाए मोक्खो ?' । तेण भणियं - 'ममं वावाऊण सुयह
 एयं । अह अवस्सं मारेयवा, ता पढमं ममं मारेह' । तेहिं भणियं - 'ण तुमं वावाएमो,
 एसा पुण निच्छएण हंतवा' । 'जइ एवं, ता अहयं एयाए विणा ण जीवामि' । 'अहो !
 अम्हाणं तं विग्घकारी उवट्ठिओ ! जइ भे असग्गाहो, ता दीणाराण कोडिं दाऊण तत्थ
 वित्तण वच्चसु, जत्थ ण मुंणामो' । जहा-भणियं चाणुट्ठियमणेण । चित्तिं च णाए -
 'अहो ! महाणुभावो निकारण-वच्छलो, न एयस्स पच्चुवयारो जीएण वि काउं तीरइ' ।
 आलवणाइहि य आवज्जियं से चेत्तं, णिविट्ठो दइय-सइो त्ति । अवि य -

“अइदंसणाउ पीई, पी[ई]ए रई, रईए सब्भावो ।

सब्भावेण य नेहो, पंच वि वाणा अणंगस्स ॥”

एवं च तीए सह विसय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया रयणीए
 पेच्छणय-दंसणत्थं वच्चंतो विरह-भएणं वत्थद्वंते गहिऊण धरिओ । सहासं चैव भणिय-
 मणेण - 'किं तयं, किं वा एयं ! विम्भियाए य निब्बंघेण पुच्छिण साहिओ सब्बो दंसणाईओ
 हरणावसाणो पुव्व-वुत्तंतो । तीए भणियं - 'किं सो तुमं ? तेण भणियं - 'आमं' । तत्तो
 वेरग्ग-मग्गावडियाए भणियमणाए - 'अज्ज-दिवसाओ तिविहं तिविहेण सुरय-सुहमासज्ज

१ ह. क. पत्ता° । २ क. पओ° । ३ क ह. सो° । ४ क ह. वे° । ५ क °रियं ड° । ६ क.
 मायगेहिं । ७ क °सपहाने° °माया° । ८ क ण तुमं वावाएमो, एसा पुण निच्छएण हंतवा । ९ क.
 उया । १० क. सु° घे° । ११ ह. °रेइ ।

परिचत्ता सवे वि मए पुरिसा, विसेसेण तं सि महापावो । नियय-सुद्धि-निमित्तं च पुच्छियाओ^१ पायच्छित्तं साहुणीओ । ताहिं च जोगा त्ति काऊण परूविओ संकाय(इ)-रहिय-संमत्त-मूलो पंच-महवय-लक्खणो पिंड-विसुद्धाइ-उत्तरगुण-गणालंकिओ समत्थ-दुक्ख-महावण-दावानलो वित्थरेण साहु-धम्मो । संजाय-चारित्त-परिणामा पवइया एसा । गहिया दुविहा सिक्खा । पालियमकलंक-सामन्नं । कालमासे य आगमाणुरूव-^५ णिवृत्तिय-कायवा मरिऊण गया देवलोगं । वणिय-तणओ य तद्विसमेव रुद्ध-ज्झाणो-वगओ किण्हलेसा-परिणाम-परिणओ मओ समाणो गओ नरगमिति ।

अओ भन्नइ-‘न राग-कलिओ कज्जमकज्जं वा पेच्छइ’ त्ति । तम्हा तस्स विवक्खो सेवियवो, एसुवएसो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

19

माहुर-वणिणो संमं निसुणंतो जाइ वेरगं ॥

॥ माहुरवाणिय-क्खाणयं संमत्तं ॥

राग-प्रतिपक्षश्च गुरोर्विनयाज्जायते, ततस्तत्र यत्नो विधेय इत्याह-

धम्मोवएसयाणं गुरूण विणयं करेज्ज भत्तीए ।

संपत्त-केवलाए [वि य] जहा कओ पुप्फचूलाए ॥ १०

15

[धर्मोपदेशका[नां] गुरूणां विनयं कुर्वीत भक्त्या ।

संप्राप्त-केवलयाऽपि च यथा कृतः पुष्पचूलया ॥ १०]

धर्ममुपदिशन्ति ये ते तथा । गृणन्ति तत्त्वमिति गुरवस्तेषां विनयं विदध्याच्छेषं स्पष्टम् । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम्-

— [९. गुरु-विनये पुष्पचूला-कथा] —

20

अत्थि भर[ह]-द्ववासालंकारभूयाओ दोन्नि महुराओ दाहिण-महुरा उत्तरमथु-
(हु)राय । तीए य वणिय-सुओ संववहार-वडियाए गओ दाहिण-महुरं । तत्थ संत्थवाह-
पुत्तेण सह जाया मित्ती । भणिया य णेण अन्नियाभिहाणा भणिणी - ‘सुंदर-भोयणं कुणसु,
जेण मित्तेण सह भुंजामो’ । णिप्फन्ने य भोजने(यणे) वाहरिओ उत्तरमाहुरो मित्तो । तीए
समाढत्ता दोन्नि वि भोत्तुं । अन्निया [अ]वट्टिया तेसि पुरओ वीयण-हत्था । तं च^{२५}
सवंगियं पुलईऊणं चित्तिर्यं उत्तर-माहुरेण - अबो ! कयत्थो विही जेणेसा करेहिं फंसिया,
ता अलं मे जीविएणं, जइ एसा न पिय-पणयिणी हवइ । वितीय-वासरे पट्टाविया तीए
पवरगा । भाइणा भणियं - ‘अणुरूवो एस अन्निया-वरो, किं खु जइ एवं ताव इहं चिय
चिट्ठइ पसवण-कालं जाव’ । तेण वि तह त्ति पडिवज्जिऊण उव्वूढा महाविभूईए । तीए
सह सब्भाव-सारं जीवलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । जाया आवन्न-सत्ता ।^{२०}
अन्न-दियहम्मि सुहासणत्थस्स आगओ उत्तर-महुराए लेह-वाहओ । समप्पिओ लेहो ।

पायंगुड्य-मुद्दिउ त्ति काउं णाओ जहा सामि-लेहो । पणमिऊण य विहाडिओ । किं व(च) सारभूयं लिहियं ? ति । अवि य-

“तुज्झ विओयानल-ताविएहिं जं किंचि दुक्खमम्हेहिं ।

पत्तं तं मा रिउणो सुमिणे वि लहंतु ते वच्छ ! ॥

ता जइ इच्छसि दडुं अम्हे जीवंतए तओ तुरियं ।

आगच्छिज्जसु गुणनिहि ! किमेत्थ बहुणा पलत्तेण ? ॥”

ततो गहिय-लेहत्थं विमणं पिय[य]मं पुलइऊण भणियमन्नियाए - ‘अज्जउत्त ! किं कुसलं गुरुणं ?’ तेण भणियं - ‘पिए ! केयारिसं कुसलं ?, जाण अम्हारिसा कुल-कलंक-भूया तणया’ । ततो वेत्तूण लेहं वाइउमाढत्ता । मुणिय-लेहत्थाए य भणिओ^१ दइओ -
 १० ‘अज्ज-उत्त ! मा जूरसु, तहा करेमि, जहा तुरियं पेच्छसि गुरुणो’ । लेहत्थ-कहण-पुव्वयं च भणियं(ओ) भाया सह सेस-बंधवेहिं - ‘जहा पट्टवेसु अज्जउत्तं मए सह, जेण पिच्छइ सिणेह-कायरे जणणि-जणए’ । तओ पसत्थ-वासरे महावेच्छङ्गेण पट्टविओ अन्नियाए सह । अद्रपहे य पसूया देव-कुमार-पडिमं दारयं । कयमुच्चियं करणिज्जं । गुरुणो घरं गयस्स दारय-नामं काहिस्सं ति परियणो अभिरमावंतो ‘अन्निय-पुत्तं’ वाहरइ । कमेण य पत्ताणि
 १५ गेहं । अन्नं कयं पि नामं ण सिद्धिमुवगयं । वडुंतो य संपत्तो जोवणं सह कला-कला-वेण य । मुणिय-जिण-वयणो य संसार-भयुद्विग्गो अणासाइय-विसय-संगो महाविभूई^२ निक्खंतो अनिया-पुत्तो त्ति ।

“धन्नो अन्निय-पुत्तो जो विसय-सुहाइं णरय-मूलाइं ।

मोत्तूणं पव्वइओ सासय-सोक्खस्स तण्हाए ॥”

२०. परिणय-णाण-दंसण-चरणो य कालंतरेण जाओ सूरी । विहरंतो य गच्छ-परिवारो पत्तो पुप्फभदं णाम नयरं । तत्थ पुप्फकेऊ राया, पुप्फवई से भारिया । पसत्थ-सुमिणय-सूइयं पसूया एसा जमल-मिहुणयं । पइडियं^३ दारगस्स पुप्फचूलो नामं, कुमारियाए पुप्फ-चूलं त्ति । वड्डिया^४ देहोवचएणं^५ जोवणं कला-कलावा[इ]एहिं । संपत्त-जोवणं अण्णोणाणुरत्तं^६ जाणिऊण चित्तियं पुप्फकेउणा-हंत ! जइ^७ परोप्परमि[मं]^८ मिहुणयं
 २५ विओइज्जइ, ता नूणं पाणे परिच्चयइ । अन्न-^९दियहंमि मेलिऊण णागरया भणियं राइणा - ‘भो भो ! जाणि अंतेउरे रयणाणि उप्पज्जंति, ताण को पहू हवइ ?’ । तओ अजाणिऊण से भावत्थं भणिअं नागरएहिं - ‘देव ! चिट्ठउ अंतेउरं, जमेत्थ विसए वि उप्पज्जइ, तस्स देवो सामी’ । ‘जइ एवं, ता उप्पन्नमिमं पुरिसिस्थि-रयण-जुयलं रइ-काम-मिहुणयं’^{१०} पिव मिहुणयं काहामो’ । ततो विलक्खीभूया गया नियय-ठाणेषु नौगरया ।
 ३० विवाहावियं मिहुणयं पि अन्नोन्नाणुराग-रत्तं भोगे भुंजिउं पयत्तं । अन्न-दियहंमि^{११} भणियं पुप्फचूलाए - ‘अज्जउत्त ! पढसु किंचि’^{१२} पण्होत्तरं’ । तेण भणियं - ‘पिए !

१ क णि द० । २ क दु० । ३ क य । ४ क च्छि० । ५ क णि० । ६ क ठवए० ।
 ७ क जाण० । ८ क परे० । ९ क व्व० । १० क वि० । ११ क य का० । १२ क माण० ।
 १३ क हपि । १४ क वि ।

अणैग-पगारं पणोत्तरं सकयं पाययं अवबभंसं पिसाइयं मागहं मज्झोत्तरं बाहिरुत्तरं एगालावं गय-पच्चागयं' ति । तीए भणियं—'सकयं पढसु' ति ।

“कथं सम्बोध्यते स्थाणुः ? किं वा(च) रूपं तदो जसि ? ।

शतृ-चतुर्थ्येकवचो भवतेरिह किं भवेत् ? ॥”

तीए भणियं जहा—‘भवते’^१ । पुणो वि भणियमणाए^२ ति ।

अवि य—सकय-पायय-पण्हाण जत्थ सम-सकएणं पडिवयणं ।

तं एकं चिय साहसु अलाहि सेसेहिं भेएहिं ॥

“कां पाति न्यायतो राजा ? विश्रसा बोध्यते कथम् ? ।

टवर्गे पंचमः को वा ? राजा केन विराजते ? ॥

धरणेदो कं धारेइ ? केण व रोगेण दोब्बला होंति ? ।

केण व रायइ सेणं ? पडिवयणं ‘कुंजरेण’ ति(त्ति) ॥”

10

अज्जउत्त ! संपयं पडुं-पयं पढसु ति । अवि य—

“भृत्यो मया नियुक्तो दानं लोकाय दीयतामाशु ।

न तेन दीयते किञ्चित् तत्राऽऽज्ञा मे न खण्डिता ॥”

यदि वेत्ति ततो ‘नतेन’—प्रणतेनेति । एवं चाभिरमंताणि(ण) समइकंतो कोइ कालो ।^{१५} राइणा अजोत्तं कयं ति इमिणा णेव्वेएणं कय-पवज्जा गया पुप्फवई देवलोगं । ओहि-णाणोवओगेण य दिट्ठं मिहुणयं विसयासत्तं । मां दोगईए अकय-धम्मं वच्चउ त्ति भौवें-तेण जणणी-देवेण सुविणए दाविया छेयण-भेयण-मारण-कुंभीपागाईणि तिवाइं दुक्खाइं पच्चणुहवमाणा णेरइया । तं दट्ठूण भय-वेवमाण-सवंग्गाए पसाहियं पइणो पुप्फ-चूलाए । ततो संति-निमित्तं कारावियाणि मंगलोवयारियाणि । दुइय-दियहे तह चिय^{२०} दावियं । हंत ! देव-विलसियमिणं ति मन्नमाणेण मेलिऊण सव-पासंडिणो पुच्छिया-राइणा—‘केरिसा णरया, णेरइया य ?’ । इक्केण भणियं—‘देव ! गब्भ-वासो णरगो, णेरइया पुण दारेइइ-दुक्खाभिभूया पाणिणो’ । अन्नेण पलत्तं—‘रन्न-वासो णरगो, णेरइया पुण पर-पेसण-रय ति’^{*} । अन्नेण भणियं—‘नरिंद-गोत्ती नरगो, नेरइया तन्निवासिणो’ । अन्नेण पलत्तं—‘अबुहेहिं सह वासो नरगो, नेरइया पुण अन्नाणिणो’ ति ।^{२५}

अवरोप्परं विरुद्धे णारय-णरए भणंति पासंडा ।

जिणवयण-बाहिर(रि)छा अमुणिय-सत्थत्थ-परमत्था ॥

अन्न-दियहंमि सबहुमाणं वाहरावियां अन्नियपुत्ता आयरिया । पत्ता नरेंद-गेहं, सुहासणत्था य सविणयं पुच्छिया—‘केरिसा नरगा, णेरइया च केरिसाणि वा दुक्खाणि अणुहवति असाहारणाणि ?’ ति । आगमाणुसारेण भणियं सूरिण ति—^{३०}

१ ह. क. °तो । २ क. °प° । ३ ह. क । ४ क. सो । ५ क. भीसतेण । ६ ह. °न । ७ क. ह. °सणो । ८ क. °ठा । ९ क. °य । १० क. म° ।

* ह. डि. “कुग्रामवासः कुनरेन्द्रसेवा कुभोजनं कुद्वमुखी च भार्या ।

कन्याबहुत्वं च दरिद्रता च षड् मर्त्यलोके नरका भवन्ति ॥

सुप्ती सेवा वत्थं भोयण तह कणिट्ठ-सेवाए । न भोयणं न वत्थ इमीए कुनरिंद-सेवाए ॥”

“घंमा वंसा सेला अंजण-रिट्ठा मघा य माघवई ।

पुढवीणं नामाई रयणाई होंति गुत्ताई ॥”

नारय सत्ता पुण अच्चंताहमा दुइंसणा अपसत्थंगोवंगा, दोक्खाणि^१ पुण असाहार-
णाणि त्ति ।

५ “अच्छि-निमीलिय-मेत्तं णत्थि सुहं, दुक्खमेव पडिबंघं ।

णरए^२ नेरइयाणं अहोणिसं पच्चमाणाणं ॥”

तओ संजाय-विम्हियाए भणियं पुप्फचूलाए—‘भयवं ! किं तुम्हेहिं पि सुमिणओ
दिट्ठो ?’ । भगवया भणियं—‘भदे ! विणा वि सुमिणयं तित्थयर-वयणाओ एयं अन्नं
च सबं वियाणिज्झइ । अपि च—

१० “चक्षुष्मन्तस्ते एवेह ये श्रुतज्ञान-चक्षुषा । सम्यक् सदैव पश्यन्ति भावान् हेयेतरान् नराः ॥”

तीए भणियं—‘केहिं पुण कम्मेहिं पाणिणो णरएसु वच्चंति ?’ । सूरिणा भणियं—
‘आरंभाईहिं’ ति ।

हिंसा-ऽलिय-परदवावहरण-मेहुण-परिग्गहासत्ता ।

परवसण-हरिसिय-मणा गुरु-पडणीया महापावा ॥

१५ परलोय(ए)-निरविकखा निरणुकंपा य सब-सत्तेसु ।

अइरुहज्झ-वसाणा गच्छंति महातमं जाव ॥

अन्नदिवहंमि^३ अच्चंत-रमणिज्झ-सुर-सुंदरी-समद्धासिया भोगोपभोग-कलिया दाविया
देवलोगा । ते पेच्छिऊण संजायाणंदा विबुद्धा देवी । तह चिय पुच्छिया पासंडिणो—
‘केरिसा देवलोगा हवंति ?’ । एगे पलवंति—

२० अवि य—‘अइनेह-गम्भिणाई अवरोप्पर-बद्ध-णेह-साराई ।

हिययाई जत्थ दोन्नि वि मिलंति सो होइ सो (भो !) सग्गो ॥’

अन्नेण भणियं—‘रूव-रस-गंध-फासा सदा मण-हारिणो य खलु जत्थ ।

संपजंति णराणं सो चिय सग्गो किमन्नेण ? ॥”

[अन्नेण] भणियं—‘पिसुणो गुरु-पडणीओ पाओ गुण-मच्छरी कयग्घो य ।

२५ पर-वसण-ह[रि]सिय-मणो गय-लज्जो चित्त-सम्भावो ॥

हिंसा-ऽलिय-परदवावहरण-परदार-सेवणासत्तो ।

जत्थेरिसो न दीसइ लोगो सो होइ भो ! सग्गो ॥”

अन्नेण भणियं—‘खज्जउ जं वा तं वा निवसेज्जउ पट्टणे व रन्ने वा ।

इट्ठेण जत्थ संगो^४ सो चिय सग्गो किमन्नेण ? ॥”

३० इय एवंहिरुवं परोप्परं ते हि देवलोगस्स । कहिऊणमसंबद्धं संपत्ता नियय-ठाणेसु ॥

वितिय-दियहे तह चिय पुच्छिया सूरिणो—‘भयवं ! केरिसा देवलोगा ?, कइ-भेया
वा तियसा ?, केरिसं वा सिं सोक्खं ?’ ति । सूरिणा भणियं—

“नाणा-विमाण-कलिया रयण-विचित्ता पसत्थ-वर-रूवा ।

देवाणुभाव-कलिया दिवलोगा एरिसा कहिया ॥

१ क. °हेमा । २ क. ह. दोषाणि । ३ क. पार° । ४ क. °वपत° । ५ क. यस्यति । ६ क. वज्ज° ।
७ क. °स° । ८ क. पणीणे । ९ क. महाणप° । १० ह. क. °राविकखा कं° । ११ क. °ट्टमि अकलिया ।
१२ क. °हण° । १३ क. ह. भज° । १४ क. चिय सग्गो । १५ क. °स ।

भवणवइ-चाणमंतर-जोइसवासी विमाणवासी य ।
दस-अट्ट-पंच-दुविहा जह-कम्मं(कमं) होंति सुर-निवहा ॥
जं कहिऊण न तीरइ असंखकालम्मि जीवमाणेहिं ।
तं अणुहवंति सोक्खं तियसा पुन्नाणुभावेण ॥”

ततो समुप्पन्न-पहरिसाए भणियं पुष्पचूलाए—‘भयवं ! किं तए वि सुमिणे दिट्ठा १
देवलोगो ?’ । तेण भणियं—‘भदे ! आगम-बलेण देट्ठ’ ति । अवि य—

अँच्छउ ता दिव-लोगो सुय-गाणँ-वलाउ मुणइ तेलोकं ।
णीसेस-गुण-समेयं कर-णिकखेत्तं व आमलयं ॥

ततो भणियं पुष्पचूलाए—‘भयवं ! कहं पुण देवलोगो पावेज्जइ ?’ । भगवया
भणियं—‘जिणधम्माणुट्ठाणाओ सासयं निरुवमाणमक्खयमवयं सहावियं मुक्ख-सुखं पि १०
पाविज्जई ति ।

“जिणधम्माणुट्ठाणाओ मोक्खसुहं होइ उत्तमो लाभो ।

सुर-नर-सुहाइं अणुसंगियाइं, किस(सि)णो पलालं वा ॥”

पुणो वि सवित्थरेण साहिए चरणधम्मे भणियं पुष्पचूलाए—‘भयवं ! जाव रायाणं
पुच्छामि, ताव ते पाय-मूले पवज्जाऽणुट्ठाणेण सफली-करेमि करि-कन्न-चंचलं मणुय- ११
त्तणं । पुच्छिणं य राइणा भणिया एसा—‘जइ परं मम गेहे चिय भेक्खं गेणहेसि’ ।
‘एवं’ ति भणिऊण महाविभूईए पवइया पुष्पचूला । कम्मक्खओवसमओ य
गहिया दुविहा सिक्खा । अन्नया भवेस्स-दुकालमविगच्छिऊण पट्टविओ सबो वि
गणो सुभिक्षमिति ।

“संवच्छर-वारसएण होहिति असिवं ति ते ततो णं(जं)ति ।

सुत्तत्थं कुवता अइसइमाईहि णाऊणं ॥”

आयरिया पुण जंघावल-परिक्खीणा ट्टिया तत्थेव । अंतेउराउ य आणेऊण देइ
तैसिं पुष्पचूला भँत्त-पाणं । एवं च साणंदं १ गुरुणो वेयावच्चं करंतीए, संसारासारत्तणं
भावंतीए, पसत्थेसु अज्झवसाय-ट्ठाणेषु वट्टमाणीए, समारोविय-खंवरगसेटीए, आइल्लं १२
सुकज्झाण-भेददुगं बोलीणाए, तईयं सुहुमकिरियमप्पडिवायमप्पत्ताए एयंमि झाणंतरे २५
समुप्पन्नं १३ से केवलं । केवली पुव्व-पव्वत्तं विणयं णं मुंचइ, जाव ण गज्जइ । जं जं
गुरुणो चेंतंति, तं तं संपाडेइ । गुरुहिं भणियं—‘जं मए १४ चित्तिव(यं), तं तए
संपाडियं, कहिं मुणियं ?’ । ‘नाणेण’ । गुरुहिं भणियं—‘किं पडिवाइणा ?, अप्पडि-
वाइणा वा ?’ । तीए भणियं—‘अप्पडिवाइणा’ । अन्ने भणंति—वासंमि पडंते
पिंडाणयण-चोइयाए भणियं—‘अचित्त-पएसेणाणीओ’ । भणियं गुरुहिं—‘कहं १५ विया- ३०
णसि ?’ । तीए भणियं—‘केवलेण’ । ततो ससंभंतो गुरु—‘मेच्छा मि दुक्कडं, केवली आसा-
इओ’ भणिऊण जाओ चिंताउरो ‘किमिह सेज्झिस्सामो न व ति ?’ । केवलिणा भणिओ—
‘मा अधिइं कुणसु, चरम-सरीरो, तुज्झ वि गंगमुत्तरंतस्स होहि(ति)त्ति केवलं’ । ततो

१ क. °सया- । २ क परिहसा° । ३ क °गा ते । ४ क °च्च° । ५ क ह °णु । ६ क ति ध° ।
७ क °ई प° । ८ क सत्त° । ९ क °हं । १० क वस° । ११ क °यगमे° । १२ क. आयण्ण ।
१३ क. स । १४ क. य । १५ क. वित्तिव्वं । १६ क. ह मा° । १७ क °हा° । १८ क. °सा भ° ।

आरूढो लोणेण सह नावं । पवाहिया गंगा-जले । जत्थ जत्थ आयरिओ ठायइ, तत्थ
तत्थ नावा जले बुड्ढइ । मज्झ-ट्टिए वि सवं वोड्डिउमाढत्तं । अप्प-भएण य पक्ख(क्खि)त्तो
सूरी लोणेण गंगा-जले । समुप्पन्न-पसत्थ-भावस्स जायं केवलं । जाओ अंतगडो । कया
देवेहिं महिमा । सुर-संथुयं ति काऊण जायं तत्थ एसे पयागाभिहाणं तित्थं । एयं
५ पसंगेण सिद्धं ति ।

अओ भन्नइ - जहा पुप्फचूलाए विणओ कओ, तहा कायवं ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण पुप्फचूलाए ।

कहियं जो सुणइ नरो चरियं सो लहइ निवाणं ॥

॥ पुप्फचूलाए कहाणयं 'समत्तं ॥

10 विनयवता चैवम्भूता योषितो विगणय्य ताभ्यो विरक्त-चेतसा भवितव्यमित्याह -

चेट्ठो(बैट्ठो)त्तर-माया-कूड-कवड-दोसाण मंदिरं महिला ।

जह नेउरपंडि[इ]या णिदेट्ठो पुव्वसूरीहिं ॥ ११

रज्जाविति ण रज्जंति लिति हिययाइं ण उण अप्पेति ।

जुवइओ मिठ-चोरा एवं कया रौय-पत्तीए ॥ १२

15 [चेष्टो(बैट्ठो)त्तर-माया-कपट-कूट-दोषाणां मन्दिरं महिला ।

यथा नूपुरपण्डिता निर्दिष्टा पूर्वसूरिभिः ॥ ११

रज्जयन्ति, न रज्यन्ते, लान्ति हृदयानि, न पुनरर्पयन्ति ।

युवतयो मेण्ठ-चौरौ एवं कृतौ राजपत्न्या ॥ १२]

चेष्टो(बैट्ठो)त्तरं यथा -

20 “श्वासः किं ? त्वरितागतात्, पुलकिता कस्मात् ? प्रसाद्यागता,

सस्ता वेण्यपि पादयोर्निपतितात् क्षामा किमित्युक्तिभिः ।

स्वेदाद्रि मुखमातपेन शिथिला नीवी रयादागमाद्

दूति ! म्लान-सरोरुह-द्युतिधरस्यौष्ठस्य किं वक्ष्यसि ? ॥”

माया प्रतीतैव, कपटो दम्भः, कूटं कूटलेखादिकरणं; एतेषां दोषाणां मन्दिरं गृहं
25 नूपुरेणोपलक्षिता पण्डितिका । एवं कृतौ मेण्ठ-चौरौ इति रज्जितौ राज-पत्न्या,
न स्वयं तदारक्तेति । कथमिदम् -

— [१०. दोष-बाहुल्ये नूपुरपण्डिता-कथा] —

इहेव अत्थि जंबुदीवे दीवे भारहे वासे तियस-णयर-विब्भमं वसंतपुरं नयरं ।
जयसिरि-संकेयट्ठाणं जियसत्तू राया, धारिणी से महादेवी । तंमि चेव णयरे णगर-
30 प्पहाणस्स इब्भ[स्स] निय-रूव-लावन्न-जोव्वण-सोहग्ग-कला-कोसल्लोहामियं-खयर-रमणी

१ क. ह. स० । २ क. ता वि० । ३ ह. क. वट्ठो । ४ क. ह. ०वा । ५ क. रौय० । ६ ह. क.
वट्ठो । ७ क. तनात् । ८ क. ता ए० । ९ क. ०भनि० । १० क. ०मिरख० ।

वहू गया णईए ण्हाणत्थं । तं च नियेऊण चित्तिं एकेण णगर-जुवाणएण - अहो ! कय-
त्थो^१ कोइ पुरिसो, जो एयाए मुँह-पंकए भसल-लीलं करेइ । अवि य -

अच्छिवंतेणं इमीए रूवं विहिणा^२ विणिम्मियमवस्सं ।

जेण करालिद्धाणं ण होइ एयारिसी सोहा ॥

कहं पुण इमीए भावत्थो गायवो ? मन्नमाणेण पढियं जुवाणएण -

“सुण्हायं ते पुच्छइ एस णई मत्तवारणकरोरु ! ।

एते णई च रुक्खा अहं च पाएसु ते पडिओ ॥”

तओ तं पुलइऊण संजायानु(ण)रागाए पढियमणाए -

“सुहगा होंति(तु) नईओ चिरं च जीवंतु जे नई-रुक्खा ।

सुण्हाण-पुच्छमाणं^३ प्प(घ)त्तीहामो पियं काउं ॥”

तीएँ य नाम गुत्तं वरं च अयाणमाणेण जाणि तीए सह डिंभाणि आगयाणि, ताणं
रुक्खेहिंतो फलाणि दाउं पुच्छियाणि जहा - ‘का एसा ?’ तेहिं पि सिद्धं से णामं
गेहं ति । अवि य -

“अन्न-पानैहरेद् बालां यौवनस्थां विभूषया । वेश्यां स्त्रीमुपचारेण वृद्धां कर्कशसेवया ॥”

मयण-सर-सल्लियंगो तीए सह संगमोवायमभिलसंतो गओ परिवार्इयाए समीवं ।^४
वसीकया सा तेण दाण-विणयाईएहिं । भणिओ अँणाए - ‘किं ते समीहियं करेमि ?’ । तेण
भणियं - ‘इब्भ-वधूए सह संगमं’ । ‘धीरो हवसु, जाव से समीवे गंतूणागच्छामि’ ।
गया सा दिद्धा वहू । थालीए तलयं कुणंतीए पणाम-पुव्वयं च दिन्नमासणं । निसन्नाए
परिवार्इया[ए]^५ पत्थुया धम्मकहा । तयावसाणे य पुच्छिया सा वहूए - ‘भयवइ ! किंचि
अच्छेर-पुव्वयं दिद्धं ?’ । तीए भणियं - “वच्छे ! किं बहुणा ? जं मए दिद्धं तं झत्ति^६
पावेसु’ । वहूए भणियं - ‘किं को वि जुवाणो ?’ । तीए भणियं - ‘आमं’ । वहूए
भणियं - ‘केरिसो ?’ । परिवार्इयाइ भणियं - ‘को से रुवाइ-गुणे वण्णेउं समत्थो ?’
तहा वि सुणसु संखेवेण -

निवसइ इमंमि नयरे सत्थाह-सुओ सुदंसणो नाम ।

निय-रूव-विजिय-भुवणो णीसेस-कलाण कुल-भवणं ॥

जो य, वच्छे ! कुलीणो मज्झत्थो मेधावी पडुओ दक्खो विणीओ वाई रसिओ रूवी
सुभगो देस-कालन्नू उज्जल-वेसो बहु-मित्तो ईसरो [अंगवो] गंभीरो सरणागय-वच्छलो
विउसो पत्थणेज्जो धम्म-परो दयालू सच्च-वयणो पडिवन्न-वच्छलो पुवाभासी महासत्तो
कला-कुसलो पसिद्धो मइमन्तो सबहा समत्थ-गुण-रयणाकरो त्ति ।

अह तस्स रूव-विजिओ सकलंको दोस-संगओ चंदो ।

पक्ख-क्खएण वच्छे ! कलावसेसो फुडं जाओ ॥

सामल-देहो जाओ महु-महणो तस्स रूव-विजिय व ।

गहिय-कलावो अज्ज वि भमइ चिय^७ तिनयणो भिक्खं ॥

१ क. °चो । २ ह महु°, क. सुहु । ३ क. ज. °णम्मि° । ४ क ह °रोरु । ५ क °च्छणं । ६ क.
°ए ना° । ७ ह. क वेश्या । ८ क ह. वृद्धान् । ९ क. ह आ° । १० ह. क. °या प° । ११ क. तस्से ।
१२ ह. क. ज. मज्झत्थो । १३ ज. ते° ।

तस्स मुह-रुव-तुलिओ कसिण-सिओ उवह गोउलं पत्तो ।
 हल-मुसल-वावड-करो लज्जाए गोड्ड-पुरिसो व ॥
 इय एवमाइ-बहुविह-गुणाण अंतं ण तस्स पेच्छामि ।
 ता पुत्तिया ! तेण समं रइ-सोक्खं झत्ति पावेसु ॥”
 इब्भ-वधूए पुरओ तह तीए तस्स वणिणयं चरियं ।
 जह वम्महस्स बाणा हिययं भित्तूण नीसरिया ॥

वंचेमि’ मन्नमाणीए मसि-विलेत्त-करेणं पुट्टीए आहणिऊण गच्छहिया
 १ परिवाइया – आ ! पावे ! कुलवहू-विद्धंसकारिए ! ममावि पुरओ एयारिसाणि
 -भूयाणि पलवसि ! । विमण-दोम्मणा गया एसा । साहिया से पउत्ती – ‘वच्छ !
 इच्छइ, णवरं मसीए खरंटीऊणाहं नीणिया’ । अब्बो ! जहा मसी-सणाहाउ
 गुलीउ पट्टीए दीसंति, तहा ‘कसिण-पक्ख-पंचमीए समागमं पिसुणियं’ णवरं
 न कहियं, तज्जाणणत्थं पुणरवि कह कह वि पट्टविया ‘संती से समीवं
 कालाणुरूव-कहा । ‘अब्बो ! किं पुण एयागया ? हुं, संकेय-ट्ठाणं न स्रियं,
 थं पट्टविया’ नाऊणऽसोगवणियाए मज्जेण तह चिय नीणिया पत्ता तस्स
 णियमणाए – ‘ण ते वच्छ ! नामं पि इच्छइ, असोय-वणियाए नीणिय म्हि’ ।
 य-ट्ठाणेण य भणिया सा तेण – ‘अब्बो ! अलं वा(ता)ए त्ति’ । कमेण य संपत्ते
 ख-पंचमी-पओसे गओ सो तत्थ । पत्ता सा वि तत्थेव त्ति । अवि य –

रमिऊण नियय-नाहं सब्भावे पाडिऊण सोऊण ।

पत्ता जार-समीवं वंमह-सर-सल्लिय-सरीरा ॥

नेहाणुराग-सणाहं दीहर-वियोगाणल-तविय-देह-निव्वण-समत्थं मोहिय-हरि-
 -तियस-तिहुयणं आवडियं से मोहणं । एवं च पुणरुत्तं रमिउवा(ऊण) य
 णे अंतरियाणि निदाए । चरिम-जामे सरीर-चिंताए उट्ठिऊण चिंतियं ससुरेण –
 ज्झ सुओ वधूए समीवे सुत्तो, ता मा पच्चूसे ममं अलिय-वायिणं काहि’त्ति
 त्तूण चरणाओ नेउरं गओ ससुरो । मुणिय-ससुर-वुत्तंताए य भणिओ अनाडो –
 चसु, पत्ता आवयाकाले य साहिज्जं करिज्जसु’ त्ति । सा वि गंतूणं पसुत्ता
 थेव-वेलाए पभणिओ भत्तारो – ‘गिम्हो इत्थ, ता असोगवणियाए वच्चामो’ ।
 त्थ । पसुत्तस्स य भत्तुणो बोहिऊण विम्हय-विसाओवहासाणुगय-मणाए भणियं
 ‘किं एसो कुल-कमायारो ?, किं वा उवएसो ?, किं वा रहस्सं ?; ‘जेण भत्तुणा
 क्खमणुहवंतीए वहुए चरणाउ ससुरो नेउरं णयति !’ । तेण भणियं – ‘किं
 । तीए भणियं – ‘स एद्दह-मित्त-मिलियं तुम्हं चिय भणिउं पारेह’ । तओ-
 एण भणिया पइणा – ‘विसत्था हवसु, पच्चूसे मग्गिसामो’ । तीए भणियं – ‘न मे
 ज्जं, एयारिसेण मे चिट्ठिएण विलिय म्हि’ । पच्चूसे एगंते भणियं थेरेण –
 पुत्त ! ते जाया’ । सरोसं भणिओ सुएण – ‘वोड्डीहोतस्स पणट्ठा ते बुद्धी’ ।
 णयं – ‘निस्संसयं, अन्नेण सह दिट्ठा पुरिसेण’ । सुएण भणियं – ‘अहं चिय

तए अन्नो कउ' त्ति सुएण भणियं । इत्थंतरंमि महया सदेण पलत्तं वहूए - 'किमेत्थ बहुणा पलत्तेण ? जाव एयाओ कलंकाओ न सुद्धा, ताव न गिण्हामि भत्त-पाणं' । एवं सोऊण मिलिओ लोगो, जाओ महाकललओ । 'दिवघड-विसाईहिं सोहेमि अप्पाणयं' तीए भणियं । बुद्ध-नागरएहिं भणियं - 'किमणेहिं अणिच्छियत्थेहिं ? कुत्तियावण-जक्खे परेक्खा कीरउं । तओ ण्हाया कय-वलिकंमा सिय-वत्थाभरण-कुसुमालंकिया १ अणुगम्ममाणा कोऊहलापूरिय-नागरेहिं सह संपत्ता । तत्थ मिलिया नरेंदाइणो । इत्थ-तरंमि मुणिय-बुत्तंतो पायडिय-कारिम-गहो जर-दंडी खंड-निवसणो भूइ-धवलंगो पणो-लित्तो लोगं आलिगिउं रमणीउं पत्तो तं उदेसं सो तीए जारो । अणिच्छियन्ती वि बला आलिगिया सा तेण, गलत्थिओ लोगेणं । ततो आसंतिऊण लोगपाले तियस-महामुणिणो भणिओ जक्खो - 'जो जणणी-जणएहिं दिन्नो भत्तारो, तं मोत्तूणं, एसो पुण गह- ॥ गहिओ दिट्ठो चिय, एयं च अन्नो जइ मए मणसा वि झाइओ, ता धरेज्जसु; अह न पत्थिओ ता वच्चिज्जामो' त्ति भणिऊण किंकायव-मूढो जाव जक्खो वियप्पंतो चिट्ठइ, ताव ज्झत्ति जक्खस्स हेट्ठेण णीहरिया । समुट्ठिओ साहुकारो 'अहो ! महासई एसा' । निंदिओ सबलोगेहिं थेरो ।

अवि य - चित्तेइ जाव जक्खो, ता से हेट्ठेण निग्गया ज्झत्ति ।

१५

छलिओ अहं पि अब्बो ! नत्थि सइत्तं अहवाए ॥

'अहो ! सच्चवाई वि सयण-णागरय-नरेंद-जक्खाईहिं संभाविओ अलियवाई' एयाए चिताए पणट्ठा थेरस्स निदा । 'एस महल्लत्तणस्स जोगो(ग्गो)' मण्णंतेण ठविओ अंतेउरे राइणा । संपत्तो पओसो । बोलीणो राईए पढम-जामो । पसुत्ताउ सवाउ' वि अंतेउरिया, 'णवरमेगा उव्विग्गा ण निदं पवज्जइ । हंत ! कारणेण होयव्वं १० 'जमेसा ण णेइं पवज्जए, ता करेमि कवड-सुत्तं । तहा कए पसिमि(सारि)ओ कुडंतरिएण करिणा करो त्ति । तत्थ विलग्गिऊण गया मेंठस्स समीवं । चिरस्स आगय त्ति संजाय-रोसेण ताडिया संकल-प्पहारेहिं । तीए भणियं - 'मा रुससु, एरिसो अज्ज महल्लओ जाओ, जो चिरेण पसुत्तो । पच्चूसे उव्वणीया करिणा भेहे । 'अहो ! जइ नाम उभय-कुल-विसुद्धाउ' ११ नरेंद-पत्तीउ रक्खिज्जंतीउ' वि एआरिसमंजसमणुट्ठेति; अम्हाण पुण २५ बहूउ जं गया वि आगच्छंति, तं पि लड्डं' इमं भावेंतो पणट्ठ-चित्तो थेरो सोउमाढत्तो । उग्गए वि १२ सरे ण बुज्झइ, सिद्धं राइणो । तेण भणियं - 'मा बोहेह' । सत्तम-दिणे बुद्धो य पुच्छिओ राइणा - 'किमेयं ?' ततो साहिओ सम्भावो, णवरं ण याणामो तं महिलं । तओ भणिव(या)उ राइणा महिलाउ - 'मम दुरिय-णासणत्थं भेडमय-हत्थि उलंघेह' णिवियप्पं उलंघिओ' १३ सवाहिं पि । इक्का महादेवी - 'बीहेमि भिंड-हत्थिणो' । संजाया- ३० संकेण पहया उप्पल-नालेण, मुच्छिऊण पडिया धरणीए । दिट्ठाओ संकलप्पहाराओ ।

अवि य - "मत्तकरिं आरूढा ण बीहिया डिंभ(भिंड)-करिवरुप्पेच्छा ।

संकल-हया वि णो मुच्छिया हंतु मे उप्पले पडिया ! ॥"

१ क दुट्ठं । २ क ह °ओ । ३ क भूय- । ४ क °ओ । ५ ह °ओ । ६ क णवरसेमाओ-
विया । ७ क. जेण णि° । ८ क पए पसविओ । ९ क रोहे । १० क. ह °ओ । ११ क. ह. °ताओ ।
१२ क °ससस° । १३ क जु° । १४ ह °था ।

ततो णिस्संसयं जाणिऊण समाइट्ठाणि वज्झाणि मेंठो देवी करी य । आरोविया छिन्न-
टंकं गिरिवरं । ठिओ^१ एगेण पाएणागासे हत्थी । लोगेण य भणिओ राया — ‘किमेस
वराओ ॥ तिरिओ वियाणइ ? ता मा एयं वावाएसु’ । पच्छा ठिओ गयणारुद्धे(ठे)हिं
दोहि वि पाएहि । पुणो वि णिच्छए विन्नत्तेण वि ण मुक्को राइणा । पुणो गयण-गएहिं
५ ठिओ तिहि वि चलणेहिं । ततो लोगेहिं कओ महकंदो — ‘अवो ! अजोत्तकारी राया,
जो गेहोसमेयारिसं हत्थि-रयणं वावाएइ’ । ततो समुवसंत-कोवेण भणिओ मिंठो —
‘अरे ! तरसि नियत्तेउं ?’ । तेण भणियं — ‘जइ अम्हाण वि अभयं देसि’ । दिन्ने
अभये^२ नियत्ताविओ नागो अंकुसेण^३ । इत्थं वि सुत्ते एस ‘उवणओ दट्ठवो ।

“अंकुसेण ‘जहा नागो धम्मे संपडिवाइओ’ रहनेमी । [उ. २२, ४६]

१० कओ देवीए सह निविसओ मेंठो । भमंताणि देसंतरं ठियाणि पओसे देवउले ।
इत्थंतरं चोरो गामं मुसिऊण ठिओ सो तत्थेव । चोराणुमग्गागएहिं य नरेहिं वेढियं
तमुज्जाणं । पभाए गेण्हिस्सामो । तीए लोइंतीए लग्गो तक्कर-फासो । तम्मि गय-रागाए
पुच्छिओ सो को तुमं ? । तेण भणियं — ‘तक्करो रित्थं गेण्हिऊण अहं पविट्ठो । वेढिओ
आरक्खिणहिं’ । ‘मेंठं सुह-पसुत्तं जाणिऊण भणिओ चोरो — ‘जइ भत्तारो भवसि, ता
१५ मुयावेमि वसणाओ’ । तेण भणियं — ‘एवं करेमो’ त्ति ।

अवि य — “रइ-सोक्खं किञ्चित् जीवियं च रत्थं च देइ जा तुट्ठा ।

तं सयमागच्छंती को मुंचइ कामधेणु व ? ॥”

पभाए गहियाणि तेन्नि वि । मेंठेण भणियं — ‘नाहं चोरो, अण्णं गवेसह’ । तीए
भणियं — ‘एस मज्झ भत्तारो जणणि-^४जणएहिं दिण्णो सुद्ध-सहावो, एसो पुण तक्करो’ ।
२० ततो गहिओ मेंठो त्ति ।

अवि य — “विहिणो वसेण कम्मं जयंमि तं किं पि माणिणो पडइ ।

जण्ण कहिउं न सहिउं ण चेव ^५पच्छाइयं(उं) तरइ ॥”

ततो चितियं ^६मेंठेणं — ‘अहो ! महिला नाम अणामिया वाही, अभोयणा विस्सइया,
अहेउओ^७ मच्चू, निरब्भा वज्जासणी, अनिमेत्ता पाव-परिणई, अकंदरा वग्घि’ त्ति ।

२५ अवि य — “मोत्तूण महारायं गहिओ अहयं ममं पि मच्चुंमि ।

छोढुं गहिओ चोरो णत्थि विवेगो महिलाणं ॥”

उत्तं च — “दुःखभावा यतश्चैता निसर्गादेव योषितः ।

ततो नासा वश गच्छेद्धितार्थी प्रेत्य चेह च ॥

गणयन्ति न रूपाढ्य नार्थाढ्य न प्रभुं कुलीनं वा ।

३० मन्मथ-दीपित-गात्राः स्वच्छन्दाः सप्रवर्तन्ते ॥

आतृ-सम पुत्र-सम पितृ-तुरय यान्ति नेह लज्जन्ति ।

मन्मथ-दर्पाविष्टा गाव इवात्यन्तमूढत्वात् ॥

१ ह क ज. हत्थी । २ क °भाव° । ३ क °शेण । ४ क ह उण° । ५ क महा° । ६ क. म° ।
७ क पउसे । ८ क खा° । ९ क च कर° । १० क मेठ सु° । ११ ह. जएण° । १२ क. पच्चा° ।
१३ क. मेंते° । १४ क. अहेवओ मत्त ।

त्यजन्ति भर्तृनुपकारकर्तृन् विरक्त-चित्ता अपि घातयन्ति ।
 खलेऽपि रज्यन्त इह स्वतन्त्रा भुजङ्ग-पत्न्यः प्रमदाश्च तुल्याः ॥
 रागमेकपद एव हि गत्वा यान्ति शीघ्रमविचार्य विरागम् ।
 चञ्चलत्वमिदमात्मवधार्थं योषिता च तडिता च समानम् ॥
 आवारो(सो) मानसाना कपट-शतगृहं पत्तनं साहसाना 5
 तृष्णाऽग्नेर्जन्मभूमिर्मदन-जलनिधेः कोप-कान्तारपारः ।
 मर्यादा-भेदहेतुः कुल-मलिनकरी नित्यदुर्ग्राह्यचेताः
 स्त्रीनामाऽतीव(नीच)दुर्ग बहुभयगहन वैरिणा केन सृष्टम् ? ॥
 वचनेन हरन्ति बलगुणा निशितेन प्रहरन्ति चेतसा ।
 मधु तिष्ठति वाचि योषिता हृदये हालाहल सदा विषम् ॥ 10
 अत एव सुख निपीयते वनिताना हृदयं तु ता(पी)ड्यते ।
 पुरुषैः सुखलेश-वञ्चितैर्मधुगृद्धैः कमले यथाऽलिभिः ॥”

समारोविओ 'मैंठो सूलियाए । थेववेलाए य निग्गओ सावगो तेण पएसेण । चोरेण
 भणियं— 'महासत्त ! कुणसु दयं नीर-^१दाणेण' । सावगेण य धम्म-देसणा-पुव्वयं भणिओ
 एसो— 'भइ ! ^२निदलिय-समत्थ-पावं कय-समत्थ-सोक्खं नमोक्कारं पढसु, जेण देमि ते ^३
 जलं' । 'एवं' ति पडिबन्ने गओ सावगो । आगच्छंतं दड्डूण गहिय-जलं संजायाणंदो
 नमोक्कारं पढंतो जीविणं मुक्को । नमोक्कार-प्पभावेण उप्पण्णो वाणमंतर-देवसु^४ ति ।

अवि य— 'मातङ्गाना 'भदान्धमदलिपटलश्यामगण्डस्थलाना

ये मार्गेणानुयाताः क्षणमपि हरिणाः क्षुद्रमग्लानदेहाः ।

तेऽवश्यं भूतलस्थैस्तरुणतरुलतापल्लवैर्यान्ति तृप्तिम्,

प्रायस्तुज्ज्ञान(नु)गाना न भवति विफलो वीप्सितार्थोऽभिलाषः ॥”

पउत्तावहिणा य मुणिओ पुव्वभव-वुत्तंतो । सावगं पि चोर-पडिगच्छं काउं वज्जट्टाणं
 निजंतं दड्डूण अकय-तियस-कायवो कर-गहिय-महासेलो लोगं भेसिउं पयत्तो । अद्वपड-
 पाउरणो गहिय-धू[व]कडच्छगो^१ लोणेण सह राया विनविउमाढत्तो । देवेण भणियं—
 'अरे नरेंदाहम ! अमुणिय-कज्जाकज्जं एयं महाणुभावं पावेसु वि अपावं, वंचणाय(प)रेसु ^२
 वि सरलं, निदएसु वि सएदयं, णेकलंकं तियसाणं^३ वि पूयणेज्जं जिणधम्ममाणुट्ठाण-^४परं
 सावयं माराविसि, ता णत्थि ते जीवियं सविसयस्स' । राइणा भणियं ।

अवि य—अण्णाणोवहएणं^१ जं पावं कारियं मए देव ! ।

तं खम ण पुणो काहं खंति-परा होंति मुणि-देवा ॥

ततो संसिउण सवित्थरं नियय-वोत्तंतं भणिओ राया— 'पाएसु पडिउण महाविभूईए ^२
 पवेसेसु सावगं' अणुट्ठियं देव-वयणं ^३राइणा । देवो वि सवभाव-सारं^४ पणमिउण सावगं
 उप्पइओ गयण-मग्गेणं ति ।

१ क. मेतोप्रः पादवले । २ क. °दारे° । ३ क. °निय° । ४ क. °ति मा° । ५ क. °गामा° ।
 ६ क. °दण्ड° । ७ क. °लत्तै° । ८ क. °क्कगो । ९ क. ण, °क. सू° णि° । १० क. °णुपरं सावि° ।
 ११ क. °व । १२ क. पइ° । १३ क. °वर° ।

अवि य — 'कयपावो वि मणूसो मरणे संपत्त-जिण-नमोकारो ।

इच्छिय-सिद्धिं पावइ पत्ता जहा मेंठ-देवेणं ॥'

इओ^१ य सा तकरस्स नियय-चिट्ठियं साहंती पहंमि गंतुं पयड्डु त्ति ।

अवि य — 'जह जह तीए चरियं इक्क-मणो तकरो निसामेइ ।

५ तह तह भयमइओ विव वेविर-देहो इमो जाओ ॥'

'अवो ! किंपाग-फल-भक्खणं पिव ण सुंदरा एसा' — भाविऊणं संपत्त-नई-तीरेण गहिय-वत्थाभरणेण भणिया सा तेण — 'उत्तारेमो तावोवगरणं, पुणो वि तमुत्तारेस्सामो' भणिऊण उत्तिन्नो नइं पयड्डो गंतुं । भणिऊणमणाए — 'ममं मोत्तूण कत्थ वच्चसि ?' । तेण भणियं — 'अलं तुज्झ संसग्गीए, दूर-द्विया वि जीवियं देज्जसु' त्ति । ततो सर-त्थंब-
१० निलोक्का कर-संछाईय-गुज्झ-देसा ठिया 'करण-लयाए दिट्ठा मेंठ-सुरेण । तीए संबोहणत्थं गहिय-मंस-पेसी आगओ जंबुओ, दिट्ठो अणेण नई-तड-संठिओ मीणो । तओ मंसपेसिं मोत्तूण पहाविओ 'मच्छ-गहणत्थं । इत्थंतरंमि उक्खित्तं मंसं पक्खिणा, मीणो य पविट्ठो जलंमि । तओ विमणं जंबुयं णिएऊणं भणियमणाए त्ति ।

अवि य — 'साहीणं 'मंसं उज्झिऊण पत्थेसि मूढ ! किं 'मीणं ? ।

१५ एण्हि दुण्ह वि चुक्को अप्पाणं खाइसु सियाला ! ॥'

जंबुएण भणियं । अवि य —

'कर-संछाईय-गुज्झे ! मइलिय-सप्पुरिस-कुलहरे ! पावे ! ।

णरणाह-मेंठ-चोराण चुक्किए ! 'रुयसु अप्पाणं ॥'

अहो ! जइ सच्चमेस जंबुओ, ता कीस माणुस-भासाए मम पुणो 'दुच्चरियाणि जंपइ ? जाव
२० विमला(णा) भावेंती चेड्डइ, ताव दावियं मेंठ-रुवं । कहिऊण णमोकार-फलं देवत्तं काऊण धम्मकहा भणिया तियसेण — 'भदे ! संपयं पि पस(सम)त्थ-पाव-वण-जलणं अचिंत-चिंता-मणि-विब्भमं कुणसु 'मुणि-धम्मं' । तीए भणियं — 'फुससु कलंकं जेण करेमो' । तओ तज्झिऊण 'णरनाहं पवेसिया वसंतपुरे महाविच्छड्डेण'^२ णेक्खंता एसा गहिय-सिक्खा धूयपावा य गया देवलोगम्मि ।

२५ अओ भन्नइ — 'जेणेवंविहाउ' तम्हा ताण विरत्त-चित्तेण धम्मो कायवो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दोण्हं पि हु महिलाणं सोऊणं कुणह वेरगं ॥

॥ नेउरपंडिय-नरेंदमहिलाण कहाणयं स^३मत्तं ॥

१ क. 'णाया' । २ क. मच्च' । ३ क. मम । ४ क नीण । ५ क. रय' । ६ क 'चि' ।
७ क. मणि' । ८ क. 'ससक' । ९ क. न' । १० क. 'च्चाडण । ११ क. ह. 'ओ । १२ क. ह. स' ।

स्त्रीभ्यो विरक्तस्यापि यदि कर्मपरतन्त्रतया विषयेच्छा जायते, तत आत्मा दान्तव्य इत्याह —

सदाइसु रत्तेण वि दमियव्वो साहुणा णिओ देहो ।

सैज्झगिरि-सिद्धएण वि(व) संबोहिय-रायलोएणं ॥ १३

[शब्दादिषु रत्तेनापि दान्तव्यः साधुना निजो देहः ।

सह्यगिरि-सिद्धकेनेव सम्बोधित-राजलोकेन ॥ १३]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम् —

— [१२. आत्म-दमने सिद्धक-कथा] —

सज्झगिरिम्मि कोंकणय-नयरे समारोविय-गुरुभारे आरुहंति अवयरंते य दडूणा-
णुकंपाए राइणा तेसिं वरो दिन्नो 'मए वि एयाण मग्गो दायवो, न उण एएहिं' ति । १०

इओ य एगो सेयंवर(सिंधवओ) पुराणो संजाय-संवेगो चित्तिउमादत्तो त्ति ।

"मए वि अप्पा दंतो संजमेण तवेण य । मा हं परेहिं दंमंतो वंधणेहि वहेहि य ॥

अप्पा चेव दमेयवो अप्पा हु खलु दुदमो । अप्पा दंतो सुही होइ अस्सि लोणे परत्थ य ॥"

ता तहा दमामि अप्पाणं जहा सुही होइ । गओ सज्झगिरिंमि । गहिया वाहियाण
मज्जे सामन्नया । गुरुय-वाहि त्ति काउं जाओ तेमिं सो चिय मयहरो । अन्नया सेल- १५

मारुहंतेण आगच्छंतं साहुं दडूण देन्नो सिद्धएण से मग्गो । अबो ! मग्गो राय-

विदिण्णो अम्हाण वरो इमिणा समणगस्स मग्गं देंतेण । गया राय-कुले भारवाहिणो ।

वाहरिओ सिद्धो, जाओ ववहारो । सिद्धएण भणियं — 'महाराय ! समारोविय-गरुय-

भर त्ति काऊण अम्हाण तए दिन्नो वरो, ता जइ मए वि भारो धेत्तूण मुक्को, सक्केवेण

सो जइ तेण समणगेण उक्खित्तो; ता किं न दायवो से मग्गो ?' । राइणा भणियं — २०

'सुड्डु दायवो' । तेहिं भणियं — 'देव ! न तेण तण-मेत्तो वि भारो समुक्खित्तो' । ततो

चारित्तधम्म-देसणा-पुव्वं परुविओ अट्टारस-सीलंग-साहस्सिओ भारो त्ति ।

वोज्झंति नाम भारा ते चिय वोज्झंति वीसमंति(ते)हिं ।

सील-भरो वोढवो जावज्जीवं अविस्सामो ॥

मुणि-वूढो सील-भरो विसय-पसत्ता तरति णो वोढुं । २५

किं करिणो पट्ठाणं उवोढुं रासहो तरइ ? ॥

तओ संजाय-संवेगा के वि तेण चिय सह निक्खंता, अन्ने सानया संबोत्ता सह
नरेंदेणं ति ।

अओ भन्नइ — विसय-उप्पन्न-रागेण वि अप्पा दमियवो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं । ३०

कहियं जो सुणइ नरो सो गच्छइ सासयं ठाणं ॥

॥ सज्झगिरि-सिद्धकखाणयं समत्तं ॥

एकस्यामपि क्रियायां भावानुरूपं फलं प्राप्नुवन्ति प्राणिन इत्याह —

भाव-सरिच्छं खु फलं इक्काइ वि होइ जंतु-किरियाए ।

जह संब-पालयाणं वंदण-किरियाए नेमिस्स ॥ १४

[भाव-सदृशं खु फलमेकस्यामपि भवति जन्तु-क्रियायाम् ।

यथा संब-पालकयोर्वन्दनक्रियायां नेमिनः ॥ १४]

भावानुरूपं फलमेकस्यामपि भवति द्वयोर्वहूनां वा जन्तूनां क्रिया चेष्टा तस्यां जन्तुक्रियायामेकस्यापि यथा कृष्ण-सुतयोः संब-पालकयोरिति । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम् —

— [१३. भावानुरूप-फले सम्ब-पालक-कथा] —

१० परितुलिय-सग्ग-नगरीए वारवईए अणेग-नरनाह-पणय-पय-पंकओ जायव'-सहस्सा-
णुगम्ममाणो सिंहासणत्थो वद्धाविओ वासुदेवो निउत्त-पुरिसेहिं — 'देव ! पमोएण
वद्धसि, समोसरिओ विमुक्क-भूसणो वि तइलोक-भूसणो, पणट्ट-संसारधम्मो वि संसा-
राणुगओ अट्टारस-महरिसि-सहस्स-परिवारो भगवं अरिद्धनेमी रेवय-उज्जाणे' । तओ
तकाल-पयट्ट-पहरिसि-विसेसेण दाऊण तेसिं जह-चेत्तिय-वमहियं दाणं 'पभाए सब-
१५ रिद्धीए वंदिस्सामो' आणवेऊण लोगं पुणो वि भणियं कण्हेण — 'जो पढमं सुए तित्थयरं
वंदइ, तस्स जहिच्छियं वरं देमि' । निहा-खयं [मि] बिबुद्धेण य नियय-धवलहरे चिय गंतूण
कय(इ)वय-पयाणि धरणियल-णमिय-जाणु-करयलेण पवट्ट(ड्ड)माण-संवेगाइसएण पण-
मिओ संवेण तित्थयरो । संकिलिद्ध-परिणामेण य पालएण गंतूण राईए वंदिओ
रज्ज-लोमेण । वासुदेवो वि महाविच्छडेण पयट्टो भगवओ वंदणवडियाए । पत्तो
२० समोसरणं । भावसारं पणमिओ तित्थयरो सह गणहराईहिं त्ति । अवि य —

तं किं पि अणन्न-समं सोक्खं तस्सासि णेमि-णमणंमि ।

जं कहिऊण न तीरइ संकासं निरुवम-सुहेण ॥

निसामिऊण य धम्मं जहा-अवसरं भणियं कण्हेण — 'केण अज्ज तुम्हे पढमं
वंदिया?' । भगवया भणियं — 'द्वओ पालएण, भावओ संवेण । 'कहमे(हिं से)यं ?'
२५ भगवया भणियं — 'एस अमव्विओ य पालओ, इयरो भवसिद्धिओ' । तओ दिण्णो
संबस्स वरो । ततः स्तुतिद्वारेणोक्तं कृष्णेन —

“त्वद्वाक्यतोऽपि केषांचिदबोध इति मेऽद्भुतम् ।

भानोर्मरीचयः कस्य नाम नालोकहेतवः ? ॥

न चा(वाऽ)द्भुतमूल कस्य प्रकृत्याऽऽक्षि(क्लि)ष्ट-चेतसः ।

३१ स्वस्था(कळा) अपि तमस्ते(त्वे)न भासन्ते भास्वतः कराः ॥”

अतो भन्नइ — एक्काए वि जंतु-किरियाए भावाणुरूपं फलं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं० ।

॥ संब-पालय-कहाणयं ^१समत्तं ॥

प्रशस्त-भाववता च कुतश्चित् प्रम(मा)दादिभ्यः प्रावचनिके उड्डाहे जाते, तमाच्छाद्य यथा प्रवचन-प्रभावना भवति, तथा कार्यमित्याह -

पावयणिय-उड्डाहं गोवेउं पवयणुन्नइं कुज्जा ।

जह चंपा-नयरीए कया सुभद्राए सयराहं ॥ १५

[प्रावचनिकमुड्डाहं गोपयित्वा प्रवचनोन्नतिं कुर्यात् ।

यथा चम्पानगर्या कृता सुभद्रया इति ॥ १५]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम् -

— [१४. प्रवचनकलङ्कापहारे सुभद्रा-कथा] —

अत्थि इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे अंगा-जणवए वाससय-^१वण्णणिज्जा चंपा-
नयरि त्ति । अवि य -

अत्थि पुरी पोरणा चंपानामेण दस-दिसि-पगासा ।

केत्ति व भुवण-गुरुणो आणंदिय-सयल-जिय-लोगा ॥

तत्थ य राया दरियारि-मत्त-मायंग-कुंभ-निदलणो ।

जयलच्छि-परिग्गहिओ जियसत्तू विणमि-संकासो ॥

तत्थेव वि(व)स[इ] इब्भो जिणदत्तो णाम मुणिय-जिण-वयणो ।

संमत्ताइ-गुण-जुओ सारिच्छो अभयकुमरस्स ॥

तस्स सुभदं धूयं तव(? च)न्निय-सह(द्व)ओ निएऊण ।

चिंतेइ विही धन्नो जेणेसा फंसिया धणियं ॥

अहवा चिअ लद्ध-रसो ण उण विही जेण निम्मिउं एसा ।

उवणीया अन्नेसिं अमुणिय-रइ-सोक्ख-सारेण ॥

ता जइ एयाए करं करेण गेण्हेइ [स]जीविओ होज्ज ।

इय एवं चिंतंतो अणंग-सर-गोयरं पत्तो ॥

तत्तो पट्टविया जिणदत्त-समीवे दुजाइणो वरगा ।

अण्णधम्मिउ त्ति काऊ(उं) ण दिन्ना तीसे य लाहत्थं ॥

गओ साहु-समीवमि निसामिओ धम्मो जाओ कवड-सावगो । कालंतरेण य सम्मं^{२५}
निसामिंति(त)स्स परिणओ सम्भावेण । तओ कहिऊण मुणीण परमत्थं जाओ अभय-
कुमार-^२सरिसो सावगो । जिणदत्तेण वि साहम्मिउ त्ति काऊण दिन्ना से सुभद त्ति ।

अवि य - काय-मणिणो निमित्तं गहिओ चिंतामणी वि कवडेणं ।

मुणिय-गुणे भावेणं गहिए इयरो वि संपत्तो ॥

निरुविथं वारेज्जय-वासरं । समाढत्ताणि दोसु वि इब्भ-कुलेसु तत्कालाणुरूवाणि काय-^{३०}
वाणि । कमेण आणंदिए णागरय-जणे पत्ते वीवाह-दिवसे महा-विभूईए समोव्वूढा सा तेणं ।

एवं च तीए सह सबभाव-सारं जीय-लोग-सुहमणुहवंतस्स बोलीणो कोइ कालो । अन्न-
 दियहंमि भणिओ जिणदत्तो नियगेहे नी(ने)मि सुभदं । जिणदत्तेण भणियं – ‘उवासग-
 भत्तो सणो वि ते सयणो अणुवडुंतीए मा कलंकं काहि’ ति । तेण भणियं – ‘अन्नम्मि
 गेहे काहामो’ । तहा कए तीए सह जिण-साहु-साहंमिय-संघ-दाण-वंदण-पूया-सारं
 ५ धम्म-त्थ-काम-सणाहं बुहजण-पसंसणेजं जियलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ
 कालो ति । जिणधम्म-मच्छरेण पइ-सइ(य)णो तीए छेडुमलहतो रोसानल-पज्जलिओ
 खवेइ कइ(ह) कह वि अप्पाणं । पुणरुत्तं च सयणेण भणमाणाणं वि ण से पइणो चलियं
 चित्तं । अन्न-दियहंमि पत्तो खमग-मुणी भेक्खट्ठा । गहिय-भेक्खस्स पवेडुमच्छिमि
 कणोजं । तं चावणीयं सुभदाए जि(जी)हाए लिहिऊण य । संकंतो य से चीण-पेडु-
 १० तिलओ मुणिणो भालंमि । अवसरो ति काऊण भणिओ से भत्तारो सयणेण – ‘संपयं
 किं भणिहिसि?’ ति ।

अवि य – ‘गिण्हइ दोसे वि गुणे जो रत्तो होइ जंमि वत्थुंमि ।
 दुट्ठो गुणे वि दोसे मज्झत्थो दो वि गिरूवेज्ज ॥’

चित्तिंयं से पयणे(इणा) – ‘जइ नाम विसुद्धोभय-पक्खा मुणिय-जिण-वयणा धम्माणु-
 १५ रत्ता एसा वि एयारिसमुभय-लोग-विरुद्धं कुणइ, ता किमेत्थ भन्नउ?’ । ण तहा
 उवयरइ । तत्तो चित्तिंयं सुभदाए – ‘किमेत्थ चोजं? जं गिहिणो कलंकं पावित्ति,
 एवं(यं) खु महादुक्खं, जं मह कजे पवयण-क्खिंसा । ता तहा करेमि, जहा पवयणस्स
 उण्णई हवइ’ । चित्तिंती ए[सा] कओववासा सिय-वत्थाभरण-कुसुम-सोहिया ठिया
 सम्म[दि]ट्ठिणो देवस्स काउस्सग्गेणं ति । अवि य –

२० ‘जाव न पवयण-णेदा अवणी(णे)यं, ताव देव ! एत्ताए ।
 ठाणाओ न चलामि’ भणिऊणं सा ठिया तत्थ ॥
 ‘तण-सरिसं पि ण सिज्झइ कज्जं पुरिसस्स सत्त-रहियस्स ।
 आरूढ-संसयस्स उ देवा वि वसम्मि वट्ठंति ॥’
 तीए तव-तेय-चलिओ पत्तो तं भणइ सुरपरो – ‘किं ते ।
 २५ करेमो?’ तीए वि भणिओ ‘पवयण-नेदं पणासेसु’ ॥
 ‘णयरीए चत्तारि वि ढक्केऊणं पुणो वि भणिहामो ।
 उग्घाडेउ जा सई चालणि-नीरेण दाराणि ॥
 ताणि तुमं चिय मोत्तुं उग्घाडेस्संति णेय सेसाओ ।
 रमणीओ’ परिकहिउं तियसो पत्तो सयं ठाणं ॥
 ३० पच्चूसंमि विबुद्धो उग्घाडेउमतीरमाणो उ ।
 दाराणि भणइ लोगो जो देवो होउ सो पयडो ॥
 ताहे जंपइ देवो ‘सइए उच्छोडियाणि गयणत्थो ।
 उग्घडिस्संति दढं चालणि-परिसंठिय-जलेण’ ॥

विगुत्ताओ अणेगाओ णरेंद-मंति-सेणावइ-सिद्धि-दिय-सत्थवाहाइ-वहूयाओ । ततो
 ३५ पुच्छिओ सयणो सुभदाए । संदेहमाणेण य न विसज्जिया, चालणि-ट्टिय-जल-दंसणाओ

य पट्टविया संजायाणंदे[ण] । ततो ण्हाया कय-बलिकम्मा अणेग-सय-पुंरजणाणुगम्म-
माणा संपत्ता पुव-पओलीए । इत्थंतंरंमि समाहयाइं मंगल-तूराइं, आऊरिया असंखम-संखा ।
संपत्ता किंनर-किंपुरिस-जक्ख-विज्जाहराणो । अ(उ)ग्घोसियं तित्थयर-नामं, पसंहि-
(सि)या महरिसिणो, विन्नविओ सिरिसमण-संघो । उग्घाडिओ कसिणागुरु, देन्नो बली ।
ततो पट्टिऊण तिनं वाराओ पंचनमोकार-महामंतं, उ(आ)च्छोडियाणि चालिणी-जलेण ।
गुंजारवं कुणमाणाणि उग्घाडियाणि दोन्नि वि कवाडाणि । तओ समुच्छलिओ साहुकारो,
मुक्कं गयण-ट्टिय-देवेहिं कुसुम-वरिसं । समाहयाइं देवतूराइं । आणंदिया 'समत्थ-लोणा ।
तओ महा-विच्छेड्डेण एवं चिय दाहिण-पच्छिम-पओलि-कवाडाणि वि उग्घाडियाणि ।
उत्तर-पओलिं पुण नीरेण अच्छोडिऊण भणियमणाए- 'जा मए जारिसी सीलवई होजा,
सा विहाडेजा' । सा तह चिय संपयंमि(पि) ढक्किया चिट्ठइ । ततो अणालिय-गुण-संथवेण ।
वुच्चं(थुव)ता धम्मिय-जणेणं, पसंसिज्जमाणा विम्भियावद्ध-नागरएहिं, अणुगम्ममाणा
आणंदिय-चेत्तेहिं नरिंद-णागर-सयणाइएहिं, पए पए कय-मंगलोवयारा, महाविच्छेड्डेणं
संपत्ता जिण-मंदिरं । पणमिउं जिणं वंदिया साहुणो । तओ किंचि खणंतंरं सोऊण
जिण-वयणं तह चिय पत्ता नियय-घरं । ततो हरिसिओ सयणो, विलिओ पडिक्खो,
आणंदिओ समण-संघो ।

१६

अओ भन्नइ-जह सुभदाए कयं तहा कायवं ति । एसुवएसो ।
सुयदेवि-पसाएणं चरियमिणं साहियं सुभदाए ।
सुय-विहिणा निसुणंतो लहइ फुडं तीइ सारिच्छं ॥

॥ सुभदा-कहाणयं समत्तं ॥

प्रवचनोन्नतिकारिणा च द्रव्ये नादरः कार्यं इत्याह -

२०

पावेण किलेसेण य समज्जिओ तह वि आवया-हेऊ ।

अत्थो संताव-करो निदरिसणं भाउणो दुन्नि ॥ १६

[पापेन क्लेशेन च समार्जितस्तथापि आपद्धेतुः ।

अर्थः सन्तापकरो निदर्शनं भ्रातरौ द्वौ ॥ १६]

कहमिणमतो भन्नइ -

२१

— [१५. अर्थे भ्रातृद्वय-कथा] —

एगंमि संनिवेसे दोन्नि भाउणो अचंत-दोक्खिय-दारिदमहावसण-निहिणो दोहग्ग-
कलंकंकिय त्ति । अवि य -

जंमंतर-कय-पावो रिडो व भरंति कह वि ते पेड्डं ।

कुसुमाभरण-विलेवण-तंबोल-कहा वि नवि दिट्ठा ॥

२२

अन्नया तओ दारिद्र-महादोक्खमणुहवंता गया सुरट्ठा-विसए । तत्थ य निंदिय-
कम्माणुट्ठाणेण महाकिलेसेण य दीहकालेण विट्ठो रुवय-साहस्सिओ नउलगो ।
समोप्पन्न-पहरिसेहि चितियमणेहिं -

“किं ताए सिरीए पीवराए जा होइ अन्नदेसम्मि ? ।

जा य न मित्तेहिं समं जं च अमेत्ता ण पेच्छंति ॥”

कं(क)मेण पत्थिया स-देसाभिमुहं । परिवाडीए णउलयं वहांताण परुप्परं समुप्पन्नो
वह-परिणामो, न वहे पयट्ठंति । कमेण य पत्ता नियय-विसैयस्सासन्नं तडागं । परूइओ
महल्लय-भाया । पुच्छिओ डहरएण । इयरेण भणियं - ‘पाओ(वो) हं जेण गहिय-नउलेण
मए तुज्झ वि व्हो चेंतिओ’ । डहरएण भणिउं(ओ) - ‘मए वि एवं चिय पिसुणियं, ता
११ अलमिमिणा आवय-हेउणा जल-जलण-चोर-दाइय-णरेंदाइ-साहारणेणाणत्थ-निबंधणेणं
अत्थेणं’ । पक्खेत्तो तडागे नउलओ, तक्खणं चिय गहिओ मच्छएणं । ते वि पत्ता
णियय-मंदिरं । मीणो वि गहिओ धीवरेण ओआयरिओ विवणीए । थेरीए वि
पट्ठविया धूया पुत्ताण पाहुणय-निमित्तं मच्छाण । तीए वि सो चिय गहिओ महंतो
मच्छो । पत्ता गिहं । फालितीए जाओ खणकारो, दिट्ठो दवाउन्नो नउलओ, लोहेण
१२ कओ उच्छंगे । संजाय-संकाए पुच्छियं थेरीए, ण साहियमणाए, जायं भंडणं । मम्म-
देसाहया य मुक्का जीविण थेरी । समुच्छलिओ कलयलो । पत्ता भाउणो, सेसलोगो
य । देट्ठो णउलगो । थेरी य मुक्क-जिया । मुणिओ एस वोत्तंतो अहो ! उज्झिओ वि
समत्थावयाण हेऊ अत्थो पुणो वि दुक्ख-कारणं जाउ त्ति ।

अपि च - “अर्थानामर्जने दुःखमर्जितानां च रक्षणे ।

२० आये दुःखं व्यये दुःखं धिगर्थं दुःखभाजनम् ॥”

रोवंता य निवारिया पास-ट्टिय-जणेण । ततो काऊण से उद्धदेहियं, दाऊण
कुलपुत्तयस्स भणिणिं सोऊण सम्मत्त-मूलं पंच-महवय-लक्खणं साहु-धम्मं वेरग्ग-
मग्गावडियाए पवइया दोणिण वि भाउणो त्ति । उवणओ कायवो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण दोन्ह भाऊणं ।

२१ सु(सि)ट्ठमिणं निसुणंतो लहइ नरो सासयं सोक्खं ॥

॥ दोभाइ-कहाणयं समत्तं ॥

एवंभूतोऽप्यर्थस्तथाऽपि न पापस्य गृहे तिष्ठत्याह च -

संतं पि घरे दव्वं पावस्स ण ठाइ, पुन्न-र(स)हियस्स ।

ठाइ किलेसेण विणा निदरिसणं माहुरा वणिणो ॥ १७

[सदपि गृहे द्रव्यं पापस्य न तिष्ठति, पुण्य-र(स)हितस्य ।

तिष्ठति क्लेशेन विना निदर्शनं माथुरौ वणिजौ ॥ १७]

विद्यमानमपि गृहे द्रव्यं पापस्य पुंसो न तिष्ठति । यस्तु पुण्यभाक् तस्य क्लेशं
विनैव देवताऽनुभावादन्यत आगत्य तिष्ठति । मथुरायां भवौ माथुरौ ।

पलावेण ? नाहमुवगरण[स्स] अत्थी, किं खु महल्लेण कोऊहलेण पुच्छामि । जेण एयाणि ण्हाण-भोयणंगाणि पुवं ममं आसि । खीणं पुनं च ममं सुत्तुं उड्डेऊण पुलोयं-तस्स^१ य अन्नत्थ गयाणि जाव इमं थाल-खंडं ठियं^२ । कड्डिऊण उवड्डियाए कयं थाल-समीवे झड त्ति लग्गं । ततो पणड्ड-संको इब्भो कहिउमाढत्तो — ‘ण्हायमाणस्स मे आगओ^३ आगासेणं सब्बो वि एस उवगरण-वेच्छड्डो’ । गेहमुवगएणेया देट्ठाओ नाणाविहाओ निहीओ ।

अवि य — जा सुविणे वि न सुणिया कुबेर-धण-लच्छि-विब्भमा रिद्धी ।

अणुकूल-दिब-जोगा सा जाया मज्झ कत्तो वि ॥

काए पुरीए जाओ ? , को व तुमं ? कस्स भन्नसे तणओ ? ।

१० इब्भेण पुच्छिएणं कहियं सबं पि से मुणिणा ॥

हंत ! एसो सो मे जामाउओ । कंठे धेत्तूण सब्भाव-सारं रुन्नो इब्भो । भणियं च णेण — ‘तुमं मज्झ जामाऊ, एसा वि ते बालभाव-देन्ना भारिया । एसो वि सब्बो वि हु तुह संतिओ धर-सारो । एयाणि धव[ल]हराणि, एसो य आणा-णेहेस-करो परियणो, एताणि य अग्घेयाणि अणेगाणि महारयणाणि । महद्व-निचएण ता भुंजसु जहत्थि-^४ (हेच्छि)ए भोगे । भुत्त-भोगो अ पच्छिमे वयं(य)सि करेज्जसु मुणि-धम्मं’ । विरत्त-विसएण भणियं मुणिणा —

“सहं कामा विसं कामा कामा आसी-विसोपमा ।

कामे पत्थेमाणा अकामा जंति दुग्गयं के वि ॥”

महासत्त ! कयाइ पुरिसो काम-भोगे उज्झइ, काम-भोगेहिं वा पुरिसो उज्झिज्झइ ।
२० त्ता काम-भोगे परिचत्तेण अर्चित-चिंतामणि-संकासो पत्तो साहु-धम्मो । एय-परि-पालणेण य विज्जुलया-चंचलं सारीर-माणस-दुक्ख-निबंधणं सफलीकरेमि मणुयत्तणं ति ।

अवि य — “तह मुणिणा से सिट्ठो संसारो तं-निबंधणं सबं ।

मोक्खो य सोक्ख-हेऊ जह निक्खंतो महासत्तो ॥”

उवणओ कायवो त्ति ।

२५

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

माहुर-वणियाण दोण्ह वि निसुणंतो लहइ निव्वाणं ॥

॥ माहुरवाणिय-क्ख्वाणयं समत्तं ॥

तेन च पुण्य-पाप-फलज्ञेन विषयादि-निमित्त-परित्यक्त-सन्मार्गेण श्रुतमाकर्ण्य
सन्मार्गे स्थातव्यमित्याह —

अपसत्थ-निमित्ताओ उज्झिय-मग्गा वि ठंति सुह-मग्गे ।

रायसुय-खुल्लगा विव अवसर-पठियं सुणेऊणं ॥ १८

[अप्रशस्त-निमित्तात् उज्झित-मार्गा अपि तिष्ठन्ति शुभ-मार्गे ।

राजसुता-क्षुल्लका इव अवसर-पठित श्रुत्वा ॥ १८]

अप्रशस्त-निमित्तं विषयादिकम् । राजसुता च क्षुल्लकौ च राजसुता-क्षुल्लकाः । शेषं ^६
स्पष्टम् । विशेषस्तु कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि-

— [१७. शुभमार्गादरे राजसुता-कथा] —

वसंतउरं नयरं । जियसत्तू राया, धारिणी से भारिया । ताण य सयल-लक्खणाणु-
गया रइ-संकासा कन्नगा । तीए य कुविंद-धूयाए सह जाया परम-मिच्ची ।

“सुललिय-पय-संचारा सुवन्न-रयणुच्छलंत-रवै-सुहया ।

10

छंदमणुवत्तमाणी कहाऽणुरूवा सही होइ ॥”

कुविंदसालाए य ठिया धुत्त-कोलिया । ताण इक्केण गायंतेण आवज्जियं कोलिय-
धूयाए हिययं । निविट्ठो धरिणी-सहो । ससंकाण कारिमं विलसियं चिंतिऊण भणिया सा
धुत्तेण-‘अन्नत्थ वच्चाओ’ । तीए भणियं-‘मम वयंसिया राय-धूया, तं पि धित्तूण
वच्चाओ’ । ‘एवं’ ति धुत्तेण पडिबन्ने पड्डाविया तीए राय-कन्नगा । कय-संकेयाणि ¹⁵
पयट्ठाणि पच्चूसे तिन्नि वि । वच्चंतीए सुआ एसा गीतिया राय-कन्नगाए गाइजंती ।

अवि य-“जइ फुल्ला कणियारया चूयय ! अहिमासयमि घुट्ठमि ।

तुह न खमं फुल्लेउ जइ पच्चता करेति डमराइं ॥”

एयं निसामिऊणं चिंतियं रायकन्नाए-‘अवो ! वसंतेण चूओ उवालद्धो ! जइ नाम
अच्चंताहमा एए कणियाराइणो अहिमासए घोसियंमि पुप्फंतु नाम; तुमं पुण सबोत्तमो; ²⁰
अतो ण जोत्तं तुह पुप्फेउं । एवं जइ एसा अच्चंताहमा कुवेंद-दारिया पर-पुरिसेण सह
वच्चइ, वच्चउ णाम । अहं पुण सुविसुद्धोभय-पक्खा सबोत्तमा य; ता कहमेयारिसं
उभय-लोग-विरुद्धं जण-गरहियं कुल-कलंक-भूयं करेमि ?’ ति चिन्तिऊणं ‘मए
आभरणगाणि विस्सारियाणि’ एतेण ववएसेण गया नियय-मंदिरं राय-कन्नगा । तद्विसं
च पत्तो चरडाईएहिं धाडिओ नरेंद-तणओ । जोगो ति काऊण दिन्ना स चिय पिउणा ²⁵
महा-विच्छड्डेणं, पत्तो वारेज्जय-महूसवो । तीए सह सबभाव-सारं विसय-सुहमणुहवंतस्स
वोलीणो कोइ कालो । अन्न-दियहंमि दिन्नं राइणा से बलं । गओ नियय-देसे, विजिय
सत्तुणो अहिट्ठियं रज्जं । कओ तीए महादेवीए पट्ट-बंधो ति । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण राय-कन्नाए ।

कहियं जो चरियमिणं सुणइ सो लहइ निव्वाणं ॥

31

॥ रायधूया-कहाणयं समत्तं ॥

[१८.] द्वितीयं क्षुल्लकोदाहरणम् । तच्चेदम् —

एगंमि संनिवेसे गच्छे एगं गहण-धारण^१-समत्थं बहुविह-गुणावासं चेत्थयं वत्था-
हारार्हं^२ स्वरिणो वट्ठा(ट्ठा)वेंति । कालंतरेण य संपत्त-जोवणस्स मोहणीय-कम्मोदयाओ
समुप्पन्नो विसयाहिलासो । पयडीहूया अरई, पणट्ठो कुलाहिमाणो, विहलीहूओ गुरूव-
५ एसो । उणिकखमामि त्ति संपहारिऊण गहिय-दवल्लिंगो चिय पहाविओ एकाए दिसाए ।
सउणासउण-निरूवणं करंतेणं सुया स्वर-तेयस्सि-जुवाणएहिं पट्टिज्जंती गीइय त्ति —

“तरियिवा य पइन्निया मरियव्वं वा समरे समत्थएण ।

असरिस-जणओफेसणया ण हु सहियवा कुले पसूएण ॥”

एयं सौऊण चितियं खुड्डएणं हंत ! असासय-कायमणि-तण्हाए चिंतामणिमिव
उज्झिण नीयजणेहिंतो सहियवा ‘पुराण-पणट्ठ-धम्म ! अधंने(धम्म)य ! महापाव !
१० कु[ल]फंसण ! अदट्ठव ! अणसणारूढ !’ एवमाइणो अपसत्थ-सदा । भग्ग-वया च
णियमा णरगेस्सववज्जंति । अवि य —

“वर प्रविष्टं ज्वलित हुताशनं न चापि भग्नं चिर-संचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्ध-कर्मणो न चापि शील-स्वलितस्य जीवितम् ॥”

इमं च तित्थयर-वयणं संजाय-संवेगो भाविउं पयत्तो । अवि य —

१५ “इहं खलु भो ! पव्वइएण उप्पन्न-दुक्खेण संजमे अरइ-समावन्न-चित्तेण ओहाणुपेहिणा
अणोहाइएणं चेव हयरस्सि-गयंकुस्स-पोय-पडागा-भूयाइ इमाइं अट्टारस ठाणाइं सम्मं सपडि-
लिहियवाइ हवति । त जहा —

“हं भो ! दुस्समाए दुप्पजीवी लहुस्सगा इत्ति(त्त)रिया ।

गिहीण काम-भोगा भुज्जो असाय-बहुला मणूसा ॥

२० इमे य मे दुक्खे ण चिरकालोवट्ठाइ भविस्सइ” त्ति ।

इय एवमाइ-बहुविह अज्झयणत्थेण जणिय-संवेगो ।

णिदंतो निय-चरियं संपत्तो गुरु-समीवंमि ॥

आलोइय-निदिय-पडिकंत-कय-जहारुह-पायच्छेत्तो य सामन्नं काउं पयट्ठो त्ति ।

उवणओ कायवो ।

२५ सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुंसारेण खोडय-कहाणं ।

कहियं जो सुणइ नरो सामन्ने निच्चलो होइ ॥

॥ खोडुय-कहाणयं समत्तं ॥

[१९.] अन्यदपि क्षुल्लकारुयानकमभिधीयते —

इत्थ(अत्थि) इहेव भरहद्धवासे विउसजण-सलाहणिज्जं गुण-निहाणं साकेयं महानयरं ।
३० दरिय-पडिवक्ख-मत्तमायंग-जयकेसरी जयसिरि-संकेयठाणं पोंडरीओ राया । कंडरीओ से
यु(जु)वराया, रइ-संकासा जसभदा से भारिया । तीसे य रूव-लावण-जोवण-कला-

१ ह. क ज ०रेण । २ ह. क ज त्ति० । ३ ह. क. ज. इयह । ४ ह. क ज कुसल० ।

५ ह. क. ज ०नु । ६ ह. स० ।

कलाव-वहिय-चित्तेण चित्तिं पुंडरीएण-‘अलं मे जीविएणं, जइ एयाए सह विसय-
सुहं ण सेवेज्जइ’ । अन्न-दियहंमि अणवेक्खिऊणेह-परलोग-भयं भणिया राइणा - ‘सुंदरि !
ममं पडिवज्जसु’ । तीए भणियं - ‘महाराय ! मम भत्तुणा तं पडिवन्नो, सो मए
पुव-पडिवन्नो चेव । तेण भणियमलं परिहासेण, पुरिसभावेण पडिवज्जसु । तीए भणियं -
‘महाराय ! मा एवमाणवेसु’ । तेण भणियं - ‘किमित्थ वहुणा ? मयण-जलण-जालावली-
डज्जंतं मे सरीरं संगम-जलेण निववेसु’ । तीए भणियं -

“प्रमाणानि प्रमाणस्थैः रक्षणीयानि यत्नतः । सीदन्ति हि प्रमाणानि प्रमाणस्थैर्विसंस्थुलैः ॥”

ता अलमिमिणा कुल-कलंक-भूएणं दोग्गइ-निबंधणेणं दुरज्जवसाएणं । परिहरिओ य
एस मग्गो खोदसुत्तेहिं पि” । अणुदियहं पत्थेंतस्स अन्नदियहम्मि भणियमणाए -
‘किमेयस्स वि भाउणो ण लज्जिहिसि ?’ । ‘अहो ! एसा कंडरीय-संकाए ण मम
पडिवज्जइ, ता वावाइऊण एयं गिण्हामि देवि’ । तह चिय काऊण भणिया एसा -
‘संपयं किं भणिहिसि ? वावाइओ भाया’ । ‘हद्धी ! इमिणा वि(चि?)लाएण मम निमित्तं
गुणनिही अज्जउत्तो वावाइओ; ता जाव न सीलस्स खंडणं करेइ, ताव अन्नत्थ वच्चामि’
त्ति - चित्तिउमावन्न-सत्ता सावत्थी-गामिणा सत्थेण सह गंतुं पयड्ढा । चित्तिं च णाए

“विसयासत्तो पुरिसो कज्जाकज्जं न पेच्छए कह वि ।

हंतूण नियय-भायं पत्थेइ ममं जओ राया ॥”

कमेण य पत्ता सावत्थीए । तत्थ य अजियसेणो आयरिओ, कित्तिमई पवि(व)-
त्तिणी । सा वि पत्ता तीए समीवं । वंदिया सविणयं । अहो ! खलु एयारिसाए वि
आगितीए, नरेंदपत्ती-सरिच्छेहिं पि लक्खणेहिं, तहा वि एरिसी अवत्थ त्ति चित्तिऊण
भणियं मयहरी(रि)याए -

‘का सि तुमं ?, कत्तो वा केण व कजेण आगया इत्थ ?’ ।

इय पुच्छिया[य] तीए गुरु त्ति काऊण परिकहियं ॥

मयहरिया[ए] भणियं - ‘धन्ना तं सुयणु ! जेण परिचत्तो ।

सयण-जण-विसय-भोगो सीलस्स विणासण-भयाओ ॥

ता इत्थ चेव वच्छे ! निच्चं चिय आयरो ण मोत्तवो ।

जेण ण सीलवईणं असज्जमिह अत्थि भुवणे वि ॥

ततो परूविओ वित्थरेण अट्टारस-सीलंग-साहस्सिओ महाभारो । संजाय-संवेगाए
पडिवन्नो तीए वि त्ति । अवि य -

सारीर-माणसाणेय-दोक्ख-तवियाए तीए पडिवन्नं ।

सामन्नमसामन्नं निबंधणं सग्ग-मोक्खाणं ॥

जह जह वड्ढइ एसा चारित्त-गुणेहिं, तह य पोडुं पि ।

जायासंकाए पवि(व)त्तिणीए अह पुच्छिया एसा ॥

‘पुवं चिय’ निय-पइ-संगमेण जायं, इमं ण भे कहियं ।

‘मा पवज्जा-विग्घं काहिह’ भणियं इमाए वि ॥

ततो सावय-घर-पच्छन्ने ढिया य पसूया एसा दारयं । कमेण वड्ढतो दारओ जाओ ३१

अट्टवारिसिओ, गाहिओ मुणि-किरियं । पमत्थ-वामरे पच्चाविओ सूरिणा । गहिया
दुविहा वि सिक्खा । समडकंतो कोइ कालो । संपत्तो जोवणं ति । अपि च —

“अवश्य यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना ।

विकारः खलु कर्तव्यो नाविकाराय यौवनम् ॥”

चारित्तावरणीय-कम्मोदया समुप्पन्न-विसयाभिलासेण चित्तियं खोड्डय-साहुणा — ‘ण
तरामि पव्वजं काउं, ता सेवेमि विसए, पच्छा पव्वजं काहामो ।’ णिवेइयमिणं जणणीए ।
तीए भणियं — ‘वच्छ ! मा एवं पलवसु । आयरियओ गाहि ति, अकुल-पुत्तउ ति
गणिस्सइ । पवि(व)त्तिणी सुणिस्सइ, अविणीउ ति संभाविस[इ]त्ति । सेसलोगो जाणिहि
त्ति, पवयण-निंदं काहि ति । सयणा णाहिंति, लज्जिया भविस्संति । अन्नं च वच्छ !
10 विवागदारुणं विसय-सुहं ति ।

अपि च — “आदावत्यभ्युदया मध्ये गृङ्गार-हास्य-दीप्त-रसा ।

निकषे विषया वीभत्सा कर(रु)ण-लज्जा-भयप्रायाः ॥

यद्यपि निषेव्यमाना(णा) मनसः परितुष्टिकारका विषयाः ।

क्रिपाकफलादनवद् भवन्ति पश्चादतिदुरन्ताः ॥”

15 “अन्नं च भग्ग-पयण्णा इहइं पावं धित्तूण सह कलंकेण ।
वच्चंति महानरयं ता पुत्तय ! कुणसु पव्वजं ॥”
‘जाणामि सबमिणमो अहं किं करेमि ? पावो हं ।
न तरामि अंव ! काउं सामन्नं’ जंपियं तेण ॥
‘तह वि य मज्झ कएणं बारस वरिसाणि कुणसु पव्वजं’ ।
20 तीए उवरोहेणं सो चिट्ठइ तत्तियं कालं ॥
पुच्छइ पुणो वि जणणिं तीए भणिओ वि जा न संठाइ ।
ताहे पुणो वि भणिओ ‘इण्हि मम सामिणी पुच्छ’ ॥
पुट्ठा एसो भणिओ मयहरियाए ‘असासए जीए ।
किं काहिसि विसएहिं ?, दवेण वि तण्णिमित्तेण ? ॥’
25 इय धरिओ वि न चिट्ठइ धम्म-विमुक्को जयंमि बाणो व ।
लोहाणुगओ पुणरवि बारस वरिसाणि जा धरिओ ॥
पुन्नेसु तेसु परिपुच्छियाए उज्जाय-पाय-मूलम्मि ।
तीए सो पट्ठविओ तेण वि से साहियं सीलं ॥
जाहे ण ठाइ हियए अमयं पिव राहुणो पुणो धरिओ ।
30 तत्तिय-कालं तेण वि पुन्ने अह पुच्छिओ सो वि ॥
तेण वि खोड्डो भणिओ सव्वाणम्हाण सामिओ सूरि ।
तो तं दट्ठुं वच्चसु अह पत्तो से समीवंमि ॥

‘वच्छ ! दुलहो एस तर-तम-जोगो ।

अवि य — “भूएसु जंगमत्तं तेसु वि पंचिंदियत्तमुक्कोसं ।

35 तेसु वि य माणुसत्तं मणुवत्ते आरिओ देसो ॥

देसे कुलं पहाणं कुले पहाणे इ जाइमुकोसा ।
 तीए रूव-समिद्धी रूवे वि च बलं पहाणयरं ॥
 होइ बले वि य जीयं जीए वि पहाणयं तु विन्नाणं ।
 विन्नाणे संमत्तं संमत्ते सील-संपत्ती ॥
 सीले खाइयभावो खाइयभावेण केवलं ^५नाणं ।
 केवलिए पडिपुन्ने पत्ते परमक्खरे मुक्को(क्खो) ॥

माणुस्साइओ सीलावसाणो दुलहो एस तर-तमजोगो चोछयाइ-^१दिट्ठंतेहिं । पत्तो एसो तए, ता मा असुइयाणं^२ असुइ-देहुभवाणं करि-कंन-चंचलाणं असार-दंडोवमाणं विसयाण कए उज्झसु, किंचि पढसु सुत्तं, निसामेसु परमत्थं, भावेसु अणेचाइयाउ दुवालस भावणाओ,^३ निरुवेसु संसारासारत्तणं, पयडेसु नियय-विरियं, पालेसु बंभ-^४ गुत्तीओ,^५ सहसु परीसहोवसग्गे । किं च -

“काम । जानामि ते मूलं संकल्पात् किल जायसे ।
 ततस्तं न करिष्यामि ततो मे न भविष्यसि ॥”

अन्यच्च - “पैशाच्चिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायन च कुलवध्वाः ।
 संयम-योगैरात्मा निरन्तर व्यावृ(पृ)त कार्यः ॥
 देवलोकोपमं सौख्य दुःखं च नरकोपमम् ।
 प्रव्रज्यायां तु विज्ञेय रतस्य विरतस्य वा (च) ॥”

ता संय(ज)मे रई काऊण उव्वहसु सील-भारं । एवं पि भणिओ जाहे ण हु पडिवज्जइ सामन्नं । ताहे धरिओ सूरिणा वि दुवालस वासाणि । पुन्नेसु य तेसु गमणत्थं पुच्छिओ सूरि । पुणो कया धम्मकहा, ण से परिणयं^६ ति । अवि य -

इय मणहर-महुर-सुपेसलं पि वयणं न ठाइ से हियए ।
 वमिणो व पायसं तं मुक्को गुरुणा वि सो ताहे ॥

‘अहो ! से कम्म-^७गरुयत्तणं, जेण अडयालीसाए वि वासेहिं णावगया विसय-तण्हा; ता मा जत्थ वा तत्थ वा कंमयरो व किलिस्सउ’ मावेंतीए कहिऊण पुवाणुभूयं, भणिओ जणणीए - ‘वच्छ ! एयं पुवाणीयं मुदाए सह कंबल-^८ रयणं धित्थुण वच्चसु साकेए पुंडरीय-समीवंमि’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण गहिय-दवर्लिगो कमेण य पत्तो तत्थ पओस-समए । ‘पच्चूसे णरनाहं पेच्छिस्सामो’ ठिओ उज्जाणसालाए य । समाढत्तं पिच्छणयं । निसन्ना नरिंदाइणो । समाढत्तो पुव्वरंगो । पणच्चिय णिट्ठि(णट्ठि)या । कोऊहलेण गओ खोड्डओ । सव्वराइयं च नच्चमाणीए आवज्जिया णरेंदाइणो, विढत्तो साहु-सहो, पावियं दवं । अच्चंत-खिन्ना य पच्चूसे पयलाइउमाढत्ता ।^९ ततो चित्तिरियं से जणणीए ‘अवो ! वा(तो)सिओ रंगो, विढत्तो जसो, ता मा पयलायंती लोणाओ णिंदं पावउ’ ति । तीए बोहणत्थं पढिया एसा गीतिया -

१ ह. ज णा° । २ ह. °ट्ठि° । ३ ह. क. °ज्जाण । ४ ज °उ । ५ ह. क. ज. °यण° । ६ ह. कामराग° ।

“सुट्टु गाइयं सुट्टु बाइयं सुट्टु नच्चियं सामसुंदरि । ।

अणुपालिय दीहराइए उ सुमिणंतए मा पमायए ॥”

इमं निसामिऊण पडिबुद्धा णट्टिया, इमे य खोड्डाइणा(णो) । ततो तुट्टएण खुड्डएण सय-
सहस्स-मुल्लं खेत्तं कंबलरयणं, जसभदेण णरवइ-सुएण कुंडला, सिरिकंताए इब्भ-वरिणीए
५ हारो, जयसंधिणा सचिवेण कडयं, कण्णपालेण मेंठेण अंकुसो त्ति ।

“खोड्डाइएहिं पंचहिं अवसर-पट्टिण तुट्ट-चित्तेहिं ।

सयसाहस्साणि इहं देन्नाणि विसिद्ध-दाणाणि ॥”

अणुच्चि(चि)य-दाणाओ य पुच्छियाणि राइणा पच्चूसे सवाणि मि(मे)लेऊण । तओ
खुड्डएण पुव-संबंधं सवं साहिऊण जाव विसयाभिलासी तुज्झ समीवे पट्टविओ । इमं
१० च सोऊण पडिबुद्धेण दिण्णं कंबलरयणं । ततो बहु मन्निऊण सब्भाव-सारं भणिओ
राइणा — ‘गिण्हसु रज्जं, करेसु अंतेउरं, उवधुंजसु रायसिरिं, पच्छिम-वयंमि करेसु पवज्जं’ ।
खोड्डएण भणियं — ‘कह दीहकाल-विट्ठत्तं सीलं खण-सुक्ख-कएणं परिमुंयामि’ त्ति ।

“दीहकालं सीलं काऊणं कह मुयामि ? एत्ताहे ।

को गोपयंमि बुड्डइ जलहिं तरिऊण मन्दो वि ॥”

१५ राइसुओ सो भणइ — ‘अज्जं कल्लं वा तुमं वावाइऊण रज्जं गेण्हिस्सामो[त्ति]
कय-संकप्पओ वि बुद्धो गीतियाए’ । राइणा भणियं — ‘अलं वियप्पेणं, देमि ते
रज्जं’ । सो वि णेच्छइ । सिरिकंता भणइ — ‘वारस वरिसाणि पउत्थस्स पइणो अज्जं
कल्लं वा पुरिसं पवेसेमि जाव गीतियाए बोहिया’ । राइणा भणियं — ‘इच्छा तुज्झ ।’
तीए भणियं — ‘अलमेयाए इच्छाए’ । अमच्चो भणइ — ‘अन्नेहिं णरं देहिं सह मिलामि,
२० जाव पडिबुद्धो’ । मेंठो भणइ — ‘पच्चंत-णरं देहिं’ भिण्णो हं । जहा हत्थि देसु, मारेसु
वा’ । राइणा भणियं — ‘करेसु जं ते पडिहा[इ]’ । तेण भणियं — ‘अलमणेणं थेव-
कालाणुवत्तिणा असुंदराणुट्ठाणेणं’ । पवा(च्छा) सव्वेसिं कया खोड[ए]ण धम्मकहा ।
संजाय-विसेद्ध-चारित्त-परिणामाणि य खोड्डएण पवावियाणि चत्तारि वि । अन्ने
सावया कया ।

२५ अओ भन्नइ — जहा खोड्डएण कयं, तहा कायवत्तं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण खोडय-कहाणं ।

कहियं भावेह(इ) मणो जाइ नरो नूण वेरग्गं ॥

॥ खोडय-कहाणं समत्तं ॥

३० सत्पुरुष-सङ्गात् पापेभ्यो निवर्त्तते जन्तुरित्याह —

सत्पु(सुपु)रिस-संगाउ णरो इह परलोए य लहइ कल्लाणं ।

जह साहु-णिसेवाए पत्तं सत्तवइय-नरेण ॥ १९

[सत्पुरुषसङ्गात् नर इह परलोके च लभते कल्याणम् ।

यथा साधु-निसेवया प्राप्तं सत्तपदिकनरेण ॥ १९]

१ ह. °चुणा° । २ ह. °तौके । ३ ह. क. छोड° । ४ ह. क. सो । ५ ह. क. तं मं वावेलाण
रज्जं स्सामो । ६ ह. क. गिण्होहिं । ७ ह. क. समत्त ।

— [२०. सत्पुरुष-सङ्गे वङ्कचूलिकथा] —

वसन्तपुर-वासिणो हयसत्तुणो सुओ रा(ना)य-विरुद्धकारी जणएण निद्राडिओ परि-
भमंतो ठिओ पल्लीए । कमेण य जाओ पहाण-जोहो समण-वंभणाईणं न अल्लियइ — ‘मा
धम्म-सवणाउ पाणाइवाईणं णियत्तिसामो’ । ततो से तिविहं तिविहेणं पंचेदिय-घायं
करिंतस्स, असच्चं भासिंतस्स, परदव्वं हरंतस्स, पर-कलत्ताणि सेवेंतस्स, इंगाल-कम्माणि
करेंतस्स, अच्चंत-रोदज्झाणे वडुंतस्स, समइकंतो को वि कालो । विकाले अन्नया
विहरमाणा पत्ता तत्थ साहुणो । ओत्थरिओ पढम-पाउसो । भणिया गाम-गोहा ‘को
अम्हाणं वसहिं दाहिति ?’ । अज्जेसो एएहि खलीकीरुत्तं त्ति चिंतंतेहिं भणियं —
‘अत्थि मे परमसावगो वङ्कचूलो नाम सो दाहीइ त्ति निलयं’ सहाहारवत्ताईहि । गया
साहुणो से गेहं । अणाढाय-मणे य तंमि भणिओ गुरु — ‘न याणिमो किमेस सावगो न
वि त्ति’ । तेण भणियं — ‘किं निमित्तमिहागया ?’ । तेहि सम्भावे कहिए चेंतियं वङ्क-
चूलिणा — ‘अहो ! ताण जहन्नत्तणं, जमेते महाणुभावा विपयारिया’ चिंतितेण भणियं
वङ्कचूलिणा — ‘नाहं सावगो, जस्स मे ण किंचि अकायवमत्थि । किं खु एगाए ववत्थाए
देमि वसहिं, ण मे धम्मो कहेयवो’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण ठिया मुणिणो । तओ
पणट्ट-चंद-जुओ वियंभिओ सिसिर-वण-पवणो, अंधारियं नभयलं, वित्थरिओ घण-रवो,
पयडीहूया सोयामणी, पफुल्लिया कयंवा, उब्भेण्णा णव-तणंकुरा, पयट्टा सलिलुप्पीला,
उम्माहीयाउ पउत्थवईयाओ, ठाणट्टिया पहिया, भग्गा पवा-मंडवा, गया रायहंसा,
हरिसिया कासया, जोत्ता णंगला, हरिसिया साहीण-पीयइ(पिय)मा मयाउरा मोरा,
रडंति दहुरा, वियंभंति गयं(इं)दा । अवि य —

“मेहाण रवो वरहीण कलयलो विज्जुलाण संलावो ।

२१

इक्किओ दुविसहो कयंत-दंडो व विरहीण ॥

इय जं जं चिय दीसइ पाउस-लच्छीइ भूसियं भुवणे ।

आइन्न-कड्डिय-सरो तहिं तहिं वच्चइ अणंगो ॥”

तओ एवंविहो घण-समओ । एकविहमसंजमं परिहरंताण, राग-दोसे निद्धेताणं,
दंडग-ति-गारव-सल्ल(ल्ले) परिहरंताणं, विकहा-सन्नाओ सुसुमूरंताण, किरिया-कामगुणे
उज्झंताणं, महव्वयाणि धारयंताणं, जीव-निकाए रक्खंताणं, भय-ट्टाणाणि परिहरंताणं,
मय-ट्टाणाणि णासंताणं, वंभ-गुत्तीओ रक्खंताणं, मुणि-धम्मं पालेंताणं, सावय-पडिमाओ
सहंताणं, मुणि-पडिमाओ सेवताणं, किरियाठाणाणि भावेंताणं, भूय-ग्गामे परूवेंताणं,
परमाहंमिए कहेंताणं, गाहा-सोलसयाणि पढंताणं, संजमं सेवताणं, अबंभं परिहरंताणं,
नायज्झयणे य परूवेंताणं, असमाहिठाणाणि परिहरंताणं, सवले पिसुणंताणं, परीसहे
सहंताणं, तेवीस-सूयगडज्झयणाणि सुणिताणं, चउवीसं तित्थयरे ज्ञायंताणं, भावणाओ
भावेंताणं, दस-कप्प-ववहारुदेसणकाले अब्भसंताणं, अणगार-चरित्तं सेवताणं, आया-
रकप्पं पण्णवेंताणं, पावसुय-पसंगं निरहरंताणं, मोहणिय-ट्टाणाणि गलत्थिलिंताणं,
सिद्धाइ-गुणे सहंताणं, जोग-संगहे वक्खाणंताणं, आसायणाओ परिहरंताणं बोलीणो
वासारत्तो त्ति । अवि य —

२२

“इकोत्तर-बोड्डीए तेत्तीसं होंति जाव ठाणाणि ।

भावेताण मुणीणं बोलीणो पाउसारंभो ॥

अन्नया । अच्च(उच्छ) बोलेति वई तुंबीओ^१ जाय-पुत्त-भंडाओ^१ ।

वसहा जाय-त्थामा गामा पव्वा(च्चा^१) यच्चिक्खल्ला ॥

५ अप्पोदगा य मग्गा वसुहा विय पक्क-मट्टिया जाया ।

अन्नोक्कंता पंथा साहूणं विहरिउं कालो ॥”

एयं गाहा-जुयलं पढंताण-“अहो ! गमिस्संति एए संपयं महासुणिणो^१ । भणियं वंक्कचूलिणा-“भयवं ! कीस ण सब्बकालं चिट्ठह ?” । गुरुहिं भणियं-

“समणाणं सउणाणं भमर-कुलाणं च गोकुलाणं च ।

१० अणियाओ^१ वसहीओ^१ सारइयाणं च मेहाणं ॥”

अन्नया पसत्थ-वासरे पुच्छिऊण वंक्कचूलिं पयड्ढा गुरुणो । सपरियणो णिग्गओ वंक्कचूली गुरुण बोलाविउं(उं ?) । ‘संपयं पुण्णा पय(इ)ण्ण’ त्ति भणेंतिहिं भणियं गुरुहिं-‘भद ! एणिह किंचि वयणमित्तं णिसुणेसु जेण निरुवयारिणो वि उवयारो कायवो उवयारिणो पुण विसेसेण । उवयारी तुममम्हाणं, ता करेमो भे उवयारं । सो पुण १५ उवयारो दुविहो दवोवयारो भावोवयारो य । दवोवयारो य नाम जो वत्थासण-सयणा-हार-तंबोल-सुवन्न-हिरन्नाईहिं कीरइ । एसो पुण असुंदरो-अणेगंतिओ^१ अणच्चंतिओ^१ काऊण । भावोवगारो पुण संमदंसण-नाण-चरण-रूवो सव्वुत्तमो-एगंतिओ^१ अच्चंतिउ त्ति काऊण । ता गेण्हसु भावोवगारमंगीकाऊण पंचाणुवयाणि, तिन्नि गुणवयाणि, चत्तारि सिक्खावयाणि, सम्मत्त-मूलाणि’ । तेण भणियं-‘भयवं ! पावो हं न तरामि केंचि वि २० गेण्हिउं’ । गुरुणा भणियं-‘तहा वि किंचि गिण्हसु’ । तेण भणियं-‘न तरामि किंचि वि गिण्हिउं, जेण अच्चंत-हिंसो हं अलियवाई चोरो परदारिओ महारंभ-परिग्गहासत्तो कुणिमाहारो णिकेवो(क्विओ) साहस्सिओ पर-च्छेदावलोई पर-वसणकारी पणड्ड-‘धम्मसन्नो सब्बहा । किं बहुणा नीसेस-दोसागारो त्ति । अवि य-

“पावाण वि पावो हं जेण तुमं पाविऊण वरसामिं ।

२५ न तरामि गिण्हिऊणं नियमं थेवं पि जिणधम्मो ॥”

‘अवो ! जोगो एसो बुज्झिस्सइ’ त्ति उवओम-पुव्वयं भणिओ गुरुहिं-“जाण फलाण नामं तुमं अन्नो य न जाणइ, ताणि न खायवाणि । कम-पडियं च जीअं वायंतेण जावइएणं कालेणं सत्त पया णिग्गमंति, सो कालो विमालेयवो । पुहय(इ)नाह-महादेवी य न भोत्तवा । काग-मंसं न खायव्वं’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिय पणमिऊण य ३० गुरुणो पडिनियत्तो वंक्कचूली । अन्नया देसंतर-वायणट्ठाए वच्चंता संपत्ता महाडवी । पट्टिया गिरिणो समासन्ने । अच्चंत-सुंदर-सुरहि-मुह(महु)राणि पुरिसेहिं आणियाणि किंवा(पा)ग-फलाणि । तेण पुच्छिया ‘णाहमेयाण(णि) वियाणामि’ । तेहिं भणियं-‘वयं पि न याणामो’ । वंक्कचूलिणा भणियं-‘जइ एवं, ता अलमेएहिं । पच्चक्खायाणि मए एवंविहाणि फलाणि गुरु-समीवे’ । तेहिं भणियं-‘अलमेयारिसेहि गुरुहिं, जे ३५ पच्चक्खोवलद्ध-सुहकारणाउ णियत्तेति’ । तेण भणियं-‘रे ! एवं पलवंताण तुम्हाण वयणे जीहा अत्थि नत्थि त्ति ? । अवि य-

“पावाण वि ते पावा महाणुभावाण लेंति जे दोसे ।

अहवा अहं पि पावो जं मे वयणं निसामेमि ॥”

तओ दु(ढ)किय-मुहा उसरिया से दिट्ठिपहाउ । पत्ता किंपागफल-रुक्ख-ग्गहणे । भक्खियाणि किंपाग-फलाणि, पसुत्ता दीहर-निहाए । पयाणय-समए वाहरिया वि जाहे ण देंति पडिवयणं, ताहे सयं देट्ठा जाव मया । ‘अहो ! देट्ठो वि महानिही, ण मए ५ पावकमेणोवभुत्तो’ भावेंतो थेव-जोहो ति काउ^१(उं ?) पडिनियत्तो नियय-निवासाभि-मुहं । लज्जमाणो पवेट्ठो अद्दरत्तंमि निय-वासहरे । दिट्ठा दीवुज्जोएण पुरिसेण सह पसुत्ता भारिया । समुप्पन्न-महाकोवानलेण आयड्डियं^२ रिउ-करि-कुंभ-मुसुमूरण-पच्चलं कराल-करवालं ताण दोन्ह वि वावायणत्थं । ततो सुमरिय-वय-विसेसो सत्त पया णिखेवकाल-चेट्ठिउमाढत्तो । इत्थंतरंमि पीडिजंत-बाहुलयाए पलत्तं से भयणीए—‘हले ! मा मे बाहं १० पीडेसि ?’ ‘अवो ! मम भणिणीए एस सद्दो’ ति संजाय-संकेण उट्ठविय पुच्छिया सा तेण । ‘को एस वोत्तंतो ?’ तीए भणियं—‘तुह नीहरियमेत्तस्स गामंतराउ अहमागया । तक्खणं च समुवड्डियं तुह जाया-समीवे पेच्छणयं । भणियं च णाए—‘वंकचूलिणा विणा ण पेच्छामो’ । मए भणियं—‘अहं वंकचूलि-णेवत्थं काऊण ते दुइयाए पेच्छि-स्सामो’ । ततो समाढत्तं पेच्छणयं । दट्ठूण णिदाभिभूयाओ तह वि य पसुत्ताओ दोन्नि १५ वि । वंकचूलिणा भणियं—

“महानुभाव संपर्कः कस्य नोन्नतिकारकः ? ।

पद्मपत्रस्थितं वारि धत्ते मुक्ताफलश्रियम् ॥” इत्यादि ।

अन्नया पत्तो विगारधवल-महाणरेंदाहिड्डियं स्सरिपुरं । भमंतेण य निय-रूवाणुरूव-लोगा मुणियाणि नाणाविह-रेत्था-पूरियाणि अणेगाणि मंदिराणि । चिन्तियं तेण—‘किं २० देवदत्तवणिणो गेहाओ अवहरामि दवं ? अहवा न जोत्तमिणं । जेण महाकिलेसेण तमज्जियं ति ।

अवि य—“करिसघये लूहणाओ^१ जं तेण समज्जियं धणं वणिणा ।

तं जइ गिण्हामि अहं ता नूण विवज्जि(ज्ज)ए वणिओ ॥”

ता पइसामि देवसम्म-दियाइणो गेहं ? । एयं पि न जोत्तं ।

२५

अवि य—“परदव-वित्तिणो भिक्खुणो व जइ वंभणस्स गेहाओ ।

गेण्हामि कह वि दवं ता नूण न होइ एसो वि ॥”

ता किं पविसामि विस्सनंदिणो सोन्नारस्स गेहे ? एयं पि न सुंदरं ति ।

अवि य—“जो वंचिऊण दिट्ठिं न(ल)वमेत्तं हरइ कह वि वे(णि)क्खस्स ।

तमहं सुवन्नचोरं मुसमाणो नूण लज्जं(जे)मि ॥”

३०

ता किं पविसामि मय(इ)रापालय-कल्लवालस्स गेहे ? एयं न जोत्तं ति ।

अवि य—“जं मज्ज-संधणाओ गुरु-पावाओ^१ समज्जियं तेण ।

दवं तं पावफलं को गेण्हइ पाव(ण)-सरिसो वि ? ॥”

ता किं मयणपडागाए गणियाए गेहं पविसामि ? । एवं पि न सुंदरं ति ।

अवि य — “अमुणिय-परमत्थाणं जा देहं देइ पाण-सरिसाणं ।

चाडु-सएहिं समणं अलाहि ताए वि मुसियाए ॥”

न किं तारेंद-सेवयाण गेहे पविस्सामि ? । एयं पि न सुंदरं ति ।

“गु(तु)ट्ठेण कह वि दिन्नं दवं एयाण राइणा होइ ।

5 ता एएहिं पि अलं मुसामि नरनाह-भंडारं ॥”

ततो दिन्नं धवलहरे खत्तं । पविट्ठो तत्थ । तुरयपाल-क्खोज्जमणुसरंतीए य दट्ठूण चित्तिं महादेवीए — ‘को एसो वम्महाणुकारी ?’ । तत्तो भणिअमणाए — ‘को सि तुमं ?’ । तेण भणियं — ‘जो एयाए वाराए परि(र)-गिहेसु पविसइ’ । मुणियपरमत्थाए भणिय-मणाए — ‘होसु जीविय-नाहो, जेण करेमि अदरेइ’ । तेण भणियं — ‘का तुमं ?’ ।
10 तीए भणिअं — ‘पुहइवइणो महादेवी’ । तेण भणियं — ‘जइ एवं ता वंदणिज्जा तुमं समत्थ-गुणाणुगयाणं पि विसेसओ^१ अम्हारिसाणं । ता विरमसु एयाओ^२ इह-परलोग-दुहावहाओ^३ निम्मल-कुल-कलंक-भूयाओ^४ महापावकम्म-निबंधणाओ^५ दोव्वसियाओ^६, ण खलु जयकेसरिणं मोत्तूण जंबुयमणुसरइ सीहिणि त्ति’ । सरोसं च भणियमणाए — ‘हयास ! किमेयाए तुह चिंताए ?, मा सयंवरमागयं लच्छिमवमन्नसु’ । तेण भणियं —
15 ‘अंब ! न होसि तुमं लच्छी, आवया तुमं, जा एवं पलवसि’ । तीए भणियं —

“दट्ठूणं पि अजोग्गो नरवइ-महिलं कहिं वि(हं चि) जइ लहसि ।

तं उवञ्जसु बालय ! को दिट्ठं मुंचए अमयं ? ॥”

तेण भणियं — “अंब ! ण एरिसममयं तालउडविसं इमं न संदेहो ।

ता को जीविय-कामो एवं मणसा वि चित्तेइ ? ॥”

20 “रमिहिसि न मं अयाणुय ! पवणुब्भव-नट्ट-णेह-संबंधो ।

जाइस्सइ सग्गं नग्ग-खवणओ^१ नूण विगोत्ते ॥”

अह तेणं सा भणिआ^२ अ(ज)म्हा अम्भ त्ति तं मए भणिया ।

ता कह इहिं तं चिय जायं भणिऊण सेवेमि ? ॥”

तओ^३ जाणिऊण से निच्छयं कओ महादेवीए कलयलो ‘चोरो चोरो’ त्ति । पच्छन्न-
25 द्विय-समुवलद्ध-बोळो गहिय-करवालो ‘धीरा पिए ! हवसु’ त्ति भणंतो पत्तो णरिंदो सह जामइल्लइणरेहिं । राइणा भणियं — ‘सूरे अविणासंति गिण्हिज्जह’ । तेहिं भणियं — ‘भइ ! अभयं ते, मुअसु आउहं’ । तेण भणियं — ‘न जीवंतो मुयामि’ । तो जाणिऊण से नेच्छयं कइ वि पुरिसवंद-परिवुडो नीओ विवित्त-गेहे । पभाया जामिणी, कयं गोस-कायवं । एगंते आणाविओ^४ राइणा । पुलइऊण य रूवाइ-गुणे चित्तिं नरवइणा —
30 ‘अहो ! विहिणो विलसियाणि विचित्ताणि, जेणवविहा वि पुरिसा उभय-लोग-विरुद्धेसु जीविय-संसय^५-निबंधणेसु महापुरिस-निंदिएसु चोराइ-कजेसु वट्ठंति’ । तओ सबहुमाणं पुच्छिओ राइणा — ‘को तुमं ?’ । तेण भणियं — ‘देव ! कम्मओ चेवावगओ, किं पुच्छाए ?’ । राइणा भणियं — ‘अतो चेव पुच्छामि, जेण विचित्तं ते कम्मं’ । वंक-

चूलिणा चितियं - 'नूणं सुओ महादेवीए समुल्लावो, तेणेवं वाहरइ' भाविऊण ठिओ तुण्हिको । राइणा चितियं - महाणुभावो खु एसो, न पर-पीडा-णिवंधणं भासेइ । ता महुर-वक्केण पुच्छामि । 'भइ ! किमेयं ?' । तेण भणियं - 'देव ! देसु महादेवीए अभयं' । राइणा भणियं - 'महाणुभावो तुमं, कहं ते पढम-पत्थण चिय विफलीकरेमि ?; इयरहा वावायंतो तं दुरायारं' ति । वंकचूलिणा भणियं -

“अर्थनाशं मनस्ताप गृहे दुश्चरितानि च । वञ्चनं चापमानं च मतिमान् न प्रकाशयेत् ॥”

पंचवइ(पंथ-वय)री-समाणा इत्थीओ^१ जेण सब-भोजाओ^१ ।

मा कुप्पसु, मा रज्जसु, रमसु जहिच्छं महाराय ! ॥”

सवित्थरे कहिए निय-वुत्तंते महाजीवण-दाण-पुवं ठविओ^१ सबेसु वि रज्ज-निबंधणेसु^१ कायवेसु । जिणयत्तेण सावएण सह जाया परम-मिच्ची । सुवयसाहुणो समीवे भाव-^{११} सारं णिसामिओ^१ सम्मत्त-मूलो साहुधम्मो सावयधम्मो य । काल-कमेण य जाओ अभयकुमारोवमो । ततो तित्थयर-मंदिराणि जिणपडिमाहिट्टियाणि कारावेंतस्स, मुणिणो पडिलाभितस्स, सिद्धंत-वयणाणि निसामेंतस्स, जणणि-जणय-बंधु-गुरुणो सम्माणितस्स, संसारासारत्तणं भावेंतस्स, सिरिसमणसंधं पूइंतस्स, दीणाणाह-किमि(व)-^{१२} णाइणो समुद्धरेंतस्स, सबहा, किं बहुणा ? पवयणुन्नयं(इं) करेंतस्स, बहु(बुह)जण-पसंस-^{१३} णिजं धम्मत्थ-काम-सणाहं जीयलोय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो अणेगो कालो । अन्नया विगारधवलाएसेण गओ कामरूव-वासिणो उपरि जत्ताए । पत्तो तमुदेसं । जायमा-ओहणं । विजिओ कामरूवग-राया । वंकचूली वि जाओ दढप्पहारो । कया वण-चिगिच्छा । पत्ता णियय-धामं । आणंदिओ विगारधवलो । मेच्छारूढि त्ति वियसिया से वणा, पारद्धं वेजेहि कम्मं, न जाओ^१ विसेसो । कमेण य अट्ठि-चम्मावि(व)सेमो^{२०} जाओ । राइणा वि पुच्छिया विजा । 'देव ! पउत्ता सबे ओसह-गणा, किं करेमो ? णवरं काक-मंसमेकं चेड्डइ' भणिओ वेजेहिं । तेण भणियं - 'अलमेतेणं' । राइणा भणियं - 'काऊणोसहं पायच्छेत्तं करेज्जसु' । तेण भणियं - 'वरम[क]यं ति । 'कयाइ परममेत्तस्स जिणदत्तस्स वयणाओ^१ पडिवज्जइ' भाविऊण गामंतराओ^१ सद्दाविओ जिण-^{२१} दत्तो । पहे आयच्छंतेण निसामिओ^१ कलुण-सदो । 'अवो ! किमेयं ?' संजाय-संकेण^{२२} उज्जाणत्थमाहविलया-गहणे सवालंकार-भूसियं देडुं देवेत्थिगा-जुयलयं भूमीए उवरि वडुंतं । ततो लिंगेहिंतो जाणिऊण देवयाओ^१, भणियमणेण - 'कीस रोवह ?' । ताहि भणियं - 'वाणमंतर-रमणीओ^१ वयं, चुओ अम्हाण नाहो । एसो य कंठ-गय-पाणो काग-मंसं अखायंतो अम्हाण सामी हवइ । तुह वयणाओ^१ य जइ कह वि खायइ, ततो भु(भ)ग्ग-गुरुवयणो संसारमणुवड्डइ । ता इमिणा कारणेण रोयामो' । तेण भणियं -^{३०} 'महाणुभावो न खोइ-जण-समो, जो गुरु-वयणं ण पडिकूलेइ । ण य अहं पि से अणिहियं वय-विरुद्धं भणामि' । पत्तो जिणदत्तो, देट्ठो वंकचूलिणा । जाया परम-तुट्ठी । रायोवरोहओ^१ भणियमणेण - 'कीस वेज्जाण वयणं ण करेसि ?' । तेण भणियं - 'महाणु-भावो तुमं गुरूअ, ता एयंमि वइयरं णाहं तए किंचि वत्तवो' । जिणदत्तेण भणिया नरेंदाइणो - 'महाणुभावो एसो न यत्तं लोवेइ । ता कीरउ से पर-लोयहियं' । 'एवं' ति^{३५}

पडिवन्ने राइणा कया से धम्मकहा । गहियाणि सविसेसाणि अणुवयाणि । काराविया
सव-जिणाययणेषु महामहिमा । पूइओ सिरि-समण-संघो । ततो काऊण अणसणं
पवट्टमाण-सुह-परिणामो पंच-नमोकार-परो मरिऊणोववन्नो सहस्सारे कप्पे महावे-
माणो तियसवरो । पउत्ता अवहिया मुणिय-पुव-भव-वुत्तंतो किंकर-सुर-दाविय-
5 णिवत्तिय-तियस-कायवो देवे मणोरमे पंचविहे भोगे भुंजिउमाढत्तो । पडिनियत्तंतेण
तह वि(चि)य देइओ^१ ताओ^२ पुणो वि जिणदत्तेण देवत्थियाओ^३ रोवंतीओ^४ । तेण
भणियं—‘कीस रोवह ? न मए से काग-मंसं दिन्नं’ । ताहि भणियं—‘अहिग-वय-
गहणाओ^५ उववन्नो सो वेमाणिएसु’ त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण वंकचूलिस्स ।

10 सिट्ठा व(वि)सिट्ठ-चि(वि)त्ता णिमु(सु)णंतो लहइ सिव-सोक्खं ॥
॥ वंकचूल-कहाणयं समत्तं ॥

मार्गस्थोऽपि प्रत्यहं यत् कर्तव्यं तदकुर्वन्नभिलषितार्थं न प्राप्नोति, इत्याह—

उज्झिय-निय-कायवो सोक्खत्थी तं सुहं न पावेइ ।

15 पासाय-रक्खियाए निदरिसणं वणिय-जायाए ॥ २०

[उज्झित-निज-कर्तव्यः सुखार्थी तत् सुखं न प्राप्नोति ।

प्रासाद-रक्षिकाया निदर्शनं वणिक्-जायायाः ॥ २०]

कथमिदम् ?—

— [२१. कर्तव्य-करणे वणिक्-जाया-कथा] —

20 वसन्तपुर-निवासिणा सत्थवाहेण सत्त-भूमिया-विभूसियं पासायं कारिऊण भणिया
जाया—‘एस अखंड-फुडिओ^१ जत्तेण पालेयवो’ । गओ दिसा-जत्ताए । तीए अणुदिणं
ण्हाण-विलेवणालंकार-मंडण-भोयण-तंवालायरिस-पलोयण-पेच्छणय-दंसणाइ-वावडाए
असारवेजंतो कालंतरेण निवडिओ पासाओ । विहडिओ सयण-परियणो । पणट्ठो घर-
सारो । सब्बा पणट्ठ-संपया जाया करुणा-मंदिरं । कालंतरेण य पत्तो सत्थवाहो । दिट्ठं
25 मसाण-सरिसं गेहं । पुच्छिया महिला ठिया तुण्हिका^२ । साहियं परी(रि)यरेण जहा—
‘एयाए सुहाभिलासिणीए हारियं सबं’ । तओ^३ तं उज्झिऊण वीवाहिया अन्ना इब्भ-
धूया । तह चिय अन्नं पासायं काऊण भणिया एसा—‘पयत्तेण पालेयवो’ । गओ
दिसायत्ताए । ततो तिसंझं पासायं परियणं च पालेइ । ण्हाण-भोयणाइ-जणियं
अप्पणा सुहमणुहवइ । कालंतरेणागय-वणिणं घरलच्छि निएऊण कया सबस्स
30 सामिणी ।

अतो भन्नइ—जहा सुहाभिलासिणी नियय-कायवमकरंती वणिय-महिला सुहाण
चुका । एवं साहू वि नियय-कायवं पमायंतो इह-पर-लोग-सुहाण चुकइ । जो पुण
साहु(हू) कायवं कुणइ, सो दुइय-महिल व सुहं पावइ ।

सुयदेवि-पसाएण सुयाणुसारेण साहियं चरिय ।

ईसर-महिलाण कुडं सोऊणं संजमं कुणह ॥

॥ इन्ममहिला-कहाणयं रागत्तं ॥

गुरोर्वचसि स्थितानां गुणोऽन्यथा दोष इत्याह —

अकुणंता य कुणंता गुरुणो वयणाणि दुक्खिया सुहिया ।

5

जायंति नरा लोए निदरिसणं राय-पुरिसेहिं ॥ २१

[अकुर्वन्तश्च कुर्वन्तो गुरोर्वचनानि दुःखिताः^१ सुखिताः ।

जायन्ते नरा लोके निदर्शनं राजपुरुषैः(पाः) ॥ २१]

अकुर्वन्तो गुरोर्वचनानि दुःखिनो^१ भवन्ति, कुर्वन्तः सुखिनो जायन्ते । अतो गुरु-
वचनं कर्तव्यम् । कथमिदम् ? —

10

— [२२. गुरुवचन-कर्तव्ये राजपुरुष-कथा] —

धणवद्धणे नयरे सुमंगलो महानरेंदो । सो य मंडलाहिवइणो सुसेणस्स उवरिं
पयट्ठो । महाबल-समुदणं तमागच्छंतं सोऊण अपहुण्णंतो पणट्ठो सुसेणो महासरवर-
तडाग-कूव-वावि-निझ(ज्झ)र-जलाणि सविसाणि करेंतो खज्ज-भुज्ज-[घ]य-तेल्ल-गुड-
सकराईणि य । कमेण य पत्तो तमुदेसं मंगलनरेंदो । वन्न गंध-रस-फासाईहिं जाणिऊण 15
विस-भावियाणि जलाणि घोसावियं खंधावारे 'एवंविह-लिंमाणि नीराईणि परिहरि-
यवाणि' ति ।

राय-वयणं करेंता विम-अन्न-पागाणि उज्झियं(उं) सुहिणो ।

जाया णिसेवमाणा अकरेंता दुक्खिया पुरिसा ॥

एवं गुरुणो वयणं कुणमाणा होंति पाणिणो सुहिया ।

20

न करेंता पुण दुहिणो तम्हा करेज्ज गुरु-वयणं ॥

सुयदेवि-पसाएण सुयाणुसारेण राय-पुरिसाण ।

सिट्ठं विसिट्ठ-चरियं सोऊणं कुणह गुरु-वयणं ॥

॥ रायपुरिस-कहाणयं समत्तं ॥

तस्माद् गुरु-परिभवो न कार्य इत्याह च —

25

गाहिज्जंता नाणं जे गुरुणो परिहवन्ति दढ-मूढा ।

ते इंद-सुय-सरिच्छा हसणेज्जा हुंति लोगाणं ॥ २२

[ग्राह्यमाना ज्ञानं ये गुरून् पराभवन्ति दढ-मूढाः ।

ते इन्द्रसुत-सदृशा हसनीया भवन्ति लोकानाम् ॥ २२]

कथमिदम् ? —

30

— [२३. गुरु-परिभवे इन्द्रदत्त-सुत-कथा] —

अत्थि भरहद्ववासे वि[से]सय-विबभमं इंदपुरं नाम नयरं । जि(ज)य-लच्छि-कुल-
निकेयणं इंददत्तो राया । चउविह-बुद्धि-समद्वसिओ अभयकुमाराणुगारी से मंती ।
राहणो य इट्ठाणं कंताणं बावीसाए देवीणं बावीसं पुत्ता । अन्ने भणंति — इक्काए चिय
5 सुय त्ति । अन्नया मंतिणो धूयं पुप्फवयं(इं) निएऊण पुच्छिओ रहस्सिय-नरो राइणा —
'कस्सेसा ?' । तेण भणियं — 'देव ! एसा मंतिणो दुहिया, तया तुमए वीवाहिऊणो-
ज्झिया' । संजायाणुरागेण य देवो से वासओ । समुप्पण्णो गम्भो । पुच्छियाए य सिद्धं
मंतिणो राय-चिट्ठियं । लिहियं पत्तए । वड्ढिओ गम्भो । संपुन्न-समए सबोवाहि-विसुद्ध-
दियहए पत्तया एसा । जाओ से दारओ । जहिवसं सो जाओ, तहिवसं च जायाणि
10 चत्तारि दास-रूवाणि । पयट्ठि(इट्ठि)यं दारयस्स नामं सुरेंददत्तो, दासरूवाणं अग्गियओ,
पवइओ, बहुली, सागरओ य । जायाणि कला-गहण-जोग्गाणि । मंतिणा य पच्छन्न-
घरए छोहूण कुमारं भणिओ' लेहायरिओ' — 'तहा कुणसु जहा अणन्न-सरिसं विन्नाणं
कलाओ य गेण्हइ कुमारो' । तत्थ ट्ठिएण य सह दासरूवेहि गहियाओ' कलाओ' ।

मणहर-कलाभिरामो कंतिहो जणिय-जण-मणाणंदो ।

15 दट्ठव-दिट्ठि-सारो संपुण्ण-ससि व सो जाओ' ॥

तहा ते वि बावीसं सुया समुवणिया लेहायरि[य]स्स । तस्स वि सम्मं गाहिंतस्स वि
अजोग त्ति ण गेण्हंति, अंबाडिया य उवज्झाएणं ति । उक्तं च —

“लालनाद् बहवो दोषास्ताडनाद् बहवो गुणाः ।

तस्मात् पुत्र च भार्या च ताडयेन्न च लालयेत् ॥”

20 ततो तं खलीकाऊण जणणीणं साहिंति-‘उवज्झाओ अम्हे अंबाडेइ’ । ताओ भणंति —
'कें सुलहाणि पुत्ताणि जम्माणि ?, जेण कुमारे अंबाडेसे' त्ति ।

“उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।

पयःपान भुजङ्गानां केवलं विष-वर्द्धनम् ॥”

ततो जणणि-जणयाइएहिं 'उवेक्खिया, लेहायरिएण असिक्खविया पण्डु-विन्नाणा
25 समत्थ-जण-हसणिज्जा जाया । इओ य, महि-रमणी-चूडामणि-भूयाए महुरापुरीए
जियसत्तू राया, रइ-संकासा निव्वुई नाम धूया । सा य संपत्त-जोवण-सवालंकार-भूसिया
गया पिंउणो वंदणत्थं । विणय-गुणावज्जिएण य भणिया जणएण — 'वच्छे ! गेण्हसु
जहारुइयं वरं' । तीए भणियं —

'कुल-रूव-वणि(विण)य-जोवण-कला-कलावेहिं जो ममं जिणइ ।

20 सरिसत्तणं च पावइ से नाहो ताय ! मे होउ ॥'

तेण भणियं — 'एवं करेसु । को पुण एयारिसो होज्जा ?' । अहवा संति इंदपुर-
वासिणो इंददत्तस्स बावीसं सुया । ताण इक्कं वरेमि त्ति चेंतितीए भणियं(ओ) जणओ
'पट्टवेसु इंदपुरे' । तेण वि महाविच्छड्डेण पेसिया तत्थ । सुयं इंददत्तेण महानरेंद-धूया
मम पुत्ताण सयंवरा आगच्छइ, ता पहाणो हं सेस-राईणं । कमेण य पत्ता एसा,
35 कारावियमूसिय-पडाय-णगरं । बहु मन्निया राइणा । कयं जहारिहं कायव्वं । वितिय-
दिवसे उब्भिया राहा । जो एयं विंधइ, सो ममं परिणेइ । तओ महारिद्धि-समुदएणं
निग्गओ राया सह बावीसाए तणएहिं, सेसलोगो य । भणिओ' पढमसुओ' सिरि-

मालिनामो — ‘वच्छ ! इमं राहं वेंधेऊणं गेण्हसु महाविभूईए सह निव्वुईए मम संतियं रज्जं साहुकारं च । तओ तस्स समुद्(दा)यस्स मज्जे संखोहेण कह कह वि गहिउं कालवट्ठं, आरोविओ सरो । वच्चउ जत्थ व तत्थ त्ति पुव्व-दिसाए पक्खित्तो, दक्खिणाए गओ’ । वित्तिण धणुवरं चिय नारोवियं । तइयस्स य सासकं कट्ठुतस्स खुड्ढिओ गुणो । अन्नस्स घुणक्खर-नाएण पत्तो पढम-चउक्क(चक्क)व्भंतरे वाणो त्ति ।

अवि य — इय एवं विगुत्ता सब्बे ते नरवइस्स निय-तणया ।

राया वि सोग-विहुरो तेहिं कओ पाव-तणएहिं ॥

इत्थंतरम्मि अवसरं जाणिऊण भणियं मंतिणा — ‘देव ! अलं सोगेण, अत्थि अन्नो वि भे तणओ, सो वि परिकिखज्जउ’ । राइणा भणियं — ‘कत्तो अन्नो ?’ । तओ संवच्छर-अयण-रिउ-मास-पक्ख-वासर-सुहुत्त-रमिय-हसियाइएहिं पिसुणिओ पुत्तो ।¹⁹ राइणा भणियं — ‘ज्ञत्ति आणेसु’ । समुवणीओ मंतिणा, निवडिओ पिउणो पाएसुं । तेण वि सुअ-सिणेहेण बहु मन्निऊण भणिओ — ‘वच्छ ! विंघेऊण राहं अवणेसु कलकं, गेण्हसु निव्वुई सह रज्जेण, उज्जोएसु कुल-मंदिरं, आसासेसु बंधुयणे’, पूरेसु मज्झ मणोरहे’ । ‘जं महाराओ आणवेइ’ भणंतेण सब्बोवाहि-विसुद्धं गहियं सरासणं सह सायगेण । रइयं ठायं, आरोवियं कालवट्ठं, संधिओ सरो, आयड्ढिओ कन्नंतं । उभय-¹⁸ पासेसु ठिया दोन्नि करवाल-वावड-करा पुरिसा । सहवट्ठि(ड्ढि)याणि चत्तारि वि चेडय-रूवाणि अभिदव्वं(द्वं)ति । ते य बावीसं कुमारा सोल्लंठ-वयणेहिं णिंदंति । उवज्झाओ पास-ट्ठिओ भयं दाएइ — ‘जइ चोक्किहिसि, ता एते करवालेन(ण) सीसं छेदिस्संति’ । ततो सब्बमु[व]इवमगणेऊण, निवद्ध-वे(दे)ट्ठिणा लक्खिय-लक्खेण अट्ठण्हं रह-चक्काणं परओ ठिया विद्धा वामअच्छिंमि धीउल्लिया णिवडिया धरणीए त्ति ।²⁰

वंसुवभव-गुण-संगय-धणुणो वाणेण पाडिया राहा ।

कुमराओ विव वम्मह-वाणेण निव्वुई चेव ॥

उच्छलिय-कलयलो वियंभिओ साहुकारो । जय-जयावियं मागहेहिं । समाहयाणि आनंद-तूराणि, आऊरिया असंख-संखा । हरिसिओ राया । परितुट्ठो नगरि-जणो । छारीभूया सत्तुणो । दिन्ना वरमाला, पडिच्छिया तेणं । सब्बहा पावियं सब्बं पि²⁵ समीहियं सह निव्वुईए त्ति । अवि य —

“विन्नाण-गुण-विहीणा बहुया वि न देंति निव्वुईं पिउणो ।

विन्नाण-गुण-सणाहो सुरिंदत्तो व तं देइ ॥”

इ(अ)ओ भण्णइ — जहा गुरु-पडिक्कूला ते कुमारा हसणिज्जा जाया, एवमण्णे वि । तम्हा गुरुण पसायाभिमुहेण होयवं सुरिंदत्तेणं व ।²⁰

“सिद्धंतंमि पसिद्धं दुइओ वयणं पि इत्थ दायंति ।

नेव्वुइ-सरिसा सिद्धी सुरिंद-कप्पो मुणी भणिओ ॥

दास-रूवाणि कसाया नरनाह-सुया परीसहा सब्बे ।

करवाल-वावड-करा राग-दोसा समक्खाया ॥

उज्झाओ आयरिओ राहा-वेहो वि संजमो सुहुमो ।

इय एवं जोइज्जसु सुयाणुसारेण सब्बं पि ॥²⁵

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं
 इंददत्तस्स सुयाणं णिसुणंतो निव्वुइं लहइ ॥
 ॥ इंददत्त[-सुय-]कखाणयं 'समत्तं' ॥

गुरु-श्रुत-भक्तेन च कोपो मरणेऽपि न कर्तव्य इत्याह —

मारिज्जंता वि दढं कोवं न कुणंति सुणिय-जिणवयणा ।

मेयज्जो य महरिसी अहवा दमदंत-साह व्व ॥ २३

[मार्यमाणा अपि दढ कोपं न कुर्वन्ति सुणित(ज्ञात)-जिनवचनाः ।

मेतार्य इव महर्षिरथवा दमदन्तसाधुवत् ॥ २३]

भावार्थस्तु कथानकगम्यः ।

10 — [२४. कोप-निषेधे मेतार्य-कथा] —

साकेते चंडवडेंसयस्स भज्जा सुदंसणा तीए ।

सागरचंदो पुत्तो विइओ सुणिचंद-नामो त्ति ॥

पियदंसणा वि विइया पुत्ता से बालचंद-गुणचंदा ।

पढम-सुओ यु(जु)वराओ उज्जेणी-सामिओ दुइओ ॥

15 हेमंत-जामिणीए काउस्सग्गंमि संठिओ राया ।

चित्तेइ 'जाव दीवो जलइ मए ताव ठायवं' ॥

'अंधारे' दुक्खेणं मा सामी ठाउ' चित्तिंयंतीए ।

पज्जालिओ पईवो चेडीए सब-रायं(इं) पि ॥

अइसुकुमालो राया पच्चूसे हियय-संठिय-जिणिंदो ।

20 * मरिऊणं संपत्तो सुरसुंदरि-संकुलं 'सग्गं' ॥

सागरचंदेण दढं भणिया पियदंसणा णिय-सुयाणं ।

गिण्हाहि^१ अंब ! रज्जं पव्वज्जं जेण हं करिमो ॥

'असमत्था मे तणया तं चिय पालेसु' तीए भणियंमि ।

पडिवन्नं तं रज्जं दड्डूणं तस्स जयलच्छि ॥

25 चित्तेइ 'एस लच्छी आगच्छंती सुयाणं^२ पडिसिद्धा ।

एण्हं कत्तो एसा सागरचंदंमि जीवंते ! ॥

उज्जाण-ट्टिय-छाइल्लराय-कज्जंमि चेडि-हत्थंमि ।

पड्डवियं सएणं दड्डूणं मोदयं भणइ ॥

को एयं खाइस्सइ ? चेडी तं भणइ सागरमियंको ।

30 विस-भाविय-हत्थेहिं ताहे सो लोलिओ तीए ॥

चेडीए उवणीओ राया तं देइ लहुय-भाऊ^३ ।

ते वि य भुत्ते पडिया धरणीए विस-वियारेण ॥

१ ह. क. ज. स^० । २ ह. क. ^०व्वं । ३ क. ^०कखा^० । ४ क. मग्ग । ५ क. ^०ण्हाइं । ६ क. ^०णु ।
 ७ क. ^०ट्टा ।

जो सुंदर-चित्ताणं पावं चितेइ पडइ तस्सेव ।
 जह तीए चिय पुत्ता पडिया न य सागरमियंको ॥
 मंतोसहेहि तक्खण जीवावेऊण पुच्छिया चेडी ।
 'पिय-दंसणाए लुलिओ' चेडीए साहियं एसो ॥
 नरनाहेणं भणिया देअंतमणिहिऊण रज्जमिणं ।
 अकय-तवो पविखत्तो संसारे अंव ! कह इण्हि ? ॥
 ताहे कय-कायवो तीए पुत्ताण वि 'लिहिउं रज्जं ।
 निक्खंतो नरनाहो जाओ' कालेण गीयत्थो ॥
 उज्जेणीए पत्तो मुणिणो सो भणइ 'निरुवसग्गि' त्ति ।
 तेहि वि भणियं नवरं राय-सुओ मंति-त्तणओ' य ॥
 बाहेति सो वि तक्खण-संपत्तो तत्थ साहुणो भणइ ।
 ठवण-कुलाणि उ साहह भिक्खं हिंडामि सयमेव ॥
 'एयं नरिंद-गेहं मुत्तूणं भमसु' जंपियं मुणिणा ।
 सो वि य तत्थ पविट्ठो महया सदेण उल्लवइ ॥
 तुरियं वच्चसु एत्तो भणिओ' पडिभणइ राय-महिलाओ' ।
 किं भणह सावियाओ' ? अहयं ण सुणेमि कण्णेहिं ॥
 सोऊण य से सइं अवयरिया दो वि तं मुणिं घेत्तुं ।
 उवरिम-भूमिं पत्ता णच्चसु भणिओ' मुणी भणइ ॥
 'गायह तुब्भे' एवं पडिवन्ने णच्चिउं समाढत्तो ।
 एयारिस-गेएणं पसुवाल-सुयाण सरिसेण ॥
 किं नच्चावेह ममं ? रुट्ठा उट्ठा(द्धा)इया कुमारा से ।
 तेण वि य पाडिऊणं विओइया सब-संधीसु ॥
 ताहे साहू पत्तो उज्जाणे ते वि पुलइया रन्ना ।
 पंचोत्तरसुर-सरिसा नवरं अच्छीणि चालंति ॥
 को पुण नियुद्धकुसलो सागरचंदाउ ? जेण एवं नु ।
 एते कया उ सिट्ठे राया साहुं गवेसंतो ॥
 संपत्तो आयरियं तेण वि सिट्ठं 'न अम्ह ते गेहं ।
 वच्चामो, जइ नवरं पाहुण-साहू गओ' होज्जा' ॥
 दिट्ठो रन्ना साहू लज्जिय-वयणेण वंदियं(उं) भणियं ।
 'कुणसु पसायं इण्हि कुमराणं जीव-दाणेण' ॥
 जोत्तं चिय चंडवडेंसयस्स पुत्ताण साहु-उवसग्गं ।
 कारावेउं ! मुणिणा खरंतिओ परि(रु)स-गिराहिं ॥
 जइ पव्वयंति तेसिं मोक्खो जइ ताण रोयए झत्ति ।
 पवावेसु पलत्तं नस्वइणा साहुणा दो वि ॥
 पवाविऊण सिक्खं जत्तेणं गाहिया तओ' एको ।
 गिण्हइ सम्मं दुइओ' दुग्गंछए मंति-त्तणओ' त्ति ॥

5

10

15

20

25

30

35

मरिऊणं संपत्ता दिव-लोगं ते करैति संकेयं ।
 जो उववज्जइ पढमं तियसेणं वोहि(ह)णिज्जो सो ॥
 रायगिहे मेईए गब्भे जाओ^१ दुगंछ-कंमेण ।
 मंति-सुय-देवजीवो गहिओ^१ सत्थाह-वरिणीए ॥
 ५ निंदूए दाऊणं निय-धूयं मेयणीए वावणं ।
 पुवं^१ चिय संपीई आसि तओ एरिसं विहियं ॥
 पाएसु मेइणीए सत्थाही पाडिऊण तं बालं ।
 तुज्झ पसाएण इमो जीवउ मेयज्ज-नामो त्ति ॥
 देहेण वड्ढिओ^१ सो कला-कलावेण पुन्निम-ससे(सि) व ।
 १० सुर-भणिओ^१ वि न बुज्झइ थीणद्वि-जुओ जुवाणो व ॥
 इक्क-दियहंमि तेणं इब्भाणं अट्ट कन्नगा वरिआ ।
 शि(सि)विया-रूढो हिंडइ ताहि समं नयर-मज्झंमि ॥
 एत्थंतरंमि तियसो मेयं अणुपविसिऊण निय-महिलं ।
 रुइरो जंपइ - 'मज्झ वि वीवाहो एरिसो होंतो ॥
 १५ ता किं कीरउ ? जं मे धूया देवेण मारिया तइया' ।
 सो मेइणीए भणिओ^१ - 'मा झरसु, एस ते पुत्तो' ॥
 सिवियाए तं घेचं किह असजाईउ परिणसे ? पाव ! ।
 भणिऊण पुणो छूढो खड्डाए दुट्टपुरिसु व ॥
 देवेण पुणो भणिओ^१ - 'संबुज्झसु संपयं पि' सो भणइ ।
 २० अवणेसु कलंकमिमं सेणिय-धूया-विवाहेण ॥
 रयणाणि वोसिरंतो दिन्नो छगलो सुरेण मेओ^१ वि ।
 घेत्तूण रयण-थालं नरनाहं भणइ- 'निय - धूयं ॥
 मम पुत्तयस्स देहि' सि थुक्किय मेयं ति जंपिर-णरेहिं ।
 'मेतत्तो(ज्जो) अविणीओ^१ अणुदियहं कुणइ एमेव ॥
 २५ 'नरवइ-धूया-परिपत्थणम्मि कत्तो इमस्स सामत्थं ? ।
 रयणाणि नत्थि नूणं ता दिव-वियंभियं एयं' ॥
 चिंतितेणं पुट्ठो 'कत्तो रयणाणि तुज्झ ?' अभएणं ।
 तेण वि कहियं 'छमलो घर-डिओ वोसिरेइ' त्ति ॥
 जइ देसि तइं दिन्ने राय-घरे असुइयं तु सो मुयइ ।
 ३० णीओ^१ मेयस्स घरे पुणरवि रयणाणि वोसिरइ ॥
 'तित्थयर-वंदणत्थं वेभारगिरिस्स वियड-रह-मग्गं ।
 सोवंनिय-पागारं पुरस्स तुरियं करावेसु' ॥
 तेसु कएसु पुणरवि 'समुद्द-वेलं इहाणिउं तत्तो ।
 ण्हाओ^१ विसुद्ध-पाओ^१ नरेंद-धूयं विवाहेउ' ॥
 ३५ एवं ति ऋए ताहे उव्वूढा रायकन्नगा तेण ।
 ताहि य अट्टहि सहिओ^१ भमिओ^१ नयरे विभूईए ॥

भणिओ^१ य सुरो तेणं वारस वासाणि भुंजिमो भोगे ।
 तेहिं गएहिं बहूहि वि एवईउ मग्गिओ^१ कालो ॥
 निबिन्न-काम-भोगो ताहिं समं सो महाविभूईए ।
 निक्खंतो मेयज्जो जाओ^१ कालेण शीयत्थो ॥
 सो णवबुद्धी भयवं पडिमं पडिवज्जिऊण विहरंतो ।
 रायगिहे संपत्तो भिक्खट्ठा झरय-गेहंमि ॥
 सो अट्ठसयं सोवण्णियाण जवयाणं कुणहु(इ) तिसंझं ।
 सेणिय-जिणपूया-कारणेण गिहमइगए तंमि ॥
 कौंचेण ते विगिलिया नीहरिओ^१ पुच्छइ मुणिं एसो ।
 कौंचय-दयाए साहू ण साहए तेण ते गिलिए ॥
 तह मुणिणो झरणं सीसं वट्ठेण वेढियं जह य ।
 अच्छीणि निवडियाइं समयं नीसेस-कम्मेण ॥
 कट्ठ-भएणं गिलिए कौंचेणं ते जवे णीएऊण ।
 निंदंतो अप्पाणं सोन्नारो सेणिय-भयाओ^१ ॥
 सकुडुंबो पवइओ नरनाहो भणइ मुणियत्थो ।
 तत्तो धम्मेणं तं वट्ठसु भणिओ^१ सो राय(इ)णा एवं ॥
 सुपरिग्गहियं काहिसि इहरा ते नत्थि जीवियं नियमा ।
 मेयज्जो वि महरिसी संपत्तो सासयं ठाणं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।
 संखेवेणं पुण वित्थरेण उवएसमालाए ॥

॥ मेयज्ज-क्खाणयं^१ समत्तं ॥

— [२५. कोप-निषेधे दमदन्त-कथा] —

अत्थि इहेव भरहद्धवासे निरुवम-गुणमिह(मणि)-निहाणं हत्थिसीसयं नयरं । रायलच्छि-
 संकेय-ठाणं दमदंतो राया । तस्स य रायगिहे निय-सामिणो जरासंधस्स सनीवमुव-
 गयस्स तओ गयपुराओ^१ आगंतूण पंचहि वि पंडवेहिं विणासिओ^१ से विसओ^१ । पत्ता 25
 गयपुरं । कालक्कमागय-दमदंतराया वि मुणिय-वुत्तंतो सबल-वाहणो पत्तो गयपुरं,
 रोहियं समंता । भय-भीया य ण गेति पंडवा । भणाविया दमदंतेणं ति । अवि य —

“केसरि-सुन्नं च [वणं] सवो चिय अहिहवेइ किं चोज्जं ? ।

केसरिणा पुण जुत्तं न तरइ दट्ठं पि गरुओ^१ वि ॥”

ता संपयं पि नियकुलाविच्छिन्न-महापडस्स मसि-कोच्चा ।

मा होहऽत्थिर-जीविय-विहवाइ-कएण भो ! तुब्भे ॥

इय एवविह-वयणेहिं भन्नमाणा वि जा ण ते गेति ।

ताहे सो नियय-पुरं संपत्तो झत्ति दमदंतो ॥

अन्नया य पच्छिम-वयंमि परिपालिय-सावग-धम्मो अणुभूय-तिवग्ग-सुहो परिपालिय-
मंडलो पणइ-यण-पूरियासो मुणिय-जहड्डिय-जिणिंद-वयणो पूइय-जिण-संघ-साहुगणो
दिन्न-महादाणो सव्वा तत्कालाणुरुव-निव(व)त्तियासेस-कायवो महाविभूईए तहारूवाणं
थेराणं समीवे पवइओ^१ दमदंतो । गहिया दुविहा सेक्खा । जाओ^२ गीयत्थो । कमेण य
५ पडिवज्जिऊण एगल्ल-विहार-पडिसं विहरमाणो पत्तो गयपुरं, ठिओ बाहिं काउस्स-
ग्गेण । नगराओ य नीहरंतैहिं वंदिओ^३ भाव-सारं जुहिड्डिलाईहिं पंचहिं वि पंडवेहि ।
नीहरमाणस्स दुज्जोहणस्स सिद्धं पुरिसेहिं एस सो दमदंतराया मुणी संवुत्तो ।
रोसाऊरिय-माणसेणं पहओ^४ माउलिगेणं, तैत्त-पायकैहिं कओ^५ पत्थर-रासी । पडिनि-
यत्तेणं तं साहुमपेच्छंतेण भणियं जोहिड्डिलेण 'कथं सो महरिसी?' । मुणिय-वुत्तंतेहि य
१० 'पडिसिद्धं पुरिसेहिं — 'देव! एस पत्थर-रासी दुज्जोहणेण कओ' । तओ संजाइ(य)-करुणाइ-
सएणं अवणेऊण पत्थरे अवभंगिओ^६ तेहेण, अवणेऊण वेयणं खामिओ^७ भाव-सारं ।
पच्छा हलीकओ दोज्जोहणो — 'आ! पावकम्म! कयग्घ! कुल-कलंक-भूय! एया-
रिसाणि इह-पर-लोग-विरुद्धाणि करेसि?' ।

अतो भन्नइ — जह मेयज्ज-दमदंतैहि कोवो न कओ,^८ तहा कायवं ति ।

१५ सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।
दमदंत-महारिसिणो भावंतो लहइ सिव-सोक्खं ।
॥ दमदंत-क्खवाणयं^९ समत्तं ॥

कोपरहितश्च मुनीनामनुकम्पा-क्रियया देवत्वं प्राप्नोतीत्याह च —

अणुकंपा-किरियँए जइणो वच्चंति देवलोगेसु ।

२० जह विज्जाईण सुया वेयरणी वानरो जह य ॥ २४

[अनुकम्पाक्रियया यतीनां व्रजन्ति देवलोकेषु ।

यथा वैद्यादीनां सुता वैतरणी वानरो यथा च ॥ २४]

कथमिदम् ?

— [२६. यत्यनुकम्पायां वैद्यादिसुत-कथा] —

२५ वासे महाविदेहे धरणीयल-संठियंमि नगरम्मि ।

धणजीवो विज्ज-सुओ^१ जाओ^२ अन्ने य चत्तारि ॥

नरनाह-सिद्ध(डि)-मंती-सत्थाह-सुया य एक-दिवसंमि ।

जाया पंच वि इतो(एते) वड्डता जुवणं पत्ता ॥

संपत्त-तिवग्ग-सुहा अवरुप्पर-गरुय-णेह-पडिबद्धा ।

३० निवसंति लोग-हियए अक्खलिया मयण-त्राणो(ण) व ॥

वेज्ज-धरमइगएहिं क्रिमि-कुट्टोवहुयं मुणिं दड्डुं ।

जंपंति विज्ज-तणयं 'एयस्स करेसु तं किरियं' ॥

कंबलरयणं गोसीस-चंदणं सय-सहस्स-पाणं च ।
 एतेहिं तत्थ कज्जं तेह्णं मम अत्थि सेसाणि ॥
 मोल्लेणं गिण्हामो दोलक्खे गिण्हिऊण ते पत्ता ।
 बुद्ध-वणिणो समीवं सो जंपइ - 'भणह, किं करिमो ?' ॥
 कंबलरयणं गोसीस-चंदणं देसु दोहि लक्खेहिं ।
 सो पुच्छइ - 'किं काहिह ?' भणियमिणं तेहिं - 'मुणि-किरियं ॥'
 'अवो ! धन्ना एते जाण समत्थाण जोवणत्थाण ।
 धम्मि चिय गरुय-मई, मम पुण मरणे वि सा नट्ठा ॥'
 इय भाविऊण तेणं ते भणिया - 'कुणह साहुणो किरियं
 घेत्तूण ओसहायं धम्मो चिय होउ मे मोल्लं ॥'
 दाऊण ओसहं सो सामन्नं पालिऊण संपत्तो ।
 निव्वाणं ते वि गया सओसहा साहु-मूलंमि ॥
 अब्भंगिऊण पढमं कंबलरयणेण पाउओ^१ पच्छा ।
 चंदण-रसेण सित्तो^२ एक्केकं तिन्नि वाराओ^३ ॥
 संरोहिणि-मूलीए कणय-निभं तं मुणिं करेऊण ।
 संपत्त-तिवग्ग-सुहा संपन्ना अच्चुए कप्पे ॥
 इय संखेवेण इमं विज्जाइ-सुयाण साहियं चरिअं ।
 वित्थरओ भणियमिणं उवएसमाल-क्खवाणे ॥
 ॥ वेज्जाइसुय-क्खवाणयं^४ समत्तं ॥

— [२७. यत्यनुकम्पायां वैतरणिवैद्य-कथा] —

बारवईए नगरीए बलदेव-वासुदेव-रायाणो । ताणं च महारंभ-परिग्गहा दोन्नि^१
 पहाण-विज्जा धन्नंतरी वेयरणी । धन्नंतरी साहूहिं पुच्छिओ साहु-पाओ^२ग्गाणि मज्ज-
 मंसाईण(णि) उवइसइ । साहूहिं भणिओ - अब्भक्खमेयं जईण । तेण भणियं - 'किं मए
 समणगाणं कए वेज्जयमहीयं ?' । वेयरणी पुण साहु-पाओग्गाणि फासुयाणि कहेइ,
 नियद्वं च देइ ति । अन्नया समोसरिओ तिलोक-चूडामणी अरिट्टनेमी । पुच्छिओ^३
 कण्हेण - 'भयवं ! एते महारंभ-परिग्गहा अणेगाणं पसु-पक्खीणं मारण-हेउणो कत्तो
 उववज्जिस्सन्ति ?' । भगवया भणियं - एस धन्नंतरी अभवो मओ समाणो सत्तम-पुढवीए
 नरयंमि । वेयरणी पुण कालिंजर-वत्तिणी[ए] गंगाए महानईए वंज्झ(विंझ)स्स य
 अंतराले वानरो भविस्सइ । संपत्त-वयसो य सयमेव जूहं पडिवज्जिऊण साहु-सत्थेण
 सह कहकह-विमुक्कं मुणिय-जिण-वयणं सल्लिय-चरणं रुक्खासन्न-थंडिल्ल-गयं वेयणा-
 णि(भि)भूयं साहुं दट्ठूण सुमरिय-जाइस्सरणो तक्खण-पवयाणिय-सल्लोद्धरणि-संरो-
 हणि-मूलीहिं तं पन्नवेऊण कय-भत्त-परिचाओ पंच-नमोक्कार-परो सहस्सारे उववजेहि
 ति । कालंतरेण एवं कए उववन्नो सो तत्थ वानरो ति ।

अओ' भन्नइ-जहा तेण मुणीणमणुकंपा-किरियाए देवलोगो पत्तो, एवमन्नो वि पावइ ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
संखेवेण महत्थं वित्थरओ' मुणसु सिद्धंते ॥

॥ वेयरणि-कखाणयं 'समत्तं ॥

ॐ

१दुःषमायां च परमार्थवेदिनो मिथ्यात्वं गच्छन्तीत्याह च -

भाविय-जिण-वयणा वि य दूसमकालंमि जंति मेच्छत्तं ।

जह अज्जसाढसूरी विबोहिओ' चेह्ल-सुरेण ॥ २५

[भावित-जिनवचना अपि च १दुःषमाकाले यान्ति मिथ्यात्वम् ।

यथाऽऽर्याषाढसूरिर्विबोधितश्चिल्लक-सुरेण ॥ २५]

॥

— [२८. दुःषमा-प्रभावे आषाढसूरि-कथा] —

कथमिदम् ?

एगत्थ सन्निवेसे सुत्तत्थ-तदुभय-विहण्णुणो पंचविहायार-रया दसविह-सामायारी-
परायणा अणेग-गण-सीस-परिवारा अज्जासाढाभिहाणा सूरिणो । ते य जो जो साहू
॥ कालं करेइ, तं तं आलोयणाणसण-पंच-नमोकार-समाहि-जणण-पुवयं भणंति - 'अवस्सं
तए तियसेण होयवं, जेणेवं जिण-वयणे पडिवज्जइ -

“अविराहिय-सामन्नस्स साहुणो सावयस्स य ।

जहण्णो सोहंमे उववाओ भणित्तो(ओ) तेलोक्क-दंसीहिं ॥”

ता तए आगंतूण य निय-रूवं दरिसियव्वं' । एवं पडिवन्ने अणेगे निज्जामिया ।
॥ इमेहि य कारणेहि य न कोइ आगओ ।

“संकत-दिव्व-पेमा विसय-पसत्ता समत्त-कत्तव्वा ।

अणहीण-मणुय-कज्जा णरभवमसुहं ण इति सुरा ॥”

अन्नया अचंत-वल्लहो द्विओ' चिल्लओ' अणसणे । पुणरुत्तं च भणिओ' एसो-‘तए नूणं
आगंतव्वं' । पडिवज्जिऊण विहिणा मओ समाणो गओ देवलोगं । सो वि तह चि[अ] न
॥ आगओ' । तओ चितियं सूरिणा - ‘हंत ! सुंदरं नाहिय-वाइणा संलत्तं जहा-‘न देहाइ-
रित्तो पच्चक्खाइणा पमाणेण जीवो विप्पइ' । जइ पुण घेप्पेजंतो जे इमे साहुणो बोलीणा,
ताण मज्झाउ अचंत-वल्लहेणावि पुणरुत्तमप्पाहिएण चिल्लएण वि ण दिन्नं दरिसणं;
ता नूणं नत्थि परलोग-गामी जीवो । तंमि य असंते दूरोच्चाइओ' परलोगो, निरत्थया
दाष्म-दया-तव-भावणाइणो । वंचिओ' य एत्तियं कालं जं भोगा ष्च भुत्ता । अहुणा वि
॥ वुंजामि, अलाहि परोप्पर-विरुद्धेहिं सबेहिं पि दरिसणेहिं । साधु चेदमुच्यते -

“प्रिया-दर्शनमेवास्तु किमन्यैर्दर्शनान्तरैः १ ।
प्राप्यते येन निर्वाणं सरागेणापि चेतसा ॥
स्त्रीमुद्रा झष-केतनस्य महती सर्वार्थ-सम्पत्करीम्,
ये मूढाः प्रविहाय यान्ति कुधियो मिथ्याफलान्वेषिणः ।
ते तेनैव निहत्य निर्भरतर नम्रीकृता मुण्डिताः,
केचित् पञ्चशिखीकृताश्च जटिन कापालिकाश्चापरे ॥”

संपहारिऊण गहिय-दव्वलिङ्गो पहाविओ^१ एकाए दिसाए । तहाविह-भवियव्वयाए य
ओहिणाणोवओग-मुणिय-वोत्ततो अवयरिओ^२ चेळ्ळय-सुरो । पंथंमि विउव्वी(व्वि)ओ^३ गामो,
कयं पिच्छणयं । तं च पलोयंतस्स सूरिणो दिव्वाणुभावेण तन्हा-छुहाइ-जणियं दुक्खम-
वेयंतस्स बोलीणा छम्मासा । तओ^४ उवसंहरिऊण य पेच्छणयं विउव्विया सव्वालंकार- ॥
विभूसिया पुढविकायाइणो । दिट्ठो सव्वालंकार-भूसिओ^५ पुढविकाय-दारओ^६ । ‘अवो !
इमस्स आभरणेहि जीविस्सामो’ चिंतेंतो गिण्हिउमाढत्तो । तओ^७ भणियं दारएण-
‘भयवं ! सुणेसु ताव अक्खाणयं, पुणो जहा^८-रुइयं करेज्जासु’ । एगो कुलालो मट्टियाए
कोलालाणि काऊण अप्पाणं जीवावेइ । अन्नया पुढविं खणंतो तडीए अकंतो भणइ -

“जेण भिक्खं बलि देमि जेण पोसेमि नायए ।

सा मं मही अक्कमइ जायं सरणओ भयं ॥”

एवं तक्कराइ-भयाए भवंतं सरणमागओ जाव तुमं चिय चोर-कज्जं करेसि ! ।
‘अय(इ)पंडिओ सि बालय !’ भणंतेण वेत्तूणाहरणगाणि च्छूदाणि पडिग्गहम्मि ।
पुढविकाओ वि गओ ।

‘आउक्काय-दारओ^९ वि आढत्तो । तह चिय अक्खाणयं कहिउं पवत्तो जहा पाडला- २॥
भिहाणं त(ता)लायरं गंगमुत्तरंतं उवरि वोट्ठोदएण हीरंतं पेच्छिऊण जणो भणइ -

“बहुस्सुयं चित्तकहं गंगा वहइ पाडलं ।

वोज्झमाणय ! भदं ते वय किचि सुभासियं ॥”

तेण भणियं ति - “जेण रोहति वीयाणि जेण जीयंति कासया ।

तं च मज्झे विवज्जामि जायं सरणओ भयं ॥”

सो वि तह चिय सुसिओ ।

तेउक्काय-दारओ^{१०} तह चिय समाढत्तो । अक्खाणयं कहेइ - एगस्स तावसंस्स जलण-
कओज्जयस्स अगिण्णा उडओ दड्ढो । पच्छा सो भणइ -

“जमहं दिया य राओ^{११} य तप्पेमि महु-सप्पिसा ।

तेण मे उडओ दड्ढो जायं सरणओ भय ॥

अहवा - “वग्गस्स मए भीएण पावओ सरणं कओ ।

तेण अग महं दड्ढं जायं सरणओ भयं ॥”

‘अइवियक्खणो सि बालय !’ भणंतेण सो वि सुसिओ ।

वाउक्काय-दारओ^{१२} आढत्तो । तह चिय अक्खाणयं कहेइ - एगो जुवाणओ लंघण-
पवण-समत्थो अचंत-दंसणेओ । अन्नया वाऊ^{१३}-वाहिणा गहियो । अन्नेण भण्णइ - २॥

“लूचण-पवण-समत्थो पुन्र्वं होऊण सपयं कीस ? ।
दडलय-अग्ग-हत्यो वयंस । कि-णामओ वाही ? ॥”

“जेढासाढेसु मासेसु जो सुहो वाइ मारुओ ।
तेण मे भज्जए अंग जायं सरणओ भयं ॥”

अहवा — “जेण जीवति सत्ताणि निरोहमि अणंतए ।
तेण मे भज्जए अंग जाय सरणओ भयं ॥”

सो वि तह चि[य] मुसिओ^१ ।

पुणो चणस्सइकाओ दारओ तह चिय कहाणयं कहिउमाढत्तो —

“एगमि महारुक्खे सउणा सच्चिलया ।

वसति वेढिओ^२ रुक्खो मूलुग्गय-वेहिए ॥”

समंता वेल्ली-मग्गेण य आरुहिऊण रुक्खं खइयाणि अहिणा । खइय-सेसा य
सुगादओ^३ भणिउमाढत्ता —

“जाव वुच्छं सुहं वत्थुं पायवे निरुवद्वे ।

मूलाओ^४ उट्टिया विही जायं सरणओ भयं ॥”

तं तह चिय मुसइ ।

तसकाय-दारओ वि तह चिय कहाणयं कहेइ — वसंतउरं नयरं जियसत्त राया । तं
च पर-चक्केण रोहियं । तत्थ बाहिर-निवासिणो मायंगा ते नगर-मज्झाओ^५ नागरएहिं
निळुभंति, बाहिं पर-चक्केण घेप्पंति । तओ अन्नेण भन्नइ —

“अभिमतस्या खुहिया पेह्ती वाहिरा जणा ।

दिस भयह मायगा । जाय सरणओ भय ॥”

अहवा — एगत्थ नगरे पुरोहिएण भंडियं दिवसओ^६ राईय राया मुसइ । केण य
कालेण मुणिय-वुत्तंता परुप्परं भणिउमाढत्ता —

“जत्थ राया सयं चोरो भंडिओ अ पुरोहिओ^७ ।

वणं भयह नायरया ! जायं [सरणओ भय] ॥”

अहवा — एगमि नगरे चउदस-विजाठाण-पारओ छक्कम्म-निरओ सोमदेवो दियवरो ।
सोमसिरी से भारिया । ताण य परितुलिय-रइ-रुव-जोवण-लायन्न-कला-कलाव-रुवा
सोमप्पभा कन्नगा । संपन्न-जुवणा य पलोइया जणएण । जायाणुरागो अ । तीए विरहे
खिजंतं दट्टूण निबंधेण भारियाए पुट्टेण साहिओ^८ निययाभिप्पाओ । ‘अवो ! मा मयण-
सर-‘गोचरावडिओ^९ खयं वच्चओ^{१०}’ ति भावंतीए भणिओ^{११} भत्ता तीए — ‘धीरो हवसु, तहा
करेमि जहा अन्नाउ चिय भुंजसि’ । अन्न-दियहंमि भणिया धूया — ‘वच्छे ! एस अम्हाण
कुल-कमो-‘पढमं जक्खेण भुत्ता पच्छा भत्तारमणुगच्छइ, ता कल्लं कसिण-चउदसिए
तमंधयारे रइ-हरे अणालवंती पमाणेज्जसु जक्खं । तक्कालाणुरुव-निवत्तिय-कायवा गया

रइहरं । आलिंगण-चुंबणाई 'पुंवयं जहिच्छमणुभाविय-रइसुहं खेय-किलंतो समद्वासिओ भट्टो निहाए । 'केरिसो जकखो ?' संजाय-कोऊयाए पुवाणीय-सराव-संपुडत्थ-दीवु-ओएण देट्टो जणओ । 'अलं मे संकाए'त्ति ।

“सेवेमि निव्विसंका इण्हि जणयं पि कि वियप्पेण ? ।

रंगंमि नच्चियाए अलाहि अंगुट्टि-कट्टणेण ॥”

8

भावेंतीए समाढत्तं निव्विसंकं सयल-जण-मोहणं । अचंत-रइ-किलंताणि उग्गिये वि दिवसयरे ण बुज्झंति । ततो बोहणत्थं पढिया भट्टिणीए सा गाहुल्लिया -

“जइ उग्गए वि सूरि णिहं-पुण्णोन्न(ण्णा न) बुज्झसि अहण्णा ।

एत्थ महं को दोसो ? तुम्ह चिय होइ वयणेज्ज ॥”

अदिन्न-पडिसंलावाण पुणो पढिया 'ए[सा] मागहिय त्ति -

10

“अच्छिउग्गए वि सूरिए चेइय-थूम-गए वि वायसे ।

भित्ती-गए य आयवे सहि ! सुहिए जणे ण बुज्झइ ॥”

ततो इमं निसामिऊण पढियं से धूयाए -

“तुममेव य अम्म ! आलवे मा हु विमाणय जकखमागय ।

जकखाहडए ताए अन्न दाणि गवेस तायय ॥”

12

इमं सौऊण भणियं से^१ जणणीए -

“नव मासा कुच्छीए धारिया पासवणे पुलिसे य महिए ।

धूयाए मे गिहिए हडे सरुणए असरुण मि जायए ॥”

पच्छा गय-संको धूयाए सह भोगे भुंजिउं पयत्तो ।

अहवा-तिविक्रमाभिहाणेणं भट्टेण खणाविऊण महातडागं आरोविया पालिए^२ नाणाविहा रुक्खा । ताण बहुमज्झ-भागे कारावियं देवउलं । अणुवरिसं च पयट्ठिओ छगलग-जागो । तिविक्रमो अट्टज्जाणोवगओ मरिऊण जाओ एलगो । संपत्त-जोवणो य गहिओ^३ पुत्तेहिं जाग-वहण-निमित्तं । घर-पुत्त-परियण-दंसणाओ^४ समुप्पन्न-जाईसरणो पुव्व-वत्तिय-देवउल-जागे मारणत्थं नीणेज्जंतो नियय-भासाए बोवूयंतो पुत्ते भणइ - 'मा ममं णियय-जणयं मारेह' । चित्तेइ य - 'अहो ! एयारिसं पावाणुबंधं^५ मए कम्मं^६ पवत्तियं ? जत्थ अहं चिय मारणेज्जो संवोत्तो !' । इमं च वुत्तंतं निएऊण भणियं अइसइ(य)-नाणिणा -

“सयमेव य लुक्ख लोविए अप्पणिया अ^७ वियड ख(खा)णिया ।

उवाइय-रुद्धया य ते कि डेळा ! वे वे त्ति वाससि ? ॥”

इमं निसामिऊण ठिओ तुण्हिको । 'अहो ! मुणि-वयणाओ^८ य ट्ठिओ^९ तुण्हिको,^{१०} ता कारणेण होयव्वं^{११} भावेंतेहिं पुच्छिओ मुणी पुत्तेहि । तेण वि य सेट्ठं - 'जहेसो मे

१ ह. 'इ' । २ क सा ग° । ३ ज. दे । ४ ज. 'उ' । ५ ह. उ चिय° । ६ ह. क. ज. 'वे' । ७ ज. खड । ८ ज. ताइ° ।

अणंतर-जम्म-जणओ' । तेहि भणियं—'को पच्चओ' ?' । सुणिणा भणियं—'पुव-
निक्खित्त-णिहाणाणि दावेहि' ति नीओ गेहं । दावियाणि चरणेण निहाणाणि । विम्भिय-
चित्ताण य दावियं भगवया संसारासारत्तणं, परूविओ' संमत्त-मूलो दुविहो वि धम्मो ।
जायां सावगां । छगलगो वि काऊण अणसणं पंचनमोक्कार-परो देवलोगम्मि गओ ।
१ "ता जहा तीए भट्टिणीए भट्टस्स य सरणमसरणं जायं; एवमम्हाणं पि तुमं सरणं
त्रैतिओ', जाव तुमं चिय मुससि !" । 'अय(इ)वियक्खणो सि' भणतेण सुट्ठो
तसकाय-दारओ ।

पुणो वच्चतेण दिट्ठाऽलंकार-विभूसिया संजई । तेण सा भणिया—

"कडगा य ते कुंडला य ते अंजिय अक्खि तिलय ते ।

१० कंठे अहमुत्तग-मालिया तेण य ते 'सामण्यस्स किं ? ॥"

धि धि उड्डाह-कारिए ! पवयणस्स ।

कत्तो तुमं पत्तो एसि रोसेण धमधमंतो ? ण चि(वि)थं जाणामि पासेज्जा ॥

पच्छा ताए भणइ ति—

"समणो सि संजओ' सि बंभयारि सम-लेट्ठ-कंचणो ।

१५ वेहारुय-वाइओ' अंते जिट्ठज्जा ! के ते पडिग्गहे ? ॥

राई-सरिसव-मित्ताणि पर-च्छिद्वाणि पेच्छसे ।

अप्पणो बिल्ल-मित्ताणि पिच्छंतो वि न पिच्छई ! ॥"

एवं च ताए उव(वा)लद्धो पुणो वि गंतुं पयट्ठो पेच्छइ खंधावार-सणाहं नरनाहमा-
गच्छंतं । पणमिऊण राइणा भणियं अणेच्छंतो वि संविभागं बला मोडीए घेत्तूण
२० पडिग्गहं जाव देइ ताव निवडियं सुवन्नयं । ततो विलखीभूओ' । दूरं पुणो दावियं
चेच्छएण नियय-रूवं, भणिओ' य सो 'किमेवं तए समाढत्तं ?' । सूरिणा भणियं—'किं
करेमो ? ण केण य 'देवत्तं साहियं' । तेण भणियं—'न संपयं बाहुल्लेण तियसावतारो' ।

अओ भन्नइ—सम्मत्ते दढ-चेत्तेण होयवं ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

२५ सिट्ठ विसिट्ठ-चरियं निसुणंतो लहइ निवाणं ॥

॥ अज्जासाढ-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

पुनरपि दानमधिकृत्य धर्मोपदेशमाह—

सिज्जंस-चंदणज्जा-कयउन्नय-सालिभइ-नामाणो ।

महरिसि-दाणाहरणा निदिट्ठा पुव्व-सूरीहि ॥ २६

३० [श्रेयांस-चन्दनार्या-कृतपुण्यक-शालिभद्रनामानः ।

महर्षिदानाभरणा निर्दिष्टाः पूर्वसूरिभिः ॥ २६]

भावार्थस्तु चतुर्भ्यः कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि—

— [२९. दाने श्रेयांसकथा] —

अत्थि गयपुरे नगरे बाहुबलि-पुत्तो सोमप्पभो राया । तस्स य राय-गुण-संकेय-
ट्ठाणं सिज्जंसो यु(जु)वराया । तेण य सुमिणंमि सुरसेलो सामायंतोऽमय-कलसेहिमहिसित्तो
अहिययरं दिप्पिउमाढत्तो । तहा नयर-सेट्ठिणा सुबुद्धिणा दिट्ठं सहस्सरस्सीहेतो दिणयर-
बिंबं खुड्ढंतं सिज्जंसेण संघडियं अच्चंतं दिप्पिउं पयत्तं । राइणा वि सुमिणे एगस्स
महापुरिसस्स सत्तु-सेत्तेण सह जोज्जंतस्स सावसेसीकय-वइरि-चक्क(वग्ग)स्स सिज्जंसेण
साहियं देन्नं । तेण सव्वं (सिन्नं) पि 'निट्ठवियं ति ।

“कुमारेण कच्चणगिरी रवि-विब सेट्ठिणा नरेदेण ।

देट्ठो य महापुरिसो समयं सत्तूहि जुज्झतो ॥

पच्चूसे समिलिया सुमिणाण फलाइं ते अयाणंता ।

नवर जपंति इमं कल्लाणं होहिति कुमारे ॥”

ततो गया सबे नियय-ट्ठाणेषु । सिज्जंसो वि समारूढो सत्तम-तलं पासायं । अवलो-
व(य)ण-ट्ठिण य दिट्ठो तेलोक्कालंकारो उसभसामी पुव्व-दुवारेण पविसमाणो । तं च
दट्ठूण ईहापोह-मग्गण-गवेसणं करंतस्स समुप्पन्नं जाईसरणं । मुच्छिओ य सेत्तो चंदण-
रसाईहि लद्ध-वेयणो य अवयरिओ^१ पासायाउ ट्ठिओ ङगण-मज्जे । इत्थंतरम्मि^{१८}
गोयर-चरियाए भमंतो संपत्तो तिहुंयण-गुरू । इत्थंतरम्मि आगया गहिय-उच्छुरसा-
पुण्ण-कलसा पुरिसा । ततो 'एयाइं ताइं चिर-चित्तियाइं तिन्नि वि कम्मेण पत्ताइं तायस्स
आगमणं संतं च मण-प्पसाओ^२ य' चित्तितेण भत्ति-बहुमाणं पणमि[ऊ]ण गहिओ
उच्छुरस-घडो । विन्नत्तं सेयंसेण — 'भयवं ! जइ कप्पइ, ता ममाणुग्गह-बुद्धीए
गेण्हसु' । द्वाइ-कओ^३ वओ^४ गेण य पसारिया करा जिणेण । पल्हत्थिओ तेसु रसो,^{२०}
पविट्ठो सबंगेसु । समासत्थीभूओ^५ जयगुरु त्ति ।

आहारंतो भयवं नीहारंतो य मंस-चक्खूहि ।

न य दीसइ नेय पडइ तस्स कर-संठियं दव्वं ॥

तओ^६ गयणा-रूढेहिं हरिस-भर-निम्भरंगेहि विमुक्कं तियसेहिं बिट्ठाय-दसद्ध-वन्न-
कुसुम-वरिसं सह गंधोदण । कओ चेलुक्खेवो । समाहयाओ दुंदुहीओ । निवडिया^{२५}
अट्ठतेरस-कोडी-पमाणा रयण-बुद्धी । 'अहो ! दाणं सुदिन्नं' च समुग्गुट्ठं तियस-
मागहेहिं । अवयरिया तियसा । संपत्तो विम्हइय-मणो सबो वि लोगो त्ति । अवि य —

हरिस-भर-निम्भरंगेहिं पुच्छिओ नर-गणेहिं सिज्जंसो ।

कह भणसु तए णायं जह दिज्जइ भयवओ भेक्खा ? ॥

जाई-सरणेण अहं एवं जाणामि तह ग्न भणिओ म्हि ।

अट्ठ भवे जिण-सहिओ सुमिणाण फलं च जिण-दाणं ॥

एतेसिं जं दिन्नं तं चिय दव्वं परे वि विभवम्मि ।

जं विंधइ तं सारं दस-हत्थस्सावि कुंतस्स ॥

कय-पुंन्नाण गिहेसुं एते ठायंति तिहु[य]णाणंदा ।

नं कइया वि कप्पदुमा उव्वंति पावाण निलएसु ॥

को कम्मि भव-ग्गहणे आसि तुमं जिणवरस्स णे साह ।
 पुट्ठो कहेइ ताणं सिज्जंसो अट्ठ-भव-चरियं ॥
 सबं पि इमं भणियं सवित्थरं कण्ह-जणय-हिंडीए ।
 नामाभिहाण-मित्तं भणिमो एत्थं निसामेह ॥
 ५ ईसाणे जिणजीवो ललियंग-सुरो अहं पि से जाया ।
 पुव्व-भवे निन्नामा सयंपभा पढम-जम्ममि ॥
 पुव्वविदेहे लोहग्गलम्मि नयरंमि वयरजंघो त्ति ।
 उप्पन्नो जिणजीवो अहयं से भारिया बितिए ॥
 तईय-भवे जिणजीवो मिहुणग-पुरिसो अहं पि से जाया ।
 १० उप्पन्ना तेण समा सुरसुंदरि-रूव-भोगेछा ॥
 भोत्तूण तत्थ भोगे तत्तो आउ-क्खयंमि संपत्ते ।
 उप्पन्ना दो बि सुरा चउत्थ-जम्ममि सोहंमे ॥
 वेज्ज-सुओ जिणजीवो अहयं पुण तस्स छट्ठओ मेत्तो ।
 पज्जुन्न-सेट्ठि-तणओ केसव-नामो त्ति पंचमए ॥
 १५ अवरविदेहाहिंतो मरिऊणं दो वि अञ्चुए जाया ।
 छट्ठम्मि भव-ग्गहणे देवा तियसैंद-संकासा ॥
 पुंडरीगिणीए भयवं नामेणं आसि वयरनाभो त्ति ।
 अहयं पि सारही से पवइया दो वि सत्तमए ॥
 अकलंकं सामन्नं काऊणं दो वि मरण-समयंमि ।
 २० अट्ठभवम्मि जाया देवा सब्बसिद्धंमि ॥
 सब्बट्ठाओ' भयवं उप्पन्नो भारहंमि तित्थयरो ।
 अहयं पि से पपुत्तो सिज्जंस-कुमारनामो त्ति ॥
 निसुयं च मए पुच्छिंति(पुविं) तित्थयराओ जहेस भरहम्मि ।
 आयाहि-तित्थयरो दिट्ठं पुवं च से लिंगं ॥
 २५ ता तं सबं मुणिउं दट्ठूणं जिणं च जाणियं सबं ।
 जह एवं से दिन्नं भिक्खाई बहु-फलं होइ ॥
 जंमि पएसे गहिया भिक्खा मा तत्थ कोइ चलणेहि ।
 ठाहि ति रि(र)यणेहिं कओ थूमो कुमरेण भत्तीए ॥
 थूमस्स पूयणपरं कुमरं पुच्छंति सो वि सिं कहइ ।
 ३० आइयर-मंडलमिणं लोगो वि तह चिय करेइ ॥
 आइच्च-मंडलमिणं जायुं कालेण गच्छमाणेण ।
 सिज्जंसो विव तम्हा मुणीण देजाहि मुणि-दाणं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
 ३५ सेज्जंस-जिणाण फुडं निमुणंतो लहइ निव्वाणं ॥
 ॥ सिज्जंस-कहाणयं ॥

— [३०. दाने चन्दनार्या-कथा] —

जहा सयाणीएणं पिहियस्स चंपाए दहिवाहण-खंधावारस्स पा(प)लायमाणस्स भारिया धारिणी-नामा वसुमहए धूयाए सह इक्केणं पुरिसेण गहिया । पंथम्मि धारिणीए मयाए दिन्ना मोल्लेण वसुमई वणिणो । अइविणिय त्ति दिन्नं से नामं चंदणा । जह य वणिय-जायाए ईसाए केसे मुंडाविऊण नियलिऊण घरे छूटा; विलवंतस्स य वणिणो । जहा कम्मयरिए साहिया, कुंमासे दाऊण लोहार-गेहं वणिओ गओ; जहा य छम्मासो-ववासी तित्थयरो परम-भत्तीए पाराविओ, तियसा अवयरिया, रयण-बुट्टी जाया, तह सवमिणं सवित्थरं उवएसमाला-विवरणाओ नेयवं ति ॥

॥ चंदणज्जा-कहाणयं समत्तं ॥

— [३१. दाने कृतपुण्य-कथा] —

10

तन्नगपालीए सुओ ऊसव-दियहंमि पायसं बहुयं ।
खजंतं ददूणं णिय-जणणिं^१ पायस-कएणं ॥
चित्तेइ सा परुन्ना तीए करुणाए सेस-महिलाहिं ।
दिन्नं खीराईणं तीए वि य साहिया खीरी ॥
वय-गुल्लं-संजुत्ताए भाणं पुत्तस्स सा भरेऊणं ।
घर-मज्झंमि पविट्ठा अह पु(प)त्तं मुणिवरं दड्डं ॥
चित्तेइ दारओ सो धन्नो हं जेण एरिसे काले ।
संपत्तो एस मुणी चित्तिय-फलओ सुर-दुमो व ॥
भत्ति-बहुमाण-पुवं खीरि-विभागंमि दिन्नाए संते ।
थेवमिणं पुण दिन्ने तत्तिय-मित्ते वि चित्तेइ ॥
जइ पडइ एत्थ तित्तं लवणं वा तो विणस्सए एसा ।
ता देमि सेसयं पि य जेण धणी होइ सवेण ॥
सवोवाहि-विसुद्धा दिन्ना सवा वि तेण दाणेण ।
मणुय-भवम्मि निवद्धा भोगा सुरनाह-संकासा ॥
मरिउं विसुइयाए रयणीए पट्टणम्मि रायगिहे ।
धणपाल-महिलियाए भदाए पहाण-सुमिणेण ॥
वज्जरिओ उववन्नो लोगो तं भणइ नूण कयपुण्णो^२ ।
गम्भो जो इत्थ घरे जाही बहु-रयण-सारंमि ॥

15

20

25

कमेण य चित्तिय-संपजंत-डोहला पसूया भदा । समत्थ-लक्खणाणुगओ जाओ दारओ । वट्ठाविओ इब्भो । कयं महावट्ठावणयं । लोग-भणियमणुयत्तंतेहि य पसत्थ-^३ वासरे कयं से णां कयपुन्नओ । वट्ठिओ देहोवचएणं कला-कलावेण य । विवाहाविओ नियय-रूवाणुस्सुं गुरुहिं इब्भ-वालियं महाविच्छड्डेण ।

१ ह. क ज. स^० । २ क णाण । ३ क गुण^० । ४ क पुण्णो ।

सत्थत्थ-वियारेणं कला-कलावेण खित्त-चित्तस्स ॥

इत्थीसु सुंदरासु वि सुणिणो व पु(ण) रज्जए चेत्तं ।

ततो भणिओ भदाए भत्तारो—‘तहा कुणसु जहा कुमारो झत्ति विसए सेवेइ’ । तेण भणियं ति—

५ आहार-भय-परिग्गह-मेहुण-सन्ना अणुहवइ ताओ ।

गिण्हंति सव-सत्ता अबो ! किं तदुवएसेणं ? ॥

पुणरुत्तं च भन्नमाणेण मेलिओ जणएण दुल्ललिय-गोड्डिय-पवेसिओ गणिआ-गेहे । नियत्ता वयंसया । समाढत्तो वसंतसेणाए सह भुंजिउं भोगे । रइ-सागरावगाढस्स य पम्हुट्ट-जणणि-जणयाइ-कायवस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया भणिओ वसंतसेणाए

१० पण्होत्तरं किंचि पढसु त्ति ।

“को पडिसेहे’ वन्नो ? परोक्ख-रमणीओ भन्नए कह पु ? ।

को व विसायंमि ठिओ ? को वा धरणीए खलु सामी ? ॥

दोक्खेणं का वि(दि)ज्जइ ? का वा असईण वल्लहा लोए ? ।

गयणंमि को व रेहइ ? निवसइ जंतूण का हियए ? ॥

१५ चक्काणं के दइया ? दाणे भण को उ वन्निओ धाऊ ? ।

के वा वरिसंमि ठिया ? विभूसणा के वि सिहिणाणं ? ॥

भन्नंतु कह व गोल्ला ? मा सा हा रा हु उत्तरं तिन्नि वाराओ ।

अणुलोमं पडिलोमं वत्थु-समत्थं तह समत्थं च ॥”

वसंतसेणाए पढियं—

२० “किमिहेच्छत्सुदैन्यात्तः ? किं वा मल्लेन चेष्यते ? ।

लोका हिमार्दिताः कं च प्रार्थयन्तीह कं बलम् ॥”

तेण भणियं पिए ! उत्तरं पढियं । पुणरवि पढियं कय[पु]न्नेणं ति—

“को पुहुईए सामी ? को वा रयणीए ? कत्थ छम्मासा ? ।

दाणंमि को व-धाऊ ? को वा वन्नो निसेहंमि ? ॥

२५ बोहेसि केसवं कह ? को वा धाऊ गईए निदिट्ठो ? ।

अम्हय-बहुवयणंमि य कं रूवं भणसु छट्ठीए ? ॥

तरुणाण कत्थ निवडइ देट्ठी ? वाराओ दोन्नि अणुलोमं ।

तइयाए पुण समत्थं उत्तरमेयस्स जाणाहि ॥”

तं च इमं रा मा य णे ।

२० एवं च तीए सह भोगासत्तस्स दुवालसेहिं वरिसेहिं निद्वणीकयं कुलं, लोगतरीभूया जणणि-जणया, पण्डा सत्ता वि घर-लच्छी । चरिम-दिवसे य पेसियाणि से भारियाए निययाणि आभरगा(णा)णि । अबो ! निद्वणीकयं कयपुन्नयस्स गेहूं मन्नंतीए रूवय-सहस्सेण सह पेसियाणि बाइयाए आहरणाणि । अन्न-दियहंमि भणिया वसंतसेणा-

धोव-कुसुंभय-सरिसो एस कयपुन्नओ, ता अलमियाणिमणेण । तीए भणियं – ‘अम्मो ! मा एवं भणसु, मणोरहाइरेत्तं दिन्नमणेण दव्वं’ । तीए भणियं –

‘जं दिन्नं तं गहियं, इण्हि से णत्थि तेण णीणेमो ।

अम्हाण एस धम्मो, मा धम्माइकमं कुणसु ॥’

‘बोडाण एस धम्मो पहाण-गणियाण लज्जणं एयं ।

अन्नं च पुणो दाहिई एसो चिय इच्छियं दव्वं ॥’

ता अम्मो ! अलमणेण अयस-निवंधणेण दुरज्झवसाएणं । अन्नं च –

‘नेय जोवणम्मि लुद्धा अहयं रयणेहिं विविह-रूवेहिं ।

गुण-लुद्धा ते य गुणा पज्जत्ता इत्थं पुरिसंमि ॥’

कलुसिय-चिता ठिता तुण्हिका वाइया । दा(पा)ऊण य मज्जं रयणीए मंचयारूढो ॥
मुक्को देवउलियाए । निदा-खय-विबुद्धो य चिंतिउं पयत्तो – हंत ! किमेस सुमिणओ ?
किं वा मोहो ? किमिंदयालं वा ? पयइ-विवज्जासो किं ? किं वा खेत्तंतरं ? । मुणिय-मणो-
वियप्पाए य भणिओ पास-वत्तिणीए चेडीए – ‘अलं सेस-वियप्पेहिं, नियय-धम्ममणुसरं-
तीए निच्छूढो वसंतसेणा-मड्डाए जोन्न-कुट्टिणीए, ता वच्चसु णियय-मंदिरं’ । विमण-
दोम्मणो पयट्ठो(ट्टो) गेहाभिमुहं । महारन्नं पिव णट्ठ-माणसं, कुकइ-कव्वं पिव गय-सुवण्णा-
लंकारं, सुक्क-तडागं पिव पणट्ठ-सोहं दिट्ठं मंदिरं । अब्भुट्ठिओ भारियाए, साहिओ
सव्वो वि जणणि-जणय-मरण-पज्जवसाणो गेह-वुत्तंतो । अवि य –

तं किं पि अणन्न-समं दुक्खं से आसि तंमि समयम्मि ।

जं कहिऊण न तीरइ सारिच्छं नारय-दुहेण ॥

पुच्छिया य सा किंचि भंड-मोहमत्थि ? । तीए वि दावियाणि आहरणगाणि, २०
रूवय-सहस्सं च । ‘कह मेत्ताईण अयस-कलंकियमप्पाणं दाएमि ?’ मन्नमाणेण भणिया
भारिया – ‘वच्चाओ देसंतरं’ । तद्विसं च रिउ-न्हायाए सह वसिओ । गम्भो य लग्गो
पवट्ठिउं । अन्न-दिवसंमि पयट्ठो सत्थो, तेण सह पट्ठिओ देवउलियाए मंचयारूढो ।
एत्थंतरम्मि तहाविह-भवियवयाए एगाए ईसरीए प[व]हण-भंग-विवन्नं पुत्तं नाऊण ‘मा
तणय-रहियं मंदिरं राया विलुंप्पिस्सइ, ता गवेसेमि किंचि पुरिसं’ ति मन्नमाणीए २५
सत्थ-मज्झाओ उट्ठाविऊण कयपुन्नओ नीओ नियय-गेहे । वधूण पुरओ कंठे धित्थूण
रोवियं(उं) पयत्त त्ति ।

पावाए मज्झ पुत्तय ! बालो चिय अवहिओ तुमं तइया ।

महि-मंडले गविट्ठो ण य लद्धा तुज्झ वत्ता वि ॥

जा अज्ज दिणे मुणिणा कहिओ ते आगमो तहा सुमिणे ।

दिट्ठो य कप्परुक्खो तओ तुमं पाविओ इहयं ॥

ता कत्थ य वट्ठिओ तं कत्थ य भमिओ सि एत्तियं कालं ? ।

किं वा वि सुहं दुक्खमणुभूयं वच्छ ! मे साह ॥

पावाय अहं पुत्तय ! जा तुह विरहंमि जीविया जाया ।

ओवारणयं म्हि कया गुणसागर ! तुज्झ देहस्स ॥

हियएण जाईं तुह चेंतियाईं पावाईं ताणि मा वच्छ ! ।
 निवडंतु वेरियाण वि तुह गुणनिहि ! विरह-दद्राए ॥
 विहुरेसु य देवयाए एत्तिय-कालं च गक्खिओ जाय ! ।
 मह जीविण सुपुरिस ! कप्पाऊ होसु तं तत्थ ॥
 ५ अणुभावेणं तियसाइयाण तेएण तह सईणं तु ।
 पालेसु नियय-वंसं घर-विच्छड्ढं च अणुहवसु ॥
 देसंतरे विवन्नो भाऊजायाण तुज्झ भत्तारो ॥
 होसु चउण्ह वि सामी इण्हि एयाण तं वच्छ ! ॥
 इय तीए तह पलत्तं वियड्ढु-वणिणीइ जोत्ति-घडणाहि ।
 १० जह संसयाइ-रहियं पडिवन्नं तेहि से वयणं ॥

एवं च जम्मंतर-देन्न-महरिसि-दाण-पुन्नाणुभाव-जणियं विसय-सुहमणुहवंतस्स
 समइकंताणि दुवालस वरिसाणि । जाया चउण्हं पि पुत्ता । इत्थंतरम्मि कहिओ
 सन्भावो सासूए वहूण । घर-संरक्खणत्थमेस अमुणिय-परमत्थो मए कयपुन्नओ छूढो ।
 उप्पन्ना भे पुत्ता, थिरीभूओ घर-सारो, ता अलमियाणिमेतेण । ताहि भणियं -

१५ सगुणो व होउ अह निगुणो अहव होउ पर-पुरिसो ।
 तह वि य जो परिभुत्तो सो अम्मो ! अम्मह भत्तारो ॥

अंबाडेऊण तओ थेरी परिभणइ - 'इक्खु-छोईय-संकासो से दइओ, ता एयं झत्ति
 नीणेहिं ।' जाणिऊण य से नेच्छयं रयण-गब्भिन-मोदगाण कया ऊससि(सीस)यंमि कोत्थ-
 लिया । मज्झामय-णिब्भरो मंचयारूढो मुक्को तीए चेव देवउलियाए । निदा-खय-विबुद्धेण
 २० य मुणिओ एस वुत्तंतो । तहाविह-भविष्ययाए तंमि चेव दियहंमि आवासिओ' तत्थेव
 सो सत्थो । पहाय-समए य पट्टविओ' भत्तार-नेसणत्थं तीए पुरिसो । दिट्ठो अणेण
 कयपुन्नओ' गओ' गेहं अब्भुट्ठिओ' महिलाए, गहिया संवल-पुट्टलिया, अब्भंगिओ'
 कयपुन्नो । तईया' समुप्पन्न-गब्भाए जाओ' दारओ' लेहसालाओ' आगओ' भोयणं
 जायंतो दिन्नो पुट्टलियाए मोयगो । तं च खायमाणो निग्गओ' बाहिं । अब्भिट्ठियं रयणं
 २५ दिट्ठं से स्त्री(मी)वेहिं गया कंदुयावणं, देन्नं पूइस्स 'अणुदियहं पूयलियाओ' दायवाओ'
 भणंतोहिं । घरणीए य मोदए भिंदंतीए देट्ठाणि रयणाणि । तीए भणियं - 'किं कारणं
 मोदएसु रयणाणि छूढाणि ?' । मुणियाभिप्पाएण य भणियमणेण 'सुक्क-भएणं' । रयण-
 सामत्थओ दाण-जणिय-पुन्नाणुभावेण य जाओ' वेसमण-संकासो । आणा-णिदेस-परा
 जाया सवे वि सयण-वंधु-परियणाइणो । एवं च तिवग्ग-सारं जियलोग-सुहमणुहवंतस्स
 ३० समइकंतो कोइ कालो । अन्नया सेणित्थराइणो नईए 'पियंतो गहिओ तंतुएणं सेयणय-
 करिवरो । साहियं अभयकुमारस्स । गवेसाविओ रयणाण मज्झे जलकंत-मणी । जाव
 खणंतरेण ण लब्भइ । ता मा करिणो अच्चाहियं भविस्सइ त्ति मन्नमाणेण दवाविओ'
 राइणा 'पडहओ' - 'जो जलकंत-मणिमुवणेइ, तस्स राया सह धूयाइ अट्ठं रज्जस्स देइ' ।
 इमं सोऊण समप्पिओ' पूइएण जलकंतो, 'पक्खित्तो जल-मज्जे । तदुज्जोएणं थलं मन्नमाणो

पण्डो तंतुओ,^१ आणिओ^२ करी । पुच्छिओ^३ पूइओ, कत्तो ते जलकंतो ? फुडं माहेजसु । ततो साहिओ^४ परमत्थो जहा कयपुन्नय-पुत्तेण दिन्नो । ‘निहाणं चेव मयलंछणो कंतिणो, सोमयाईणं’ मन्नमाणेण सवहुमाणं दिन्ना धूया राइणा कयपुन्नस्स सह अद्वरजेण । महा-विच्छङ्गेण य वत्तो वारिज्जय-महूसवो । जाया अभएण सह सम्भाव-सारा मित्ती । अन्न-दियहंमि सिद्धं अभयस्स – ‘सपुत्ताओ’ अत्थि मम अन्नाओ^५ वि एत्थ चत्तारि^६ भारियाओ,^७ नवरं मंदिरं न याणामो’ । तओ^८ काराविऊण दोहिं दुवारोहिं आययणं पय(इ)ट्टिया कयपुन्नय-संकासा जक्ख-पडिमा । घोसाविया जक्ख-महिमा । पयट्ठाओ^९ सवाओ^{१०} वि इत्थियाओ^{११} सडिंभाओ पुव्वेण जक्खं पूइऊण पच्छिम-दारंमि नीहरंति । तत्थ ठिया पेच्छंति अभय-कयपुन्नया । ताओ^{१२} य से भारियाओ^{१३} कयपुन्नाणुरूवं जक्खं निएऊण रोविउं पयत्ताओ^{१४} ।

“काउं दइय-पसंगं हयास ! रे देव ! अवहिओ कीस ? ।

दाऊण निहिं उप्पाडियाणि अम्हाण अच्छीणि ॥”

तणया य ‘वप्पो वप्पो’ त्ति भणंता जक्खं समारूढा । तओ^{१५} भणियं कयपुन्नएणं – ‘एयाउ सडिंभयाउ ममं भारियाउ’ । वाहि(ह)रिया अभएण । देट्ठो भत्तारो, आणंदिया चित्तेण । अंबाडिया थेरी । गिण्हाविओ^{१६} घर-सारो । वसंतसेणाए वि जक्खं पूइऊण^{१७} भणिया सहियाओ^{१८} – ‘तहा तक्केमि संपयं पि य जह सुमिणंमि पच्चूसे पिययमाणुकारिणा केणावि दिव्वपुरिसेण य आलिंगिया, जहा गेहाओ^{१९} आगच्छंतीए पसत्थ-सउणा णिमेत्ताणि जायाणि, जहा वामच्छि-भूयाओ फुरंति, जहा य जक्ख-दंसणाओ हरिसाइसओ जाओ, तहा तक्केमि संपयं पिएण सह समागमं’^{२०} । णीहरंतीए य दिट्ठो अभएण सह मंतयंतो कयपुन्नओ । अवि य –

“तं किं पि अणण्ण-समं दइए दिट्ठंमि होइ मण-सोक्खं ।

जं कहिऊण न तीरइ संकासं निरुवम-सुहेणं ॥”

संजायाणंदाए संपत्त-हरिसो भणिओ कयपुन्नओ वसंतसेणाए – ‘कय-वेणी-बंधणाए पुहइ-मंडलमन्नेसावंतीए दुवालस-वरिसस्स अज्ज दिट्ठो सि’ । नीणियाओ^{२१} सवाओ^{२२} नियय-मंदिरे । अपि च –

“द्वीपादन्यस्मादपि मध्यादपि जलनिधेर्दिशोऽप्यन्तात् ।

आनीय झटिति घटयति विधिरभिमतमभिमुखीभूतः ॥”

समाढत्तं महावद्वावणयं ति ।

दिज्जंत-पाण-भोयण-वरवत्थाहरण-स्वण-सोहिंछं ।

आणंदिय-पुर-लोगं जायं वद्वावणं तत्थ ॥

एवं च तस्स रइ-संकासाहि सत्तहि वहुहिं सह जंमंतर-महि(ह)रिसिणो दाणेण निवत्तिय-पुन्नाणुभावज्जिण(जणि)यं तिवग्ग-सार-विसिद्ध-जण-पसंसणेज्जं अभग्ग-माण-पसरं परमत्थ-संपाडण-सयण्हं जीयलोग[सुह]मणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो ।

अन्नया नीसेस-गुण-गणालंकिओ^१ अलंकिय-सुर-मणय-पणय-पाय-पंकओ^२ पंकय-निह(हि)-
 त्तरणारविंदो^३ अरविंद-गम्भ-संकास-वन्न-पयडिय-दिसा-मंडलो समोसरिओ तेलोक-
 मंगल-पईवो चउइस-समणसहस्साणुगम्ममाणो भगवं सिरिचद्धमाणसामी तित्थयरो
 गुणसिलए उज्जाणे । निवत्तियं तियसेहिं समोसरणं । अवयरिया तियसा, निरुद्धं अंवरतलं
 विमाण-मालाहि । वद्धाविओ^४ सेणिओ^५ तित्थयरागमणेण निउत्त-पुरिसेहिं । दिन्नं से
 पारिओसियं । पयट्टो महाविच्छड्डेणं भगवओ वंदण-वडियाए, पत्तो तमुदेसं । वंदिओ
 तित्थयरो सह गोयमाईहिं अणाविकखणियमाणंदसुहमणुहवंतो निसन्नो । तहा
 वत्ता नागरया सह कयपुत्तेणं । पत्थुया धम्मकहा । अवि य —

- “तित्थ-पणामं काउं कहेइ साहारणेण सहेण ।
 १० सवेसिं सत्ताणं तेलोक-दिवा(वा)यरो वीरो ॥
 जीवा य अजीवा वि य दुविहो लोगो समासओ भणिओ ।
 तत्थाजीवा तिविहा-धम्माधम्मा तहा गयणं ॥
 जीवा वि य दु-वियप्पा सिद्धा संसारिणो य नाइ(य)वा ।
 सिद्धा पणरस-विहा तित्थातित्थाइ-भेएणं ॥
 १५ संसारत्था दुविहा थावरनामा तसा य पंचविहा ।
 पुढवि-जल-जलण-मारुय-वण थावरजंतुणो भणिया ॥
 पज्जत्तापज्जत्ता इक्किक्का ते भवे पुणो दुविहा ।
 पत्तेयाणंत-गया तरुणो चिय न उण सेसा वि ॥
 नेरइ-माणुय-तिरिया देवा य चउविहा तसा होंति ।
 २० नेरइया सत्तविहा रयणाणि(इ)-महातमंताओ^६ ॥
 जल-थल-नहयल-तिविहा(रिया) कम्माकम्माइं अंतरदीवा ।
 मणुया वि होंति तिविहा देवा वि चउविहा सवे ॥
 असुरा नाग-सुवन्ना उदही-विज्जू-वणेंद-जलणेंदा ।
 वाऊ-दीव-दिसेंदा कमसो भवणाइवा दसहा ॥
 २५ किंनर-किंपुरिस-महोरगा य गंधव-जक्ख-रक्खा य ।
 भूय-गणा य पिसाया अट्टविहा वंतरा भणिया ॥
 चंदाइच्चा य गहा नक्खत्ता तारया य पंचविहा ।
 जोइसिया कप्पयगा कप्पातीता य उवरिल्ला ॥
 सोहंमीसाण-सणंकुमार-माहिंद-वंमलोगा य ।
 ३० लंत-महासुकंमि य सहस्सारे आणए णवमे ॥
 पाणय-आरण-अच्चुय-बारसमे कप्पचासिणो देवा(वा) ।
 कप्पाईया दुविहा गेविज्जाणुत्तरा भणिया ॥
 हिट्ठिम-पढमा हिट्ठिल्ल-मज्झिमा हिट्ठिमोवरिल्ला य ।
 मज्झिम-पढमा नवरं मज्झिम-मज्झिमा मज्झिमोवरिमा ॥

उवरिम-पढमा उवरिम-मज्झिमा उवरिमोवरिल्ला य ।
एए नव गेविज्जा पंचविहाणुत्तरा देवा ॥
जय-विजय-जयंत-अपराजिएसु सवट्टसिद्धि-पंचमए ।
एतेसु [अ]णुत्तर-सुरा गय-कामा वीयरग व ॥
एते सवे संसारिणो त्ति अट्टविह-कम्म-मल-मय(इ)ला ।
अट्टविहं पुण कम्मं समासओ^१ संपवक्खामि ॥

५

नाणावरणिज्जं दंसणावरणेज्जं वेयणियं मोहणेज्जं आउयं नामं गोयं अंतरायं च ।
तत्थ नाणावरणिज्जं पंचविहं पणत्तं तं जहा-मइनाणावरणिज्जं, सुयनाणावरणिज्जं,
ओहिनाणावरणिज्जं, मणपज्जवनाणावरणिज्जं, केवलनाणावरणिज्जं । जंमि 'ओदिन्ने जंतू
हेयाहेयं न जाणए वुच्छं तं खलु नाणावरणं । दंसणावरणयं नवहा-चक्खु-दंसणा-
वरणं, अचक्खु-दंसणावरणं, 'ओहिदंसणावरणं, केवलदंसणावरणं, निदा-पणगं च त्ति ।

सुह-पडिबोहा निदा दुह-पडिबोहा य णिह-णिदा य ।

पयला होइ ठियस्स उ पयला-पयला य चंकमओ^१ ॥

अइसंकिलिद्ध-कम्माण वेयणे होइ थीणद्धी ।

महणिदा दिण-चैतिय-वावारय-साहणी पायं ॥

१५

जंमि उदेन्ने जंतू हेयाहेयं न पेच्छए तमिह दंसणावरणकम्मं । वेयणियं साय-
मियरं च ।

अट्टावीस-वियप्पं मोहणीयं कोह-माण-मय-लोभा ।

चत्तारि चउवियप्पा अणाइ-भेएण सोलसओ^१ ॥

इत्थी-पुरिस-नपुंसग-वेयतिगं सम्म-मिच्छं मीसं च ।

२०

हासो रई अरई भय-सोगा तह दुगंछा य ॥

नारय-तिरिय-नरामर-आऊकम्मं च चउविहं जेण ।

वेडस-प(ख)इल्लो व दढं अणवरयं भमइ संसारे ॥

नामं दुवत्त-भेयं गइ-जाइ-सरीर-अंगुवंगाइं ।

बंधण-संघायण-संघयण-संठाण-नामं च ॥

२५

तह वण्ण-गंध-रस-फास-नाम अगरु-लहुयं च बोद्धवं ।

उवघाय-पराघायाणुपुवि-ऊसास-नामं च ॥

आयावुज्जोय-विहायगई य तस-थावराभिहाणं च ।

बायर-सुहुमं च पुणो पज्जत्तं तह य अपज्जत्तं ॥

पत्तेयं साहारणं थिरमथिर-सुभासुभं च नायवं ।

३०

सुभग-दूभगणामं सूसर तह दूसरं चेवे ॥

आइज्जमणाइज्जं जस-कित्तीणाममयस-कित्तिं च ।

णिम्माणनाममउलं चरिमं तिथयरनामं च ॥

गोयं च दुविहभेयं उच्चागोयं तहेव णीयं च ।

चरिमं पंच-पयारं समासओ तं पवक्खामि ॥

३५

अह दाण-लाभ-भोगोपभोग-विरियंतराइयं जाण ।
 चित्तं पोग्गलरूवं विन्नेयं सवमेवेयं ॥
 एगपरिणाम-परिसंठियस्स उक्कोसिया जहन्नायं ।
 सवस्स वि होइ ठिई भणिमो कम्मस्स त सुणसु ॥
 ५ आइल्लाणं तिहं चरिमस्स य तीस कोडिकोडीओ^१ ।
 इअराण भोहणिज्जस्स सत्तरी होइ विन्नेया ॥
 णामस्स य गोयस्स य वीसं उक्कोसिया ठिई भणिया ।
 तित्तीस-सागराई परमा आउस्स बोधवा ॥
 वेयणियस्स जहन्ना बारस^२ नामस्स अट्ट उ मुहुत्ता ।
 १० सेसाण जहन्न-ठिई भिन्न-मुहुत्तं विणिदिट्ठा ॥
 अट्टविहं पि य कम्मं संसार-निबंघणं तु एयंमि ।
 खीणे लहंति मोक्खं खमणोवाओ^३ इमो तस्स ॥
 दंसण-नाण-चरित्ताणि खवण-हेऊणि दंसणं तिविहं ।
 खइयं खओ^४ वसमियं उवसमियमिह समासेणं ॥
 १५ आभिणिबोहियनाणं सुयनाणं चेव ओहिनाणं च ।
 तह मणपज्जवनानं केवलनानं च पंचमयं ॥
 सामाइयं च पढमं छेओवट्ठावणं भवे वीयं ।
 परिहार-विसुद्धी य मुहुमं तह संपरायं च ॥
 तत्तो य अहक्खायं खायं सव्वंमि जीवलोगम्मि ।
 २० जं चरिऊण सुविहिया वच्चंति अयरामरं ठाणं ॥
 ता भो देवाणुप्पिया ! दुल्लहो मणुस्साइओ संयमावसाणो एस तर-तम-जोगो ।
 माणुस्स-खेत्त-जाई-कुल-रूवारोय(ग्ग)माउयं बुद्धी ।
 सम(व)णोग्गह-सट्ठा संजमो य लोगंमि दुलहाइं ॥
 ता पडिवज्जह चरित्तधम्मं ।” एयं तित्थयर-वयणं सोऊण निक्खंता अणेगे, अन्ने
 २५ सावया संबुत्ता । कयपुन्नएण वि पुच्छियं संपत्ति-विपत्ति-कारणं । भगवया साहियं
 अंतरिय-पायस-दाणं ।
 तिन्नि विभागा देन्ना अंतरिया पायसस्स तो तेण ।
 अंतरियं भोगसुहं जायं सेसाओ^५ दाणाओ^६ ॥
 ततो मुणिय-परभव-बुत्ततो तक्कालाणुरूव-विणि[व]त्तियासेस-कायवो महाविभूईए
 ३० समुप्पन्न-महासंवेगाइओ^७ पवइओ^८ कयपुन्नो त्ति ।
 अह भन्नइ—जहा कयपुन्नएण दाणं दिन्नं तहा दायव्वं ति ।
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
 कयपुन्नयस्स पुन्नं सोऊणं देहि मुणि-दाणं ॥
 ॥ कयपुन्न-क्खाणयं^९ समत्तं ॥

पत्थणा-पुव्वयं च भणिओ^१ गोभइ-सिद्धी तेहिं—‘जइ वि सालिभइस्स रूवाइ-गुणेहिं असरिसाओ,^२ तहा वि अम्हाण णेव्वुई-निमित्तं गेण्हेउ एयाण मंगलेहिं^३ करे ति ॥’ पडिवन्नं से वयणं, उव्वूढाओ^४ सवाओ^५ वि महाविच्छङ्गेण । एवं ताहिं सह महरिसि-दाणाणुभाव-जणियं धम्मत्थ-काम-सणाहं^६ विसिद्ध-जण-सलाहणिजं जिणधम्माणुट्ठाण-परं^७ जियलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया य से जणओ^८ निवाहिय-णिकलंक-सामन्नो णमोकार-परो कय-भत्त-परिचाओ^९ मओ^{१०} समाणो जाओ^{११} वेमाणिय सुरो । तयणुरूव-निवत्तिय-कायवो भोगे भुंजिउं पयत्तो । अच्चुक(क)ड-पुन्नाणुभावओ^{१२} य संपाडेइ से जणओ^{१३} समीहियं सवं ति ।

जम्मंतर-महरिसि-देण्ण-दाण-पुन्नाणुभावओ तियसो ।

॥ संपाडेइ जहिच्छं कामे स ह(हि) तस्स बहुयाइं ॥
अणुहवमाणस्स सुहं भज्जाइ समं च वच्चए कालो ।
पुन्नेहिं जणणि-जणया कुणंति सवाइं कज्जाइं ॥

अन्नया आगंतुय-वणिएहिं राइणो सेणियस्स उवणीयाणि कंबल-रयणाणि । ‘अइदु-
॥ महग्घाई’ ति करिय ण गहियाणि । पच्छा निय-गेहे ठियाए भदाए सवाणि वि गहियाणि । ‘चेल्लणाए य झूरिज्जमाणीए राइणा वाहराविया ते वणिया । पुच्छिएहिं सेट्ठं जहा सालिभइ-जणणीए सवाणि वि गहियाणि । तओ पट्टविया तत्थ पुरिसा । नियत्तेहि य साहियं जहा तक्खणं चिय ताणि भदाए फाडिऊण वहुयाणं पाय-लूहणाणि कयाणि । भणियं च णाए—‘जइ पुराणेहिं कज्जं, ता पेसेमि’ । एयं सोऊण गाढयरं
२५ रुद्धा ‘चिल्लणा—‘एकं पि न गहियं’ । विम्हिण्ण ‘पट्टविओ पुरिसो राइणा भदाए समीवे—‘पट्टवेसु सालिभइं, पुलोएमि कोऊहलेणं, जस्सेरिसी महाविभूई’ ।

गंतूण आगओ सो रन्नो साहेइ जंपए भदा ।

‘चंदाइच्चा वि ण मे देट्ठा पुत्तेण कइया वि ॥

ण य गेहाओ^{१४} वाहिं विणिग्गओ^{१५} ता करेइ जइ राया ।

२६ एकं मज्झ पसायं ता गेहे एउ सयं राया ॥’

अह कोउएण पत्तो नरनाहो पेच्छिऊण घर-सोहं ।

चित्तेइ सग्गमिणमो अवयरियं मच्चलोगंमि ॥

समारूढो चउत्थ-भूमियाए निसन्नो सीहासणे । कया तयणुरूवा पडिवत्ती । सत्तम-भूमी-आरूढो भणिओ^{१६} सालिभदो भदाए—‘वच्छ ! राया आगओ, तं पेच्छि(च्छ)सु’ ।
३० तेण भणियं—‘तुमं चिय से अग्घं जाणसि’ । तीए भणियं—‘वच्छ ! न एसो पणियं, किं खु तुज्झ सेस-लोगाण य सामी । तं पिच्छिऊण य पणमसु’ । ततो इमं असुय-पुवं निसामिऊण चितियमणेण—‘धिरत्थु संसारस्स, जंमि तुल्लोयर-पाणि-पाय-वयणाण

परायत्ता । भिच्चभावंमि वट्टंति पाणिणो ता धण्णा साहुणो जे तिहुयण-गुरुमंतरेण अन्नं सामी(मिं) ण पवज्जंति ।

अवि य — नरवइ-वसयाण नराण करिवराणं व णत्थि सोक्खाइं ।

हिय-इच्छियाइं अब्बो ! वेसमण-समाण वि जयंमि ॥

जिणवर-आणाए पुणो वट्टंता पाणिणो इह भवम्मि ।

लहिऊण सामिभावं सिद्धिमविग्घेण वच्चंति ॥

ता जिण-वयणाणुट्ठाणेण अच्चंत-दुल्लहं विज्जुलया-चंचलं सफलीकरेमि मणुयत्तणं भावेंतो अलंघणीय-जणणि-वयणाओ' वधू-सहिओ' कामदेवो व सवो-ऊय-लच्छि-समेओ' अवयरिओ' तत्तो । दिट्ठो राया, कय-पणामो य अच्चायरेण कओ राय(इ)णा उच्छंगे । चेंतियमणेण — 'धण्णो एसो जो नियय-सिरीए तियसिंद-महिमं' परितुलिऊण ठिओ ।' ततो नयणंबु पलोट्टं से णिएऊण भणिया भद्दा राइणा — 'किमेयं ?' तीए भणियं — 'महाराय ! एयस्स पुन्नाणुभावावज्जिओ' जणय-देवोऽणुदिणं देवाणि वत्थ-गंध-मल्लालंकाराईणि सदइयस्स पणामेइ । तेण न सहइ मच्चलोइय-कुसुम-विलेवणाईण गंधं । ततो सबहुमाणं विसज्जिओ राइणा समारूढो सत्तमि-भूमियं । अइकोऊएण य गओ राया वि तत्थेव । सबहुमाणं च भणिओ भद्दाए — 'महाराय ! कीरउ संपयं भोयण-पडिवत्तीए पसाओ' । 'मा से पत्थणा वंझा भवउ' त्ति पडिवन्नं से वयणं । ततो वीसत्थयाए भवणुज्जाणे चामीयर-वावीसु धारा-जलजंत-पओगेण अभिरमंतस्स अइसंभमेण पडियं मुद्दा-रयणं राय(इ)णो । तरलच्छं च णियंतस्स भद्दाए भणिया दास-चेडी — 'संचारेसु अण्णत्थ मज्जण-वावीए जलं' । तहा कए से रयण-सुवन्नयस्स मज्जे दिट्ठं इंगाल-सरिसं । विम्हिण पुच्छिया राइणा — 'किमेयं ?' । चेडीए भणियं — 'सालिभद्देण वहुहि य उज्झियाणि देवाणि रयण-सुवन्नयाइयाणि । 'अहो ! कयत्थो एस सालिभद्दो, जस्सेरिसी महिमं' त्ति भणंतो अहिणंदिऊण गओ नियय-गेहं । इओ य समोसरिओ धम्मघोसाभिहाणो आयरिओ । गओ से वंदण-वडियाए राया, सालिभद्दो य महाविच्छड्डेणं । निसामिओ' साहु-धम्मो, भावियं संसारासारत्तणं ति ।

अवि य — "नारय-तिरिय-नरामर-गईसु परमत्थओ सुहं नत्थि ।

अच्चंत-निरावाहं मुत्ति-सुहं निरुवममणंतं ॥

मोत्तूण साहु-धम्मं लंभोवाओ इमस्स जं नत्थि ।

ता तंमि चेव जत्तो कायवो किमित्थ सेसेहिं ? ॥"

ततो हियय-निहित्त-चारित्त-परिणामो परिकम्मणा-निमित्तं वंदिऊण सूरिणो पविट्ठो णयरं सालिभद्दो । कहियं भद्दाए । ततो अणेच्चाइ-भावणा-परुवणेण नियत्ताविओ भद्दाए सह वधूयाहिं संसार-पुडिबंधो । अन्न-दियहंमि सुहासणत्थो विन्नत्तो तित्थयरागमणेण धम्म-मित्तेण एसो । दिन्नं से पारिओसियं । महाविच्छड्डेण गओ' भगवओ' वंदण-

वडियाए । भाव-सारं च वंदिओ^१ महावीरो । निसामिओ^२ साहु-धम्मो । विरत्त-संसार-
सुहेण य भणियमणेणं — ‘भगवं ! जाव जणणिं पुच्छामि, ताव ते पाय-मूले करेमि चरण-
पडिवत्तीए सफलं मणुय-जम्मं’ । भगवया भणियं — ‘देवाणुप्पिया ! मा पडिबंधं
कुणसु’ । गओ^३ एसो । पुच्छिया जणणी सह बंधवेहिं । दिन्नं आघोसणा-पुव्वयं दाणं ।
५ कया सब-जिणाययणेसु अट्ठाहिया-महिमा । सब्हा, किं बहुणा ? तत्कालाणुरूव-निवत्ति-
यासेस-कायवो महाविच्छेदुणं पव्वओ तित्थयर-समीवे सालिभदो सह बत्तीसाए वहुहिं
सेस-लोणेण य । एवं च तेलोक-दिवायरेण सह विहरंतो नाणाविह-तवो-विसेस-
सोसिय-सरीरो पुणो वि पत्तो रायगिहे भिक्खा-निमित्तं । नीहरंतो भणिओ तित्थ[य]-
रेण — ‘अज्ज ते जणणी भिक्खं दाहि’त्ति गओ भद्दा-गेहं । अइसुसिउ त्ति न नाओ^४,
१० अपत्त-भिक्खो निग्गओ^५ तत्तो । जम्मंतर-जणणीए य दहिणा पडिलाहिओ । पत्तो जय-
गुरु-समीवे । भणियमणेण — ‘न मम जणणीए भिक्खा दिन्ना’ । भगवया भणियं —
‘पुव्वभव-जणणीए दिन्ना’ । कहिए पुव्वभवे ईहापोह-मग्गण-गवेसणं करितस्स समुप्पन्नं
जाईसरणं । तं चिय दहिं पारिऊण कय-पादवोवगमणं पंच-नमोकार-परो उप्पन्नो सबद्ध-
विमाणम्मि ।

१३ ता जहा सालिभदेण दिन्नं दाणं, तहा दायवं ति ।
संखेवेणं भणियं चरिअं सिरिसालिभद्-वरमुणिणो ।
वित्थरओ^६ पुण भणियं नूणं उवएसमालाए ॥
सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।
गिण्हउ सबो वि जणो कई य सुहं निरुवम-सुहेण ॥

२०

॥ सालिभद्-कहाणयं^७ समत्तं ॥

दानधर्ममेवाधिकृत्य ऐहिकं तावत् फलमाह—

इह लोगम्मि वि सिज्झइ मणोरहो साहु-भत्ति-दाणेणं ।
करि-देवदत्त-रज्जं जह पत्तं मूलदेवेणं ॥ २७

२५

[इह लोकेऽपि सिध्यते मनोरथः साधु-भक्ति-दानेन ।
करि-देवदत्ता-राज्यं यथा प्राप्तं मूलदेवेन ॥ २७]

इह भवेऽपि सिध्यते मनोरथः, आस्तां तावदेव परभवे । करी च देवदत्ता च राज्यं
चेत्येस(त)द्भावमित्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

— [३३. दाने मूलदेव-कथा] —

२० अत्थि अवन्ती-जणवयालंकारभूया उज्जेणी नाम नयरी । जीए य मयलंछण-कवय-
करवालेसु कलंका, विवणि-मग्गेसु दीसन्ति नाणाइ-पणाणि, वारेज्ज-विहाणेसु कर-

गहणाणि, रइ-कलहेसु कीवाण अधिरत्तणं, तियसेसु अकुलीनत्तणं, मिणंमि विप्पलंभो,
सइ-सत्थेसु निवाओ^१ वसग्ग-दंसणाणि, ^२कईया-करणे दाणंमि महावसणं ति । अवि य-

रूई सरो सुभगो गुणच्छुओ^३ दोस-मच्छरी^४ चाई ।
धम्मत्थी कारुणिओ जत्थ जणो धम्मसुय-सरिसो ॥
राया वि निय-परक्कम-निदलियासेस-सत्तु-संघाओ ।
पणय-यण-पूरियासो जियसत्तू कप्परुक्खो व ॥
अह कामिणीण कामो अन्नाण-तमंघयार-दिण्णाहो ।
सत्तु-वण-गहण-जलणो बंधव-कुमुयाण णिसिणाहो ॥
पणइ-यण-कप्परुक्खो दीणाणाहाण वच्छलो धीरो ।
निय-कु[ल]-मंदिर-दीवो निम्मल-जस-धवलिय-दियंतो ॥
निय-रूव-विभव-परितुलिय-मयण-वेसमण-जाय-माहप्पो ।
सव्व-कलागम-कुसलो सत्थाहो अयलनामो त्ति ॥
सव्व-कला-पत्तट्ठा रूवाइ-गुणोह-सुरवहु-सरिच्छा ।
नामेण देवदत्ता सुपसिद्धा वसइ^५ वरवेसा ॥

जा य, परमोसही विसमसराहि-दट्ठाणं, सुरसरिया सेसरमणि-निलयाणं, मियंकलेहा^{१६}
गणिया-कुल-नहयलस्स, जयपडाया वम्महस्स, आवास-मेय(इ)णी समत्थ-सुह-संदो-
हस्स त्ति ।

अवि य-अल्लिवंतेणमिमीए विहिणा अंगाई नूण घडियाई ।
जेण करालिट्ठाणं ण होइ एयारिसी सोहा ॥
सुर-विज्जाहर-नरवर-जुवईणं रूव-सोह-लाइ(य)न्नं ।
जं जीए आसि तयं चित्तूणं निम्मिया एसा ॥
एयाए कडक्ख-पलोइयाई निक्कारणे वि कुवियाई ।
तत्त-तवाण मुणीण वि चित्ताई^{२०} परंमुहीकुआ ॥
मणहर-कलाभिरामो संपुन्न-ससि व तत्थ परिवसइ ।
धुत्तेसु परमधुत्तो, जूयारेसुं पि जूयपरो ॥
चोरेसु परमचोरो, साहसिय-नरेसु परम-साहसिओ ।
विउसेसु सुरगुरु-समो, धम्मव(र)ओ धम्मिय-नरेसु ॥
रूवीसु पंचवाणो, समणो समणेसु, माइसु वि माई ।
सरलेसु परमसरलो, कारुणिओ दीण-क्विणोसु ॥
इय जेण जेण समयं संबंधं जाइ तस्स तं तं व ।
परिणमइ मूलदेवो आइरिसो चेव दवेसु ॥

तस्स देवदत्ताए सह सव्भाव-सारं विसय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो ।
अन्नया वसंतूसवे उज्जाणमुवगएणं दट्ठण देवदत्तं चित्तियं अयलेण - 'अहो ! निवडियं
विहिणा कोसल्ल इमीए रूवं विहेंतस्स' । संजाय-विसयाहिलासेण य पट्टविओ संगमो

नाम दूओ' । भणिया य णेण - 'अज्ज ते अयलो पाहुणओ' । तीए भणियं - 'सागयं सयमागच्छंतस्स वम्महस्स' । कयं तयणुरुवं समत्थं पि कायवं । ततो ण्हाय-विलित्तो-लंकारिय-समाणिय-तंबोलो, अणुगम्ममाणो म(मि)त्तेहिं, विप्पइन्न-कुसुमोवयारं, पज्जालिय-रयण-पईवं, नाणाविह-रयण-रंजियं, सचित्तकम्मोज्जलं, कुलभवणं पिव जय-लच्छीए पत्तो देवदत्ताए भवणं पओस-समये अयलो त्ति । निसन्नो पहाणासणे । कयं चलण-पक्खालणाइयं समत्थं पि कायवं । ततो केंचि खणंतरं वंक्क-भणिय-पहाणाहि अच्चंताणुराग-पराहि कहाहि चिट्ठिऊण गया मेत्ताइणो नियय-ट्ठाणेषु । अयलो वि तीए सह नाणाविह-हाव-भाव-विलास-विब्भमाइ-सणाहं अच्चंताणुराग-गग्भिणं रइ-सुहमणुहविउं पयत्तो त्ति । अवि य -

१० तह सुरय-दुव्वियद्धाए रूव-सोहग्ग-निरुवम-गुणाए ।
दूरमभिरामिओ सो जह तं चिय महइ सुविणेषु ॥

एवं च तीए सह जहिच्छिय-दव-पयाणेण वि सुहमणुहवंतस्स वच्चइ कोइ कालो । अहिलसंती वि मूलदेवं जणणि-भएणं न पवेसेइ । अन्न-दियहंमि भणिया जणणी - 'पवेसेसु मूलदेवं' ति । अवि य -

१५ चिर-संचिय-विरहानल-त्तावं मुत्तूण मूलदेवं तु ।
न समत्थो अवणेउं अन्नो मयरद्धय-समो वि ॥

जनन्योक्तम् - सत्यं खल्वयं प्रवादः -

“अपात्रे रमते नारी, गिरौ वर्षति माधवः ।
नीचमाश्रयते लक्ष्मीः, प्राज्ञः प्रायेण निर्धनः ॥”

२० जेण - मोत्तूणमयल-देवं समत्थ-गुण-रयण-सायरं एसा ।
अहिलसइ मूलदेवं चोरं जूइ(य)यरं रोरं च ॥
देवदत्ताए भणियं ति -

“रूवंमि णेय मुद्धा 'नाहं' नव-जोवणंमि न य दवे ।
णवरं गुणेषु लुद्धा ते य गुणा एत्थ निवसन्ति ॥
जं मूलदेव-णाहे निवसइ विन्नाण-नाण-कोसल्लं ।
तं कत्तो तियसेसु वि विसेसओ सव्व-मणुएसु ॥”

जणणीए भणियं - 'वच्छे ! न कला-कोसल्लाइएहिं पि ऊणो अयलसामी मूलदेवाओ' ।
देवदत्ताए भणियं - 'अंब ! मा एवं असमंजसं पलवसु' । तीए भणियं - 'वच्छे ! न किंचि वि असमंजसं, अहवा कीरउ परिक्खा' १ देवदत्ताए भणियं - 'अंब ! सुंदरं पलत्तं, ता गंतूण भणसु अयलं - 'देवदत्ताए उच्छंमि अहिलासो, तं पट्टवेसु' । कहिए य अच्चंत-निब्भरेणं णियावियाणि अणेगाणि उच्छ(च्छु)-सगडाणि । हरिसियाए भणियं जणणीए - 'वच्छे ! पेच्छसु अयलसामिणो दाण-सत्ति' । सविसायं च भणियं देवदत्ताए - 'अंब ! किमहं करेणुकया, जेणेवं उच्छु-पुंजी केज्जइ ? , ता संपयं भणसु मूलदेवं' । भणिओ सो वि ।

ततो धितूण दस कवडियाउ, गहियाओ दो-कवडियाहिं दोन्नि पहाणा उच्छु-लट्ठीओ, दोहि य दोन्नि णव-सरावाणि, सेसाण चाउज्जाययं । निच्छल्लेऊण लट्ठीओ, कयाउ गंडलियाओ, वासियाउ चाउज्जाएणं, विद्धा धूल-सूलाहिं, ठवियाओ सराव-संपुडे समप्पियाओ । देवदत्ताए संजायाणंदाए भणिया जणणी — ‘पेच्छसु पुरिसाण विन्नाणंतरं !, जेण अयलेण अपोग-द्व-विणियोगेण वि न भक्खणारुहाओ^१ कय त्ति । मूलदेवेण^२, पुण दवं विणा वि चाउज्जायाइ-भाविआ अछिप्पमाणा एव भक्खणारुहा कय त्ति । ता सच्चं नत्थि विन्नाणाइ-गुणेहिं मूलदेव-सरिसो’ । तओ रोसानल-पञ्जलिया ठिया तुण्हिका, मूलदेवस्स छिदाणि अन्नेसमाणी । विसयासत्ताण य न दुल्लहाणि छिदाणि ।

अवि य — “कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितो ? विपयिण कस्यापदोऽस्त गता ?

स्त्रीभिः कस्य न खण्डितं भुवि मनः ? को नाम राज्ञां प्रिय ? ।

10

कः कालस्य न गोचरान्तरगतः ? कोऽर्थी गतो गौरव ?

को वा दुर्जन-वागुरासु पतितः क्षेमेण जातः पुमान् ? ॥”

अन्न-दियहंमि भणिओ अयलो जणणीए जहा ‘गाम-गमणं कहिऊणं पओसे एज्जसु’ । एव ति कहिए हरिसिय-मणाए वाहि(ह)राविओ मूलदेवो देवदत्ताए । पत्तो से मंदिरं, समाढत्तो तीए सह रमिउं । इत्थंतरंमि मुणिय-वोत्तंतेण वेट्ठियं समंता देवदत्ताए^३ 15 धवलहरं अयलेण । भय-भीओ य ठिओ पल्लं-क-हेट्ठमि मूलदेवो । अयलो वि गहिया-उहो पविट्ठो रइहरं, निसन्नो पल्लंके । लक्खिऊण मूलदेवं भणिया देवदत्ता — ‘ण्हाण-विहिमुवट्ठवेसु’ । निष्काइयं सासणं, उवणीया ण्हाण-पुत्ती । ‘इत्थ आसणे निविससु’त्ति भणिण भणियमयलेण — ‘पल्लंकारुढेण ण्हायवं’ । देवदत्ताए भणियं — ‘सयणेज्जं विणासिज्जइ’ । तेण भणियं — ‘अन्नं क(का)हामो’ । तह चिय अपोग-जलापूरिय-कणग-^४ 20 कलसेहि ण्हायमाणस्स जल-णिवायमसहंतो नीहरमाणो धितूण केसेसु भणियमयलेण — ‘किं करेमो ?’ । मूलदेवेण भणियं — ‘जं ते रोचइ’ । ‘अवो ! महाणुभावो एसो । कस्स वा देव-वसवत्तिणो विसम-दसा-विभागो ण हवइ ? । न य विसयासत्ताण दुल्लहाओ आवयाउ’ त्ति । अवि य —

“सयल-जण-मत्थयत्थो देवासुर-खयर-संथुय-पयाओ ।

25

दिव-वसेण गसिज्जइ गह-कल्लोलेण सरो वि ॥”

विभावेंतेण ‘ममं पि संपत्त-विवयं मुइज्जसु’ त्ति भणिऊण पूइऊण य मुको मूलदेवो । ‘अवो ! कहमप्पाणं पच्चोगय-अयस-कलंकिं नागरयाण दायेमि’ ? मन्नमाणो पयट्ठो^५ ‘वेन्नायडाभिमुहं । वच्चंतो य समासन्नीभूओ महाडवीए । दिट्ठो णेण तत्थ गहिय-पाहेओ सद्धडाभिहाणो ट्टको । ‘अवो ! इमस्स संबला(ले)णाहं पि महाडविं लंविस्सामि’^६ 30 त्ति भावेंतो पयट्ठो सद्धडेण सह गंतुं । समासन्नीभूओ मज्झण्ह-कालो, संपत्ता तडायं, निसन्ना णग्गोह-च्छयाए । जल-तीरे य समाढत्तो भुत्तुं सद्धडो । ‘भुत्ते मज्झ वि देसइ’

१ ह. क सूला^० । २ क. ज णाओ । ३ क. ज निव^० । ४ ह. क ण्पमा^० । ५ क ण्पमि । ६ ह. क. ण्पट्ठो । ७ क. ज. विन्ना^० ।

त्ति चिंतितस्सेव मूलदेवस्स पयड्डो सद्धडो । 'अवरण्हे दाहिति' त्ति कयासो पयड्डो
 मूलदेवो वि । अवरण्हे वि तह चिय भुत्तुं पड्डिओ पहम्मि । 'दुइय-दिवसे दाहिति' ।
 तत्थ वि ण दिन्नं, तईए वि न दिन्नं । समासन्नीहूओ वसिमस्स । 'अवो ! एयस्स महाणु-
 भावस्स आसाए मए अडवी वोलीणा, ता ण संपयं उवयरिउं तरामि' चैतैतेण भणिओ
 ६ मूलदेवेण सद्धडो—'संपत्त-विभवं ममं सोऊण इज्जसु' । सयं च पविड्डो वसिमंमि
 भिक्खा-निमित्तं । लद्धा कुम्मासा, भरिया पुडिया, पयड्डो तडागाभिमुहं । इत्थंतरंमि
 मासोपवासी दिट्ठो भिक्खट्ठा गामाभिमुहं एतो महरिसी । 'अवो ! बहु-पुन्न-पावणिज्जो
 एस महप्पा, विसेसओ मास-पारणए । ण य मे 'कुम्मासे मोत्तूणमन्नं दायवमत्थि ।
 एय-पयाणेण वि करेमि अच्चंत-कयत्थमप्पाणं' । समोप्पन्न-पहरिसाइसएण भणिय-
 १० मणेण—'भगवं ! गिण्हसु ममाणुगहट्ठा एते कुम्मासे' । साहुणा वि दवाइ-कओवओगेण
 गहिय' त्ति । ततो संजायाणंदेण पढियमणेणं ति—

‘धन्नाणं खु नराणं कुम्मासा हुंति साहु-पारणए’ ।

जहा सन्निहिय-देवयाए भणिओ य मूलदेवो—‘वच्छ ! मग्गसु गाहा-पच्छिद्धेण
 जं रोचइ’ । तेण भणियं—

१५ ‘गणियं च देवदत्तं दंति-सहस्सं च रज्जं च’ ॥

देवयाए भणियं—‘अचिरा हविस्सइ’ । ततो भोत्तूण गामं गओ विन्नायडाभि-
 मुहं । संपत्तो पओसे एगंमि नयरे । पसुत्तो देसीए चट्ठेहि समं । सुमिणो लद्धो
 ‘चंदो उयरंमि पविसमाणो’ मूलदेवेण चट्ठेण य । चट्ठेण अन्नस्स कहियं ‘चंद-पमाणो
 मंडओ भविस्सइ’ त्ति । एएण लद्धो भमंतेण जहुदिट्ठो मंडओ । मूलदेवेण चित्तियं—
 २० ‘न एते सुमिण-फलं वियाणंति, ता किमेतेसिं सिट्ठेण ?’ । ततो उट्ठेऊण निवत्तिय-सरीर-
 चित्तो ‘आयंत-सुइभूओ गहिय-पहाण-पुप्फ-फलो सुहासणत्थस्स उवज्झायस्स विहि-
 पूइओवयारो सुमिणयं कहिउमाढत्तो । कहणयावसाणे दाऊण नियन(य)धूय(यं)
 समाइट्ठो-सत्त-दिवसभंतरे पहाण-रज्ज-लाभो सुमिणो । कमेण य पत्तो विन्नायडं ।
 रयणीए य गहिओ ईसर-घरे खत्त-मुहे चेव मूलदेवो समाढत्तो वज्झ-भूमिं णेउं ।
 २५ तओ चित्तियमणेण—‘किमहन्नहा-वाइणी देवया, उवज्झाओ य ?’ । इत्थंतरंमि मओ
 तत्थेव अपुत्तो राया । नीणियाणि पंच दिवाणि तिय-चउक्काइं भमंतेहिं देट्ठो मूलदेवो
 वज्झ-भूमीए नीणिजंतो । ततो काऊण गल-गज्जियमारोविओ नियय-खंधंमि करिणा,
 हेसियं तुरंगमेण, ठियसुवरिसुहंड-पोंडरीयं, वीइयाणि चामराणि, वरिसियं गंधोदणं,
 ३० निवडिया कुसुम-वोट्ठी । एवं च महाविच्छड्डेणं निसन्नो सीहासणे । पडिवन्ना महासामं-
 ताइएहिं आणा । सव्वहा पणड्डोवदवं पणय-महासामंत-मंडलं रज्जमणुहविउमाढत्तो ।
 ततो चित्तियमणेण—‘अलमिमिणा सुंदरेणावि रज्जेणं पियाए देवदत्ताए रहिएणं’ ति ।

अवि य — “भुज्ज उ जं वा तं वा निवसिज्ज उ पट्टणे व रण्णे वा ।

इद्वेण जत्थ जोगो तं चिय रज्जं किमन्नेण ? ॥”

इट्ठा य मे देवदत्ता निय-जीवियाओ^१ वि । ततो उज्जेणीए रायाणं दाण-सम्माणाह-
सन्निहियं काऊण लद्धा देवदत्ता । एवं च तीए सह सेस-महिलाहि य महरिसि-दिन्न-
दाण-दुम-कुसुमं बुहज्जण-पसंसणिज्जं धम्मत्थ-काम-सणाहं विसय-सुहमणुहवंतस्स ।
समइकंतो कोइ कालो । इओ^२ य चित्तियमयलेण । अवि य —

“सारय-ससंक-धवला कित्ती भुवणं न जस्स धवलेइ ।

निय-पोट्ट-भरण-वावड-रिट्ट-सरिच्छेणं कि तेण ? ॥”

सा पुण दाणाओ, पोरुसाओ^३, तवाओ^४, कवाओ य पावेज्जइ । ता गिण्हामि ताव
दाणेण सासयं कित्ति । न य अत्थेण विणा दाणं निप्पज्जइ । पुव-पुरिसज्जिओ अत्थो^५ ॥
“अणिवडिय-पोरुसो अणत्थो चेव, ता पुव-पुरिस-दरिसिय-मग्गेणं गंतूण देसंतरं,
समज्जेऊण दवं, पूरेमि अत्थि-जण-मणोरहे, कारावेमि कित्ति(त्त)णाणि, समुद्धरेमि
दीणाणाह-किवि(व)णाइणो । तओ पसत्थ-वासरे आघोसणाइ-पुवयं तक्कालाणुरूवं पत्थाण-
गमण-निवत्तियासेस-मंगलोवयारो अणेग-“णिवत्तणय-समण-वणिय-किवणाईहिमणुगम्मंतो
महाविच्छेड्डेणं पयट्ठो अयल-सत्थवाहो त्ति । अवि य —

“वड्डिय-[णय]णाणंदो निववियासेस-महियलाभोगो ।

दाण-जलं वियरंतो वच्चइ मेहु व सत्थाहो ॥”

कमेण य पत्तो परदेसं । आवासिओ^६ बाहिरुज्जाणे । संपत्ता नरिंद-पुरिसा, वड्डियाणि
सुंकाणि । आगया कोडीसर-वणिणो । दिट्ठाणि भंडाणि, दावियाणि पडिभंडाणि,
दिण्णाओ^७ हत्थ-सण्णाओ^८, जाओ ववहारो । संचरियाणि परोप्परं भंडाणि । दावियाओ^९
अंकावलीओ । गहियाइं लेख्याइं । समासाइओ महालाभो । एवं च तयणुरूव-निवत्तिया-
सेस-कायवो पसत्थ-वासरे पयट्ठो उज्जेणि-हुत्तो । तहा वि य भवियवयाए पत्तो वेण्णा-
यडं । ‘सुं-वेज्जमाणेसु य भंडेसु न सवा[णि] दवाणि सुंकं दिन्नं’ति इमिणा
अवराहेण समुवणीओ अयलो । ‘अवो ! कत्थित्थ अयलो ?’ चित्तिंतेण भणियं
मूलदेवेण — ‘वियाणसि ममं ?’ । अयलेण भणियं — ‘को भुवण-वित्थरिय-जसं महानरिंदं^{१०}
न वियाणइ ?’ । तओ साहिऊण नियय-चरियं समाणिओ एसो लज्जमाणो य । भणियं
राइणा — ‘सत्थवाह-पुत्त ! कीस लज्जसि ?, न जीविय-दाणाओ अण्णं दाणमत्थि; तं च
ते दिन्नं । न य ते पञ्चुवयारं अह काउं समत्थो म्हि’ । पच्छा गओ सत्थो, कय(इ)वय-
दिणेहि य पत्तो उज्जेणी(णि) । तुट्ठा नरिंद-सयण-बंधवाइणो, कओ नयर-महूसवो । विणिओ-
इयं जहा-समीहियं दवं । मूलदेवेण सदाविऊण सद्धडं — ‘तुह पाहेय-आसाए मए^{११}
अडवी लंधिया, ता एस तुज्ज गामो, मा य पुणो आगच्छेसु नगरं च’ । तदि[अ]हं च
तकरेहिं मुसियं नयरं । न य आरक्खिया तकरे गिण्हिउं पारंति । अण्णया ‘णील-पड-

१ क. दिवि । २ क. °णो । ३ ज °उ । ४ क आणवड्डियपोर° । ५ क. ज. °निव° । ६ क.
वड्डियणाय° । ७ क. विच° । ८ क. गे° । ९ क. नी° ।

पाउरणो पढम-पओसे सयं चैव मूलदेवो तिय-चउक्क-चच्चर-सुण्णहराईसु भमिऊण
 पसुत्तो एगंमि पएसे । इत्थंतरंमि आगओ मंडियाभिहाणो चोरो । पुट्ठो य तेण
 मूलदेवो-‘भद् ! को तुमं ?’ ति । तेण भणियं-‘देसिओ य आजम्म-दरिहो’ ति ।
 संडिएण वुत्तं-‘लग्गसु मम पिट्ठओ, जेण तुमं अदरिहं करेमि’ । ‘महापसाउ’ चि
 ५ भणंतो लम्भो सेऽणुमग्गेण । दिन्नं ईसर-घरे खत्तं, नीणियं तओ दव्वं, आरोवियं मूल-
 देव-खंधे । कओ अग्गओ, पयट्ठो गहिय-खग्गो मंडिओ से पिट्ठओ । संपत्ता भूमि-घरयं ।
 भणिया य पुव्व-संकेइआ भगिणी-‘एयस्स पाहुणयस्स चलणे धोएसु’ । कूव-तडा-
 सण्णासण-निविट्ठस्स चलणे धोवंतीए सुकुमार-फासाणुरत्ताए सण्णिओ एसो जहा-
 ‘पलाइसु, न तुमं एत्थ कूवए पक्खिखवामि सेस-पुरिसे व’ । मुणिय-परमत्थो य पहाविओ
 १० मूलदेवो । एत्थंतरम्मि तीए कओ कलयलो जहा-‘पहाविओ पुरिसो’ । तओ दव्व-संगो-
 क्कण-वावारमुज्झिऊण गहिय-करवालो पहाविओ मंडिओ से पिट्ठओ । समासण्णीहूओ
 य ठिओ चच्चर-क्खंभंतरिओ । एसो देसिउ त्ति आहओ कंक-करवालेण । खंभो जाओ
 दोन्नि खंडाणि । ‘मारिओ देसिओ’ त्ति पडिनियत्तो मंडिओ । राया वि चोरो लद्धो
 त्ति गओ धवलहरं । पभाया रयणी, उग्गओ दिवसयरो । वेट्ठिऊण बहु-वत्थेहिं चरणे
 १५ गहिय-दंडो खडंत-गइ-पसरो एगत्थ हट्ठ-चच्चरे वत्थाणि पुव्विट्ठिईए तुण्णिउमाढत्तो ।
 रायणा सहाविओ मंडिओ । चित्तियं य णेण-‘अव्वो ! न सो नूणं पुरिसो
 वावाइओ, तेण वाहरणं’ । तो गओ राय-समीवं अब्भुट्ठाणासण-पयाणाईहिं पूइऊण
 भणिओ ‘निय-भगिणिं मे देसु’ । तेण दिण्णा, वीवाहिया य । पुणो सम्माणणाईहिं
 गहियं दव्वं । एवं च वीसासिऊण पूया-सक्काराइ-पुव्वयं गिण्हंतेण गहियं सव्वं पि दव्वं ।
 २० पुच्छिया सा भारिया-जह दिन्नं सव्वं पि । तओ पच्छा अणायार-निरउ त्ति काऊण
 ‘निग्गहिओ रायणा । एयं पसंगेण मंडिय-चरियं भणियं । जहा राइणा ताव मंडिओ
 पूइओ, जाव दव्वमत्थि । एवमिमं पि सरीरगं ताव भु(भ)त्तोसह-वत्थाईहिं पोसिअवं, जाव
 धम्म-करण-समत्थं ति । पच्छा सो निकटं रज्जं पणट्ठोवद्वं भुंजिउमाढत्तो त्ति ।

अथो जहा मूलदेवेण दाणाओ इह लोगे फलं पत्तं, एवं सेसा वि पावंति त्ति ॥

२५

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण मूलदेवस्स ।

कहिउं(यं) जो मुणइ नरो चरियं सो लहइ निवाणं ॥

॥ मूलदेव-कहाणयं समत्तं ॥

रागादिविरहितेन आचार्येण गुणवान् निजपदे कार्य इत्याह—
रागाइ-विरहिएहिं गुणवंतो गुरु-पयम्मि कायवो ।
जह अज्जरक्खिएहिं एवं चिय सेस-सूरीहिं ॥ २८

[रागादि-विरहितैर्गुणवान् गुरु पदे कर्तव्यः ।

यथाऽऽर्यरक्षितैरेवमेव शेषसूरिभिः ॥ २८]

5

— [३४. गुरुपद-कर्तव्ये आर्यरक्षित-कथा] —

दसपुर-उप्पत्तिं साहिऊण तत्थेव सोमदेवस्स ।
भट्टस्स रुद्धसोमा जाया जिणसासण-विह(हि)ण्णू ॥
ताणज्जरक्खियसुओ पाडलिपुत्ताओ^१ गहिय-बहुविजो ।
निय-नयरं संपत्तो आणंदिय-राय-नरलोगो ॥
मज्झागमेण तुट्ठो सच्चो चिय जंपिया य [जणणी] ।
जणणीए सो भणिओ-‘किमधीओ वच्छ ! तए दिट्ठिवाओ ?’ ति ॥
तस्स कएण पयट्ठो उच्छ-सउणेण गहिय-परमत्थो ।
ढड्डर-सड्डय-सहिओ^२ अल्लीणो गुरु-समीवंमि^३ ॥
कत्तो पत्तो धम्मो ? गुरुणा^४ पुट्ठेण साहियं सच्चं ।
पुट्ठिहामि दिट्ठिवायं अह गुरुणा सो इमं भणिओ ॥
दिक्खाए सो लब्भइ ‘एवं चिय होउ’ गहिय-सामन्नो ।
सइ(य)णाइ-भएण गओ गुरुणा सह सो उ अन्नत्थ ॥
गुरुणो गहिए नाणे वइर-समीवंमि वच्चमाणो उ ।
निज्जविय-भट्टगुत्तो संपत्तो वइर-पासंमि ॥
किं चूण-पय-पडिग्गह-सुमिणय-दाणेण सइओ पत्तो ।
बाहिर-वसहिं^५ वुच्छो गुरुणो सो पाय-मूलम्मि ॥
अन्न-वसहीए भव(ण)णं सम्मं किह होइ ? जंपिए गुरुणा ।
तेण वि सो विन्नत्तो आणेसा भट्टगुत्ताणं ॥
‘जो मे सद्धिं निवसइ, सो मं अणुमरइ’ तेण कज्जेण ।
गुरुणा एस निसिद्धो ‘एवं चिय कुणसु को दोसो ?’ ॥
दसमंमि समाढत्ते पुव्वे जणयाइएहिं से भाया ।
आगमणत्थं तुरिअं पट्ठविओ सो गुरुं भणइ ॥
कित्तिय-मित्तं चिट्ठइ पुव्वस्स इमस्स ? सरिसव-गिरीहिं ।
दिट्ठंतंमि उ ग(क)हिओ(ए) गुरुणा सोगाउरो निच्चं ॥
गमण-कएणं पुच्छइ वोच्चिंजिस्सइ इमं पि य ममाओ ।
नाऊणं पट्ठविओ पवाविय-भायरो एसो ॥

11

12

21

25

28

पत्तो दसपुर-नयरे राया उवसामिओ तहा सयणो ।
 मोत्तूण नियय-जणयं अन्नो पच्चाविओ बहुओ ॥
 छत्तय-सहिं जणयं पच्चावेऊण डिंभ-वयणेहिं ।
 परिचत्त छत्तयाइं सुपसत्थो सो मुणी जाओ ॥
 ५ दुब्बलिय-पूसमित्तो मेहावी चीवराणि गच्छस्स ।
 उवणेइ वत्थमित्तो धयं तु धय-पूसमित्तो उ ॥
 गोट्टा^१माहिलो^२सूरिस्स मामगो फग्गुरक्खिओ भाया ।
 विंझो वि य मेहावी एए गच्छंमि जुग-सारा ॥
 वक्खाण-मंडलीए विस्सरमाणस्स^३सूरिणा दिन्नो ।
 १० दुब्बलिय-पुस्समित्तो विंझस्सच्छं^४(त्थं)तेण सो नवमं ॥
 पम्हुट्ठं खलु पुवं वंधव-गेहंमि जं च नो सु(गु)णियं ।
 तेसिं विवोहणट्ठा चित्तेइ गुरु इमस्सावि ॥
 सुरगुरु-समस्स पम्हुसइ सेस-साहूण पुवं-नट्ठं तु ।
 ताहे पुट्ठोऽणुओगे करेइ मइ-दुब्बले नाउं ॥
 १५ चरण-करणाणुओगे धम्मो काले तहेव दवंमि ।
 आयासाईए सो चउविहो होइ अणुओगो ॥
 हरिणा^५ निओअ-जीवा कहिया सीमंधरेण जिण-सिट्ठं ।
 पुच्छइ सूरिं पि हरी महुराए विहिय-दिय-वेसो ॥
 दिन्नं दा(ना)णं सह दंसणेण चरणं च पालियं विहिणा ।
 २० निष्काइया य सीसा इण्हं गणहारिणं करिमो ॥
 परिभाविऊण गुरुणा गणेण पुट्ठेण सूरिणो भाया ।
 मामो य समाइट्ठो गुरुणा रागादि-रहिण ॥
 धय-तिल्ल-वल्ल-कुड-दरिसणेहिं दुब्बलिय-पूसमित्तं तु ।
 ठविऊणं नियय-पए सरी सग्गंमि संपत्तो ॥
 २५ महुराए जिणिऊणं नाहिय-वाई(इं) निसामए गोट्ठो ।
 निष्कावग-दिट्ठंता दुब्बलियं गणहरं ताहे ॥
 अट्ठम-णवमं पुवं अणुवयमाणस्स सो उ विंझस्स ।
 मिच्छाभिनिवेसेणं सत्तमओ^६णिण्हवो जाओ ॥
 लेसुहेसेण इमं सिट्ठं चरियं सवित्थरं जेण ।
 ३० सिट्ठं ति दुम्मुणिय-चरिए तत्तो चिय मुणह सविसेसं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
 संखित्तं निसुणंतो पावइ मोक्खं सया-सोक्खं ॥
 ॥ अज्जरक्खिय-क्खाणयं^७समत्तं ॥

१ क. ज. मं । २ क. ज. पुट्ठो । ३ ह क. ज. नीं । ४ क. ज. विय । ५ क. ज. निं ।
 ६ ह. क. ज. समं ।

भक्त्यादिभिर्देवा अपि वशवर्त्तिनो भवन्तीत्याह —

भक्ति-विणयाइएहिं देवा वि वसम्मि होंति किं चोज्जं ? ।

जह जक्खो तोसविओ चित्तगर-सुएण साकेए ॥ २९

[भक्ति-विनयादिभिर्देवा अपि वशे भवन्ति किं चोज्जं (आश्चर्यम्) ? ।

यथा यक्षस्तोषितः चित्रकर-सुतेन साकेते ॥ २९]

— [३९. भक्त्याऽऽराधने चित्रकर-सुत-कथा] —

अत्थि भरहद्वालंकार-भूसियं तिहुयण-सिरि-संकेय-ट्ठाणं साकेयाहिहाणं महानयरं । तत्थ य उत्तर-पुरच्छिमे दिसि-भाए सुरप्पियाभिहाणो संनिहिय-पाडिहेरो जक्खो । सो य वरिसं वरिसं कय-महूसवो निवत्तिय-चित्तकम्मो य तं चित्तकरं वावाएइ । अह न चित्तिज्जइ जण-मारं विउवेइ । तओ य कोसंवीए एगो दारगो विण्णाणत्थी पत्तो ^{१०} साकेयं । पविट्ठो एग-पुत्तयाए चित्तकरीए गेहे । एवं च तीए सुएण सह संवसंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया आगओ से चित्तेयव-वारओ, परुन्निया थेरी । पुच्छिया कोसंवी-दारएणं । तीए वि कहियं—मम पुत्तस्स अवसरो । तेण भणियं—‘वीसत्था चिट्ठसु, अहं चित्तिस्सामि’ । तीए भणियं—‘किं तुमं पुत्तो न हवसि ?’ । तेण भणियं—‘तह करेमो, जहा जीवंतो जक्खो तोसेस्सामो’ । तओ कय-ति-रत्तोववासो ^{११} ण्हाय-विलित्त-सियवत्थ-नियत्थो नवेहिं कलसेहिं अभिलेस(प्पे)हिं वण्णएहिं अट्ठगुण-मुहपोत्तीए ठइय-वयणो सब्बा परम-भक्ति-विण्णाणाइसएहिं चित्तिऊण उग्घाडियाणि अच्छीणि । कय-परम-महूसवो पाय-निवडिओ विन्नविउमादत्तो त्ति । अवि य —

‘खमसु सुरप्पिय ! जं भे अयाणमाणेण किंचि अवरद्धं ।

पणिवइय-वच्छल चिय हवंति तुम्हारिसा जेण ॥’

२०

तओ परम-भक्ति-विण्णाणाइ-आवज्जिएण भणियं जक्खेण—‘भद् ! वरं वरेसु’ । तेण भणियं—‘किं तुह दंसणाओ वि अन्नो वरो ? , तहा वि मा जणं मारेसु’ । तेण भणियं—‘तुह रक्खणाउ चिय सिद्धमिणमो, अण्णं किंचि पत्थेसु’ । दारएण भणियं—‘जइ एवं, ता जस्स दुपयस्स चउप्पयस्स वा एगमवि देसं पेच्छामि, तं चित्तेज्जामो’ त्ति । ‘एवं’ ति पडिवन्ने पणमिऊण जक्खं गओ दारओ गेहं । आणंदिओ सबो वि ^{२१} विसओ ।

अओ भण्णइ-जहा से जक्खो भक्तीए सिद्धो, तहा सबो वि आराहणीओ भक्तीए आराहेयवो । सेस-क्खाणयं जहोवएसमालाए । जहा-सो सयाणिएण निव(वा)डिओ, जहा य चंडपज्जोएण नगरी रोहिया, जह परंपरागयाहिं इट्ठयाहिं उज्जेणियाणियाहिं पागारो कओ, जहा वद्धमाणसामी समोसरिओ, जहा भिगावई उदयणं पज्जोयस्स उच्छंगे ^{२२} दाऊण पवइया; तहा-सवित्थरं भणियवं ॥

॥ चित्त[य]र-क्खाणयं ‘समत्तं ॥

पर-रिद्धि-दंसणाओ तुच्छं निय-संपयं निएऊण ।

बुज्झंति केइ पुरिसा दसण्णभदो व्व कय-पुण्णा ॥ ३०

[पर-रि(ऋ)द्धि-दर्शनात् तुच्छां निजसम्पदं निरीक्ष्य ।

बुध्यन्ते केचन पुरुषा दशार्णभद्रवत् कृतपुण्याः ॥ ३०]

— [३६. बोधे दशार्णभद्र-कथा] —

दसण्णपुरे 'नयरे शय-गुण-गणालंकिओ दसण्णभदो राया कामिणीयण-पंचसय-परिवारो भोगे भुजंतो चिट्ठइ । अण्णया समोसरिओ समुप्पन्न-नाणाइसओ भुवण-भूसणो चट्ठमाणसामी । वट्ठाविओ राया निउत्त-पुरिसेहिं तित्थयरागमणेण । दिण्णं से मणोरहाइरित्तं पारिओसियं । एत्थंतरम्मि अत्थमिओ चकवाय-पिय-बंधवो दिवसयरो ।

॥ विहडियाणि चकवायाणि, मउलियाणि पंकयाणि, चियंमिओ संझा-राओ, आणंदियाणि इत्थण्ण(त्थीण)कुलाणि, पफुल्लाणि कुमुय-गहणाणि, पयट्ठो दूइया-जणो । तओ निव्वत्तिया-सेस-पओस-कायवो 'तेलोक-सामिणो पाय-पंकय-पणामेण पूय-पावो भविस्सामो' ति मण्णमाणो कय-पंच-नमोक्करो पसुत्तो राया । सुह-सम्माणिय-निदो य विबुद्धो एसो पहाय-मंगल-तूर-रवेणं । 'नमो जिणाणं' ति भणंतो समुट्ठिओ सयणाओ । कय-जहारिह-

॥ कायवो ण्हाय-विलित्तालंकरिओ समारूढो एरावण-संकासं महागइंदं । ठियं उभय-पासेसु अंतेउरं । पयट्ठो गंतुं महाविच्छड्डेणं । पत्तो समोसरणं । पणमिओ तित्थयरो परम-भत्ति-विभवाइएहिं । निय-रिद्धि-दंसणाओ य विम्विओ राया । तओ से संकप्पं निएऊणं 'चित्तिं हरिणा—'अवो ! अवणेमि से मरड्डं' मण्णमाणो आरूढो एरावणं । विउव्वियाणि से अट्ठ मुहाणि । एकेक-मुहंमि विउव्विया अट्ठ दंता । एकेक-विसाणे निमि(म्मि)याओ

॥ अट्ठ पुक्खरिणीओ । एकेकियाए तलाइयाए कयाणि अट्ठ कमलाणि । एकेकंमि पंकए निम्मविथ्याणि अट्ठ दलाणि । एकेकंमि दले विउव्वियं दिव्व-करणंगहारोववेयं तियस-कामिणी-सणाहं वत्तीस-वट्ठ-नाडयं नाडयं । महाविच्छड्डेण य^१ पयाहिणीकओ महावीरो । 'अहो ! कयत्थो सक्को, जेणेरिसेण विहवाइसएण पणमिओ तित्थयरो, कओ य इमिणा अण्ण-जम्मंमि धम्मो, विजिओ य अहमणेण दव्व-त्थएण । ता संपयं

॥ अपरायत्त-सयल-सत्त-सुहावहं सिव-सुह-निबंधणं करेमि भाव-त्थयं' मण्णंतो महाविभूइए निक्खंतो दसण्णभदो राया पणमिओ नरामरेहिं ति^२ । उवणओ सबुद्धीए कायवो ॥

गुरोश्चित्तं हर्त्तव्यमित्याह -

इंगिय-चिट्टाईहि य गुरुणो चित्तं हरन्ति मुणियत्था ।

वेसा-भट्टिणि-सचिवा दिट्ठंता दिट्ठ-माहप्पा ॥ ३१

[इङ्गित-चेष्टाऽऽदिभिश्च गुरोश्चित्तं हरन्ति मुणितार्थाः (ज्ञातार्थाः) ।

वेद्या-भट्टिनी-सचिवा दृष्टान्ता दृष्ट-माहात्म्याः ॥ ३१]

भावार्थः कथानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि -

— [३७. इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे वेद्या-कथानकम्] —

सावत्थीए नयरीए रूव-लावन्न-जोवण-सोहग्ग-कला-कोसल्लाइ-गुण-सय-विभूसिया अणंगसेणाभिहाणा पहाण-गणिया । तीए य लौग-चित्तागरिसणत्थं चित्तसालियाए लिहाविया निय-वावारुज्जया सवे वि नरिंदाइणो । पक्खालिय-चलणो य कासुओ^१ नियय-[चित्त]कम्मे य दिट्ठि पवंधइ, पसंसई य । तओ मुणिय-नरिंदाइ-वुत्तंता तयण-रूवपडिवत्तीए अणुवत्तिया इच्छाणुरूवं दवं दिति । एवं मोक्खत्थिणा वि गुरुणो तोसवियवा, तुट्ठा य नाणाईहिं सोक्ख-निवंधणेहिं पडिलाहिस्संति ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

वेसाए निसुणंतो होइ नरो विणय-संपन्नो ॥

॥ वेसा-कहाणयं^२ समत्तं ॥

— [३८. इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे भट्टिनी-कथानकम्] —

वसंतपुरे नगरे एकाए वंभणीए तिन्नि धूयाओ संपत्त-जोवणाओ य समुव्वुटा । पढमा भणिया जणणीए - 'सयण-निसणं भत्तारं पण्णीए मत्थए आहणेज्जासु' । तहा कए हरिसिय-चित्तो चरणं संवाहिउमाढत्तो । भणिया य सा तेण - 'कट्ठिणेण मत्थएणं न दूमिओ ते चरणो ?' । पभाए य साहियं जणणीए । तीए भणिया - 'वच्छे ! तुमं पि जहिच्छं भमसु, सिय-कसिण-पडिवज्जओ जहा-सुहं विहरसु' । दुइय-धूयाए वि एवं चिय पयंमि पहाए सो खिसिऊणोवसंतो, जणणीए वि सिट्ठो । भणिया धूया - 'वच्छे ! तुमं पि जहिच्छं भमसु, नवरं खिसणओ हविस्सइ' । तइयाए वि एवं निवत्तिए सा तेण दूरं खलीकाऊण नीणिया वासगेहाओ । साहियं जणणीए । तीए भणिया - 'जइ परमेसो अप्पमत्ताए आराहेयवो' । उवणओ सबुद्धीए कायवो ।

— [३९. इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे सचिव-कथानकम्] —

वसंतउरं नयरं । नरनाह-रायसिरि-संकेय-ट्ठाणं अरिकेसी राया । चउव्विह-बुद्धि-समणुमओ मइसुंदरो मंती । अन्नया आस-वाहिणियाए निग्गओ राया । एगत्थ भूमि-भागे मुत्तियं-तुरंगेण । रमिय-नियत्तेण य दिट्ठं तह-ट्ठियं सवं पि मुत्तं । निज्झायंतो य

सुइरं दिट्ठो मंतिणा, मुणिय-मणो-वियप्पेण य नाणाविहारामुज्जाण-देवउलाइ-भूसिओ
माणससरवराणुकारी काराविओ महातडागो । अन्नया आस-वाहण-निमित्तमागएणं तं
तहाविहं तडागं निएऊण अचंत-विम्हिण पुच्छिओ मंती राइणा-केणसो माणस-
सराणुकारी काराविओ तलाओ ? । मंतिणा भणियं-‘देव ! तए’ । राइणा भणियं-
‘कहं ?’ मंतिणा भणियं मास-पक्ख-दिवस-वेला-पुव्वयं तए अणुणाए । तओ अचंत-
परितुट्ठेण सव्वेसु रज्ज-निबंधणेसु कायव्वेसु निउत्तो । उवणओ सबुद्धीए कायव्वो ।

धर्मस्थाश्च त्रिदशानामपि पूज्या भवन्तीत्याह-

धम्मट्ठिया सुदूरं पुरिस-त्थीओ थुवंति देवा वि ।

10 जह नंदिसेणसाहू सुलसा जह नाग-भज्जा य ॥ ३२

[धर्मस्थितान्(ः) सुदूरं पुरुषान् स्त्रीः स्तुवन्ति देवा अपि ।

यथा नन्दिसेन(षेण)साधुः सुलसा यथा नाग-भार्या च ॥ ३२]

भावार्थः कथानकाभ्यामवगम्यस्ते चेमे-

— [४०. देव-स्तुत्ये नन्दिषेणसाधु-कथा] —

15 समत्थ-देसाण तिलयभूए अंग-जणवए एगम्मि गामे अचंत-दारिहोवहयाणं
पुरिसित्थीणं विडंबणा-निमित्तं संसारमणुहवंताण भारियाए समुब्भूओ गब्भो । तम्मि
य विस-रुक्खे व वड्डमाणे पंचत्तीहूओ जणओ । जायमाणे य तम्मि जणणी वि गया
जम-मंदिरं । सो उ दारओ अचंत-पणट्ठ-रूव-लायण-सोहग्गाइ-हीणो जायमेत्तो
अणुकंपाए गहिओ माउच्छायाए, कयं से नामं नंदिसेणो त्ति । परिपालिओ कंचि
20 कालं, तं-निमित्तेणं सा वि गया अंतय-वरम्मि । अवि य-

निवसइ जत्थ अहव्वो तत्थ वसंताण कुणइ मरणं पि ।

अहवा सुकइ डालं कमोडओ जत्थ अल्लियइ ॥

पच्छा घर-परिवाडीए भिक्खं भमंतो गहिओ माउलगेण । कमेण य तत्थ नाणाविह-
पेसण-परायणो पत्तो जोवणं ति । अपि च-

25 “यौवनमुदग्रकाले विदधाति विरूपकेऽपि लावण्यम् ।

दर्शयति पाक-काले किम्ब-फलस्यापि माधुर्यम् ॥

अवश्यं यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना ।

विकारः खलु कर्तव्यो नाविकाराय यौवनम् ॥

सर्वस्य हि मनो लोके मैथुनाय प्रवर्तते ।

30 तच्चात्माभात् भयात् धैर्यात् दारिद्र्याच्च निवर्तते ॥”

विसमसराहिट्ठिओ भणिओ लोणेण-‘कीस एत्थ कम्मं करेसि ? , जेण विठविऊण
दव्वं न दार-संगहं करेसि’ । तओ अन्नत्थ वचंतो मुणिय-मणो-वियप्पेण भणिओ
मामएण-‘एत्थेव चिट्ठसु, एयं पढम-दुहियं ते देस्सामो’ । एवं च आसा-परायणस्स

संपत्त-जोवणा समुवणीया से पिउणा । तीए वि तं दट्ठूण भणिओ जणओ - 'मए अप्पा घाएयवो, जइ एयस्स देसि' । 'इमं दुइयं देस्सामो' त्ति भणिऊण पुणो वि धरिओ । तीए वि तह चिय निवारिओ । एवं सत्तहिं पि विट्ठा पुंजो व न मणे वि झाइओ त्ति ।

अवि य -

“उवरोहयाए कीरइ सव्वं सव्वस्स जीवलोगम्मि ।

‘पेम्मं पुण इह उवरोहयाए भण केण संघडियं ? ॥”

“अवो ! जम्मंतरारोविय-पाव-महातरुणो समुवणओ अच्चंतामोह-फल-निवहो । ता किमणेण अणत्थाभिणिवेसेण दाराइ-संगहाहिलासेण ? । संपयं पि जाव जरा-वाहीहिं न पीडिज्जामि, ताव आरोवेमि पुण्ण-महा-कप्पपायवं, जेण जम्मंतरेसु वि भुंजिमो अमय-फलाणि” चिंतितो वेरग्ग-मग्गावडिओ भमिउमाढत्तो । दिट्ठो णेण आयरिओ । ॥ सविणयं च साहिओ नियय-वुत्तंतो । तेण वि जोगो त्ति काऊण परूविओ संमत्त-मूलो पंच-महवय-लक्खणो उत्तरगुण-गणालंकिओ जहा-चितिय-दिन्न-फलाइसओ सुसाहु-धम्मो त्ति ।

पंचमहवय-कलिओ धम्मो अह सूरिणा समक्खाओ ।

तेण वि सो अमयं पिव पडिवन्नो से समीवंमि ॥

एवं च तस्स वेरग्गमग्गावडियस्स, अंगोवंग-सणाहं सुयं पढंतस्स, परमत्थं निसामंतस्स, रागाइणो मुसुमूरितस्स, कसाए निज्जिणितस्स, इंदियाणि निरुंभंतस्स, छजी-वकाय-संजमे वट्ठंतस्स, नीइ(य)-वासं परिहरंतस्स, उज्जय-विहारेणं विहरंतस्स, दसविह-सामायारिमब्भसितस्स, पवयणुन्नय(इं) विहंतस्स, छट्ठ-ट्ठम-दसम-दुवालस-द्व-मास-दुमास-चउमासियाईणि विचित्त-तवचरणाणि चरंतस्स, अरहंताइणो भाव-सारं पणमंतस्स, ॥ पंचणहं सुसाहु-सयाणमणवरयं दसविहं वेयावच्चं पराए भत्तीए करितस्स समइकंतो कोइ कालो । अनया तियस-मज्झ-(निय-सभमव)ट्टिएणं भणियं सक्केणं - ‘अहो ! कयत्थो णंदिसेणसाहु, जस्स साहुधम्म-परस्स दसविह-वेयावच्चं करंतस्स वच्चइ कालो, न य सुरेहिं पि धम्माओ चालिज्जइ । अवि य -

“दसविह-वेयावच्चंमि संठियं पिच्छिय (वए त्थियं) हरी भणइ ।

तियसेहिं पि न तीरइ धम्माउ चालिउं एसो ॥

हरिणो वयणं देवो असइहंतो य मच्चमवयरिओ ।

मोत्तुं गिलाण-रूवं अडवीए आगओ वसहिं ॥

वार-ट्टिएण भणियं सुरेण ‘अडवीए चिट्ठए साहु ।

अतिसारवाहि-गहिओ, ता तुरियं एउ भो ! कोइ ॥

एवं(यं) वयणं सोउं पारण-समयम्मि मेहिउं कवलं ।

संपट्टिओ महप्पा कयत्थमप्पाणं मण्णंतो ॥

ओसह-कए भमंतो तियस-विण(णि)म्मिविय-अंतरायाई ।

तव-सत्तीए हंतुं सओसहो तत्थ सो पत्तो ॥

दिट्ठो तेण गिलाणो सो वि य खर-फरुस-निट्ठुर-गिराहि ।
 खिंसेइ नंदिसेणं सो वि य तं सहइ चिंतंतो ॥
 रोग-वसेणं जंपइ एसो फरुसाणि कह णु एयस्स ? ।
 रोगाभावो होआ ? केण वि(व) दब्बेण दिन्नेण ? ॥
 ५ धोऊणं तं जंपइ 'वसहिमागच्छ, जेण भे किरियं ।
 कारेमो' सो जंपइ 'गंतुं न चएमि, ता खंधे ॥
 नियए ठवेसु' ताहे खंधारूढेण जाइ सो तेण ।
 मुंचइ य सो गिलाणो तदुवरि दुग्गंध-विट्ठाइ ॥
 आ पाव ! वेग-घाओ कओ तए मज्झ गच्छमाणेण ।
 १० ता विसम मुहुत्तं^१ अइ ! एवं जंपइ गिलाणो ॥
 वीसमिऊण पुणरवि सणियं तं^२ णेइ खंधमारूढो ।
 सो वि य बहुप्पयारं निट्ठुर-वयणेहिं तं^३ सवइ ॥
 सुरसेलो विव जाहे न चालिओ सो सुरेण धम्माओ ।
 निय-मायं संहरिउं पडिय पाएसु से देवो ॥
 १५ 'खमसु महारिसि ! जं ते हरिणो वयणमसहंतेण ।
 पडिकूलं आयरियं खंति-पहाणा मुणी होंति ॥
 तं चिय एत्थ कयत्थो निय-कुल-गयणस्स पुत्तिमा-इंदो ।
 तं चिय निम्मल-निय-जस-संछाइय-तिहुयणाभोगो ॥
 तं चिय महारिसि ! बंभो अइदुद्धर-बंभ-पालणार्हितो ।
 २० जंतूणं सुह-करणो होसि फुडं संकरो तं सि ॥
 पुरिसाण मुत्तिमन्तो तं चिय पुरिसोत्तमो समक्खाओ ।
 परमीसरियाइ तहा इंदो वि तुमं नु(न) संदेहो ॥
 वयण-किरणावबोहिय-भव्व-महाकमल-संड-निवहाओ ।
 तं चिय जयम्मि सूरु निट्ठिय-दोसाउ तह चेव ॥
 २५ तव-करणाओ तं चिय सोमो विउसेहिं नणु समक्खाओ ।
 गरुय-पयत्ताउ जई मुणी वि मुणणाउ भवणस्स ॥
 कम्म-मलं खु खवेंतो खमणो तं चेव तह य समणो वि ।
 तव-खेदे वडुंतो गय-रागो राग-विरहाओ ॥
 सयल-जण-बोहणाओ बुद्धो तं चेव तह य मज्झत्थो ।
 ३० रागाईणमभावा कारुण्यिओ करुण-भावाओ ॥
 इय एवमाय(इ)-बहुविह-जहत्थ-नामेहिं तं मुणिं थोउं ।
 निय-ठाणं संपत्तो देवो तह नंदिसेणो य ॥
 साहूहिं पुच्छिओ सो 'कत्थ गिलाणो ?' चि तेण नि पवंचो ।
 सबेसिं परिकहिओ^४ जहा कओ तेण देवेण ॥

कय-पवज्जो पच्छा मरणे समुवट्ठिए इमं भणइ ।
 'जइ अत्थि इमस्स फलं तवस्स, ता होज्ज मणयत्ते ॥
 कामो व मणभिरामो नर-नारि-गणाण' कय-नियानो सो ।
 महसुके उववन्नो देवोऽयं नंदिसेणो त्ति ॥

उवणओ कायवो ।

॥ नंदिसेण-क्खाणयं 'समत्तं ॥

— [४१. देव-स्तुत्ये सुलसा-कथा] —

रायगिहे नयरे नागरहिणो तिहुयण-सलाहणिज्जा^१ निरुवम-गुणावली-भूसिया जिण-
 साहु-भत्ता सुलसा नाम भारिया । तीए पुत्त-निमित्तं तियसिंदाईणं नागो उवाइयाणि ॥
 देइ । दिण्णे ओवाईए^२ न य संपज्जंति मणोरहा । तीए भणिओ-^३ 'अण्ण-महिलं वीवाहेसु' ।
 तेण भणियं— 'अलमण्णाए सुंदरेणावि सुएण' । तओ पुत्त-निमित्तं वेज्जुवएसेणं तेहिं
 सयसहस्सेहिं पयाविया तिणिण तेह्ल-कुडया । अण्णया य तियस-सहाणुगएण भणियं
 हरिण त्ति । अवि य—

गयणाउ रिक्ख-चक्कं समयं नासेज्ज दिय(व)स-नाहेण ।
 तह वि य सम्मत्ताओ न चलइ सुलसा हरी भणइ ॥

तओ इक्केण तियसेण चितियं—

“अजसं पि जसं तुट्ठा गुणं पि दोसं कुणंति रुट्ठाओ ।
 अवहत्थिय-मज्जाया पहुणो अकुलीण-पुरिसो व ॥”

इमं भावेंतो समागओ तियसालयाउ देवो सुलसा-परिक्खा-निमित्तं । कय-साहु-वैसो २५
 समुवट्ठिओ से पुरओ । कय-विणयकम्माए भणियमणाए— 'संदिसह, किं करेमो ?'
 तेण भणियं— 'सयसहस्सपागं तिह्लं देसु' ।

“एयाइं ताइं चिर-चितियाइं तिन्नि वि कमेण पत्ताइं ।
 साहूण य आगमणं संतं च मण-प्पसाओ य ॥”

भार्विती हरिस-भर-निब्भरा समुट्ठिया दाउं । अंतराले य भिन्नो देवेण कुडओ । तह २६
 चिय गहिओ दुइय-घडो, सो वि भग्गो । एवं तइओ वि । तहा वि न विपरिणमियां ।
 तओ तियसी भणिउमाढत्तो ।

साहेइ तओ तियसो जह तियसिंदेण वन्निया तं सि ।
 ता तारिस चिय तुमं करेमि किं तुज्झ सन्नेज्झं ? ॥
 तीए भणियं 'महायस ! अन्नं तुह दंसणाउ किं कज्जं ? ।
 तेण चिय पज्जत्तं अलाहि नीसेस-कजेहिं ॥'
 तेण भणियममोहं देव-दंसणं महाणुभावा य तुमं ।
 ता मम चित्त-निव्वुइ-निमित्तं किं पि पत्थेसु ॥

‘अवो! मा एस भत्तारो पुत्त-निमित्तं मिच्छत्ताईहिं निविट्ठ-चित्तो खिज्जु’
 चिंतितीए भणियं सुलसाए — ‘जइ एवं, ता तुहाणुभावेण होउ मे पुत्तो’ त्ति । अवि य —
 तुट्ठेण तओ दिन्ना बत्तीसं तेण तीए गुलियाओ ।
 एकिकं खाएज्जसु होहिंति सुया उ बत्तीसं ॥
 ५ कज्जंमि पुणो जाए संभरियवो त्ति जंपिउं तियसो ।
 इंदीवर-दल-सारं उप्पइओ निम्मलं गयणं ॥

‘कहं बत्तीसाए चेडरूवाणं मुत्तासुई मलेमि ? । सवाहिं एको सुंदरतरो होज्ज’ त्ति
 भावंतीए खट्ठाओ सवाओ वि सम-कालं, संभूया य जुगवं बत्तीसं पि पुत्ता । गहिया
 महावियणाए, ठिया देवस्स काउस्सग्गेणं । चलियासणो य पत्तो सुरो । साहियं से
 १० जहा समकालं खट्ठाओ सवाओ वि । तेण भणियं — ‘दुट्ठं कयं, सरिस-आउक्खा सबे वि
 भविस्संति’ । उवसामिऊण वेयणं गओ देवो । कमेण य जाया सुर-संकासा बत्तीसं
 पि सुया सेणियस्स तुल्ल-वयसा । वड्डिया देहोवचएणं, कला-कलावेण य । संपत्त-
 जोव्वणा य सेणिएण सह खुजिट्ठा-निमित्तं गया जहा वेसालीए पंतीए रहारूढा
 वीरंगणवावाइया तहा उवएसमाला-विवरणे सवित्थरं भणियं ति । उवणओ कायवो ।

१५ ॥ सुलसा-कहाणयं ‘समत्तं’ ॥

क्षपितपापा निमित्तमात्रेणैव बुध्यन्त इत्याह च —

जंमंतर-कय-पुण्णा निमित्त-मेत्तेण के वि बुज्झंति ।

करकंडुमाइणो जह संबुद्धा वसहमाईहिं ॥ ३३

[जन्मान्तर-कृत-पुण्या निमित्त-मात्रेण केचन बुध्यन्ते ।

१० करकण्डूवादयो यथा संबुद्धा वृषभादिभिः ॥ ३३]

अनुस्वारावागमिकावित्युक्तम् —

“णीया लोयमभूया य भूया य आणिया दो वि बिंदु-सब्भावा ।

अत्थं वहंति तं चियं जो चियं सि पुव्व-णिदिट्ठो ॥”

भावार्थश्चतुर्भ्यः कथानकेभ्योऽवसेयः, तानि चामूनि । के ते पत्तेयबुद्धा ? अओ
 १५ भणइ —

— [४२-४५. निमित्ताद् बोधे ४ प्रत्येकबुद्ध-कथाः] —

करकंडू कलिगेसु पंचालेसु य दुस्सुहे । नमी राया विदेहेसु गंधारेसु य नगई ॥

वसमे य इंदकेऊ वलए अंबे य पुण्णिए बोही । करकंडु दुमुहस्सामी नमिस्स गंधाररज्जो य ॥

[१] तत्थ ताव करकंडुणो चरियं साहिज्जइ —

१० अंगाजणवए सग्गनयरि-संकासाए चंपाए नयरीए नरिंदलच्छि-संकेय-ट्ठाणो दहि-
 वाहणो राया । चेडनरिंद-भूया जिणवयण-भाविय-मई सुरसुंदरि-संकासा पउमावई से

भारिया । तस्स य तीए सह विसय-सुहं पुव्वभव-निवृत्तिय पुण्ण-पव्वभार-जणियं तिवग्ग-सारं
नरलोग-सुहमणुहवमाणस्स बोलीणो कोइ कालो । अण्णया पहाण-सुमिणय-पसइया
जाया आवण्ण-सत्ता । समुप्पण्णो से मणे वियप्पो 'नरिंद-नेवत्थालंक्रिया करिवरारूढा
जइ भमामि काणणुज्जाणाईसु' । पुच्छिया य राइणा । साहिओ पय(इ)णो डोहलओ ।
तओ पसत्थ-वासरे' मत्त-करिवरारूढा नरनाह-धरिज्जमाण-उइंड-पोंडरीया नरिंदाहरण-
वत्थ-मल्ल-वेसालंक्रिया महाविभूईए उज्जाणाईसु भमिउमादत्ता । तओ पढम-
पाउसुच्छलिय-पंचवन्न-कुसुम-गंध-संचलियं पवणं आसाइऊण संभरिय-रण-सोक्खो
निवा(द्धा)डिऊणारोहणं पहाविओ अडवि-हुत्तं करिवरो । लग्गोऽणुमग्गेणं खंधावारो,
गंतूण कइवय-जोयणाणि नियत्तो अकय-ऊज्जो । दूर-पत्ते करिम्म दिट्ठो राइणा वड-
पायवो । तं दट्ठूणं भणिया देवी—'एयस्स हिट्ठेणं करी गमिस्सई, ता इत्ति एयस्स "
साहाए लग्गेसु' । रायणा तहा कयं, देवी उण अपरिहत्थत्तेण उ न लग्गा तत्थ । तओ
पाडिया सिंघ(ह)-वग्ग-वण्ण-तरच्छ-च्छमल्ल-भीसणाए महाडवीए करिणा । सर-जले य
पविट्ठस्स करिणो अवयरिया देवी । तण्हा-छुहा-सीउसिण-भय-क्खेयाभिभूया पत्ता
तावसासमं । दिट्ठो कुलवई । संजाय-विम्हएण य पुच्छिया तेण उप्पत्ती । तीए वि
जणय-समाणो ति काऊण साहिया सवित्थरा । भणियं च णेण—'वच्छे! वीसत्था हवसु "
ताव एत्थ आसमे, जाव वसिमे सत्थो लब्भइ; अण्णं च चेडओ अम्हाण सयणो
आसि' । तओ तत्थ वण-पुप्फ-फलाहाराए बोलीणाणि कइवय-दिणाणि । अन्न-
दियहंमि पट्ठविया कुलवय(इ)णा तावस-सहाया दंतपुरे, जत्थ दंतव(च)को राया ।
गंतूण वसिमासणं भणिया तावसेहिं—'भदे! वच्चसु एयाए वत्तिणीए, न अम्हाणं संपयं
गमण-विसओ हल-किट्ठ' ति । व(ध)रं करिय गया तावसा नियय-तवोवणे । सा वि "
कमेण पत्ता पुरं । निसीहिया-करण-पुव्वयं च पविट्ठा पडिस्सयं । वंदिऊण चेइयाणि,
वंदिया य पवत्तिणी, सह अज्जाहिं । तओ विम्हिय-मणाए भणियं मयहरियाए ति ।

अवि य—विणएण कुलं रूवेण गुण-गणो जइ वि वच्छि! तुह नाओ ।

सविसेस-पउत्ती कारणेण पुच्छिज्जसे तह वि ॥

का सि तुमं? कत्तो वा? केण व कज्जेण आगया एत्थ? ।

एकल्ला चोज्जमिणं कहिऊणं वच्छि! अवणेसु ॥

तओ कहं कह वि वियलंत-नयणंसुयाए साहिए नियय-वुत्तंते भणियं पवत्तिणीए ति ।

अवि य—“नारय-तिरिय-नरामर-गईसु दुट्ठ-डक्कम्म-मल-मईलो ।

तं नत्थि संविहाणं जं संसारी^१ न पावेइ ॥”

अन्नं च, वच्छे! अकय-धम्माणं न दुल्लहाओ आवयाउ ति । अवि य—

“निच्चं चिय विवयाओ धम्म-विहूणाण होंति सत्ताण ।

धम्म-कलियाण ताओ न होंति जायंति सिद्धीओ ॥”

‘ता वच्छे! अरुमुवेएण, पडिवज्जसु सारीर-माणसाणेय-दुक्कम्म-सेल-वज्जासणीभूयं
सामणं’ । तओ सबोवाहि-विसुद्धे वासरे जाय-संवंगा पवाविया एसा । गहिया दुविहा

वि सिक्खा । जाया साहुणीण बहुमया । अण्णया अपच्छासिणो वि(व) वाही
 वड्डिउमाढत्तो से उदरम्मि गम्भो । पुच्छिया पवत्तिणीए — ‘किमेयं ?’ । तीए वि साहिओ
 जह-ट्टिओ वुत्तंतो, ‘नवरं पवज्जा-काले न मए सिद्धं मा पवज्जा न होहि’त्ति । पच्छण्णं
 सावय-गेहे चिट्ठंती पडिपुण्ण-काले पसूया दारगं । पुव्वाणीय-कंबलरयणं दहिवाहण-
 २० नरिंदक-मुदाए सहियं । मसाणे उज्झिओ दारओ । तक्खणं विय गहिओ मसाण-रक्खिय-
 पाणेणं, समप्पिओ निय-जायाए, परितुट्ठा चित्तेण । साहुणीए वि कहियं पवत्तिणीए
 ‘विवण्णो दारओ जाओ, सो उज्झिओ’ । तओ ताए मायंगीए सह मित्तीकाऊण अवच्चस्स
 नेहेण दारयस्स पउमावई लड्डुयाईणि इट्ठ-दव्वाणि देइ । वड्डंतो य जाओ अट्ठवारिसिओ
 दारओ । सुक्क-कंडूए गहिओ डिंभाणि भणइ — ‘ममं कंडुयह, जेण भे गाम-नगराईणि
 १० देमि’ । तओ डिंभेहिं पुव्वनामं अवहत्थिऊण ‘करकंडु’नामं कयं । अण्णया मसाणं
 रक्खंतस्स कारणंतरेण पत्ता तत्थ दोण्णिं मुणिणो । तओ सयल-लक्खणाणुगयं दंडं
 दड्डूण भणिओ इक्केण मुणिणा दुइय-साहू — ‘जो एयं दंडं चउरंगुल-विवड्डियं गिण्हिस्सइ,
 सो झत्ति पुहइनाहो भविस्सइ’ वणंतरेण सुयं करकंडुणा, बंभणेण य । तओ खणिऊण
 चत्तारि अंगुलाणि धरणिं गहिओ बंभणेण दंडओ, उदालिओ करकंडुणा । पविट्ठा नयरं,
 १५ उवड्डिया ववहारेणं कारणियाण पुरओ । सामाईहिं भणिओ वि जाहे न देइ करकंडू
 बंभणस्स दंडयं, तओ समुप्पण-कोवेहिं भणिओ कारणिएहिं — ‘किं रे ! दुट्ठ ! मायंग-
 दारय ! एएण दंडेण तुमं रज्जं भुंजिहिसि ?’ । तेण भणियं — ‘को संदेहो ?’ । तओ सहासं
 भणिओ सो तेहिं — ‘जया तुमं राया हवेज्ज, तया एयस्स गामं देज्जसु’ । ‘एवं’ ति
 पडिविन्ने पट्टविया दोन्नि कारणिएहिं । दारय-मारणत्थं पुरिस-वंद-सहिओ जाव बंभणो
 २० आगच्छइ तओ । इत्थंतरम्मि मुणिय-वुत्तंतो से जणओ सह महिलाए दारयं वित्तूण पलाणो ।
 क्रमेण य पत्ता कलिंग-विसय-विसेसय-भूए कंचणपुरे, ठिया बाहिरुज्जाणे । दारओ वि पसुत्तो
 असोगतरुणो छायाए । तद्विसं च पंचत्तीभूओ तत्थ अपुत्तो राया । अहिवासियाणि पंच
 करिवराईणि दिव्वाणि । भमिउव्वाएहिं दिट्ठो सब-लक्खण-संजुत्तो दारओ । तओ पयाहिणी-
 काऊणारोविओ गल-कंठ-करण-पुव्वयं नियय-पट्टीए करिणा । हेसियं तुरंगमेण, ठियमुदंड-
 २५ पोंडरीयमुवरिं, निवडियं भिंगाराओ जलं, पवीइयाणि चामराणि । तओ आवूरियमाणेहिं
 असंख-संखेहिं, पवाइजमाणेहिं तूरेहिं, नच्चमाणीहिं विलासिणीहिं, पढंतेहिं मागहेहिं,
 महाविच्छड्डेणं नगरे पविसिउं पवत्तो; मुणिय-मायंग-वुत्तंतेहिं निवारिओ पओलीए
 पविसंतो बंभणेहिं । संजायामरिसेण य उब्भिओ दंडो पलयानलो व जलिउमाढत्तो । तओ
 भय-भीया पणट्ठा बंभणा । करकंडू वि निविट्ठो सीहासणे, अहिसित्तो नरिंद-सामंताइएहिं ।
 ३० एवं च जम्मंतर-कय-पुण्ण-जणियं तिवग्ग-सारं नर-सुक्खमणुहवमाणस्स वोलीणो कोइ
 कालो । मुणिय-वुत्तंतो य पत्तो सो बंभणो । भणियं च णेण — ‘महाराय ! देसु मम पुव्वुत्तं
 गामं’ । रायणा भणियं — ‘गेण्हसु जो भे पडिहाइ’ । तेण भणियं — ‘मम चंपाए गेहं,
 तत्थ देसु’ । तओ पट्टविओ दूओ सह लेहेण दहिवाहण-राइणो । पडिहार-निवेइओ य
 पविट्ठो दूओ, समप्पिओ लेहो । भणियं दूएण — ‘एयस्स दिया[इ]णो गामं देसु अम्हाण

कए(रे)। तओ संजायामरिसेण भणियं दहिवाहणेण — ‘अरे! दुट्टुमार्यगस्स पम्हुट्ठो अप्पा, जेण ममावि लेहो विसज्जिओ’ । गलत्थलिऊण य नीणिओ दूओ, कमेण य पत्तो एसो । साहियं करकंडुणो जहा-वुत्तं । तओ संजाय-कोवो पयट्ठो करकंडू तदुवरि संगामट्ठा ।

अवि य — धवल-गइंदारूढो नयराओ नीरु(ह)णिक्ख-संकासो ।

सारय-धणो व सरो राया पायडिय-महि-वीढो^१ ॥

तओ थुवंतो जहट्टिय-गुण-संथवेण, पिच्छंतो नयण-गंडूसेहिं, दाइजमाणो अंगुलि-सएहिं, दितो दाणं कमेण पत्तो चंपाए, आवासिओ बाहिरुज्जाणे । तओ आवूरिएसु जमलसंक्खि(खे)सु, वाइएसु रण-तूरेसु, पढंतेसु सुहल-मागहेसु, जायामरिसाणि लग्गाणि दोण्ह वि नरिंदाणं अग्ग-सेण्णाणि त्ति । अवि य—

करिनाहाणं करिणो रहाण रहिणो भडाण नरवइणो ।

समयं चिय संलग्गा आसारोहा वि तुरियाण ॥

तओ कत्थइ^२ धणु-गुण-विमुक्क-निसिय-सर-निरंतरं । कत्थइ निदलिय-सुहडासि-घायण-नर-सिर-मालोवमालिज्जमाण-महियलं । कत्थइ सर-नियर-निवाडियारोह-सुन्नासण-विहल-भमंत-तुरंगमं । कत्थ य कोऊहलागय-किन्नर-किंपुरिस-सिद्ध-गंधव-जक्ख-रक्खस-भूय-पिसाय-वेयाल-^३डाइणी-समाउलं । कत्थइ कराल-करवाल-निंदय-^४ पहार-निवडिय-करि-कुंभ-वियलंत-मुत्ताहल-धवलिय-महिमंडलं । कत्थइ सुमरिय-सामि-पसाय-महासत्त सुहड-संघाय-दिज्जमाण-^५निय-जीवियं । कत्थइ चकासि-छिन्न-नर-रुहिर-वसामिस-लुद्ध-निवडंत-गिद्ध-सय-संकुलं । कत्थ य सुहड-महासत्त-परितुट्ठा-[गयणं] गण-विमाण-ति(ट्टि)य-तियस-कामिणी-विमुच्चमाण-कुसुमोवयारं ति ।

अवि य — असरिस-समसीसी-भूसियाइं संभरिय-पुव्व-वेराइं ।

पहरंति ये वि(जाइं)दूरं बलाणि वि(ति)यसासुराणं व ॥

तओ कण्ण-परंपराए करकंडू-दहिवाहणाण दारुणं जुज्झं निसामिऊण ‘मा जण-क्खओ होइ’ त्ति भाविंती आगया पउमावई साहुणी । भणिओ तीए एगंते करकंडू राया-‘वच्छ! कीस जणएण सह जुज्झसि?’ । तेण भणियं — ‘कहमेस ममं जणओ?’ । तओ साहिए सवित्थरे तीए नियय-वुत्तंते पुच्छिया जणणि-जणया । तेहिं पि कहिओ^६ परमत्थो, दावियं सुहा-रयणं । तओ अहिमाणेण भणिया पउमावई करकंडुणा — ‘कह-मियाणिं कय-पय(इ)ण्णो नियत्तामि?’ । तीए भणियं — ‘वच्छ! वीसत्थो हवसु, जाव ते जणयं पेच्छामि’ । गया एसा, पय(वि)ट्ठा नरिंद-अत्थाणं । निवडिऊण से चलणेसु परियणो रोविउमाढत्तो । एत्थंतरम्मि पणमिऊण सुहासणत्था पुच्छिया राइणा पउत्तिं । तीए वि साहिया सवित्थरा । ‘एसो य ते सुओ, जेण तुमं रोहिओ’ । तओ महावि-^७ भूईए पइसारिओ नयरीए करकंडू । तेण वि पणमिओ सबहुमाणं नरिंदो । कयं महा-वद्वावणयं । आणंदिओ लोगो त्ति । अवि य—

“तं किं पि अणण-सम दिट्ठे इट्ठम्मि होइ मण-सोक्खं ।

जं कहिऊण न तीरइइं सकासं मोक्ख-सोक्खाण ॥”

तओ पसत्थ-वासरे दोसु वि रज्जेसु अहिसिंचिऊण करकंडू(डं) कालाणुरूव-निव(व)-
त्तियासेस-कायवो महाविभूर्इए पवइओ दहिवाहण-नरिंदो त्ति । करकंडूणो वि सुसुमू-
रियारिचकं पणय-सामंत-महासामंत-भडयणं धम्मत्थ-काम-सणाहं परत्थ-संपयाण-सयण्हं
विसिद्धजण-सलाहणिज्जं नर-सोक्ख[मणु]हवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । सो य किर
गोव(उ)ल-प्पिओ । तेण अणेगाणि नियय-विसए गोव(उ)लाइं कयाणि त्ति ।

अवि य – जम्मंतर-सुकय-समज्जियाइं सोक्खाइं अणुहवंतस्स ।

आणंदिय-जियलोगो संपत्तो सरय-कालो से ॥

तओ कोऊहल्लेण गओ गोउलं, दिट्ठो ससि-कुंद-संकासो संपुण्णंगावयवो तण्णगो ।
तं निएऊणं सहरिसं भणिया गोवाला – ‘न य एयस्स जणणी दोध(द्ध)वा’ । कालंतरेण
१० य जाओ महावसहो । दुइय-वाराए आगएण य दिट्ठो सो नरिंदेणं त्ति । अवि य –

सुविभत्त-चारु-सिंगो तुसार-गोखीर-हार-संकासो ।

वेयडुगिरि-सरिच्छो दिट्ठो दप्पुद्धरो वसहो ॥

ढिक्किय-सहुप्पिच्छा वसहा नासंति तस्स गंधेण ।

पडिवण्ण-सव-जूहो तिलओ विव धरणि-रमणीए ॥

१५ तं तहाविहं जाय-क्खंधं दरिय-वसह-दुरालोयं अचंत-नयण-मणाभिरामं निएऊणं
संजायाणंदो वि पविट्ठो नगरंमि राया । पुण वि कालंतरागएण राइणा पुच्छिया गोवाला
‘कथं संपयं सो महावसभो?’ । तेहिं पि दाइओ भूमीए निवडिओ, तण्णएहिं
खलीकीरंतो । तं निएऊण सविसायं चितियं राइणा-‘धिरत्थु ! संसारासारत्तणस्स, जेण
तारिसं रिद्धिं पाविऊण संपयं एयारिसो समत्थावयाण कुलमंदिरं संवुत्तो । अवि य –

२० सेयं सुजायं सुविभत्त-सिंगं जो पासिया वसमं गोह-मज्जे ।

रिद्धि अरिद्धिं ‘समुपेहिया णं कलिगराया वि समिक्ख धम्मं ॥

“गोहंगणस्स मज्जे ढेंकिय सहेण जस्स भि(भ)जंति ।

दिता वि दरिय-वसहा सुतिक्ख-सिंगा समत्था वि ॥

पोराणय-गय-दप्पो गलंत-नयणो चलंत-वस-मोहो ।

२५ सो चेव इमो वसहो पडुय-परिअट्ठणं^१ सहइ ! ॥”

इय एवमाइ बहुविहं संसारासारयं निएऊण ।

संभरिय-पुव्वजम्मो निक्खंतो एस नरनाहो ॥

पुव्व-कय-सुकयकम्मा निमित्त-मित्तेण नवरि बुज्झंति ।

जह एसो चिय बुद्धो विवयं दट्ठूण वसभस्स ॥

३० तियसोवणीय-लिंगं धित्तूणं खि[इ]प्पइट्ठियंमि संपत्तो ।

वोसिरिय-पावकम्मो एस सुणी दिट्ठ-दट्ठवो ॥

[२]

तह पंचाल-जणवए कंपिल्लपुरे नयरे गुण-रंयण-जलनिही दुम्महो राया । तस्स य
सुकयकम्म-जणियं तिवग्ग-सारं जीयलोय-सुहमणुहवंतस्स आणंदिय-रायहंसो निम्मल-

गयणंगणो ढेकंत-दरिय-वसहालंकिओ निप्फण-सव-सासो नच्चिर-नड(व)-नट्ट-छत्त-सुट्ठिय-
सुसोहिल्लो पत्तो सरयागमो । तओ आस-वाहणियाए नीसरंतेण दिट्ठो इंदकेऊ महावि-
भूईए पूइजमाणो, पडिनियत्तेण य दिवसावसाणे दिट्ठो भूमीए पडिओ कट्ठावसेसो
विलुप्पंतो । तं च दट्ठण चित्तियमणेण – ‘एवं संसारि-सत्ताण वि संपय-विबयाउ’ त्ति ।

अवि य – दट्ठण सिरि तह आवइ च जो इंदकेउणो बुद्धो ।

एस गई सव्वेसि दुम्मह-राया वि धम्मंमि ॥

एसो वि गहिय-सामण्णो विहरिउं पवत्तो त्ति ।

[३]

तहा विदेहा-जणवए मिहिला-नयरीए नमी राया । तस्स य दाहजराभिभूयस्स
विजेहिं चंदणरसो कहिओ । तं च घसंताण महिलियाण वलय-झंकारो जाओ ।^{१८}
तमसहंतेण रायणा अवणेयावियाओ एकेकं वलयं । तहा वि न झीणो सद्दो । पुणो
दुइय-तइय-चउत्थमवणीयं, तहा वि न निट्ठिओ मद्दो । पुणो एकेकं धरियं । तओ
पसंतो सद्दो वि सद्दो । इत्थंतरम्मि चित्तियं राइणा – अब्बो ! जावइओ धण-धन्न-रयण-
सयणाइ-संजोगो, तावइओ दुक्ख-नियरो त्ति ।

जत्तिय-मित्तो संगो दुक्खाण गणो वि तत्तिओ चेव ।

अहवा सीस-पमाणा हवंति खलु वेयणाओ वि ॥

‘तम्हा एगागित्तं सुंदरं’ ति मण्णंतो संबुद्धो एसो वि । खओवसमेण वेयणीयस्स
पउणीहूओ सरिय-पुव-जम्मो गहिय-सामण्णो विहरिउं पयत्तो त्ति । अवि य –

रेणुं व पड-विरुग्गं राय-सिरि उज्झिऊण निक्खंतो ।

म(मि)हिलाए नमी राया परिमुणियासेस-परमत्थो ॥

[४]

तहा गंधार-जणवए पुरिसपुरे नगरे जयसिरि-कुलमंदिरं नग्गई राया । तस्स
पियाहिं सह भोगे भुंजंतस्स संपत्तो कणिर-कलयंठि-खावूरिय-वणंतरालो, विरहानल-
तविय-नियत्तमाण-पावासुओ, विसट्ठमाण-कंदोडु-रय-रेणु-रंजिय-दियंतरालो,^२ माइंद-
गाहि-गंधायड्डिय-भमिर-भमरोलि-झंकार-मणहरो, दीसंत-नाणाविह-तियस-जत्ता-महू-^{२५}
सवो, पडु-पडह-झल्लरि-पडहिय-सदापूरिजमाण-गयणंगणो वसंतो त्ति । अवि य –

मलयानिलो वियंभइ चूओ महमहइ परहुया रसइ ।

अच्चिज्जइ विसमसरो हिययारूढो पिययमो व ॥

एयारिसे वसंते उज्जाणं पट्टिएण नरवइणा ।

मंजरि-निवह-सणाहो साणंदं पुलइओ चूओ ॥

अइकोउहल्लेणं गहिया ताओ मंजरी राइणा, तयणु समत्थ-खंधावारेण वि । विलुत्तो
जाओ खाणुय-भेत्तो । रमिऊण नियत्तमाणेण पुच्छिया आसण्ण-नरा – ‘भो भो ! कत्थ

सो चूओ?' । तेहिं भणियं-देव ! जाव तए गहिया मंजरी, ताव तव खंधावारेण; एवमा
वत्थंतरं पाविओ एसो सो चूओ' ति । तओ सविसायं चितियं रायणा - 'अवो ! करि-
कण्ण-चंचलाओ जीविय-जोवण-धण-सयण-रयण-पिय-पुत्त-मिताइयाओ विभूईओ । त-
किमणेण भव-निबंधणेण रजेण?' । संबुद्धो सो वि गहिय-सामण्णो विहरिउं पयत्तो
5 ति । कमेण य पत्ता मवे वि ग्विइपइट्ठियं नयरं । अवि य -

सभरिय-पुव्व-जम्मा दूसह-तव-नियम-सोसिय-सरीरा ।

विहरता ते पत्ता चत्तारि वि घरणिट्ठिय-नयेरे ॥

तओ चउदुवारे देवउले पुव्व-दुवारेण करकंडुमुणी पविट्ठो, दक्खिणेण दुमुहो,
अवरेण नमी, उत्तरेण नग्गई । कंहं महामुणीण पराहुत्तो ठामि' ति विरु(कु)वियं वाणमं-
10 तरेण नियपडिमाए मुह-चउक्कयं । एत्थंतरंमि मसिण-कट्ठेण कन्नं कंडूइऊण मुक्कं
एगपासम्मि कंडूययणं करकंडुणा । तं च दट्ठूण भणियं दुमुहेणं ति ।

देस-पुर-रज्ज-धण-सयण-कामिणी उज्झिऊण पव्वइओ ।

ता कीस सचयमिणं करेसि कंडूयण-तणस्स ? ॥

जाव दुम्मुहेण भणिओ करकंडू पडिसंलावं न देइ । इत्थंतरंमि भणिओ दुम्मुहो
15 नमिण ति । अवि य -

“नियरज्ज-मंतिणं उज्झिऊण रज्ज च कामिणीओ य ।

केणेण्हि तं ठविओ मुणिणो मंतित्तणे साहू ? ॥”

तओ जाव दुम्मुहो नमिणो पडिवयणं न देइ । इमं पि अंतरेण भणिओ नमी
नग्गइण ति । अवि य -

20 परिचत्त-सव्व-सगो मोक्ख-निमित्तं च कुणसि जइ' जत्तं ।

ता कीस नं(नि)दसि मुणी ? अणिदणिज्ज इमं लेए ॥

जाव य नमी नग्गइणो न देइ उत्तरं, एत्थंतरंमि भणिओ नग्गई करकंडुण
ति । अवि य -

तव-नियम-संयम-रए पसत्थ-सम्मत्त-गुण जुए साहू ।

25 अहियाओ निवारेते न दोस-वत्तव्वयमुवेइ ॥

रूसउ वा परो मा वा विसं वा परियत्तउ ।

भासियव्वा हिया भासा सपक्ख-गुण-कारिया ॥

मुह-मु(म)हुरं परिणय-मंगुणं(लं) च गिण्हंति दिंति उवएसं ।

मुह-कडुयं मोक्ख-फलं विरल चिय जीवलोगम्मि ॥

30 एगसमयम्मि सवे अवयरिया जम्मणं च संपत्ता ।

निक्खमणं नाणं सिव-पयं च निट्ठविय-कम्मंसा ॥

दुरिय-हरं सुपसत्थं कल्लाणं मंगूलं सिवं संतिं ।

पत्तेयबुद्ध-चरियं भणियं जिणसासणे एयं ॥

सुयदेवि-पसाएणं मए वि पत्तेयबुद्ध-मुणि-चरियं ।
 भणियं जहोवइडं सिद्धंते गणहराईहिं ॥
 जो निसुणेइ कयत्थो इत्थी पुरिसो व मुक्क-वावारो ।
 सो पत्त-तिवग्ग-सुहो निवाण-सुहं पि पावेइ ॥
 ॥ पत्तेयबुद्ध-चरियं 'समत्तं' ॥

5

सनिदानं तपो दीर्घसंसारफलं भवतीत्याह —

दीहर-संसार-फलो सनियाण-तवो जहा य बारसमे ।
 चक्किम्मि तहा पढमे नवमम्मि य वासुदेवंमि ॥ ३४

[दीर्घतरसंसार-फलं सनिदानं तपो यथा च द्वादशे ।
 चक्रिणि ब्रह्मदत्ते वासुदेवे त्रिष्टुष्टे(ष्टे) नवमवासुदेवे कृष्णे ॥ ३४]

10

— [४६. सनिदाने तपसि ब्रह्मदत्तचक्रि-कथा] —

हत्थिणापुरे नयरे सणकुमारो चक्कवट्ठी । नमुई से मंती । तत्थ य विहरंता पत्ता
 सहोयरा चित्त-संभूयाहिहाणा महातवस्सिणो । मास-पारणए पविट्ठो भिक्खुट्ठा संभूय-
 मुणी । अच्चत्थं कयत्थिओ मंतिण त्ति समुप्पण्णो से कोवानलो । अवि य —

“तपस्विनि क्षमाशीले नातिकर्कशमाचरेत् ।
 अतिनिर्मथनादग्निश्चन्दनादपि जायते ॥”

15

तव-तेय-जणिय-कोवानलस्स वियंभिओ पारावय-कवोय-रासह-संकासो धूमुप्पीलो ।
 तेण य संछाड्य-नहंगणेण जलहर-संकाए पणच्चिया वण-मयूरा, उम्माहिया पहिआ,
 हरिसिया कासवया, विमु(म)णीहूया रायहंसा । अणंतरं च वियंभियाओ^१ जलणा-
 वलीओ^२ । जाओ^३ य वित्थय-पक्ख-वियाण-संछाड्य-नहंगणाओ व वियरंति चक्काय-
 पंतीओ^४ । किं वा संझा-रायारुणाओ पसरंति बलाहय-संतईओ^५ ? । किं वा कुसुम-निवह-
 'समोच्छइयाउ किंसुगासोय-वीहियाओ^६ ? । किं वा समुल्लसंति किणयर(रय)स-रंजिया
 वेजयंतीओ^७ ? । किं वा फुरंति एक्कीहूयाओ^८ सोयामणीओ^९ ? । किं वा सहरिस-गमण-
 सिढिलिय-सुरवहु-केसपास-गलियाओ^{१०} पारियाय-कुसुममालाओ^{११} ? । किं वा तिहुयण-
 भक्खणत्थमुज्जयस्स विफुरंति कयंतस्स रसणाउ ? त्ति । अहवा मंडंति नहयलं^{१२} ? किं^{२५}
 वाऽणुगच्छंति जलहरं^{१३} ? किमण्णेसंति विज्जुलयाओ^{१४} ? किं वा गच्छंति रवि-मंडलं^{१५} ? ति ।

अवि य — धूम-सणाहो जलणो वियंभिओ^{१६} मुणिवरस्स वयणाओ ।

पाउस-जलयावलीओ गयणाओ विज्जु-पुंजो व ॥

मुणिय-वुत्तंतो य आगओ राया, चित्तसाहू य उवसामिओ कह कह वि । गया
 दोन्नि वि उज्जाणं तवस्सिणो, ठिया अणसणेणं । पुणरवि आगओ तेसिं वंदण-वडियाए^{१७}
 इत्थीरयण-सहिओ राया । वंदिया सविणयं । समासाड्य-इत्थीरयण-चिहुस्-कासेण चित्तिंयं

संभूय-मुणिणा—‘अहो ! कयत्थो सणकुमारो, जो एरिसेण इत्थीरयणेण सह जीय-
लोय-सुहमणुहवइ; ता जइ इमस्स तवस्स फलमत्थि, ता मणुयत्तणे एरिसस्स इत्थी-
रयणस्स सामी उ होजा’ । चित्तमुणिणा वारिजंतो वि कय-नियाणो गओ महासुक्के ।
तओ चुओ समाणो बंभस्स राइणो चुलणीए भारियाए चोइस-महासुमिणय-पिसुणिओ
५ जाओ बारसमो बंभदत्तो चक्कवट्ठी । साहियं भरहं । समुप्पण-जाईसरणेण य चित्त-
जाणणत्थं अवलंपि(वि)या एसा पण्हा—

“दासा दासत्तणे आसी मिगा कालिजेरे नगे ।

हंसा मायंग-तीराए^१ सोवागा कासि-भूमीए ॥

देवा य देवलोगमि आसि अम्हे महड्डिया ।”

१० जो एयं पण्हं पूरेइ, तं राया रज्ज-संविभागेण पूएइ । न य कोइ पूरेइ । इओ^२ य
चित्तदेव-जीवो उप्पण्णो पुरिमताले वणिय-सुओ^३ । समुप्पण-जाई-सरणो अमुणिय-
विसय-संगो वेरग-मग्गावडिओ^४ गहिय-सामण्णो पत्तो कं पिहं । भणिओ अरहट्टिएण-
‘भयवं ! जइ जाणसि, ता पण्हं पूरेसु’ । तेण भणियं-‘पढसु’ । पढिए भणियं मुणिणा—
‘एसा णे छट्टिया जाई अणमण्णेहि जा विणा ॥’

१५ गओ आरहट्टिओ राय-समीवं । पढियं मुणि-समाइहं । मुच्छिओ राया, समासासिओ
चंदण-रसाईहिं । केण पण्हा पूरिय त्ति सिट्ठं अरघट्टिएण—‘मुणिणा’ । गओ राया तस्स
वंदणत्थं, पणमिओ भाव-सारं । अवि य—

“तं कि पि अणण-समं दिट्ठे इट्ठमि होइ मण-सोक्खं ।

ज कहिऊण न तीरइ संकासं निरुवम-सुहेण ॥”

२० सम्भाव-सारं निमंतिओ मुणी राइणा दिवाणुरुवेहिं कामेहिं । मुणिणा वि परुविओ
संमत्त-भूलो मुणि-धम्मो, जलभरिय-घड व जल-विंदू न से हियय-ट्टिओ । तओ भोत्तूण
भोगे अपरिचित्त-काम-भोगो गओ अहे सत्तमीए नरय-पुढवीए । चित्तो वि संपत्त-
केवल-नाणो गओ नेवाणं ति । उवणओ कायवो ॥

॥ बंभदत्त-क्खाणयं^५ समत्तं ॥

२५ —[४७. सनिदाने तपसि त्रिपृष्ठवासुदेव-कथा]—

रायगिहे विसनंदी विसाहभूई य तस्स जुवराया ।

जुवरणो विसभूई विसाहनंदी य इयरस्स ॥

रायगिहं नयरं विस्सनंदी राया महादेवी-गच्छुम्भवो य विसाहनंदी तणओ ।
विसाहभूई जुवराया, धारिणी से भारिया । तीए य पहाण-सुमिणय-पसइओ जाओ
दारओ । कयं च से नामं विस्सभूई । वड्डिओ देहोवचएण, कला-कलावेण य । संपत्तो
जुवणं । अणया चूयतरु-पल्लवुवेल्ल-कणिर-कलयंठि-सइ-मणहरो आणंदिय-जियलोगो
सुरय-सोक्खमओ विव समर-संगओ विव तरुण-मिहुणय-पहरिसमओ विव संपत्तो
वसंतूसवो त्ति । अवि य—

पप्फुल्ल-वियड-केसर-मयरंदुहाम-कुसुम-सोहिल्लो ।

निवत्तिय-सुरय-सुहो सहइ वसंतो वसंतो व ॥

तओ निग्गओ^१ कुमारो नयरओ, ठिओ नंदणवण-संकासे पुप्फकरंडए उज्जाणे ।
तत्थाभिरमंतस्स समइकंतो वसंतूस्सवो । अण्णया नरनाह-महादेवि-चेडीए दट्ठूण
जुवराय-सुअं रमतं भणिया महादेवी — ‘सामिणि ! रज्जं परमत्थओ^२ जुवराय-सुयस्स, ^६
जो पुप्फकरंडयत्थो देवो व विचित्त-कीडाहिं रमइ । ता जइ ते सुओ^३ तत्थ न रमइ,
ता निरत्थयं रज्जं मन्नामि’ । तओ^४ ईसानल-तविया पविट्ठा महादेवी कोव-हरियं ।
मुणिय-वुत्तंतेण य भणिया राइणा — ‘पिए ! न एस अम्हाण कुल-कमो, जमणंमि पुव-
पविट्ठे अण्णो वि पविस्सइ । तीए भणियं — ‘जइ एवं, ता अवस्सं मए अप्पा मारेयवो’ ।

अवि य — दइया-वयणम्मि कए कुल-ववएसो न पालिओ^५ होइ ।

10

कुल-ववएसंमि कए न जियइ दइय त्ति य विसण्णो ॥

तओ^६ भणियं मंतिणा — ‘देव ! कूडलेह-वएसेणं तरं(इ) सत्तणं उवरि जत्ताए निग्गए
जुवराज-सुयम्मि रणुच्छाहे निग्गए तुह सुयस्स उज्जाणे पवेसो भविस्सइ’ । तहा कए
गओ^७ पच्चंत-राइण उवरि जुवराय-सुओ^८ । सच्चविया निरुवइवा देसा, ठिया आणा-परा
पच्चंत-राइणो । खेमं ति मण्णमाणो पडिनियत्तो, कमेण य पत्तो रायगिहं, पुप्फकरंडए ¹⁵
य पविसमाणो भणिओ^९ दुवारपालेहिं — ‘मा पविससु, राय-सुओ^{१०} एत्थ रमतो चिट्ठइ’
‘अवो ! इमिणा पवंचेण नीणिओ म्हि’ त्ति । अपि च —

‘उपकारिणि विश्रब्धे आर्यजने य समाचरति पापम् ।

तं जनमसत्य सधि(धो) भगवति वसुधे । कथं बहसि ? ॥’

‘ता किं जुगंत-पवणो व तरुणो उम्मूलेमि सवे ?, अहवा न जुत्तमिणमो तुच्छ- ²⁰
विसयाण कए’ । तओ फल-भर-नमियाए कविट्ठीए मुट्ठि-पहारेण पाडियाणि सवाणि
फलाणि । भणियं च णेण — ‘एवं चिय ते सीसाणि पाडिउं समत्थो म्हि’ । ता
किमणेहिं सारीर-माणस-दुक्ख-निबंधणेहिं भोगेहिं ? ति वेरग्ग-मग्गावडिओ गओ
संभूय-साहुणो समीवं । तेण वि समाइट्ठो साहु-धम्मो, पडिवण्णो भाव-सारं । भणियं
च णेण — ‘जावजीवाए मासाओ मासाओ भोत्तवो’ । एवं च अणाहारेण तव-तविय- ²⁵
देहो गओ महराए । पविट्ठो भिक्खट्ठा मास-पारणए । पसूय-तं(ग)वा पणोल्लियं पडियं
दट्ठूण माउल-धूया-वारेज्जय-निमित्तमागयस्स विसाहनंदिणो पुरिसेहिं कओ कलयलो
इमं भणंतेहिं — ‘कत्थ तं कविट्ठ-फल-पाडण-बलं ?’ । मुणिय-वुत्तंतो य विसाहनंदी
हसिउमाढत्तो । ‘अज्ज वि एसो कय-पावकम्मो मसोवरि वेराणुबंधमुवेइ !’ त्ति चिंतितेण
विप्फुरिय-कोवानलेण सिंगगेहिं घेत्तूण भामिया सुरही साहुणा, भणिओ य ³⁰
विसाहनंदी — ‘अरे दुरायार ! न दुब्बलस्स वि केसरिणो गोमाँऊएहिं बलं खंडिज्जइ’ ।
अहिंडिय-भिक्खो पडिनियत्तो कय-भत्त-परिचागेण य कयं नियाणं — ‘मणुयत्ते तव-
फलेण महाबल-परकमो होजा’ । मओ य समाणो उप्पण्णो महासुके । मुणिय-पुव-

भव-वुत्ततो विहिणा विहिय-देव-कायवो भोगे भोत्तुं पयत्तो । जहा तओ चुओ^१ संतो पोयणपुरे पयावइ-राइणो मियावईए सत्त-महासुमिणय-सइओ पढम-वासुदेवो तिविडु(डु)नामो संवुत्तो । जहा से धूया-कामणाओ पयावई-नामं जायं । जहा सुभदा-गब्भुभवो अइ(य)लाहिहाणो पढमबलदेवो आगओ । जहा अयल-तिविडुणो दो
 ६ वि बलदेव-वासुदेवा संवड्डिया । जहा आसग्गीवस्स निमित्तिणो पुच्छिया, पुच्छिएण मरणं सिद्धं । त(ज)हा दूओ खलीकओ, सीहो य वावाइओ । जहा आसग्गीवेण सह दुवालस-संवच्छरिओ संगामो जाओ । जहा य आसग्गीवो वावाइओ । जहा कोडिसिला उक्खित्ता, जहा अड्डभरहं भुत्तं, जहा सत्तम-महीए गओ । जहा य अयलो सिद्धो, तहोवएसमाला-विवरणाणुसारेण नायवं ति ।

॥

॥ तिविडु-कहाणयं समत्तं ॥

—[४८. सनिदाने तपसि नवमवासुदेव-कथा]—

संपयं नवमवासुदेव-नियाणयं साहिज्जइ -

चसंतउरे नयरे दोन्नि भाउणो गहिय-सयडा वाणिज्ज-वड्डियाए गामंतरं पविट्ठा ।
 वैत्तिणीए^१ पसुत्तचक्कलंडं दट्ठूण भणिओ महल्लएण लहूयभाया - 'उप्पहेण लाएसु सगडं,
 १५ जेणेसा न वावाइज्जइ' । तओ से अगणिऊण वयणं चोइया सगड-वइल्ला । अमय-विस-
 संकासाणि ताण वयणाणि सुणंती वावाइया रह-चक्केणं, समुप्पण्णा सेट्ठि-धूया । हत्थिणा-
 उर-निवासिणा य संपत्त-जोवणा समुव्वटा इव्व-सुएण । तओ विचित्तयाए कंमुणो
 उप्पण्णो सो पढम-भाया तीए पुत्तत्ताए । गब्भए तम्मि आणंदिया चित्तेणं, पसाहिया
 लायन्न-सिरीए । सव्वहा पडिवण्णा सव्व-मणोरहेहिं । कमेण य पसत्थ-वासरे पसूया
 २० एसा । जाओ दारओ । वट्ठाविओ सेट्ठी । दिन्नं पारितोसियं । समाढत्तं महावट्ठावणयं ।
 कयं च से नामं रायललिओ । वड्डिओ देहोवचएणं, कला-कलावेण य । दुइय-भाया वि
 मओ संतो उप्पण्णो सो वि तीसे गब्भे । गब्भ-दोसेण य मया विव, मम्मदेसेसु
 कत्तिया विव, दावानल-पक्खित्ता विव जाया । गब्भ-साडणाईहिं पि न विवण्णो ।
 अण्ण-दिययं(हं)मि पसूया दारयं । जायमेत्तो य उज्झाविओ दास-चेडीए । गहिऊण
 २५ पिउणा समप्पिओ कम्मयरीए । कयं च से नामं गंगदत्तो त्ति । मुणिय-वुत्तता य रुट्ठा
 पइणो । तं च दिट्ठि-गोयरावडियं लोड्ड-कट्ठाईहिं खलीकरेइ । अन्नया इंद-महूसवे पच्छन्नं
 गंगदत्तं भुंजाविज्जंतं च दट्ठूण पिउणा तओ संजाय-कोवाए खलीकाऊण परिक्खित्तो
 उप्पसरे । कह कह वि ण्हाविओ जणएण । एत्थंतरंमि आगओ साहू पुच्छिओ
 पिउणा - 'किं भयवं! जणणीए वि अणिट्ठो सुओ होइ?' । साहुणा भणियं - 'जम्मंतर-
 ३० निव्वत्तिय-कम्म-वसाउ' त्ति । अपि च -

“यं दृष्ट्वा वर्धते क्रोधः स्नेहश्च परिहीयते । स विज्ञेयो मनुष्येण एष मे पूर्ववैरिक् ॥
यं दृष्ट्वा वर्धते स्नेहः क्रोधश्च परिहीयते । स विज्ञेयो मनुष्येण एष मे पूर्ववान्धवः ॥”
“नयणाङ्गं नूणं जाई-सराणि वियसति बल्लह दट्ट ।
कमलाङ्गं व रवि-यर-बोहियाङ्गं मउलेति वेसस्मि ॥”

वित्थरेण सम्मत्त-मूले परूविण्ण मुणि-धम्मं वेरग्ग-मग्गावडिओ पव्वइओ गंगदत्तो^१ ति । कालंतरेण य भाइ-नेहेण रायललिओ वि । तओ तव-सोसिय-सरीरा दुविह-सिक्ख-सिक्खाविय-पाणिणो पंच-समिया तिगुत्ता गुत्तबंभयारिणो विहरिउण उज्जय-विहारेण । मरण-काले भणियं गंगदत्तेण — ‘जइ इमस्स तवस्स फलमत्थि, मणुयत्ते सयल-जण-नय-णाणंदो होज्जा’ । मओ समाणो गओ देवलोगं गंगदत्त-मुणी । रायललिओ वि, नवरम-कय-नियाणो ति । तत्तो वि चुया समाणा जाया दसम-दसारस्स वसुदेवाहिहाणस्स^२ । रोहिणी-देवई-तणया बलदेव-वासुदेवा । सेस-क्खाणयमागमानु(णु)सारेण भावेयवं । उवणओ कायवो ।

॥ नवमवासुदेव-क्खाणयं^३ समत्तं ॥

— [४९. पुनर्मर्यादाधारणे नन्दिषेणमुनि-कथा] —^{१५}

कम्म-वसेणं मुणिणो जइ कह वि मुयंति नियय-मज्जायं ।

पुणरवि धरेंति ते च्चिय निदरिसणं नंदिसेणेण ॥ ३५

[कर्म-वशेन मुनयो यदि कथमपि मुञ्चन्ति निज-मर्यादाम् ।

पुनरपि धारयन्ति त एव निदर्शनं नन्दिसेने(षे)न ॥ ३५]

रायणिहे सेणिय-मुओ नंदिसेणो जाय-संवैगो वारिजंतो वि अइसय-नाणीहिं^{२५} देवयाए पव्वइओ । गहिय-दुविह-सिक्खो गोयर-चरियाए भमंतो अणाभोगेण पविट्ठो वेसा-मंदिरं । धम्मलाभ-पुव्वयं च ठिओ से प(पु)रओ । सहासं च भणियं वेसाए — ‘महरिसि ! दम्म-लाभेण कज्जं’ । ‘अवो ! कहमेयाए अहं हसिओ ?’ भावेंतेण सरणाउ तणं कड्डिउण पाडिया रयण-बुट्ठी । भणियं च णेण — एसो मे दम्म-लाभो । ‘अवो ! अक्खओ एस महप्पा निही, ता कखोहेमि’ ति भावंतीए भणिओ गणियाए सपरिहासं —^{२६} ‘भाडिं दाऊण मा अण्णत्थ वच्चसु’ । अणुकूलोवसग्गेहिं उवसग्गिमाणस्स चलियं संजमाउ से चित्तं । अवि य —

नेस्सास-कडक्ख-पलोइएहिं हसिएहिं विलसिएहिं च ।

तत्त-तवस्स वि मुणिणो गिरि-सरिस्सं चालियं चित्तं ॥

नारय-तिरिय-नरामर-गईसु अट्ठविह-कम्म-मइलस्स ।

तं नत्थि संविहाणं जं संसारे न संभवइ ॥

भाविण-मई वि, तव-सोसिओ वि, विण्णाय-विसय-संगो वि ।

कम्म-वसेणं चलिओ मेरु-सरिच्छो वि नियमाओ ।

‘दस दस अहिययरे वा अणुदियहं जइ न जिणवर-मयम्मि ।
बोहेमि तओऽवस्सं विसं व विसए परिचयामि ॥’

केणइ कालेण भुत्त-भोगो पुणरवि जाय-संवेगो पवइओ । कयं निकलंकं सामन्नं ।
उवणओ कायवो ।

१

॥ नंदिसेण-कहाणयं ‘समत्तं ॥

दुइय-पयं सेविज्जसु दव्वाइ-चउक्कयं समासज्ज ।

जह संघ-साहु-सावय-वयणाओ अज्ज-वयरेण ॥ ३६

[द्वितीयपदं सेवेत द्रव्यादि-चतुष्टयं समाश्रित्य ।

यथा सध-साधु-श्रावकवचनात् आर्यवैरेण ॥ ३६]

१० द्वितीयपदं अपवादपदं तत् सेवेत द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावानङ्गीकृत्य । यथा संघ-वचनात्
दुर्भिक्षात् पटविद्यायां निधाय संघो निस्तारितः । साधु-वचनादाहृत-पिण्ड-दानेन साधव-
स्तारिताः । श्रावक-वचनात् पुष्पाण्यानीय महिमा कृता । इदमाख्यानकं [५०] सविस्तरं
द्विमुनिचरितादवगन्तव्यम् ।

॥ चइर-क्खाणयं ‘समत्तं ॥

१५

जाणंतो वि तमत्थं भत्तीए सुणेज्ज गुरु-समीवंमि ।

गणहारि-गोयमो विव समत्थ-सुयनाण-जलरासी ॥ ३७

[जानन्नपि तमर्थं भक्त्या शृणुयात् गुरुसमीपे ।

गणहा(धा)रिगौतमवत् समस्त-श्रुतरत्न-जलराशिः ॥ ३७]

तेसु तेसु ठाणेसु [५१] गोयमो उदाहरणम् ।

२०

सुपुरिस-चेट्ठं दट्ठं बुज्झंते नूण कूर-कम्मा वि ।

मुणि-जंबु-दंसणाओ चिलाय-पभवो जहा बुद्धा ॥ ३८

[सत्पुरुषचेष्टां दृष्ट्वा बुध्यन्ते नूनं क्रूरकर्माणोऽपि ।

मुनि-जम्बु-दर्शनात् चिलात-प्रभवौ यथा बुद्धौ ॥ ३८]

मुनिदर्शनाच्चिलातः । जम्बु-दर्शनात् प्रभवः प्रतिबुद्धः । [५२] चिलाय-क्खाणयं

२५

उवएसमालाए भणियं ति । उवणओ कायवो ।

— [५३. सत्पुरुष-प्रभावे जम्बू-कथा] —

रायगिहे उसभदत्तस्स धारिणीए जह नेमित्ति-सिद्धपुत्तादेसाओ जंबुनामो जाओ । जहा य संवड्ढिओ^१ पडिबुद्धो, जणणि-जणय-वयणाओ जह अट्ट कन्नयाओ परिणीयाओ । ताहिं सह^२ जुत्त-पडिवत्तीहिं धम्म-जागरि(र)णेण जग्गंतस्स चोर-महिओ पभवो बोहिओ । जहा हि दोन्नि वि पवइया, तहा सुप्पसिद्धं ति काऊण न भणियं^३ गंथ-गोरव-भीरुत्तणओ, नवरमुवणओ सबुद्धीए कायवो ॥

भोगे अभुंजिऊणं नरगं वच्चंति मूढ-किवणु-व्व ।

भोत्तूण जंति सिद्धिं धुय-कम्मा के वि भरहो व्व ॥ ३९

[भोगानभुक्त्वा नरकं व्रजन्ति मूढ-कृपण इव ।

भुक्त्वा यान्ति सिद्धिं धौतकर्माणः केचन भरतवत् ॥ ३९]

10

यथा पिण्डोलको नरकं गतः, भरतश्च निर्वाणम् । प्रसिद्धमाख्यानकद्वयम् [५४-५५] । उपनयः कार्यः ॥

हियय-गयं सम्भावं गिण्हिज्जा तयणुरुव-चिट्ठाहिं ।

जह गिण्हइ चाणक्को वणियाणं नच्चमाणाणं ॥ ४०

[हृदयगतं सद्भावं गृह्णीयात् तदनुरूपचेष्टाभिः ।

यथा गृह्णाति चाणक्यो वणिजां नृत्यताम् ॥ ४०]

15

— [५६. सद्भाव-ग्रहणे चाणक्य-कथा] —

जहा चाणक्को सदंतो जाओ । जहा य घट्ट-दंतस्स बिबंतरियं मुणिणा रज्जं सिद्धं । मि(म)हिला-सुवण्णय-निमित्तं पाडलिपुत्ते सीहासण-निसण्णो जहा नंदेण गलत्था(त्थ)-ह्लाविओ । जहा तदुवरि पइण्णा कया । जहा य चंदगुत्तो संगहिओ । पाडलिपुत्तं^१ रोहियं, नट्ठो य । जहा पुणरवि पव्वययराइणा सह पाडलिपुत्तं गहियं । पव्वयए य मुये जहा सव्वं रज्जमुवणयं । भंडार-निमित्तं च वणिणो मज्जं पाइऊण जहा ताण् विभव-संखा-परिजाणणत्थं पणवि(च्चि)ओ होला-वायण-पुव्वयं । कोस-निमित्तं पारिणामिगीबुद्धी जूयं रमइ कूड-पासएहिं । सोवण्ण-थालं दीणाराण भरियं । जो जिणइ तस्स एयं देमि, अहं जिणामि, एक्को दीणारो दायवो । अवि(त्ति)चिरं ति अन्नं धाउवायं चित्तेइ^२ । वा(ना)गराण भत्तं देइ, मज्ज-पाणं च । मत्तेसु पणवि(च्चि)ओ भणइ —

दो मज्झ धाउ-रत्ताइं कंचण-कुंडिया-तिदंडं च ।

राया मे वसवत्ती एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ १

अण्णो असहमाणो भणइ —

गय-पोत्थस्स य मत्तस्स उप्पयस्स जोयणसहस्स ।

पए^३ पए सयसहस्सी एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ २

20

अण्णो भणइ -

तिल आढयस्स बुत्तस्स निप्फन्नस्स बहुसय(ह)स्स ।
तिले तिले सहस्सं एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ३

अन्नो भणइ -

नव-पाउसम्मि पुन्नाए गिरि-नईयाए वेग-पुन्नाए ।
एगाह-महिय-मेत्तेणं नवणीए पालिं बंधामि ॥ ४
एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥

अण्णो भणइ -

जच्चाण नव-किसोराण तदिवस-जायमेत्ताण ।
केसेहिं नहं छाएमि एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ५

अण्णो भणइ -

दो मज्झ अत्थि रयणाणि सालि पसईया गहभिया य ।
छिन्ना छिन्ना वि रुहंती एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ६

अण्णो भणइ -

सय सुकिल निच्च-सुर्यधो भज्जमणुरत्ता नत्थि ए(प)वासो ।
निरणो य दुपंचम(स)ओ एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ७

एवं नाऊण, रयणाणि मग्गिऊण, कोट्टागाराणि सालीणं भरियाणि, रयणाणि जायाणि,
गहभिया पुच्छिओ छिन्नाणि छिन्नाणि पुणो जायंति । आसा एगदिवस-मग्गिया जाया ।
एगदिवसं नवनीयं । एयमक्खा[ण]यं जहा आवस्सए जाव बिंदुसारो राया जाओ ।
जहा य तेहिं महत्तेहिं सब्भावो पयडिओ; तहा [आ]वस्सय-विवरणाणुसारेण दट्ठवं
उवएसमाला-विवरणाउ त्ति ।

“कुवियस्स आउरस्स य वसणं पत्तस्स राग-रत्तस्स ।
मत्तस्स मरंतस्स य सब्भावा पायडा होति ॥”

उवणओ सु(स)बुद्धीए कायवो ।

कोहानल-पज्जलिया गुरुणो वयणं असद्वहंता य(उ) ।

हिंडंति भवे माहिल-जमालिणो रोहगुत्तो य ॥ ४१

[कोधानल-दीप्ता गुरोर्वर्चनमश्रद्धानास्तु ।

हिण्डन्ते भवे माहिल-जमालिनौ रोहगुत्तश्च ॥ ४१]

माहिल इति गोट्टा(ष्टा)माहिलो गृह्यते ‘पदावयवेऽपि पदसमुदायोपचारात्’^१ चशब्द
इवार्थे, स चोपमावाची त्रिष्वप्येतेष्वपि । एतेषां श्रयाणामपि निह्वानां [५७-५९] चरित-
मावश्यकोपदेशमाला-विवरणाभ्यामवगन्तव्यमिति । उवणओ सबुद्धी[ए] कायवो ।

विण्णाणस्स लवेण वि अवमण्णइ सुरगुरुं पि हय-मुखो ।

परिवाय-पोट्टसालो दिट्ठंतो दिट्ठ माहप्पो ॥ ४२

[विज्ञानस्य लवेनाप्यवमन्यते सुरगुरुमपि हतमूर्खः ।

परित्राद् पोट्टसालो दृष्टान्तो दृष्ट-माहात्म्यः ॥ ४२]

भावार्थो रोहगुप्तकाख्यानके [६०] भणितः ।

5

नाणीण चरण-हेउं अण्णाणि-विचिट्ठियं किमच्छेरं ? ।

जह नाइलस्स जायं मित्तस्स वियंभियं पावं ॥ ४३

[ज्ञानिनां चरणहेतु अज्ञानि-विचेष्टितं किमाश्चर्यम् ? ।

यथा नागिलस्य जातं मित्रस्य विजृम्भितं पापम् ॥ ४३]

— [६१. ज्ञानि-चेष्टिते नागिल-कथा] —

10

चंपाए नयरीए अहिगय-जीवाजीवो समुवलद्व-पुण्ण-पावो संवर-निजराइ-कुसलो नाइलो सावगो । मित्तो य से अचंतं इत्थी-लोलो कुमारनंदीनामा सुवण्णयारो । तेण य जह(हि)च्छिय-दव्व-पयाणेण अचंत-रुववईणं विवाहियाणि पंचसयाणि तरुण-रमणीण । सो य ताण मज्झ-गओ महागइंदो विव करेणु-परिवुडो भोगे भुंजमाणो चिट्ठइ । रागुकडयाए य उवइट्ठं पि नाइलेण जिणधम्मं न पडिवज्जइ । अन्नया नंदीसर-जत्ता-¹⁶ नि[मित्तमागयाहिं] पंचसेल-वय(त्थ)वाहिं पणडु-सामियाहिं उज्जाणमुवगओ दिट्ठो सुवण्णयारो हास-प्पहासाहिं वाणमंतरीहिं, 'जोगो' ति पुलइओ साहिलासं । संजाय-वम्महेण य भणियमणेण — 'काओ तुम्हे ?, कत्तो वा आगयाओ ?, ममं च कामेह' ति । ताहिं भणियं । अवि य —

“दीवाउ पंचसेलाओ इहयं पत्ताउ देवया अम्हे ।

20

ता जइ कामेसि वयं ता तुरियं तत्थ आवेज्जा ॥”

भणिऊणं उप्पइयाओ तमाल-दल-सामलं गयणं । तओ अचंताणुराग-रत्तेण तक्खणं घोसावियं पडहएण — 'जो कुमारनंदीयं पंचसेलयं नेई, तस्स दव्व-कोडिं देई' । सव्वहा वहणेण निव्विण्ण-जीविण्ण नीओ थेरेण पंचसेलयं । दिट्ठाओ ताओ, कामंतो य भणिओ ताहिं — 'न इमिणा असुइणा सरीरेण अम्हे सेविज्जामो, ता तत्थेव गंतुं नियाण-पुव्वयं²⁵ जलणाइ-पवेसं कुणसु' । तेण भणिओ 'न तरामो गंतुं' । ताहिं भणियमम्हे नेमो । 'एवं' ति पडिवन्ने 'ओसोयणीं दाऊण मुक्को चंपाए बहिरुज्जाणे । कोऊहल-पूरिएहिं भणियं लोगेहिं — 'किं तए तत्थ दिट्ठमणुभूयं वा ?' । सो भणिउं पयत्तो ति । अवि य —

दिट्ठं सुयमणुभूयं जं चित्तं पंचसेलए दीवि ।

किं ब्वाओ' पेच्छेज्जा हा हासे ! हा पहासे ! ति ॥

30

‘अव्वो ! खुड्डओ वाणमंतरीहिं वेलविओ, मा वराओ संसारं भमउ’ ति भावेंतेण

संमत्त-मूलो कहिओ साहु-सावयधम्भो नाइलेण, न ठिओ चित्ते । तओ^१ वारिजंतो
वि कय-नेयाणो इंगिणि-मरणेण मओ^२ उप्पण्णो पंचसेलाहिर्वई वाणमंतरो । नाइलो
वि इमेणं चिय मित्त-चिट्ठिएणं निविण्ण-काम-भोगो काऊणाकलंकं सामण्णं महिद्धिओ
वेमाणिओ^३ जाओ^४ । सवित्थरं पुण इमं दुमुणिचरियाओ^५ नायव्वं । उवणओ सबुद्धीए
५ कायव्वो ।

तित्थयर-वंदणत्थं चलिओ भावेण पावए सग्गं ।

जह दहुरदेवेणं पत्तं वेमाणिय-सुरत्तं ॥ ४४

[तीर्थकरवन्दनार्थं चलितो भावेन प्राप्नोति स्वर्गम् ।

यथा ददुरदेवेन प्राप्त वैमानिकसुरत्वम् ॥ ४४]

10 — [६२. भाव-वन्दने ददुरदेव-कथा] —

जहा सेडुवओ रायगिहे पओली-दुवारे तण्हा-हिहओ मरिऊणं वावीए ददु(हु)रो
जाओ । तित्थयर-समोसरणं च रमणी-यणाओ सोऊण भगवओ सभाव-सारं वंदणत्थं
पयद्वो । सेणिय-तुरय-खुरेण वावाइओ संतो जहा वेमाणि-सुरो जाओ; तहोवएसमाला-
विवरणाओ सवित्थरं नायव्वम् । उवणओ कायव्वो ।

15 ॥ ददु(हु)रदेव-क्खाणयं^१ समत्तं ॥

देहाणुरूप-वीरियं खेत्ताइसु भावओ निसेवेज्जा ।

जंघाबल-परिहीणा निदरिसणं संगमायरिया ॥ ४५

[देहानुरूप-वीर्यं क्षेत्रादिषु भावतो निसेवेत ।

जंघाबल-परिक्षीणा निदर्शनं सङ्गमाचार्याः ॥ ४५]

20 — [६३. क्षेत्रादिसेवने सङ्गमाचार्य-कथा] —

जहा दुक्काले जंघा-बल-परिखीणा गच्छम्मि एगए नव-विभागीकाऊण कोल्लहर-
खेत्तं जयणाए ठिया सूरिणो । जहा य पुढो-वसहीए दत्तो, देवयाए पडिबोहिओ;
तहोवएसमाला-विवरणाओ सवित्थरं नायव्वं ।

॥ संगमायरिय-क्खाणयं^१ समत्तं ॥

25 छल-संगहियं द्रव्यं न ठाइ गेहंमि थेव-कालं पि ।

आहीरि-वंचएणं दिट्ठंतो एत्थ वणिएणं ॥ ४६

[छल-संगृहीतं द्रव्यं न तिष्ठति गृहे स्तोक-कालमपि । *

आभीरि-वञ्चकेन दृष्टान्तोऽत्र वणिजा ॥ ४६]

— [६४. छल-द्रव्ये वञ्चकवणिक-कथा] —

वसंतपुरे जियारी राया । अचंत-निंदाणुगओ हरिनंदी वणियओ । नायणी से भारिया । लच्छी तेसिं धूया, दिन्ना य कुसुमपुर-निवासिणो वणिय-सुयस्स । अण्णया विवणीए चिट्ठंतस्स हरिनंदिणो आगया आहीरी । कप्पास-निमित्तं च समप्पिया दोन्नि रूवगा । दिण्णासु दोसु तुलासु मुद्धत्तणओ बद्धो पोड्डलओ । हरिनंदिणा चित्तिं — ‘सुंदरं जायं, जमिकरूवय-कप्पासेणं तुद्धा । अपुव-लाभो य एस रूवओ, ता घयपुण्णे काराविऊण भुंजामो । ततो पट्टवियाणि खीर-घयाईणि । निप्फण्णेषु य घयपुण्णेषु कय(इ)वय-पुरिस-सहिओ पत्तो जामाऊ । आमंतिओ सासूए भोयण-निमित्तं । तेण भणियं — ‘तुरिएण गंतवं, ता जं पुव-रद्धमत्थि, तं चिय भोत्तूण गच्छामो’ । तओ भोत्तूण सवे घयपुण्णे सेसं च भोयणं गओ सो । हरिनंदी वि आगओ । अचंत-खुहाए परद्धो घयपुण्णाहिलासी ^{१०} अणेग-डिंभाणुगओ पत्तो गेहं । निसण्णो आसणे, समुवणीयं भोयणं । परिविट्ठो कोहवो घणो, सह वल्ल-तेल्लेहिं । घयपुण्णे भुंजिस्सामो त्ति दिण्णो डिंभाण । भुत्ते य तंमि घयपुण्णे आगच्छंते पलोयंतस्स समुट्ठिया भारिया नीरं घेत्तूण । भणियं च णाए — आयमसु । ‘अवो ! थेव-वेलाए घयपुण्णे दाहि’ त्ति धमधमंतो उट्ठिऊण तत्तो निविट्ठो अण्णत्थ । तओ भणियं नाइणीए — ‘विवणीए वच्चसु’ । तेण भणियं — ‘किं ^{१५} वे(वि)याले घयपुण्णे दाहिसि ?’ । तीए भणियं — ‘जामाऊ ससहाओ भोत्तूण गओ’ । चित्तिं च णेण — ‘पावो हं, निवडियं च संपयमेव पावस्स कुसुमं सेसं(ममेयं), जेण सामण्णाहारो वि न संपडिओ’ । गओ बाहिं, चिंताउरो य ट्ठिओ नग्गोह-हेट्ठमि । थेव-वेलाए य दिट्ठो साहू । तेण समीवेण वोळंतो य वणिण्ण भणिओ — ‘एहि भयवं ! वीसमसु ताव’ । साहुणा भणियं — ‘तुरियं मए नियय-कज्जेण गंतवं’ । वणिण्ण ^{२०} भणियं — ‘किं भयवं ! को वि पर-कज्जेणावि गच्छइ ?’ । साहुणा भणियं — ‘भइ ! जहा तुमं चिय पर-कज्जेण किलिस्ससि, अण्णे य अविरया’ । संजाय-संकेण चित्तिं वणिण्ण — ‘हंत ! कहमणेणाहं वियाणिओ ?’ । तओ गंतूण सुहासणत्थं साहुं विण्णवि-डमादत्तो — ‘भगवं ! कहं तए नायं ? जहा मए आभीरी रूवयं मुसिया । न [ए]यमण्णैसिं कहेयवं’ । विभिओ चित्ते, पुच्छिओ मुणिणा — ‘भइ ! किमेवं जंपसि ?’ ^{२५} सिट्ठे य सवभावे भणियं साहुणा —

“बहु सुणेइ कण्णेहि, बहु अच्छीहि पेच्छइ ।

न य दिट्ठं सुयं सवं भिक्खू अक्खाउमरहइ ॥”

‘अण्णं च भइ ! किमेवं जंपसि ?, सवो वि अविरय-जणो महिला-पुत्ताइ-निमित्तं किलिस्सइ, नवरं पावकम्मं अप्पणो गेण्हइ’ । पुणो य संमत्त-मूले परूविए साहुधम्म ^{३०} भणियं वणिण्ण — ‘भयवं ! धणो हं, जेण मए सिट्ठिपुरि-सत्थवाहो तुमं पाविओ । ता जाव सयणभापुच्छामि, ताव ते पाय-मूले सफलीकरेमि मणुयत्तं पव्वजा-विहाणेण’ । मुणिणा भणियं — ‘देवाणुप्पिया ! एवं कुणसु, कायवमिणं भव-सत्ताणं’ । गओ एसो । भणिओ परियणो — ‘मए देसंतर(रं) वणिज्ज-वडियाए गंतवं । दोणिण य सत्थवाहा, एगो

मूल-भंडं दाऊण सुहेण इड्डपुरं पावेइ, तत्थ य विठत्तं न किंचि गेण्हइ । दुइओ पुण न किंचि मूल-भंडं देइ, पुव्व-विठत्तं च लुंणइ । इड्डपुर-दव्व-लाभा पुण दूर-चाइया । ता साहह, कयरेण सह वच्चामो ? । सयणेण भणियं — ‘पढमेण सह वच्चसु’ । जइ एवं, ता अणुवयह ममं । गओ सयणो । पत्तो तमुद्देसं । ‘कत्थ ते सत्थवाहा ?’ । वाणिएणं भणियं — ‘पढमो सत्थवाहो एस महप्पा मुणी, मूल-भंडं पंचमहवय-रयणाणि दाऊण सिवपुरे नगरे नेइ, न य नेव्वाण-सुहं ममाहिंतो गेण्हइ । विइय-सत्थवाहा उ तुब्भे, दाऊण धम्म-मोहं पुव्वज्जियं घेत्तूण संसारे लुहइ(ह)’ । तओ पडिबुद्धेण सयणेण भणियो एसो — ‘धण्णो तुमं, पुजंतु ते मणोरहा, करेसु समीहियं’ । तओ पवड्डमाण-संवेगाइसओ पवइओ वणियो, पालिऊण सामण्णं गओ निव्वाणं ति ॥

10

॥ वणिय-क्खाणयं ‘समत्तं’ ॥

जायइ विसं पि अमयं सत्तुसु वि पुण्णभायण-नरस्स ।

जह खीरीहूयाओ दाढाओ सुभूम-चक्किस्स ॥ ४७

[जायते विषमप्यमृत शत्रुष्वपि पुण्यभाजननरस्य ।

यथा खी(क्षी)रीभूता दंष्ट्राः सुभौमचक्रिणः ॥ ४७]

15

— [६५. पुण्य-प्रभावे सुभूमचक्रि-कथा] —

वसंतपुरे नगरे उच्छन्न-वंसो अग्गियओ नाम दारओ । देसंतरं संक्रममाणो सत्थेण उज्झिओ तावस-पल्लिं गओ । संगहिओ दारगो त्ति काऊण जमाभिहाणेण तावसेण । तम्मि पंचत्तीभूए सो चेव दारओ जमदग्गिनामो पसिद्धिमुवगओ । दोणिण य देवा वेसानर-धन्नंतरि-नामाणो साधु-तावस-भत्ता भणंति य — ‘साधु-तावसे परिक्रवामो’ ।
 20 सङ्ख्य-सुरेण भणियं — ‘जो अम्हाण अहमो, तुम्हं पुण सवुत्तमो परिक्रवजंतु’ । ‘एवं’ ति पडिवण्णे ‘मिहिलाए नयरीए अभिनव-सावगो पउमरहो राया, सो चंपं वच्चंतो वासुपुज्ज-समीवे पव्वजा-निमित्तं । सो य पडिकूलाणुकूलोवसग्गेहिं उवसग्गिओ वि न विपरिणामिओ । अण्णे भणंति — सिद्धपुत्त-रूवं काऊण भणियो जहा — ‘दीहमाउयं, मा ताव पव्वयसु’ । तेण भणियं — ‘विउला निज्जरा भविस्सइ’ । तओ
 25 गया जमदग्गिणो समीवं । कय-सउण-वेसा ठिया से कुच्चंमि । तओ माणुस-भासाए सउणेण भणिया सउणिया — ‘हिमवंतुमहं गमिस्सामि’ । न सा विसज्जेइ । मा अण्णासत्तो तत्थेव चिद्धिहिसि । सो भण[इ] — ‘गोघाय-वंभणघाए निस्सवेमि, जइ तुरियं न आग-च्छामि’ । सा भणइ — ‘न एएहिं सवए(हे)हिं पत्तियामि, नवरं जइ एयस्स मुणिणो दुक्कयं पियसि, तो मुयामि’ । सो नेच्छइ एयं सुवहं काउं । रिसिण्ण रुद्धेण गहिया दोणिण
 26 वि हत्थेहिं । पुच्छिएहि य भणियं तेहि — ‘महरिसि ! अणवच्चो सि’ त्ति ।

भणिण संलत्तं तावसेहिं—‘वयं चिय खत्तिया तावसा संवुत्ता’ । एवं च तावसासमे
 विजाहर-देवया-परिग्गहिओ सुभ(भू)मो चक्कवट्ठी देहोवचणं कला-कलावेण य वड्डिउं
 पउत्तो । नेमिच्छिण पुच्छिण सिद्धं रामस्स—‘जो[ए]यम्मि सीहासणे निविट्ठो एयाओ
 खत्तिय-दाढाओ पायसीभूयाओ खाहिति, तत्तो ते मरणं’ । मढं काऊण व(क)यं सीहासणं,
 5 पुरओ निवेसियं दाढा-पुण्णं थालं । निरुविओ अणिवारिओ सत्तागारो । ठविया
 आरक्खिय-नरा । इओ य, मेहनाओ विजाहरो पउमसिरीए धूया[ए] नेमिच्छिणा आइट्ठं
 सुभोमं भत्तारं पडियरंतो चिट्ठइ । अण्णया सुभोमेण पुच्छिया जणणी—‘किं एत्तिओ
 लोओ?, उवा(दा)हु अण्णो वि अत्थि?’ । तओ सवित्थरेण नियय-वुत्तंते सिट्ठे रोसानल-
 पज्जलिओ अहिमाणेण एगागी वारेजंतो वि गओ हत्थिणाउरं । पविट्ठो तत्थ तडे(मढे) ।
 10 निसन्नो सीहासणे मुक्क-कंदा पणट्ठा वाणमंतरी, खीरीभूयाओ य दाढाओ भुंजिउं
 पयत्तो । वहणमुज्जया य आरक्खिया नरा निवारिया^१ य विजाहरेण । मुणिय-वुत्तंतो
 संनद्ध-खंधावाराणुगम्ममाणो गहिय-परस्स पत्तो रामो वि । ज(जि)यं से सेन्नं विजाहरेहिं ।
 तओ समुवट्ठिओ रामो, जाव उल्हाणा परस्स । सुभूमो वि उट्ठिओ तं चिय थालं
 वेत्तूण, देवयाए चक्कं कयं । तेण छिन्नं रामस्स सीसं । निवडियं गंधोदयं । जाओ
 15 चक्कवट्ठी । अहिमाणेण य एकवीसं वाराओ निब्बंभणी कया पुहई । गम्भो वि डालिय
 त्ति । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुभोमचक्किस्स साहियं चरियं ।

आगम-विहिणा जीवो निसुणंतो लहइ कल्लणं ॥

॥ सुभोम-कखाणयं समत्तं ॥

21 सुपसत्थ-नाण-दंसण-चरणाहरणाण सावगाणं पि ।

निच्चं वट्ठंति सुरा कज्जे जह चेडयनिवस्स ॥ ४८

[सुप्रशस्त-ज्ञान-दर्शन-चरणाभरणानां श्रावकाणामपि ।

नित्यं वर्तन्ते सुराः कार्ये यथा चेटकनृपस्य ॥ ४८]

जहा वेसालीपु-रोहियाए चेडयस्स देवेहिं सन्नेज्झं कयं, तहोवएसमाला-विवरणाओ
 25 सवित्थरं नायव्वं [६६] ।

संपत्त-महामहिमो गव्वं-न करेज्ज नाउमप्पाणं ।

जह सा चित्तयर-सुया नरिंद-महिलत्तणं पत्ता ॥ ४९

[संप्राप्ता महती महिमा येन स तथा गर्व न कुर्यात् ।

ज्ञात्वा आत्मानं महिमायाः पूर्वं कृपणकल्पकाऽसौ चित्रकरसुता ॥ ४९]

— [६७. गर्व-निषेधे चित्रकरसुता-कथा] —

वसंतउरे नयरे जियसत्तू राया । ‘जमणोसिं गइणमत्थि, तं किं मम नत्थि ?’ पुच्छि-
एण साहियं दूएण — ‘देव ! चित्तसभा नत्थि’ । तओ मेलिऊण चित्तयरे विभत्तं समभागेण
खेत्तं, समारद्धा चित्तेउं । अणया चित्तयर-दारिया हट्ट-मज्जेण गच्छंती पहाविय-तुर-
यारोहाउ कह वि चुक्का पत्ता पिउणो समीवं । भणियं च णाए — ‘ताय ! उण्हं चिय 5
भुंजसु’ । तेण भणियं — बाहरियाए गंतूण भुंजामि’ । तओ कुट्टिमंमि वणिण्हिं वरहि-
पिच्छं लिहियं । मोरपिच्छासंकाए पसारिओ राइणा हत्थो । तओ सहासं भणियं चित्तगर-
सुयाए — ‘तिहि पाएहिं मंचिया न चिट्ठइ त्ति बहुकालाओ चउत्थ-पाओ लद्धो’ ।
समुप्प[न्न]-कोउगेण य पुच्छिया राइणा — ‘किमेयं ?’ । तीए भणियं — ‘एक्को एस राया
महामुक्खो, जो अणेग-कुडुंब पडिबु(व)द्धाणं एगागीण य सरिसं खेत्तं समप्पेइ । वीइओ 10
आसारोहो, जो हट्ट-मज्जेणं वाहिणं तुरंगमेण वच्चइ । तइओ मम जणओ, जो
अगुणणुणो नरवइणो कए भोयणं सीयलावेइ । चउत्थो तुमं, जो कित्तिमाकित्तिमाणं
पिच्छाणं विसेसं न वियप्पेसि’ । ‘अहो ! से विण्णाणाइसओ !’ भावेंतेण य पट्टविओ
मणूसो से जणय-समीवे । भणियं च णेण — ‘राइणो नियय-धूयं देसु’ । भय-विम्हया-
इकायरं च भणियमणेण — ‘किमम्हाण धूयाए रूय(व)विहवाइ-रहियाए परमेसरो 15
काहिति ?’ । गंतूण भणियमणेण । दु[इ]य-चारं पि पट्टविओ राइणा । तीए भणिओ
जणओ — ‘भणेजसु जहा न पडिवत्ति काउं समत्थो’ । तहा सिट्ठेण राइणा पेसियं दव्वं ।
उच्चूढा राइणा । दिण्णो वासओ । पुव्व-सिक्खविया य पुच्छिया दासचेडीए कहाणयं ।
एगस्स राइणो पच्छन्न-वर-ट्टिया सुवण्णयारा कलहोयं घडेंति । इक्केण भणियं — ‘राई
वट्ठइ’ । सो कहं वियाणइ ? । दासचेडीए भणियं — ‘साहसु, न याणामो’ । तीए 20
भणिओ(यं) — ‘निद्दा आगच्छइ संपयं, कहं साहेमो’ । कोउगेण य राइणा दिन्नो विइय-
दिवसे तीए चिय वारओ । पुच्छिया चेडीए — ‘कहं वियाणइ ?’ । तीए भणियं —
‘रत्ती-अंधओ, अहवा राई — जरगो आगच्छइ, मउलिय-पउम-दंसणाओ वा’ । एक्केण-
(काए) भणियं चेडीए — अण्णं कहसु । एगेण राइणा दोन्नि चोरा गहिया । ते मंजूसाए
छोट्ठण नईए पवाहिया । तीर-पत्ता य विहाडिया केणावि मंजूसा । दिट्ठा गुरिसा । 25
एक्केण भणियं — ‘तईयं दिवसमम्हाणं एत्थं छुट्ठाणं’ । ‘सो कहं वियाणइ ?’ । तीए
भणियं — ‘सामिणि ! कहेसु’ । ‘संपयं निद्दा वाहेइ, कहं साहिस्सामो’ । पुणो वि दिन्नो
वारओ । पुच्छियाए य भणियमणाए — ‘तस्स तेइज्जरो आगच्छइ, तेण जाणइ’ त्ति ।
पुणो वि पुच्छिया । एगस्स राइणो अच्चंत-सुंदरा धूया रूव-लोभेण अवहरिया
विज्जाहरेण । तस्स य चत्तारि पुरिसा रयण-भूर्या नेमित्तिओ, रहगारो, सहस्स-जोही 30
महासुहडो, विज्जो । ‘जो आणेइ दारियं, सो चेव वीवाहे’ त्ति । तओ ‘नेमित्तिणा
सिट्ठं — ‘पुव्व-दिसाए विज्जाहरेण नीया’ । तक्खणं चिय आगासगामी णिवत्तिओ रहिएण
रहो । समारूढा तत्थं चत्तारि वि । उप्पइया गयण-वत्तिणीए । दिट्ठो विज्जाहरो,
लग्गो सहस्सजोहिणा सह । वावाइओ सहस्सजोहिणा । तेण य मरमाणेण य छिन्नं
दारियाए सीसं । संपत्ता नयरं । ओसहि-सामत्थेण य जीवाविया वेज्जेण । उवगारिणो 31

त्ति काउं समुट्टिया सवे वि वीवाहिउं । 'कहं एत्तियाणं महिला हवामि?' ति
मण्णमाणीए भणियमणाए — 'जो मे सह जलणंमि पविसइ, तस्साहं भारिया हवामि,
न अण्णेसि' । ता को तीए सह जलणे पइसिस्सइ ? । दासचेडीए भणियं — 'सामिणि !
न याणामो, साहेइ(सु)' । तीए भणियं — 'कहं कहिस्सामो' । तओ बियइ(इय)-दिवसे
५ सिद्धं — 'नेमिस्सिओ तीए सह चडिस्सइ, जहा सुरंगाए नीहरिस्सइ' । एवं च एरिसएहिं
कहाणएहिं छम्मासं निरंतरं राया कामिओ । सेस-महिलाओ छिड्डाणि अणि(णि)-
स्संतीओ निचं चिट्ठंति । मज्झणहसमए य उवरए पइसिऊण चित्तयर-वेसं काऊण अप्पाणं
निंदति । अवि य —

१० 'एयं ते पिउ-संतं जरदंडी खंडं काय-मणियाई ।
एयं नरिद-तणयं पट्टंसुय-रयणमाईयं ॥
ता मा गव्वं काहिसि अप्पाणं जाणिऊण रे जीव !'
महिलाहिं निवो भणिओ एसा तुह साहणं कुणइ ॥
जाल-गवक्खेण तओ अप्पाणं पुलइऊण निंदंती ।
ताहे स च्चिय इट्ठा जाया सव्वाण नरवइणो ॥
१५ उवणओ कायवो ।
सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
चित्तकर-दारियाए निसुणंतो हवइ गय-माणो ॥
॥ 'चित्तकर-दारियाए कहाणयं' समत्तं ॥

भावं विणा करेंतो मुणि-चिट्ठं नेय पावए मोक्खं ।
२० अंगारमदओ विव अहवा वि सुबंधु-सचिवो व्व ॥ ५०
[भावं विना कुर्वन् मुनि-चेष्टां नैव प्राप्नोति मोक्षम् ।
अङ्गारमर्दकवत्, अथवाऽपि सुबन्धुसचिव इव ॥ ५०]
कथमिदम् ? [६८] अङ्गारमदय-कहाणयं जहोवएसमालाए ॥

— [६९. अभाव-चरणे सुबन्धुसचिव-कथा] —

२५ दुइयमक्खाणयं पुण — पाडलिपुत्ते कम्मण-भयाओ रसायणत्थं च चाणकेण चंद-
गुत्तेण विस-भाविओ आहारो पवत्तिओ । अन्नया चंदगुत्त-थाले राउकडयाए निविट्ठा
महादेवी भोत्तुं । तं च दट्ठूण भणियं चाणकेण — हा ! दुट्ठ(डुं) कयं । तओ विवण्णाए पोडुं
फाडिऊण केड्ढिओ दारओ । तस्स सीसे से विसेण कओ बिंदू, तं चैव दारयस्स नामं
कयं बिंदुसारो । वड्डमाणो य जाओ जोवणत्थो । चंदगुत्ते य पंचत्तीभूए सो च्चिय राया
३० संबुत्तो । अण्णया जहाऽवसरं भणिओ सुबंधु-नामेण पुव्व-मंतिणा — 'देव ! जइ वि संपयं

अहं तए परिचत्तो, तुह संतिएण य भोइणा संवड्ढिओ, ता जं ते परिणाम-सुंदरं तं मुह-क[ड]यं पि भणियवं ति ।

“मुह-महुरं^१ परिणइ-मंगुलं च गेण्हंति दिति उवएसं ।

मुह-कडुयं परिणइ-सुंदरं च विरलं चियं नरिदं । ॥”

ता इमस्स वीसास-घाइणो चाणकस्स न वीससियवं, जेण मे जणणीए पोडुं^२ फाडियं^३ । तओ पुच्छिया रायणा थणधार्इ । तीए वि तह त्ति सिट्ठो । रुट्ठो राया चाणकस्स । चितियं च गेण । आरोविओ अनिउत्ती-कोवो सुबन्धुणा राइणो, आसन्नीहूओ य मे मरण-कालो, ता तह करेमि, जहा एसो वि न संसार-निबन्धणं विसय-सुहमणुहवइ । जोग-मंताइएहिं संजोइऊण गंधे लिहियं भुज्जं । भुज्जेण सह पक्खित्ता समुग्गयम्मि, ढक्किऊण घोडि(लि)ओ जत्त(तु)णा । समुग्गओ वि पक्खित्तो^४ मंजूसाए, सा वि ढक्किया तालय-सएण । तओ जिण-साहु-संघ-समण-बंभण-पमुहाइयाण दाऊण घर-सारं ठिओ नगरासन्ने इंगिणि-मरणेण । मुणिय-जहड्डिय-जणणीए मरण-वुत्तंतो संजाय-पच्छायावो सबल-वाहणो पत्तो बिंदुसारो । सबहुमाणं खामिऊण भणिओ चाणको – ‘एहि, वच्चसु पाडलिपुत्तं, अहिट्ठिसु रज्जं’ ति । तेण भणियम् – अलमेयाए संकहाए, परिचत्तं मए सरीरं पि^५ । तओ जाणिऊण से निच्छयं गओ राया । ‘मा पुणो^६ समुप्पण-पच्छायावो आगमिस्सइ’ त्ति मण्णमाणेण भणिओ सुबन्धुणा राया – ‘अहं चाणकस्स पूयं करेमि’ । एवं भणिए काऊण पूयं मोक्क(को) करीस-मज्जे अंगारो, तेण य जलणीभूएण दड्ढो चाणको । सुबन्धुणा समुप्पण-दव-लोभेण चाणक-गेहं राया मग्गिओ, दिन्नं, पविट्ठो । तत्थ उग्घाडियं तालय-सयं पि, जाव मंजूसि-मुत्तं न किंचिद्वं दिट्ठं । ‘अवो ! एयाए मंजूसाए जमित्थ सारभूयं तं हविस्सइ’ । विहाडियाए दिट्ठो^७ जतु(उ)णा घोलिओ समुग्गओ । ‘हंत ! एत्थ रयणाणि भविस्सइ(स्संति)’ मण्णमाणेण विहाडिओ समुग्गओ । दिट्ठा मघमघंता गंधा । ते अग्घाइऊण निरुविय-समुग्गय-अब्भितरं दिट्ठं अक्खर-सणाहं भुज्जं । ‘अवो ! सुवण्ण-रयणाइ-संखा इत्थ भविस्सइ’ भावितो वाइयं(उं) पयत्तो त्ति । अवि य –

अग्घाइऊण एए जो गंधे मुणिवरो व न हु चिट्ठे ।

25

सो तक्खण-मेत्तेणं वच्च(च्चि)स्सइ अंतय-घरम्मि ॥

संजाय-विसाएणं पुरिसं जंघा(अग्घा)विऊण ते गंधे ।

भुंजाविओ य भोगे जा पत्तो तक्खणा मरणं ॥

तो सो जीविय-हेउं वत्थालंकार-कुसुम-तंबोलं ।

इत्थीउ घरं पुत्ते रयणाणि उ बंधु-सुहि-सयणे ॥

30

मणसा वि नेय ज्ञायइ मुणि व तव-नियम-सोसिय-सरीरो ।

विहरइ धम्म-विहूणो निय-जीविय-कारणा मंती ॥

उवणओ कायव्वु त्ति ।

॥ सुबन्धु-कहाणयं समत्तं ॥

अच्चंत-पाव-भीरू रज्जं न लयंति दीयमाणं पि ।

अभय-महासाला इव जिणसासण-भाविय-मईया ॥ ५१

[अत्यन्त-पापभीरवो राज्यं न लान्ति दीयमानमपि ।

अभय महासा(शा)लाविव जिनशासन-भावित-शरीरौ(मतिकौ) ॥ ५१]

५ जहा अभयकुमारेण सेणिएण दिज्जंत-रज्जं न पडिवन्नं, महासालेण य दिज्जंतं न पडिवन्नं पाव-निबंधणं ति काउं, तहा कायव्वं [७०-७१] ।

॥ अभय-महा[साल]-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

कालाणुरूप-किरियं सुयाणुसारेण कुरु जहा-जोगं ।

जह केसिगणहरेणं गोयम-गणहारिणो विहिया ॥ ५२

१० [कालानुरूप-क्रियां श्रुतानुसारेण कुरुष्व यथा-योगम् ।

यथा केसि(शि)गणधरेण गौतमगणधारिणो विहिता ॥ ५२]

कालानुरूप-क्रियां पञ्चमहाव्रतादिलक्षणामागमानुसारेण यथा गौतम-समीपे पार्श्व-नाथीयकेसि(शि)गणधरेण कृतेति ।

— [७२. कालोचितक्रियायां केशिगणधर-कथा] —

१५ तं जहा — पाससामिणो तेवीसइम-तिथयरस्स केसिनामो अणेग-सीस-गण-परिवारो ससुरासुर-नरिंद-पणय-पय-पंकओ बोहिंतो भव-कमलायरे, नासिंतो मिच्छत्तमन्धयारं, अवणेतो मोह-निहं, मासकप्पेण विहरमाणो समोसरिओ सावत्थीए नयरीए मुणि-गण-पाओगे फासुए तिंदुगाहिहाणे उज्जाणे । विउरुवियं तियसेहिं दिव्वमच्चंत-मणाभिरामं कंचण-सयवत्तं । ठिओ तत्थ । समाढत्ता धम्म-कहा । संपत्ता देव-दाणव-नरिंदाइणो

२० त्ति । अवि य —

तियसासुर-नय-चलणो धम्मं साहेइ गणहरो केसी ।

दडुव-दिट्ठ-सारो मोक्ख-फलं सव-सत्ताणं ॥

तीए चिय नयरीए उज्जाणे कोट्टगम्मि वीरस्स ।

सीसो गोयमगोत्तो समोसटो इंदभूइ त्ति ॥

२५ कंचण-पउम-निसणो धम्मं साहेइ सो वि सत्ताण ।

पुवावराविरुद्धं पमाण-नय-हेउ-सय-कलियं ॥

नाणाविह-वत्थ-धरा सीसा केसिस्स सियवड-समेया ।

गोयम-गणहर-सीसा मिलिया एगत्थ चिंतंति ॥

अवो ! मोक्ख-कज्जे साहेयवे किं पुण कारणं पास-सामिणा चत्तारि महवयाणि
२० निदिट्ठाणि ? , कारण-जाए य पडिकमणं ? । अण्णस्स मुणिणो कयमण्णस्स कप्पइ ।
नाणाविह-वत्थ-गहणं, सामाइय-संजमाईणि य । कीस वद्धमाणसामिणा पंच महवयाणि,
उभयकाल-पडिकमणमवस्सं, सियवत्थ-गहणं, एगस्स मुणिणो कयं आहाकम्माइ सवेसिं
न कप्पणिज्जं सेजायरपिंड-विवज्जं, सामाइयं छेदोवत्था[व]णाईणि त्ति ? ।

इय एवंविहचित्तं(न्तं) सीसाणं जाणिऊण ते दो वि ।

‘मिच्छत्त-नासणत्थं संगम-चिंताउरा जाया ॥

तओ जेट्ठं^१ कुलमवेक्खमाणो अणेग-सीस-गण-परिवारो वुच्चंतो विज्जाहराईहिं
संपट्ठिओ गोयमो तिंदुगुज्जाणे भगवओ केशिगणहरस्म वंदण-वडियाए । भणियं च
परममुणिणा -

5

“गोयमो पडिवण्ण^२[रूवण्णू]-सीस-संघ-समाउलो ।

जेट्ठं कुलमवेक्खंतो तिंदुगं वणमागओ ॥

केसी कुमारसमणो गोयमं दिस्समागयं ।

पडिरूवं पडिवत्तिं खिप्पं सो पडिवज्जइ ॥”

तक्खणं च सीसेहि रयाउ^३ निसेज्जाओ कय-जहारिह-विणयकम्मो गोयमो केसी य त्ति । 10

“केसी कुमार-समणे गोयमे य महायसे ।

दुहओ निसण्णा सोहंति चंद-सूर-सम-प्पभा ॥”

तओ ताण भगवंताण समागमं सोऊण कोऊहल-विन्नाण-हेउं पूयाइ-दंसणत्थमागया
सवे पासंडिओ, गिहत्था, भवणवइ-वाणमंतर-जोइस-वेमाणिया[ण] य देवाणमणेगाउ
कोडीउ त्ति ।

15

कुलगिरिणो विव धणियं उण्णयवंसा^४ सहंति ते दो वि ।

निट्ठि(ट्ठ)विय-मयण-पसरा गेविज्जय-तियस-संकासा ॥

जिय-विसय-राग-पसरा महानरिंद व विवुह-नर-महिया ।

गयणं व निरुवलेवा सक्कीसाण व जय-पयडा ॥

करिणो व दिण्ण-दाणा गय-केसरिणो व खविय-मय-पसरा ।

20

रविणो व खविय-दोसा तरुणो विव सउण-गण-निलया ॥

साहिय-विज्जा नमि-विणमिणो व ससिणो व वड्डियाणंदा ।

मणिणु व दलिय-तिमिरा हरिणो व पसत्थ-सम्मत्ता ॥

दोन्नि वि अवसर(अइसय)-कलिया दोन्नि वि निय-तेय-तविय-दढ-पावा ।

दोन्नि वि तवसिरि-सहिया दोन्नि वि सिद्धीए गय-चित्ता ॥

25

दोन्नि वि गरुय-पयावा दोन्नि वि जिणवयण-नहयल-मियंका ।

दोन्नि वि वित्थरिय-जसा दोन्नि वि तियलोय-नय-चलणा ॥

इय ते दोन्नि वि दिट्ठा तियसासुर-खयर-नर-गण-पहूहिं ।

दट्ठव-दिट्ठ-सारा तेलोक्क-नमंसिया धीरा ॥

तओ तित्थाहिव-गणहरो त्ति काऊण सीसाईण बोहणत्थं सविणयं जाणमाणेणावि 30
पुच्छिओ गोयमसामी केशिगणहरेण पुव्वुत्त-संसर(ए) । गोयमेण भणियं - ‘उसभ-
सामि[तित्थ-साहु]णो अच्चंतमुज्ज(ज्जु)य-जडा, वद्धमाणसामि-तित्थ-साहुणो पुण अच्चंत-
वक्क-जडा । अओ पुव्विह-साहुण दुविसोदओ,^५ पच्छिमाण पुण दुरणुपालओ । इमिणा
कारणेण दोण्हं पि पंचमहवयाइ-लक्खणो । मज्झिम-जिण-तित्थ-साहुणो पुण उजुया

१ क. ज. °छि° । २ क. जेत्य । ३ क. °व° । ४ क. °ओ । ५ क. °ता त° । ६ क. दुविसोहि° ।

विसेसणुणो, तेण धम्मो दुहा कए त्ति । निच्छएण पुण सम्मदंसण-नाण-चरित्ताणि
निवाण-मग्गो, ताणि य सवेसिं पि तित्थयर-सीसाणं सरिसाणि त्ति । अवि य -

“साहु गोयम ! ते पण्णा जं छिण्णो संसओ मह ।
अण्णं पि संसयं छिंद जिणिंद-वयणा दढं ॥
5 णेगाणं तु सहस्साणं मज्जे चिट्ठसि गोयमा ! ।
ते य ते अहिगच्छंति क्हं ते निजिया तुमे ? ॥
एगे जिए जिया पंच पंच जिता जिया दस ।
दसहा उ जिणित्ताणं सव-सत्तू जिणामहं ॥
‘सत्तू य इति के वुत्ते ?’ केसी गोयममब्बवी ।
10 [केसिमेवं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥]
एगे अप्पा[S]जिए सत्तू कसाया इंदियाणि उ ।
ते जिणित्ता जहा-नायं विहरामि जहा-सुहं^१ ॥
साहु गोयम ! पण्णा ते छिण्णो^२ मे संसओ इमो ।
अण्णो वि संसओ मज्झं तं मे कहय पुच्छिओ ॥
15 दीसंति बहवो लोए पास-बद्धा सरीरिणो ।
मुक्कपासो लहुब्भूओ क्हं विहरसि तं मुणी ? ॥
ते पासे सब्बहा छित्ता निहंतूण उवायओ ।
मुक्क-पासो लहुब्भूओ विहरामि जहासुहं ॥
‘पासा य इति के वुत्ता ?’ केसी गोयममब्बवी ।
20 राग-रोसादयो तिवा नेह-पासा भयंकरा ॥
ते जिणि(छिदि)त्ता जहा-नायं विहरामि जहा-सुहं ।
केसी-गोयमणामं तेवीसइमं तु उत्तरज्झयणं ।
एवंविह-पुच्छाओ वयाओ तत्थ केसिस्स ॥
छिण्णा ताओ सव्वाओ जहागमं गोयमेण संतुट्ठो ।
25 संथुणइ महासत्तं इमेहि सिद्धंतवयणेहिं ॥
नमो ते संसयातीत ! सव-स(सु)त्त-महोदधे ! ।
जिणपवयण-गयण-ससी पयासियासेस-परमत्थ ! ॥
तओ पडिवण्णो पंच-महवयलक्खणो गोयमसामिणो समीवे केसिणा धम्मो त्ति ।
“तोसिया परिसा सव्वा संमत्तं पज्जुवट्ठिया ।
30 संथुया ते पसीयंतु भगवं केसि-गोयमा ॥”
उचणओ कायवो ।
सुयदेवि-पसाएणं जह-ट्ठियं गणहरेहिं ते(तो) भणियं ।
संखेवेण महत्थं निसुणंतो लहुउ निवाणं ॥
॥ केसि-गोयम-चरियं समत्तं ॥

सुह-विंदुं इच्छंतो जलनिहि-विउलाणि सहइ दुक्खाणि ।

संते वि मोक्ख-सुक्खे महुविंदू कूवयनरो व्व ॥ ५३

[सुखविन्दुमिच्छन् जलनिधि-विपुलानि सहते दुःखानि ।

सत्यपि मोक्ष-सौख्ये मधुविन्दु कूप-नरवत् ॥ ५३]

— [७३. मधुविन्दु-कूपनर-कथा] —

जह अडवीए मज्झे पुरिसो वणहत्थि-णोल्लिओ भीओ ।

धावंतो^१ पासेसुं पेच्छइ पोंडरिय-मयनाहे ।

ताण वि भीओ पुरओ दड्डूणं रक्खसिं अचाइंतो ।

आरोढुं वडरुक्खं सुदीहरं तस्स हिट्ठम्मि ॥

अगडंमि देइ झंपं सर-खंभे लग्गिऊण से हिट्ठा ।

चिट्ठइ अइ(य)गरपावो कयंत-सरिसेण वयणेण ॥

फुंकार-का(फा)र-फणिणो अणवरयमभिहवंति चत्तारि ।

मूसा य कसिण-धवला निच्चं खायंति सर-खंभं ॥

तुरिय-पहाविय-वणहत्थि-दिण्ण-वडपायवस्स अहंमि^२ ।

महुणो फुट्ठं जालं समयं महुमच्छियाईहिं ॥

खायंति ताउ देहं कमेण महु-विन्दुणो य उद्ध(ड्डु)-मुहो ।

आसाएंतो भणिओ आयास-गएण खयरेण ॥

गय-सीह-वग्घ-रक्खसि-अजगर-फणि-कूव-मूसय-भयाहिंतो ।

तारेमि कीस चिट्ठसि ? महु-विंदु-पलोहिओ एत्थ ? ॥

सो भणइ लंवमाणो महु-विंदू जाव मज्झ वयणंमि ।

निवडइ ता तारेज्जसु एवं भणिओ मओ खयरो ॥

एसोवणओ इहइं अडइ-समो इत्थ होइ संसारो ।

पुरिस-समो संसारी वणहत्थि-सुविब्भमो मच्चू ॥

मयणाह-वग्घ-सरिसा राग-दोसा सुदुज्जया घोरा ।

रक्खसि-कप्पा उ जरा कूवय-सरिसो भवो भणिओ ॥

अयगर-मुहं च नरगो फणि-सरिसा कोह-माण-मय-लोहा ।

उंदुर-सरिसा पक्खा सिएयरा दो वि नायवा ॥

सरथंभ-समं जीयं वरडी-सरिसाओ विविह-वाहीओ ।

महुविंदु-समा भोगा^३ वडतरुवर-विब्भमो सुक्खो ॥

विज्जाहर-संकासो परमगुरू भणइ किमत्थ संसारे ? ।

अणुहवसि दुक्खमउलं सुक्ख-सुहे सासए वच्छ ! ॥

एवं भणिय-मित्ता लहुकम्प्रा उज्झिऊण पावाइं ।

वृच्चंति सासय-पयं अवरे महुविंदु-सरिसेसु ॥

करि-कन्न-चंचलेसुं माणुस-सारीर-दुक्ख-हेऊसु ।
 तुच्छेसु असुहएसुं भोगेसुं मुच्छिया संता ॥
 हिंसा-ऽलिय-चोरत्तण-भेहुण्ण-परिग्गहेसु आसत्ता ।
 मरिऊण काल-मासे नरयं(गं) वच्चंति कय-पावा ॥

5

॥ कूवय-भव(नर)-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

संदेहं संपत्तो मुणिणो पुच्छिज्ज मुणिय-^१जिण-वयणा ।
 जह सेणिएण पुट्ठो जाया-चरियं महावीरो ॥ ५४

[सन्देहं सम्प्राप्तो मुनीन् पृच्छेत् मुणित(ज्ञात)-जिनवचनान् ।
 यथा श्रेणिकेन पृष्टो जाया-चरितं महावीरो ॥ ५४]

10

— [७४. सन्देह-पृच्छायां श्रेणिक-कथा] —

सेणिओ चरिम-पोरुसीए भगवओ वंदण-वडियाए गओ सपरिवारो । आगच्छंतेण
 य पओसे दिट्ठो पडिमा-गओ मुणी, वंदिओ भाव-सारं । चेह्छणाए वि सुह-पसुत्ताए य
 निग्गओ पंगुरणाओ बाहिं हत्थो, कट्ठीहूओ सीएण । तओ तं मुणिं संभरिऊण
 भणियमणाए — 'स तपस्वी किं करिष्यति ?' । सोऊण य चित्तियं सेणिएण — 'अव्वो !
 15 पाएण दिन्न-संकेया कस्स वि, तेणेवं भणइ' ति । पहाए भणिऊण अभयं 'अंतेउरं
 दहसु' ति गओ भगवओ वंदण-वडियाए । पुच्छिओ भगवं — 'किं चिह्छणा एगपत्ती
 अणेग-पत्ती वा ?' । भगवया भणियं — 'देवाणुप्पिया ! एगपत्ती' । तओ संजाय-
 पच्छायावो पहाविओ नयराभिमुहं । अभओ वि सुन्नं हत्थिसालं पलीविऊण पयट्ठो
 तित्थयर-वंदणत्थं । पुच्छिओ सेणिएण — 'किं लाइयं अंतेउरं ?' । तेण भणियं —
 20 'आमं' । सेणिए[ण] भणियं — 'कीस तुमं न तत्थ पविट्ठो ?' । तेण भणियं — 'अलं
 मज्झ जलण-दाहेण, पव्वजं काहामो' । तओ 'मा विसायं गच्छउ' ति मण्णमाणेण
 साहिओ मब्भावो ति । उवणओ कायवो ति ॥

॥ सेणिय-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

25

जीयं(वं) अथिरं पि थिरं धम्मम्मि कुणंति मुणिय-जिण-वयणा ।
 गिहिणो अभय-सरिच्छा रयणाणं तिकोडि-^१नाएण ॥ ५५

[जीवमस्थिरमपि स्थिरं धर्मे कुर्वन्ति मुणि(ज्ञा)तजिण(न)वचनाः ।
 गृहिणोऽभय-सदृशा रत्नानां त्रिकोटि-ज्ञातेन ॥ ५५]

गृहिणोऽपि, अत्रापिशब्दो लुप्तो द्रष्टव्यः । ज्ञातम्-उदाहरणम् । कथमिदम् ? —

— [७५. धर्म-स्थैर्येऽभयमन्त्रि-कथा] —

वद्वमाणसामिणो चरमतिथयरस्स सीसो पंचमगणधरो सुधम्मो संपुण्ण-दुवालसंगी
क्रमेण विहरमाणो समोसरिओ रायणिहे । साहुणो य भत्ति-बहुमाण-पुव्वं ईसर-घरेसु
आहार-वत्थाईहिं पूइजंता दट्ठूण नियय-कम्मणो निविण्णो निक्खंतो 'कट्ठभारय-दमगो ।
तं च 'पुलोईऊण तवसिरि-समद्धासियं 'अहो ! कट्ठभारओ 'कैरिमो जाओ?' । लोग-^५
वयणाणि असहमाणेण भणिओ गुरू- 'भयवं ! अण्णत्थ वच्चाओ' । गमण-काले
णतो गुरूहिं आपुच्छिओ अभओ । तेण वि भणियं- 'भयवं ! किं मास-कप्पो पडि-
पुण्णो ?' । गुरूहिं भणियं- 'न पुण्णो, नवरमेस सेहो परीसहं न महए 'सोदुं' । अभएण
भणियं- 'ताण य तहा करेमो, जहा न जाएइ परीसहो' । अण्ण-दियहम्मि रयणाणं
तिणिण रासीओ काऊण 'अभओ रयणाणि देइ' ति पडहय-पुव्वं 'वाहितो सबो वि^{१०}
लोगो । तओ भणियमभएण- 'उदगं जलणं महिलं उज्झिऊण गिण्हह तिणिण वि
रयण-रासीओ' । लोगेण भणियं- 'भो ! एतेहिं परिचत्तेहि किं रयणेहिं काहामो ?' ।
अभएण भणियं- 'जइ एवं, ता कीस एयं महासत्तं दुस्सह-तवलच्छि-समद्धासियं
महरिसिं [सं] तं किं 'कट्ठाहारं' ति वाहरह ?' । तओ जल-जलण-महिला परिच-
त्ताओ एतेण एयाओ तिणिण वि रयण-कोडीउ ति । उवणओ कायवो ।^{१५}

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दमगमुणिणो मुणंतो पावइ हिय-इच्छियं सोक्खं ॥

खंतीए वट्टमाणा पुरिसा पावंति केवलं नाणं ।

जह चंडरुद्र-सीसो खंदय-सीसा य दिट्ठंता ॥ ५६

20

[क्षान्तौ वर्तमानाः पुरुषाः प्राप्नुवन्ति केवलज्ञानम् ।

यथा चण्डरुद्र-शिष्यः स्कन्दक-शिष्याश्च दृष्टान्ताः ॥ ५६]

— [७६-७७. क्षान्तौ चण्डरुद्र-स्कन्दक-शिष्य-कथा] —

जहा उज्जेणीए नयरीए चंडरुद्रेण वत्त-वीवाहो वणिय-तणओ पवाविओ । जहा^{२५}
पंथे वच्चंता, गुरूणा दंडेणाहयस्स सम्मं सहंतस्स सेहस्स केवलमुप्पण्णं, कय-पच्छायाव-
यस्स गुरूणो य । तहोवएसमाला-विवरणे सवित्थरं भणियं । खंदय-सीसाणं पि जहा
खंतीए केवलमुप्पन्नं, एयं पि सवित्थरं तत्थेव भणियं ति । उवणओ कायवो ।

॥ चंडरुद्र-वखाणयं समत्तं ॥

१ ह क ज कंड° । २ क. ज °लोइ° । ३ ह केलिमा, ज कोलिमा । ४ ह. क. लोगो । ५ क.
ज. सोहुं । ६ क ज. वोहित । ७ ह. क. स° ।

रमणीयण-वेलविया वियङ्ग-पुरिसा वि होंति हसणिज्जा ।

जह दियवरस्स तणओ सिक्खंतो जुवइ-चरियाइं ॥ ५७

[रमणीजन-प्रतारिता विदग्धपुरुषा अपि भवन्ति हसनीयाः ।

यथा द्विजवरस्य तनयः शिक्षमाणो युवति-चरितानि ॥ ५७]

5 — [७८. युवति-चरिते द्विजतनय-कथा] —

कथमिदम् ? — सिरिल्लाडदेसस्स चूडामणि-संकासं संपत्त-तिवग्ग-महाजण-समद्वीसियं भरुयच्छं नाम महानयरं । तत्थ य निय-धम्मकम्माणुट्ठाण-परायणो जलणप्पहो नाम पहाण-दियवरो । पुत्तो से सोमप्पभो । सो य निय-जणयाओ घेतूण वेयाइ-सत्थं, 'विज्जासु पुरिसेण असंतुट्ठेण होयव्वं' इमं भावितो गतो पाडलिपुत्तं । अहिज्जियाणि
10 समत्थ-सत्थाणि सब्बा, संपत्तो चोदसण्हं पि विज्जा-ठाणाण पारं । अण्ण-दियहम्मि चित्तियमणेणं ति —

“किं ताए नाण लच्छीए ? सुंदराए वि अण्ण-देसम्मि ।

जा न सदेस-विउसेहि जाणिया दट्ठ-दट्ठवा ॥”

तओ गओ भरुयच्छं । आणंदिया नागरया, परितुट्ठा बंधुणो, समाटत्तं नाणाविह-
11 सत्थाण वक्खाणं । तक्खण-गहिय-सत्थ-वक्खाण-कोउआओ कहिंचि उवरोह-
सीलयाए विसएसु निप्पिवासं नियय-भतारं मुणिऊण चित्तियं से भारि-
याए — ‘अव्वो ! पुन्न-पावणिज्जस्स विसय-सुहस्स समत्थ-सत्थाणि सिक्खंतेण कय-
मंतरायं अप्पणो मज्झं च अणेण, ता केणइ उवाएण एयं पट्टवेऊण सेवेमि अण्ण-
पुरिसं’ । अण्ण-दिवहम्मि भणिओ स णाए — ‘अज्जउत्त ! वक्खाणसु मे जुवइ-चरियं’ ।
20 तेण भणियं — ‘नामं पि न मए सुयं इमस्स सत्थस्स’ । तीए भणियं — ‘ता किं सेस-
सत्थेहिं, तेण विणा ?’ । ‘ता हंत ! जाणिऊण जुवइ-चरियं पूरेमि जायाए मणोरहे’
[त्ति] भावितो पयट्ठो पाडलिपुत्ताभिमुहं । ठिओ म्हुराउरीए बाहिरुजाणे । सुओ
विजयाभिहाणाए भट्टदारियाए जंपंतो जहा — ‘जुवइ-चरिय-सिक्खणत्थं पाडलिपुत्ते
गमिस्सामी’ । ‘अहमेव जुवइ-चरियस्स गंभीरत्तणं दाएमि’ चित्तंतीए पट्टविया दास-
25 चेडी — ‘इमस्स जणणि-जणयाइय-विसेसं सवित्थरं नाऊण झत्ति मे कहसु’ । तहा कए
कमेण सो भिक्खं भमंतो पत्तो विजयाए मंदिरं । तओ कंठे घेतूण देस-पुर-जणणि-
जणय-भाइ-भगिणि-सयणाइ-नाम-गहण-पुवयं कलुणं रोविउं पयत्ता । पक्खालिय-मुहा
य पुच्छिया परियणेण — ‘को एस ?’ । तीए भणियं — ‘पित्तिय-पुत्तो भाया बालभावं
दिट्ठो’ । तओ अब्भंगिओ सुयंध-तेल्लेणं, प्हाविओ महाविच्छड्डेण, परिहाविओ महरिह-
30 महग्घ-मोह्लं वत्थ-जुवलयं, भुंजाविओ विचित्ताहारेण, विलित्तो चंदण-रसेण, दिन्नो
तंबोलो । तओ कामिय[ण]-मणोहरे विरइय-संज्झावइते(पईवे)पत्ते पढम-पओसे भणिओ
भत्तारो विजयाए — ‘अज्ज मए भाउणो सया[सा]ओ जणणि-जणयइयाण वत्ता मुणेयवा,
ता वासहरे एगागी तुमं चिय वससु’ । संठवेऊण भत्तारं पविट्ठा तेण सह दुइय-वासहरे ।

कयाणि दोणिण सयणाणि निविण्णाणि । तेसु समादत्ता पुवरिसि-कहा, कहंतो चिय अंतरिओ निहाए, उट्टवेऊण भणियभाणाए—‘निच्चं(च्चिं)तो सुयसि, न मम वेयणं वियाणसि?’ । तेण भणियं—‘का तुज्झ वेयणा?’ । तीए भणियं—‘वम्मह-वेयणा’ । ‘अवो! निहा-मोहेणेवं पलवइ’ त्ति रासंकेण पुणरवि पुच्छिया, वम्मह-वियणं चिय साहिया । तेण भणियं—‘भद्रे(हे)! न मम पुरओ एयारिसं जंपिउं जुत्तं’ । तीए भणियं—^८ ‘तुज्झ पुरओ भणाभि, जेणावणेस्सि’ । तेण भणियं—‘हा! मा एवं इह-परलोग-विरुद्धं जंपसु’ । तीए भणियं—‘नन्थित्थ विरोहो, जेण दाविओ एत्त भग्गो हरि-हर-परमिद्धि-वासवाईहिं महापुरिसेहिं’ । तेण भणियं—‘मा एवं जंपसु, न एएहिं भणिणीओ कामि-याओ’ । तीए भणियं—‘न होमि ते भणिणी’ । तेण भणियं—‘तहा वायाए पडिवन्ना, ता मा उभयलोग-विरुद्धं कुणसु’ । तीए भणियं—‘जइ परम-लोग-भीरु, ता रमिऊण ममं^९ वंभणि जीवावेज्जसु’ । तेण भणियं—‘किमेत्थ बहुणा?, जीवंतो न अकायवं करेमि’ । तीए भणियं—‘मओ न तरसि, जीवंतो जइ करेसि । अन्न च किमेत्थ [अ]कायवं?, जेण लाडाण माउल-धूया गम्मा, उदिच्चाण सवक्क-जणणी, अण्णेसिं भाइ-महिला, काणं पि सहोयरा; एत्थ पुण पित्तिय-धूया, ता मा सुरय-सुह-विग्घं करेसु’ । तेण भणियं—^{१०} ‘किमेत्थ पुणरुत्तो(त्त)-भणिणं? ति, सच्च-वयणेण ममं तुमं भणिणिय’ त्ति । तीए भणियं—^{११} ‘जाव न विगुत्तो, न ताव मे वयणं करेसि’ । तओ महया सहेण वाहरियं, संपत्तो जणो । मज्झण्ह-जिमिय-भोयण-सरावं पुव्व-निहितं सयणीय-तले उंवि(उज्झि)ऊण भणिओ लोगो—‘विसूइया जाया, तेण वमितं, अणेण पाइओ उस्सिणोदगं, सेकिओ जलणेण, थेव-वेलाए सत्थीहूओ’ भणिऊण पट्टविओ सबो वि लोगो । ठविऊण वासहर-कवाडाणि भणिओ पुणो वि—‘जइ दिट्ठो पच्चओ, जीविण य कज्जं; ता संपयं पि अच्चा(च्चंता)णुरत्तं^{१२} पडिवज्जसु ममं’ । तेण भणियं—‘सवं तुज्झायत्तं मम जीवियं, न विसयइ(ए)च्छा समुप्पज्जइ, एवं ठिए जं तुमं भणसि, तमसंसयं निवियप्पं करेमि,’ । ‘अलमणणुरत्तेण गमिणं’ ति मण्णमाणीए भणिओ एसो । तुमए संलत्तं—‘इत्थी-चरियं सिक्खामि’, तेण तुह वोहणत्थं एस पवंचो मए रइओ । ता विरमसु एयाओ, जेण न देवेहिं पि जाणिज्जइ । अवि य—

25

“तंतेहिं भूत-रक्खस-ढयरा घेपंति डाइणीओ य ।
विसहर-जलणाईया, बलेणं हय-गयवराईया ॥
भत्तीए देव-गुरुणो, जणणी-जणयाइया^१ विणएणं ।
सब्भावेणं मित्ता, दाणेणं पइणो सवे ॥
राईणं हिययत्थो इंगियमाईहिं घेप्पए दूरं ।
सत्थाणं विसमाण वि परमत्थो नवरि बुद्धीए ॥
इत्थीए वेलं चरियं मायामय-मयण-दोस-दुल्लियं ।
एयाण न एक्केण वि घेप्पइ तियसासुरेहिं पि ॥”

31

तओ घेत्तूण जुवळयं, समप्पिऊण अद्धफालाणि पट्टविओ नियय-घराभिमुहं । अओ न इत्थीण वीससियवं ति ।

35

“सुद्ध वि जियासु सुद्ध वि पियासु सुद्ध वि य लद्ध-पसरासु ।

अडवीसु महिलियासु^१ उ वीसभो नेय कायव्वो ॥

रज्जावेति न रज्जति लेति हिययाइ न उण अप्पेति ।

छप्पण्णय-बुद्धीओ जुवईओ दो वि सरिसाओ ॥”

५ ता नेवाणत्थिणा परिहरियवाउ त्ति, एसो धम्मोवएसो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं दियवर-तणयस्स साहियं चरियं ।

भावेमाणो सम्मं जुवईसु विरज्जए जीवो ॥

॥ दियवरतणय-क्खाणयं ^१समत्तं ॥

सीहगिरी विव सीसे इच्छाए संठिए णिसेविज्जा ।

१० आणाए अवट्ठंते कालकसूरिं व्व मुच्चेज्जा ॥ ५८

[सिंहगिरिव शिष्यानिच्छायां संस्थितान् निषेवेत ।

आज्ञायामवर्तमानान् कालकसूरिव मुञ्चेत् ॥ ५८]

वइरखुड्डय-गुण-जाणणत्थं सीहगिरिणा साहुणो भणिया – ‘मए गामंतरं गंतव्वं,
एस ते(भे) वइरखुड्डओ वायणायरिउ त्ति । अवि य –

१५ “गुण-जेट्ठेण वि लहुओ गुरुणो वयणाउ इच्छिओ वयरो ।

सुंदरमसुंदरं वा गुरुणो चिय जेण जाणंति ॥

सीहगिरि-सुसीसाणं भइं गुरु-वयण-सदहंताणं ।

वइरो किर दाही वायण^१ त्ति न विकोवियं वयणं ॥”

सविस्थरमिमं [७९] अक्खाणयं उवएसमाला-विवरणाओ नायव्वं । अओ एवंविहे

२० सीसे गिण्हेज्ज, एसो उवणओ ।

॥ सीहगिरि-क्खाणयं ^१समत्तं ॥

— [८०. कुक्षिष्य-त्यागे कालकसूरि-कथा] —

दुइयमक्खाणयं भणइ –

अणेग-जिणभवण-विभूसियाए तियसपुरि-विब्भमाय(ए) उज्जेणीए नयरीए अणेग-
२० सिस्सगण-परिवारो सुबहुस्सुओ कालगो नाम सूरि । जो य, दिवायरो अण्णाण-तमंघ-
यारस्स, कुलमंदिरं नाणलच्छीए, संकेय-ट्ठाणं तवसिरीए, जलनिही गुण-रयणाणं,
पाउस-घणो कोवानल-तवियाणं, कप्पपायवो सउणाणं ति । अवि य –

“निय-वयण-किरण-बोहिय-भविय-महाकमल-संड-दिणनाहो ।

दडुव-दिडु-सारो कालयसूरी सुरगुरु व ॥

सीमंधर-वयणाओ निओय-कहणेण रक्खियज्जो व १

कालयसूरी वि दट्ठं सविम्हयं वंदिओ हरिणा ॥”

सीसा य सै सारण-वारणाईहिं चौइया वि जाहे न 'समण-किरियाइयासु पवत्तंति,
ताहे राईए पसुत्ते मुत्तूण पयड्ढो देसंतरं ठियस्स नत्तुयस्स स्वागरचंदस्स समीवं ।
पच्चूसे य आयरियमपेच्छंता संजाय-संका लगा से अणुमग्गणं सवे वि सीसा । जाओ
जणवाओ - 'कालायरिओ निग्गओ' । सवण-परंपरेण य सुयं स्वागरचंदेणावि । कमेण
य पत्तो तत्थ कालगसूरी, पुच्छिओ स्वागरचंदेण - 'अज्ज ! किल मम पियामहो ६
कालगसूरी निग्गओ इहागमिस्सइ' । तेण भणियं - 'मए वि सुयं' । नाण-परीसहम-
सहमाणो तं कालगं पुच्छइ - 'कैरिसं मए वक्खाणियं ?' । तेण भणियं - 'सुंदरं' ।
पुणरुत्तं च सेस-सूरीहिंतो अप्पाणं सुंदरयरं मण्णमाणस्स अण्ण-दियहम्मि भणियं
कालगेण - 'अणिच्चयं वक्खाणेसु' । स्वागरचंदेण भणियं - 'अन्नं पि विसम-पयत्थं
वक्खाणावेसु' । तेण भणियं - 'न विसम-पयत्थमवगच्छामि' । तओ समाढत्तो १०
वक्खाणेउं 'अणित त्ति धम्महो किं न चिंतेमो ?' इच्चाइ ।

अत्रान्तरे भणियं(तं) कालकेन - "नास्ति धर्मः, प्रत्यक्षादिप्रमाणगोचरातिक्रान्त-
त्वात्, खर-विषाणवदित्युक्तम् -

"प्रत्यक्षेण ग्रहेऽर्थस्य निश्चितेन प्रगस्यते । तदभावेऽनुमानेन वचसा तद्व्यतिक्रमे ॥"

न च प्रत्यक्षादिना प्रमाणेनासौ गृह्यते, इत्यलं तद्विषयस्तेन 'अवो ! पियामहाणुकारी १६
एस खडिकरो' संजायासंकेण भणियं स्वागरचंदेण - "तत्र यदुक्तं भवता तदसद्,
यतः कार्यद्वारेण प्रत्यक्षेणापि धर्माधर्मौ गृह्यते इति । उक्तं च -

"धर्माज्जन्म कुले शरीरपटुता सौभाग्यमायुर्धनं
धर्मेणैव भवन्ति निर्मलयशो-विद्याऽर्थ-सम्पत्तय ।
कान्ताराच्च महाभयाच्च सततं धर्मः परित्रायते
धर्मः सम्यगुपासितो भवति हि स्वर्गापवर्ग-प्रदः ॥"

20

अन्यच्च - "निय-रूवोहामिय-खयरनाह-मयणो व केइ दीसंति ।

मंगुलरूवा अन्ने पुरिसा गोमायु-सारिच्छा ॥

परिमुणियासेस-सत्थ-सुरमंति-विब्भमा के पि ।

अण्णाण-तिमिर-छन्ना 'अण्णे अंध व वियरंति ॥

25

संपत्त-तिवग्ग-सुहा एके दीसंति जण-मणाणंदा ।

परिवज्जिय-पुरिसत्था उव्वियणिज्जा विसहरु व ॥

धरिय-धवलायवत्ता बंदियण-उग्घुड्ड-पयड-माहप्पा ।

वच्चंति गयारूढा अण्णे धावंति सिं पुरओ ॥

पणइ(ई)ण पूरियासा निम्मल-जस-भरिय-महियलाभोगा ।

30

अण्णे उ कलंकिल्ला पोडूं पि भरंति कह कह वि ॥

अणवरूयं देताण वि वड्ढइ दवं सुयं व केसिंचि ।

अण्णेसिमदिताण वि वेप्पइ नरणाह-चोरेहिं ॥

इय धम्माधम्म-फलं पच्चक्खं जेण दीसए साहू ।
मोत्तण अहम्मं आयरेण धम्मं चिय करेसु ॥”

एवं च सत्थत्थ-विणोएण जाव कइवय-वासराणि चिट्ठंति सूरिणो सागरचंदेण सह,
ताव संपत्ता साहुणो कालगायरियमन्निसंता । सागरचंदेण भणियं—‘आगओ एको
अज्जओ, तेणागंतुकामो सिट्ठो सूरि’ । थैव-वेलाए य वियारभूमी आगच्छंतं दट्ठूणायरिय-
मब्भुट्ठिओ पाहुणय-साहूहिं, वंदिओ भाव-सारं । संजायासंकेण पुच्छिया ते सागर-
चंदेण—‘को एसो?’ । तेहिं भणियं—‘कालायरिओ’ । तओ पाएसु पडिऊण सम्भाव-
सारमप्पाणं निदिउमाढत्तो । सूरिणा भणिओ—‘मा झूरसु, न ते भाव-दोसो’ । तओ
सविसेसं खामिओ सब-साहूहिं । अण्ण-दियहम्मि पुंजीकाराविओ वालुयाए पत्थयं
कुट्ठिमे सागरचंदो गिण्हाविऊण तत्तो अन्नत्थ सबं पक्खिवाविओ । एवं जाव कइवय-
वारे करेइ, ताव ऊणीहूओ पत्थओ । तओ भणिओ सूरिणा—‘वालुगा-सरिसं सुयं
पभवायरियाइ-कमेण ज्झीणं, नवरं गणहराणं संपुण्णं । अण्णेसिं चोदसपुव्वधराणं पि न
संपुण्णमत्थि; जेण ते वि भगवंतो छट्ठाण-वडिया कहिज्जंति, ता मा सुय-मयं
कुणसु’ त्ति ।

१५ “मा वहउ को वि गव्व एत्थ जए पंडिओ अहं चेव ।
आसव्वण्ण-मयाओ तर-तम-जोएण मइ-विभवा ॥”

तओ आसासिऊण सागरचंदं विहरिउं पयत्तो त्ति ।

अओ भण्णइ जहा इच्छा(आणा)ए अवट्टमाणा सीसा उज्झिया कालगेण, एवं
कायवं । एसो उवणओ ।

२० सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
कालयगुरुणो विमलं निसुणंतो होउ सुहभागी ॥
॥ कालय-क्खाणयं ‘समत्तं ॥

दवाइ लहमाणो साहूणं दिज्ज निज्जरट्ठाए ।

२५ घय-वत्थ-पूसमित्ता निदरिसणं बाहुसाहू य ॥ ५९

[द्रव्यादीनि लभमानः साधुभ्यो दद्यान्निर्जरार्थम् ।

घृत-वस्त्र-पुण्यमित्रौ निदर्शनं बाहुसाधुश्च ॥ ५९]

आदिशब्दात् क्षेत्रादिपरिग्रहः । चतुर्थ्यर्थे षष्ठी, यत उक्तम्—

“बहुवयणेण दुवयण छट्ठ(ट्ठि)-विभत्तीए मन्नइ चउत्थी ।

३० जह हत्था तह पाया नमो त्थु देवाहिदेवाणं ॥”

तेन साधुभ्यो दद्यादिति । पुण्यमित्रशब्दश्च प्रत्येकं सम्बन्धनीयः । तयोश्चरितं

(८१-८२) द्विमुनि-चरिते उक्तम् । बाहुसाधुश्च (८३) भरतजीवोऽन्यजन्मनीति
कथानकत्रयं समाप्तम् ॥

अवोच्छित्ति-निमित्तं नाण-^१गणाणं करेज्ज वर-सीसे ।

जह सिज्जंभवभट्टो पभवायरिएण संगहिओ ॥ ६०

[अव्यवच्छित्ति-निमित्तं ज्ञान-^१गणयोः कुर्वीत वरशिष्यान् ।

यथा ^२शय्यम्भवभट्टः प्रभवाचार्येण सङ्गृहीतः ॥ ६०]

अव्यवच्छित्त्यर्थमित्यर्थः श्रुत-गच्छयोरिति । कथमिदम् ? -

— [८४. ज्ञान-गणाव्यवच्छित्तौ प्रभव-शय्यम्भव-कथा] —

वीरजिणाउ सुधम्मो तत्तो चिय अज्जजंबुनामो त्ति ।

तत्तो वि पभवसूरी उवओगं देइ निय-गच्छे ॥

न य किं पि तत्थ पेच्छइ जो नाण-गणाण संतयं कुणइ ।

एवं परगच्छेसु वि ताहे पुलएइ सेज्जंभव^३ ॥

रायगिहे भट्टसुयं जागत्थं उज्जयं महासत्तं ।

तं(तन्नि)निक्खमण-निमित्तं रायगिहे आगओ सूरी ॥

निग्गया पु(प)रिसा । वंदिओ भयवं । कया भगवया धम्मदेसणा । दावियाणि ^{१५}
नरयगइ-निबंधणाणि महापरिग्गहारंभ-कुणिमाहार-पंचिंदियवहाईणि, बुहजण-निंदणि-
जाणि निस्संस-कम्माणि । परूवियाओ जहागमोवलद्धाओ नरयावास-सय-सहस्स-संकु-
लाओ माणुम्माण-सरूवोवेयाओ सत्त वि घम्माइयाओ पुढवीओ त्ति । अवि य -

“घम्मा वंसा सेला अंजण रिट्ठा मघा य माघवई ।

पुढवीणं नामाइ रयणाइं हुंति गुत्ताइ ॥”

तहा दाविया जहट्टिय-जिणवयण-दिट्ठा माणुम्माण-दुक्ख-जुत्ता महापावकम्मुप्पण्णा
अच्चंत-दुइंसणा नेरइया, निदरिसियाओ उवमातीताओ परमवेयणाउ त्ति ।

“अच्छि-निमीलण-मित्तं नत्थि सुहं दुक्खमेव पडिवद्ध ।

नरए नेरइयाण अहेनिसि पच्चमाणाण ॥”

पुणो वि परूविया एगिंदियाइणो पज्जत्तापज्जत्त-सुहुम-चायर-बहुवियप्पा तिरिया । ^{२५}
कहियाणि य ताणं छेयण-भेयण-भंजण-डहणंकरण-भारारोवण-भय-रोग-सोग-तण्हा-
छुहाईणि नारय-सरिसाणि परम-दुक्खाणि ।

“छुहा-तण्हा-रोग-भयाउरेसु अण्णाण-पक्क-खुत्तेसु ।

नरओवम खु दुक्ख अव्वो । तिरिएसु सव्वेसु ॥”

पुणो य पयासिय्हा जहागमोवइट्ठा कम्माकम्मभूमगंतरदीवयाइ-भेद-भिन्ना माणुम्मा- ^{३०}
ण-पमाण-भोगोन्नभोग-जीविय-पर(रि)कलिया नाणाविहा पुरिसा । साहियाणि य ताणं पि

अवि य - “जर-मरण-रोग-सोगाउराण पिय-निप्पओग-तवियाण ।

अबि य - “ईसा-विसाय मय कोह-लोह-तवियाण सुरवराण पि ।

नारय-तिरिय-नरामर-गईसु खलु जेण दारुणं दुक्खं ।

गुरुणो वयणं मोउं लहु-फस्मा के वि साहुणो जाया ।

तओ संपत्तो मज्झण्ह-समओ । पयहा सुणिणो भिक्खहा । एत्थंतरम्मि भणियं

15 भणियच्च- 'अहो ! कष्टं तत्त्वं न ज्ञायते' । तथा कए चिंतियं सिज्जंभवेण - 'अहो !

20 'अवो ! जइ अपोर(रु)सेयं, कहं वयणं विरोहं ?' मण्णमाणेण पुणो वि पुच्छिओ वेय-

उज्झायाभिसुहं सिजंभो - 'जह तत्तं न साहेसि, ता [S]वस्सं वावाहउण अप्पाणं

²⁵ एसो मे जीविय-संसओ' चितितेण भणियमुबज्झाएण - 'जइ एवं, ता सम्मं निखणेषु -

अहिंसा-लक्ष्णो सच्चाहिंद्वाओ पर-दवावहरण-नियत्ति-रूवो नवगुत्ती-विसुद्ध-वंभवेरालं
 क्रिओ अवहत्थिय-परिणहारंभो जिय-राग-दोस-परीसहोवसग्गो दान-सील-तप-भाव-
 णाइ-नाणाविह-गुणाणुगओ पच्चक्खाणुमाणाइ-पमाणगओ पुवावर-पदत्थाविरुद्धो रायगिहे
 चेव सवण्णु-महावीर-पणीओ धम्मो तत्तं' ति । अवि य -

३० 'नीसेस-गुण-उधवियं समत्थ-तेलोक-वड्डियाणंदं ।

મોતું જિણિદ-ધમ્મં કિં કિર તત્તં જણ અન્નં ? ॥”

ततो भणियं स्वेजंभवेण- 'को एत्थ पच्चओ ? जहा जिणधम्मो तत्तं ?' । तेण

भणियं—‘इमस्स जूयस्स हिट्ठाओ सव्व-रयणसई भगवओ उअमसुअमिणो पडिमा जाग-
पूया-छलेण पूइज्जइ’ । तओ भूमि खणिऊण दाविया से पडिमा, पणसिया भाव-सारं ।

तहा खामिऊणोवज्झायं पणमिऊण तस्सेय सवं जागोवगरणं सेस-दवं च दाऊण निग्गओ नियय-गिहाओ । संपत्तो गुणसिलयमुज्जाणं । दिट्ठा ते मुणिणो । अच्छि-
(त्थि)या ते धम्मं । तेहिं पि दाविया सूरिणो, पणमिया सवहुमाणं । पुव्वदिट्ठि-विहाणा निंदिओ संसारो, साहिओ सवित्थरो मुणि-धम्मो । तओ भणियं सिज्जंभवेण—
'भयवं ! देसु मे दिक्खं, जइ जोग्गो' । 'को अण्णो जोग्गो ?' ति भणंतेण पव्वाविओ ।
आगम-विहिणा भगवया । सिज्जंभवेण गहिया दुविहा सिक्खा । सव्वहा किं बहुणा ?
जाओ चोदसपुवी । तओ काऊण से मुणि-पत्थिवाभिसेयं कालाणुरूव-संलिहिय-सरीरो
कय-भत्त-परिच्चाओ नमोक्कार-परायणो गओ पभवसूरी देवलोगम्मि । सेज्जंभवायरिओ
वि आयरेंतो पंचविहमायारं, परूवेंतो संमत्त-मूलं साहु-सावय-धम्मं, बोहिंतो भव-कम-
लायरे, पयासैंतो अट्ठविह-कम्म-विवागं, परूवेंतो संसार-निवाण-कारणाणि मिच्छत्त-स-
म्मत्ताईणि, करेंतो गच्छ-बुद्धिं, पयासिंतो तित्थयर-वयणं विहरिउं पयत्तो सगच्छो
त्ति । इओ य तम्मि सेज्जंभवे पव्वइए भणिया से जाया वंसीजणेण— 'किं कीरउ ?
तरुण चिय मुक्का भत्तुणा, ता किंचि अत्थि पोट्टम्मि ?' । तीए भणियं— 'मणागं
लक्खेमि' । कमेण य वड्ढिओ गम्भो । उचिय-समए य पसूया दारयं । कयं जहरिह-
कायवं । बारसमे दिवसे य कयं दारयस्स नामं 'मणगो' ति ।

“जणणीए मणाग ति य गम्भे परिपुच्छियाए संलत्तं ।

तम्हा 'मणाग'नामं गुरुहि विहिय कुमारस्स ॥”

वड्ढमाणो य जाओ अट्ठवारिसिओ । अण्ण-दियहम्मि पुच्छिया जणणी— 'को
मज्झ जणओ ?' । तीए भणियं— 'तुज्झ वप्पो सेज्जंभवाहिहाणो पव्वइओ' । 'अहो !
सुंदरं जायं, जं मे जणओ पव्वइओ' चिंतितो असाहिऊण जणणीए कमेण वच्चंतो ॥
पत्तो चंपाए बाहिरुज्जाणं । आयरिओ वि हु भवियवयाए मज्झण्हस्स समए भिक्खवट्ठा
निग्गएसु मुणि-गणेषु पत्तो तत्थेव सरीर-चिंताए । दिट्ठो सूरिणा दारओ । समुप्पण्णो
सिणेहो ति ।

“नयणाइं नूण जाई-सराइं वियसंति वल्लहं दट्ठुं ।

कमलाणि व रवि-कर-बोहियाइं मउल्लिति वेसंमि ॥”

दारयस्स वि एवं चिय गुरुम्मि सिणेहो संवुट्ठो । तओ पुच्छिओ गुरुणा
'भो ! कत्तो तुमं ?' । तेण भणियं— 'रायगिहाओ' । गुरुणा भणियं— 'कस्स
सुओ ?' । तेण भणियं— 'भट्टसिज्जंभवस्स, सो किर पव्वइओ, तयण्णेसणत्थं आगओ
म्हि, जेण से समीवे पव्वयामि ति, भयवं ! वियाणसि तुमं ?' । 'अवो ! एस मम
सुओ' विभावेंतेण भणिओ गुरुणा— 'सो तुज्झ जणओ मम सरीरभूओ, ता पव्वयाहि ॥
मम समीवे' । दारएण भणियं— 'एवं करेमो' । गओ गुरुणा सह वसहीए, आलोइओ
गुरुहिं दंडय-पुरओ जैहा सच्चित्तो पत्तोप्पण्णो । पमत्थ-वासरे पव्वाविओ गुरुणा ।
उवओग-पुव्वयं च जाणिऊण से छम्मासे आउयं चितियं गुरुहिं— 'ता सुय-जलनिहिणो
उद्धरिऊण कालाणुरूवं सुयमेयस्स दायवं, संपत्ते य कारणे नि हइ चोदसपुवी,

ममावि संजायं कारणं, दसपुत्री पुण पच्छिमो अवस्सं निज्जहइ, ता अहं पि निज्जहामि' ।
ते य दस-अज्झयण-विसेसा निज्जहिज्जमाणा वियाले निज्जूढा, तेण दसवेयालिअं ति
सत्थस्स नामं जायं ति । भणियं च परमगुरूहिं ति -

“मणगं पडुच्च सिज्जभवेण निज्जूहिया दसऽज्झयणा ।
वेयालिया प(य) ठविया तम्हा दसकालिय नाम ॥
आयप्पवायपुव्वा निज्जूढा होइ धम्म-पण्णत्ती ।
कम्मप्पवायपुव्वा पिडस्स उ एसणा तिविहा ॥
सच्चप्पवायपुव्वा निज्जूढा होइ वक्क-सुद्धीओ ।
अवसेसा निज्जूढा नवमस्स उ तइयवत्थूओ ॥
विइओ वि य आएसो गणिपिडगाओ दुवारुसंगाओ ।
एयं किर निज्जूढ मणगस्स अणुगहट्ठाए ॥”

तओ छहिं मासेहिं पढिऊण मओ समाहीए मणगो देवलोगं गओ । अवच्च-नेहाओ
कओ गुरुणा अंसुवाओ ति । अवि य -

“छम्मासेहि अहीयं अज्झयणमिणं तु अज्जमणएणं ।
छम्मासे परियाओ अह काल-गओ समाहीए ॥
आणंद-अंसुवायं कासी सेज्जभवा तहि थेरा ।
जसभदस्स य पुच्छा कहणा य वियारणा संघे ॥”

अओ भणइ - अब्बवच्छेयत्थं जोगे सीसे पवावेज्ज पभवसूरीवेत्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

सेज्जंभव-पभवानं निसुणंतो लहउ सामण्णं ॥

॥ पभव-सिज्जंभव-कखाणयं 'समत्तं ॥

दव्वाडवी य भावाडवी य दव्वाडवीए दिट्ठंतो ।

धणनाम-सत्थवाहो इयरीए होइ तित्थयरो ॥ ६१

[द्रव्याटवी च भावाटवी च द्रव्याटव्यां दृष्टान्तः ।

धननामा सार्थवाहः, इतरस्यां भवति तीर्थकरः ॥ ६१]

कथमिदम् ? -

— [८५. द्रव्याटव्यां धनसार्थवाह-कथा] —

समत्थ-गुण-विभूसियं वसंतउरं नयरं । तत्थ जियसत्तू राया । दीणाणाह-वच्छलो
संपत्त-तिवग्ग-सुहो परोवयार-निरओ बंधव-कुमुयागर-ससी धणो नाम सत्थवाहो । सो
देसंतरं गंतुकामो पाडहियं भणइ - ‘भइ ! उग्घोसेसु तिय-चउकईसु, ‘जो धणेण सह
वच्चइ, तस्स इमओ गमाओ जाव इट्ठपुरं, एयम्मि अंतरे एसणाइणा अक्खूणं काहि’

ति । एयं सोऊण पयड्ढा अणेगे समण-वंभण-वणिपाइणो । ताणं च मिलियाणं पंथस्स गुण-दोसे सत्थाहो कहिउमाढत्तो- 'इह खलु देवाणुप्पिया ! इड्डपुरस्स दोन्नि मग्गा वच्चंति; एगो उज्जुओ, [वीओ] कुडिलो । इमिणा य मणागं सुहेण गम्मइ, बहुणा कालेण इच्छियं पुरं पाविज्जइ; अवसाणे य सो वि उज्जुगं-समोयरइ । पढमेण पुण सिग्घं गम्मइ, किं तु किलेसेण; जेण सो अचंत-विसमो सण्हो य । तत्थ पत्थारे ५ चैव दोन्नि महाघोरा वग्घ-सिंघा निवसंति, ते अभिक्खणमुवहविति, मग्ग-ट्टियाण य न पभवंति, अवसाणं च जाव अणुवट्ठंति । रुक्खा य एत्थ एगे मणोहरा, तेसिं छायासु वि न वीसमियव्वं, मारण-पिया खु सा छाया । परिसडिय-पंडु-पत्ताणं पुण अहो मुहुत्तगं वीसमियव्वं ति । मणोहर रूव-धारिणो महुर-वयणा य एत्थ मग्गे तड-ट्टिया बहवे पुरिसा वाहरंति, तेसि वयणं न सोयव्वं । सत्थिया य खणं पि न मोत्तवा । १० जेणेगाणिणो नियमा भयं । दुरंतो य थेवो दवग्गी अप्पमत्तेहिं ओल्हवियव्वो । अणोल्हविज्जमाणो नियमा ड्हइ । पुणो य दुग्गु व पव्वओ उवउत्तेहिं लंघेयव्वो । अलंघणे नियमा मरिज्जइ । पुणो महई अइगुविला गहव्वरा वंस-कुडंगी लंघियवा, तत्थ ट्टियाणं बहवे दोसा । तओ लहुगो खड्डलगो, तस्स समीवे मणोरहो नाम वंभणो निच्चं सन्निहिओ चिड्डइ । सो भणइ- 'इमं खंडं(खड्डं) मणागं पूरेह', तव्वयणं न सोयव्वं, सो १५ पूरिज्जमाणो महल्लयरो भवइ । पंथाओ य चलिभज्जिज्जइ । फलाणि य एत्थ दिव्वाणि पंच-प्पगाराणि नयणाणं सुहंकराणि किंपाग-रुक्खाणं न पेच्छियव्वाणि, न भोत्तव्वाणि; जेण मरणंतियाणि ताणि । बावीसई तेणं इत्थ घोरा महाकराला पिसाया खणं खणमभि- इवंति, ते वि न गणेयवा । भत्त-पाणं च नत्थि, विभाग-लद्धं विरसं थेवं च । अप्पयाणं च न कायव्वं । राईए वि जाम-दुगं गंतव्वं । एवं च गच्छंतेहिं देवाणुप्पिया ! खिप्पमेव २० अडवी लंघिज्जइ । लंघिऊण य तमेगंत-दोगच्चाइ-वज्जियं पसत्थं सिवपुरं पाविज्जइ । तत्थ य न हवंति पुणो किलेसाइणो । इमं निसामिऊण के वि तेण य सह पयड्ढा, उज्जुगेण पहाविया, अण्णे पुण इयरेण । तओ सत्थाहो पसत्थ-वासरे ण्हाओ य विलित्तालंकिओ तक्कालाणुरूव-निवत्तियासेस-पत्थाण-मंगलोवयारो उच्चलिओऽणुगम्म-माणो अणेगेहिं लोगेहिं ति । अवि य - २५

“दाणं दित्तो वच्चइ महागइंदो व पणय-भमंराणं ।

आणंदिय-जियलोओ महाबलो एस सत्थाहो ॥”

वच्चंतो य आलिहइ सिलाइसु पंथस्स दोस-गुण-पिसुणगाणि अक्खराणि, लिहइ 'एत्तियं गयं, इत्तियं सेसं' ति । एवं च तस्स जे निदोस-वड्ढि(ट्टि)या, ते तेणेव समं अचिरेण तं पुरं पत्ता । जे वि लिहियाणुसारेण सम्मं गच्छंति, ते वि पावेंति । जे ण २० वड्ढिया, न वट्ठंति, छायाइ पडिसेविणो ते ण पत्ता, ण पावेंति । एस दवाडवी-देसग-दिट्ठंतो ।

इयाणि [८६] भावाडवी-देस-दिट्ठंतो जोइज्जइ-सत्थवाह-थाणीओ तित्थयरो । घोसणा-थाणीया धम्मकहा । कप्पडिय-समाणां जंतुणो, अडवी-सरिसो संसारो । उज्जुगो साहु-मग्गो, वंको सावग-पंथो । पप्प-पुर-थाणीओ मोक्खो । वग्घ-सिंघ-तुल्ला २५

राग-द्वोसा, मणोहर-च्छाया-थाणीयाओ इत्थि-पसु-पंडग-संसत्ताओ^१ वसहीओ । परिस-
डिया-सरिसाओ निरवज्जा वसहीओ । मग्ग-तड-ट्टिय-हकारणपुरिस-सरिसा पासत्थाइणो
अकल्लणमित्तं त्ति । अवि य —

“पासत्थो ओसण्णो होइ कुसीलो तहेव संतत्तो ।

५ अहल्लंदो वि य एते अवंदणिज्जा जिणमयम्मि ॥”

सत्थिग-सरिसा साहुणो त्ति ।

“असहाइ-सहायत्तं करिंति मे संजमं करैतस्स ।

एतेण कारणेणं नमामि हं सब-साहूणं ॥”

दवग्गि-सरिसो कोहो । पव्वय-उवमो माणो । वंस-कुडंगि-सरिसा माया । खड्डोलग-
१० सरिसो मणोरहाहिट्ठिओ लोहो, सो य पूरिज्जमाणो वित्थरइ त्ति ।

“जहा लाभो तहा लोभो लाभो लोभो य वट्ट(पवट्ट)इ ।

दोमास-कयं कज्जं कोडीए वि न निट्ठियं ॥”

फल-संकासा विसया । पिसायाणुकारिणो बावीसं परीसहा । भत्त-पाणाणि एसणि-
ज्जाणि^२ । अ(णिच्च)-पयाणग-सरिसो णिच्चुज्जमो, रयणि-जाम-दुगं सज्झाओ, पुर-पत्ताणं
१५ च मोक्ख-सुहं ति ।

“नवि अत्थि माणुसाणं तं सुक्खं नवि य सब्बदेवाणं ।

जं सिद्धाणं सोक्खं अवावाहमुवगयाणं ॥”

लिहिय-क्खराण सरिसं सुत्तं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

२० धणसत्थाह-जिणाणं निसुणंतो लहइ निवाणं ॥

॥ धण-जिण-क्खराणयं समत्तं ॥

एक्केण वि मुणि-वयणेण केई बुज्झंति इंदनागो व ।

अन्ने पुण बहुएहिं वि न बंभदत्तो व नरनाहो ॥ ६२

[एकेनापि मुनिवचनेन केचन बुध्यन्ते इन्द्रनागवत् ।

२५ अन्ये पुनर्बहुभिरपि न ब्रह्मदत्तवन्नरनाथः ॥ ६२]

— [८७. बोधे इन्द्रनाग-कथा] —

कथमिदम् ?

वसंतउरं नयरं । तत्थ इब्भ-कुलमेकं मारिणा समुच्छाइयं । एगं दारयं इंदनागा-
हिहाणं मोत्तूण गेहं च लोणेण भिंदेहिं चइयं । सो वि दारओ कह कह वि मंडल-
विवरेण नीहरिओ । इब्भ सुओ त्ति काऊण अणुकंपाए जीवाविओ लोणेहिं । पण्ड-
रोगेण य चितियमणेणं ति । अवि य —

“नवि दड्डु(ढं) बाहिति ममं दारिद्वार्हणि तिव्व-दुक्खाणि ।
निअ-वास-परिभवो जह नरयाणल-विब्भमो दूरं ॥”

अण्ण-दियहम्मि पयट्ठो सिद्धत्थ-सत्थवाहेण सह रायगिहं ति ।

“गणिमं धरिमं मेयं पारिच्छं एवमाइयं भंडं ।

घेत्तूणं लाहट्ठी जो वच्चइ अण्णदेसम्मि ॥

निव-सम्मओ बहुमओ दीणाणाहाण वच्छलो लोए ।

सो सत्थवाहनमं घणु व लोए समुवहइ ॥”

तओ करेंतो परत्थ-संपाडणं, निरुवंतो सुहिय-दुहिए, वड्डेंतो महाणुभावत्तणं गंतुं पयत्तो । इंदनागो वि अवत्त-वेसधारी गओ से आवासे भिक्खाए । दवाविओ धय-गुल-सारो पिंडो ति । अवि य-

“वड्डिय-नयणाणंदो स-सुर्यधो नेह-संगओ महुरो ।

पियकामिणि-देहो विव संपत्तो तेण सो पिंडो ॥”

तदुवओगेण य पत्तो तइय-वासरे । सत्थाहेण चित्तियं-नूणमेगंतरियाओ जेमेइ, तेण कल्लं न आगओ । तओ अच्चंत-नेहावगाढो दवाविओ पुणो वि पिंडो । तदुव-ओगेण य छट्ठोववासो पत्तो से वसहिं । ‘अहो ! महाणुभावो एस तवस्सी’ भाव-सारं ॥
पणमिऊण पडिलाभिओ विचिताहारेण । तदुवओगेण य पत्तो चउत्थ-दिवसाओ । एवं जाव मासखमगो जाओ । तओ भणिओ सत्थवाहेण-‘जाव पुरं न पत्तो, ताव मम गेहाओ नणत्थ भिक्खट्ठा गंतवं’ । कमेण य पत्तो रायगिहं । कराविओ नियय-धरासन्ने मढो सत्थवाहेण । तओ मुंडाविऊण सीसं नियंसियाणि कासाय-वत्थाणि । जाओ लोय-विक्खाओ । जणवओ य परम-भत्तीए अण्ण-पाण-वत्थोसहाईहिं उवयरि-
उमाढत्तो । जहिवसं च पारेइ, तहिवसं सबो वि लोगो गहियाहारो दुवार-ट्टिओ पडि-
वालेंतो चिट्ठइ । एकस्स भोयणे गहिए सेता(सा) नियत्तंति । अओ सेस-लोग-
जाणणत्थं भोयणे गहिए भेरी वादिज्जइ, सोऊण से सइं लोगा नियत्तंति । एवं वच्चंते काले, अण्णया समुप्पण-केवलनाणो चोदस-समण-सहस्साणुगम्ममाणो समोसरिओ शुणसिलए उज्जाणे वड्डमाणसामी । कयं देवेहिं समोसरणं । वड्डाविओ सेणिओ
तित्थगरागमणेण य निउत्त-पुरिसेहिं । समुप्पण-हरिसेण य दवावियं तेण महादाणं । पयट्ठो महाविच्छट्ठेणं भगवओ वंदण-वडियाए । पत्तो समोसरणं । वंदिओ अणाचि-
क्खणीयमाणंद-सुहमणुहवंतेण तित्थयरो सहाभया[इ]एहिं । अवि य-

“तं किं पि अण्ण-समं सोक्खं तस्सासि जिणवेरे दिट्ठे ।

जं कहिऊण न तीरइ सारिच्छं निरुवम-सुहेण ॥”

तेलोक-दिवायरेण वि समाढत्ता सजल-जलहराणुकारिणीए सब-सत्त-निय-निय-भा-
सा-परिणाम-परिणामिणीए आणंदिय-तिलुक्काए वाणीए धम्मकहा । परुवियाणि असार-संसार-निर्वंधणाणि मिच्छत्ताविरइ-पमाय-कसाय-जोगाईणि । दावियाणि य मोक्ख-
कारणाणि य सम्मत्त-नाण-चरणाणि । तओ मुणिय-जहड्डिय-संसारासाररूवा जाया

के वि मुणिणो, अवरे सावया । पूराए पढम-पौरिसीए देव-सहिय-नरिंदाइएहिं महा-
विच्छङ्गेण पवेसिओ पुव्व-दुवारेण चली । कयं पयाहिणं विरइतं भगवओ पुरओ ।
तओ उट्ठिओ भगवं ति ।

“बलि-पविसणम्मि काले पुव्व-द्वारेण ठाइ परिकहणा ।

तिगुणं पुरओ पाडण तस्सद्धमवडियं देवा ॥

अद्धद्धं अहिवइणो अवसेसं होइ पायय-जणस्स ।

सव्वामय-प्पसमणी कुप्पइ नण्णो य छम्मासे ॥”

तओ दुइय पोरुसीए समाढत्ता गणहरेण कह ति ।

“राओवणीय-सीहासणम्मि निविट्ठो य पायपीढे वा ।

जेट्ठो अण्णयरो वा गणहारी कहेइ विइयाए ॥

संखातीते वि भवे साहइ जं वा पु(प)रो उ पुच्छेज्जा ।

न य णमणाइसेसी वियाणई एस छउमत्थो ॥”

दुइय-पोरुसीए उट्ठिओ लोओ [सोउं] । गया लोगा जहागयं । मज्झण्ह-समए य

भिक्षवट्ठा मुणिणो पविसमाणा निवारिया तित्थयरेण—‘संपइमणेसणाइ वट्ठइ’ ।

१५ पट्ठविओ य वीरेण गोयमो—‘भणसु इंदनागं जह—‘भोऽणेगपिंडिया ! एगपिंडिओ
दट्ठुमिच्छइ’ । गोयमेण भणिओ चित्तिउमाढत्तो—‘कहमणेगपिंडिओ ?, जो एगं पिंडं

णिण्हामि; अणेग-पिंडिया एते, जे अणेग-पिंडेहिंतो गेण्हंति’ । समुवसंत-कोवेण य

चित्तिमणेण—‘अवो ! उवसंत-वेसायारा एए नण्णहा जंपंति, ता किमेयं ?’ । सम्मं

भावितेण नायं—‘नूणं होमि अणेगपिंडिओ, जो सव्वनयरे पाणाइयं करावेमि । एते पुण्

२० अकयाकारिय-विसुद्धाहार-भोइणो, ता एए एगपिंडिया’ एवं भावेंतस्स समुप्पण्णं जाई-

सरणं, सुमरिओ पुव्व-भवो, जाओ पत्तेयबुद्धमहरिसी अज्झयणं भासइ । इंदनागेणं

अरहया वुत्तं । कालंतरेण पत्तो नेव्वाणं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण इंदनागस्स ।

सिद्धं विसिद्धचरियं वियरंतो लहउ सोक्खाइं ॥

॥ इंदनाग-क्खाणयं सम्मत्तं ॥

[८८] बंभदत्त-क्खाणयं जहोवएसमाला-विवरणे तहा दट्ठवं, नवरं बोहिंतस्स वि
चित्तस्स न पडिबुद्धो ति ।

जावय-मेत्तं भणिओ तावय-मेत्तं च कुणइ जो पुरिसो ।

अणवेक्खिऊण सेसं गामेय-समो न सो जुग्गो ॥ ६३

२३ [यावन्मात्रं भणितस्तावन्मात्रं च करोति यः पुरुषः ।

अनपेक्ष्य शेषं ग्रामेयक-समो नासौ योग्यः ॥ ६३]

— [८९. अयोग्ये ग्रामेयक-कथा] —

एगस्स राय-सेवयस्स भारिया तम्मि मए दारयं घेत्तूण 'सुहेण इंधणाईणि वहं' ति भावंती गया गामंतं । संपत्त-जोवणेण य पुच्छिया तंणयेण — 'मम ताओ कहं जीवंतो ?' । तीए भणियं — 'ओलग्गाए' । तेण भणियं — 'अहं पि ओलग्गामि' । तीए भणियं — 'न तुमं जाणसि' । तेण भणियं — 'सिक्खवेसु' । तीए भणियं — 'वच्छ ! ता पढमं दूराओ दट्ठूण माणणिज्जं महया सहेण जोहारो कीरइ' । 'एवं' ति पडिवज्जिऊण पयट्ठो रायगिहं । अंतराले य मिग-वहणत्थं चाहेडिए निलुके दट्ठूण कओ महया सहेण जोहारो । पलाणा मया । अंवाडिऊण सबभावे सिट्ठे मुक्को, सिक्खविओ य अणुकंपाए तेहिं — 'एरिसं दट्ठूण निलुक्तेहिं सणियं सणियं आगम्मइ' । अन्नत्थ दिट्ठा चोरा जाणणत्थं दिण्ण-थाणया धोवया निलुको आगच्छंतो दट्ठुं चोरु ति काऊण बट्ठो, सबभावे य १० कहिए मुक्को । एरिसं दट्ठूण 'खारो पडउ' ति वुच्चइ । अण्णत्थ पुण्णादे हल-वाहणुज्जु-याणं मज्झे भणियमणेण — 'खारो एत्थ पडउ' । तत्थ वि ताडिऊण सबभावे पिसुणिए मुक्को, सिक्खविओ य, एरिसे इमं वुच्चइ — 'सगडाणि भे भरिजंतु' । अण्णत्थ दिट्ठं मडयं नीणिजंतं, भणियं च णेण — 'अणेगाणि सगडाणि मय-माणुसाणं भरेह' । तत्थ वि तह चेव हंतूण मोत्तूण सिक्खविओ, एरिसं दट्ठूण इमं भण्णइ — 'अच्चंत-विओगो १५ भे भवउ एयारिसेण' । पुणो पत्तो वारिज्जए लग्ग-वेलाए । भणियं च णेण — 'अच्चंत-विओगो भे भवउ' । तत्थ वि तह चिय मुक्को सिक्खविओ य — 'एयं सासयं ति भवउ' ति भण्णइ । अण्णत्थ दिट्ठो निवलि(गडि)ओ ठक्कुरो । भणियं च णेण — 'सासयमेयं भवउ' । तत्थ वि अंवाडिऊण सिक्खविओ, एरिसं दट्ठूण 'एताओ लहुं मुच्चसु' ति वुच्चइ । अन्नत्थ दुन्नि जुवाणए प(पि)त्तिं करंते दट्ठूण भणियमणेण — 'एयाओ लहु २० विओज्जुहो' ति । एवं च अणेगाणि एवंविहाणि करंति । ठिओ जर-ठक्कुरस्स ओल-ग्गओ । अण्ण-दियहम्मि भणिओ से जायाए — 'वाहरसु भत्तारं, जहा उण्हो वि केयारिसो अंबक्खलओ, सीयलीहूओ पुण असुंदरयरो भविस्सइ । तओ पस्सिआ-मज्झे महया सहेण एवं चिय वाहरिओ, लज्जायमाणो पत्तो गेहं ठक्कुरो । अंवाडिऊण सिक्खविओ — 'एरिसे कज्जे जहा-अवसरं सणियं कहिज्जइ' । अण्ण-दियहम्मि पलित्ते २५ गेहे पट्ठविओ ठक्कुरस्स वाहरणत्थं । जहा-अवसरं कण्ण-मूले सिट्ठं जहा — 'पलित्तं गेहं' । गओ तत्थ दिट्ठं दट्ठुं । तत्थ वि अंवाडिऊण भणिओ — 'धूमं गेहाओ नीहरंतं दट्ठूण तओ सयमेव तत्थ छारो धूली उट्ठाइयं च खिप्पइ' । अण्ण-दियहम्मि अप्पाणयं धूवंतस्स निग्गओ धूमो, तओ से उवरि पडिखत्तो सह नीरेणं ति ।

ता जो एयारिसो अन्नो वि, न सो घेत्तवो ति ।

॥ गामेच्छय-क्खवागयं समत्तं ॥

कय-पावो वि मणूसो मरणे संपत्त-जिण-नमोक्कारो ।

खविऊण पावकम्मं होइ सुरो मिंठपुरिसो व ॥ ६४

[कृतपापोऽपि मनुष्यो मरणे सम्प्राप्तजिन-नमस्कारः ।

क्षपयित्वा पापकर्म भवति सुरो मेण्ठपुरुषवत् ॥ ६४]

५ कथानकं प्रागुक्तम् ॥

अनिरूविऊण सम्मं जो कायवेसु वट्टए पुरिसो ।

सो उदयणो व बज्झइ कारिमहत्थि-द्विय-नरेहिं ॥ ६५

[अनिरूप्य सम्यग् यः कर्तव्येषु वर्तते पुरुषः ।

स उदयन इव बध्यते कारि(कृत्रि)महस्तिस्थितनरैः ॥ ६५]

१० — [९०. अनिरूपितकर्तव्ये उदयन-कथा] —

जहा वासवदत्ताए गंधव-गहण-निमित्तं पज्जोएण अरण्णे हत्थिणो गेण्हितो किंचिच्छिग-
मय-करि-मज्झ-द्विय-पुरिसेहिं उदयणो गहिओ । जहा य वासवदत्ताए सह घडणा
जाय त्ति । सो तीए दिट्ठो वम्महो व, तेण वि रइ व सा दिट्ठा । अण्णोण-जाय-हरिसं
आवडियं ताण रइ-सोक्खं । जहा य जोगंधरायणेण पइण्णा कया —

१५ “यदि तां चैव तां चैव तां चैवायतलोचनाम् ।

न हरामि नृपस्यार्थे नाहं योगन्धरायण. ॥”

जहा य वासवदत्तं हरतेण पठियं —

“एष प्रयाति सार्थः काञ्चनमाला वसन्तकश्चैव ।

भद्रवती घोषवती वासवदत्ता उदयनश्च ॥”

२० एवं सवं सवित्थरं रिसि-चरिया(ए) उवएसमाला-विवरणे य भणियं ति ।

॥ उदयन-कखाणयं ^१समत्तं ॥

पर-तित्थिय-मज्झ-गओ साहू नाऊण अप्पणो निंदं ।

पर-लिंगं चिय गिण्हइ बोडिय-मज्झ-द्विय-मुणि व ॥ ६६

[परतीर्थिकमध्यगतः साधुर्ज्ञात्वाऽऽत्मनो निन्दाम् ।

१५ परलिङ्गमेव गृह्णाति बोटकमध्यस्थितमुनिवत् ॥ ६६]

— [९१. समयज्ञ-साधु-कथा] —

अत्थि सिरिलाडदेस-चूडामणिभूयं अणेग-दिव-च्छेरयाणुगयं सउलियावि-
हार-हिद्विय-सण्हिय-पाडिहेर-मुणिसुवयतित्थयर-पडिमा-विभूसियं भरुयच्छं नाम
महानयरं ति ।

२० “पुव-भव-सउलियाए सिंवल-दुहियाए कारियं तत्थ-।

तुंगं जिणाण भवणं नामेणं सुदंसणाए त्ति ॥”

तओ नंदणाहिहाणो साहू कारणांतरेण पट्टविओ गुरुणा दक्खिणावहं । एगागी वच्चंतो य पओसे पत्तो एलउरं । पविट्ठो दिगंबर-वमहीए । दिण्णो उवरओ, पविट्ठो तत्थ । बोलीणे य लोणे परुत्ते साहुम्मि निच्छूढा गणिया, ठइयं दुवारं । उट्टविऊण य साहुं भणियमणाए—‘रमसु ममं’ ति । अवि य—

“भुंजसु ममं जहिच्छं अलाहि एतेण वय-विसेसेण ।

३

न य कोइ विसं गिण्हइ अमयं मुत्तूण वालो वि ॥”

तओ अदाविय-वियारेण भणियं साहुणा—‘सुंदरि ! सुंदरं संलत्तं, वंचिओ म्हि एत्तियं कालं पच्चक्खोवलट्ठाओ विसय सुहाओ; ता जाव मंत-पुरस्सरं इमं वेसं उज्झामि, तओ करेमि समीहियं । वसीभूओ एसो त्ति भावंती पसुत्ता गणिया । तेण वि दीवय-सिहाए दड्डं सवमुवगरणं । जाओ दिगंबरो । पभाया रयणी । वाहरिया ॥ नागरया ‘एत्थ सेयवडो वेसं घेत्तण पसुत्तो नालिओ, तं पेच्छह’ भणंतेहिं उग्घाडिओ उवरगो खवणगेहिं; जाव दिट्ठो वेसाए खंध-लग्गो निउत्त खमणगो । तओ मिलिया दिगंबरा खिसिया लोणेणं ति ।

“सुद्ध-सहावम्मि जण जो दोसं देइ पडइ तस्सेव ।

गंडिज्जइ नणु सो च्चिय जो धूलि खिवइ दस्स ॥”

१५

अओ भण्णइ—जहा तेण साहुणा पवयण-खिसा पर-वेसं काऊणावणीया, एवं कायवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं जइणो चरियं समासओ भणियं ।

निसुणंतो होइ नरो गीयत्थो सव-कज्जेसु ॥

[॥ जइ-क्खाणं समत्तं ॥]

२०

इह लोगम्मि वि बंधं लहंति परदारिणो न संदेहो ।

जह पज्जोओ बद्धो इत्थी-लोभाउ अभएण ॥ ६७

[इह लोकेऽपि बन्धं लभन्ते पारदारिणो न सन्देहः ।

यथा प्रद्योतो बद्धः स्त्रीलोभादभयेन ॥ ६७]

[९२] जहा वेसित्थियाहिं अवलोभिऊण अभएण पज्जोओ बद्धो, रायगिहं नेऊण पुणो २५ उज्जेणी-सीहासणे निवेसिओ तहोवएसमालाए रिसि-चरिएसु सवित्थरं भणियं ति ।

निय-सात्त पयडिज्जसु सुंदरमियरं वं संघ-गुरु-कज्जे ।

विण्हुकुमारो व्व मुणी न दोस-वत्तव्वयमुवेइ ॥ ६८

[निजशक्ति प्रकटयेत् सुन्दरामितरां वा सङ्घ-गुरुकार्ये ।

विष्णुकुमार इव मुनिर्न दोषवक्तव्यतामुपैति ॥ ६८]

२४

सुन्दरां निरवद्याम्, इतरां सावद्याम् । कथमिदम् ?—

— [१३. सङ्घ-गुरुकार्ये शक्तिप्रकटने विष्णुकुमार-कथा] —

अत्थि निरंतर-बहुविह-णाणाविह-नयर-गाम-सोहिल्लो ।
 सोहा-निजिय-पंकय-मयलंछण-जुवइ-वयणिल्लो ॥
 वय-निवह-निरंतर-संचरंत-ढेकंत-दरिय-वरवसभो ।
 वर-वसह-द्विय-पामर-लीला-परितुलिय-हर-गमणो ॥
 गमणायास-वियंभिय-दीहर-मुह-सास-सुदिय-गोवि-यणो ।
 गोवियण-गीय-मणहर-संदाणिय-दिट्ठ-हरिण-उलो ॥
 हरि-नउल-परिकम-लडह-सुहड-पायडिय-पयड-माहप्पो ।
 माहप्प-निसण-महानरिंद-रेहंत-पय-कमलो ॥
 कमलायर-कमल-विसिद्ध(सद्ध)-माण-पडिलग-भमिर-भमर-उलो ।
 भमर-उल-पक्ख-मणहर-झंकारुप्पिच्छ-कीर-उलो ॥
 कीर-उल-निरंतर-संचरंत-लुप्पंत-सालि-कण-सोहो ।
 सालि-कण-सोह-निवडिय-रेहंत-सेस-महिवेढो ॥
 महिवेढ-वियड-पायड-सहंत-धवलहर-संकुल-ससोहो ।
 सोहा-निजिय-भवणो रेहइ कुरु-जणवओ दूरं ॥
 उसहस्स पयावइणो सुयस्स नामेण कुरुनरिंदस्स ।
 लोयम्मि सुप्पसिद्धो कुरु त्ति जय-पायडो देसो ॥

तत्थ य विणिजियासेस-विसयं महासुणि-माणसं पिव हत्थिणाउरं नयरं । जं च,
 सुरवइ-देहं पिव वित्थारिय-नित्त-निरंतरं, विबुहाहिद्वियं च; चंदविवं पिव मणहरं,
 कलाहिरामं च । कुलवहू-जोवणं पिव सुरक्खियं, पत्थणिजं च । अवि य —

लडह-विलासिणि-सालत्त-चलण-निहित्त-जाय-वर-सोहा ।
 कंकेल्लि-पल्लवा इव रायपहा जम्मि रेहंति ॥
 णाणाविह-रयण-समुच्छलंत-किरणोह-रजियावयवा ।
 दीसंति जत्थ रक्खिणो किरणा तियसिंदु(द)धणु-सरिसा ॥
 सो इंदनील-सामल-पासाए पेच्छिऊण साणंदं ।
 नच्चइ मयूर-विंदं वेलवियं जलय-संकाए ॥
 गजं कुर-वेलविया रवि-रह-तुरया खणं निसीयंति ।
 मरगय-पासाय-समुच्छलंत-उद्धट्टिय-करेसु ॥
 निम्महिय-सुरहि-परिमल-सुहफंसासाय-गरुय-माहप्पो ।
 कामि व जत्थ सणियं पवियंभइ मारओ दूरं ॥
 अह नवर तत्थ दोसो निवडियासेस-दोस-निवहम्मि ।
 अवहत्थिय-मज्जाया रिउणो विलसंति सम-कालं ॥
 तत्थ वियंभिय-पडिवक्ख-मत्त-मायंग-कुंभ-णिद्लणो ।
 पणइयण-पूरियासो राया पउम(सु)त्तरो नाम ॥

जो य, दिवसारंभो व अणुवतिय-मित्त-मंडलो भुवणभुव इंदफलानिवहो व
समुव्वूढ-महि-वेढो, कमलायरो व जयलच्छि-समहिद्धिओ त्ति । अवि य—

निवावेति गुण चिय सयलं महिमंडलं जए पयडा ।

एमेव य पडिबन्नं मियंक-किरणेहिं महिवेढं ॥

अह पाव विलसियं दणुयनाह-हिययं व पुरिमसीहस्स ।

जस-पव्वेभारेहिं दढं नक्खेहिं व दूर विणिमिन्नं ॥

तस्स य राइणो सयलंतेउर-प्पहाणा जालाभिहाणा पिययमा । जा य, उज्जाण-डी-
हिया विव विसड्ड-कंदोड्ड-नयण-रेहिरा, कुरुवइ-सेगावइ व सण्हिय-कण्णाहरणा,
हेमंतसिरी विव रो(रे)हंत-तिलया, सिसिर-लच्छी विव वियसिय-कुंद-दसण त्ति ।

अवि य—चदस्स चंदिमा विव अहवा परिगलइ सा वि गोसम्मि ।

एसा उण नरवइणो न गलइ छाहि व तदियहं ॥

मयणारिणो व गोरी अहवा परिवसइ सा वि देहद्वे ।

एसा पुण निय-पइणो निवसइ सबम्मि देहम्मि ॥

। एवं च राइणो तीए सह जम्मंतर-समत्थि(ज्जि)य-पुण्णाणुभाव-जणियं बहुजण-पसंस-
णिज्जं तिवग्ग-सारं जीयलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अण्णया उच्छं-
ग-गयं सीहं दड्डूण पडिबुद्धा जाल त्ति । अवि य—

खंध-ट्टिय-पंजर-केसरोह मुह-कुहर-भासुरं धवलं ।

तडि-वडिय-सरय-नीरावहं व पुलएइ मयनाहं ॥

साहियं पय(इ)णो । तेणावि मुणिय-सत्थाणुसारेणानिं(नं)दिया पहाण-पुत्त-जम्मेण ।
अव(वि)माणिय-डोहला य संपुण्ण-समए पसूया देवकुमारोवमं दारयं । वद्धाविओ राया²⁰
पियंकरियाए चेडीए । दिण्णं से पारिओसियं । पइडियं दारयस्स नामं विण्हुकुमारो ।
वड्ढिओ देहोवचएणं, कला-कलावेण य । संपत्तो सयल-जण-सलाहणिज्जं जोवणं ति ।

अवि य—जयलच्छि-परिग्गहिओ पय-मग्ग-फुरंत-सीण-संसउलो ।

कमलायर-सारिच्छो रेहइ कुमरो ग्ववि(ट्टुमिं)दु व ॥

जस्स य, कुडिला चिहुरा, ण सहावा; वित्थरियं वच्छत्थलं, न कडुअं भणियं;
तणुओ मज्झदेसो, न हीण-विलासो; मयरद्वय-धणु-कुडिलाओ भमुहाओ, न बुद्धीओ;
अइदीहरा भुया-दंडा, न वेराणुबंधा; परिच्चाओ समज्जिय-विहवस्स, न चरियस्स; अचंत-
परिचिआओ कलाओ, न मायाओ; पायडाणि बुहजण-पसंसणिज्जाणि गुण-विज्जाणि,
न चारपुरिस-जंपियाइं; भंगुरा दइया-पणयकलह-कोवा, न महासेण-जोह त्ति ।

अवि य—जल-संसग्गि-वियंभिय-कमलाण व दुज्जणाण मुह सोहं ।

विमला वि हु जस्स कहा मियंक जोण्ह व मइलेइ ॥

पायड-गुणाई दूरं सहियय-जण-जणिय-हसिय-तोसाई ।
 चरियाई व जस्स सुभासियाई धेप्पंति लोएहिं ॥
 निट्ठविय-सयल-दोसा पयासियासेस-पयड-परमत्था ।
 पसरंति जस्स दूरं कवाबंधा रवि-कर व ॥

८ कालंतरेण य पुणो वि पसूया चोदस-महासुमिणय-पिसुणियं जाला सुरकुमर-संकासं
 दारयं । कयं महावद्वावणयं । पइट्ठियं से नामं जहापउमो त्ति ।

सो देव-परिग्गहिओ वड्ढंतो तत्थ जुवणं पत्तो ।
 निय-कर-पडिवन्न-धरो उदयत्थो दियहनाहो व ॥
 भमिउ वायाए दढं स्रहव-पुरिसो व दूमवगूढो ।

१० पायड-गुणावलीए दयाए व सुकय-पुण्णो व ॥
 सुविसुद्धाए जराए धवरा(ला) चिहुर व जस्स कीरंति ।
 कव-कहाए पुरिसा अण्णाण-कलंक-कसिणा वि ॥

अण्णया अपेग-सीस-परिवारो समोसरिओ बाहिरुज्जाणे खुवयाहिणामो महामुणी ।
 जो य, भूसणं तव-सिरीए, निलओ विरागयाए, कण्णाहरणं नाणलच्छीए, कुलमंदिरं
 १५ खंतीए, निवासो दयाए, जलनिही गुण-रयण-वेभूईए, पुण्णखित्तं अपरिग्गहियाए त्ति ।

अवि य – समुक्खाय-सल्लो महामोहम(स)ल्लो । गुणाणं सुपल्लो मुणीणं महल्लो ॥

तओ सरिसयरो संपत्तो राया सह बिण्हुकुमार-महापउमेहिं । पत्ता नागरया ।
 भगवया वि समाढत्ता धम्मकह त्ति ।

“धम्माउ चिय जम्हा अत्थाईया हवंति पुरिसत्था ।

२० ता सो चिय कायवो विसेसओ मोक्ख-कामेहिं ॥”

जेण देवाणुप्पिया ! असारो संसारो, दारुणा नरया; अइदुविसहाओ तेसु वियणाओ,
 विचित्ता कम्म-परिण[ई]ओ, समुच्छलंति रागादयो, अणवट्ठियं मणं, चंचला इंदिय-
 तुरंगमा, किंपागफलोपमा विसया, दारुणो पिय-विप्पओगो, दुसंतो वम्महो, नरय-
 सोवाण-भूयाओ इत्थीओ, असासयं जीवियं, समासण्णं मरणं, वंचणा-परा पाणिणो,
 २५ कसायानल-संतत्तं जगं, असंदरो घर-वासो, न सुलहं मणुयत्तं, दुल्लहा धम्म-पडिवत्ती,
 बहुविग्घं दियहं, चंचला रिद्धी, सुविणोवमं पेमं, दुल्लहा आरियखेत्ताई-संपया,
 मिच्छत्त-मूढो जणो, दारुणमण्णाणं, निदिओ पमाओ, परिहायंति भावा, थेणीहोति
 आगयाई, अप्प-विरियाओ ओसहीओ, काम-भोगाउरा लोगा, सबहा, किं बहुणा ? न
 मोक्ख-सोक्खाहिंतो अण्णं सुहमत्थि त्ति । अवि य –

२८ “नारय-तिरिय-नरामर-गईसु नीसेस-दुक्ख-तवियाण ।

मोत्तूण सिद्धि-वसहिं जियाण सरणं न पेच्छामि ॥”

तओ हियय-ट्ठिय-चित्त-परिणामेण विण्णत्तो गुरू पउमुत्तरराइणा – ‘भयवं ! जाव
 बिण्हुकुमारं रज्जे अहिसिंचामि, ताव भे पाय-मूले सफलीकरेमि करि-कण्ण-चंचलं
 मणुयत्तणं पवज्जाणुद्धाणेण । भगवया भणियं – ‘देवाणुप्पिया ! कायवमिणमो

भवसत्ताण, ता मा पडिबंथं कुणसु' । पुणो वि पणमिऊण गुरुं पविट्ठो नयरिं ।
वाहरिया मंतिणो, सह पहाण परिययेण विण्हुकुमारो य- 'भो भो ! निसुयं चिय
तुम्मेहिं संसारासारत्तणं । वंचिओ हं एत्थियं कालं, जं सामणं नाणुद्वियं, ता संपयं
विण्हुकुमारं रज्जे अहिसिंचिय विण्हामि पवज्जं' । तओ विण्णत्तं कुमारेण- 'ताय !
अलमिमेहिं किंपागोवमेहिं भोगेहिं, तुह चरियमेवाणुचरिस्सामो' । तओ जाणिऊण से
निच्छयं वाहरिओ महापउमो- 'पुत्त ! पडिअसु रज्जं, जेण पवयामो' । तेण भणियं-
'तायमेवाणुचरिस्सामो, अहिसिंचय विण्हुकुमारं, जेण से भिच्चो हवामि' । राइणा
भणियं- 'वच्छ ! पुणरुत्तं भणिओ वि न पडिवज्जइ, जेण मए सह पवइस्सइ' । तओ
सवोवाहि-विसुद्धे वासरे महाविच्छङ्गेण कओ महापउमस्स रायाभिसेओ । पउमुत्तरेण
वि आधोसण-पुव्वयं दवावियं महादाणं, पूइओ समण-संघो, कराविओ सव-जिणाय-
यणोसु अट्ठाहिया-महूसवो । पसत्थ-वासरे य अणुगम्ममाणो अणेगेहिं नरिंदाइएहिं,
सह विण्हुकुमारेण महाविभूईए पवइओ पउमुत्तरो । वंदिआ । कया गुरुणा धम्मकहा-

“चत्तरि परमंगाणि दुल्लहाणि य जंतुणो ।

माणुसत्तं सुई सद्धा सज्जममि य वीरियं ॥”

तओ खओवसमेण थेवकालं चिय गहिया दुविहा सिक्खा । कालंतरेण य उप्पा-
डिऊणं केवलनाणं । महापउमस्स वि उप्पणमाउत्सालाए चक्रयणं ति । अवि य-

अह कय-पूर्य चकं तियसिंद-दिसाए जोयणं गंतुं ।

तत्थेव ठियं राया संपत्तो तस्स मग्गेण ॥

उत्तुंग-रहारुढो संधिय-वाणो समुद्ध-मज्झमि ।

तिणि दिणे उवउत्तो निय-नामकं सरं मुयइ ॥

सो बारस-जोयणमवि ठियस्स तित्थाहिवस्स देवस्स ।

अत्थाणम्मि निवडिओ गुण-मुक्को मगह-तित्थम्मि ॥

तं पुलोइऊणं रुद्धो 'केणेस विसज्जिओ सरो एत्थ ?' ।

दद्धं महपउमनामं तक्खणमेत्तेण उवसंतो ॥

गंतूण तओ तियसो चूडामणि-दाण-पुव्वयं भणइ ।

नरनाह ! एसो हं पुव्वदिसा-पालओ तुज्झ ॥

आणा-कलं ति रज्जं तं से दाऊण अट्ठ वि दिणाणि ।

काऊण तस्स महिमं संपत्तो दक्खिण-दिसाओ ॥

तत्थ वि वरदाम-वई एवं चिय साहिओ सुरो रण्णा ।

पच्छिम-दिसाए पच्छा पभास-सामी वि एमेव ॥

सिंधुनय-देवयं साहिऊण वेयड्ढ-सेल-देवं च ।

तिमिसगुहाए य पुणो कयमालं साहए राया ॥

ताहे अट्ठवलेणं सिंधूए दक्खिणं दिसाभागं ।

साहेइ सुसेणवई तिमिसगुहाए कवाडाणि ॥

- उग्घाडिऊण सो चिय मणि-रयणेणं करेइ कुंडाई^१ ।
 आयाम-पुहत्तेहिं पंचेव धणूसयाई तु ॥
 एगूणवण्ण-संखाणि दोसु पासेसु तीए सो लिहइ ।
 उज्जोइय-मग्गेणं बल-सहिओ पविसए ताहे ॥
 १ उम्मग्ग-णिमग्गाओ नईओ सो संकमेण वोलेइ ।
 आवाय-चिलाएहि य जुज्झइ रण-जाय-हरिसेहिं ॥
 जुज्झम्मि उ ते विजिया कुलदेवे संभरित्तु मेहमुहे ।
 ते वरिसिउं पयत्ता निरंतरं ताण वयणेहिं ॥
 पाणिय-भयाउ लोगो ठविओ सवो वि चम्मरयणम्मि ।
 १० छत्तरयणेण ताहे चम्मं संछाडयं सव्वं ॥
 जो पुव्वणे साली वविओ चरमम्मि पच्छिमण्हम्मि ।
 तं चिय भुंजंति नरा दिणाणि जा सत्त वच्चंति ॥
 नरवइ-किंकर-परिनिज्झिएहिं घणवयण-देव-निवहेहिं ।
 उवसामिया चिलाया नरवइ-आणं पडिच्छंति ॥
 १५ पुणरवि हिमवंतोवरि वावत्तरि-जोयण-ट्टिओ तियसो ।
 सिद्धो सरेण लिहियं निय-नामं उसभकूडे य ॥
 सिंधूए उत्तरिहं खु णिक्खुडं उवेइ सेणाणी ।
 गंगं च महापउमो तदुत्तरं पुण वि सेणाणी ॥
 अह वेयड्डं पत्तो रण-रहसुब्भिन्न-बहल-पुलएहिं ।
 २० खयर-नरिदेहिं समं जुज्झइ सुर-खयर-नय-चलणो ॥
 पुणरुत्त-मत्त-मायंग-मेह-गज्जंत-मुहलिय-दियंतो ।
 निवडंत-वाण-वरिसो अंकूरिय-नहयलाभोगो ॥
 विलसिय-कराल-करवाल-विज्जुलो भड-मयूर-रव-मुहलो ।
 तियसिंद-गहिय-चावो जाओ रण-पाउसो ताण ॥
 २५ फुड्ढंति सुहड-सिरं-कंदलाइं रुहिरारुणाइं सयरहं ।
 वण-मंडलग-धारा-हयाइं रण-पाउसे पत्ते ॥
 करिनाहाणं करिणो तुरयाण तुरंगमा रहाण रहा ।
 समयं चिय संलग्गा सुहडा दप्पुद्धर-भडाण ॥

- कहं पुण जुज्झं पसरियं? — कत्थइ कराल करवाल-छणछण-संवद्धु-फिड्डंत-सिहि-सिहा-
 २० वूरिय-गयणंगणं^३ । कत्थइ रण-रुहिर-मंस-गंधायड्डिय-निवडंत-खग-सहस्स-पक्खुक्खेव-
 पवण-समासासिय-समुड्डित-निवडिय-भंडयणं । कत्थइ धणु-गुण-विमुक्क-वाण-सेणि-संछाड-
 यासेस-नहि(ह)यलं । कत्थइ गुलगुलेंत-दंत-दंतग्ग-भिजंत-महासुहड-वच्छत्थलाभोय-
 संकुलं । कहिं पि पसरंत-धणु-जीहा-रव-गिरि-विवर-पडिसद-भरिय-महियलं । कहिं पि
 धणुवाण-सत्ति-सवल-कुंतासि-मसुंठि-झंस-तिसल्ल-मुग्गर-चक्कासिधेणु-दारुणं । कहिं पि नर-
 २५ रुहिर-पाण-परितुड्ड-किलकिलेंत-वेयाल सय-मीसणं । कहिं पि मुहल-बंदियणुपुड्ड-जय-

जयारवापूरिजमाण-दिसा-मंडलं । अवि य, कहं पुण विजाहराहिवेण चक्रवट्टि-वलं
सरेहिं छांयं ? ति । अवि य —

छाएइ पर-वलं सो बाण-सहस्सेहिं लद्ध-पमरेहिं ।
निय बाणेहिं व मयणो सयलं महि-मंडलाभोगं ॥
दीसइ न गेण्हमाणो संधितो वा विकड्डमाणो वा ।
कामो व तह वि विंधइ असंख-संखेहि बाणेहि ॥
नासेइ नरिंद-वलं उदय-त्थो दीहरेहिं बाणेहिं ।
सूरो व दुरालोगो वित्थरियं तिमिर-निउरंभं ॥
इय संकुल-सेणावइ-विचित्त-जुज्जेहिं जुज्जिउं ताहे ।
लग्गा दुन्नि वि पट्टणो विजाहर-भारह-नरिंदा ॥
आयण्णायड्डिय-धणु-विमुक्क-सर-नियर-भरिय-नह-मग्गा ।
दोन्नि वि साहस-तोसिय-सुरसुंदरि-मुक्क-वरमाला ॥
दोन्नि वि गुरुय-पयावा दोन्नि वि विलसंत-रुहिर-पडिहत्था ।
दोन्नि वि वंचिय-पहरा दुन्नि वि जय-लद्ध-माहप्पा ॥
दोण्णि वि वग्गिर-खग्गा दोन्नि वि कुल-जलहि-पुण्णिम-मियंका ।
जुज्झंति दो वि दूरं नहंगणुगुट्ट-जयसदा ॥
चक्रयणम्मि गहिए फुरंति जालाउलम्मि पाएसु ।
पडिओ य खयरनाहो भरहाहिवराइणो ताहे ॥
खंडप्पवायगुहाए पच्छा गंतूण साहिओ देवो ।
नामेण नड्डमालो नरवइणा तीए नीहरिओ ॥
गंगा-कूलम्मि तओ नव निहिणो चक्किणो उवनमंति ।
गंगाए दाहिणिहं सेणाणी निक्खुडं जिणइ ॥
नेसप्प-पंडु-पिंगल-रयण-महापैउम-कालं नामे य ।
तत्तो य महाकाले माणवगमहानिही संखे ॥

- [१] नेसप्पम्मि निवेसो गामागर-नगर-पट्टणाणं च ।
दोणमुह-मडंवाणं खंधाराणं गिहाणं च ॥
- [२] गणियस्स उ उप्पत्ती माणुम्माणस्स जं पमाणं च ।
धण्णस्स य बीयाण य उप्पत्ती पंडुए भणिया ॥
- [३] सवा आहरण-विही महिलानं जा य होइ पुरिसाणं ।
आसाण य हत्थीण य पिंगलगनिहिम्मि सा भणिया ॥
- [४] रयणाण सव्वरयणे चोइम वि वराण चक्रवट्टिस्स ।
उप्पज्जंते एगिदियाणि पंचेदियाइं च ॥
- [५] वत्थाण य उप्पत्ती निप्फत्ती चेव सव्वभत्तीणं ।
रंगाण य गंधाण य सवा एसा महापउमे ॥

- [६] काले कालणाणं गम्भहराणं च तीसु वासेसु ।
सिप्प-सयं कम्माणि य तिण्णि पयाए हियकराणि ॥
- [७] लोहाण य उप्पत्ती होइ महाकाल आगराणं च ।
रुप्पस्स सुवण्णस्स य मणि-मोत्ति-सिला-पवालस्स ॥
- [८] सेसाण य उप्पत्ती आवरणाणं च पहरणाणं च ।
सवा इ दंडनीई माणवगे रायनीई य ॥
- [९] नट्टविहि-नाडगविही कवस्स चउव्विहस्स उप्पत्ती ।
संखे महानिहिम्मि य तुडि(रि)यंगाणं च सवेसिं ॥
चक्कट्ट-पइट्ठाणा अट्टुस्सेहा य नव य विक्खंभो ।
बारस दीहा मंजूस-संठिया जाण्णवीय-मुहे ॥
वेरुलिय-मणि-कवाडा कणमया विविह-रयण-पडिपुण्णा ।
ससि-सूर-चक्क-लक्खण-अणुसय-वयणोवसत्तीए ॥
पलिओवम-ट्टिईया निहि-सरिसा नाम तेषु खलु देवा ।
तेसिं ते आवासा सुकीलया हीवच्छाया ॥
एए ते णव णिहओ(हिणो) पभूय-धण-कणग-रयण-पडिपुण्णा ।
जे वसमणुवत्तेन्ति सवेसिं मणुयपालाणं ॥
नवजोयण-वित्थिण्णा नव निहिओ अट्टुजोयणुस्सेहा ।
बारसजोयण-दीहा हिय-इच्छिय-रयण-संपुण्णा ॥
- चक्काइयाणि चोइस्स रयणाणि हवन्ति चक्किणो तस्स ।
नामेण सरूवेण य अहकमं कित्तइस्सामो ॥
- [१] अरय-सहस्साणुगयं पयन्नधारं फुडंत-रवि-सरिसं ।
चक्कं रिउ-चक्कहरं दिव्वममोहं रयण-चित्त ॥
- [२] निहलिय-सव्वरोगं लोइय-गयणं मियंक-विंव व ।
उदंड-पुंडरीयं दिव्वमिणं दुइयरयणं से ॥
- [३] दरियारि-मत्तमायंग-कुंभ-निहलण-पच्चलं दिव्वं ।
जम-जीह-तिक्ख-धारं रयण-विचित्तं सहइ खव्वगं ॥
- [४] निम्मुण्णय-समकरणं पर-बल-निहलण-पच्चलं दिव्वं ।
दंडरयणं विरायइ अहिट्टियं जक्ख-निवहेण ॥
- [५] चम्मरयणं अमेज्जं सज्जण-चित्तं व जणिय-जय-हरिसं ।
संठाइय-धरणियलं सुपसत्थं सहइ चक्किस्स ॥
- [६] चिंतामणि-संकासं मणिरयणं सीस-रोग-निहलणं^१ ।
विप्फुरिय-किरण-निहलिय-बहल-तम-तिमिर-निउरवं ॥
- [७] निय-कंति-तुलिय-ससि-सूर-तेय-पायडिय-नहयलाभोगं ।
दिव्वं कागणिरयणं लंछिय-करि-तुरग-पाइकं ॥

- [८] रूवेण तुलिय-मयणो कोवेण जमो हरो वि सत्तेण ।
तेएण वि पलय-रवी स्रो सेणावई रघणं ॥
- [९] निय-रूव-विहव-परितुलिय-मयण-वेसमण-जाय-माहप्पो ।
दिवाणुभाव-कलिओ सेट्ठी रघणं पि से नवमं ॥
- [१०] निय-सिप्पकला-कोउय-निजिय-कोकास-लद्ध-माहप्पो ।
रूवाइ-गुणावासो दसमो से बड्डई रघणं ॥
- [११] अ(आ)रिसवेद-विहन्नू विजा-मंताइ-लद्ध-माहप्पो ।
दुरियाइसु संतिकरो पुरोहिओ गुण-गणावासो ॥
- [१२] दप्पुद्धर-सुहड-महानरिंद-मुसुमरणेक-दुल्लिओ ।
तियसिंद-दंति-सरिसो दंती रण-लद्ध-जयसदो ॥
- [१३] मण-पवण-वेग-सरिसं तुरंगरघणं मणोहरं तस्स ।
निन्नासिय-रिउ-तिमिरं दिणयर-विंव व तेरसमं ॥
- [१४] सोहग्ग-रूव-जोवण-लाइण-कलाइ-गुण-गणावासं ।
मयरद्वय-कुलभरणं इत्थीरघणं पि चोदसमं ॥
पढमाणि सत्त एगिंदियाणि पंचिंदियाणि सत्तेव ।
जक्ख-सहस्साणुगयं एकेकं दिवरयणं से ॥
रक्खंति दो सहस्सा देहं देवाण तस्स एवं तु ।
सोलस देव-सहस्सा निचं वट्ठंति आणाए ॥
विणमि-सरिच्छाण नराहिवाण बत्तीसई सहस्साइ- ।
निचं वट्ठंति वसे निवद्ध-मउडाण सराण ॥
तहुगुणा रमणीओ सुरसुंदरि-विब्भमाउ लडहाओ ।
संपत्त-जोवणाओ मयरद्वय-जयपडायाओ ॥
रवि-रह-हरि-दंति-तुरंगमेहिं सरिसाण सयसहस्साइ ।
रह-करि-तुरंगमाणं चउरासी हुंति पत्तेयं ॥
आगराणं पवराणं नगराणं च आसि बावज्जरिं सहस्साइ ।
छन्नउई कोडीओ पाइकाणं रणे अभीयाणं ॥
तह पवर-पट्टणाणं अडयालीसं सहस्साइ ।
छन्नउई कोडीओ सुग्गामाणं च गामाणं ॥
दोणमुह-सहस्साइ नवाणवई इब्भ-जण-समिद्धाई ।
चउवीसं साहस्सीओ मडंवाण गणियाओ ॥
[गणियाओ] लक्ख-संखा छप्पणं अंतरोदगाइं च ।
खेडग-सया य सोलस संवाह-सहस्स-चोदसगं ॥
बत्तीसइवद्धाणं अहेसि वर-तुरुणि-नाडगाणं च ।
बत्तीसई सहस्सा सुरवइ-वर-नाडग-निभाणं ॥

इय पुव-भवोवज्जिय-विसिद्ध-पुन्नाणुभाव-संजणयं^१ ।

नरवइणो जइ लच्छि वन्नेउं^२ को किर समत्थो ? ॥

पउमुत्तरमुणी वि कालंतरेण कय-सामण्णो गओ निवाणं । विण्हुकुमारसाहुणो वि
उग्ग-तपोविहाण-निरयस्स नाण-दंसण-चरणेहिं वट्टमाणस्स उप्पण्णाओ आगासगमण-
विउव्वियाओ नाणाविहाओ लद्धीउ त्ति । अवि य -

मेरु व तुंगदेहो वच्चइ गयणम्मि पक्खिनाहो व ।

मयणो व रूववंतो अकुलीणो होइ तियसो व ॥

गयणं पिव सव्वगओ पडाउ एकाउ जणिय-पड-कोडी ।

घडयाउ घड-सहस्से तेइछो पलय-सूरु व ॥

इय चित्त-तव-विचित्ता लद्धीओ होति साहुवग्गस्स ।

इह लोगम्मि पसत्था परलोणे सग्ग-मोक्खा य ॥

अण्णया मासकप्पेण विहरमाणो संपत्तो वासारत्तासण्णम्मि हत्थिणाउरं ससीसो
सुव्वयायरिओ । आवासिओ वाहिरुज्जाणे । संपत्ता से वंदण-वडियाए नरिंदाइणो ।
समाढत्ता धम्मकहा । निंदिया मिच्छत्ताइणो पयत्था, पसंसिया सम्मत्ताइणो । तओ के
वि मुणिय-जहड्डिय तित्थयर-वयणा पवइया, अवरे सौवगा जाया । अण्ण-दियहम्मि
मिच्छत्ताहिनिवेसेण भणिओ आयरिओ नमुइनामेण मंतिणा - “भो भो ! एयारिसा
तुब्भे अमुणिय-परमत्था जेण पच्चक्खोवलब्भमाणानंद-सरूवं विसय-सुहमुज्झिऊण
अंगीकओ सव्व-पासंडि-दूसिओ विसिद्ध-जण-परिहरिओ जिणधम्मो । तहा नियय-सिंरिं
उज्झिऊण अंगीकया भिक्खा । अहवा लोचिय-सीस-तुंडाण च्छाराभाकुंडलियाण
केत्तियमेयं^३ ? ति । अवि य -

जत्थ न इ पुरिस-पूया न अग्गिहोओ न वेय(चेव) दिय-दानं ।

सो भो ! न होइ धम्मो अह धम्मो भणसु ता मूढा ॥”

‘अवो ! मुक्ख-सटो असमिक्खयाहिवाई य एस मंती, ता किमणेण सह जंपिएण ?
भावेंतो ठिओ तुण्हको सूरि त्ति । अवि य -

“विद्वानूजुरभिगम्यो विदुषि शठे चाप्रमादिना भाव्यम् ।

मूर्खो जडोऽनुकम्प्यो मूर्ख-शठः सर्वथा त्याज्यः ॥”

तओ लद्धावसरो पुणरुत्तं निंदंतो लज्जायमाणेण भणिओ सूरिणा - ‘भो ! जइ वाय-
सामत्थमत्थि, ता करेसु पुव्व-पक्खं’ । तओ पाएसु पडिऊण भणिओ चिल्लेणायरिओ त्ति ।

“विलसंत-दान-परिमल-गंधायड्डिय-भमंति(त)-भमरेसु ।

केसरि-कम्मो विरायइ सुरदंति-समेसु दंतीसु ॥

चालिय-नीसेसाचल-जुगंत-पवणस्स देव-सामत्थं ।

रेहइ कुलसेल-विओइ(ड)णम्मि न य रुक्ख-गहणेसु ॥

निय-दिट्ठि-दिट्ठि(ट्ट)-सो(सा)सिय-समत्थ-सत्तेसु देवगुरुलस्स ।

दिट्ठीविसेसु छज्जइ चंचु-निवाओ न कीडेसु ॥

परिमुणियासेस-समत्थ-सत्थ-संजाय-पायड-जसेसु^४

सुरगुरु-समेसु रेहइ तुह वयणं न उण मुक्खेसु ॥

१ क. ०णयाणं । २ ह. क. ०उ । ३ क. वडि० । ४ ह. क निंद० । ५ ह. क. साम० ।

ता आदिसंतु गुरुणो जेणाहमेव नासेमि वाद-गवं । गुरुणा भणिओ - 'एवं कुरु' ।
तओ चेछएण भणिओ मंती - "भो ! जं तए संलत्तं, आणंदरुवं विसय-सुहं तमसंबद्धं,
जेण केसिं पि जम्मंतर-सुकय-कम्माण विस-विराग-सरिसमिणं ति ।

"तिण-संथार-निसण्णो मुणिवरो भट्ट-राग-मय-मेहो ।

जं पावइ मुत्ति-सुहं कतो त चक्कवट्ठी वि ॥"

जाणं पि कय-पावाणानंदरुवमिणं पडिहाइ, ताणं पि हु विज्जलया-विलसियं
पिव थेवकालियं ति । अवि य -

"सुरय-सुहं खल-मिती संझा-राओ सुरिद-कोदंड ।

कलिकाल-जीवियं जोव्वण च मा मुणह दीहाइ ॥"

जं च भणियं, 'सव पासंड-दूसिओ जिणधम्मो' तं पि न जुत्ति-संगयं ति । अवि य - 10

नाणा-पासंडि-वियप्पिएसु सव्वेसु चेव सत्थेसु ।

अच्चंत-विरुद्धेसु वि जीव-दया नवरि(र)मविरुद्धा ॥

तिन्नि सया तेसट्ठा पासंडीणं परोप्पर-विरुद्धा ।

न य दूसंति अहिंसं सो धम्मो जत्थ सा सयला ॥

सा य इहइं चिय कीरइ जीवाजीवाइ-जाणणाहिंतो । 15

अण्णे पुण जीव चिय न मुणिति दया कओ चेव ? ॥

पत्तो वि य आयरिओ विसिट्ठ-सुर-मणुय-खयहराईहिं ।

लच्छी वि य बहु-दोसा पंडिवन्ना धम्म-कज्जेण ॥

जीयं जलविंदु-समं संपत्तीओ तरंग-लोलाओ ।

मुमिणय-समं च पेम्मं धम्मि चिय आयरं कुणह ॥ 20

भिक्षा पुण इह-परलोगे सुहावह त्ति कह वि ।

किलेस-विटत्तेण दव-जाएण होइ काणं पि ।

आहारो भिक्षा पुण जायइ एमेव पुण्णेहिं ॥

"अवधूतां च पूतां च मूर्खाद्यैः परिनिन्दिताम् ।

चरेन्माधुकरी वृत्ति सर्वपापप्रणाशनीम् ॥"

जं च सिर-मुंडनं सीसम्मि भूइ-पक्खेवणं तं वंभयारीण सत्थ-विहियं विभूसणं । 25

अन्नं च न ति-पुरिसा पूयारिहा, राग-दोस-मोहाणुगयत्ताओ, इयरपुरिस व ।

जो विगय-राग-दोसो सव्वणू तियसनाह-नय-चलणो ।

सन्भूय-वत्थु-भणिरो सो पुज्जो तिहुयणस्सावि ॥

अवि य -

"कश्चिद् रागी भवति हसितोद्गीत-नृत्त-प्रपञ्चैः प्रद्वेष्ट्यन्यः प्रहरणगणन्यग्रपाणिः पुमान् यः । 30

विभ्रन्मोही स्फटिकविमलामक्षमालां यतस्ते तल्लिङ्गानामभवनमतः सर्ववित् त्वं विरागः ॥"

अग्निहोत्तं पि पाणाइवायाइ-जुत्तत्तणओ न सुंदरं ति । अपि च -

"षट् शस्त्रानि युज्यन्ते पशूनां मध्यमे हनि[ः] ।

अश्वमेधस्य वचनात् न्यूनानि पशुभिस्त्रिभिः ॥"

दिया वि रागादिदोस-रहिता पसंसिजंति । ताण दिन्नं महाफलं, रागाइ-जुत्ताण
पुणासुंदर-फलं ति । अवि य —

दाणस्स नत्थि नासो आहम्मिय(ए) धम्मिए य दिण्णस्स ।

आहम्मिए अहम्मं धम्मं पुण धम्मिए होइ ॥”

इय एवमाइ-बहुविह-वियप्प-सय-संकुलम्मि वायम्मि ।

सो चेह्णएण विजिओ विउसाणं मज्झयारम्मि ॥

तओ छिद्दावलोयण-परस्स संपत्तो वासारत्तो । उम्माहिओ विरहि-यणो, वियंभिओ
सिसिर-मारुओ, वित्थरिओ घणय-रवो, पणच्चिओ वरहि-गणो, हरिसिओ कासय-जणो,
ठाण-ट्ठिओ पहिय-जणो, पणट्ठो चंदुज्जोओ, न विहरिओ मुणि-गणो त्ति ।

इय एरिस-घण-समए मुणीण कोवेण मग्गिओ राया ।

रज्जं सच्चिवेण दटं जागट्ठा कइवय-दिणाणि ॥

रज्ज-ट्ठियम्मि सच्चिवे पत्ता सवे वि आसमा तत्थ ।

वद्धावया सहरिसा मुत्तूणं नवर जिणमुणिणो ॥

संभरिय-पुव्व-वेरो हकारेऊण भणइ सो साहू ।

तुम्मे त्थ महापावा जे निंदह सव्व-पासंडे ॥

गुरुणा सो संलत्तो “न वयं पाव त्ति तह विहाणाओ ।

न य निंदामो वय(इ)णो राग-दोसाए विरहाओ ॥

नरनाह-कया रक्खा सवे वि(चि)य आसमा नियं धम्मं ।

साहंति तेण राया धिप्पइ तज्जणिय-धम्मेण ॥

तस्स महीए मुणिणो तक्कर-परचक्क-दुट्ठ-पुरिसेहिं ।

जणियं न मुणित्ति भयं तं नरवइणो महापुण्णं ॥

राय-परिपालियाणि ह सव्वाणि तवोवणाणि सुपसिद्धं ।

पूयाणि सामयाणि य सव्वाणि वि देवहरयाणि ॥

कुसुमाहरण-विलेवण-ण्हवण-बलि-धूव-दीव-जुत्ताओ ।

निव्विग्घाओ निच्चं हवंति नरनाह-रक्खाए ॥

पालित्ति सव्वलोगं नाएणं राइणो विसेसेण ।

दिय-समण-बुद्ध-जुवई-अणाह-सरणागय-परद्धे ॥

इय देव ! समण-बंभण-लोगाइणाणि पालयंतस्स ।

धम्म-निरयस्स इह इट्ठं फलमिणमो राइणो होइ ॥

रह-तुरि(र)य-चक्क-पाय(इ)क-मत्तमायंग-संगयं रज्जं ।

न(नि)ट्ठविय-सत्तु-तिमिरं जायइ सह निम्मल-जसेण ॥

वर-वत्थ-पाण-भोयण-तंबोल-विलेवणाइ-परिभोगो ।

गिरि-सिहरम्मि वि जायइ समयं नीसेस-रयणेहिं ॥

गरुय-पओहर-झिज्झंत-मज्झ-वित्थिण्ण-गुरु-नियंवाओ ।

सरसारविंद-सरिसाणणाओ लडहाओ तरुणीओ ॥

तओ समुप्पण-कोवानलेण भणियं विण्हुसाहुणा - 'तहा वि तिण्ह पयाणं ठाणं देसु' ।
तओ भणियमणेण - 'एवं ता जइ तिण्ह पयाणमुवरिं पेच्छिस्सामो तमवस्सं लुय-सीसं
करेस्सामो' । तओ समुप्पण-दारुण-कोवानलो वड्डिउं पयट्ठो त्ति । अवि य -

- कत्थइ कयंत-सरिसो, संताविय-सयल-तिहुयणाभोगो ।
कत्थइ तरुणरवि-णिभो, निण्णासिय-तिमिर-निउरंबो ॥
कत्थइ चंद-सरिच्छो, निय-कर-पडिवन्न-महिहराभोगो ।
कत्थइ सुरिंद-सरिसो, विउरुविय-लोयण-सहस्सो ॥
कत्थ य पलय-हरि-समो, उम्मूलिय-गिरि-गणाभोगो ।
कत्थइ तिणयण-सरिसो, खणमेकं सीस-ठिय-चंदो ॥
कत्थ य मयण-सरिच्छो, निय-रूवावयव-तुलिय-जियलोगो ।
कत्थइ फुरंत-चक्रो संगामे भरहनाहो व ॥
किरीडी कुंडली माली दिव्वरुई महज्जुई ।
धणुवाणी वज्जपाणी य दिव्व-खग्गी महाबली ॥
इय नाणाविह-रूवो वड्डंतो सो कमेण मेर(रु)-समो ।
जाओ जोयण-लक्खो सुवन्न-वररयण-सोहिच्छो ॥
उच्छलिया जलनिहिणो रंगंत-तरंग-मच्छ-पडहत्था ।
भय-वेविर-तरलच्छा दिसागइंदा विओ नद्धा(ट्ठा) ॥
महु-मत्त-कामिणी विव पयंपिया दीव-काणण-समेया ।
वसुहा पडिपड-हुत्तं सरिया संपट्टिया सवा ॥
फुडिया गिरिणो सवे जोइस-चक्रं पि विहडियं दूरं ।
खुद्धा वणयरदेवा समयं चिय भवणवासीहिं ॥
तिहुयण-संखोभाओ कुवियं दट्ठूण मुणिवरं हरिणा ।
पट्टविया से पासं गायण-सुरसुंदरि-समूहा ॥
गायंति कण्ण-मूले 'कोवोवसमो जिणेहिं पण्णत्तो ।
मा कोवानल-दड्डा जीवा वच्चंतु नरयम्मि' ॥

'जं अज्जिअं चरित्तं' गाहा ।

"क्रोहो य माणो य अणिग्गहीया माया य लोभा य पवट्ठ(डु)माण्णा ।

चत्तारि एते कसिणो कसाया सिचंति मूलाइ पुणब्भवस्स ॥

उवसमेण हणे कोवं माणं महवया जिणे ।

मायं चऽज्जव-भावेण लोभं संतुट्ठिए जिणे ॥

जो चंदणेण वाह आलिपइ वासिणा वि तच्छेइ ।

संश्रुणइ जो य निदइ मद्गरिसिणो तत्थ सम-भावा ॥"

"क्रोधः परितापकरः सर्वस्योद्वेगकारकः क्रोधः ।

वैरानुषङ्गजनकः क्रोधः क्रोधः सुगतिहन्ता ॥"

एवं चिय सेसाओ वि किन्नर-खयरिंद-देव-रमणीओ ।
 नचंति य गायंति य कोवोवसमेहिं वयणेहिं ॥
 संखोहिय-तेछोको पलउप्पाओ इमो त्ति कलिऊण ।
 सवायइ(य)णे स-सुरे लोया पूएंति सिव-हेउं ॥
 गुरुकोव-मुक्क-हुंकार-पवणमग्ग-ट्टिया महासेला ।
 भय-हिट्ठि-तियस-मुक्का खलोवयारि(र) व विहडंति ॥
 कय-पूया-सकारो जिण-पडिमाणं चउव्विहो संघो ।
 काओसग्गेण ठिओ संति-निमित्तेण सव्वत्थ ॥
 जलनिहि-पुव्वमिहाए पायं काऊण सो पुणो निमिओ ।
 अवरसमुदं तं मिय-मत्तं धरणीए छोदूण ॥
 इय देव-खयर-नरवर-महरिसि-गंधव-संघ-वयणेहिं ।
 सुरसुंदरि-मणहर-गेय-णट्ठ-जिण-सिद्ध-मंतेहिं ॥
 उवसामिओ महप्पा पुणो वि घोरं तवं करेऊण ।
 तं ठाणं संपत्तो जत्थ गया खीण-कम्मंसा ॥
 चक्कहरो वि य रज्जं विवाग-कडुयं ति जाणिउं ताहे ।
 नरवइ-सहस्स-सहिओ सामण्णे विहरिओ(उं) सिद्धो ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरितं ।
 संखेवेण महत्थं निसुणंतो लहइ सुहमउलं ॥
 ॥ विण्हुकुमार-क्खाणयं ॥

निच्छंति कह वि किरियं मुणिणो रोगाउरा वि थिर-चि(स)त्ता ।

नाणाविह-वाहिल्लो सणंकुमारु व मुणि-सीहो ॥ ६९

[नेच्छन्ति कथमपि क्रियां मुनयो रोगातुरा अपि स्थिरसत्त्वाः ।

नानाविधव्याधिमान् सनत्कुमारवत् मुनिसिंहः ॥ ६९]

कथमिदम् ? —

— [९४. निःस्पृहतायां सनत्कुमार-कथा] —

जह गयउरम्मि जाओ जहा हितो जह य माणसं पत्तो ।
 जह असियक्खो विजिओ खयर-वहूओ य जह पत्तो ॥
 जह य सुनंदा दिट्ठा सणंकुमारेत्ति रोविरी रण्णे ।
 जह वज्जवेगखयरो पट्ठविओ अंतय-घरम्मि ॥
 भाउ-मरणेण कुविया जहा य संज्ञावली वि दिट्ठम्मि ।
 मयण-सर-सल्लियंगी सणंकुमारेण उवूढा ॥
 जह य हिया जह पत्ता चंद-सुया जह य अणुपयं चंदो ।
 जह तीए सा दिण्णा पण्णत्ती जह य से जणओ ॥

असणीवेगो पत्तो जह जुज्झमासि तेण सह घोरं ।
 सो वि य पुत्त-वहेणं पट्टविओ नरवइ-सुएण ॥
 पिइ-भाइ-मरण-तविया जह संझावली समोण्हविया ।
 चंदेण जहा पत्ता वेयङ्गे माणसं पुण वि ॥
 आसासिऊण गुरुणो महिंदसीहेण जह भमंतेण ।
 दिट्ठो सणकुमारो सर-तीरे खहयरी-सहिओ ॥
 वेयङ्गे जह पत्ता पुणो वि सुणि-वयण-कंचुइ-कहिए ।
 पुव्वभवे परिणीयं चंदस्स सयं पि धूयाए ॥
 विजाहराहिवत्ते चंदं अहिसिंचिऊण निय-नयरे ।
 पत्तो सणकुमारो महिंद-खयरिंद-व(व)हु-सहिओ ॥
 गुरुणो जह परितुट्ठा महिंदसीहो य पाविओ कित्तिं ।
 आणंदिय सयल-जणं वट्ठावणयं जहा आसि ॥

जहा य — सोलस-जक्ख-सहस्सा तद्गुणा राईणो तओ दुगुणा ।
 रमणीओ नव निहिणो चोदस रयणाणि भरहं च ॥
 सिद्धे इमंमि जाओ चक्कहरो तियसनाह-संक्रासो ।
 अणुहवइ महाभोगे जम्मंतर-जणिय पुण्णेण ॥
 जह सुरनाहो जंपइ सणकुमारस्स जारिसं रूवं ।
 तं कत्तो तियसाण वि ? का चिंता खयर-मणुएसु ? ॥
 सुरवइणो तं वयणं असहंता दुवे सुरा पत्ता ।
 दिट्ठो जहोवइट्ठो बंभण-रूवेहिं देवेहिं ॥
 अब्भंगिओ नरिंदो तेण वि आगमण-कारणं पुट्ठा ।
 तुह रूव-दंसणत्थं तं दिट्ठं सिट्ठमेएहिं ॥
 केरिसमहुणा रूवं ? ण्हायालंकारियस्स मे रूवं ।
 पेच्छेज्जह पट्टविय दट्ठं ण्हायं पुणो विलिया ॥
 नरवइणा ते भणिया हरिस-ट्ठाणम्मि दूमणा कीस ? ।
 कत्तो हरिस-ट्ठाणं ? सव्वं साहेति हरि-भणियं ॥
 जारिसयं ते रूवं पुवं ते पुलइयं तओ इण्हि ।
 वट्ठइ अणंत-हीणं बहुविह-वाहीहिं जं भिन्नं ॥
 'जस्स कएणं पावं कीस्इ जइ नाम भविय अणिच्चं ।
 असुइ-विरसावसाणं बहुविह-दुक्खाण कुलभवणं ॥
 ता रज्जाइ-समुब्भव-पावेण अलं' ति भाविउं धीरो ।
 नरवइ-सहस्स-सहिओ निक्खंतो रज्जिणवर-मयम्मि ।
 ग्रहणासेवणरूवं किरियं नाऊण कुणइ रत्तम्मि ।
 घोरं महातवं सो अह उदिता सव्व-वाहीओ ॥

निष्पडिकम्म-सरीरो पीडिजंतो वि वाहि-वियणाहिं ।
 अहियासेइ महप्पा महामुणी मुणिय-परमत्थो ॥
 दड्डं सणकुमारं वाही-वियणाउरं हरी भणइ ।
 कय-सवरवेज्ज-वेसो वाहीओ अहं पणासेमि ॥
 सो मुणिणा संलत्तो इह-पर-वाहीओ काओ अवणेसि ? ।
 तेण पलत्तमिह-भवा अवणेमो नेय परलोगा ॥
 आमोसहिलद्वीए सडमाणमंगुली फुसेऊण ।
 तरुणदिवायर-सरिसा मुणिणा से दाविया तत्थ ॥
 ताहे अप्पाणं संसिऊण नमिऊण साहुणो चलणे ।
 संपत्तो निय-ठाणं सक्को एसो वि ता वाही ॥
 अहियासिऊण सम्मं वास-सया सत्त पच्छिमे काले ।
 कय-भत्त-परिच्चाओ सणकुमारम्मि संपत्तो ॥
 जह कुरु-गयउर-पिइ-माइ-पभिइ सव्वं सवित्थरं भणियं ।
 तस्सेय नियय-चरिए तह सव्वं संकहेयव्वं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सणकुमारस्स साहियं चरियं ।
 संखेवेण^१ महत्थं निसुणेतो लहउ कल्लाणं ॥
 सणकुमार-क्खाणयं^२ समत्तं ॥

गुण-दोस-विसेसणू असरिस-गुण-दंसणाओ बुज्झंति ।

जह य दियंवरसड्डो बुद्धो दट्ठूण मुणि-चेट्ठं ॥ ७०

[गुण-दोष-विशेषज्ञा असदृशगुणदर्शनाद् बुध्यन्ते ।

यथा च दिगम्बरश्राद्धो बुद्धो दृष्ट्वा मुनिचेष्टाम् ॥ ७०]

कथमिदम् ?—

— [९५. विशेषज्ञतायां दिगम्बरश्राद्ध-बोधकथा] —

अयलपुरे दिगंबर-भत्तो अरिकेसरी राया । तेण य काराविओ महापासाओ, पइ-
 द्वावियाणि तित्थयर-विंबाणि । काराविया दाणसाला, अणुदियहं भुंजावेइ परमाहारेण
 पंच-रिसि-सयाणि । अन्नया सत्तरत्तियाए सीइयाए भुंजाविया पंच दिणाणि मुणिणो ।
 थक्के य अंतरिक्खे तिन्त-इंधणाओ णत्थि पागो । तओ हट्ठाओ आणाविया सत्तुगा ।
 कओ एगत्थ रासी । पक्खित्तं गुड-वयं । पुवाणीय-दहिणा य कुसणिऊण पंतीए
 ठियाण दवाविया पिंडा राइणा खमणयाण । समाढत्ता भोत्तुं । चित्तियं राइणा—

“काले दिन्नस्स पहेणयस्स अग्घो न तीरण काउं ।

. सो चेव अकाल-पणामियस्स गेण्हंतया नत्थि ॥”

थेव-वेलाए य सत्तरत्तोववासी गोयर-चरियाए रीयंतो पत्तो धम्मरुई नाम सियवडो । धम्मलाभ-पुव्वयं च द्विओ से पुरओ । तओ भणिया राइणा पुरिसा — ‘देह एयस्स मुणिणो सत्तुगे’ । अलिगा संति काउं अगिण्हंतो नियत्तो मुणी । राइणा भणियं — ‘हो ! कीस न गेण्हसि ?’ । मुणिणा भणियं — ‘न गिण्हण-जोग्गा’ । राइणा भणियं — ‘किं सचेयणा एए ?’ । मुणिणा भणियं — ‘न सचेयणा, सचेयणाणुगया’त्ति । राइणा भणियं — ‘सव्वं(च्चं) सचेयणा पुरिस-णुगया, न पुण अण्ण-जीवेहिं’ । मुणिणा भणियं — ‘अण्णेहिं वेदिएहिं अणुगया’ । सत्तुयं भणियं राइणा — ‘भो ! कओ एत्थ किमिणो ?’ तओ दरिसिया मुणिणा । वलिण्ण दवावियं दहियं, तं पि रसय-संसत्त त्ति पडिलेहिऊण न गहियं । तओ सरोसं भणियं राइणा — ‘किमेत्थ किमिणो पडिया ?, जेण न गेण्हसि ?’ । मुणिणा भणियं —
 १० पडिया । अपेच्छंतेण किमिणो भणियं राइणा — ‘अहो ! महरिसि-मच्छराओ असच्च-वाइणो सियवडिया’ । मुणिणा भणियं — ‘नरिंद ! मा एवं जंपसु, की गुणेषु मच्छरो ?, किं च अलियं ?’त्ति । तेण भणियं — ‘ता कत्थेत्थ जंतुणो ?’ । तओ कह कह वि निरुद्धं पुलयंतस्स दाविया रस्सया । भुत्तुत्तरकालं च गओ राया धम्मरुइणो समीवं । तओ भावसारं सोऊण साहु-धम्मं, पच्छा खवणय-समीवं । एगंते य पुच्छिओ कुमारनंदी —
 १५ ‘भगवं ! खमणाण सियवडाण य एगो तित्थयरो सामीओ, तेण य खमणाण सियव-डाण य जीवदयाए धम्मो कहिओ । जेण जीवदया-पालणत्थं सेसाणि सच्चाईणि वयाणि धरिजंति, सा पुण जीवदया अविगला ण वत्थ-पत्ताइ-रहिएहिं साहिज्जइ, न य ताणि परिगहो; जेण भणियमागमे—

“जं पि य वत्थं व पायं वा कंबलं पायपुंछणं ।

२० तं पि संजम-लज्जट्ठा धारिति परिहरति य ॥

न सो परिगहो वुत्तो नायपुत्तेण ताइणा ।

मुच्छा परिगहो वुत्तो ईई वुत्त महेसिणा ॥”

जहा दुमुणियचरिए वाय-ट्ठाणं, तहा वत्तवं । अण्णं च किं तुम्हाण तित्थयरेण न साहिया जीवा, जह सियवडाणं ? । तओ सवित्थरं सियंवर-चिद्वियमागमाणुसारेण
 २५ सोऊण राया सियंवर-सावगो जाओ त्ति । पुणो वि विन्नत्तं राइणा — ‘भगवं ! कहं पुण इह-परलोर्ग-फलमत्थिणा मंत-तंताइ-विहाणेण परमेसरो झाइयवो ?’ । तओ परमसावगो त्ति काऊण भणियं गुरुणा —

“प्रणम्य तत्त्वकर्तारं महावीरं सनातनम् । श्रुतदेवीं गुरुं चैव परं तत्त्वं ब्रवीम्यहम् ॥ १

शान्ताय गुरुभक्ताय विनीताय मनस्विने । श्रद्धावते प्रदातव्यं जिन-भक्ताय दिने दिने ॥

३० अकारादि-हकारान्ता प्रसिद्धा सिद्धमातृका । युगादौ या स्वयं प्रोक्ता ऋषभेन महात्मना ॥

एकैकमक्षरं तस्यां तत्त्वरूपं समाश्रितम् । तत्रापि त्रीणि तत्त्वानि येषु तिष्ठति सर्ववित् ॥

अकारः प्रथमं तत्त्वं सर्वभूताभयप्रदम् । कण्ठदेशं समाश्रित्य वर्तते सर्वदेहिनाम् ॥ ५

सर्वात्मानं सर्वगतं सर्वव्यापि सनातनम् । सर्वसत्त्वाश्रितं दिव्यं चिन्तितं पापनाशनम् ॥

सर्वेषामपि वर्णानां स्वराणां च धुरि स्थितम् । व्यञ्जनेषु च सर्वेषु ककारादिषु संस्थितम् ॥

३५ पृथिव्यादिषु भूतेषु देवेषु समयेषु च । लोकेषु च सर्वेषु सागरेषु सुरेषु च ॥ ८

मन्त्र-तन्त्रादियोगेषु सर्वविद्याधरेषु च । विद्यासु च सर्वासु पर्वतेषु वनेषु च ॥ ९
शब्दादिसर्वशास्त्रेषु व्यन्तरेषु नरेषु च । पद्मगेषु च सर्वेषु देवदेवेषु नित्यशः ॥ १०
व्योमवद् व्यापिरूपेण सर्वेष्वेतेषु संस्थितम् । नातः परतरं ब्रह्म विद्यते भुवि किञ्चन ॥

इदमाद्यं भवेद् यस्य कलातीतं कलाश्रितम् ।

नाम्ना परमदेवस्य ध्येयोऽसौ मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ १२

दीप्तपावकसंकाशं सर्वेषां शिरसि स्थितम् ।

विधिना मन्त्रिणा ध्यातं त्रिवर्गफलदं स्मृतम् ॥ १३

यस्य देवाभिधानस्य मध्ये ह्येतद् व्यवस्थितम् ।

पुण्यं पवित्रं म(मा)ङ्गल्यं पूज्योऽसौ तत्त्वदर्शिभिः ॥ १४

सर्वेषामपि भूतानां नित्यं यो हृदि संस्थितः । पर्यन्ते सर्ववर्णानां सकलो निष्कलस्तथा ॥ १०
हकारो हि महाप्राणः लोकशास्त्रेषु पूजितः । विधिना मन्त्रिणा ध्यातः सर्वकार्यप्रसाधकः ॥
यस्य देवाभिधानस्य पर्यन्ते एव वर्तते । मुमुक्षुभिः सदा ध्येयः स देवो मुनिपुङ्गवैः ॥ १७
सर्वेषामपि सत्त्वानां नासाग्रे परिसंस्थितम् । बिन्दुकं सर्ववर्णानां शिरसि सुव्यवस्थितम् ॥
हकारोपरि यो बिन्दुर्वर्तुलो जलबिन्दुवत् । योगिभिश्चिन्तितस्तस्यै मोक्षदः सर्वदेहिनाम् ॥
त्रीण्यक्षराणि बिन्दुश्च यस्य देवस्य नाम वै । स सर्वज्ञः समाख्यातः अहंत इति पण्डितैः ॥ १५
एतदेव समाश्रित्य कला ह्यर्द्धचतुर्थिका । नाद-बिन्दु-लयाश्चेति कीर्तिताः परवादिभिः ॥
मूर्तो ह्येष अमूर्तश्च कलातीतः कलान्वितः । सूक्ष्मश्च वादरश्चेति व्यक्तोऽव्यक्तश्च पठ्यते ॥
निर्गुणः सगुणश्चैव सर्वगो देशसंस्थितः । अक्षयः क्षययुक्तश्च अनित्यः शाश्वतस्तथा ॥ २३

सुयदेवि-पसाएणं मुणि-खवणय-सावयाण चरियाइ ।

कहियाणि जो निसामइ सुंदरमियरं च सो मुणइ ॥

अच्छुता ता परलोगो जीविय-रित्थावहो नमोकारो ।

इह लोगम्मि वि दिट्ठो दिट्ठंतो सावयसुएण ॥ ७१

[तिष्ठतु तावत् परलोको जीवित-रित्थावहो नमस्कारः ।

इह लोकेऽपि च दृष्टो दृष्टान्तः श्रावकसुतेन ॥ ७१]

परलोके सुरभव-मोक्षफल इति । उक्तं च —

“इह लोए अत्थ-कामा आरोगं अहिरुईय-निप्पत्ती ।

सिद्धी य सग्ग सुकुले पवा(च्चा)याईओ परलोए ॥”

—[९६. नमस्कार-प्रभावे श्रावकसुत-कथा]—

कथमिदम् ? — गयपुरे समहिगय-जीवाजीवाइ-पयत्थो संकाइ-मल-रहिय-सम्मत्ताइ-
महारयणालंकिओ जिण-साहु-पूया-रओ जिणभंदो नाम सावगो । पुत्तो से जक्ख-
दिण्णो । सो य सावयकुलुब्भवो वि जम्मंतर-जणिय-पावकम्मोदएण हिंसओ अलियवाई

चोरो परदारी जूअयो मत्तवालओ कुणिमाहारो पर-वसणकारी निद्धंघसो लुट्ठो
निकरुणो थट्ठो माणी अणप्पणो त्ति । अवि य -

देहो व दोस-निलओ उव्वियणिज्जो जयम्मि सप्पो व ।

रिट्ठो व छिड्डु-घाई भय-जणओ भीम-रक्खो व ॥

१ एवं च लोगावगार-विसपायवो व पत्तो जोवणं । विगो(णा)सिओ जणय-विहवो ।
मरण पज्जवसाणयाए जीवलोयस्स मरण-समए गरहणा-पुव्वयं भणिओ जणएण - 'अणु-
चिओ चेव चिंतामणी पावस्स, तहा वि सुय-सिणेहेण भणामो - आवयकाले नमो अर-
हंताणं नमो सिद्धाणमेवमाइओ पंचनमोक्कार-महामंतो सुमरियवो' । सावगो वि आगम-
विहिणा मोत्तूण देहं गओ देवलोगं । सुओ वि णासिय-घर-विहवो पच्छा घर-परिवा-
१४ डीओ कुच्छिय-कम्माणि काउमाढत्तो । दिट्ठो कावालिएणं 'जोगो'त्ति भणिओ - 'भइ !
कीस निवावारो चिट्ठसि ?' । तेण भणियं - 'किं करेमि ?' । कावालिएण भणियं - 'जइ
मज्झ आणं करेसि, तओ ते विहेमि जहिच्छियं दव्वं' । 'महापसाओ'त्ति भणंतो पयत्तो
मसाणाभि(हि)मुहं सह कावालिएण । पत्ता दुरहिगंध-भूमिं निवडिय-सव-सय-समाउलं
किलकिलंत-नाणाविह-भूयगण-समद्वासियं मासावलुद्ध-करकरायमाण-धट्ठ-रिट्ठाणुगयं
१५ वियरंत-घोर-रक्खस-पिसाय-डाइणी-निरंतरं पिइयवणं । जं च; अवसाणं पिव जीवलो-
गस्स, खित्तं पिव पावरासिणो, कुलहरं पिव कयंतस्स, वीसाम-ट्ठाणं पिव मच्चुणो,
निवासो पिव महापाव-पब्भारस्स त्ति । अवि य -

“मारेसु विससु छिंदसु मंसं रुहिरं च गेण्ह एताओ ।

सुव्वंति जत्थ सदा अइभीमा रक्ख-भूयाणं ॥”

२० तओ आणाविओ अक्खय-मडयं । तेण वि तद्विसोलंबियं आणीयं मडयं । एत्थं-
तरम्मि अत्थमिओ कमलिणीनाहो, वियंभिओ संज्ञा-राओ, समुच्छलिओ बहलतमो,
मउलिओ कमल-संडो, वियसिओ कुमुयागरो, निलीणो पक्खि गणो, पसरिओ घूय-
सदो, पयट्ठो दूइया-यणो, आउलीहूओ कामिणी-गणो त्ति । अवि य -

“अत्थमिए दिणनाहे महुयर-विरुएहिं रोवए नलिणी ।

२५ अहवा मित्त-विओगो भण कस्स न दूसहो होइ ? ॥”

तओ विचित्त-वण्णेहिं लिहियं कावालिएण मंडलं, मुक्का सुपाए सिरा, भरियं
रुहिरस्स कवालं, पज्जालिया वसाए पईवया, अप्फालिओ डमरुओ, पक्खित्तं बलीए
सह रुहिरं, पडिच्छियं गयणाओ भूएहिं । एवं च निवत्तियासेस-तक्कालोचिय-कायवेण
निवेसियं मडयं मंडलए । निहित्तं से दाहिण-करे कराल-करवालं । भणिओ सो कावा-
२६ लिएण - 'वसाए मडयस्स चलणे मक्खेसु' । तहा कए समाढत्तो मंतं परिचित्तेउं कावा-
लिओ । सप्फरयाए मंतस्स पयलियं मणाय मडयं । तओ संखुद्ध-चित्तेण सुम-
रिओ पंचनमोक्कारो सावय-सुएण । निवडियं मडयं । पुणो वि गाढतरं परा-
वत्तिओ मंतो । अद्धुट्ठियं मडयं । पंचनमोक्कार-परावत्तणाओ दुइय-वाराए वि पडियं
मडयं । तओ पुच्छिओ कावालिएण - 'भो ! मंतं न याणसि ?' । तेण भणियं - 'जइ
साहेसि, तओ जाणामि' । तओ अच्चत्थं परावत्तिए मंतं मुक्क-द्वद्वासं गहिय-खग्गं उप्पइयं

गयणंगणे, भमिऊण थेवंतरं 'दुस्साहिया किच्चा साहगस्स पडइ' ति वावाइऊण इ(अ)सिणा कावालियं पडियं मडयं । जाओ कावालिओ दोन्नि सुवण्ण-कोडीओ । तओ संजाय-पच्चएण य निदिओ सावय-सुएण अप्पा - 'अहो ! इह-परलोग-सुहावहो न मए पावेण कओ गुरुवएसो, तेण दारुणं वसणं संपत्तो म्हि । नमोकार-सुमरणाओ य न वावाइओ, अत्थो य जाओ; तप्पभावाओ धम्माइणो वि भविस्संति । ता महाणुभाग- 5 गय-मग्गमणुसरंताणं न विहलो आसा-बंधो हवइ ति । अपि च -

“मातङ्गानां मदन्धमदलिपटलश्यामगण्डस्थलानां

ये मार्गेणानुयाताः क्षणमपि हरिणाः क्षुच्छमरुतानदेहाः ।

तेऽवश्यं भूतलस्थैस्तरुणतरुतापलवैर्यान्ति तृप्ति

प्रायस्तुङ्गानुगानां न भवति विफलो वीप्सितार्थाभिलाषः ॥”

10

पच्चूसे पडिवन्न-सावगधम्मणे भणिओ दंडवासिओ - 'दाएसु रायाणं' । पुणरुत्तं भणिए कह कह वि दाइओ राया । साहिओ एस वुत्तंतो । पच्चइय-पुरिसोवलद्ध-पच्चएण य अणुन्नायं तं तस्सेव सुवण्णयं । सव्वहा जाओ परमसावगो । तओ तिवग्ग-सारं परत्थ-संपाडण-सणाहं जीयलोग-सुहमणुहविऊण पच्छिम-वयम्मि आगम-विहिणाऽण- 15 सणं पंचनमोकार-परो पत्तो देवलोगम्मि । उवणओ कायवो ।

15

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण सावयसुयस्स ।

पंचनमोकार-फलं सिद्धं निसुणेउ मोक्खत्थी ॥

सावयसुय-क्खाणं 'समत्तं ॥

कुलवधु-द्वयराहरणं सोऊणं निच्चमेव वट्टेज्जा ।

20

संजम-जोगेसु दढं इच्छंतो सासयं सोक्खं ॥ ७२

[कुलवधू-पिशाचोदाहरणं श्रुत्वा नित्यमेव वर्तेत ।

संयमयोगेषु दृढमिच्छन् शाश्वतं सौख्यम् ॥ ७२]

द्वयः पिशाचः । कुलवधू-पिशाचाभ्यामुदाहरणम्, शेषं स्पष्टम् । भावार्थस्तु कथानकाभ्यामवसेयः ।

25

— [९७. संयम-प्रवृत्तौ कुलवधू-कथा] —

पंडवद्वणे नयरे एगो इब्भ-जुवाणओ संपुण्ण-जोवणं नियय-जायं मोत्तूण गओ देसंतरं । समइकंताणि एकारस वासाणि । अण्णया सयल-लोग-उम्माहय-जणणे कुसुम-रय-रेणु-गम्भिणे वियंभिय-दाहिणानिले समुच्छलिय-कलयले मणहर-चच्चरि-सद्दाणंदिय-तरुण-यणे पयट्टे महु-समए सहियायण-परिवुडा गया बाहिरुज्जाणं बहू । दिट्ठाणि 34 सिणेह-सारं चक्कवाय-मेहुणयाणि दीहियाए रमंताणि, अण्णया सारस-मिहुणयाणि, तु(पु)लईओ हंसओ हंसियमणुणितो । तओ काम-कोवणयाए वसंतस्स, रम्मयाए काण-णस्स, रागुकडयाए परियणस्स, अणेग-भव-ब्भत्थयाए गाम धम्माणं, विगार-बडलयाए

जोवणस्स, चंचलयाए इंदियाणं, सहावाही विव पयडिय-महादुक्खो वियंभिओ
सवंगिओ विसममरो । चितियं च णाए—‘वोत्रीणो तेण निच्चुडएण दिन्नो अवही, न
संपत्तो, ता पवेसेमि जुवाणयं किंचि’ । भणिया एएण वइयरेण रहस्स-मंजूसियाहिहाणा
चेडी । तीए भणियं—

६ “एत्तिय-कालं परिरक्खिऊण मा सील-खंडणं कुणसु ।
को गोपयम्मि बुड्डइ जलहिं तरिऊण बालो वि ? ॥”

वहूए भणियं—‘हले ! संपयं न सकुणामि अणंग-वाण-घायं, ता किमेत्थ बहुणा ?
पवेसेसु किं पि’ । तीए भणियं—‘जइ एवं ता मा झरसु, करेमि भे समीहियं’ । तओ
साहिओ एस वुत्तंतो सासए । तीए वि भत्तुणो । तेण वि तीए सह कवड-कलहं काऊण
१० भणिया वहू—‘वच्छे ! न एसा तव सासू घर-पालणस्स जोग्गा, ता पडिय(व)यसु सव
तुमं’ । ‘एवं’ति पडिवन्ने निरुविया सवेसु गेह-कायवेसु । तओ रयणीए चरम-जामे
उट्ठिऊणं तंदुलाई-खंडण-पीसण-सोहण-रंधण-परिसेव(वेम)णाईणि, अण्णाणि य अणेगाणि
कायवाणि जहण्ण-मज्झिमुत्तमाणि करंतीए कुसुमाभरण-वत्थ-तंबोल-विलेवण-विसिद्धा-
हाराहि(इ)-रहियाए कमेण पत्तो रयणीए पढम-जामो । भुत्तं सीयल-लुक्खमणुचिय—
१५ भोयणं । अच्चंत-खिण्णा पसुत्ता एसा । एवमणुदिणं करंतीए पण्डु-रूव-लावण-तंबोल-
विलेवण वम्महाए वोलीणो कोइ कालो । ‘अवसरो’त्ति काऊण भणिया दासचेडीए—‘किं
आणेमि पुरिसं ?’ । तीए भणियं—‘हले ! मुद्धिया तुमं जा पुरिसं ज्ञायसि, मज्झं पुण
भोयणे वि संदेहो’ । कालंतरेण य आगओ भत्तारो । कयं वट्ठावणयं । तुट्ठा वहू सह
गुरुयणेणं ति । एसो उवणओ—जहा तीए कायवासत्ताए अप्पा रक्खिओ, एवं साहुणा
२० वि किरिया-नाणाणुट्ठाणेणं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

वहुयाए निसुणंतो अप्पाणं रक्खए पुरिसो ॥

— [९८. नित्यप्रवृत्तौ पिशाच-कथा] —

दुइयं—अत्थि कंचणपुरे महेसरदत्तो वाणिओ । तेण य सविहाणो पाविओ कओ
२५ वि पिसाय-सांहणो मंतो । कालंतरेण य सिद्धो पिसाओ । भणियं च णेण—‘खणं पि
नाहं अट्ठावारो धरेयवो’ । ‘एवं’ति पडिवन्ने दिन्ना वणिएण आणा—‘करेसु सत्तभूमि-
यालंकियं पासायं’ । ‘मणसा देवाणं कज्ज-सिद्धि’त्ति कओ पासाओ । पुणो वि दिण्णो
आएसो—‘भरेसु सुवण्ण-हिरण्ण-धण-धन्नाईणं’ । तम्मि निवत्तिए आणाविया कोसल-
विसयाओ करिणो, उत्तरावहाओ तुरंगमा त्ति । अवि य—

३० “जं जं जंपइ वणिओ तं तं सवं करेइ सो दयरो ।
पच्छा हिमवंताओ खंभमाणाविओ तेण ॥
निक्खिविउं भूमीए उत्तर-चडणाईयं कुणसु ता एत्थ ।
जाव अवसरेण आणं परिचितिय देमि भो ! तुज्झ ॥”

तओ जाणिऊण से निच्छयं सिद्धो - 'कज्जेण संभरेसु, जेण भे समीहिं करेमि' ।
उवणओ कायवो । उक्तं च वाचकमुख्येन -

“पैशाचिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायन च कुलवध्वा ।

संयमयोगैरात्मा निरन्तरं व्यापृतः^१ कार्यः ॥” इति ।

पिसाच-कथाणयं समत्तं ॥

5

तव-नियम-संजमाइसु ठाणे ठाणम्मि जो विसीएज्जा ।

खंतय-खुड्डय-सरिसो मोत्तवो सो सुसाहूहिं ॥ ७३

[तपो-नियम-संयमादिषु स्थाने स्थाने यो विषीदेत ।

खंतक-क्षुल्लकसदृशो मोक्तव्यः स सुसाधुभिः ॥ ७३]

11

तपोऽनशनादिद्वादशभेदम् । नियमः इन्द्रिय-नियमो नोऽन्द्रियनियमश्च । संयमः
सप्तदशप्रकारः, आदिशब्दात् समित्यादिपरिग्रहः । एवं स्थाने स्थाने पदे पदे खंतकः
पिता तस्य क्षुल्लकः इत्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यः । तच्चेदम् -

— [९९. विषण्ण-त्यागे क्षुल्लक-कथा] —

एगो कुलपुत्तगो तहारूवाणं थेराणं समीवे पंचमहवय-लक्खणं पुवावराविरुद्धं¹⁵
पच्चक्खाइ-पमाणावाइयं तित्थयर-पणीयं मुणिधम्मं निसामिऊण त्कालाणुरूव-निवत्तिया-
सेस-कायवो समुप्पन्न - संवेगो पुत्तय-सहिओ पव्वइओ । गहिया णेण दुविहा सिक्खा ।
सो चेह्लओ भणइ - 'खंत ! न तरामि उवाहणा-रहिओ चक्क(चंक)मिउं' । तओ
सिणेहेण अकायवधं पि मुणंतो से देइ । अपि च -

“यत्र स्नेहो भयं तत्र स्नेहाद् दुःखस्य भाजनम् ।

स्नेहमूलानि दुःखानि तस्मिंस्त्यक्ते परं सुखम् ॥”

20

“नरयाणल-संकासं दुक्खं गेण्हंति नेह-पडिवद्धा ।

गिण्हंति निरुक्कम-सुहं विणियत्ता नेह-पासाओ ॥”

अन्न-दियहम्मि 'न सक्कुणोमि आयवं सोढुं' तओ सीस-दुवारियमणुजाणइ । अन्नया
'खंत ! न तरामि लोयं सहिउं' तओ खुरेण मुंडावेइ । 'खंत ! न संथारए निदांइ' ति²⁵
तओ पणनामय-सिज्जमणुजाणइ । 'खंत ! न तरामि एकासणयं काउं' तओ पढमालियं
देइ ति ।

इय जं जं चिय मग्गइ तं तं मोहेण मोहिओ देइ ।

मोह-मूढाण अहवा थेवमिणं सव सत्ताणं ॥

एवं किमिच्छिएहिं पोसेज्जमाणो संपत्त जोवणो भणिउमाढत्तो - 'खंत ! न तरामि'³⁰
अविरइयाए विणा च्चिद्धिउं' ति । तओ पण्ड-नेहेण 'अजोगो' ति काऊण नीणिओ
साहु-मज्झाओ जणएण । विण्णाणाइ-विरहिओ असंपत्त-मणोरहो छणे य सार-भोयण-

गरुय-धणए विसुइयाए अट्टज्झाणोवगओ मरिऊणोववण्णो महिसएसु । संपत्त-जोवणो गहिओ भम्महेण समारोविय-भरो वहिउमाढत्तो । खंतयसाहू वि तन्निवेएणं चिय पालिऊण निकलंकं सामण्णं जाओ वेमाणिय-सुरो । पउत्तावहिणा य दिट्ठो चेह्लय-जीवो संपत्त-महिस-परियाओ । पुव्व-सिणेहेण य काऊण पुरिस-वेसं गहिओ भम्महेहिंतो
 ५ महिसगो सुरेण । विउव्विओ गरुय-भारो । तओ तए विंधेऊण पुणरुत्तं भणइ — ‘खंत ! न सकुणोमि अणोवाहणो, जाव अविरइयाए विण’त्ति । पुणरुत्तं च सुणेंतस्स ईहापोह-मग्गण-गवेसणं करितस्स जायं से जाईसरणं । सुमरिओ पुव्वभवो । तओ कया तियसेण धम्मकहा । कय-भत्त-परिचाओ नमोकार-परायणो गओ देवलोए महिसओ त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण चेह्लय-कहाणं ।

१० कहियं जो सुणइ नरो सो विरमइ पावठाणाउ ॥ त्ति ।
 चेह्लय-कहाणयं समत्तं ॥

नत्थि तवसो असज्झं तत्तो खंती तहा वि सुपसत्था ।

मोत्तूण महाग्वमए वंदइ सुरसुंदरी खुडुं ॥ ७४

१५ [नास्ति तपसोऽसाध्यं ततः क्षान्तिस्तथापि सुप्रशस्ता ।
 सुक्त्वा महाक्षपकान् वन्दते सुरसुन्दरी क्षुल्लम् ॥ ७४]
 क्षान्तियुक्तमिति शेषः । कथमिदम् ?—

— [१००. क्षान्तौ क्षुल्लक-कथा] —

एगम्मि गच्छे वासारत्तम्मि निग्गया भिक्खट्ठा खमग-खुडुगा । कह वि पमाएण
 २० वावाइया खमगेण मंडुक्किया । चेह्लएण भणियं — ‘महरिसि ! मंडुकलिया तए वावाइया’ ।
 सेस-विवण्णाओ दंसिऊण भणियं खमएण — ‘रे ! किं दुट्ठसेह ! एयाओ वि मए वाव.इ-
 याओ ?’ । ठिओ तुण्हको खुडुओ । आवस्सयकाले नालोइया खवगेण । चेह्लएण
 भणियं — ‘खमगरिसि ! मंडुकलियामालोएसु’ । ‘अहो ! अज्ज वि दुरायारो अणुबंधं न
 मुंचइ’ चिंतंतो से ताडणत्थं रोसेण चलिओ गहिय-खेल-मल्लओ । अंतरे थंभए य
 २५ आवडिओ मओ समाणो जाओ जोइसदेवो । इओ य वसंतउरे नयरे अरिदमणस्स
 राइणो सुओ अहिणा डसिओ । पडहय-पुव्वयं च मेलिया मंतिणो । तओ एगेण वाइएण
 लिहावियाणि दोन्नि मंडलाणि गंधणयागंधणयाहिहाणाणि । सुमरिओ सप्पागरिसिणो
 मंतो । सप्फुरयाए मंतस्स आगया नगरवासिणो विसहरा । तओ गंधणा गंधणमंडले
 पविट्ठा, अगंधणा पुण अगंधणयम्मि^१ । तओ पज्जालिया चिइया । भणिया अहिणो—
 ३० ‘जेण राय-सुओ डक्को, तं मोत्तुं सेसा गच्छंतु’ । ठिओ एको अगंधणो । मंतिणा
 भणियं — ‘विसं वा डंकाउ पियसु, जलणं वा पविससु’ विट्ठत्तणओ कहं वंतं पिबामि ?’
 त्ति पविट्ठो जलणे । राय-सुओ वि गओ जममंदिरं । तओ राया सप्पाण रुट्ठो सप्पा-
 हेडयं समावेइ । जो य अहिणो सीसमाणेइ, तस्स दीणारं देइ । एवं कालो वचइ ।

इओ य सो खमग-देवो तत्तो चुओ समाणो उप्पण्णो दिट्ठिविसाण कुले । ते य जाई सरमाणा दिट्ठीए 'दहेस्सामो न दिवसओ भमंति, नवरं राईए आहाराइं करेति । अण्णया मंतिणा दिट्ठाणि ताण पयाणि । तयाणुसारेण दिट्ठो बिलो, जत्थ सो खमग-विसहरो चिट्ठइ । मुक्काओ तेण तत्थोसहीओ, ताण तेयमसहतो पुच्छेण नीहरिउ-माढत्तो । 'मा सम्मुहो नीहरंतो एयं दहिस्सामो' । सो य जत्तियं जत्तियं नीसरइ, १ तत्तियं तत्तियं छिंदइ । कोव-विवागं भावेंतो पंचनमोक्कार-पणे मरिऊण उववन्नो राइणो अगगमहिसीए पुत्तत्ताए । सो य देवया-परिग्गहिओ । तीए सिद्धं राइणो - 'संपयं विरमसु विसहर-मारणाओ, पुत्तो य ते पहाणो हविस्सइ, नागदत्ताहिहाणं च कायवं' । विसिट्ठ-डोहलय-संपाडणेण वड्ढिओ गब्भो । उच्चिय-समए पसूया देवी । जाओ दारओ । कयं महावद्वावणयं । पइट्ठावियं से नामं नागदत्तो त्ति । वड्ढिओ देहो- १० वचएणं कला-कलावेण य । अच्चंतोवसमाइ-गुणेहिं मुणेइ य जिणधम्मं । पुव्व-ब्भासेण खुड्डओ चिय पवइओ । अपि च -

“जन्म जन्म यदभ्यस्त दानमध्ययनं तपः । तेनैवाभ्यासयोगेन तदेवाभ्यस्यते पुनः ॥”

सो य अणंतर-तिरियाणुभावेण अईव-छुहालू सूरुग्गमाओ आरब्भ ताव भुंजइ जाव अत्थमण-समओ त्ति । अवि य - १५

वड्ढंति तस्स दंसण-नाण-चरित्ताणि स-बुभुक्खाए ।

तम्मि य गच्छे खमगा सहंति चत्तारि सुर-पणया ॥

पढमं चाउम्मासिय-खमगो, तओ परओ तेमासिओ, तत्तो वि परओ दोमासिओ, तओ वि परओ मासिओ, ततो वि परओ खुड्डओ त्ति । ते य सवे खमगे वोलिऊण वंदिओ खुड्डओ भाव-सारं देवयाए । नियत्तंती य गहिया चाउम्मासिय-खमएण अंचले - २० 'आ कडपूयणे ! वयं परम-तवस्सिणो मोत्तूणं एयं कूरगड्डुययं वंदसि !' । सा भणइ - 'भावखमगमहं वंदामि' । सा य तं खुड्डयं न भुंजइ । अन्न-दियहम्मि सूरुग्गमे चिय गहिय-दोसीणेण य निमंतिओ चाउम्मासिय-खमगो । रोसुप्पिच्छेण य निच्छट्ठं भाणे । 'मिच्छा मि दुक्कड'-पुव्वयं भणियं चेच्छएण - 'उदर-भरणासत्तेण नोवणीओ खेल-मल्लओ' । तं निच्छट्ठमुद्धरिऊण संवेग-सारं निमंतिओ तेमासिओ । एवं चउण्हं पि निच्छट्ठमुज्झिऊण २५ लंब(घ)णयमुक्खिवंतो गहिओ खमगेण हत्थे । संवेग-सारं च चित्तियमणेण - 'अहो ! मे अधणण्या, जेण सवं पि दियहं पसुणो विव आहारंतस्स वचइ, अण्णं च जाओ म्हि सवेसिं कण्हाहि व उव्वेयकारी' एवमप्पाणयं निंदमाणस्स, कम्म-परिणइं भावेंतस्स, कसाय-विवागं चित्तेंतस्स, संसारासारत्तणं निरुवेंतस्स, पसत्थेसु अज्झवसाय-ट्ठाणेषु वट्ठमाणस्स, समुच्छलिय-जीव-वि(वी)रियस्स, ममाढत्त-खवगसेट्ठिणो, सुक्कज्झाणानल- ३० निड्डु-कम्मचउक्कयस्स उप्पण्णं केवलं नाणं ।

जिय-दोस-संग-सूरं थिरमकलंकं इमम्मि वरनाणं ।

उदयाचले व जायं ससिणो य अपुव्व-विंव व ॥

तओ गज्झिया वसुमई, अवयरिया-तियसा, अवहरियं रय-रेणु-सकर-त्तणाइयं, वरिसियं गंधोदयं, विमुक्कं कुसुम-वरिसं, विउरुवियं सीहामणं । निसण्णो तत्थ भगवं :

केवली । पत्थुया धम्मकहा, छिण्णा संसया, संबुद्धा पाणिणो । तओ देवयाए भणिया खवगा—‘मए पुब्बमेव भणियं जहा हं भावखमगं वंदामि’ । तओ संवेग-सारं खवगा चित्तिउं पयत्ता—‘अहो ! अम्हाण तुच्छया, जेण पत्तो वि परमगुरु-दाविय-चारित्त-निही महाविग्घकारि-कसाय-उमरेहिंते न व(य) भुत्तो’ ति ।

“ज अज्जिय चरित्त देसूणाए वि पुव्वकोडीए ।

त पि कसाइयमित्तो नासेइ नरो मुहुत्तेण ॥”

‘धण्णो य एसो खुड्डओ, जेण अम्हारिसेहिं जगडिजंतेणावि भाविय-जहड्डिय-तित्थयर-वयणेण बालेणावि साहियं नियय-कज्जं, विजिया रागादओ, खविओ कम्म-रासी, तिण्णो भवोदही, अम्हेहिं पुण चिरकाल-दिक्खिएहिं वि वड्डियाणि संसार-महा-
१० तरुणो मूलाइं’ति । एवं ताण वि पसत्थ ज्ञाण-दड्ड-कम्मिधणाण उप्पणं केवलं ति ।
अवि य—

“ज अण्णाणी कम्म खवेइ बहुयाहिं’ पास-कोडीहि ।

तं नाणी तिहि गुत्तो खवेइ जसास-मित्तेण ॥”

कया तेसिं पि देवेहिं केवलि-महिम ति ।

१५ पालिय-केवलि-परिया खविऊण भवोवग्गाहि-चउक्कयं । समासातिऊण सेलेसिं पत्ता पंच वि नेव्वाणं ति ॥

अओ भण्णइ—तवाओ खंती पहायणं ति (हाणत्ति) ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

खमग-सहियस्स कहियं निसुणंतो होइ गय-कोवो ॥

२०

खुड्डग-कहाणयं समत्तं ॥

जाव न दुक्खं पत्तो न ताव धम्मं करेइ सुहि-पुरिसो ।

गंधर्वनागदत्तो दिट्ठंतो एत्थ नायवो ॥ ७५

[यावद् न दुःखं प्राप्तो न तावद् धर्मं कुरुते [सुखी] पुरुषः ।

गन्धर्वनागदत्तो दृष्टान्तोऽत्र ज्ञातव्यः ॥ ७५]

२५

— [१०१. दुःखे धर्मकर्तृ-गन्धर्वनागदत्त-कथा] —

पंचविहायार-रयस्स सूरिणो गच्छे दोन्नि साहुणो कय-संकेया गया सुरलोगं । तणं एगो ठिइ-खएण चुओ संतो इहेव भरहवासे वसंतउरे नयरे इब्भ-वरिणीए नागदेवया-
२५ ऽऽराहणाओ उववण्णो गब्भत्ताए । दिट्ठो य णाए दिवसयरो मुहेणोयरं पविसंतो ।
सहरिस-विबुद्धाए य पिसुणिओ भत्तुणो । तेण वि आणंदिया पहाण-पुत्तजम्मेण ।
२६ पडिस्सुयमिमीए । विसिड्ड-डोहलावूरणेण य वड्डिओ गब्भो । उचिय-काले य पस्सया
एसा । जाओ देवकुमारोवमो दारओ । वड्डाविओ इब्भो पियंकरियाए । दिण्णं से पारिओसियं । कयं वड्डावणयं । समईकंते य मासे कयं नामं नागदत्तो । पंचधाई-
लालिजमाणो हत्थाओ हत्थं धारिजमाणो, कीलाए सएहिं कीलिजमाणो, मणोरह-सएहिं

वियपिजमाणो, चाडुय-सएहिं उवयरिजमाणो, सबहा अमय-णीसंदो विव सयल-लो-
गाण निवुइं जणेंतो जाओ अडुवारिसिओ । पसत्थ-वासरे य सधुवणीओ लेहायरियस्स ।
पुवभव-ब्भासाओ थेव-कालेणं चिय गहियाओ वावत्तरिं कलाओ । कमेण य संपत्तो
जोवणं । जाओ विजाहर-रमणीणं पि पत्थणिज्जो । गंधवे य अच्चत्थं वसणं, तेण से
लोणेणं गंधव-नागदत्तो त्ति नामं कयं । अवि य -

सयलम्मि वि जियलोए एकं मोत्तूण नवरि सुर-मंतिं ।

विण्णाणाइ-गुणेहिं नत्थि सरिच्छो कुमारस्स ॥

वरियाओ य जणएण तण्णयरवासि-सत्थवाहाण सवगुणाणुगयाओ अणेगाओ
वालियाओ, विवाहियाओ महाविच्छेड्डेणं । एवं च जम्मंतर-सुकय-समज्जियं विउस-
यण-पसंसणिज्जं तिवग्ग-सुहमणुहवंतस्स सुहियण-मिच्चाइ-परिवुडस्स उज्जाणाइसुं विचित्त-
कीडाहिमहिरमंतस्स समइकंतो कोइ कालो त्ति । अवि य -

“जम्मंतर-सुकय-समज्जियाइं पावंति केइ सोक्खाइं ।

पावेण केइ दुक्खं ता धम्मं कुणह जिण-भणियं ॥”

देवस्स य(प)वोहिंतस्स वि न बुज्झइ । तओ चिंतियमणेण - ‘जावाऽऽवयं न पत्तो,
तावेसो न बुज्झइ’ । अवि य -

“सुखी न जानाति परस्य दुःखं न यौवनस्था गणयन्ति शीलम् ।

आपद्गता निर्गतयौवनाश्च आर्ता नरा धर्मपरा भवन्ति ॥”

तओ अवत्त-वेसधारी वेत्तूण चत्तारि करंडए उज्जाणे अभिरमन्तस्स गंधवनागदत्तस्स
समीवे गंतुं पयत्तो । मिच्चेहिं पुच्छिएण कहियं देवेण - ‘एते सप्पे’ । तेहिं पि
कहियं नागदत्तस्स - ‘एस सप्पे कीडावेइ’ । वाहरिऊण भणिओ देवो - ‘तुमं मम
सप्पेहिं रमसु, अहं पि तुह सप्पेहिं’ । देवेण रमाविऊण से सप्पा मुक्का । खट्ठो वि
न धारिओ । तओ ‘विलक्खिएण भणियं नागदत्तेण - ‘अहमे[ए]हिं तुह विसहरेहिं
रमामो’ । तेण भणियं - ‘अच्चंतभीसणा मे सप्पा, न तरसि एतेहिं रमिउं’ । पुणरुत्तं च
भणंतस्स मेलिऊण भणिया से सयण-मेच्च-वंधुणो - ‘वारेह नागदत्तं’ । जाहे तेहिं वि
वारिओ न विरमइ, तओ लिहिऊण मंडलं चउद्दिंसिं कहिऊण करंडए कोहाइ-सारि-
च्छयाए सप्पे पसंसिउमाटत्तो त्ति । अवि य -

गंधवनागदत्तो इत्थ सप्पेहिं खिल्लिउं इहइ ।

सो जइ कहिं वि खज्जइ इत्थ हु दोसो न कायवो ॥

तरुण-दिवायर-नयणो विज्जुलया-चंचलग्ग-जीहाओ(लो) ।

घोर-महाविस-दाढो उक्का इव पज्जलिय-रोसो ॥

डक्को जेण मणूसो कयाकइं वा ण जाणइ सुवहुं पि ।

अदिस्समाण-मच्चू कह बेच्छसि तं महानागं ? ॥

मेरुगिद्धि-तुंग-सरिसो अडु-फ़णो जमल-जुयल-जीहालो ।

दाहिण-पासम्मि ठिओ माणेण वियट्टए नागो ॥

डक्को जेण मणूसो थद्वो न गणेइ देवराइं(यं) पि ।
 तं मेरुपव्वय-निभं कह पेच्छसि तं महानागं ? ॥
 सललिय-वेल्लहल्ल-गई सोत्थिय-लंछण-फणंक्रिय-पडागा ।
 मायामइया नागी नियडि-कवड-वंचणा-कुसला ॥
 तं च सि बालग्गाही अणोसहि-बलो अपरिहत्थो य ।
 सा य चिर-संचिय-विसा गहणम्मि वणे वसइ नागी ॥
 हुज्ज उ ते विनिवायं तीए दाढंतरं उवगयस्स ।
 अप्पोसहि-मंत-बलो न अप्पाणं चिकिच्छिहिसि ॥
 उच्छरमाणो सवं महालओ पुण्णमेह-निग्घोसो ।
 उत्तर-पासम्मि ठिओ लोहेण वियट्टए नागो ॥
 डक्को जेण मणूसो होइ महासागरो विव दुपूरो ।
 तं सब-विसेसमुदयं कह पेच्छसि तं महानागं ? ॥
 एते ते पावाही चत्तारि वि क्रोह-माण-मय-लोहा ।
 जेहि सया संतत्तं जरियमिव जयं कलकलेइ ॥
 एतेहिं जो उ खज्जइ चउहि वि आसीविसेहिं सप्पेहिं ।
 अवसस्स नरग-पडणं नत्थि हु आलंबणं किंचि ॥

एवं कहेऊण मुक्का तेण ते सप्पा । समकालं च खुद्वो चउहिं पि निवडिओ धर-
 णीए । पुव्व-उत्त-मिच्चाइएहिं उवउत्ता मंता गया, न जाओ विसेसो । पच्छा देवेण
 भणियं—‘हा ! केरिसं जायं ?’ वारिजंतो वि न ठिओ । पाय-पडिय-पञ्चुट्टिण य
 सयणेण भणिओ देवो—‘जीवावेसु एयं, करेसु पसायं, देसु माणुस-भिक्षवं’ । देवेण
 भणियं—‘एवं चिय अहं पि खइओ, जइ एरिसं चरित्तमणुचरइ, तो जीवइ; जइ न
 पालेइ त्ति तओ जीविओ मरिस्सइ’ त्ति । अवि य—

एएहिं अहं खइओ चउहि वि आसीविसेहिं सप्पेहिं ।
 विस-निग्घायण-हेउं चरामि विविहं तओ(वो)-कम्मं ॥
 सेवामि सेल-काणण-सुसाण-सुण्णहर-रुक्ख-मूलाइं ।
 पावाहीणं तेसिं खणमवि न उवेमि वीसंभं ॥
 अच्चाहारो ण सहइ निद्वेणं विसया उदिजंति ।
 जाया (जो य) मायाहारो तं पि पगामं न इच्छामि ॥
 उस्सण्ण-कयाहारो अहव्वा विगई-विवज्जियाहारो ।
 जं किंचि कयाहारो अवइ(उ)ज्झिय थेवमाहारो ॥
 “थोवाहारो थोव-भणिओ जो होइ थोव-निहो य ।
 थोवोवहि-उवगरणो तरस्स हु देवा वि पणमंति ॥”

तओ समय-विहीए लिहिऊण महामंडलं, ठविओ तत्थ नागदत्तो त्ति । तओ देवेण
 पउत्ता एसा विज्ज त्ति—

सिद्धे णमंसिऊण संसारच्छेयजे(गे) महावेजे ।
 वोच्छामि डंड(क)-किरियं सव-विस-निवारणिं विज्जं ॥
 सव्वं पाणाइवायं पच्चक्खाइ अलियवयणं च ।
 सव्वमदत्तादाणं अवंभ-परिग्गहं स्वाहा ॥

जीवियस्स कहिओ से सयणेण वुत्तंतो । असदहंतो पहाविओ घराभिमुहं ।
 पाडिओ देवेण । सयणाणुरोहेण दुइय-वारं पि जीवाविओ संतो पयट्ठो गेहाभिमुहं ।
 पुणो वि पडिओ । तइय-वेलाए सुरो नेच्छइ, जणयाइएहिं निबंधेण भणिएण उट्ठ-
 विओ । कहिओ से सयणेण सबो वुत्तंतो—‘वच्चसु इमिणा सह, जीवंतो नरो कल्लणं
 पावइ’ । पडिस्सुयमणेण । दट्ठूण जणणि-जणयं बंधु-मित्त-नगर-गामाइणो अच्चंत-सोग-
 विहुरे पयट्ठो(ट्ठो) । तेण सह ठिया उज्जाणे । कहिए य सचित्थरे पुव-भवे ईहाईणि ॥
 करंतस्स जायं जाइस्सरणं, सुमरियं पुवाधीयं सुतं, जाओ पत्तेयबुट्ठो, दिण्णं देवयाए य
 लिंगं । देवो वि पत्तो देवलोगम्मि । तओ विसुद्ध-नाण-चरणाणुट्ठाणाओ गओ देवलोगं
 दीह-सामन्न-परियाएण य सिद्धो त्ति । उवणओ कायवो त्ति ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियमिणमो ।

भावेणं निसुणंतो जाइ नरो सासयं ठाणं ॥

॥ गंधव्वनागदत्त-क्खाणयं समत्तं ॥

साहेइ जो हयासो गुज्झं जुवईण चल-सहावाण ।

कोक्कासेण समेओ लहइ दुहं कागजंधो व ॥ ७६

[साध(कथ)यति यो हताशो गुह्यं युवतीनां चलस्वभावानाम् ।

कोकासेन समेतो लभते दुःखं काकजङ्घवत् ॥ ७६]

कथमिदम् ?—

—[१०२. युवतीनां गुह्याकथने काकजङ्घ-कथा]—

सग्गनयरि-तुलियाए उज्जेणीए जियारी राया जिण-वयण-विहणू जिण-साधु-
 पूया-रओ परमसावगो । तस्स य चत्तारि रयणभूया सावगा । एगो महोनसिओ ॥
 सो एरिसं पागं जणेइ; जइ कज्जं जिमिय-मित्तो परिणमइ, पहरेण, दोहिं, तेहिं, दिवसे-
 णाहोरत्तेण, दोहि, तेहिं, अट्ठमासेण, मासेण, उट्ठणा, अयणेण, संवच्छरेण वा ।
 विइओ य अब्भंगेइ, सो तेह्ल-कुडवं सरीरे छोट्ठूण नीणेइ वा ण वा । तइओ
 सेज्जापालओ, सो तारिसं सिज्जं रएइ; जइ कज्जं पढम-जामे विउज्झइ, दोसु, तिसु,
 राई-विगमे वा, दोसु तिसु दिणाईएसु । चउत्थो सिरिघरिओ, सो जइ कज्जं, ॥
 भंडागारं दाएइ वा न वा । एवं च तस्स राइणो तिवग्ग-सारं जिणधम्मणुट्ठाण-सह-
 लीकय-मणुयभवं जीवलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । न य एगेणावि
 सुएण संजुत्तो । निविण्ण-काम-भोगो पवइउकामो चिट्ठइ । इओ पाडलिपुत्ताओ आगं-

तूण रोहिया नगरी जियसत्तुणा । तहाविह^१-भवियवयाए य समुप्पण-सूलो राया
परिचत्ताहारो नमोकार-परो मरिऊणोववणो देवलोए । नागरएहि य समप्पिया
जियसत्तुणो नगरी । सहाविया चत्तारि वि सावगा । तेहिं दावियाणि नियय-विण्णा-
णाणि । नवरमेणेण एगाओ जंघाओ तेहं न णीणियं । भणियं च—‘जो मए सरिसो
५ होज्ज, सो नीहारिही तेहं’ । सो य तेह्णेण दढजंघो कालंतरेण य कागजंघो वि नामं
कयं । ते य ते धरिजंता वि न ढिया, कालाणुरूव-कय-कायवा महाविभूईए पवइया ।

कौकणय-विसए वेसमणपुर-संकासं सोप्पारयं नगरं । तत्थ य रहगार-दासीए
बंभणेण जाओ दारओ । कयं च से नामं कोकासो त्ति । सो य अचंत-मेहावी । रहगारो
य नियय-पुत्ते सिक्खवेह । तेण य मोणवयं गहियं ‘मा ममं न सिक्खवेह’ त्ति । ते य
१० मेहाविणो न गेण्हंति । कोकासेण पुण सविसेसं गहियं ति । अपि च—

“वाजि-वारण-लोहानां काष्ठ-पाषाण-वाससाम् ।

नारी-पुरुष-तोयानामन्तरं महदन्तरम् ॥”

मरण-पञ्चवसाणयाए जीवलोयस्स रहगारो मओ । जाओ कोकासो जोगो त्ति दिन्नो
से रहगार-घर-विच्छड्डो राइणा । कालंतरेण कौकणे दुब्भिकखं जायं । तओ आगओ
१५ कोकासो उज्जेणीए । राइणो जाणावणत्थं जंतमय^२-कवाडेहिं हराविओ से कुट्टागाराओ
साली । जाणिऊण निवेइयं, राइणा वाहराविओ कोकासो । सबहुमाणं च कप्पिया से
विची । समुप्पणो वीसासो । काराविओ जंतमओ गरुडो । तत्थ कोकास-महादेवीए
सहारुहिऊण राया उप्पइओ गयणेण आणावेइ सब-राइणो । समइकंतो कोइ कालो ।
सवत्ती-वेहए य पुच्छिया महादेवी सेसदेवीहिं—‘काए खीलियाए जंतं उप्पयइ, निय-
२० त्ति वा ?’ । तीए य पुच्छिओ राया । तओ जाणंतेणावि इत्थियाण चल-सहावं अइरागेण
साहिओ परमत्थो । भणिया य एसा—‘न तए अण्णेसिं कहेयवं’ । तीए वि साहियं
सेस-देवीण । महादेवी-रोसेण वि गहिया नियत्तण-खीलिया सेसाहिं । राया वि तं
समारुढो, पत्तो कालिंग-विसयं । नियत्तण-समए य न दिट्ठा खीलिया । विहलंघलं वा
भणि(मि)ऊण निवडियं धरणीए जंतं । कोकासो ताण विवित्त-पएसे मोत्तूण गओ
२५ उवगरणस्स नगरे । दिट्ठो रहगारो राय गेहे रह-चकं समारंतो, जाइओ उवगरणं । तेण
भणियमिमं राय-संतियं, नियगं देमि । जाव नियय-गेहाओ आणेइ, ताव य अद्ध-
समारियं चकं तं तेण समारियं । दिट्ठं रहकारेण, जाव भूमीए न पडइ, पडिफलियं
पि पच्छओहुत्तं गच्छइ । ‘अवो ! विण्णाणाइसएण इमिणा कोकासेण होयवं, जस्स य
बलेण कागजंघेण राइणो आणाविया’ । तओ रहकारेण सिट्ठं राइणो कोकासागमणं ।
३० तेण वि गहिऊण बद्धो त्ति । अपि च—

“कालिन्धा दलितेन्द्रनीलसकलश्यामाम्भसोऽन्तर्जले

मग्नस्याञ्जनपुञ्जमेचकानिभस्याहेः कुतोऽन्वेषणम् ? ।

ताराभा फणचक्रवालमणयो न स्युर्वेदि द्योतिनो

यैरेवोन्नतिमाप्नुवन्ति गुणिनस्तैरेव यान्त्यापदम् ॥”

पीडिजमाणेण य दाविओ राया सह देवीए । नियलिऊण निरुद्धं भोयणं । तओ अयस-भीरुएहिं नागरेहिं पवत्तियाओ कागपिंडीओ । कालंतरेण य भणिओ कोकासो — ‘मम पुत्तय-सय-साहियस्स पासायं कुरु, जेणाहं तत्थ पुत्तेहिं समारूढो राइणो आण-वेमि’ । समाढत्तो काउं । निरुविए य पवेस-दिवसे पट्टविओ पच्छण्णो काकजंघस्स सुयस्स लेहो जहा — ‘तए अमुगदिवसे आगंतवं, अहं च कलिंग-राया[णं] मारिस्सामो, तुमं च अम्हे घित्तूण जेण वच्चसि, तहा कायवं’ । पत्तो एसो । कलिंग-राया वि सपुत्तो पासाय-मज्झदेस^१-खोडियाए खीलियाए समइकंतो गओ जम-गेहं ।

“अन्यथैव विचिन्त्यन्ते पुरुषेण मनोरथाः । दैवप्रापितसैद्वावात् कार्याणां गतिरन्यथा ॥”

सो वि नियय-जणणि-जणए कोकासं च घेतूण पत्तो उज्जेणीए त्ति ।

अओ जुवईण न गुज्झं साहियवं ति । अपि च —

“नीयमानः सुपर्णेन नागपीडारकोऽब्रवीत् । यः स्त्रीणां गुह्यमाख्याति तदन्त तस्य जीवितम् ॥”

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण काकजंघस्स ।

भणियमिणं जो निसुणइ जुवईण न साहए गुज्झं ॥

काकजंघ-क्खाणयं^२ समत्तं ॥

एताउ इमं लट्ठं इमाउ एयं ति जो विसेसणू ।

सो पावइ सामण्णं सुंदरिनंदेण एत्थुवमा ॥ ७७

[एतस्मादिदं शोभनमस्मादेतदिति यो विशेषज्ञः ।

स प्राप्नोति श्रामण्य सुन्दरीनन्देनात्रोपमा ॥ ७७]

— [१०३. विशेषज्ञतायां सुन्दरीनन्द-कथा] —

दक्खिणावहालंकारभूयं नासिक-नयरं । नंदो इब्भ-सुओ । सुंदरी से जाया अचंत-^{२०} वल्लहा । तओ लोणेण सुंदरीणंदो त्ति नामं कयं । सो य तीय(ए) रुव-जोवण-सोहग्ग-लायणं-कला-कोसल्ल-मोहिय-चित्तो न सेस-रमणीसु अचंत-सुंदरा(री)सु वि अहिरमइ; न य धम्माइएसु कज्जेसु पयट्टए । सुयमिमं पुव-पच्चइएण से भाउणा — ‘मा विसयासत्तो संसारं भमउ’ त्ति चित्तंतो पत्तो साह, सुहासणत्थो वंदिओ सुंदरीनंदेण । पत्थुया धम्मकहा, राउकडो त्ति न परिणया । भणइ य — ‘कह धम्म-फलं उवणयं सुंदरी-^{२१} सरिसं कलत्तं खणं पि सुयामि?’ त्ति ।

“सम्भाओ य सिणेहं सम-सुह-दुक्खं अणिग्गय-रहस्सं ।

धण्णा सुत्त-विउट्ठा महिलं मेत्तं च(व) पेच्छंति ॥”

‘अवो ! सुंदरयर-दंसणाओ एस बोहियवु’ त्ति परिचिन्तिऊण भणियं मुणिणा — ‘नेसु थेवं भूमीओ इमं पत्तय’ । दक्खिण-पडिएण य गहियमणेण । लग्गो सोऽणु-^{२२} मग्गेण । लोगो य भण्णिउं पयत्तो — ‘अवो ! पवइओ सुंदरीनंदो’ । वट्ठा मुणिणा सउण-गंठी । नियत्तामो नियत्तामो त्ति पुणरुत्तं वाहरमाणो नीओ उज्जाणे । भणिओ मुणिणा —

‘नेमि भवंतं सुरसेलं’ । तेण भणियं – ‘न तरामि एत्तियं कालं विओगं सहिउं सुंदरीए’ ।
 मुणिणा भणियं – ‘झत्ति आणेमो’ । दक्खिणपडिण य पडिणं से वयणं ।
 विज्जा-सामत्थओ पयड्डो साहू तं गहेऊण । दड्डूण य वानरिं भणिओ सो मुणिणा –
 ‘किमेरिसी होइ सुंदरी?’ । तेण भणियं – ‘गुरु त्ति काऊण ते खमिज्जइ एयारिसं
 भणियं’ति । अवि य –

“कत्थ जय-पायड-जसा केसे(देवे)हिं वि सेविया महागंगा ! ।

सयल-जण-हीलणिज्जा कत्थ व भण नगर-निद्धमणी ! ॥”

थेवंतरं वच्चेतेहिं दिट्ठं विज्जाहर-मिहुणयं । अण्णे भणंति – ‘तेणं चिय विउरुच्चियं’ ।
 पुणो वि पुच्छिओ – ‘होइ एरिसी सुंदरी?’ । तेण भणियं – ‘अणुहरेइ मणायं एसा
 सुंदरीए’ । कमेण य पत्ता सासय-दिव-तिहुयणगुरु-पडिमा-सणाह-देवहराणुगयं जोयण-
 सयसहस्ससियं कंचणमेहलालंकिं मेरुं । तत्थ य सिद्धायतणे चउवीसं पि तित्थयराण
 पडिमाओ इमाए जयसदकुसुममालाए थोउमाढत्तो मुणि त्ति । अवि य –

नमिऊण जिणे सुयदेवयं च जयसद-कुसुममालाए ।

पूएमि जिणवरिंदे उस्सभाई-वीरजिण-चरिमे ॥ १

- १६ जय मयणानल-जलहर ! जय जय दुट्ठ-ट्टकम्म-घण-पवण ! ।
 जय भविय-कमल-दिणयर ! जय उस्सभजिणिंद ! जय-नाह ! ॥ १
 जय विजिय-दुजय-वम्मह ! जय जण-णीसेस-तिहुयणाणंद ! ।
 जय सिद्धिवहु-विसेसय ! जय अजियजिणिंद ! सुर नमिय ! ॥ २
 जय गुण-रयण-महोअहि ! जय जय कुल-जलहि-पुणिमाइंद ! ।
 २० जय मोह-तिमिर-दिणयर ! जय संभव ! जणिय-जय-हरिस ! ॥ ३
 जय मेरुसिहर-भूसण ! जय संसार-जलहि-वरपोय ! ।
 जय तवलच्छि-सुसंगय ! अहिनंदण ! सुजय जय-णाह ! ॥ ४
 जय कोव-महोरग-सिद्धमंत ! जय जय सुरिंद-नय-चलण ! ।
 जय माण-महातरु-गंधवाह ! जय जय सुभइ-जिणइंद ! ॥ ५
 २५ जय रायलच्छि-पूइय ! जय जय दिवारविंद-कय-चलण ! ।
 जय पउमप्पहसामिय ! जय जय भुवणम्मि सुपसिद्ध ! ॥ ६
 जय कित्ति-महानय-दिवसेल ! जय समत्थ-गुण-निहस ! ।
 जय नाणलच्छि-सेविय ! जय जयसु सुपास-जिणयंद ! ॥ ७
 जय तिहुयणेक्कसामिय ! जय जय ससि-कुंद-हार-संकास ! ।
 ३० जय मोक्खमग्ग-देसय ! चंदप्पह ! जय जयसु जय-नाह ! ॥ ८
 जय पत्त-दिवकेवल ! जय जय तेलोक्क-दिट्ठ-दि(द)ट्टव ! ।
 जय जय सिद्ध(द्धि)वहू-पिययम ! जय सुविहि-जिणिंद ! गय-राग ! ॥ ९
 जय तिहुयण-सिरि-सेविय ! जय-जय नीसेस-पाव-लल-रहिय ! ।
 जय सयल-भुवण-भूसण ! जय सीतलनाह ! नय-चलण ! ॥ १०

जय भुवण-गेह-मंगलपदैव ! जय जय मुणिद-नय-चलण ! ।
जय तव-ताविय-कलिमल ! जय जयहि जिणिद ! सेयंस ! ॥ ११
जय नाणलच्छि-लंछिय ! जय जय नीसेस-लक्खणुक्किन्न ! ।
जय वसुहावासव-पणय-चलण ! जय जयहि वसुपुज्ज ! ॥ १२
जय खविय-कम्म-दढमल ! जय जय तेलोक्क-नहयल-मियंक ! । ५
जय माया-क्वड-कुडंगि-जलण ! जय जयसु जिण-विमल ! ॥ १३
जय दुट्ठराग-करि-हरि ! जय जय निय-कंति-दलिय-वणतिमिर ! ।
जय मद्द-विजिय-जलहर ! जय जयसु अणंत-जिण-इंद ! ॥ १४
जय पयडिय-पायड-साहुधम्म ! जय जय पसत्थ-वर-ज्झाण ! ।
जय पणमिय-पणय ! मुणिद-पणय ! जय जयसु जिण-धम्म ! ॥ १५ 10
जय पणय-तियसकामिणि-धम्मेल्लुवेल्ल-कुसुम-कय-सोह ! ।
जय दुरिय-जलण-जलहर ! जय संति-जिणिद ! सुर-नमिय ! ॥ १६
जय तुलिय-क्वप्पपायव-चित्तामणि-कामधेणु-माहप्प ! ।
जय समवसरण-भूसण ! जय कय-जय-हरिस ! जिण-कुंथु ! ॥ १७
जय रइ-अरइ-विमहण ! जय जय जर-मरण-रोग-रय-रहिय ! । 15
जय राग-रोस-वज्जिय ! जय तिहुयण-पणय ! अरणाह ! ॥ १८
जय विजिय-भुवण-डामर-महल्ल-जममल्ल-लद्ध-जयसह ! ।
जय तिहुयण-सरवर-रायहंस ! जय मल्लि-जिणइंद ! ॥ १९
जय वयण-किरण-बोहिय-भव-महाकुमुय-संड-निसिनाह ! ।
जय मुणि-गणहर-संथुय ! मुणिसुच्चय ! सुजय जय-नाह ! ॥ २० 20
जय पणय-पाय-पंकय ! जय जय पप्फुल्ल-पंकय-दलच्छ ! ।
जय विजिय-दुजय-घणघाइकम्म ! थु(मु)णिनमिय ! नय-चलण ! ॥ २१
जय जायवकुल-मंडण ! जय जय कंदोद्व-वण-संकास ! ।
जय भव-भय-निण्णासण ! जय जयसु [अ]रिट्ठवरनेमि ! ॥ २२
जय खुडिय-वियड-दढकम्म-पास ! जय जय पियंगु-संकास ! । 25
जय वत्तीस-सुराहिव-कय-मज्झण ! जयसु जिण-पास ! ॥ २३
जय जंबूणय-विब्भम ! जय जय तिसलाए वड्डियाणंद ! ।
जय जय विजिय-परीसह ! जय तिहुयण-नाह ! जिण-वीर ! ॥ २४
इय जिणवरिंद-जयसह-कुसुममालं धरेइ जो कंठे ।
विमलगुणं सो पावइ सासय-सोक्खं सेया मोक्खं ॥ 30

दिट्ठाणि य तत्थ अचंत-मणहराणि वेमाणिय-तियस-मिहुणयाणि सुमिणम्मि वि
मणुयाण दुल्लहाणि । तओ भणिओ साहुणा - 'क्किमणुहरंति एयाओ सुर-कामिणीओ
सुंदरीए ?' । तेण भणिंयं - 'भयवं ! एयाण पुरओ सुंदरी मक्कड्डी(डी) न पुज्जइ' ति ।
अवि य -

सो सुंदरी-विरत्तो इच्छइ रमणीउ दिव-रूवाओ ।

गुणवंतयम्मि दिट्ठे कस्स मणो ठाइ इयरम्मि ? ॥

‘भयवं ! कहां पुण एताउ पाविजंति ?’ । साहुणा भणियं – ‘मुणि-धम्मेणं नेवाणं
पि पाविजइ, का गणणा एयासु ?’ त्ति । अवि य –

मुणि-धम्माओ विसिट्ठो फलमिह मोक्खो जिणेहिं पणत्तो ।

सुर-नर-सुहाइं अणुसंगियाइं इह किसि-पलालं व ॥

तओ पाविओ नासिक्कपुरं तक्कालाणुरूव-निवत्तियासेस-कायवो पवइओ सुंदरीनंदो ।
परिपालिय-जहट्टिय-सामण्णो गओ देवलोगम्मि । मुणियाणंतर-भव-वुत्तंतो निवत्तिय-
तियस-कायवो सुरसुंदरीहिं सह भोगे भुंजिउं पयत्तो त्ति । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

सुंदरिनंदस्स फुडं निसुणंतो लहउ निवाणं ॥

सुंदरीनंद-क्खाणयं ‘समत्तं ॥

दो नर-पसुणो वंचइ जुवई एक्केण चैव रुण्णेण ।

आगमणेणं पइणो गमणेण तहा अणाडस्स ॥ ७८

[द्वौ नर-पशू वञ्चयति युवतिरेकेन चैव रुदितेन ।

आगमनेन च पत्युर्गमनेन तथाऽनाट(जार)स्य ॥ ७८]

अनाटः परपुरुषः । शेषं स्पष्टम् । कथं चैतत् ?

— [१०४. स्त्री-चरित्र-कथा] —

कुसुमपुरं । धणवाहो सत्थवाह-पुत्तो । बंधुमई से भारिया । तीए य सह जीयलोग-
सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अण्णया विवोहिय-इनाहे संपत्ते वसंते
वारिजंतो वि वयंसाइएहिं पयट्ठो सत्थाह-सुओ देसंतरं संववहार-वडियाए । अण्ण-
दियहम्मि उज्झिऊण माणं भणिओ बंधुमईए त्ति –

“तइ वच्चंते पिययंम ! वच्चइ सवं पि भज्झ तणु-सोक्खं ।

जइ नीय-सीसं दड्ढुं वच्चसि को तं निवारेइ ? ॥”

एवं भणिओ अमुणिऊण से वंक-भणियं पयट्ठो एसो । अण्ण-दियहम्मि अत्थमिए
दिणनाहे, मउलिएसु पंके(कए)सु, विसट्ठेसु^१ कुसुमायरेसु, पइ(य)ट्ठे दूइया-यणे, दिण्णेसु
संज्ञा-पईवेसु, आणंदिएसु थी-कुलेसु, हरिसियासु पुंसलीसु, गया एसा नियय-मंदिरु-
जाणे । तओ रम्मयाए काणणाईण संजाय-वम्महाए देट्ठो पंथिय-जुवाणओ । पुलइओ
साणुरागं । तओ चंदमुहिसिऊण भणियमणाए त्ति –

“तणुय-तणु ! अथिर-दंसण ! नयणाणंदयर ! कह व दिट्ठो सि ।

पंथिय ! घरणि क्खु अहं न वससि ‘अब्भत्थिय ! नमो तं(ते) ॥”

मुणिय-भावत्थेण य भणियमणेणं ति -

“नयणाणंदो चंदो जो सुंदरि ! पणमिओ तए कह वि ।

सो होइ तुज्ज वरओ थिर-निवसंतो किमच्छेरं ? ॥”

मुणिय-मण-विजा(यप्पा)ए य नीओ नियय-मंदिरं । एवं च ताण ससंकं विसयसुह-
मणुहवंताण समइकंतो कोइ कालो । अण्ण-दियहम्मि दिट्ठो तरुण-जुवाणओ व(न)बंतो ।
चलसहावत्तणओ य इत्थियाणं पट्टविया तम्मि साणुरागा दिट्ठी दूइया । नच्चण-विरामे
आगओ तीए णुमग्गेणं । दिण्णमासणं, पक्खालिया चलणा, गहिया हत्थे, एत्थंतरम्मि
पत्तो पढम-जारो । इरिसं च भणियमणेण - ‘किमेयं ?’ । अमेण्ण-सुह-रागाए भणियं बंधु-
मईए - ‘धणवाहागमण-वद्धावणय-निमित्तं कडयं हत्थाओ गिण्हउमिच्छइ’ । अण्ण-दि-
यहम्मि कय-विलियं दट्ठूण सरोसं भणियमणेण - ‘आ पापे ! किमेयं ?’ । सहिए भणिअं- १०

“मह पुरउ चिय डक्का पंकयमाया(मग्घा)इरीए भमरेण ।

अहरं पलोइऊणं वालय ! मा रूससु इमीए ॥”

इय एवंविह-असमंजसाणि दट्ठूण तीए सो विरओ निय-गेहं पट्टविओ । सावि गया
तेण सह, पंथे य रच्छोह-मिताओ य नियय-भत्तारं आगच्छंतं दट्ठूण भणिओ अणाडो
रोविरीए - ‘वच्चसु इण्हि’ । गओ एसो । दिट्ठा भत्तुणा वि कलुणं रुवंती, पुच्छिया १५
तेण - ‘किमेयं ?’ । तीए भणियं - ‘तुहागमणं सुच्चा सम्मुहमुवागया, तीए तुह
दंसणेण आणंद-वाह-पूरो जाओ’ । तओ तीए दो वि [रोविं] तीए इक्केण रुणेणं
तोसिय ति । अओ एयासु विरमियवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण अ(इ)त्थि-पुरिसाण ।

चरियं जो सुणइ नरो सो विरमइ पाव-जुवईसु ॥

११

पर-कज्ज-करण-निरया महाणुभावा चयंति निय-कज्जं ।

असिवोवसमिं भेरिं पत्थंतो वासुदेवो व ॥ ७९

[परकार्यकरणनिरता महानुभावास्त्यजन्ति निजकार्यम् ।

अशिवोपशमां भेरी प्रार्थयन् वासुदेववत् ॥ ७९]

— [१०५. परोपकारे कृष्णवासुदेव-कथा] —

२५

सुरङ्गाए बारवई नयरिं ति -

जा कण्ह-हलहराणं कजे तियसेहिं रयण-निम्मविया ।

महि-महिलाए चूडामणि व को वन्निउं तरइ ? ॥

तीए य दसारकुल-नहयल-मियंका बलदेव-वासुदेवराइणो । वासुदेवस्स य गोसी-
सचंदणमईओ देवयाहिट्ठियाओ चत्तारि भेरीओ; तं जहा - संगामभेरी, कोमुईभेरी, १०

उच्चय(च्छव)भेरी, असिवोवसमभेरी । का पुण एताण उप्पत्ती ? — सोहम्मे कप्पे
अणेग-देव-परिवुडेण भणियं सकेणं ति । अवि य —

“अरहंत-चक्कि-हलहर-केसव-नरनाह-पुंगवा दोसं ।

न लयंति परस्सेए जुज्झंति न अहम-जुज्झेणं ॥”

५ तओ इममसइहंतेण भणियमेणेण देवेण । अवि य —

सुंदरमियरं रुद्धा कुणंति इयरं पि सुंदरं तुद्धा ।

कलिकाल-पिसुण-सरिसा अब्बो ! सग्गे वि सुरनाहा ॥

कलिकाल-पिसुण-सरिसो होसि तुमं मूढ ! न उण तियसिंदो ।

किं वा वि पलत्तेणं ? सच्चे गंतुं परिकखाहि ॥

१० आगओ सो परिकख-कजेणं । इओ य समोसरिओ अरिट्ठनेमी । अंतराले विउच्चियं
अच्चंत-दुइंसणं दुरहिगंधिं किमि-कुलाउलं सुणय-मडयं । पयट्ठो स-बलो वंदणत्थं
कण्हो । तस्स गंधेण नियत्तो सब्बो वि लोगो । वासुदेव-पुच्छिएण य भणियमणेण —
‘मंडल-गंधेण न तीरणं गंतुं’ । भाविय-जहट्टिय-पोग्गल-परिणामो पयट्ठो हरी तेणं
च्चिय मग्गेण । दट्ठूण य मंडलं भणियमणेणं ति —

१५ सामे मंडल-वयणे दसणा रेहंति संगया धवला ।

मित्तं व वलाप(य)-समा अहवा नव-पाउस-घणम्मि ॥

तओ चित्तिं देवेण — ‘न ताव दोस-ग्गाही’ । कमेण य पत्तो समोसरणं हरी ।
वंदिओ तित्थयरो सह गणहराईहिं । भगवया वि पत्थुया धम्मकहा, तयावसाणे य
गया देवाइणो नियय-ठाणेसु । एत्थंतरम्मि हरियं आसरयणं देवेण । कओ कलयलो
२० वंदुरावालएण । सन्नद्ध-वद्ध-कवया निग्गया कुमारा । गयणारुहेण य विजिया सुरेण ।
मुणिय-बुत्तंतो निग्गओ सह नरिंदेहिं वासुदेवो । भणिओ सुरो — ‘कीस तुरयरयणं
हरसि ?’ । देवेण भणियं — ‘जुज्झिउं नियत्तेसु’ । हरिणा भणियं — ‘सुंदरं संलत्तं’ ।
नवरमवयरिऊण आरुहसु गइंद-तुरंगमाईसु । देवेण भणियमलमेतेन । हरिणा भणियं —
‘बाहु-मुट्ठि-दंड-खग्गाइएहिं जुज्झामो’ ति ।

२५ जं जं जंपइ कण्हो तं तं जुद्धं निसेधए देवो ।

पच्छा सुरेण भणियं जुज्झामो पो(वों)द-जुज्झेण ॥

विजिओ म्हि अहं तुमए न नीय-जुद्धेण इत्थ जुज्झामि ।

हरिणा भणिओ ताहे सब्भावं साहए तियसो ॥

“धणो सि तुमं केसव ! जं सग्ग-गएण तियसनाहेण ।

३० अणलिय-गुणेहिं थुवसि समत्थ(त्त)-देवाण मज्झम्मि ॥”

तुद्धेण भणिओ सुरेण — ‘वरं वरेसु’ । हरिणा भणियं — ‘किं तुह दंसणाओ वि अण्णो
वरो ?’ । देवेण भणियं — ‘तहा वि मम निव्वुइ-निमित्तं किंचि पत्थेसु’ । तओ नियय-
कज्जमगणिऊण भणिओ देवो — ‘लोणाणमसिवोवसमिं भेरिं देसु’ ति । अपि च —

“किं चन्द्रेण महोदधेरुपकृतं दूरेऽपि सन्तिष्ठता ?
वृद्धौ (द्वे) येन विवर्धते व्रजति च क्षीणे क्षयं सागरः ।
अ(आ !) ज्ञातं परकार्यनिश्चितधियां कोऽपि स्वभावः सतां
स्वैरङ्गैरपि येन याति तनुतां दृष्ट्वा परं दुःखितम् ॥”

दाऊण भेरिं गओ देवो । ठविओ से आरक्खिओ । छण्हं मासाणं वाइच्छ(ज)इ, ४
सव-वाहीओ उवसमंति, अण्णाओ य छम्मासे ण भवंति । अण्णया वाइया भेरी ।
आगओ जराभिभूओ गामंतराओ वाणियओ । दीणार-लक्ख-पयाणेण य गहिया
ओ(चउ)रंगुलिया खंडरिया । लोहाणुगएण य कंथीकया भेरी । न सद्दो पुरिमा-
बूरेइ, वित्थरियाओ वाहीओ । निरुविया भेरी, जाव कंथीकया । तओ वावाइऊण य
आरक्खियमट्टमभत्तेणाराहियेण सुरेण दिण्णा अण्णा भेरी । अण्णो ठइओ आरक्खिओ ॥
त्ति । उवणओ कायवो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
कण्हस्स जो निसामइ सो पावइ परम-कल्लाणं ॥
कण्ह-क्खाणयं 'समत्तं ॥

रागानल-पज्जलिओ कज्जाकज्जं न पेच्छए पुरिसो ।

सागरचंदो व जए कमलामेलाए संबंधे ॥ ८०

[रागानलेन प्रज्वलितः कार्याकार्यं न प्रेक्षते पुरुषः ।
सागरचन्द्रवत् जगति कमलामेलायाः सम्बन्धे ॥ ८०]

—[१०६. रागौ सागरचन्द्र-कमलामेला-सम्बन्धः]—

जहा बारवईए सागरचंदो राय-सुओ । अण्णो नहसेणो । कमलामेला य राय- २०
सुया । सा नहसेणस्स दिण्णा । तेण य नारओ न बहु-मण्णिओ, सो तीए पुरओ
निंदिओ । सागरचंदेण बहु-मण्णिओ, सो पसंसिओ । तस्स य पुरओ पसंसिया कमला-
मेला । तीए पुरत्तो सव चिय कमलामेलं मण्णइ त्ति । तओ केलीए संबेण द्वियाणि
लोयणाणि । ‘किं कमलामेला ! आगता तुमं ?’ति । तेण भणियं—‘कमलामेलो हं’ ।
सागरचंदेण भणियं—‘सच्च-पइण्णो हवेज्जसु’ त्ति । तओ पज्जुण्णार्इ-कुमारेहिं पण्णत्ती- २५
सामत्थेण हरिऊण दारियं परिणाविओ सागरचंदो उज्जाणे । मुणिय-बुत्तंतेण सिद्धं
नहसेणेण हरिणो । निग्गओ स-सिण्णो । लग्गमाओहणं कुमारण केलीए, हरिणो सम्भा-
वेण । मुणिय-बुत्तंतेण य खमाविओ नहसेणो विण्हुण त्ति । तहा सवित्थरं उवएसमा-
ला-विवरणे भणियं त्ति ।

सागरचंद-क्खाणयं 'समत्तं ॥

नीसेस-गुणाहारं नरनाहं निज-पइं पि मोत्तूण ।

गेण्हइ पंगुं सुकुमालिय व मयणाउरा नारी ॥ ८१

[निःशेषगुणाधारं नरनाथं निजपतिमपि मुक्त्वा ।

गृह्णाति पङ्कं सुकुमारिकेव मदनातुरा नारी ॥ ८१]

—[१०७. मदनातुरतायां सुकुमारिका-कथा]—

वसंतउरे नयरे जियसत्तू राया । सवन्तेउर-पहाणा सुकुमालियाहिहाणा वल्लहा देवी । तीए वि रूव-लावण-सोहग्गाई-अक्खित्तो न पेच्छए सेस-रमणीओ । मंतीहि भण्णमाणो वि न निरूवेइ रज्ज-कज्जाणि । ‘वसण’ त्ति जाणिऊण चलिया सेस-राइणो । मुणिय-बुत्तंतेण य भणिओ मंति-मंडलेण — ‘देव ! चलियाणि पर-बलाणि, ता संजु(ज)त्ति करावेसु’ । पुणरुत्तं भणिओ वि जाहे न करेइ वयणं, तओ पाइऊण मइरं तीए सह पसुत्तो पक्खित्तो अडवीए । ठविओ से सुओ रजे । लद्ध-चेयणेण य मुणियमणेण ति । अवि य —

“वसणम्मि अणुव्विरगा विहवम्मि अगव्विया भये धीरा ।

होति अभिण्ण-सहावा समम्मि विसमम्मि य समत्था ॥”

भावेत्तो पड्डिओ तीए सह वसिमाभिमुहं । थेव-वेलाए न तरए गंतुं सुकुमालिया । तेण भणियमेत्थ रुक्ख-छाहीए चिड्डसु, जाव पाणियमाणेमि । जलाभावाओ य मुत्तूण था(वा)हारेरिसं भरिओ रुहिरस्स पुडओ, पक्खित्ता ओसही । ‘कल्लसमुदयं, अच्छीणि ठविऊण पियसु’ । जहाएड्डं पाइऊण पयड्डो । पुणो वि थेव-वेलाए — ‘न तरामि छुहाए गंतुं’ । तओ ऊरु-मंसाणि छेत्तूण दवग्गीए पइऊण दिण्णाणि । संरोहणि-मूलिया-संरोहिय-सरीरो पयड्डो तीए सह । पत्ताणि एगम्मि नगरे । विक्किणिऊणाहरणाणि समाढत्तं वणिजं(जं) । एवं चिड्डंताण समइकंतो कोइ कालो । अण्ण-दियहम्मि भणिय-मणाए — ‘न सक्कुणोमि एगागी चिड्डिउं, बिइज्जइं(यं) देसु’ । वीहीसो उवगओ, निरवाउ त्ति काउं दिण्णो पंगुलओ । तेण य हसिय-गीय-सवियार-जंपिएहिं आवज्जियं चित्तं, निवेसिओ दइय-सदो, अच्चंताणुराग-रत्ता एय-पंगुम्मि । राइणो छिदाणि मग्गइ । अण्णया वसंतूसवे गया उज्जाणं । महु-मज्ज-पराग(य)त्तो पवाहिओ राया गंगा-जले । उच्छलिओ एगत्थ नगरे । सुमिणमिव मन्नंतो पसुत्तो असोगतरु-च्छायाए । तहाविह-भविद्यवयाए य मओ तत्थ अपुत्तो राया । अहिवासियाणि पंच दिवाणि । कओ सो चिय राया । अहिसित्तो सामंतेहिं । अपि च —

“भग्नाशस्य करण्डपिण्डिततनोर्लानेन्द्रियस्य क्षुधा

कृत्वाऽऽखुर्विवरं स्वयं निपतितो नक्तं मुखे भोगिनः ।

तृप्तस्तृप्तिशितेन सत्वरमसौ तेनैव यातः पथा

स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव हि नृणां वृद्धौ क्षये चाकुलम् ॥”

सुकुमारिया वि पूरण-मणोरहाए दव्वं तेण सह-खाइऊण पच्छा तं चेव घेतुं घरे घरे गायंती भमइ । पुच्छिया य भणइ — ‘एरिसो गुरुहिं दिण्णो भत्तारो’त्ति । एवं च पाव-

फलमणुहवंती गामागराइसु भमन्ती पत्ता नरिंद-पुरं । जम(व)णियंतरिया य राइणो
पुरओ गाइउं पयत्ता । सुणिच्छेण य पुच्छिया राइणा - 'किमेस पंगू ?' । तीए भणियं -
'गुरूहिं दिन्नो भत्तारो, तमणुपालेमि पय(इ)वया होंती' । तओ भणियं राइण त्ति -
"बाहुभ्यां शोणितं पीतमूरुमांसं च भक्षितम् ।
गङ्गायां वाहितो भर्ता साधु साधु पतिव्रते ! ॥"

तओ समाइड्डाणि निविसयाणि ।

उवणओ कायवो । फासैंदियए वि उवणओ कायवो त्ति ।
सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
सुकुमालियाए पुरिसो निसुणंतो जाव(उ) वेरगं ॥

शेषेन्द्रियाण्यधिकृत्याह -

सोइंदिय-घाणेंदिय-जिब्भंदिय-परवसा खयं जंति ।
जह भद्दा रायसुओ सोदासो जह य नरनाहो ॥ ८२
[श्रोत्रेन्द्रिय-घ्राणेन्द्रिय-जिह्वेन्द्रिय-परवशाः क्षयं यान्ति ।
यथा भद्रा राजसुतः सोदासो यथा च नरनाथः ॥ ८२]

भावार्थस्तु त्रिभ्यः कथानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि -

— [१०८. श्रोत्रेन्द्रिये भद्रा-कथा] —

वसंतउरे नयरे सत्थवाह-महिला भद्दा नाम पउत्थवइया । पुंफसालो य गंधविओ
अच्चंत-विरूवो, गेएण पुणो किन्नरो । तेण य निय-विण्णाणेणावज्जिओ नगर-लोगो ।
भद्दा-दासीओ य कारणंतर-पट्टियाओ तस्स सदायण्ण-स्सित्त-चित्ताओ चिरकालस्स
पत्ताओ । अंबाडियाहिं भणियमेयाहिं - 'सामिणि ! मा कुप्पसु कालाइकमे कारणेण, "
जमज्जमम्हेहिं सुयं तं पसुणं पि लोहं जणेइ, किं पुण सयण्ण-विण्णाणं ?' । संजाय-
कोउयाए भणियं भद्दाए - 'जइ एवं ता दंसेह एयं' । अण्ण-दियहम्मि नगरदेवयाए
महूसवे पयट्ठा भद्दा सह चेडीहिं । पूइया देवया । गंधविओ य गाइऊण पसुत्तो अंगणे
दरिसिओ चेडीहिं । तओ तं पुलइऊण निद्वयं भद्दाए । एत्थंतरम्मि विवुद्धो एसो ।
कहियं पासवत्तिय-नरेहिं सत्थवाह-महिलाए तं निंदियं । संजाय-मच्छरेण य विरइया "
सत्थवाह-कहा । किं च लेहाइसु लिहियं ति -

"जाणामि तुज्झ विरहे दिप्पंत-हुयासणं पवज्जामि ।
मा हियय-पंजरत्था तुमं पि डज्झिहिसि बीहेमि ॥
वायाए किं व(च) भण्णउ ? कित्तियमेत्तं व(च) लिक्खए लेहे ? ।
तुह विरहे जं दुक्खं तस्स तुमं चेव गहियत्था ॥
मम विरहानल-तवियं देहमिमं सुयणु ! संगम-जलेण ।
उण्हविऊण समत्था मुत्तूण तुमं कओ अण्णा ? ॥"

अण्ण-दियहम्मि भणाविया भदा — ‘सारवेसु धरं, ठवेसु मंगलकलसे, बंधसु वंदण-माला’ । राईए य सत्तमभूमिय-पासाओवरि पसुत्ताए पढिया सवा वि भत्तुणो कहा । जाव इमा गाहा —

कय-मंगलोवयारो एसो दारेण पवेसए नाहो ।

सहसा अब्भुट्ठेती पढिया पत्ता य जम-गेहं ॥

उक्तं च — “काम-शोक-भयोन्माद-वैर-स्वप्नाद्युपप्लुताः ।

अभूतानपि पश्यन्ति पुरतोऽवस्थितानिव ॥”

“तीरात् तीरमुपैति रौति करुणं चिन्तां समालम्बते

किञ्चिद् ध्यायति निश्चलेन मनसा योगीव युक्तेक्षणः ।

स्वां छायामवलोक्य कूजति पुनः कान्तेति मुग्धः खगो

धन्यास्ते भुवि ये निवृत्त-मदना धिगू दुःखिता कामिनः ॥”

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

भदाए निसुणिंतो वेरगं पावइ मणूसो ॥

— [१०९. घ्राणेन्द्रिये राजकुमार-कथा] —

वसंतउरे नयरे गंध-प्पिओ कुमारो । सो य घड-णावाए रमतो सवक्कि जणणीए पउत्त-विस-संजोइय-गंध-जिघणाओ मओ त्ति ।

— [११०. जिह्वेन्द्रिये सोदास-कथा] —

सोमणसे नगरे सोदासो राया । भोयण-वेलाए अवहरियमामिसं विरालेण । अवसरेण न पत्तं मंसं सूवयारेण । तओ डिंभं वावाइऊण सुसंभियं दिण्णं । ‘अहो ! न एयारिसं मए कया वि भुत्त-पुव्वं’ । विइय-वासरे परिविड्ढं सामण्णमामिसं । तओ भणियं राइणा — ‘जारिसं कळे परिविड्ढं, तारिसमणुदिणं दायव्वं’ । दिण्णाभएण पिसुणिणं सव्भावे अणुदिणं माणुस-मंसं भुंजिउं पयत्तो । मुणिय-वुत्तंतेण य वारिओ मंति-मंडलेण, अट्ठायंतो य पक्खित्तो अडवीए । ठइओ से पुत्तो रज्जे । सो य तत्थ अणुदिणं माणुसाणि वावायंतो जिड्ढइ । अण्णया तेण पएसेण सत्थेण सह मुणिणो वच्चंता ठिया तत्थ काउस्सग्गेण । आगओ एसो । तव-सत्तीए य न उग्गह-भमंतरे पविसइ । कया धम्मकहा । वेरग-मग्गावडिओ नियत्तो एयाउ दुव्ववसियाउ त्ति । उवणओ कायव्वो ।

सोदास-क्खाणयं समत्तं ॥

चर्खिखदिय-क्खाणयं [१११] पुव्वुत्तं जहा माहुरवाणिण धारिणी दिट्ठा, जहा अ विहियं ति ।

एवं पञ्चापीन्द्रियाणि अनिरुद्धानि दुःखाय भवन्ति; अतस्तानि शासनीयानि ।

उत्पत्तियाइ-चउब्विह-बुद्धि-समेया हवंति सुय-जोग्गा ।

भरहाभयाइणो विव (इह) दिट्ठंता आगम-पसिद्धा ॥ ८३

[औत्पत्तिकयादिचतुर्विधबुद्धिसमेता भवन्ति श्रुतयोग्याः ।

भरताभयादय इव (ह) दृष्टान्ता आगम-प्रसिद्धाः ॥ ८३]

“पुव्वमदिट्ठमसुयमवेइय-तक्खण-विबु(सु)द्ध-गहियत्था ।

अव्वाहि(ह)य-फल-जोगा बुद्धी उत्पत्तिया नाम ॥

भरह-सिल-पणिय-रुक्खे खुड्डग-पड-सरड-काय-उच्चारे ।

गय-वयण-गोल-खंभे खुड्डग-मग्गित्थि-पय(इ)-पुत्ते ॥

[भरह-सिल-मिट-कुक्कुड-वालुअ-हत्थी अगड-वणसंडे ।

पायस-अइआ-पत्ते खाडहिला पंच पिअरो अ ॥]

महुसित्थ-मुद्धियंके य नाणए भिक्खु-चेडग-निहाणे ।

सिक्खायं(इ) अत्थसत्थे इच्छाय(इ) महं सयसहस्से ॥”

—[११२-१४०. औत्पत्तिकीबुद्धौ रोहकादि-कथाः]—

उज्जेणीए आसण्णे नडगामो । तत्थेगस्स नडस्स भज्जा मया । तस्स सुओ रोहय-
नामो खुड्डओ । पिउणा अण्णा परिणीया । सा रोहयस्स न सुडु वड्डइ । तेण भणिया — 15
‘जइ ताएण कज्जं, ता मम (संमं) वड्डसु’ । तीए भणियं — ‘किं तुमं रुद्धो काहिस्सि’ ति ? ।

अपि च — ‘यस्मिन् रुद्धे भयं नास्ति तुष्टे नैव धनागम’ ।

निग्रहानुग्रहौ न स्तः स रुष्ट किं करिष्यति ? ॥”

तेण राईए पिया भणिओ — ‘एस पुरिसो’ति । एवं सुणिऊण सो चित्तेइ — ‘अव्वो !
पर-पुरिसासत्ता एसा’ । न तीए सह आलवेइ ति । तओ तीए रोहय^१-विलसियं नाऊण 20
भणिओ — ‘पुत्तय ! सुडु वड्डीहामि’ति । तओ तेण भणिओ पिया पुणो वि — ‘पुरिसो
पुरिसो’ति । ‘कत्थ सो ?’ पुच्छिण नियय-छाया दाविया । ‘अहो ! जारिसो इमो
पुरिसो, सो वि एयारिसो’ति वेलिओ साणुरागो महिलाए जाओ ॥ अण्णया पिउणा
सह उज्जेणीयं गओ रोहयखुड्डओ । गहिय-धण्णा य पत्ता सिप्पानई-तीरे । तओ तत्थ
पुत्तं मोत्तूण गओ से जणओ नयरिं पम्हुड्ड-पुडयस्स । रोहएण वि तिय-चउक्काइ-सणा- 25
हा लिहिया पुलिणे नगरी । तेण पएसेण राया आगच्छंतो भणिओ रोहएण — ‘भो !
अमुणिय-परमत्थं अपिसुणिओ तुरयारूढो य रायकुले पविससि ?’ । संजाय-विम्हएण य
पुच्छिओ राइणा । तेण वि जहा-विभागं दाविया नयरी । ‘को सि तुमं ?’ । तेण भणिओ
(वं) भरह-सुओ ‘रोहय-नामो । बाहिरियाए वसामो ॥ राइणो य एगूणाणि पंच
मंतिसयाणि । एगं बुद्धिमंतं ताण सामियं गवेसेइ । तओ रोहय-बुद्धि-जाणणत्थं भणिया 30
तम्माम-वासिणो नडा — ‘जा एसा महल्लिया भे सिला, तीए मंडवं करेह’ । तओ
विसण्णा सवे वि । ‘स्सेहओ य जणएण विणा विस-संकाए न भुंजइ । तओ रोवंतो गओ
समवाए जणय-समीवं । जणएण भणियं — ‘वच्छ ! पणट्ठा अम्हाण भोयणासा, जेण

राइणा सिलाए मंडवो कराविओ' । तेण भणियं—'एहि ताव भुंजामो, पच्छा करिस्सामो' । पुणरुत्तं च तेण भणिया गया सगेहेसु । अण्ण-दियहम्मि खणाविऊण दीह-खड्डं निवेसिया तत्थ सिला, तस्स तले ठियं सव्वं । निवेइयं राइणो । 'केण कयं?' पुच्छिए सिद्धं—'रोहएण' ॥ तओ मेढओ पट्टविओ, भणाविया य—'एस पक्खेण एत्तिउ चिय 'पच्चप्पिणियवो, न दुब्बलयरो, न बल(लि)ओ' । रोहओ पुच्छिओ । तेण 'वरुएण सह बंधाविओ । बलं जायं पि तदंसणाओ अवेइ ॥ पुणो कुकुडो पेसिओ 'एस एक्कागी जुज्झावेह' । अदाओ पुरओ कओ, तत्थ चुणंतं पडिविं दट्ठूण जुज्झिउं पयत्तो ॥ पुणरवि तिलाणमणेगाणि खारि-सहस्साणि पेसियाणि; 'तिल-माणेण य तेहं दायवं' । तओ आयरिस-माणेण गहिया ॥ पुणो भणाविया—'वालुया-वरत्तं पट्टवेह' । तेहिं भणियं—'सण्हा धूरा वा जारिसी कायवा, तारिसं पमाणं दंसेहि' ॥ पुणरवि जुणो पेसिओ करी । अणु-दियहं च जीयंतस्म पउत्ती दायवा, न मयस्म । तओ तम्मि मए विन्नत्तं राइणो—'देव ! अज्ज सो हत्थी न उट्ठेइ, न चरइ, न पियइ, न ऊमसइ, न नीससइ' । राइणा भणियं—'किं मओ ?' । तेहिं भणियं—'देवो भणइ' ॥ पुणो वि भणाविया—'नियय-कूवं पट्टवेह' । तेहिं भणियं—'नागरिय-कूवियं पट्टवेसु, जेण से मग्गाणुलग्गो आगच्छइ ॥ पुणरवि भणाविया—'वणसंडं उत्तरदिसाउ दाहिणेण करेह' । तओ आवासिओ उत्तरदिसाए गामो ॥ पुणरवि भणाविया—'अग्गिणा विणा पायसं रंधेह' । अइवडखर-पलाले खीर-तंदुलेहिं सह थाली निक्खित्ता । उण्हाए य सिद्धो पायसो त्ति ॥ तओ सो चिय भणाविओ रोहओ जहा—'तए आगंतवं, नवरं न कसिण-पक्खे, न सुके; न दिवसओ, न राईए; न च्छायाए, न आयवेणं; न पंथेणं, न उप्पहेणं; न ण्हाएणं, न मइलेणं; न जाणारूढेणं, न पाय-चारेणं; न छत्तेणं, न आगासेणं' । तओ अंगोहलिं काऊण चक्क-मज्झभूमीए एडकयारूढो चालणी-निमि-उत्तिमंगो संज्झा-समयम्मि अमावासाए आगओ त्ति । साहियं राइणो—'जहा-SSइट्ठो आगओ रोहओ' । तत्थ सबहुमाणं पूइऊण ठविओ समासण्णे ॥ पढमजाम-वि-उट्ठेण पुच्छिओ नरवइणा—'सुत्तो ?, जग्गसि ?' । तेण भणियं—'जग्गामि' । 'किं चित्तेसि ?' । तेण भणियं—'अस्सत्थ-पत्ताणं किं दंडो महल्लो, उदाहु सिह ?' त्ति । राइणा भणियं—'साहेसु' । तेण भणियं—'दो वि समाणि' ॥ बिइय-पहरे वि पुच्छिएण कहियं जहा—'छगलिया-लिंडियाओ वाउणा कट्ठिणाउ हवंति' ॥ तइय-पहरे विबुद्धेण पुच्छिओ—'किं चित्तेसि ?' । तेण भणियं—'खाडहिलाए जेत्तियं पुच्छं, एवइयं सरीरं; जेत्तियं पंडरं, तेत्तियं कालं' त्ति ॥ चउत्थ-जामे बोहितो वि जाहे वायं न देइ, तओ 'कंबियाए विद्धो पुच्छिओ—'जग्गसि, सुवसि वा ?' । तेण भणियं—'जग्गामि' । 'किं चित्तेसि ?' । तेण भणियं—'पंचहिं पियरेहिं तं जाओ—राइणा, वेसमणेण, चंडालेणं, रयएणं, विंछिएणं । 'कहं वियाणसि ?' । तेण भणियं—'नाएण पुहइं पालेसि जेण, तेण राय-पुत्तो । अपरिमिय-दव-दाणाओ वेसमण-सुओ । रोसेण चंडालो । सव्वस्स रय-हरणेणं रयगो । 'कंबियाए विंध्यणेणं विंछिय-जाओ' त्ति । निबंधेणं

जणणीए पुच्छियाए सव्वं सिद्धं । राया तुद्धो । सव्व-मंतीण सामी कओ, देसो य से दिण्णो ॥ 'तस्स सव्व-त्थामेसु उत्पत्तिया बुद्धि' त्ति । भरह-सिले त्ति गयं ।

[२]

पणिय त्ति । जहा एकेण वालुंकीओ पणामियाओ । धुत्तेण भणिओ - 'जइ सवाओ भक्खेमि, किं देसि ? । तेण भणियं -- 'जो नयर-द्वारेण मोयगो न निग्गच्छइ' । तेण , दसणेहिं डकियाओ । सो भणइ - 'न खद्धाओ' । ओयारियाओ हटे । लोगो भणइ - 'किमेयाहिं खद्धाहिं ?' । सो मोदगं मग्गिओ विसण्णो । जूयारेहिं बुद्धी दिण्णा - 'मोदगं पओली-दुवारे काऊण भणसु - 'निग्गच्छ भो मोयगा !' स ण निग्गच्छइ । जूआराणमुत्पत्तिया बुद्धी ।

[३]

रुक्खे त्ति । जहा मक्कडा फलाणि न देंति रुक्खेहिंतो । लेडुहि पहया नट्टा (देंति) । लेडुप्पहंताण उत्पत्तिया बुद्धी ।

[४]

खुड्डगे । अभओ उदाहरणं । जहा तेण कूवाओ छाणेण विटियं गहियं त्ति ।

[५]

पडे त्ति । जहा दोणिण जुवाणया ण्हाएन्ति । एगस्स दढो पडो । अण्णस्स जुण्णो । जुन्नइत्तो दढं घेत्तूण पलाणो । मग्गिओ न देइ । ववहारो जाओ । नियय-सुत्तेहिं वणाविया । तओ महिलाणं सुत्त-परिक्खाए नाऊण समप्पिया । कारणियाण उत्पत्तिया बुद्धी ।

[६]

सरडे त्ति । जहा एगस्स वणिणो विलासन्नं पुरीसं वोसिरंतस्स सरडो दुइयसरडेण सह जुञ्जंतो अवाणं पुच्छेण आहणित्ता विलं पविट्ठो । 'अव्वो ! मम सरडो अवाणेणं पोडुं पविट्ठो' । अधिईए दुब्बलो जाओ । वेज्जस्स कहियं जहावत्तं । तओ मइ(य)-सरडं लक्खारस-समेयं छोदूण भंडए, दिन्नं से विरेयणं, दाविओ सरडो । सत्थी-हूओ वाणिओ । जीविय-दाय^१ त्ति पूजिओ विजो बहुदवेणं त्ति । वेज्जस्स उत्पत्तिया^२ बुद्धी ।

[७]

विइओ य सरडो । भिक्खुणा खुड्डओ पुच्छिओ - 'एस किं सीसं चालेइ ?' । सो भणइ - 'किं भिक्खु तुमं भिक्खुणी वा ?' । खुड्डगस्स उत्पत्तिया बुद्धी ।

[८] .

कागे त्ति । रत्तंवरेण चेह्लओ पुच्छिओ - 'किं तुम्हे सव्वणु-पुत्ता ?' । चेह्लएण भणियं - 'बाढं' । तो कित्तिया एत्थ काया वसंति ?' । चिह्लएण भणियं -

'सद्धिं काय-सहस्साइं जाय, वेण्णायडे परिवसंति ।

. जइ ऊणा पवसियया अब्भहिया पाहुणा आया ॥'

खुड्डगस्स उप्पत्तिया ।

[९]

बिड्ढओ । निहिम्मि दिट्ठे महिलं परिकखइ 'रहस्सारिहा न व ?' त्ति । 'न तए कस्स वि कहेयवं—'मम अवाणेण पंड(डु)र-वण्णो कायो पविट्ठो' । तीए वयंसियाए सिट्ठं । परंपरेण राइणा सुयं । हकारिओ वणिओ । सन्भावे सिट्ठे दिण्णो से निही । वणियस्स उप्पत्तिया ।

[१०]

तइओ । विट्ठं विक्खिरंतं दट्ठूण पुच्छिओ भ(भा)गवेण खुड्डओ—'किमेसो निरुवेइ ?' । खुड्डएण भणियं—'विण्हं निहालेइ सव्व-गयत्तणओ ।

॥ "जले विण्णु स्थले विण्णुराकाशे विण्णु-मालिनि ।
विण्णुमालाकुले लोके नास्ति किञ्चिदवैष्णवम् ॥"

खुड्डयस्स उप्पत्तिया ।

[११]

उच्चारे त्ति । जहा एगो दिओ भज्जाए सह वच्चइ गामंतरम्मि । धुत्तम्मि अणुरत्ताए निच्छट्ठो भत्तारो । कारि(र)णियाण पुरओ ववहारो लग्गो । दिएण भणियं—'ममेसा भज्जा, नवरमेयस्साणुरत्ता' । 'किं भे संबलं ?' । दिएण भणियं—'तिल-मोयगा' । तिण्हं पि दिण्णं विरेयणं । तओ विट्ठ-निरुवणेण निच्छट्ठो धुत्तो । कारणियाण उप्पत्तिया ।

[१२]

गय त्ति । जहा वसंतउरे राया भणइ—'जो हत्थि तोलेइ, तस्स लक्खं देमि' । २० एगेण नावाए हत्थि काऊणं नावा अत्थाह-जले वूढा, रेहा य कया । तओ कड्डिऊणं नावं कट्ट-लोहाईणि भरिऊण वूढा पुणो वि । तोलिएहिं य कट्टाईहिं नायं परिमाणं । तस्स उप्पत्तिया बुद्धी ।

[१३]

घयणो त्ति । जहा एगो गांयण-भंडो राइणो रहस्सिओ । तस्स पुरओ राया देविं २५ वण्णेइ जहा निसण्ण(राम)या । भंडो भणइ—'मा एवं भणसु, नवरं जाए वेलाए सा वाय-मोक्खं करेइ, ताए वेलाए पुप्फ-गंधे वा देइ' । एयं जाणिऊण दिंती न गहियं पुप्फं, तओ वाउ-गंधे समुच्छलिए हसियं राइणा, विलिया देवी, रुट्ठा भंडस्स, आणत्तो निव्विसओ । तओ दीहर-वंसमुवाहणाणि भरेऊण पयट्ठो देवि-दंसणत्थं । तीए (तेण) भणियं—'अण्णगा[णि] देसंतराणि गंतवीणि, इमिणा निमित्तेण तेणोवाहणाओ गहियाउ' ३० त्ति । 'मा देसंतरेसु एसो साहेस्सइ' त्ति लज्जंतीए धरिओ भंडो । घयणस्स उप्पत्तिया ।

[१४]

गोलय त्ति । जहा जउमय-गोलओ नासाए पविट्ठो । तत्थ(त्त)-संलागाए कट्ठिओ । कड्डयंतस्स उप्पत्तिया ।

[१५]

खंभि त्ति । राइणा मंति-परिक्खणत्थं पायओ लंविओ — ‘तडाग-मज्झ-द्वियं खंभं जो तड-द्विओ बंधेइ; तं मंतिं करेइ ।’ तओ एगेण तडि खिल्लगं वंधिऊण परिवेढेण बद्धो । मंती] संबुत्तो । एयस्स उत्पत्तिया ।

[१६]

खुड्डए त्ति । जहा परिवट्ठि(वाइ)याए पडहओ दवाविओ — ‘जो जं करेइ, तमहं करेमि’ । खुड्डओ पडहयं वारिऊण राय-सभं गओ । तीए भणियं — ‘कत्तो गिलामि ?’ । खुड्डएण साहणं दरिसियं । काइयाए पउमं दरिसियं, सा न तरइ । खुड्डयस्स उत्पत्तिया ।

[१७]

मग्गित्थि त्ति । जहा मूलदेव-कंडरीएहिं पंथे वचंतेहिं दिट्ठो एगो जुवाणओ । तरुणमहिलाए सह वचंतो । तओ महिलाए अज्झोववणं कंडरियं नाऊण गया दो वि अग्गओ । कंडरियं वण-कुंजे ठवेऊण ठिओ मग्गम्मि मूलदेवो । भणिओ य णेण से भत्तारो — ‘एयं महिलं पडवेसु मम महिला-पसवणत्थं’ । गया सा, दिट्ठो सो कंडरीओ त्ति । अवि य —

सो तीए दिट्ठो भद्दु व तेण वि सिरीव सा दिट्ठा ।

अण्णोण-नेह-सारं जायं सुरयं दुवेणं पि ॥

‘खडवइल्ल-दारओ जाओ’ भणंतीए मूलदेवाउ गहियमुत्तरिजं । मूलदेवस्स उत्पत्तिया, विसेसं पुण महिलाए त्ति ।

[१८]

पइ त्ति । जहा दोण्ह भाउगाणं एगा भज्जा । दो वि से सर(रि)स त्ति लोम-वाओ । राइणा मंती पुच्छिओ — ‘किमेवमेयं ?’ । मंतिणा भणियं — ‘अत्थि विसेसो’ । तओ भणाविया पुव-पच्छिम-गामेसु गंतूण तम्मि दिवसे आगच्छंतु ते पइणो । तओ वल्लहो पच्छिमदिसाए पेसिओ, इयरो पुवाए; जेण सैं जंतस्स आगच्छंतस्स य सम्मुहो खरो । अहवा दो वि गाम-गया जरयाभिभूया पसिट्ठा । तओ पच्छिमदिस-द्वियस्स गया । मंतिस्स उत्पत्तिया ।

[१९]

पुत्त त्ति । जहा एगो वणिओ दोहिं भज्जाहिं समं रजंतं गओ । तत्थेव मओ । एगाए भज्जाए लहुओ दारओ जणणीए विसेसं न याणइ । पुत्त-जणणीए दवं हवइ । ‘मम एसो दारओ’ विइयाइ भणइ ममं त्ति । तओ मंतिणा दोन्नि दव-रासीओ काऊण दारयं घेत्तूण ‘छिंदेह’ त्ति भणिया । ठिया तुण्हिका सवकी । जणणीए भणियमलं मम दवेणं, मा दारयं छिंदेह । तओ दिण्णं तीए दवं दारओ य । मंतिस्स उत्पत्तिया ।

.[२०]•

महुसित्थे त्ति । कुविंद-भारियाए धुत्तेण सह गुविले निहुवण-ठियाए महुयंडयं दट्ठं । भत्तारो य किणितो वारिओ । गयाणि तत्थ न पेच्छइ । तओ तह चियं ठइऊण

दावियं भत्तुणो महं । तओ नायमणेण - 'नूणमसई एसा, कहमन्नहा एवंविहं सुरय-
ट्ठाणयं दावइ ?' ति । कुविंदस्स उप्पत्तिया ।

[२१]

सुदिय ति । जहा पुरोहिओ लोगाण नासे गिण्हइ, अप्पेइ य । तओ दमगेण
५ किलेसेण विढत्तो समप्पिओ साहस्सिओ नउलो । कालंतरेण य मग्गिओ न देइ । दमगो
वाउलीहूओ । तओ अमच्चं पंथेण वच्चंतं भणइ - 'अप्पेसु मे भो ! पुरोहिया नउलयं' ।
समुप्पण्ण-करुणेण भणिओ रायाऽमच्चेण - 'एयस्स नउलं पुरोहिओ पुव्व-गहियं न
समप्पेइ' । तओ संवच्छरायण-मास-दिवस-परियणाइ-पुव्वं पुच्छिओ सविसेसं पउत्तिं
दमगो । राइणा वि जूय-छलेण घेत्तूण पुरोहिया सुदियं पट्ठाविओ मणूसो पुरोहिय-
१० भारिया-समीवे - 'पुरोहिओ भणइ एएणाभिण्णाणेण अमुग-कालाइसु जो गहिओ
नउलगो तं समप्पेसु' । तत्तो य घित्तूण आगओ पुरिसो । दरिसिओ दमगस्स,
परियाणिऊण गहिओ । पुरोहियस्स^१ वित्ती छिन्ना । जहा राइणो उप्पत्तिया ।

[२२]

अंके ति । जहा एगेण नउलगो दीणाराण भरिओ समप्पियं(ओ) । तओ मग्गिएण
१५ कूडाण भरिऊण समप्पिओ । ववहारो जाओ । कारणिएहिं पुच्छिओ - 'केत्तिया
मायंति ?' । तओ नउलय-परिमाणममुणंतेण भणियं गेण्हंतए[ण] जहा - 'सहस्सं
पक्खित्ता' । ण माया । इयरेण - 'अट्ठ सयाणि' तेहिं पडिपुण्णो । तओ दवाविओ
सुंदरं दवं ति । कारणियाणमुप्पत्तिया ।

[२३]

२० नाणय ति । जहा एवं चिय सवं, नवरं कालो बहवो समप्पिओ नउलयस्स ।
एते य नवा दीणारा । तओ नाऊण दवाविओ अण्णे सुंदरे । कारणियाणं उप्पत्तिया ।

[२४]

भिकखु ति । जहा एवं चिय रत्तवडस्स य नउलगो अप्पिओ । न देइ । तेण
जूआरा ओलगिया । तेहिं भणियं - 'जाए वराए वयं तेण सह जंपामो, ताए वेलाए
२५ मग्गेजसु' । तओ जूआरा रत्तंवर-वेसं काऊण गया । भणियं च गेहिं - 'जाव चेइयाई
वंदिऊणागच्छामो पुव्वंदेसाओ, ताव एयं सुवण्णयं ठवेसु; अण्णे य गहिय-सुवण्णा
भिकखुणो आगमिस्संति, ताण वि ठवियवं' । एयम्मि अवसरे मग्गिओ तेण नउलो ।
तओ तीए लोलि(ल)याए मग्गिओ अप्पिओ नउलो ति । जूआराणमुप्पत्तिया ।

[२५]

३० चेडग-निहाणे ति । दोहिं मेत्तेहिं निही दिट्ठो 'कल्लं सुंदर-दिणे बलिदाणाइ-पुव्वयं
गिण्हिस्सामो' - ति भणिऊण गया निय-गेहेसु । तओ एकेण घेत्तूण दवं इंगाला तत्थ
छुट्ठा । विइय-दिवसे वि सो इंगालापूरिओ दिट्ठो । धुत्तेण भणियं - 'अओ मंद-पुण्णा
वयं, जेण दीणारा इंगाला जाया' । अहो ! वंचिओ ति इमिणा धुत्तेण विगारं अदावेंतेण
भणियं दुइएणं पि -

“न हि भवति यन्न भाव्यं भवति च भाव्यं विनाऽपि यत्नेन ।
करतल-गतमपि नश्यति यस्य तु भवितव्यता नास्ति ॥”

तओ गंतूण गेहं कओ तस्स सरिसो जक्खो । पृइऊण देइ तदुवरि मक्कडाण भत्तं,
ते य तमारुहिऊण खायंति । अण्ण-दियहम्मि निमंतिया से पुत्ता, थे(गो)विया यं ।
गवेसंतस्स य सिद्धं जहा—‘ते सुया मक्कडा जाया’ । आगओ से गेहं, जक्खमवणेऊण
निवेसिओ से द्वाणम्मि । तओ किलकिलेंता आरूढा तदुवरिया मक्कडा । तेण भणियं—
‘जहा दीणारा इंगाला जाया, तहा पुत्ता वि ते मक्कडा’ । तओ दिण्णं निहिस्स अद्धं ।
उप्पत्तिया एयस्स वि त्ति ।

[२६]

सिक्ख त्ति । जहा एगो उवज्झाओ ईसर-दारए ‘अज्झावेइ । तेण बहु दवं लद्धं ।
‘गच्छंतं मारिस्सामो’ न दवं से नीणिउं देंति । अण्णया जाणावियं सयणाण । अह
च्छाणि पडिय-च्छलेण दवं नईए पट्टविस्सामो, तं तुब्भे धित्तवं’ । तेण य अट्टमि-
चउद्दसि-पमुहासु तिहीसु ‘एस अम्हाण आयारु’ त्ति भणंतेण माणाय(नीणियं) सवं
दवं । ते पच्छा अप्पणा पण्णा(ला)णा ति । एयस्स उप्पत्तिया ।

[२७]

अत्थसत्थे त्ति । जहा दुण्ह महिलाण एगो दारओ । नवरं देवीए भणियाओ—
‘मम सुओ भे ववहारं छिंदिस्सइ, ताव एगट्ठा खाइह’ । न पुत्त-मायाए पडिवन्नं, सा
निद्राडिया । देवीए उप्पत्तिया ।

[२८]

इच्छाइ त्ति । जहा मय-वइयाए पइ-मेत्तो भणिओ । सवभावे कहिए मंतिणा
एगत्थ तुच्छं कयं दवं पच्छा अप्पणो अन्नत्थ बहुयं । सो पुच्छिओ—‘कयरं
इच्छसि ?’ । तेण बहुगमिच्छियं । मंतिणा भणियं—‘ता देसु एयं एयाए’ त्ति ।
मंतिस्स उप्पत्तिया ।

[२९]

सयसहस्स त्ति । जहा एगो धुत्तो भणइ—‘जो मं अपुवं सुणावेइ, तस्साहं
सयसहस्स-मोहं खोरयं देमि’ । सिद्धपुत्तेण भणियं—

“तुज्झ पिआ मम पिउणो घरेइ अपूणगं सयसहस्सं ।
जइ सुय-पुवं दिज्जउ अह न सुय खोरयं देसु ॥”

सिद्धपुत्तस्स उप्पत्तिया ।

इय एवमाई बहवो दिद्धंता आगमाणुसारेण साहेज जहाऽवसरं भवियाण बोहणट्ठाए ।
भरहाइ-चरियं भणियं ।

अण्णासत्ता महिला धर-सारं पुत्तयं च भत्तारं ।

नासेइ कट्ट-जाया वज्ज व निरंकुसा पावा ॥ ८४

[अन्यासत्ता महिला गृहसारं पुत्रक च भर्तारम् ।

नाशयति काष्ठ-जाया वज्रेव निरङ्कुशा पापा ॥ ८४]

कथमिदम् ? -

— [१४१. दुष्टस्त्रियां वज्जा-कथा] —

वसंतउरे नयरे कट्टो सेट्ठी । वज्जा से भारिया । आवन्न-सत्ता पसूया दारयं । जाओ अट्टवारसिओ । तओ 'महिला पुत्तो सुही होउ' ति भावंतो णेगंतियमरुयं सप्पच्छो एए मोत्तूण गओ देसंतरं दव-निमित्तं सेट्ठी । आलवणाईहिं नट्टिया मरुगस्स ति ।

१० "जत्थ तरुणो महल्लो तरुणी-मज्झमि तत्थ कि सील ? ।

'पुट्ठो चिय विडालो रसोरओ मडलो अहमो ॥'

तस्स य तिण्णि रयणाणि कुकुडो केणइल्लो मयणसंलागा य । सा य तं मरुयं पविसंतं से(स)वइ । मुणिया हियएण वारिया सुएण स ति -

'गुण-दोसे णावेक्खइ जो रत्तो होइ जम्मि वत्थुम्मि ।

१५ जो अण्णियाए दइओ अहवा सो अह वप्पो ति ॥'

पुणरुत्तं च कलहंती वावाइया मयणसंलागा । सुयं च जालंतरिण मरुएण भिक्खा-गय-मुणि-जुवलयं परोप्परं सणियमुल्लवंतं - 'जो एयस्स कुकूडयस्स सीसं खाइस्सइ, सो ज्झत्ति राया भविस्सइ' । तओ वंभणेण भणिया वज्जा - 'कुकुडस्स मंसं पया(सा)हेसु' । तीए भणियं - 'पुत्त-सरिच्छो एसो, अण्णं ते मंसं देमि' । तेण भणियं - 'किमेत्थ बहुणा ?, इमस्स मंसं देसु' ति । तओ मारिऊण पसाहियं से मंसं । जाव भट्टो आगच्छइ प्हाइऊण, ताव लेहसालाए पत्तो [पुत्तो] छुहालुओ 'दाएउ भत्तं' मग्गंतो । तओ खाविऊण कुकुडय-सीसं पट्टविओ । आगओ मरुओ । परिविट्ठं सीस-रहियं मंसं । 'कत्थ सीसं ?' ति पुच्छियाए तीए भणियं - 'पुत्तस्स दिण्णं' । तेण भणियं - 'हा ! दुट्ठु करं, सीस-कएण मए मारिओ, तं च तए पुत्तस्स दिण्णं; ता जइ

२० तं चिय पुत्तं मारिऊण देसि, तओ ते हं पुरिसो' । तीए भणियं - 'मा एवं भणसु, परिचत्तो एस मग्गो चिलातेहिं पि' । तेण भणियं - 'किमेत्थ बहु पलत्तेण ?; जइ मए कज्जं, ता ज्झत्ति पुत्तं मारिऊण देसु' । 'एवं' ति पडिबण्णे थणधाई दारयं वेत्तूण मुणि[य]-वुत्तंता पलाणा, क्रमेण य पत्ता देसंतरं । अपुत्त-नरिंद-मरणं पंचदिवाहि-वासणेण सो चिय दारओ राया जाओ ति ।

२५ "येन यथा भवितव्यं न तद् भवति अन्यथा ।

नीयते तेन मार्गेण स्वयं वा तत्र गच्छति ॥"

कालंतरेण पत्तो कट्टसेट्ठी । पर्णट्ट-सोहं पसाण-सरिसं मंदिरं निएऊण पुच्छिया वज्जा जाहे पञ्चुत्तरं न देइ, तओ पुच्छिओ कीरो । तेण भणियं - 'ताय ! पंजराओ

मुच्चसु' । तहा कए सिद्धं सबं । अबो ! जाण कए एत्थियाण किलेसो किज्जइ, ताण एयारिसं चेद्धियं ति । तओ तहारूवाणं थेराणं अंते पवइओ । विहरंतो य तहाविह-
भवियवयाए पत्तो तत्थ, जत्थ सो सुओ राया जाओ । भिक्खं भमंतो य पविट्ठो
पुद्वावासिय-वज्जाए धरं । नाऊण य दिन्नं मंडएहिं सह सुवण्णयं । नीहरंतो य साहुम्मि
कओ कलयलो—'एस चोरु' ति । दिद्धं सुवण्णयं । नीओ नरिंद-समीवे । पच्चभि-
णाओ थणधाईए, रोईऊण साहिया पउत्ती राइणो । तेण वि पणमिओ भाव-सारं ।
वज्जा वि आणत्ता निविसया । कओ तत्थ वासारत्तो । कओ राया सावगो,
सेस-लोगो य । गच्छंतस्स य वासारत्तय-समत्तीए भणाविया परिभट्टिया धिज्जाईएहिं
जहा—'मम पोहं काऊण मा वच्चसु' । तीए एवं लवंतीए वि 'पवयणस्स उण्णइ
भवउ' ति मण्णमाणेण भणियमणेणं ति—'जइ मए कयं, काल-कमेण जोणीए
नीहरउ; जइ अन्नेण तो ज्झत्ति' । तओ पुट्टं फोड्डं । जाया पवयणस्स उण्णइ ति ।

॥ वज्जा-कहाणयं समत्तं ॥

विणय-रहिओ न ठाणं पावइ जह निंबओ पुणो लहइ ।

विणयाहिंतो पुरिसो दिद्धंतो निंबओ चेव ॥ ८५

15

[विनयरहितो न स्थान लभते यथा निम्बकः पुनर्लभते ।

विनयवान् पुरुषो दृष्टान्तो निम्बकश्चैव ॥ ८५]

कथमिदम् ?—

— [१४२. विनये निम्बक-कथा] —

धणयपुरि-संकासाए उज्जेणीए जिणवयण-भाविय-मई अंबरिसी वंभणो, मालुगा 19
से भारिया । निंबओ सिं पुत्तो । मालुगा पंचन्मोकार-परा पंचत्तीभूय ति ।

अपि च — "सर्वे क्षयान्ता निचयाः पतनान्ता समुच्छ्रया ।

संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं हि जीवितम् ॥"

तओ अंबरिसी निंबएण सह पवइओ । सो य निंबओ पावोदयाओ काइय-भूमीए
कंटके निक्खिवइ, सज्जाय-पढण-समए छिकइ, वक्खाण-वेलाए विकहं करेइ, सबहा 25
सबं सामायारिं वितहं करेइ ति ।

'जं भणसि तं न काहं जत्तो वारेसि तत्थ वच्चामि' ।

किं ते अलिजराओ उदयं धितुं नयं(इं) नेमि ? ॥"

तओ भणिओ सूरी साहूहिं—'निंबओ वा चिट्ठउ, वयं वा चिट्ठामो' । तओ नीणिओ
निंबओ । तेण य सह नीसरिओ जणओ वि । अण्ण-विहारे गया, तत्थ वि अविणी- 31
यत्तणओ निक्कालिया । एवं किल उज्जेणीए पंचसु वि वसही-सएसु कत्थ वि ट्ठाणं
न लद्धं ।

अवि य — “कलहकरो डमरकरो असमाहिकरो अणेवुइकरो य ।

एसो य अप्पसत्थो परिहरियव्वो पयत्तेण ॥”

तओ उज्जाण-गयं पियरं रोयंतं दट्ठण भणियं निवण — ‘ताय ! किमेयं ?’ ।

तेण भणिओ — ‘तुज्झ चिट्ठियएणं आवया-मंदिरमहं पि संवुत्तो म्हि’ । तओ समुप्प-
 ५ न्न-पच्छायावेण भणियं निवण — ‘ताय ! एकवारा(रं) पवेसं करेसु, जेणावणेमि ते
 दुक्खं’ । तओ पुणरुत्तं भणिओ गओ से जणओ आयरिय-समीवे । तं च चेह्लय-सहियं
 दट्ठण संखुद्धा सवे मुणिणो । अंवरिसिणा भणिओ गुरु — ‘संपयं सामायारीए चिट्ठि-
 (वट्ठि)स्सइ’ । तहा वि णेच्छंति साहुणो निवयं । आयरिएहिं भणियं — ‘तहा वि
 इकदिवसं पाहुणया संपत्ता(संता) चिट्ठंतु’ । एवं च कए जह-ट्ठियं सामायारं(रिं)
 १० पउंजंतेण आराहिया गुरुणा सह सवे मुणिणो; जाव सवसंधो त्ति । उवणओ कायवो ।

अमुणिय-जिणिंद-वयणा संजम-कलिया वि नेय(व) उवइट्ठं ।

पडिवज्जंते सम्मं जह सीसा पूसमित्त(भूइ)स्स ॥ ८६

[अमुनि(ज्ञा)तजिनेन्द्रवचनाः सयमकलिता अपि नैवोपदिष्टम् ।

१५ प्रतिपद्यन्ते सम्यग् यथा शिष्याः पुष्यमित्रस्य(भूतेः) ॥ ८६]

— [१४३. अज्ञाने पुष्यभूति-शिष्य-कथा] —

अत्थि भरहद्धवासे सुरनगर-विभमं सिववट्ठणं नगरं जयलच्छि-संकेय-ट्ठाणं । सु(तु)-
 डिंबगो राया । बहुसीस-परिवारो पूसभूइ आयरिओ । तेण य राया सावगो कओ ।
 अण्णया सुहुमं ज्ञाणं पविसिउकामेण सूरिणा वाहरिओ सण्णो बहुस्सुओ पूसमित्ता-
 २० भिहाणो साहू । समाढत्तं एगत्थ निगुंजे ज्ञाणं । ते वंदमाणे सीसे दूराओ अवणेइ
 ‘मा विग्घं भविस्सइ’ । तं च ज्ञाणं महापाण-सरिसं, ऊसासा वि न सम्मं उक्कलक्खि-
 जंति । तओ तहाविहं आयरियं दट्ठण भणियं सेस-मुणीहिं — ‘भो ! काल-गयं पि आय-
 रियं न कहेसि !’ । तेण भणियं — ‘मां विग्घं करेह ज्ञाणस्स’ । तओ जाहे ऊसास-
 नीसासा वि नोवलक्खिजंति । तओ गंतूण कहियं राइणो जहा — ‘काल-गयं पि आयरियं
 २५ वेयाल-साहणत्थं न एस लिंगी अम्हाण कहेइ’ । तओ आगंतूण निरुस्सासो दिट्ठो सरी
 राइणा । पूसमित्तेण वारिजंता वि समाढत्ता ‘संजत्ती । ‘नूणं’ विणासिज्जइ’ त्ति मण्णमा-
 णेण छित्तो पायंगुट्ठए । विबुद्धेण य भणियं गुरुणा — ‘अज्जं कीस ज्ञाण-वाघाओ
 कओ ?’ । तेण भणियं — ‘किं न पेच्छसि एते अगीयत्थे नियय-सीसे ?’ । तओ ते
 खरंटिऊण भणियं गुरुण त्ति ।

३० अपि च — “अज्ञानं खलु कष्टं क्रोधादिभ्योऽपि सर्वपापेभ्यः ।

अर्थ हितमहितं वा न वेत्ति येनावृतो लोकः ॥”

उवणओ कायवो ।

पूसभूइ-सीस-कहाणियं ^३समत्तं ॥

तेण भणियं—‘उज्जाणे चिट्ठइ’ । तओ पट्टविया मंतिणो—‘अभय-पसाए कए आगच्छा-
मो भे वंदणत्थं’ । आगओ राया । कया धम्मकहा । जाओ सावगो । कया खामणा ।
आलोइय-निंदिय-पडिकंत-कय-जहारिह-पायच्छित्तो य सिद्धो मुणि त्ति । उवणओ
कायवो ।

5

नंद-कखाणयं ‘समत्तं ॥

तव-सोसिया वि मुणिणो कोव-परा मारिऊण जंतु-गणे ।

सावेण महानरए वच्चंती(ते) करड-कुरुडु(ड) व ॥ ८८

[तपःशोषिता अपि मुनयः कोपपरा मारयित्वा जन्तुगणान् ।

10

शापेन महानरके व्रजन्ति करट-कुरुटविव ॥ ८८]

कथमिदम् ?—

— [१४५. कोपे करट-कुरुट-कथा] —

वेसमणनयरि-कप्पाए कुणालाए महानयरीए नाणाविह तव-विसेस-सोसिय-तणुणो
मासकप्पेण विहरमाणा संपत्ता सद्धिवरोवज्झा(ण्णा)या दोन्नि करड-कुरुडाहिहाणा तव-
15 स्सिणो । नयर-निद्धमणासण्ण-वसहीए आवासिया । ‘मा मुणीणमुवद्दो हवउ’ त्ति
देवया निओगेण न नयरि-मज्जे वरिसइ । नागरया य निंदिउं पयत्ता । पुणरुत्तं च
हीलिजमाणेहिं समुप्पण्ण-कोवानलेहिं भणियमेएहिं—

‘वरिससु देव ! कुणालाए’ करडेण इमम्मि भणिए,

कुरुडेण भणियं—‘दिवसाणि दस पंच य’ ।

20 पुणो वि भणियं करडेण—‘मुट्ठि-मित्ताहिं धारहि’

कुरुडेण भणियं—‘जहा राई तहा दिवस(वा)’ ॥

भणिऊण गया साकेयं । नगरी वि सज्जणवया पन्नरसहिं अहोरत्तेहिं पक्खित्ता
समुद्धंमि । ते वि तइयवरिसे* रुद्धज्झाणोवगया मरिऊण उववण्णा सत्तमपुढवीए
कालनयरे(ए) बावीससागरोवमाउणो नेरइया जाया । कुणाला-विणासकालाओ य
25 तेरसमे वरिसे महावीरस्स केवलं समुप्पण्णं । उवणओ कायवो ।

करड-कुरुड-कखाणयं ‘समत्तं ॥

सम्ममणालोएंतो मच्छियमल्लो व वच्चइ विणासं ।

आलोए(यं)तो सम्मं फलहीमल्लोवमो होइ ॥ ८९

30

[सम्यगनालोचयन् मिच्छि(मात्स्य)कमलवद् व्रजति विनाशम् ।

आलोचयन् सम्यग् फलहीमल्लोपमो भवति ॥ ८९]

कथमिदम् ? —

— [१४६. आलोचनानालोचने मल्लद्वय-कथा] —

कुबेरपुर-संकासाए उज्जेणीए जियसत्तू राया । सवत्थ रज्ज-विकखाओ समत्थ-मल्ल-
चूडामणी अट्टणो ने(ना)म मल्लो । इओ य सोपारए नयरे सीहगिरी राया । सो य
मल्ल-महूसवं कुणइ वरिस-वरिसं । सो(जो) य जिणइ, तस्स पडागाए सह बहु रित्थं ५
देइ । सो य अट्टणो तत्थ गंतूण दवेण सह जइ(य)पडागं गेण्हइ । अण्णया चित्थियं
राइणा — ‘ओहावणा मम एसा, जमण्ण — रज्जाओ पडागं गेण्हइ । तओ दिट्ठो मच्छिओ
वसं पियंतो । ‘जोगो’ त्ति काऊण गाहिओ निजुद्धं । पोसिओ बलकारि-दवेहिं । पत्ते य
महूसवे तरुणो त्ति विणिज्जिओ अट्टणो, मच्छिय-मल्लेण गहिया पडागा सह दव-साहु-
कारेण । विमण-दुम्मणो गओ अट्टणो उज्जेणि-हुत्तं । चित्थियं च णेण — अण्णं जुवाणय- १०
मण्णिस्सामि । वच्चेण सुरट्ठाविसए दूरुल्लकुतिया-णाम गामो, तत्थ ट्टिएण दिट्ठो
एगो हि(हालि)ओ एगेण हत्थेण हलं वाहंतो, दुइएण फलि(ल)हीओ उप्पाडंतो,
कूर-छवयं तीमिण-घडएण भुंजमाणो, आवट्टिय-पुरीसं च वोसिरंतो । ‘उचिओ एसो
मल्लत्तणस्स’ भावेंतेण भणिओ अट्टणेण — ‘का ते जीविया ?’ । तेण भणियं — ‘करि-
सणेण’ । तेण भणियमहमट्टणो भवंतमीसरं करेमि, जइ मे वयणं करेसि’ । ‘एवं’ ति १५
य पडिवण्णे महिलाए कप्पास-मोहं दाऊण नीओ सो उज्जेणीए । वमण-विरेयण-
पुवयं आरोवियं बलं । जाओ महाबल-परक्कमो । सिक्खविओ वि(नि)जुद्धं । पयट्ठो
सोवारि(पार)याभिमुहं । कमेण य अहावेंतो बलं पत्तो महूसवे । निग्गओ राया ।
संपत्तो णेग-मल्ल-सहिओ मच्छियमल्लो । मंगलतूरेसु, आवूरिएसु संखेसु, जयजयावियं
मागहेहिं, पणच्चिउमारद्धा मच्छिय-फलिह(लहि)मल्लि त्ति । अवि य — २०

वग्गंति दो वि नच्चंति दो वि पहरंति दो वि जय-लुद्धा ।

निवडंति दो वि उट्ठंति दो वि अहिणो व धरणीए ॥

प(पा)यतल-मुट्ठि-कोप्पर-जाणु-पहारेहिं जुज्झिउं दिवसं ।

संचुण्णिय-सव्वंगा संपत्ता दो वि निय-ठाणे ॥

तओ पुच्छिओ अट्टणेण फलहीमल्लो — ‘पुत्तय ! किं ते वाहइ ?’ । तेण वि ‘गुरु’ त्ति २५
काऊण निरासंकेण साहियं जह-ट्ठियं । तेण वि अब्भंग-सेव(च)ण-मलणाइएहिं पेउणीकओ ।
मच्छियमल्लो वि राइणा पुट्ठो — ‘किं ते वाहइ ?’ । तओ गारव-लज्जाइ-विनडिय-मणेण
भणियमणेण माणेण — ‘अलं मइण-व्भंगणोवक्कमेण, न मे तेण य वराएण थेवा वि
पीडा कीरइ’ त्ति । पच्चूसे तह चिय लग्गा दोण्णि । मच्छियमल्लो अंचिय-सरीरो जाहे
न तरइ जुज्झिउं, तओ वइसाह-ट्ठाणं काऊण ठविओ । तेण भणिओ अट्टणेण फलहि ३०
त्ति । तओ सणालं तोडियं सीसं । गहिया पडांगा । पुरिं संपत्ता, संपत्त-तिवग्ग-सुहं
त्ति । अओ भण्णइ — अट्टणेण पुच्छिएण जह-ट्ठियं फलिह(लहि)मल्लेण सिद्धं, तह गुरुणो
आलोएयव्वं; न जहा मच्छियमल्लेण कयं तहा कायव्वं ।

फलिह(लहि)मल्ल-कखाणयं ‘समत्तं’ ।

जुवईए राग-रक्तो राय-विरुद्धं करावए पुरिसो ।
मित्तं पि आवयाए पक्खिवइ जहा य धणमित्तो ॥ ९०

[युवतौ रागरक्तो राजविरुद्धं कारयति पुरुषः ।
मित्रमप्यापदि प्रक्षिपति यथा च धनमित्रः ॥ ९०]

६ कथमिदम् ? -

— [१४७. रागे धनमित्र-कथा] —

दंतपुरे दंतच(व)को राया । सच्चवई से महादेवी । आवण-सत्ताए य दंतमय-पासाय-
कीडणम्मि डोहले जाए राइणा निय-देस-पडहत्थि-दंता आणाविया नरिंदहिंतो ।
अण्णो गेण्हंतो दंडिज्जइ । समाठत्ता दंत-वलहिया । इओ य तत्थेव धणमित्तो वणिय-सुओ ।
१० दोन्नि से भारिया । धणसिरी पढमा । पउमसिरी विइया अच्चंत-वल्लहा य । अण्णया सिं
भंडणे पयड्डे भणियं धणसिरीए - 'हला ! किं ते ममाहिंतो अब्भहियं ? , जेण गव्वमुव-
हसि; न य ते सच्चवईए विव दंत-वलहिया कीरइ' । तीए भणियं - 'अवस्सं कारवेस्सामो' ।
पविट्ठा कोव-घरे । पुच्छिओ परियणो वणिणा - 'कत्थ पिययमा ?' । दाविया परिय-
णेण । तेण भणियं - 'पिए ! किं केण ते अवरद्धं ? , किं वा न संपण्णं ? ; जेण कुविया
१५ सिं' । पुणरुत्तं च वाहरियाए साहिओ निययाभिप्पाओ - 'जइ दंत-वलहियं न करेसि',
तओ अवस्सं पाणे परिचयामि' । चिंता-भर-निब्भरस्स संपत्तो नियय-चित्त-विब्भमो
सब्भत्थ-निही दढमित्ताहिहाणो बाल-सुही । भणियं च णेण - 'कीस विसण्णो ?' । तओ
सब्भावे पिसुणिए भणियं दढमित्तेण - 'वयंस ! पियाए विणा तुमं न हवसि, तए मरंते
अहं न जीवामि । जइ ममेत्थ पत्त-कालं - अडवीए पुलिंदेहिंतो मुल्लेण घेत्तूण अच्चंत-गुत्ते
२० आणेमि दंते' । तओ पुलिंदय-जुग्ग-दव्वाणि घेत्तूण गओ एसो । गहिय-दंतो य पत्तो
नगर-बाहिं, तण-पूलय-विट्ठिए य पंडसारिउमारद्धो । तओ वसभेण गहिए पूलए
'खड' ति पडिओ दंतो । 'विरुद्धकारि' ति गहिओ नरेंद-पुरिसेहिं । समप्पिओ
नरिंदस्स १ तेण वि य वज्झो समाइट्ठो । तओ सोऊण पाय-वडिओ धणमित्तो विण्णवि-
उमाढत्तो - 'देव ! न एयस्स महाणुभावस्स दोसो, मए एयं राय-विरुद्धं काराविओ;
२५ ता मोत्तूण एयं ममं वावाएसु' । दढमित्तो पुच्छिओ - 'किं व सच्चमिणमो ?' । तेण
भणियं - 'देव ! नाहमेयं वियाणामि, नवरं मम पाण-संरक्खणत्थं निय-जीवियमुज्झइ' ।
तओ कह कह वि मुणिय-वुत्तंतेण राइणा सकारिऊण मुक्का ।

उवणओ कायवो ।

धणमित्त-क्खाणयं समत्तं ॥

इच्छंतस्स वि पूया न होइ जह धम्मघोससाहुस्स ।

पुण्ण-रहियस्स जायइ धम्मजसस्सेव पुण्णेहिं ॥ ९१

[इच्छतोऽपि पूजा न भवति यथा धर्मघोषसाधोः ।

पुण्यरहितस्य जायते धर्मयशस इव पुण्यैः ॥ ९१]

कथमिदम् ? -

— [१४८. निःस्पृहपूजायां धर्मघोष-धर्मयशः-कथा] —

तिवग्ग-साहणुज्जय-जण-समाउलाए बारवइ-संकासाए कोसंबीए महानयरीए राय-
लच्छिमंदिंरं अजियसेणो राया । धारिणी महादेवी । तीए चिय सुयरयण-महोअहिणो
धम्मवस्स आयरिया । ताणं च दो पहाणसीसा धम्मघोसो धम्मजसो य । अज्जचं-
दणाणुकारिणी विणयवई पवत्तिणी । विणय-भया से सीसणिया । तीए भत्तं पच्चक्खायं ।
संघेण य महापूया-सक्कारेण य निज्जविया । ते य धम्मघोस-धम्मजसा 'चत्तारि वि-
चित्ताइं विगइ-निज्जहियाणि चत्तारि' इमिणाऽऽगम-विहाणेण सरीर-परिकम्मं क्कउमा-
ठत्ता ।

इओ य उज्जेणीए नयरीए अणेग-नरनाह-पणय-पाय-पंकओ रायसिरि-संकेयट्ठाणं
चंडपज्जोओ महानरिंदो । तस्स य दोन्नि पहाण-पुत्ता भाउणो पालगो, गोपालगो
य । गोपालगो निव्विण्ण-काम-भोगो पवइओ । पालगो राया संवुत्तो । तस्स दोण्णि
वि पहाण-पुत्ता भाउणो अवंतिवट्ठणो, 'रि(र)ट्ठवट्ठणो य । अवंतिवट्ठणं रायाणं
'रि(र)ट्ठवट्ठणं च जुवरायं काऊण पवइओ पालगो त्ति । अण्णया वसंतूसवे नंदणवणोवमे
वाहिरुज्जाणे वीसत्थं रमंतीए जुवराय-भारियाए धारिणीए सरीर-सोहं निएऊण चित्तिय-
मवंतिवट्ठणनरिंदेणं । अवि य -

“किं मज्झ जीविणं ? रज्जेण वि जइ इमाइ सह भोगे ।

सुरसुंदरि-सरिसाए जहिच्छियं भो ! न भुंजामो ॥

सो चिय जयम्मि धण्णो सो चिय सोहग्ग-गव्विओ स-मओ ।

जो एयाए पावइ सुह-कमलं चंचरीउ व ॥”

तओ संजाय-वम्महेण पट्ठविया दूई । साहिओ नरिंद-हिप्पाओ । तीए भणियमलमे-
याए संकहाए, परिहरिओ एस मग्गो खुड्ड(द)-सत्तेहिं पि ।

“अपि चण्डानिलोद्धूत-तरङ्गस्य महोदधेः ।

शक्येत प्रसरो रोद्धु नानुरक्तस्य चेतसः ॥”

पुणरुत्तं च पत्थिज्जंतीए अवियप्पं भणियमणाए - ‘हला ! दूइए ! किं भाउणो वि न
लज्जए राया ?’ । एयं सोऊण वावाइओ रट्ठवट्ठणो । पुणो वि भणाविया - ‘संपयं
इच्छसु, अवणीयं ते सल्लं’ । ‘अवो ! मम लुट्ठेण वावाइओ गुण-रयण-महोअही अज्ज-
उत्तो इमिणा नरिंदाहमेण, तो जाव सील-भंगं न करेइ, ताव अवंतिसेणं पुत्तं मोत्तू-

णमिहेव अन्नत्थ वच्चाओ' चिंतिऊण गहियाभरणा पयट्ठा सत्थेण सह, कोसंबीए कमेण य संपत्ता । तत्थ दिट्ठाओ साहुणीओ । वंदिऊण य पुणरुत्तं पुच्छियाए साहिओ परमत्थो । संजाय-संवेगाइसया य निक्खंता एसा । अपत्था(च्छा)सिणो विव वाही वड्ढिउमाढत्तं पोट्ठं । पुच्छिया ए(य) पवत्तिणीए—'वच्छे ! किमेयं ?' । तीए भणिय-
 ५ मावण्ण-सत्ता पवइया, न पुवं सिट्ठं, मा पवज्जा न होहिति' ति । मयहरियाए भणियं—
 'न सुंदरं कयं' । पच्छण्णाए वड्ढिओ गब्भो । कमेण य सब्ब-लक्खण-जुत्तं पसूया दारयं ।
 'मा साहु-साहुणीणमुवघाय-किलेसाइणो हवंतु' चिंतंतीए रि(र)ट्ठवट्ठण-नामंक्रियाए
 रयणमुद्धियाए सह मुक्को नरिंद-भवणंगणे । मोत्तूण अवकंता साहुणी । दारओ वि
 उवरि[म]-तलारूढेण मणि-प्पभा-समुज्जोय-गयणंगणो दिट्ठो राइणा; धैत्तूण य दिण्णो
 १० धारिणीए—'एस ते अपुत्ताए पुत्तो' ति । 'पच्छण्ण-गब्भा देवी पसूय' ति कयं
 महावट्ठावणयं ।

अपि च—“रणे वने शत्रु-जलाग्निमध्ये महार्णवे पर्वत-मस्तके वा ।

सुप्तं प्रमत्तं विषम-स्थितं वा रक्षन्ति पुण्यानि पुराकृतानि ॥”

साहुणीहिं पुच्छिया—'कत्थ एगागिणी गया ?' । तीए भणियं—'वावण्णं डिंभरूवं
 १५ जायं, तस्स परिट्ठवणत्थं' । सो य पंचधाई-परिवुडो वड्ढिउं पवत्तो । कयं च से नामं
 मणिप्पभो । साहुणी य महादेवीए सह भित्तिं काऊण दारयमभिनंदावेइ । कमेण
 संपत्त-जोवणस्स मओ ज(जि)यसेन(ण)नरिंदो । 'असाधारण-गुणावास' ति काऊण
 अणिच्छंतो वि अहिसित्तो महासामंतोहिं रायाहिसेएण ।

अपि च—“नोदन्वानर्थितामेति न वाऽम्भोभिर्न पूर्यते ।

२० आत्मा तु पात्रतां नेयः पात्रमायान्ति सम्पदः ॥”

पयाणुरागाइ-गुण-गणावज्जियं परिणयं रज्जं । एवं च जम्मंतर-समुवज्जिय-पुण्णाणु-
 भाव-जणियं तिवग्ग-सारं जीवलोय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो ।

‘अवो ! जीए कएण भाया वावाइओ, सा वि देवी न जाया’ समुप्पण्ण-पच्छायावो
 तेणं चिय सुयस्स अवंतिसेणकुमारस्स रज्जं दाऊण तक्कालाणुरूव-कय-कायवो महाविभूईए
 २५ पवइओ अवंतिवट्ठणनरिंदो । अवंतिसेणराइणा वि सिट्ठा सवे वि पुवराइणो, नवरं
 मणिप्पभराइणा पत्त-कालो वि न पट्ठाविओ करो । तस्स मग्गणत्थं पेसिओ दूओ ।
 पडिहार-निवेइओ य पविट्ठो एसो । कय-जहारिह-कायवो भणिउं पयत्तो ति—

“आइसइ महाराओ अवंतिसेणो मणिप्पभनरिंदं ।

कालाणुरूव-कप्पं दाऊणं रज्जमणुहवसु ॥”

३० तओ अपुट्ठ-उवमाण—‘सइं सोऊण समुप्पण्ण-दारुण-कोवानल-पम्हुट्ठ-कायव्वेण भणियं
 राइणा—‘अरे रे ! एयस्स असमिक्खिय-जंपिरस्स झत्ति जिब्भं छिदह’ । तओ ‘जं
 महाराओ आणवेइ’ गहिय-सत्था समुद्धिया पुरिंसा । एत्थंतरम्मि मुणिय-मणो-वियप्पेण
 पढियं दूएणं ति—

“राजन् ! वाक्यं परस्येदं वयं वाग्मात्रोपहारिणः ।
त्वं चान्ये च महीपालाः सर्वे दूत-मुखा यत ॥
निपतत्स्वपि शस्त्रेषु संवृत्ते च महाहवे ।
दूतानां प्रेषणं युक्तमवध्यत्व च नीतिषु ॥”

तओ मुणिय-नीईस्तथेण पुणो वि भणियं पहुण त्ति—

“दूय ‘त्ति जं न वज्झो एवं भणिऊण वच्चसि हयास ! ।
इहरा एवं भणिरो जीवंतो जाइ किं पुरिसो ? ॥”

दूएण वि गंतूण निवेइओ एस वुत्तंतो अवंतिसेणराइणो । सो वि महाबल-समुदएणं
पयड्डो कोसंबी-हुत्तं । कमेण य समासणीहूओ तीए । मुणिय-वुत्तंतेण य कया मणि-
प्पहराइणा वि जुज्झ-सामग्गी । ताण य धम्मघोस-धम्मजसमुणीण कय-पडिक्कमाण १०
पढमसाहुणा चित्तिं— ‘जहा समण-संघाओ विगयभयाए सकारो इह-द्वियाए पाविओ,
तहाऽहमवि पाविस्सामो । इहइ चिय अणसणे ठामि’ । तहा कयं । धम्मजसो पुण—
‘कम्म-क्खए समाढत्ते किं पूया-सकारेण कायवं ? । तत्थ वच्चामि, जत्थ न कोइ जाणइ’
भावंतो कोसंबीए उज्जेणीए य अंतरे वच्छगा-तीर-पव्वयस्स कंदरम्मि ठिओ अणसणेणं
ति । अवि य—

“नो इहलोगट्ठाए तवमहिद्विज्जा, नो परलोगद्वियाए तवमहिद्विज्जा, नो कित्ति-वण्ण-सद्द-
सिलोग-द्वियाए तवमहिद्विज्जा, नण्णत्थ निज्जरद्वियाए तवमहिद्विज्जा, नण्णत्थ अरि(आर)हंतिएहि
हेज्जहि तवमहिद्विज्ज त्ति ॥”

एवं अवंतिसेणेण य आगंतूण रोहिया कोसंबी । तओ सण्णजंति महासुहडा,
आउलीहंति निओइणो, कप्पिजंति करिणो, पक्खरिजंति तुरंगमा, सज्जिजन्ति संदणा, २०
सम्माणिजंति सुहडा, सच्चविजंति पहरण-गणा, अणुणिजंति पिययमाओ, विलहिजंति
जहारिह-करि-तुरंगमाइणो, ‘किमेत्थ भविस्सइ ?’ त्ति समाउलीहंति नागरया ।

इय सवे चिय लोगा निय-निय-कायव-वावडा जाया ।

न य कोइ धम्मघोसं अभिनंदइ भारहीए वि ॥

अपि च— “अन्यथैव विचिन्त्यन्ते पुरुषेण मनोरथा ।

दैवप्रापितसद्भावात् कार्याणां गतिरन्यथा ॥”

अन्न-दियहम्मि पट्टविओ अवंतिसेणेण मागहो मणिप्पभस्स । भणियं च णेण—

“जइ सच्चं चिय सीहो नयरि-गुहाए झत्ति नीहरउ(सु) ।

अह गोमाऊ सच्चं मा नयरि-दरीए नीहरसु ॥”

राइणा भणियं ति— “सच्चं निवसइ सीहो कोसंबि-गुहाए तेण जइ कज्जं १

निय-जीविण नवरं मा सुत्तं तं विबोहेसु ॥”

अह बंदिणा पलत्तं ‘पुणरुत्तं बोहिओ सि पुण एसो ।

संबोहिओ नराहिवं ! नीहर नयरीए जुज्झामो’ ॥

‘एवं’ ति पडिवन्ने गंतूणं मागहेण निय-पहुणो ।

सिद्धमिणं सो ताहे सन्नद्धो निय-बल-समेओ ॥

तओ मणिप्पभराया वि स-खंधावारो नयरीए नीहरिउं पयत्तो त्ति । अवि य-

ण्हाओ कय-बल(लि)कम्मो सियवत्थाहरण-कुसुम-सोहिह्लो ।

धवल-गइंदारुढो सको इव नीइ नरनाहो ॥

रह-तुरि(र)य-पक्कपाइक-मत्तकरिनाह-परिगओ एसो ।

रण-रहस-पुलइयंगो भरहनरिंदो व नीहरइ ॥

एत्थंतरम्मि चित्तिं से जणणीए साहुणीए – ‘जाव निरवराह-जण-संखओ न होइ, ताव संबोहिऊण एयं निवारेमि भंडणं’ । तओ गंतूण भणिओ राया अज्जाए – ‘वच्छ ! वेगलावेसु जणं, साहेमि दुन्नि वयणाणि’ । तहा कए भणियमणाए – ‘कीस नियय-सहोयरेण सह जुज्झसि ?’ । तेण भणियं – ‘भगवई ! कीम अलियं वाहरसि ?’ । तीए भणियं – ‘वच्छ ! न मरण-समए वि साहुणीओ अलियं जंपत्ति’ । तेण भणियं – ‘ता कहं मे सहोयरो ?’ । तओ जह-द्वियं सवित्थरं कहेऊण निय-बुत्तंतं पच्छा भणिओ – ‘जइ न पत्तियसि, तो एयं जणंणिं दाणिं पुच्छसु, रट्ठवद्धण-नामंकिर्यं-मुदं च कँड्ढावि(द्धि)ऊण पेच्छसु’ । एवं कए पण्डु-संकेण वि भणियं तेण – ‘तहा वि संपयं नियत्ततो लज्जामि’ । तीए भणियं – ‘वच्छ ! अलं जुज्झ-ज्झवसाएणं, भायरं पि ते उवसामेमि’ । गया तत्थ । पडिहारेण विन्नत्तो राया – ‘देव ! पवइया दट्ठुमिच्छइ’ । पविट्ठा एसा, निसन्ना आसणे । ‘अहो ! अम्हाण सामिणीए सारिच्छा का वि एसा अज्जा, ‘निस्संसयं धारिणि’ त्ति जाणिऊण पाय-वडिओ परियणो रोविउं पयत्तो । पच्छा सवित्थरं नियय-बुत्तंतं कहेऊण पुणो वि साहियं जहा – ‘एस ते सहोयरो, ता अलं जुज्जेण’ । तओ कया दोणं पि भाउयाणं अज्जाए परमपीइ त्ति ।

“तं कि पि अणण-समं सोक्खं खलु आसि ताण तव्वेलं ।

ज कहिऊण न तीरइ वास-सहस्सेहि वि बहूहि ॥”

अपि च – “पादा हिमांशोर्ललितं वधूनां गर्ध सजां भ्रातृसमागमश्च ।

एकैकमप्येषु मुदं विधत्ते कः संहतानां पुनरस्ति मलः ? ॥”

एवं च कोसंबीए कंचि कालं हिययाणुकूलं सुहमणुहविऊण पुणो पयट्ठा सह मयहरिया साहुणीहिं जणणीहिं उज्जेणि-हुत्तं । कमेण य पूइज्जमाणा जणवएण, पडिच्छंता पाहुड-सयाणि, घोसावेंता अमारिं, पूइंता जिण-मुणिणो, अणुकंपमाणा दीणाणाह-सरणागए पत्ता वच्छगा-तीरम्मि पव्वए । तत्थ तदेसयारिणो मुणि-सावया-इणो आगच्छंते दट्ठूण गयाओ ताओ वि । वंदिओ भाव-सारं, भणिया य एताहिं रायाणो – ‘वयं तव्र उत्तिमट्ठ-द्वियस्स मुणिणो वंदणत्थं चिट्ठिस्सामो’ । तेहिं भणियं – ‘वयं पि से पूयं करेमो’ । तओऽणुदियहं समण-संधेण नरिंदेहि य पूइज्जमाणो वंदिज्जमाणो मोत्तूण कडेवरं गओ देवलोगम्मि । ते वि संपत्ता उज्जेणीए सह साहुणीहिं त्ति ।

अओ भण्णइ — ‘अणिच्छंतस्स वि धम्मजसस्स पूया जाया, इयरस्स इच्छंतस्स वि न जाया; अओ जहा धम्मजसेण कयं तहा कायव्वं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दोण्ह वि मुणीण पुव्वं निसुणंतो लहइ निव्वानं ॥

धम्मघोस-धम्मजस-क्खाणयं समत्तं ॥

5

सुद्ध-सहावम्मि जणे जो दोसं देइ पडइ तस्सेव ।

रुद्रस्स व गुंडिज्जइ जो धूलिं खिवइ चंदस्स ॥ ९२

[शुद्धस्वभावे जने यो दोषं ददाति पतति तस्यैव ।

रुद्रस्येव गुण्यते यो धूलिं क्षिपति चन्द्रस्य ॥ ९२]

कथमिदम् ? —

10

— [१४९. दोष-दाने रुद्र-कथा] —

चंपाए कोसियज्जो उवज्झाओ । दोन्नि से सीसा अच्चंत-गुण-दोसागरा अंगरिसी रुद्रओ य । पट्टविया य दारुगाणं । कीडा-सत्तस्स य पम्हुट्टो गुरुवएसो रुद्रस्स । नवरमत्थमण-समए अंगरिसिं समारोविय-कट्ट-भारयं दट्टूण उवज्झाय भीओ पयट्टो अडवि-हुत्तं । दिट्ठा जोइजसा^१ नाम वच्छवाली ‘पंचयाहिहाणस्स सुयस्स भत्तं^{१५} दाऊण गहिय-कट्ट-भारा आगच्छंती । तं मारिऊण गहिओ कट्ट-भारओ, उवणीओ उवज्झायस्स । तओ करे धरिऊण भणियं रुद्देण — ‘एतेण तुज्झ सुसीसेण वच्छवालं मारिऊण णीओ तीए संतओ कट्ट-भारओ । तओ नीणिओ अंगरिसी । नियय-कम्मं सोएंतो पसत्थ-ज्झवसाय-ट्ठाणेसु वट्टमाणो केवली जाओ । देवा अवयरिया । भणियं च णेहिं — रुद्दएण सा मारिया । तओ लोणेण निदिज्जमाणो सो वि जाय-संवेगो सुमरिय-पुव्व-^{२०} भवंतरो केवली जाओ । उवज्झाओ सह भट्टिणीए पव्वओ । चत्तारि वि सिद्धत्ति । उवणओ कायव्वो ।

रुद्र-क्खाणयं समत्तं ॥

जो न वि वट्टइ रागे न य दोसे दोण्ह मज्झयारम्मि ।

सो भण्णइ मज्झत्थो सुवयसाहु व कय-पुण्णो ॥ ९३

25

[यो नापि वर्तते रागे न च द्वेषे द्वयोर्मध्ये ।

स भण्यते मध्यस्थः सुव्रतसाधुवत् कृतपुण्यः ॥ ९३]

द्वयोर्मध्ये राग-द्वेषयोर्मध्ये वर्तते स मध्यस्थो राग-द्वेषाभ्यां न स्पृश्यत इति अक्ष-
रार्थः । भावार्थः कथानक-गम्यस्तच्चेदम् —

१ क. ज. पूया । २ क. ज. सं । ३ क. कोऽपि सज्जो । ४ क. णसा । ५ ज. पंथ ।
६ क. ज. भइ । ७ क. ज. सं ।

— [१५०. माध्यस्थ्ये सुव्रतसाधु-कथा] —

सुदंसणपुरे सुलसनामो गाहावई । सुजसा से भज्जा । ताण य जिण-वयण-भावि-
य-मईणं^१ तिवग्ग-सारं मणुय-सुहमणुहवंताण जाओ दारओ । कयं वद्धावणयं, पइड्डियं
च^२ से नामं सुवइ(य) त्ति । गब्भ-कालाउ आरब्भ सुहंसुहेण वड्डमाणो संपत्तो जोव्वणं ।
५ जाओ विज्जाहरीणं पि पत्थणिज्जो । तहाविह-थेराण समीवे साहु-धम्मं सोऊण निव्विण्ण-
भव-पवंचो कह कह वि गुरुयणाणुण्णाओ पूइय-जिण-साहु-संघो महाविभूईए पवइओ
एसो । गहिया दुविहा वि सिक्खा । कालेण य एकल्लविहार-पडिमं पडिवज्जिऊण विह-
रिउमाढत्तो । तओ उवओग-पुव्वयं देव-परिसा-गएणं भणियं पुरंदरेण — ‘अहो ! सुवय-
साहू न राग-दोसेहिं चालिज्जइ’ त्ति । इममसदहंता पत्ता दोणिण तियसा परिकखणत्थं ।
१० एकेण भणियं — ‘अहो ! महाणुभावो एस मुणी कुमार-वंभयारी’ । दुइएण भणियं —
‘अदड्डवो एसो, जेण कुल-वंस-विवच्छेओ कओ’ त्ति ।

अपि च — “अपुत्रस्य गतिर्नास्ति०” इति श्लोकः ।

पुणो वि दाविया जणणि-जणया विसयासत्ता विलवंता मारिज्जमाणा य । पुणो
समाढत्ता अणुकूलोवसग्गा, विउरुविया सव्वे उउणो । समयरियाओ सुरसुंदरीयाओ । समा-
१५ ढत्तं नाणाविह-रस-हाव-भाव-करणंगंहाराइ-जुयं पिक्खणयं । तहा वि न राग-दोसेहिं
अभिभूओ त्ति । तओ उप्पणं केवलं, जाव संपत्तो नेव्वाणं ति ।

सुवय-क्खाणयं सैमत्तं ॥

आलोयणाइ-पुव्वं आराहेताण जायए सिद्धी ।

पंडव-रुक्ख-लयाणं धिई-मईणं वै नरलोए ॥ ९४

[आलोचनादिपूर्वमाराधयतां जायते सिद्धिः ।

पाण्डव-वृक्ष-लतयोर्धृति-मत्योरिव नैरलोके ॥ ९४]

कथमिदम् ? —

— [१५१. आराधक-सिद्धौ धृति-मति-कथा] —

पंड-महुराए निव्विण्ण-काम-भोगा जोग-पुत्त-निक्खित्त-रज्ज-भारा तक्कालाणुरूव-नि-
२५ वत्तियासेस-कायवा महाविच्छडेणं निक्खंता जुहिद्धिलरायाइणो^३ पंच वि पंडवा महाविज्जा
(पहाविया) अरिड्डुनेमिणो तित्थयरस्स सगासं । कमेण य पत्ता हत्थकप्पं । भिक्खं
भमंतेहिं दिट्ठा स-विमाणा गयण-मग्गेण वोळिता तियसा । ‘किमेयं ?’ ति । देवेहिं
भणियं — ‘तेलोक-दिवायरोऽरिड्डुनेमितिन्थयरो नेव्वाणं पत्तो । तस्स पूया-निमित्तं अव-
यरिया वत्तीसं^४पि सपरियरा तियसाहिवइणो । ‘अहो ! अलमम्हाणं जीविणं, तेलोक-
३० दिवायरम्मि अत्थमिण’ भावेंता परिड्डुविऊण भिक्खं समारूढा सत्तुंजयं सेलं । ठिया
पायवोवगमणेणं । तओ भावेंताण संसारासारत्तणं, निंदमाणाण अपोग-भव-निवत्ति-

१ क. ज. ०ई य । २ क. ज. महाराय । ३ क. ज. स । ४ क. ज. धी । ५ क. ज. नवर ।
६ क. ज. प । ७ क. ज. रायणो ।

य-पावकम्मं, पवड्डमाण-संवेग-समुच्छलिय-जीववि(वी)रियाण, समारोविय-खवगसेठीण, सुक्कज्झाणानल-निदड्ड-वणघाइ-कम्मिधणाणं समुप्पन्नं वितिमिरं दिव्वमणंतं लोमालोग-पगा-सगं केवलनाणं । चलियासणा संता पत्ता तियसा । कया केवलि-महिमा । पुणो वि खविऊण भवोवग्गाहि-कम्म-चउकयं एगसमएण संपत्ता परमपदं ति । एताण वंसुद्धभ-वस्स राइणो दोण्णि धूयाओ धिइ-मईनामाओ । ताओ पवहणारूढा समुद्-मज्जेण उज्जेतय-वंदणत्थं पयडाओ । वाणमंतरुप्पाएण(य) पवहणं दंडाहय-कुलाल-चकं व समुद्-मज्जे भमिउं पयत्त । तओ मरण-भय-भीया लोमा खंद-रूद्-चंद-सुगं(रिं)द-नागिंदाइणो विण्णविउं पयत्ता । धिइ-मईओ वि 'एस मरण-कालो' त्ति आलोयण-गरहण-निंद-ण-पुव्वयं भावओ परिचत्त-सयल-सावज्ज-जोगाण पडिवण्ण-सामण्णाण पच्चक्खाय-च-उव्विहाहाराण समुच्छलिय-सुहपरिणामाण समारोविय-सुक्कज्झाणाण समुप्पण्णं केवलं ११ नाणं । भिण्णे पवहणे खविऊण भवोवग्गाहि-कम्म-चउकयं पत्ताओ नेवाणं । एगत्थ तीरे सरीराणि उच्छलियाणि । ताणं लवणसमुदाहिवइणा स-परियण-सुरेण महिमा कया । देवुज्जोओ य जाओ । तप्पभिई तं पभासाहिहाणं तित्थं जायं ति ।

अओ भण्णइ — जहा ताहिं आराहियं, तहा आराहेयवं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण पंडु-त्तणुयाण ।

सिद्धं विसिद्ध-चरियं निसुणेंतो लहउ निवाणं ॥

१६

अविहीए सामण्णं कयं पि अप्पफलं समक्खायं ।

गोपालि-सिस्सिणीए पउमसिरीए व लोमम्मि ॥ ९५

[अविधिना श्रामण्यं कृतमप्यल्पफलं समाख्यातम् ।

गोपालि-शिष्यिण्या पञ्चश्रियेव लोके ॥ ९५]

२०

गोपाल्याः शिष्यिणी गोपालि-शिष्यिणी तस्याः । कथमिदम् ? —

— [१५२. अविधि-श्रामण्ये पञ्चश्री-कथा] —

रायगिहे समोसरिओ तेलोक्क-दिवायरो वद्धमाणसामी । सेणिएण पुच्छिओ — 'भयवं ! का एसा देवया ? , जा नड्डविहिं दाऊण गया' । भगवया भणियं — 'वाणार-सीए नयरीए भइसेणनाम जुण्णसेठी । नंदसिरी से भारिया । ताण य कसिणभुयंगि २५ व उव्वियणिज्जा, काणि व अणिट्ठ-सद्दा, कवियच्छु-वेळ्ळि व अणिट्ठ-फासा, विट्ठ-रासि व दुरहिगंधा, तालउड-विसलय व असुंदर-रसा पउमसिरी नाम धूय त्ति । अवि य —

जम्मंतर-कय-पावा रूवाइ-गुणेहिं वज्जिया एसा ।

दिट्ठा जणेइ दुक्खं कयंत-मुत्ति व सवेसिं ॥

मयण्णानल-संतत्ता जं जं पत्थेइ मंगुलनरं पि ।

नरयपुठवि व तेण वि मणसा वि न ज्ञायए कह वि ॥

३६

अण्णया समोसरिओ पाससामी तित्थयरो कोट्टए चेइए । कयं समोसरणमागया देव-नरिंदाइणो । पत्थुया धम्मकहा । तओ भगवओ पायमूले धम्मं सोऊण पवइया पउमसिरी । समप्पिया गोवालिनामाए मयहरियाए । तओ पुवं जहुत्तेण संजमाणुट्ठाणेण विक्करिऊण, पच्छा उसण्णीहूया । सा (चो)इज्जमाणा य ठिया पुढो-वसहीए । तओ एयाओ ठाणाओ अणालोइय-पडिक्कंता मरिऊणोववण्णा चुल्लहिमवंते पउमद्दे सिरी देव-गणिया । [ती]ए नहुं दाइयं । अण्णे आयरिया भणंति-हत्थिणी-रूवं काऊण महया सद्देण वायं मोत्तुमाढत्ता परिसाए बोहणत्थं ति ।

पउमसिरी-क्खाणयं 'समत्तं ॥

जो मरणम्मि वि पत्ते वयं न सिटिलेइ नियय-सत्ताओ ।

सो जिणदेव-सरिच्छो वच्चइ अयरामरं ठाणं ॥ ९६

[यो मरणेऽपि प्राप्ते व्रतं न शिथिलयति निजसत्त्वात् ।

स जिनेदेव-सदृशो ब्रजत्यजरामरं स्थानम् ॥ ९६]

कथमिदम् ? -

— [१५३. व्रतदाढ्ये जिनेदेव-कथा] —

बारवईए वेसमण-संकासो अरहमित्तो सेट्ठी । अणुधरी से भारिया । ताण य जिणधम्ममाणुट्ठाण-परायणाण जाओ पुत्तो । कयं च से नामं जिणदेवो । वड्ढिओ देहोवन्नएणं, सम्मइंसणोवसम-णाणाइ-गुणेहि य । संपत्तो जोवणं । जाओ विज्जाहरीणं पि पत्थणिज्जो । अण्णया समुप्पण्णो दारुणो वाही । समु[व]ड्ढिया धन्नंतरि-सरिसा वेज्जा । संमाढत्ता चउप्पगारा चिकिच्छ ति ।

अपि च - “भिषग्-भेषज-रोगार्त-प्रतिचारकसम्पदः ।

चिकित्साऽङ्गानि चत्वारि विपरीतानि (न्य)सिद्धये ॥”

‘न जाओ विसेसो । तओ भणिओ वेजेहिं - ‘किमेत्थ बहुणा ?, जइ परं मंस-रसेण भुंजइ, मंसं-च खायइ; तओ पउणीहोइ, १ णण्ह ति । तेण भणियं - ‘किमेत्थ बहुणा ? अलं मे जीविण; जं वय-भंगेण हवइ’ ति ।

“वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं न चापि भग्नं चिर-संचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो न चापि शीलस्वलितस्य जीवितम् ॥”

वेजेहिं भणियं - ‘कुमार ! को मांस-भक्षणे दोषः ? । अपि च -

“नू मांसभक्षणे दोषो न मद्ये न च मैथुने ।

प्रवृत्तिरेषा भूतानां निवृत्तिस्तु महाफला ॥”

कुमारेण भणिय - ‘कहं पंचेदिय-वहुप्पण्णेण, सवागम-गरहिण्ण, असुइ-देहु-भवेण, ‘मंसेण [ण] दोसो ? ।

मज्जं पि सारीर-माणसाणेग-दोस-कारणं' ति । अपि च —

“वैरूप्यं व्याधिपिण्डः स्वजनपरिभवः कार्यकालातिपातः,

विद्वेषो ज्ञाननाशः स्मृति-मति-हरणं विप्रयोगश्च सद्भिः ।

पारुष्यं नीचसेवा कुलबलतुलना धर्म-कामार्थ-हानिः,

कष्ट भो ! षोडशैते^१ निरुपचयकरा मद्यपानस्य दोषा ॥”

मेहुणं महापुरिस-गरहियं संसार-निबंधणं सुणयाईणं पि साहारणं ति ।

अपि च — “श्वादीनामपि सामान्यं मैथुनं यो निषेवते ।

स पापो नरकं याति बहुदुःखसमाकुलम् ॥”

तओ अकय-वेज्ज-वयणस्स ‘मरामि’ त्ति संजाय-निच्छि(च्छ)यस्स भावओ पडिवण्ण-
पव्वजस्स, हियय-निहित्त-पंचनमोकारस्स वेयणीय-खओवसम-सत्थीहूय-सरीरो कह कह^{१९}
वि गुरुयणाणुण्णाओ^२ कय-जिण-साहु-संघ-मँहापूयाइसओ महाविच्छड्डेणं पव्वओ एसो ।
गहिया दुविहा सिक्खा । कालंतरेण समुप्पण्ण-दिव्वनाणो पत्तो निव्वणं ति ।
जिणदेव-क्खणायं समत्तं ॥

जाई-कुल-परिहीणा गहियं पि वयं पुणो वि मुंचंति ।

जह संगमओ दासो अणुमइया जह य दासि^३ त्ति ॥ ९७

[जाति-कुल-परिहीणा गृहीतमपि व्रतं पुनरपि मुञ्चन्ति ।

यथा सङ्गमको दासोऽनुमतिका यथा च दासीति ॥ ९७]

कथमिदम् ? —

— [१५४. व्रत-त्यागे जाति-कुलहीन-

सङ्गमानुमतिका-कथा] —

उज्जेणीए नयरीए देविला-सुओ राया, अणुत्तलोयणा से भारिया । तीए य
पइणो चिहुरे समारिंतीए पलियं दइण भणिओ राया — ‘दूओ आगओ’ । स-मच्छरं
‘कहमनिवेइओ इहं पविट्ठो ?’ त्ति पुलएंतो भणिओ देवीए — ‘देव ! धम्म-दूओ
आगओ’ ।

“उज्जसु विसए, परिहरसु दुण्णए, ठवसु निय-मइं धम्मे ।

ठाऊण कण्ण-मूले इट्ठं सिट्ठं च(व) पलिएणं ॥”

तओ^१ उप्पाडिऊण दावियं ससि-संकासं खोम-जुवलय-वेदियं^२ सोवण्णय-थाले कय-
पूया-सक्कारं नयरे भामियं । ‘अहो ! खलु अणु(ण्ण)दिट्ठ-पलिएहिं पुव्व-पुरिसेहिं पडिवण्णो
वणवासो, अहं पुण ताव विसयासत्तो ठिओ, जाव जराए अभिभूओ म्हि ।”

“पलिय-च्छलेण दूओ कण्णासण्णम्मि संठिओ भणइ ।

आगच्छइ एस जरा जं कायवं तयं^४ कुणसु ॥”

१ क. कर्मा^१ । २ कं ज ०शेति । ३ क ज ०गओ । ४ क ज समा^१ । ५ क. ज सम^१ ।
६ क. ज. दास^१ । ७ क. ज. उगघा^१ । ८ क नेहिय ।

तओ पउमरहं पुत्तं रज्जे अहिसिंचिऊण पयट्ठो असियगिरिम्मि ताव[स]-तवोवणे पत्तो । तत्थ पव्वइओ सह देवीए । तयणुरागेण य पव्वइयाणि संगमओ अणुमइया दोन्नि दास-रूवाणि । कालांतरेण य समुप्पण्ण-विसयाहिलासाणि उप्पव्व[इ]याणि । देवी य पुव्वुप्प-ण्ण-गम्भेणावूरिज्जमाणी अयस-भीरू लज्जायमाणेण कह वि सारविया राइणा । कमेण य पसूया दारियं; सइया-दोसेण गया जम-मंदिरं । दारिया वि 'संगुत्ता सेस-तावसीहिं । कयं च से नाममद्वसंकासा । कमेण य वड्ढंती पत्ता जोवणं । आपूरिया लायणाइ-गुणेहिं । अडवीए य आगयं जणयं संवाहेइ । तओ से सरूव-जोवण-कर-फासाखित्त-चित्तेण चित्तिं जणएण—'अज्जं कल्लं वा गेण्हामि' ति । अण्ण-दियहम्मि अणवेक्खिऊण इह-परलोग-भयं पहाविओ संजाय-मयणो तीए गहणत्थं, अंतरा व(प)डिओ खड्डाए । दूमियं सरीरं, भग्गा दंता, विणासियं वाम-लोयणं, खुड्डिया कण्णा, चुण्णिया नासिया ।

अवि य—“वम्मह-ढयराणुगओ न मुयइ निय-धूयं^१ पि पसवो व्व ।

इह य परत्थ य लोए पावइ तिब्वाणि वसणाणि ॥”

तओ समुप्पण्ण-वेरग्गो परिमुणिय-जिणधम्मो साहुणीणं दाऊण धूयं 'सव-कामे-हिंतो विरत्तेण होयव्वं' भावेंतो पव्वइओ एसो, दारिया य ।

संगमयाणुमइया-कहाणयं समत्तं ॥

संपत्त-महावसणो धम्मं सेविज्ज तेयलि-सुय व्व ।

अपमायं मा मुंचसु दिट्ठंतो मगहगणियाए ॥ ९८

[सम्प्राप्तमहाव्यसनो धर्मं सेवेत्ते तेय(त)लिसुतवत् ।

अप्रमादं मा मुञ्चेत् दृष्टान्तो मगधगणिकायाः ॥ ९८]

कथमिदम् ?—

— [१५५. व्यसने धर्म-सेवने तेतलि-सुत-कथा] —

-विज्जाहर[पुर-]संकासं जण-निरंतरं सुविभत्त-तिय-चउक्क-चच्चरं छुहा-पंक-धवलहराणु-गयं तेयलिपुरं नाम नयरं । तत्थ य रिऊ-वण-दावानलो कामिणी-कुसुमसंड-मयलंछणो कणगरहो राया । सुरसुंदरि-विब्भमा कमलावई से भारिया । तेयलिसुओ से मंती । मूसियारसेट्ठि-धूया अच्चंत-रूववई पोड्डिला से भारिया । सो य राय(या) विसय-तण्हाओ जाए पुत्ते वावाइए(एइ) । अण्ण-दियहम्मि भणिओ मंती कमलावईए—'रक्खसु एकं दारयं, जेण अम्हाण आवया-काले तरणं हवइ' ।

तेनोक्तम्—“यदभावि न तद् भावि भावि चेन्न तदन्यथा ।

इति चिन्ता-विषमोऽयमगदः किं नि(न) पीयते ? ॥”

देवीए भणियं—‘परमत्थओ एवमेव, तहा वि लोग-ठिई एसा’ । तहाविह-भविय-वयाए समकालं पोड्डिलि(ल)या दारियं, कमलावई दारयं पसूया । तओ दिन्नो दारओ पोड्डिलया(लाए), इयरीए दारिया । राइणा पुच्छियं—‘किं जायं देवीए ?’ । परियणेण

सेट्ठं—‘बालिया’ । तओ [कमेण] कयं से नामं कणगज्झओ । मरण-पज्जवसाणयाए य
मत्थ(त्त-)सत्ताणं अण्ण-दियहम्मि पंचत्तीहूओ राया । चिंताउराण य नरिंदाण देवीए
मरमत्थं कहेऊण अहिसित्तो कणगज्झओ । अण्णया पोड्डिला मंतिणो अणिट्ठा जाया ।
साहुणीओ वसीकरणाणि पुच्छंतीए ताहिं साहु-धम्मे पडिबोहिया तेयलिसुयं भणेइ—
‘तए मुक्का करेमि पव्वज्ज’ । तेण भणियं—‘पडिबोहेसु’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण कय-
निकलंक-सामण्णा उप्पन्ना सुरलोयम्मि देवत्ताए । कणगज्झओ वि जाओ महानरिंदो ।
मणिओ जणणीए—‘वच्छ ! ते एस जीविय-दायओ मन्ती, एयस्स सम्मं वट्ठिज्जसु’ ।
तओ नियत्तो सवेसु रज्ज-निबंधणेसु कायवेसु त्ति । एवं तिवग्ग-सारं ‘बुहयण-पसंसणिजं
जीवलोय-सुहमणुहवंताण समइकंतो कोइ कालो । पोड्डिलादेवस्स बोहिंतस्स वि न
मंती संबुज्झइ । तओ चितियं सुरेण—‘जाव आवयं न पत्तो, ताव न बुज्झइ’ त्ति । ॥

उक्तं च—‘सुखी न जानाति परस्य दुःखं, न यौवनस्था गणयन्ति शीलम् ।

आपद्गता निर्गतयौवनाश्च आर्ता नरा धर्मपरा भवन्ति ॥’

अण्ण-दियहम्मि विपरिणामिओ राया, जत्तो जत्तो पाएसु पडइ, तत्तो तत्तो उप्पराहुत्तो
डाइ । गैओ गेहं । तत्थ ‘थुडंकिंय सुह-परिणयं दट्ठूण निक्खंतो । कालकूलं(डं) खद्धं,
अमयं जायं । कंकासिणा ख(कं)धराए पहारो दिण्णो, न विवण्णो । ‘ओलंबिओ अप्पा ॥
हक्ख-साहुलीए, रज्जु खुडिया । जलणम्मि पविट्ठो, हिमं जायं । गिरिणो पडिओ, न
दूमि[ओ] । अत्थाह-जले पविट्ठो, थाहं संबुत्तं ति । अवि य—

गच्छंतु संपर्याओ पावे कम्मम्मि विप्फुरंतम्मि ।

मरणं पि मे न जायइ परिचितियं पंडिओ पंथे ॥

तत्थ वि मत्तगइंदो पुट्ठीएँ एइ मग्गओ खंड्ढा ।

पासेसु सिंह-वग्घाँ सरा य निवडंति मज्झम्मि ॥

धरिणी गयणं नीरं दिसाओ सव्वं पि ज्ञत्ति पु(प)ज्जलियं ।

हा पोड्डलि ! मे साहसुँ गय-सरणो कत्थं वच्चामि ? ॥

‘पोड्डिलयरूवे सुरेण संबोहिओ’ इमं भणइ ।

‘ता भे ! सुणियं इण्हिं करेमि समणत्तणं जेण ॥

अण्णिसंमाणस्स तओ नरवइणो साहिओ सबुत्तंतो ।’

मंती रण्णा ताहे पवेसिओ’ विभूईए ॥

दाऊण महादाणं ‘सिविया-रूढो महाविभूईए ।

पूइजंतो रण्णा पवइओ सूरि-पासम्मि ॥

१ ज. क. बहु° । २ म. अदियहम्मि । ३ प. राउ । ४ ब. थुड° । ५ ज. °णायं । ६ प. उलंबिउ ।
७ प. तद्वमि । ८ प. सबुत्त, ज. सुवु° । ९ प. °उ । १० ज. पठि° । ११ प. ज. पइ । १२ प. ज.
ह. खुड्ढा । १३ प. वधो । १४ क. प. साहुस । १५ प. पाडि° । १६ प. °उ । १७ प. सम° ।
१८ प. तउ नव° । १९ क. ज. प. सअरंतत्थो । २० प. °ए दा° । २१ प. सिविय° ।
ध० २९

जह तेयलि-णाए गणहरेहिं सुत्तम्मि साहियमिमस्स ।
 निक्खमणं तह सम्मं सवित्थरं होइ नायवं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण तेयलिसुयस्स ।
 संखेवेणं चरियं सिद्धं निसुणेह मोक्खस्स ॥
 तेयलिसुय-क्खाणयं समत्तं ॥

— [१५६. अप्रमादे मगधसुन्दरी-कथा] —

पुरंदरपुर-संकासं रायगिहं पुराण पवरं । सयल-नरनाह-मउड-किरणावली-मिलंत-
 नह-मयूहो तिहुयणसिरि-संकेयट्ठाणं जैरासंधो महानरिंदो । तत्थ य समत्थ(त्त)-वैसाण
 चूडामणीभूयाओ^१ रूवाइ-गुण-तुलिय-रइ-गोरि-रूवाओ^२ दोण्णि विलासिणीओ^३ मगह-
 सुंदरी मगहसिरी य । मगहसिरी चितइ—‘जइ एसा न होजा, ता को मम आणं
 खंडेजा^४ ?, राया य वसवत्ती होजा, निम्मल-जसो पाविजा’ । तओ से छिइ-^५ण्णसण-
 परायणा चिइइ । अण्ण-दियहम्मि मगहसुंदरीए नच्चण-दिवसे विसधूव-धूवियाणि सण्ह-
 सोवण्ण-ह्म(स)लाय-पोइयाणि नच्चणभूमीए पइण्णाणि कणियार-कुसुमाणि । तओ मगहसुंद-
 रीए मयहरियाए भमरेहिं परिहरिजंताणि दट्ठूण चितियं—‘नूणं सदोसाणि एयाणि,
 तेण महुयरा चूय-गहणम्मि वचं(चं)ति’ । तओ गीतिया-पढण-छलेणं वारिया सा
 तीए ति—

“पत्तए वसंतमासए आमोद-पमोद-पवत्तयम्मि ।
 मोत्तूणं कणियारए भमरा सेवन्ति चूय-कुसुमाणि ॥”

तओ चितियं मगहसुंदरीए—‘किं पुण अकंडे एसा गीइया गाइया^६ ?, ता नूण
 कारणेण^७ होयवं’ । तओ भमर-परिहरियाए नायं जहा ‘सविसाणि कणियाराणि’ । तओ
 अप्पमत्ता नच्चिया, न य छलिया । एव मुणिणा वि अप्पमाओ कायवो ।

मगहसुंदरी-कहाणयं समत्तं ॥

— [महावीर-गणधर-संस्तवः] —

उसभाइ-जिणिदाणं सवेसिं गणहरे य थेरे य ।
 पढमाणुओग-भणिया अह भणिमो वीरनाहस्स ॥ १
 नमिऊण महावीरं सह सुयदेवीए गणहरे थुणिमो ।
 देसाओ(ऊ)-जणय-जणणी-कम-नाम-त्थएण सुय-विहिणा ॥ २

१ प. तेयलियं । २ प. क ज. सिद्धं । ३ क. ज स । ४ क प. पुवरं, ज. पुवरं । ५ प. जरं
 क. ज. सिंधो । ६ प. उ । ७ प. सणसण । ८ प. मूला । ९ ज. प. भूयं । १० ज. प. गीतीपं ।
 ११ प. छलिण । १२ ज. पभू, प. य । १३ प. णे हो । १४ क. ज. स ।

- [१] पुहई-वसुभूई-सुओ गणहारी जयइ इंदभूइ ति ।
बाणउई-वासाऊ गोवरगामुभवो पढमो ॥ ३
- [२] पुहवी-वसुभूई-सुओ गणहारी जयइ अगिगभूइ ति ।
चउहत्तरिवासाऊ गोवरगामुभवो बीओ ॥ ४
- [३] पुहई-वसुभूई-सुओ गणहारी जयइ वाउभूइ ति ।
इह सत्तरिवासाऊ गोवरगामुभवो तइओ ॥ ५
- [४] कोछाग-सन्निवेसे उप्पण्णो जयइ गणहर-चउत्थो ।
धारिणि-धणमित्त-सुओ असीइ-वरिसाउओ वुत्तो ॥ ६
- [५] भदिल-धम्मिल-तणओ गणहारी जयइ पंचम-सुहम्मो ।
कोछाग-सन्निवेसे उप्पण्णो वरिस-सय-जीओ ॥ ७
- [६] धणदेव-विजयदेवाइ नंदणो जयइ मंडिओ छट्ठो ।
तेसीईवरिसाऊ मोरियदेसुभवो भयवं ॥ ८
- [७] मोरीए विजयदेवाए नंदणो पंचनऊय-वरिसाऊ ।
मोरियनिवेस-जाओ मोरियपुत्तो ति सत्तमओ ॥ ९
- [८] देवै-जयंतीण सुओ अकंपिओ नाम अट्ठमो जयइ ।
अट्ठत्तरिवरिसाऊ मिहिलाए समुभवो भगवं ॥ १०
- [९] नंदा-वसूण तणओ गणहारी जयइ अयलग(भा)य ति ।
वावत्तरिवरिसाऊ कोसलदेसुभवो नवमो ॥ ११
- [१०] तुंगिणिदेसुप्पण्णो मेयज्जो जयइ गणहरो दसमो ।
वारुणदेवीए सुओ दत्तस्स विसट्ठिवरिसाऊ ॥ १२
- [११] अइभदाए बलस्स य पुत्तो चालीसवरिसओ जाओ ।
रायगिहे उप्पण्णो एक्कारसमो पभासु ति ॥ १३
इय दिय-वंसुप्पण्णा समत्थ(त्त)-सत्थत्थ-पारगा सबे ।
चरम-सरीरा मोक्खं विमल-गुण-गणहरा दितु ॥ १४

— [महावीर-तीर्थ-श्रुतस्थविरानुकीर्तनम्

(स्थविरावली)] —

नमिऊण महावीरं सह सुयदेवीए तस्स तित्थम्मि ।
वंदामो सुय-थेरे आगमविहिणा-उण्णुपुवीए ॥ १
जंबुं पभवं सेज्जंभवं च तत्तो नम्ममि जसभइं ।
संभूय-थूलभइ महागिरि-बलिस्सए नमिमो ॥ २
अह अज्जनागहत्थि रेवय-सीहे" य खंदिलायरियं ।

१ प. 'ईसा' । २ प. 'रिक्क' । ३ क. वरिसाउओ, प. 'वरिसीउ उ' । ४ प. मंदणे । ५ प. जंती' ।
६ प. इह' । ७ प. वज' । ८ प. 'गुणहरा वितुं, ज. दिज्ज । ९ प. 'रं सु' । १० प. क. अ. व. पु' ।
११ प. ह ।

अभिमंतं नागज्जुणस्सरिं पणमामि विणएण ॥ ३
 तत्तो य भूयदिन्नं लोहच्चंता उ दूसगणिस्ररिं ।
 अह देववायगं पि य चउवीसइमं सया नमिमो ॥ ४
 इय एवमाई बहवे वोलीणे तह य वट्टमाणे य ।
 आगामिणो य थेरे दुप्पसहं जाव पणमामि ॥ ५
 इय सुयरयण-महोयहि-थेराणुक्कित्तणं दुह-विणासं ।
 विमलगुणं पढमाणो लहइ नरो सासयं ठाणं ॥ ६

— [ग्रन्थकार-गुरुपरम्परा-प्रशस्तिः] —

एसा थेरावलिया जा पुव-मुणीहिं वीरजिण-भणिया ।
 सेसावलियं ईणिह अहयं भणामि तं सुणह ॥ १
 अह देववायगाओ^१ समइक्कंतेसु णेगसूरीसु ।
 मिच्छत्त-तिमिर-सूरो वडसरो आसि खमासमणो ॥ २
 तस्स जय-पायड-जसो पंचविहायार-सुट्ठिओ सीसो ।
 जिण-पवयण-गयण-ससी तत्तायरिउ त्ति सुपसिद्धो ॥ ३
 तस्स वि पहाण-सीसो नामेणं जक्खमयहरो^२ आसि ।
 खट्ठउयम्मि निविट्ठं जिण-भवणं जेण सुपसिद्धं ॥ ४
 तस्स तव-तेय-रासी दुसमा-नरनाह-सीस^३-कय-सूलो ।
 भवारविंद-भाणू कण्हमुणी आसि से सीसो ॥ ५
 अवयरण-जम्म-निक्खमण-नाण-निवाण-जिणवर-धराओ^४ ।
 संघ-सहिण्ण जेणं नमियाओ^५ भारहे बहुहा ॥ ६
 इगमासिय-दोमासिय-तेमासिय-चउमासियाणि खमणाणि ।
 काय-किलेसेण विणा कयाणि जिणकप्पिएणं व ॥ ७
 सुर-मणुय-तिरिय-गह-भूय-रोग-उवसग्ग-मारि-रिउ-जणियं ।
 चोराहि-य(म)त्त-पत्थिव-दुस्सुमिणासउण-विहियं च ॥ ८
 भत्तीय(इ) 'नाम-गहणेण जस्स पुरिसाणं' झत्ति खयं नेइ ।
 तरणि-कर-नियर-भिण्णं तम-तिमिरं कत्थ संवाओ ? ॥ ९
 दिवाइ-बहुविहेहि य मसाणभूमीसु सवराईए ।
 उवसग्गेहि महप्पा न चालिओ जो सुमेरु व ॥ १०
 जेण भरहम्मि वासे अन्नाण-तमंधयार-पडियाण ।
 जिणवयण-पईवेणं पायडिओ सिद्धपुर-मग्गो ॥ ११
 पद्दाविया बहुविहा नरिंद-दिय-सिद्धिणो महासत्ता ।
 अण्णे अभय-सरिच्छा ठाणे ठाणे कया सद्धा(द्धा) ॥ १२

^१ १ प. क. ज. 'ए' । २ प. क. ज. 'व' । ३ क. प. दिणिं । ४ प. 'उ' । ५ ज. प. 'यणे' । ६ क. प. 'मयरो' । ७ प. 'द्ध' । ८ क. प. 'ह कयमू' । ९ क. ज. प. 'उ' । १० प. 'माना' । ११ प. 'वा झत्ति कत्ते' । १२ प. 'चलि' । १३ क. प. 'मम' ।

कारावियाणि जिणमंदिराणि नेगाणि जेण गच्छाण ।
 देसेसु बहुविहेसु चउविह-सिरिसंघ-जत्ताणि ॥ १३
 नयने(रे)सु सयं(य सं)बुच्छो भुतुं वा जाव गुज्जरत्ताए ।
 नागउराइसु जिणमंदिराणि जायाणि नेगाणि ॥ १४
 आमोसहि-खेलोसहि-विप्पोसहि-जल्लमाई-चित्ताई ।
 वाहीओ^१ नासेतो परमोसहि^२-विग्गमो एसो ॥ १५
 इय तस्स महामुणिणो गुणार्णं [अं]तो न तीरेण गंतुं ।
 को वा मुणउ पमाणं गयणाभोगम्मि द्वाण ? ॥ १६
 तस्स सुर-मणुय-संथुय-चलण-द्विय-पंसुरेण असमेण ।
 सीसावयवेण कयं जयसिंहायरियनामेण ॥ १७
 धम्मोवएसमाला-विवरणमहियागमाणुसारेण ।
 सुयदेवि-पसाएणं विमल-गुणं कुसुम-दामं व ॥ १८
 अण्णाण-राग-दोसाइएहिं जं किंचि विरइयमजुत्तं ।
 तं सुयदेवी-गुणिणो खलि(मि)ऊण करितु सुसिलिट्ठं ॥ १९
 आगम-विहिणा भणियं सवमिणं नत्थि कप्पणा-नूर्णं^३ ।
 ता जिण-वयण-सयण्हा आगम-भत्तीए गेण्हंतु ॥ २०
 जो सुयदेवि-सण्णेज्झ-विरइयं चित्तिऊण वाएइ ।
 परिसाए सो जाणइ तीए संबंध-मोक्खाई ॥ २१
^४बंधाइ परिहरंतो मोक्खत्थम्मि हुज्जओ स-सत्तीए ।
 पुरिसत्थेहिं न मुंचइ सेसेहिं वि कण-पलालं व ॥ २२
 जम्हा जिण-गणहर-चक्कवट्टि-बलदेव-वासुदेवाण ।
 केवलि-मणोहि-पत्तेयबुद्ध-जिणकप्पियाईणं ॥ २३
 चरियं एत्थ कहिज्जइ तमणिट्ठ-विघाइ चित्तिय-सुहं च ।
 चिंतामणि व इहइ परलोए मोक्ख-सुह-जणणं^५ ॥ २४
 तम्हा दुरिय-विघाइ इह परलोगे य जं च कल्लाणं ।
 इच्छंतो सुण इमं वाएसु य स(भ)व-सत्ताणं^६ ॥ २५
 वाएंतो निसुणेंतो भणियाणुट्ठाणगम्मि वट्ठंतो ।
 सिज्झइ तइयम्मि भवे अहवा सत्त-ट्ठमाईसु ॥ २६
 जाव इ(य) दीव-समुदा कुलगिरिणौ चंद-सूर^७ दिवि देवा ।
 ता पसरउ अक्खलियं मणोहरं नेमि-चरियं व ॥ २७

१ प. जोण । २ क. प. जा° । ३ प. वि° । ४ प. क. ज. °उ । ५ प. क. ज. °हिहि ।
 ६ क. णतो, प. णणो । ७ क. मा । ८ प. °प्पनू° । ९ प. °साण° । १० प. एसो । ११ क. प. जाणं ।
 १२ प. गंधा° सत्त्वाणं । १३ क. प. ज. °सुरि° ।

[विवरण-रचना-समय-राज्य-स्थलादि]

संवच्छराण 'नवहि सएहिं पण्णरस-वास-अहिएहिं ।
 भद्दवय-सुद्धपंचमि-बुहवारे साइ-रिक्खम्मि ॥ २८
 सिरिभोजदेव-रज्जे पवड्डमाणम्मि जण-मणाणंदे ।
 नागउर-जिणायतणे समाणियं विवरणं एयं ॥ २९
 विवरण-करणा कुसलं^१ जं किंचि समजियं मए तेण ।
 भवा लहंतु^२ मोक्खं कय(इ)णा सह सासयं सोक्खं ॥ ३०
 इय जय-पयड-कण्हमुणि-सीस-जयसिंहसूरिणा रइयं ।
 धम्मोवएसमाला-विवरणमिह विमल-गुण-कलियं ॥ ३१

[क. ज. जयसिंहाचार्यकृतेः सद्धर्मोपदेशमालायाः ।
 सङ्ख्याऽनुष्टुप्श्लोकैः सप्तोत्तरशतेन सङ्कलिता ॥ ३२
 सङ्कलनया चागतम् ५७७८]

धर्मोपदेशमालापुस्तकं समाप्तम् ॥ *

१. क. प. नाहिं । २. क. रक्खं । ३. क. प. लं तु । ४. प. सोक्खं ३० ।

* प. वात ॥ ग्रंथाग्रं ज. क. प. करकृतमपराधं क्षंतुमर्हति सतः ॥ शुभं भवतु ॥

ज. १४३ पत्रे—संवत् १६७७ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे सप्तमी बुधवासरे पुष्यनक्षत्रे कोठारी गोपीदास विचारितं देवचंदपुन्यार्थं ॥ छ ॥ शुभ भूयात् लेखक-पाठकस्य ॥ छ ॥ श्रीः ॥

परिशिष्टम् [१]

धर्मोपदेशमाला-विवरणान्तर्गतोदाहृतपद्यानां सूची ।

अहदसणाड पीहं	४०	हृदिय-लक्ष्मी नेवत्तणा य	३७	कुल जलनिहिणो वुद्धिं	५९
अहनेह गब्भिणाहं	४४	इय देव ! समण-वभण-	१७२	कुवियस्स आउरस्स य	१३०
अहसुदरं पि भणियं	१७३	इह खलु भो ! पव्वइएण		कुसुमाहरण विलेवण-	१७२
अकुसेण जहा नागो	५०	(गद्य)	६२	कृमिकुलचित लालाविल्लं	१०
अच्छड ता दिवलोगो	४५	इह लोए अथ-कामा	१७९	केसरि सुत्त च सट्ठो	७९
अच्छि-निमीलियमेत्तं	४४	इह लोए फलमिणमो	१७३	कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितः ?	१०३
अच्छिवंतेण हमीए	४७	उपकारिणि विश्रब्धे	१२५	कोहो य माणो य अणि-	१७४
अजस पि जस	११५	उपदेशो हि मूर्खानाम्	७४	क्रोध. परितापकरः	१७४
अज्ञानं खलु कष्टम्	२१०	उवभुजइ य जहिच्छ	१७३	खज्जड ज वा त वा	४४
अण्णाणोवहएण	५१	उवरोहयाए कज्ज कीरइ	१३५	खोड्डाहएहिं पचहि	६६
अत एव मुखं निपीयते	५१	उवरोहयाए कीरइ	११३	गगाए नाविओ नंदो	२०९
अत्थमिए दिणनाहे	१८०	उवसमेण हणे कोव	१७४	गणयन्ति न रूपाढ्यं	५०
अत्थो कामो मोक्खो	३७	एगम्मि महारुक्खे	८४	गणिम धरिमं मेयं	१५७
अन्न-पानैहेरेद् बालाम्	४७	एत्तिय-काल परिरक्खिज्जण	१८२	गरुभ-पओहर-	१७२
अन्यथैव विविन्त्यन्ते	१९१, २१७	एयाइ ताइ चिर-चित्तियाइं	११५	गह-भूय-जलण-तक्कर-	१७३
अपात्रे रमते नारी	१०२	एष प्रयाति सार्थ.	१६०	णिण्हइ दोसे वि गुणे	६५
अपि चण्डानिलोद्धूत-	२१६	कथ जय-पायड जसा	१९२	गुण-दोसे णावेक्खइ	२०८
अपुत्रस्य गतिर्नास्ति	१३५, २२०	कथ संबोध्यते स्थाणु. ?	४३	धंमा वंसा सेला	४४
अप्पा चेव दमियव्वो	५३	कय-पावो वि मणूसो	५२	चक्षुमन्तस्स एवेह	४४
अग्निभतरया खुहिया	८४	कय-प्या-सक्करो	१७४	चत्तारि परमगाणि	१६५
अभिचन्द्रश्च नवम.	७	कर संछादय-गुज्जे ?	५२	चालिय-नीसेसावळ-	१७०
अमरतरु इव तरुणं	३७	कलहकरो डमरकरो	२०९	चोल्लग-पासग-धण्णे	३७
अरहंत-चक्कि-इलहर-	१९६	कश्चिद् रागी भुवति	१७१	जइ फुल्ला कणियारया	६१
अर्थनाशं मनस्तापम्	७१	काज्जण नमोक्कार	१४	जत्तियमित्तो सगो	१२१
अर्थानामर्जने दुःखम्	५८	कां पाति न्यायतो राजा ?	४३	जत्थ तरुणो महल्लो	२०८
अवण्ह-सुत्तिर-घण-तय-	१४	काम ! जानामि ते मूलम्	६५	जत्थ राया सयं चोरो	८४
अवभूतां च पुतां च	१७१	काम-शोक-भयोन्माद-	२००	जन्म जन्म यदभ्यस्तं	१८५
अवरोप्परं विरुद्धे	४३	कालिन्धा दलितेन्द्रनील-	१९०	ज अज्जिअं चरित्तं	१७४, १८६
अवश्यं यौवनस्थेन	६३, ११२	काले दिक्खस्स पहेणयस्स	१७७	ज अण्णाणी कम्म खवेइ	१८६
अबिराहिय-सामञ्जस्स	८२	काले प्रसुत्तस्य जनार्दनस्य	३३	जमहं दिया य राओ	८३
अह तस्स रुव-विज्जिओ	४७	किं चन्द्रेण महोदधेरुक्कृतम् ?	१९७	ज कहिज्जण न तीरइ	४५
आदावत्सभ्युदया	६४	किं जंपिण वहुणा ?	१७३	जं पि य वत्थं व पायं त्ता	१७८
आवासो मानसानां	५१	किं ताए नाण लच्छीए ?	१४६	जम्मंतर-कय-पावा	२२१
आसन्नमेव नृपतिर्भजते	३४	किं ताए सिरीए पवराए ?	५८	जम्मंतर-सुकय-समजियाइं	१८७
आहार-भय-परिगह-	९०	कुग्रामवासं कुनरेन्द्रसेवा	४३	जले विण्णु स्थले विण्णुः	२०४
आहारैतो भयवं	८७	कुमारेण कचणगिरी	८७	जह चोल्लयाइएहिं	३७
इहं विषय सुरय-सुहं	१३५				

पृष्ठे	पृष्ठे	पृष्ठे
जह जह कीरइ कम्म ३५	देवलोकोपम सौख्यम् ६५	परिमुणियासेस समस्थ- १७०
जहा लाभो तहा लोभो १५६	देसे कालेऽवसरे पत्ते ९७	पादा हिमाशोर्ललित वधूनाम् २१८
जाणामि तुज्झ विरहे १९९	द्वीपादन्यस्मादपि ९३	पालिति सच्चलोग १७२
जायइ सिवमारुग १७३	धन्नाण खु नराण १०४	पिसुणो गुरु-पडणीओ ४४
जाव वुच्छं सुहं वत्थु ८४	धन्नो अन्निय पुत्तो ४२	पुण्णाग णागचपय- १४
जिणधम्ममाण्डाणाओ ४५	धम्माउ चिय जम्हा १६४	पैशाचिकमाख्यानम् ६५
जिणवर-आणाए पुणो ९९	धरणेदो क धारेइ ? ४३	प्रकाशित यथेकेन ३७
जीयं जल-बिंदु-सम १७१	धर्माज्जन्म कुले शरीरपटुता १४९	प्रमाणानि प्रमाणस्थै. ६३
जेढ्हासादेसु मासेसु ८४	न चान्द्रतमूल कस्य ? ५४	प्रियादर्शनमेवास्तु ८३
जेण जीवन्ति सत्ताणि ८४	न मांसभक्षणे दोष. २२२	प्रेक्षावतां प्रवृत्त्यर्थम् १
जेण भिक्खं बलिं देमि ८३	नयणाइ नूण जाइ सराइ १२७,	बहुवयणेण दुवयण १५०
जेण रोहति वीयाणि ८३	१५३	बहु सुणेइ कण्णेहि १३३
जो चंदणेण बाहं १७४	नयणाणदो चदो १९४	बहुस्सुयं चित्तकर ८३
जो कोगाण विरुद्धं ३५	नरनाह कयारक्खा १७२	बाहुभ्या शोणित पीतम् १९९
जो विगाय राग दोसो १७१	न(ण)रयाणल संकासं १६,१८३	भग्नाशस्य करण्डपिण्डततनो. १९८
णीया लोयमभूया ११६	नरवइ-वसयाण नराण ९९	भवणवइ-चाणमंतर- ४५
तइ वच्छते पिययम ! १९४	न राग-कलिओ कज्ज ४१	भिषग् भेषज-रोगार्तः २२२
तं किं पि अणण(क)-समं ५४,	नवि अस्थि माणुसाण १५६	भुज्जउ जं वा त वा १०५
९१,९३,११९,१२४,१५७,२१८	नवि दढं बाहिति मम १५७	भुजसु मम जहिच्छ १६१
तज्ज्ञानमेव न भवति ३२	न सो परिगहो वुत्तो १७८	भृत्यो मया नियुक्तः ४३
तण सरिसं पि ण सिज्झइ ५६	नाणा पासंढि-वियपिप्पसु १७१	भ्रातृसम पुत्रसम ५०
तं णस्थि णूण कज्ज ३८	नाणा-विमाण-कलिया ४४	मत्तकरि आरुढा ४९
तणुअतणु ! अधिरइंसण ! १९४	नारय-तिरिय-नरामर ९९,११७,	मम विरहानल तवियं १९९
तपस्विनि क्षमाशीले १२३	१२७,१६४	मयणानल-सतत्ता २२१
तरियन्वा य पइजिया ६२	नासेइ दोस-जाल १७३	मह पुरउ चिय डक्का १९५
तस्स महीए सुणिणो १७२	निच्च चिय विवयाओ ११७	महानुभाव-सम्पर्क. ६९
तस्स मुह-रुव तुलिओ ४८	निदलिय मत्त-मायग ३९	माणोस्स खेत्त जाई ३७
ताओ जयम्मि धन्ना १६	निपतस्सपि शब्बेषु २१७	मातङ्गानां मदान्धभ्रमदलिपटलं- ५१,१८१
ता जइ इच्छसि वट्ठु ४२	निय-कज्ज-सिद्धि-हेउ ३९	मा वहउ को वि गव्वं १५०
तिण-संथार-निसण्णो १७१	निय-दिट्ठि-दिट्ठ-सासिय- १७०	मुणिधम्मओ विसिट्ठो १९४
तिज्झि सया तेपट्ठा १७१	निवसइ जत्थ अह-वो ११२	मुणि-वूढो सील-भरो ५३
तिहिं णाणेहि ससरगा १५	निव सम्मओ बहुमओ १५७	मुह महुर परिणइ(य)-संगुलं १२२,१३९
तीराए तीरमुपैति २००	नीयमान सुपर्णेन १९१	मोत्तूण साहु-धम्म ९९
तुज्झ विओयानल- ४२	नेह लोके सुख किंचित् ३३	यच्चाशिषोऽप्यविषय- १२
ते धन्ना ताण नमो ३३	नो इहलोगट्ठाए तवमहिट्ठिजा (गद्य) २१७	यत्र स्नेहो भय तत्र १८३
त्यजन्ति भर्तृनुपकारकर्तृन् ५१	नोदन्वानर्थितामेति २१६	यद्भावि न तद् भावि २२४
त्यन्मत्तामृतबाह्यानां ३७	पक्खदे जलियं जोइ १७	यदि तां चैव तां चैव १६०
त्वद्वाक्यतोऽपि केभंश्चित् ५४	पच्चूसे संमिलिया ८७	यद्यपि निषेव्यमाणाः ६४
थोवाहारो थोव-भणिओ १८७	पत्तए वसतमासए २२६	यस्मिन् रुष्टे भयं नास्ति २०१
वट्ठूण सिरिं तह आवइं १२१	पथ बयरी समाणा ७१	येन यथा भवितव्यम् २०८
वणस्स नस्थि नासो १७२	परलोय निरविकखा ४४	
दीहर-कालं सीलं ६६		
दुःखभावा यत्तञ्चैताः ५०		

	पृष्ठे		पृष्ठे		पृष्ठे
यौवनमुद्रकाले	११२	वरिस देव ! कुणालाए	२१०	सर्वे क्षयान्ता निचया	२०९
यं दृष्ट्वा वर्धते क्रोधः	१२७	वमणम्मि न उद्विग्गा (अणु-		सलिल पिव गुरुवयण	१७३
यं दृष्ट्वा वर्धते स्नेह	१२७	विग्गा)	१६, १९८	सल्ल कामा विस कामा	६०
रह सोक्खं कित्ति जीविय	५०	वसहि कह णिसेज्जिय-	३३	सव्वे वि एगदूसेण	१४
रज्जावेति न रज्जति	१४८	वाजि-वारण-लोहाना	१९०	सामलदेहो जाओ	४७
रणे वने शत्रुजलाग्निमध्ये	२१६	वाणारसीए बहुओ	२१०	सा य इहइ चिय कीरइ	१७१
रह तुरय-चक्र-	१७२	वागए कि च भणउ ?	१९९	सारय-ससक-धवला	१०५
राई सरिसवमिच्चाणि	८६	विद्योतयति वा लोक	३७	सारस्सयमाइच्चा	१३
रागमेकपद एव हि गत्वा	५१	विद्वान् ऋजुरभिगम्य.	१७०	साहीण मस उज्झिऊण	५२
राजन् ! वाक्यं परस्वेदम्	२१७	विज्ञाण गुण विहीणा	७५	सुखी न जानाति परस्स दु खम्	१८७, २२५
राय-परिपालियाणि ह	१७२	विलसत दाण-परिमल-	१७०	सुहु गाइय सुहु वाइय	६६
रिट्ठेण रायहसी	३९	विहिणो वसेण कम्मं	५०	सुहु वि जियासु सुहु वि पियासु	१४८
रूव रस-गध-फासा	४४	वैरूप्य व्याधिपिण्ड.	२२३		
रूसउ वा परो मा वा	१२२	वोज्झति नाम भारा	५३	सुण्हाय ते पुच्छइ	४७
रेणु व पड-विलग्ग	१२१	श्वाऽऽदीनामपि सामान्यम्	२२३	सुत्ती सेवा वत्थं	४३
लघण पवण समस्थो	८४	श्वास कि ? त्वरितागमात्	४६	सुद्ध-सहावग्नि जणे	१६१
लालनाद् बहवो दोषा	७४	षट् शतानि नियुज्यन्ते	३१, १७१	सुरय-सुह खल-मिच्ची	१७१
वग्गस्स मए भीएण	८३	सग्ग सरिच्छा वि पुरी	३३	सुललिय-पय-संचारा	६१
वचनेन हरन्ति बल्लुना	५१	सकत-दिव्व पेमा	८२	सुहगा होतु नईओ	४७
वड्डइ तेओ कित्ती	१७३	सट्ठि काय-सहस्साइ	२०३	सेय सुजाय सुविभत्त-सिंगं	१२०
वड्ढिय नयणाणंदो	१०५	सवभाओ य सिणेह	१९१	सो च्चिय जयमि जाओ	३
”	१५७	समणाण सउणाण	६८	संवच्छर-बारसएण	४५
वम्मह-ढयराणुओ	२२४	समुद्रविजयोऽक्षोभ्य	७	स्त्रीमुद्रां क्षपकेतनस्य	८३
वर प्रवेष्टु ज्वलित हुताशनम्	६२, २२२	सयल-जण-मत्थय थो	१०३	हसिय तुह हरइ मण	३५
वर-वत्थ-पाण-भोयण-	१७२	सर्वस्व हि मनो लोके	११२	हिमाऽलिय-परदव्वा-	४४ (२)

परिशिष्टम् [२]

धर्मोपदेशमाला-विवरण-निर्दिष्टानां विशिष्टनाम्नां वर्णक्रमेण सूची ।

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
अद्भुता	२२७	अभिचन्द्र	७	॥ आरिय देस	६४
अकंपिथ	२२७	अंबरिसी	२०९	१ आवस्सय-विवरण	१३०
अक्खपाय	३७	अयल (सत्थवाह)	१०१-१०५	आसगगीव	१२६
अक्षोभ्य	७	,, (बलदेव)	१२६	आसाढ (आषाढ) सूरि	८२
अगंधण	१७, १८४	॥ अयलपुर	१७७	इदकेउ	१२१
अगिगभूइ	२२७	अयलग(भा)य	२२७	इंददत्त	७४, ७६
अगियथ	१३४	अर णाह	१९३	— सुय	७३
॥ अंग देस	५५, ११२,	अरहंत	११३	इदनाग	१५६-१५८
	११६, १२२	अरहमित्त	२२२	॥ इदपुर	७४
॥ ,, मंदिर सेल	१७३	अरिकेसरी	१७७	इदभूइ	१४०, २२७
अंग रिसि	२१९	अरिकेसी	१११	इद-महूसव	१२६
अगारमहअ }		अरिट्टनेमि	१९, ५४, ८१, १९३,	इलाइपुत्त	२४-२६
,, मर्दक }	१३८		१९६, २२०	इलादेवी	२४
अचल	७	अरिदमण	१८३	॥ इलावद्धण	२३
॥ अच्चुअ कप्प	८१, ८८	अहंन्	१७९	उगसेण	११, १२
अजिय जिणिद	१९२	॥ अवती	१००	॥ उज्जेणी (गिया)	७६, ७७,
अजियसेण (१)	६३	अवंतिवद्धण	२१५, २१६	१००, १०५, १०९, १४५, १४८,	
,, (२)	२१५, २१६	अवंतिसेण	२१५-२१७	१६१, १८९, १९१, २०१, २०९,	
अज रक्खिय	१०७	अवठभंस	४३	२१३, २१७, २२३	
अजा	११७	॥ अवर विदेह	२	॥ उज्जि (जे) त पव्वय	१३,
अज्जण	३	अश्वमेध	३१	१४, १९, २२१	
॥ अज्जण पव्वय	२११	असणीवेग	१७६	* उत्तरज्जयण (अ. २३)	१४२
अट्टण मल्ल	२१३	असियक्ख	१७६	॥ उत्तर महुरा	४१, ५९
अणगसेणा (गणिया)	१११	असिवोवसमी (नेरी)	१९५, १९६	— माहुर	४१
अणंत जिण	१९३	असोभा (य) वणिया	४८	॥ उत्तरावह	१८२
अणतवीरिय	१३५	अहिणंदण	१९२	उदयण	१०९, १६०
अणुधरी	२२२	आइच्चजस	२९	उदिच्च	१४५
अणुमइया	२२३	॥ आइच्च-मंडल	८८	उप्पत्तिया बुद्धि	२०१-२०८
अंधगवन्दि	२१	॥ आइयर-मंडल	८८	* उवएसमाला	७९, १००
अन्निया	४१, ४२	* आगम	१७८, २०७	१०९, १३८	
— पुत्त	४१-४३	आगासगमण (लद्धी)	१७०	१ — वक्खाण	८१
अठभंमिअ	१८९	आमोसही	१७७, २२९	* — विवरण	८९, ११६, १२६
अभयकुमार	५५, ७१, ७४, ७८,	* आयप्पवाय (पुड्व)	१५४	१२८, १३०, १३२, १३६, १४४	
९२, ९३, १४०, १४४, १४५, १५७,		* आयरकप्प	६७	१४५, १५८, १६०, १६१, १९१	
१६१, २०१, २०३, २२८				उसभ (ह) जिणिद	११, २९, १६२
					१९२, २२१
				— न्ह (सामी)	५, ८७, १४

॥ एतादृक् चिह्नमत्र देश-नगर-ग्राम-गिरि-गुहाऽऽदी-सर-सरिदुयान-चैत्य-भवन-दिस्थलज्ञापनाय ।

* ईदृक्चिह्नेनात्र ग्रन्थ-निर्देशो ज्ञापित ।

धर्मोपदेशमाला-विवरणनिर्दिष्टानां विशिष्टनाम्नां सूची ।

२३५

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
उसभसामि-पडिमा	१५२	॥ कालिजर	८१	॥ गयपुर	७९, ८०, ८७, १०३,
॥ उसभकूड	१६६	कावालिभ	१८०, १८१		१७५, १७७, १७९
उसभदत्त	१२९	कित्तिमई	६३	गायण	१७३
ऋषभ	१७८	॥ कुणाला	२१३	गारुडय	- ३५
॥ एलउर	१६१	॥ कुत्तियावण	४९	॥ गुज्जरत्ता	२२९
कच्चायणी	३	कुती	७	गुणचद	७६
॥ कचणपुर	११८, १८२	कुथु जिण	१९३	॥ गुणसिल (उज्जाण)	९४, १५७
कट्ट (काष्ठ श्रेष्ठी)	२०८	॥ कुबेरपुर	२१४	गोट्टामाहिल	१०८
कडपूयणा	१८५	कुमारनदी	१३१, १७८	गोपालग	२१
कणगाज्झभ	२२५	॥ कुरु	१६२, १७७	॥ गोबबर गाम	२२७
कणगरह	२२४	—राजा	"	गोभद	९७, ९८
कणभक्ख	३७	कुरुड (कुरुट)	२१२	गोयम (गौतम)	९४, १२८,
कंडरीभ (रिय)	२०५	॥ कुसुमपुर	१३३, १९४		१४०-१४२, १५८
॥ कणकुज	१३५	कुरगड्डुय	१८५	गोवाली (गोपाली)	२२१
कणपाल	६६	केसव	८८, ९०, १९६, १९७	गोविद	७, ८, १९
कणह (कृष्ण)	७, १९, ५४, ८१,	* केसि-गोयम-वरिय	१४२	गोसीस चदण	८१
	१९४, १९७	केसी गणहर	१४०-१४२	घयपूसमित्त	१०८, १५०
* कणह-जणय (वसुदेव) हिडी		कोक्का (का) स	१८९-१९१	चडपज्जोभ	१०९, २१६
	८८	॥ कोकणय	५३, १९०	चडरुह (द्र)	१२५
कणह सुणि	२२८, २३०	॥ कोट्टग (अ) (उज्जाण, चेइअ)	१४०, २२२	चड (द) वडंसय	७६, ७७
कत्तवीरिय	१३५	॥ कोल्लाग	२२७	चद	१७५
* कप्प	६७	॥ कोसवी	१०९, २१६, २१७	चदगुत्त	१२९, १३८
कमलामेला	१९७	॥ कोसल देस	१८२, २२७	चदणा (ता)	८६, ८९, २१५
कमलावई	२२४	कोसिय	२१९	चदप्पह	१९२
॥ कंपिलपुर	१२०, १२४	॥ खट्टय	२२८	॥ चपा ३४, ५५, ८९, ११६, ११८,	
कंबलरयण	८१	॥ खंडप्पवाय गुहा	१६७		११९, १३१, १३४, १५३, २१९
* कम्मप्पवाय पुव्व	१५४	खदय (स्कन्दक)	१४५	चाणक (चाणक्य)	१२९, १३८,
कयपुञ्ज (पण) य (कृतपुण्य)		खदिलायरिय	२२७		१३९
	८६, ९०-९४, ९६	खम (व) भ (ग)	१८३	चित्त (चित्र) सुणि	१२३, १२४,
करकंडु	११६, ११८	खमणा (य)	१६१, १७७-१७९		१५८
करड (करट)	२१२	॥ खिहपइट्टिय	२, १२०, १२२	चित्तगर-सुय	१०९
॥ कलिग	११६, ११८,	खुड्डग	१८३	— सुया	१३७
	१२०, १९०, १९१	गगदत्त	१२६	चित्तसभा	१३७
कविल	३७	॥ गंगा	८१, १६७, १९८	चिलाय (इ)	१२८
काग (क) जंघ	१८९-१९१	गणहर	२२६, २२७	चि (चे) लणा	९८, १४४
कागपिडी	१९१	* गणि-पिडग	१५४	चीणसुअ	७
॥ कामरूव	७१	गधणय	१८४	चुलणी	१२४
—राया	"	गंधव	१६०	॥ चुलहिमवंत	२३
कारणिय	२०४	" (गान्धर्व) नागदत्त		॥ चेहय	- ११७, २०६
काल (लि) अ (क, गी, य) आयरिअ			१८६-१८९	॥ —धूभ	८५
	३०-३२, १४८-१५०	गधद्विअ	१९९, २००	चेडय (चेटक)	११६, ११७, १३६
कालवट्ट	९	॥ गंधार	११६, १२१	जक्ख मयहर	२२८
				जक्खदिण	१७९

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
जणय-तणया	३	जिणि (णे) द (जिनेन्द्र)	१४२, १९३	॥ दत्तपुर	११७, २१४
जतमय कवाड (कवोय)	१९०			दंतच (व) क	११७, २१४
—गरुड	१९०	*—आगम	१४	दत्त-वलहिया	२१५
जम	१३४	—मार्ग	२६, २८	दमग मुणि	१४५
जमदग्निग	१३४, १३५	—मुणि	४	दमदत्त	७६, ७९, ८०
जमालि	१३०	जियसत्तु	३, २२, ३० ३२, ४६, ५५, ६१, ७४, ८४, १०१, १३४, १३७, १५४, १९०, १९८, २१४	१. दस कप्प ववहार	६७
॥ जलुदीव	२, २१, २३, ३२, ४६, ५५	जियारि	१३३, १८९	+ दसकालिअ (वेयालिअ)	१५४
जळू	१२८, १२९, १५१, २२७	जु (जो) हिठ्ठिल	८०, २२०	॥ दसणपुर	११०
जयती	२२७	जोइजसा	२१९	दसणभद (दशार्णभद्र)	११०
जयसंधि	६६	जोगंधरायण	१६०	॥ दसपुर	१०७, १०८
जयसिंहायरिय (सूरि)	२२९, २३०	ढङ्गर	१०७	दसारचक्र (कुल)	७, १०-१५, १९, १९५
जयसेन-अजियसेण		णउल	३	दहिवाहण	८९, ११६, ११८
जरासध	७९, २२६	णदियेण (नन्दिषेण)	११३-११५, १२७, १२८	दाणसाला	१७७
जलकंत मणि	९२	ण (न) मोक्कार	९८	॥ दाहिण महुरा	४१, ५९
जलणप्पह	१४६	णिणहव	१०८	॥ दिग (य) वर-वसही	१६१
जसभद	६६, १५४, २२७	णेसि (नेसि)	६-१२, १७, ५४	,, सङ्ग (श्राद्ध)	१७७
जसभहा	६२	तत्तायरिअ	२२८	*दिट्ठिवाअ	१०७
जायव	७, १८, ५४, १९३	॥ तमाला (अडवी)	३	॥ दिव्वमहाथूभ	३२
जाला	१६३, १६४	तारादेवी	१३५	दीणार	४०, १२९, १८४
जिण (जिन)	१, १३, १४, १७, १८, ५७, १४१, १७४, १७५, १९२	तिथयर	३७, १७८, १८३	दु (दो) जोहण	८०
* —जयसद-कुसुममाला	१९२, १९३	—पडिमा	३२	दुप्पसह	२२८
—धम्म	३७, ५६, ९८, १५२, १८९	—बिब	१७७	दुब्बलिय पूसमित्त	१०८
॥ —धरा	२२८	॥ —मदिर	७१	१. दुमुणिचरिअ (द्विमुनिचरित)	१०८, १२८, १३२, १५१, १७८
—पडिमा	७१, १७५	तिनयण	४७	दुमु (मु) ह	११९-१२२
* —दवयण	१४२	॥ तिमिसा (गुहा)	१६५	॥ दुरुल्लुकुतिया गाम	२१४
—पूया	७९, १७९, १८९	तिविक्रम	८५	दूसगणि सूरि	२२८
—भक्त	१७८	तिविट्ठु (ठ)	१२६	देव (१)	२२७
॥ —भवण	१४८, २२८	॥ तुगिणि देस	२२७	देव (२) वायग	२२८
॥ —मदिर	५७, २२९	॥ तुरुमिणी	३०	देवई	७, १८, १२७
* —मय (मत)	१७६	॥ तेयलिपुर	२२४	॥ देवउल	८५, ११२
* —वयण	१८९, २२८	तेयलिसुअ	२२४, २२६	देवदत्त	६९
जिणकरिअ	२२९	॥ थूभ	८५, ८८	देवदत्ता (गणिया)	१००-१०५
॥ जिणद (य) त्त	३३, ३९, ५५, ५६, ७१, ७२	थूलभद	२२७	देवसम्म	६९
जिणदेव (जिनदेव)	२२२	* थेरावलिया	२२८	धण (१)	८७
जिणभद	१७९	॥ दक्खिणावह	१६१, १९१	,, (२ धन) सत्थवाह	२-५, ३४-३९, १५४, १५६
॥ जिणायत (य) ण	५९, ७२, १००, १६५	ददप्पहारी (ददमहारी)	२१-२३	धणदेव	२२७
		ददमित्त	२१५	धणपाल	८९
		दत्त	३०, ३१	धणमित्त (१. धनमित्र)	२१४
		दहुर देव	१३२	,, (२)	२२७

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
धनवद्धण	७३	नमि (२) पत्तेयबुद्ध	११९-१२२,	५ पचाल	११९, १२०
धनवाह	१९४, १९५		१४१	पज्जुन्न (पण)	८८, १९७
धनसिरी	२१५	नमुइ मती	१२३ १७०	पज्जोअ (य)	१०९, १६१
धन	९७	नमोक्कार (पच)	१५३, १७९,	* पटविद्या	१२८
धनतरी	८१, १३४, २२२		१९०	पडिमा	१२२, १५२
धम्मकित्ति	२	नहसेण	१९७	* पडमाणुओग	२२६
धम्मजस (धर्मयशः)	२१५-२१८	नाइ (गि) ल	१३१, १३२	५ पडमहुरा	२२०
धम्म जिण	१९३	नाइ (य) णी	१३३	पडव (पंडु तणुअ)	७९, ८०, २२०
धम्मघोस (१ धर्मघोष) आयरिअ		५ नागउर	२२९, २३०	५ पड (डु) वद्धण	१८१
	३६, ९९	— जिणायत्तण	"	पडुरग	११
„ (२)	२१६, २१७	नागज्जुण सूरि	२२८	* पणत्ती	१७५, १९७
धम्मरुइ	१७८, २११	नागदत्त	१८५ १८८	पणोत्तर	४२, ९०
धम्मलाभ	१७८	नागदेवया	१८६	पत्तेयबुद्ध	१२२, १५८, १८९
धम्मवसु	२१६	नागपीडारक	१९१	पभव (प्रभव)	१२८, १२९,
धम्मिल	२२७	नागहत्थी	२२७	१५०-१५४, २२७	
* धम्मोवएसमाला—विवरण	२२९, २३०	नाडय-विहि	१६८	पभास (१) गणहर	२२७
धरण	७	* नाय ज्ञयण	६७	५ पभास (२) तिस्थ	१६५, २२१
५ धरणिट्ठिय	१२२	नायपुत्त	१७८	५ पयाग तिस्थ	४६
५ धारा—जलजंत	९९	नारअ	१९७	पयावइ	१२६
धारिणी (१)	३२, ४०, ४६, ६१, ८९	५ नासिक पुर	१९१, १९४	* परमेसर-क्षाण	१७८
„ (२)	१२४, १२९	निन्नामा	८८	परसुराम (राम)	१३४, १३६
„ (३)	२००, २१५-२१८	निंबअ (निम्बक)	२०९	पवत्तिणी	११७, ११८
„ (४)	२२७	निव्वुइ	७४, ७५	पहासा	१३१
धिई	२२०	निहि	१६७	पाडल	८३
नडलग	५८	* नीइ (नीति) सत्थ	३९, २१७	५ पाडलिपुत्त	१०७, १२९,
नगरदेवया	१९९	नेउरपंडिया (नूपुरपण्डिता)	४६,	१३८, १३९, १४६, १८९	
नगइ	११९-१२१	५२		पायय	४३
नग खवणय	७०	* नेमि-चरिय	२२९	पालय (क, ग)	५४, २१५
नट्टमाल	१६७	५ पडमइह	२२२	पास जिण (सामी)	१४०, १९३,
नट्टविहि	१६८, २२०	पडमप्पह जिण	१९२	२२२	
नट्टिया	६५, ६६	पडमरह	१३४, २२४	पिक्खणय	२२०
५ नडगाम	२०१	पडमसिरी (पञ्चश्री १)	१३६, २१५	पिगल	६
नंद (१)	१२९, १९१	„ (२)	२२१, २२२	पिडोलक	१२९
„ (२) नाविक	२११-२१२	पडमावई	११६-११९	पियकरिया	३२, १६३, १८६
नदण	१६१	पडमुत्तर	१६२-१६५, १७०	पियदंसणा	७६, ७७
नदसिरी	२२०	पचनमोक्कार महामत	५७, ७२, ८१,	पिसाइय	४३
नदा	२२४	८२, ८६, ११०, १८०-१८५,	२०९, २२३	पिसाय	१८२
नदिलेण	११३-११५, १२७, १२८	पंचय	२१८	पुं (पो) डरीअ	६२, ६३, ६५
५ नदीसर	१३१	पंचयण संख	९	५ पुडरीगिणी	८८
नमि (१) जिणं	१९३	५ पचसेल दीव	१३१	५ पुफकरड (उज्जाण)	१२५
				पुफकेड	४९

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
पुष्पचूल	४२	भरह (१)	२७, २९, १०९,	महासाल	१४०
पुष्पचूला (पुष्पचूला)	४१-४६		१२९, १५१, १७६	महिदसीह	१७६
॥ पुष्पभद्र नयर	४२	भरह (२) नट	२०१, २०३, २०७	महुमहण	९, ४७
पुष्पयई	४२, ४३, ७४	॥ भरहद्ध (भरतार्थ)	१०, ४१,	॥ महुरा (मथुरा)	४०, ४१,
पुष्पसाल (गधविज)	१९९		६२, ७४, ७९, २१०		५८, ७४, १०८, १४६
॥ पुरिमताल	१२४	॥ भ(भा)रह वाम	२१,	महेसरदत्त	१८२
॥ पुरिसपुर	१२१		२३, ३०, ३२, ३४, ४६, ५४, ८८,	॥ मा(म)गह तिथ	४३, १६५
पुरिसोत्तम	११४		१८६, २२८	॥ माणस(सरोवर)	१७५, १७६
पुहई(वी)	२२७	भरहाहिव(भरहनाह)	१६७, १७४	मारी	४०
पूरण	७	॥ भरुयच्छ	१४६, १४७, १६०	मालुगा	२०९
पूसभूइ	२१०	भागव	२०४	माहुर (माथुर)	४०, ४१, ५८,
पूसमित्त(पुष्यमित्र)	१०८, २१०	॥ भारह-कहा	३		६०, २००
पेच्छणय	४०, ८३	भिल्ल	२२	॥ मिगाकोट	१३४
पैशाचिक आख्यान	१८३	भुज	३८, १३९	मिगावई	१०९
पोट्साल	१३१	भूयदिन्न	२२८	॥ मिहिला	१२१, १३४, २२७
पोट्टिला	२२४, २२५	भोजगवस	१२	मुणिचद	७६
फगुरक्खिअ	१०८	भोजदेव	२३०	मुणिसुव्वय जिण	१९३
फलही मल्ल	२१४	मइ	२२१	,, तिथयर-पडिमा	१६०
बत्तीसइबद्ध नाडय विहि		मइसुदर मंती	१११	सुह-पोत्ती	१०९
	११०, १६९	मगह-गणिया(मगध गणिका)	२२४	मूलदेव	१००-१०६, २०५
बंधुमई	१९४	मगहसिरी (गणिया)	२२६	मूसियार	२२४
बभ (१)	११४	मगहसुदरी (गणिया)	२२६	मेयज (१ मेतार्थ)	७६-८०
,, (२)	१२४	मच्छिय मल्ल	२१३	,, (२)	२२७
बभदत्त	१२४, १५६, १५८	मज्झोत्तर	४३	मेरु	१७४, १९२
बल	२२७	मणग	१५३, १५४	मेहनाअ	१३६
बलदेव ७, १३, १८, १९, ८१, १९५		मणिप्पभ(ह)	२१६, २१७	॥ मोरिय देस	२२७
बलिस्सअ(ह)	२२७	मडिय (१)	१०६	मोरियपुत्त	२२७
॥ झारवई	६, १८, १९, ५४, ८१,	,, (२)	२२४	मोरी	२२७
	१९५, १९७, २१६, २२२	मद्री	७	रक्खिय	१४८
बालचंद	७६	॥ मयग	२१२	रग	६५
बावत्तरि कला	१८६	मयणपडागा (गणिया)	६९	रहुवद्धण	२१५, २१७
बाहुबली	८७	मयहरिया	११७	रत्तपड	२०६
बिहुसार	१३०, १३८, १३९	मरहट्टय भासा	४	रत्तबर	२०३
॥ बि(बे)झा(ण्णा)यड		मरुदेवी	२९	रहणेमि (रथनेमि)	१६-२१
	२५, १०३-१०५, २०३	॥ मरुभूमि	११	रहस्समंजूसिया	१८२
ब्रह्म	१७८, १७९	मरुय(ग)	२०८	राइ(य)मई (राजीमती)	५, ६,
॥ भंडीरवण-वेइय	३२	मल्लि जिण	१९३		११-२१
भइगुत्त	१०७	महागिरि	२२७	राम=परसुराम	
भइसेण	२२१	महानसिअ	१८९	* रामायण	२, ९०
भइा	३०, ८९, ९०, १९९, २००	महापउम	१६४, १६५	॥ रायगिह	७८, ७९, ८९, ९७,
भइिल	२२७	महापाण झण	२१०		१००, ११५, १२४, १२५, १२७,
		॥ महाविदेह	८०		१२९, १३२, १४३, १५१-१६१,
		महावीर	१००, ११०, १४४,		२२१, २२६, २२७
			१५२, १७८, २२७		

धर्मोपदेशमाला-विवरणनिर्दिष्टानां विशिष्टनाम्नां सूची ।

२३९

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
रायललिभ	१२६, १२७	वसंतसेणा (गणिया)	९०-९३	॥ वेसाली	११६, १३६
राहा चेह	७५	वसु	२२७	सउण-गठी	१९१
* रिसि-चरिभ	१६०, १६१	वसुदेव	७	॥ सउलि(णि)या-बिहार	१६०
रुद (रुद्र)	२१९	वसुपुज	१९३	सकथ	४३
रेणुगा	१३५	वसुभूइ	२२७	मकर	११४
॥ रेवय (१) उज्जाण	७, १८, ५४	वसुमई	८९	सकुल	१६७
,, (२)	२२७	वाउभूइ	२२७	सख (साइखय)	२
रोप्पिणी	१०	वाचकमुख्य	१८३	सगम (१)	९७, १०१
रोहगुत्त	१३०, १३१	॥ वाणारसी	२११, २२१	,, भ (२)	२२३
रोहय	२०१, २०२	वारुणदेवी	२२७	सगमायरिय (३)	१३२
रोहिणी	७, १८, १२७	वासवदत्ता	१६०	* सच्चप्पवाय पुव्व	१५४
॥ लका पुरी	३	वासुदेव	७, १३, १८, १९, ५४, ८१, १९५, १९६	सच्चभामा	१०
लंख(स्त्रि)य	२४, २५	वासुपुज	१३४	सच्चवई	२१४
॥ लच्छि निहेलण (सरोवर)	७	विगयभया	२१६	॥ सज्झ (सझ) गिरि	५३
लच्छी	१३३	विगारधवल	६९, ७१	संझावली	१७५, १७६
ललियग	८८	विजयदेवा	२२७	॥ सणकुमार (१)	१२३, १२४
॥ लवणसमुद्	२२१	विजया	१४६	,, (२)	१७५-१७७
॥ लाड देस	१४६, १६०	॥ विज्ञ (१)	८१	* — चरिभ	१७९, १८२
लेहसाला	२०८	,, (२)	१०८	॥ सत्तुजय (शत्रुजय) शैल	२२०
लेहायरिय	७४, १८६	विणमि	१४१	सद्धड	१०३-१०५
॥ लोहरगल	८८	विणयवई	२१६	सति जिण	१९३
लोह(हि)च्च	२२८	विणहु	२०४	सप्पागरिसण मंत	१८४
वहर	१०७, १४८	विणहु(विष्णु) कुमार	१६१-१६५, १७०-१७५	संब	५४, १९७
वंकचूल(लि)	६७-७२	विमल जिण	१९३	संभव जिण	१९२
॥ वच्छगा	२१७, २१८	वियड्डिया	३५	सभूय	२२७
वज्जवेग	१७५	विसाहनदी	१२४, १२५	समु(मो)इविजय (समुद-विजय)	७, १०, १८
वज्जा	२०८, २०९	विसाहभूइ	१२४	सयंपभा	८८
वड(डि)सर खमासमण	२२८	विस्सकम्म	२४	सयसहस्सपाग तेह	११५
वत्थमित्त	१०८, १५०	विस्सनदी	६९, १२४	सयाणिभ	८९, १०९
वद्धमाण सामी	९४, १०९, १४०, १४५, १५७, २२१	विस्सभूइ	१२४	संरोह(हि)णि मूली	८१, १९८
वंदिकाचार्य	७	वीर जिण (नाह)	९४, १४०, १५१, १५८, १९२, १९३, २२६	॥ सव्वट्टसिद्ध	८८
वयर	१२८	वीरगभ	११६	सव्वणु-पुत्त	२०३
वयरजव	८८	बु(विय)त्त	२२७	ससरक्ख	३६, ३९
वयरनाभ	८८	॥ वेभारगिरि	७८	॥ सहस्सार	७२, ८१
॥ वरदाम तिस्थ	१६५	* वेय (वेद)	६, १७३	॥ साकेय(त)	६२, ६५, ७६, १०९
* ववहार	६७	॥ वेयहु	१६५, १७६	सागर	७
॥ वसतपु(उ)र	३, ४, २१, २६, ३४, ४६, ५२, ६५, ७२, ८४, १११, १२६, १३३, १३४, १३७, १५४, १५६, १८३, १८६, १९८	वेयरणी	८०-८२	सागरवद	७६, ७७, १४९, १५०, १९७
		वेसमण	२२२	सासि-लेह	४२
		वेसानर	१३४	सारस्सय	१३
				॥ साळिगाम	९७

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
सालिभद्र (शालिभद्र)	८६	सुदसण (१)	४७	सुहर्म	२२७
॥ सावत्थी	६३, १११, १४०	॥ ,, (२) पुर	२२०	॥ सूयगड	६७
सिंघल दुहिया	१६०	सुदसणा (१)	७६	सेजापालभ	१८५
सि(ले)जभव	२१, १५१-१५४, २२७	,, (२)	१६०	सेडुवभ	१३२
सि(से)जंस (श्रेयांस)	८६ ८८	सुधर्म	१४५, १५१	सेणिअ (य)	७८, ७९, ९२,
सिद्धभ	५३	सुनदा	१७५	९४, ९८, ११६, १२७, १३२, १४०,	
सिद्धत्थ (सत्थवाह)	१५७	सुदरी	१९१	१४४, १५७, २२१	
सिद्धत	८२	सुदरीनंद	१९१, १९४	सेयणय	९२
सिद्धपुत्त	३३, ३९, १२९, १३४, २०७	सुपास जिण	१९२	सेयवड	१६१
सिद्धमातृका	१७८	सुबधु	१३८, १३९	सेयस=सिजंस	
सिद्धसेन दिवाकर	३७	सुबुद्धि	८७	सेयंस (२) जिण	१९३
॥ सिद्धायय (त) ण	१९२	सुभद्वा (सुभद्रा)	५५ ५७, १२६	सोदास	२००
॥ सिधु नय	१६५	सुभूम	१२३, १२४, १३४ १३६	॥ सोप्पा(पा)रभ	१९०, २१३
॥ सिप्पा नई	२०१	सुमइ जिण	१९२	सोमणस	२००
सियंवर	१७८	सुमगल	७३	सोमदेव (१)	८४
सियवड	”	सुयदेवी (देवया)-श्रुतदेवी		,, (२)	१०७
सियवडिय	”	(देवता) १, २३, २५, २६,		सोमप्पभ	८७
सिरिकता	६६	८८, ९६, १००, १०६, १०८,		सोमप्पभा	८४
सिरिघरिअ	१८९	१११, १२२, १३६, १३८,		सोमसिरी	८४
॥ सिरिपुर	६९	१४२, १४५, १४८, १५०, १५६,		॥ सोहम	८८
सिरिमाली	७४	१६१, १७५, १७७, १७८-		स्तिमित	७
सिरी देवी	२२२	१८४, १८६, १८९, १९१, १९२,		॥ हत्थकप्प	२२०
॥ सिववद्धण	२१०	१९४, १९५, १९७, १९९, २००,		॥ हत्थिणाड(पु)र	१२३, १२६,
सिव(वा)देवी	७, १८, १९	२१८, २२१, २२६, २२७, २२९		१३५, १३६, १६२, १७०	
सीतल जिण	१९२	॥ सुरट्टा(ट्ट) ६, ५८, १९५, २१३		॥ हत्थिसीसय	७९
सीमधर	१०८, १४८	सुरप्पिय	१०९	हरि	३, १९६
सीह	२२४	॥ सुरसेल	१९२	हरिनदी	११३
सीहमिदि (१)	१४८	सुरेंददत्त	७४, ७५	हरिवस	१०
,, (२)	२१३	सुलस	२२०	हलधर	८
सुकुमारि(लि)या	१९८, १९९	सुलसा	११२-११६	हारप्पभा(हा)	३४-३९
सुगय(त)	२, ३७	सुविहि जिण	१९२	हासा	१३१
सुजसा	२२०	सुव्वय (सुव्रत) साधु	२१९	॥ हिमवंत	१६६, १८२
सुजिडा	११६	सुव्वय (२) ७१, १६४, १७०		हिमवान्	
		सुसेण	७३		